

CONFUCIUS
SINARUM
PHILOSOPHUS,
SIVE
SCIENTIA SINENSIS
LATINE EXPOSITA.

Studio & Opera PROSPERI INTORCETTA, CHRISTIANI HERDTRICH, FRANCISCI ROUGEMONT, PHILIPPI COUPLET, *Patrum Societatis* JESU.

JUSSU
LUDOVICI MAGNI
Eximio Missionum Orientalium & Litterariæ Reipublicæ bono

È BIBLIOTHECA REGIA IN LUCEM PRODIT.

ADJECTA EST TABULA CHRONOLOGICA SINICÆ MONARCHIÆ AB HUJUS EXORDIO AD HÆC USQUE TEMPORA.

PARISIIS,
Apud DANIELEM HORTHEMELS, viâ Jacobæâ, sub Mæcenate.

M. DC. LXXXVII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

LUDOVICO
MAGNO.
REGI CHRISTIANISSIMO.

POSTQUAM ab altero non ita pridem Orbe, Majestatem tuam, REX MAGNE, *adierunt cum insigni apparatu potentissimi Siamensium Regis Legati, exciti videlicet virtutis ac sapientiæ tuæ famâ, quæ remotissimas in oras jamdudum penetraverat; adest nunc ab extremo procul Oriente Princeps è*

E P I S T O L A.

Regio Sinensium Imperatorum sanguine , Confucium *appellant , uno Sinensium consensu habitus omnium , qui unquam apud eos floruerunt , Sapientissimus & Moralis Philosophiæ pariter ac Politicæ Magister & Oraculum.*

Ab hujus ore , sicuti quondam pendebant tria Discipulorum millia , ita modo ex ejus effatis amplissimum gubernatur imperium , statuuntur leges , Gentis mores & civilia componuntur officia , denique in ejus doctrina perdiscenda summorum Reipublicæ honorum ac Magistratuum obtinendorum spes una & ratio continetur. Hujus memoriam , libros , nomen ipsum Sinæ omnes , mirificè colunt , ipsique adeo imperatores qui ad eas , ubi docebat olim , ædes (quæ tanquam sapientiæ sacraria servantur) ejusque gymnasia venerabundi ventitare non dedignantur : nec sane immeritò ; quippe qui ab tanto Magistro didicerint Summum cœli , ut vocabat ipse , Imperatorem Regnorum omnium ac Imperiorum moderatorem & arbitrum adorare ac timere , subditos sibi populos æquitate magna & charitate regere , fovere artes , orbem denique Sinensem domi tot jam annos ac militiâ florentem , sanctissimis institutis legibusque moderari.

Hic igitur ille Confucius *tibi se sistit ,* REX MAGNE , *curis tuis & Regia liberalitate in Gallias veluti deportatus , & ad Majestatis Tuæ pedes provolutus accedit , palam admiraturus sapientiam tuam , & suam illam , etsi apud populares suos incredibili fama & existimatione jactatam , Tuæ tamen nihilo secius , quam Soli Stellas , decedere confessurus.*

Hærebit ille , opinor , ad primum aditum atque conspectum , & admiratione simul gaudióque defixus repertum sibi

tandem

tandem Principem illum dicet, ad quem videndum nequidquam hactenus tanto studio exarserat. Cum enim egregius ille vir eximium, & qualem informabat animo, Imperatorem suis in libris adumbrasset, ac neminem sanè votis suis parem ex avitis Imperii Principibus reperire potuisset, in quem unum omnes regiæ illæ dotes conspirarent, quíque illam numeris omnibus absolutam formam ideamque perfectissimi Principis referret, tunc in eas erupit voces Tái Kî Gîn Expectandus hic Vir *hic est, qui veniet aliquando, & divina quadam & admirabili sapientia præditus talem se exhibebit, in quo nihil nostra, nihil publica desiderare vota possint.*

Nonne ille, si modo revivisceret, ac Te, REX MAGNE, *contemplaretur, illum ipsum esse Te agnosceret, quem prospexisset animo, & incredibili gaudio perfusus, voti se compotem esse factum exclamaret? Nonne tuam in administrando Regno amplissimo sapientiam regibus omnibus proponeret, exempla tuis è moribus, leges ex effatis peteret? Tuam denique pietatem, clementiam, æquitatem, illam æquabilem in tanta rerum maximarum & negotiorum mole mentis ac vultûs serenitatem atque præsentiam cum tanta Majestate conjunctam, Principibus universis pro norma & regula esse vellet?*

Quoniam vero Philosophus ille sapientissimus, solo naturæ ac rationis lumine cognoverat, nihil religione antiquius homini esse oportere, ad eumque scopum unum suam ipse doctrinam disciplinamque referebat, ut mortales vitam omnem è supremi Numinis legibus præceptisque componerent, idcirco nihil ipsi prius aut potius fuit, quam ut sectas & pere-

grina dogmata, quæ in populorum exitium, ac Monarchiarum perniciem nata esse dictitabat, penitus profligaret. Hinc ejusdem ea vox, hodieque inter Sinas celebratissima: Cum hu y tuon, Oppugna heretica dogmata. *Quantam igitur afferret homini pietatis amantissimo lætitiam, siquidem ad hæc felicissima legis gratiæ tempora pertingere potuisset, tua illa Rex tutandæ & amplificandæ Religionis, extirpandæ hæreseos, pietatis propagandæ cura? Quibus Te laudibus efferret, cum hæresim, hostem illam avitæ fidei ac regni florentissimi teterrimam, proculcatam & attritam, edicta, quibus vitam ducere videbatur, abrogata; disjecta templa, nomen ipsum sepultum, tot animarum millia pristinis ab erroribus ad veritatem, ab exitio ad salutem, tàm suaviter, tàm fortiter, tàm feliciter traducta, Galliam denique universam sub Rege Maximo & verè Christianissimo Christianissimam aspiceret?*

Non ille tantùm profectò miraretur ac prædicaret cætera Galliæ tuæ miracula, non tot arces omnibus & artis & naturæ præsidiis permunitas partim à Te dejectas & captas, partim extructas & erectas; non potentissimas & numerosissimas classes quibus Asiæ & Africæ terrorem attulisti; non tot victorias de hostibus reportatas, quibus coronidem gloriosissimam imposuisti publicæ trophæum pacis: non visenda illa, in quibus Regium splendorem & magnificentiam tuam explicas, Palatia; non flumina ultrà montes transvecta; aperta & juncta maria; non tot artium & scientiarum gymnasia & seminaria: hæc, inquam omnia, tantam admirationem sapientissimo Philosopho non injicerent, quantam hæc una Religionis, duce Te atque auspice, de Hæresi triumphan-

tis victoria, quam nec tentare quisquam antea sic ausus erat, nec sperare; credere vero vix olim poterit sera posteritas, admirari quidem certe ac prædicare nunquam satis poterit.

Ego vero hujus unius rei & victoriæ tam incredibili fama præcipuè perculsus huc ab ultimis Sinarum oris adveni, magnum me longissimi Oceani feliciter emensi operæ pretium fecisse ratus, quòd his oculis ea videre mihi contigerit, quæ fama ubique sparserat, quam tamen ipsa re minorem esse deprehendi. Quam dulce mihi jam accidet, favente Deo, renavigare tot maria, revisere optatissimam Sinam & illic ista miracula, quorum testis oculatus extiti, prædicare! vel eorum certe recordatio tot laborum ac periculorum absterget sensum, memoriam delebit, viam redeunti efficiet faciliorem; & quasi complanabit. Jam mihi videor in medio Neophytorum ad me convolantium lætissimo consessu, atque ipsorum etiam Ethnicorum, renarrare, quæ hic viderim, illos arrectis auribus animisque adstare suspensos, obstupescere ad rerum magnitudinem ac novitatem, simulque Tibi, REX MAGNE, *Religioni, & Galliæ congratulari.*

Quibus porro incedent lætitiis, cum accipient suum illum Confucium *tanto à Te in pretio & honore habitum fuisse, ut ei cæteros inter Bibliothecæ Regiæ libros locum esse volueris? eumdem latio sermone donatum, ejus effigiem ac libros necnon etiam & acta principum suorum, non ligneis tantùm illis, quibus Sina utitur, tabulis, sed æreis & elegantissimis excusos; eum denique, qui Sinico tantum in Imperio hactenus erat cognitus, jam per Galliam atque ex Gallia per omnem latè Europam brevi spargendum, ac tanti ab omnibus, quanti par est, ubique faciendum. Quas illi tum Ma-*

jestati Tuæ gratias agent, quibus Nomen tuum laudibus universi, quam fausta comprecatione prosequentur! quæ vota Neophyti certatim pro tua incolumitate; pro felici rerum omnium, quascumque fueris aggressus, exitu; pro florentissimi Regni ac Religionis Catholicæ secundissimo illo cursu nuncupabunt? Et audiet illorum vota fortunabitque Deus Optimus Maximus, talemque Te Gallis & Orbi Christiano diu servabit, qualem Catholica res & Ecclesia tota, qualem probi omnes tam tui, quam exteri vovent ac precantur, atque imprimis, qui præter cæteros esse amat gloriaturque,

MAJESTATI TUÆ,

Devotissimus atque addictissimus,
PHILIPPUS COUPLET
Societatis JESU.

OPERIS

...uincia PEKIM continet Urbes Metropolitanas 8. Ciuitates ... familias 418989. Collegiũ ... Templa Regio fauore erec... ...xtra aulam templa 4. et mis...es.

...u XANSI continet Urbes 5. ...t 92 famil 589659. Templa ... esidentias 3. oratoria et mis...es 20.

...u: XENSI continet Urbes ... iuit 107 famil 831051. ...pla 6. Residentias 2. Orato... et missiones 27.

Prou. XANTUM continet Urbes 6. ciuit 92. famil. 770555 Templa 2. Residentiam 1. Oratoria et missiones 11.

Prou. HONAN continet Urbes 8. ciuit 100. famil 589296. Templum et Residentiam.

Prou. SUCHUEN continet Urbes 8. ciuit 124. familias 464129. Templa 3. Residentias olim 2.

Prou. HUQUAM continet Urbes 15. ciuit 108. familias 531686. Templa 4. Resid. 1. missiones 8.

Prou. NANKIM continet Urbes 14. ciuit 110. familias 1966816. collegium, Resid 5. intra Urbes et ciuit: Templa 18 in pagis Templa 108. Miss 65.

Prou: CHEKIAM continet Urbes 11. Ciuitates 63 familias 1242135. collegium, tyrocinium Templa 5. olim item alia Templa 2. et Resid.

Prou. KIAMSI continet Urb: 13. ciuit 67 famil 1363629. Templa 7. Residentias 3. missiones 15.

Prou. FOKIEN continet Urbes 8. ciuitates 48. familias 509200. Templa 24. Resid 5. et Missiones.

Prou: QUAMTUM continet Urbes 10. Ciuitates 73. familias 483360. Templa 7. Residentias olim 3. et Missiones.

Prou: QUAMSI continet Urb: 11. ciuit 99. familias 186719. Templum olim et Residentia.

Prou. YUNNAN continet Urbes 22. ciuitates 84. familias 132958.

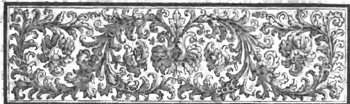
Prou: QUEYCHEU continet Urbes 8. ciuit 10. famil 45305

XV Prouinciæ Summatim continent Urbes Metropolitanas 155 Ciuitates 1312. Præter oppida militaria 2357. Familias 10128789. Virorum capita 58916783. Templa a Societate Iesu primo sæculo erecta circiter 200. Residentias publico sigillo munitas 24. præter tria inchoata Collegia, oratoria, Missiones.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

P. Philippus Couplet S.J. Sinensis Missionis Procurator.

...risiis. apud Joannem Nolin via Jacobea sub Signo Plateæ ...ictoriarum. Cum Priuilegio Regis.

OPERIS
ORIGO ET SCOPUS
NEC-NON
SINENSIUM LIBRORUM, INTERPRETUM, SECTARUM, ET PHILOSOPHIÆ, QUAM NATUTALEM VOCANT,
PROEMIALIS DECLARATIO.

VENIAM nobis dabit Europæus Lector, uti spero, si toto hoc opere, sed hic in primis dum totius operis quasi fundamenta jacimus, multa solicitè persequamur, & quidem minutiùs fusiusque quàm perspicacia multorum ingenia, & talia cum sint, brevitatis quoque studiosa fortasse desiderent: Quamvis enim placere his lucubrationem nostram sanè optemus, & verò speremus eruditæ multorum curiositati non displicituram, præsertim cùm de tantâ tamque politâ & ab oculis terrisque suis adeò remotâ antiquitate agatur; quoniam tamen (ut hoc semel clareque profiteamur) propositum nobis est non tam servire oblectamento & curiositati eorum qui in Europa degunt, quam utilitati eorum qui ex Europa lucem Evangelicam ultimis hisce terris allaturi navigant; prolixitatem quampiam, quæ alias vitio daretur, in hac Laconicæ peregrinæque gentis tanta caligine, non modo veniâ dignam; sed planè necessariam esse duximus, & minimarum quoque rerum habendam nobis esse rationem; eò etiam magis, quòd placuit non huic tantùm explanationi, sed omnibus quas in hoc genere alii deinde suscipient, facem præferre, & ea jacere fundamenta, quæ substructionem istam, quantumvis aliorum deinde operâ

vel educatur altè, vel amplificetur, sustinere queant. Ad quæ priusquam progrediamur, non injucundum Lectori fuerit, occasionem suscipiendi operis causasque cognoscere.

Quo primùm tempore Societas Jesu aditum sibi aperuit in Sinarum Imperium (anni sunt centum eóque ampliùs) conati sumus, eo planè modo quo apud alias omnes Nationes Evangelici Præcones usi fuerant, Evangelium apud Sinas quoque promulgare; homines scilicet Religiosi, more, habitu, rituque religioso: Verumtamen usus ipse ac successus rerum haudquaquam votis respondens, brevi nos docuit, aliam planè viam, si quod operæ pretium vellemus facere, tenendam esse; propterea quod apud hanc gentem, cum Religio omnis jaceat, tum verò iis qui severiorem quamdam sanctioremque vitæ rationem nostratium Cœnobitarum non absimilem palàm profitentur (profitentur autem plurimi, & Bonzios vulgò nominamus) exiguus honor habeatur, sintque ipsi ferè ex infimâ fæce hominum, nec modò litteris nullis, sed ne iis quidem virtutum simulachris, quibus Ethnici gloriantur, insignes: Fuerunt itaque è Sinis Viri gravissimi, quos ipsi nobis privatâ jam consuetudine devinxeramus, quique adeò res nostras & consilia propiùs penitiùsque inspexerant, qui nos magnopere hortati sunt, ut quando tot essemus litteris scientiisque, uti jam ipsi compererant, exculti, suo nos literatorum ordini aggregaremus, severioris vitæ sanctitatem, quam suæ gentis Sacrificuli mentiebantur, nos citra externam cultûs asperitatem ipsâ vitæ morumque sanctitate satis superque tueri & profiteri posse; sic spem fore tandem proficiendi, & ipsis quoque Provinciarum Gubernatoribus, Virisque Principibus persuadendi quæ maximè vellemus; neque deinceps obnoxios fore vexationibus illis & contumeliis quibus improborum hominum petulantia peregrinos homines, & vel ideo quia Bonziorum speciem referebamus, despicabiles insectari consuevit, & quas jam tum primi Socii non paucas, nec ullo tamen rei Christianæ emolumento pertulerant.

Haudquaquam difficile fuit persuadere quod ratio & usus jampridem suaserat, iis præsertim quibus aliud nihil erat propositum quam omnes Christo lucrifacere, & hujus rei gratiâ non modò literatæ Sinarum genti literatos, sed omnibus omnia fieri. Igitur ex illo tempore personam induimus cultumque Literatorum hominum; vixque induimus (quod incredibile videri multis possit) quando nos summi pariter infimique, hi quidem vereri, illi verò colere quasi novos homines cœperunt, ipsique adeo Magistratus ad nos visendi gratiâ cum splendido comitatu crebriùs adire. Sed enim solo cultu externo & testimonio paucorum, qui familiarius nobiscum agebant, diu tueri literatorum nomen ac famam difficile erat, maxime

quidem apud eos, qui per insignem plenamque superbiæ ignorantiam quidquid esset terrarum extra fines suos rudem esse barbariem existimabant: Quocirca necessarium fuit, præter idioma gentis literas quoque perdiscere, & laborem labore cumulare. Est omnino Sinarum idioma, si quod aliud orbe toto, difficillimum: Multis grammaticæ præceptis continetur: vocabulis gens utitur monosyllabis, iisque paucissimis, quæ adeò subtilissimo linguæ flexu, sibilove, necnon tono (propè musico) modò hoc, modò illo affectæ, vim significandi aliam atque aliam, & sæpè rerum maximè contrariarum, accipiunt: Itaque dici vix potest quantum res hæc negotii facessat externis hominibus.

Tanta porrò vocabulorum penuria literarum copiam genuit; harum quippe summâ varietate vocum suarum similitudinem atque identitatem distinguunt: Numerum quæris? Fidem superat. Unum dixisse satis sit, tantum esse ut nullus dum Sinarum memoriâ tenere omnes valuerit, cùm tamen multi illorum à sexto ætatis suæ anno exorsi vitam deinde totam in eis consumant. Quamquam celare hoc nolim, eum qui quinque aut sex literarum millibus uti noverit appositè, non solùm intelligere posse plerosque librorum, quos Sinæ de moribus, & Officiis, & Republicâ, rebusque olim gestis plurimos conscripserunt; sed ipsum quoque, tametsi Europæus sit, commodè scripturum de quovis argumento, de quo nos inter & Sinenses disputandum fuerit.

Homines ergò justæ ætatis, nec pauci jam provectæ, & patriis in sedibus rude literariâ si non laureâ pridem donati, emensi majorem partem Orbis terrarum repuerascebant inter Sinas amore Christi, & ab elementis ipsis exorsi cum incredibili labore & constantiâ paucis annis, aspirante semper Numine, eam consequebantur & linguæ & literarum peritiam, ut typis quoque scientias Europæas, ac sanctissima Religionis Christianæ mysteria vulgarent, intelligerentque stupentes Sinæ, literatorum utique nomine dignos esse, qui literas suas tam citò perdiscerent, ac tot essent tamque præclaris scientiis ac disciplinis instructi; secumque ipsi statuerent, haudquaquam veras esse suspiciones (quæ ut in gente politica multorum animis principiò insederant) nos venisse in terras suas specie quidem peregrinæ legis promulgandæ, re autem verà lucri vel honorum cupiditate impulsos, maximè quando de terris adeò longinquis profecti sic inter ipsos vivebamus, ut nulli indigenarum essemus oneri, quin & pecunias muneris loco oblatas constanter repudiaremus, ultrò etiam profitentes nihil rerum ad vitam necessariarum nobis deesse.

In hunc modum primas gentis tenebras ac suspiciones primus ille Sociorum labor atque industria feliciter discusserat, & jam de

Europæis, non hominibus modò, sed etiam scientiis ac disciplinis multi sermones erant; verumtamen non adeò secundi, ut non & nostra plerique ipsorum præ suis adhuc contemnerent, & non tam ad laudem sapientiæ suæ nos accedere, quàm ab inertia & ruditate cæterorum barbarorum longiusculè recessisse dictitarent: Itaque festivè nonnulli, cùm prisco gentis proverbio solos Sinas utroque oculo præditos esse dicerent, cæteros autem mortalium planè cœcos, Europæis tamen hominibus unum jam oculum tribuebant. Placuit ergo Sociis arcana quæque gentis explorare, atque uti jam in terras ipsas tot claustris & custodiis communitas penetraverant, sic in intima quoque adyta tumidæ illius altèque de se sentientis Philosophiæ, si quomodo possent, adytum sibi facere: Eo quidem consilio, ut omnibus eorum placitis, institutis, maximeque vetustis monumentis probè cognitis ac perspectis, si quid inde lucis ac roboris ad annuntiandam ipsis & confirmandam Christianæ Philosophiæ veritatem peti posset, Apostolum imitari, utique peteremus, tumidique homines tandem vel inviti cognoscerent (nisi quos fortè improbus sui amor prorsùs obcæcaret) sibi deesse veriùs quàm nobis, oculorum alterum, quando ipsi penitùs ignorarent nostrates scientias, ad quas nos jam suam ipsorum Philosophiam adjunxissemus.

Re ergo diligenter examinata cognoverunt Socii Philosophiam Sinicam propè totam; florem certè ac medullam totius Philosophiæ quatuor maxime libris contineri; hos nullum esse literatorum quin adolescens memoria jam teneret; ex his quo quisque plus hausisset scientiæ politico moralis, eò citiùs ad gradus literarios, ad honores, ac Magistratus promoveri: Ex his denique præcipua peti gentis oracula, & quasi æternas Sinarum veritates. Itaque maximis animis rem aggressi hoc primùm egerunt, ut intelligerent libros istos, in quo dici non potest quantum laboratum sit ac sudatum; cumque nihil in eis requirerent quod adversaretur rationi legique Naturæ, multa verò quæ mirificè faverent, ediscere etiam atque in usus suos convertere placuit. Respondit autem labori magno fructus item magnus: Veritates enim Christianas ex principiis (ut opinabantur) suis deductas, suis priscorum Regum & sapientum stabilitas & illustratas authoritatibus testimoniisque, verbis denique & sententiis suis propositas atque adornatas, Sinæ jam non ut peregrinas & barbaras cum formidine quadam vel contemptu, sed ut suas secundis auribus, & quidem venerabundi excipiebant: Neque pauci, quibus divina lux benigniùs affulgebat, promptis animis sequebantur; & mox cognatis & amicis, ut eidem Philosophiæ nomen darent, hortatores ac duces erant: Alii vero qui avaritiæ libidinumque vinculis implicati, vel studio superstitionum à nobis erant alieniores, suspiciebant tamen ingenium, memoriam, sapientiam Europæorum

hominum

hominum: Certatim denique viri Principes, Gubernatores Urbium, & Provinciarum, quin & Colai, quotum dignitas authoritasque prima est ab Imperatoriâ, libros nostros suis Prologis cohonestabant, mirandis sanè præconiis, cùm nostros homines, tum verò legem divinam (quod unum nobis in votis erat) persequentes.

Quandoquidem igitur nulli unquam Philosophorum apud Europæos homines, imo nec ipsi quidem (ut opinor) Delphici Apollinis Oraculo tantum fidei vel authoritatis prisca ætas tribuerit, quantum China tribuit *Confucio* suo, ad hæc cùm Philosophus iste adeò non adversetur doctrinæ lucique Evangelicæ, ut è contrario non vanè putemus futuros qui favere potius dicant, atque ad illam populares suos quodammodo manuducere, quando in libris ejus tot intermicantes rectæ rationis scintillas non sine admiratione & voluptate observabunt: cum ea, inquam, sit *Confucii* authoritas etiam apud vicina Sinarum regna, quis non videt, Evangelico Præconi eximios quosdam usus hinc posse existere, dum is notitiam Veri Summique Numinis allaturus hisce gentibus, doctrinæ suæ veritatem confirmabit, non Poëtarum authoritate (quod tamen Doctor ille Gentium, & quidem apud Athenienses, facere non dubitavit) sed authoritate Philosophi istius, quo nihil ad nostra usque tempora veraciùs sapientiùsque gentes istæ cognoverunt. Convictos ergo testimonio Magistri sui, suisque ipsorum armis feliciter expugnatos, ecquis non speret (propitio semper Numine) manus Evangelicæ veritati aliquando daturos? Manus certè is dederat qui sapientiâ quondam Sinicâ, & per hanc partâ dignitate post Imperatoriam supremâ perillustris, sed tamen virtutibus Christianis sapientiâque cœlesti multo illustrior, & nascentis Ecclesiæ columen *Siu* Paulus quondam Sinici Imperii Colaus cum ab eo quis sciscitaretur ecquid efficeret nova illa, quam Europæi homines afferebamus, doctrina? Proprio gentis hujus Laconismo respondens & voce & scripto *Pu ju*; *çive fe*, inquit; hoc est, *Supplet illa & perficit quod Magistro nostro* Confucio, *nostræque literatorum Philosophiæ deest*; *nefarias verò superstitiones cultumque dæmonum tollit ac radicitùs extirpat.*

His ergo de causis lucubrationem hanc nostram luci publicæ damus, non ut Europæis hominibus Sapientiam Sinicam ostentemus, sed ut consultum foret Missionum Orientalium Candidatis, ut arma subministrarentur militibus, quibus istæ gentes, Duce Christo & auspice, vinci à vobis non modò possent, sed etiam gauderent; ut escas haberent in promptu piscatores hominum, quibus inescati Sinę in retia agerentur; ut denique sacri negotiatores iis instruerentur mercibus, quibus istas nationes vehementer capi & delectari usus centum & ampliùs annorum nos docuit. Et vero in Europa illa, ubi jam Socrates, & Platones, ubi Senecæ, Plutarchi propè viluerunt

runt, an speremus fieri posse ut plausum referat Sinicus noster Epictetus? Nisi tamen Europæi, dum prisci Scriptoris canos attentiùs contemplabuntur non audeant ætatem tantam non venerari. Et ætas certè quidem suum rebus etiam vilioribus non raro dat pretium, sic prorsus ut fragiles quoque testas, æreosque nummos Viris etiam Principibus, & illis qui non minùs sapientiâ suâ; quàm purpurâ resplendent, in pretio faciat esse. Quibus adeo si munusculi loco attulissemus nummos cupreos vetustiores Sinæ Imperatorum characteribus insignitos; si item instrumentum illud magneticum, quod olim *Cheu cum* Sinici Imperatoris frater dono dedit legatis Cochinchinæ Regis, ut hoc austrum quò tendebant indicante, securiùs certiùsque in patriam remigrarent, magnum utique munus cultoribus antiquitatis attulisse videri possemus, quamvis fortè rude & invenustum foret instrumentum illud, multaque jam ferrugine propemodum exesum, & nequaquam cum nitore elegantiâque eorum, quibus Europa nunc abundat, comparandum: Sed nimirum juvaret Europæos homines illud videre, quod annis bis mille & quadringentis in ultimo Oriente extitisset.

Esse rude quid atque impolitum *Confucii* nostri opus, si quidem cum elegantiâ & venustate Europæâ conferatur, nec ipsi inficiari possumus: Tametsi enim *Confucius* 51. suprà 500. ante Christum annis sit natus, doctrina tamen illa & principia politico-moralia, quæ ab eo posteritati traduntur, identidem affirmat ipse non esse sua, sed à *Yao* & *Xun* Legislatoribus accepta; qui Principes cum ante annos ter mille & octingentos vetustissimam Monarchiam gubernarint (uti etiam Tabula Chronologica, quam huic lucubrationi nostræ attexuimus, Lectori declarabit) omnino fatendum erit, doctrinam hanc apud Sinas viguisse. Atque ita, quam nobis propè certa spes est lucubrationem hanc nostram Missionariis quidem propter uberrimos quos ex ea percipient fructus, gratam fore acceptamque, tam etiam speramus apud eos omnes qui antiquitatem venerantur in aliquo saltem pretio futuram. Atque hæc de causis suscipiendi operis, dicta sufficiant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

QVI LIBRI CLASSICI ET PRIMÆ Authoritatis.

NUNC ad ea, quæ instar fundamenti nobis erunt descendamus Libros in primis, & præcipua gentis monumenta, Authores eorumdem atque Interpretes; ut constet Europæis hanc olim culturis vineam, qui librorum primæ, qui secundæ sint classis; ex his quosnam pede propè inoffenso liceat decurrere, quos dubio lentoque gressu seu explorare, quos apocryphorum instar rejicere, quos uti pestilentes impiosque nec eminùs quidem salutare: de Interpretibus similiter (quorum ingens copia, varietas, differentia) quos fugere, quos sequi par sit; quid cuique fidei, quantumque sit tribuendum, & in quibus potissimùm rebus. Etenim cùm ipsis *Confucii* temporibus & fides, & pietas, & familiæ Imperatoriæ majestas à multis negligeretur, & multùm sanè deflexisset de spatio curriculoque suo consuetudo Majorum; nec multò post civilia Regulorum bella alia ex aliis exardescerent, quibus deinde regiæ domus propè omnes implicatæ fuerunt; commune etiam maximeque atrox librorum incendium extitisset, quale nec Alexandria, nec ulla pars orbis vel sensit unquam, vel audivit: Silentibus, uti fit, inter arma legibus, & in magna armorum vitiorumque licentiâ & impunitate, credi vix potest, quot Sectæ, quot errores, & hæreses, quot opinionum monstra, pestesque superstitionum in hoc medio terrarum horto (sic namque Imperium suum Sinæ vocant) ceu inutiles noxiæque herbæ in agro jam neglecto desertoque succreverint, uti infra uberius declarabitur.

In hac gente nec librorum, qui jam scripti sunt, est numerus, nec scribendorum finis: Principes tamen omnium & primæ classis partim ii sunt semperque fuerunt, qui per antonomasiam *U kim*, id est, *quinque volumina* dicuntur; partim qui *Su xu*, id est, *Tetrabiblion*; quatuor illi scilicet libri, de quibus ante sumus locuti, & quorum explanationem Latinitate donavimus: Hi porrò cùm sint Interpretes illorum, tametsi vincantur authoritate & antiquitate, usu tamen atque utilitate vincunt: Jam verò primum, idemque præcipuum inter quinque memorata volumina *Xu kim* dictum, sex libris constat; res trium maximè Regum *Yao*, *Xun*, & *Yu* complectitur; è quibus hic quidem familiæ *Hia*, primæ familiarum Imperialium, Princeps fuit; illi vero Legislatores, & veri Solones gentis Sinicæ.

Singulorum itaque præclara plenaque prudentiæ politicæ documenta, leges, instituta; nec non eorum qui à consiliis erant monita sententiasque literis diligenter consignatas fuisse constat, tametsi nunc desiderentur multa. De Operis vetustate nihil attinet dicere, quando fatendum est, ea quæ prioribus duobus libris referuntur, longè ante Moysem fuisse conscripta.

Quæ igitur ab Rege *Yao* gesta sunt & constituta spatio centum annorum (tot namque tenuit Imperium, quod & auspicatus fuerat annis 2357. ante Christum) ii, qui *Xun* Successori à commentariis erant, memoriæ posterorum prodiderunt: Quamquam vitio deinde temporum, interierunt propè omnia; quæ extant, de Kalendario potissimùm agunt, & intercalaris anni usu atque ordine; item de diluvio novennali, cui mederi bonus Princeps conatus est: multa similiter interciderunt quæ de *Xun* Rege Optimates sui litteris mandarunt: Quæ ad nos autem pervenerunt ea ferè sunt, quæ dum lustrat Imperii sui Regiones modo has, modo illas, pio & salubri exemplo observabat; ritè semper castèque *Xam ti Supremo cælorum Imperatori*, necnon nobiliorum montium fluminumque Præsidibus, sed his inferiore ritu, sacrificans. Extant item non pauca quæ ad ritus in Sacrificiis observandos, ad musicam, ad reorum supplicia, & rectam subditorum gubernationem spectant. His autem uberiora quoque sunt quæ de *Yu* Rege traduntur; ac primùm quidem quo labore & industriâ diluvii Sinensis aquas in mare derivavit; quo pacto in Provincias omnino novem diviserit Imperium, & docuerit quæ cuique cælorum Regio, quæ constellationes responderent; quid unaquæque Provinciarum tributi nomine deberet pendere, & alia generis ejusdem: Præter insignia quædam documenta quæ ad subditorum commune solatium atque institutionem tum ipse tum Optimates ejus protulêre. Et hi quidem tres Principes, uti non alio jure vel nomine quam virtutis ac sapientiæ ad Imperium fuerunt evecti, ita sunt ab utrâque laude celebratissimi, & quæcumque posteris suis reliquerunt vel exempla vel documenta Oraculorum ferè legumque vim tenent.

Tertio libro continentur ea, quæ imperante Secundâ Familiâ, seu domo Imperatoriâ, *Xam* & *Yn* dictâ, constituta sunt, præsertim ab illius Conditore *Chim tam*, qui 1776. annis ante Christum Imperium adivit, postquam scilicet vicerat ejeceratque impium *Kie*, cujus quoque facti sui rationem dat in Comitiis operosa gravique oratione. Referuntur eodem libro documenta Colai *Chum hoei* ad ipsum Principem, & ad hujus nepotem *Tai kia*: Alterius item Colai *Y yn* monita, digna quæ Principes Europæi meritò audiant & suspiciant, vel hoc nomine, quod annis circiter mille ante urbem conditam prolata fuerint. Exinde legitur Imperatoris ex eadem Familiâ decimi-

decimi-feptimi, *Puon Kem* dicti, oratio, qua fuos aliò commigrandi neceffitatem edocet, ne fedes & aula Regia tam crebris eluvionibus fluminis *Hoam ho* tandem obruatur: tranflatâ verò jam Aulâ, quæ cujufque fint officia fapienter edicit, & ad Prifcorum Regum imitationem cunctos hortatur. His proxima funt *Fu yve* Colai documenta, cujus viti fpecies cùm Imperatori *Vu tim*, aliàs *Cao çum*, Principi religiofiffimo divinitùs (ut ipfe quidem affirmabat) oblata fuiffet per fomnum, effigie coloribus expreſsâ, conquiri hominem, tandemque cæmentarios inter repertum, fibi à confiliis & fecundum ab fe effe voluit, ac plurimùm ejufdem fapientiâ prudentiâque profecit. Sequuntur deinde Principis *Vi-çu ki*, & *çu-y* Colai præclara monita.

Tribus pofteris libris Tertia Familiarum Imperialium, *Cheu* dicta, præbuit argumentum: Referuntur autem maximè illa, quæ fub primis quinque Principibus, necnon duodecimo, vel gefta funt præclarè, vel dicta. Extant itaque variæ orationes, tum à *Vu vam*, qui familiæ fuit Conditor, variis in comitiis pronunciatæ; quarum titulus *Çam xo*, *Chao cum*, &c. tum verò lucubrationes & documenta celebratiffimi *Cheu cum*, qui cum effet *Vu vam* Imperatoris frater & deinde tutor pupilli Principis *Chim vam*, admirabile fidei, prudentiæ fapientiæque fpecimen dedit; Libellus etiam Reguli *Ki çu*, qui *Coreæ Rex creatus eft*; præter multa multorum documenta ad rectam fubditorum gubernationem, ad Religionem, & alias virtutes fpectantia quæ dictis libris continentur. Et hæc quidem hactenus de 5. voluminum primo & præcipuo *Xu-Kim* ex quo, quoniam primæ eft authoritatis in explanatione noftrâ quædam fubinde interferemus.

Nunc de fecundo, quod ab Odis & Poëmatibus, quibus totum conftat, (*Xi Kim* dicitur) fed breviùs agendum. Odarum pleræque imperante tertiâ Familiâ *Cheu*, paucæ, cum domus *Xam* five *Yn* rerum potiretur, in lucem prodierunt. Mores hîc & ftatuta referuntur duodecim ferè Regnorum, quæ uni omnium principi, penes quem erat fumma rerum, fic parebant, ut tamen fuis fingula ditionibus imperitarent: In eis multa virtutis laus & commendatio: Multa graviter, & feverè, fapienterque dicta; quamquam non diffitendum non pauca hîc ab Interpretibus reprobari tanquam fpuria & merè fabulofa: Ut eft ridicula nativitas *Sie* & *Heu-cie* (à quibus ortum ducunt binæ familiæ Imperiales) ab Interpretibus pro fabulis habentur, ut nihil hîc dicam de figuris hyperbolicis in gratiam principum ex licentiâ poëticâ infertis, quin etiam & blafphemiis in cœlum & Deum tanquam injuftum & de rebus humanis minimè providum ab impiis fcilicet evibratis, ex quo non immerito opinantur Interpretes quædam in iis apocrypha & nullius

fidei habenda. Certè Odarum prisca monumenta immunia fuisse ab hujusmodi labe vel unico *Confucii* testimonio convinci potest dum ait: *Trecentorum Poëmatum doctrinam totam eò dumtaxat reduci*, *ut* Su Uu Sie, *hoc est: Ne quid pravum, aut turpe cogitetur.* Est tamen horum Poëmatum magna authoritas; at stylus sanè difficilis & obscurus; obscurum facit brevitas semper Laconica, & sæpè metaphorica, & Proverbiis antiquissimis ornata: quamquam obscuritas hæc ipsa reverentiam & authoritatem (uti fanis quibusdam videmus usu venire) Poësi tam arcanæ priscæque conciliat.

Tertium volumen (si tamen volumen) *Ye Kim* dicitur, odis quas dixi, multo etiam obscurius, quippe merum ænigma; omnium omnino voluminum, si Commentarios exceperis, antiquissimum; quippe cujus Author fertur *Fo hi* Fundator ille gentis Sinicæ, & rudium agrestiumque hominum primus Magister & alter Orpheus. Lineolis & quidem paucis tota res constat: Nos eas proximè hic depingemus, unàque declarabimus, quoties & quomodo variatæ figuras novas, & quasi nova rerum significata conficiant. Annis mille & octingentis Monarchia steterat, cum tandem Oedipus apparuit, Regulus, inquam, *Ven vam*: hic lineolis octo octies inter se mutuo commutatis conatus est, octo rerum principalium mutuas vicissitudines exponere: Conatus est idem *Cheu cum* filius, & quidem copiosiùs quam pater, sed reverà tam hic quàm ille perobscurè omnia mysteriis & ænigmatibus, hieroglyphicis notis, novisque ænigmatibus ænigmata implicantes, quoad tandem quingentis ferè post annis ipsemet *Confucius* nodum aggressus solvere; sic arcanas Fundatoris Lineolas & interpretationes ipsas interpretatus est, ut omnia partim ad naturas rerum, maximè elementorum, & quæ cujusque propriæ sunt affectiones & qualitates, partim ad mores ac disciplinas hominum retulerit. Quamvis igitur radix operis, ut dixi, antiquissima sit, quoniam tamen reliqua omnia longo pòst tempore prodierunt, memorati tres Interpretes Authorum potiùs nomen & authoritatem, quam Interpretum hîc obtinent: Ad hæc, cum obscura sint omnia captuque difficillima, existimavimus, librum hunc nonnisi tertio loco recensendum esse. *Confucius* certè cùm primis illis Commentariis suis haud acquiesceret, jam senior denuò Commentari ænigmaticum opus cupiebat; sed mors Viri conatus & vota antevertit.

Cæterùm obscuritas tam antiqua, & antiquitas tam obscura vanæ superstitiosæque posteritati erroris non unius ansam præbuit: Rati quippe tanto plus ibi mysteriorum latere quantò minùs percipiebant, ad sortes & auguria Lineolis ænigmaticis abuti cœpere: Nec ad hoc defuerunt ex Sectis *Tao* & *Fe* patroni erroris insaniæque Magistri. Sed de hoc ænigmatico opere infra copiosior erit agendi locus.

Quarti voluminis titulum *Chun cieu*, quæ voces *Ver* & *Autumnum* significant, *Confucius* esse voluit; à quo jam admodum sene conscriptum fuit. Hic ille variorum Principum res gestas, vitia, virtutes, pœnas, & præmia narratione historicâ persequitur: Orditur autem ab anno 49. Imperatoris *Pim vam* ex domo familiaque *Cheu* decimi-tertii, eamque ab *Yn cum* Regulo, qui eadem tempestate Regnum *Lu* (quod & natale solum Philosopho præbuerat) clientelari jure obtinebat, per hujus successores Regulos omnino decem, & annos 241. perducit ad *Ngai cum* Regulum duodecimum, cum quo & historiam terminat. Titulum operis sui petivit ab Vere & Autumno, propterea quod cum virtute sapientiâque Principis, efflorescat, amœnissimi Veris instar, Respublica; uti è contrario cum ejusdem stultitiâ & improbitate, ceu Autumnali cœlo frondes ac flores, diffluere totam, marcescere, & consenescentis instar, tandem emori necesse est. Solebat autem, non defuturos olim qui perlectâ lucubratione istâ se noscerent, id est, studium suum publicæ utilitatis ac veritatis perspicerent; sed & futuros qui odissent ac damnarent; utique non alii quàm qui se & turpitudinem suam vivis istic coloribus expressam, & justas pœnas libidini, crudelitati, tyrannidi suæ propositas vel inviti contemplarentur. Commentatus est hunc librum perquàm eruditè *ço xi*, qui fertur fuisse *Confucii* discipulus, edidit que insuper aliud opus, cui titulus *Que-yu*; id est, *Regnorum Placita* sive axiomata.

Quintum denique Volumen, quod *Li-ki* inscribitur, (quasi dicant) *Rituum* & officiorum *memoriale*, decem libris constat: Collegerat hos *Confucius* ex variis Priscorum libris ac monumentis; sed quoniam trecentis circiter pòst annis, hujus quoque exempla omnia jussu barbari Imperatoris *Xi hoam ti* concremata sunt; neque aliter deinde quam consultâ grandævorum memoriâ restaurari potuerunt; dubium non est (& verò sic affirmant Interpretes) quin desiderentur aliqua; nonnulla etiam senilis memoriæ vitio, ne dicam industriâ quorumdam & malitiâ, irrepserint, quæ aliena sunt & apocrypha. Cautus igitur & prudens Lector apum hîc industriam imitabitur, & quæ ad rem faciant, rejectis aliis, sibi seliget. Agitur autem toto hoc volumine de ritibus tam sacris, quàm profanis: de officiis item cujusvis generis quæ tempore trium Familiarum principum *Hia*, *Xam*, *Cheu*, sed hujus maximè (qua imperante vixit *Confucius*) in usu fuerunt; quæ scilicet parentum sint erga liberos, quæ horum vicissim erga parentes, quæ conjugum inter se, quæ amicorum, quæ hospitum domi, foris, inter convivia, &c. Rursus quæ vasa, quas cœlo victimas, quibus in sacrificiis ac Templis, quæ majoribus jam defunctis fercula, quas dapes ac munera in funebribus eorum Aulis, quo ritu, quove apparatu, vel Reges, vel Opti-

mates, vel ipsum quoque promiscuum vulgus adhibere oporteat; quin & artes liberales, musicam in primis, item militarem jaculandi, regendi currus, studiosè persequitur; & claritatis gratiâ suis singula titulis distincta. Ad extremum miscellanea quædam leguntur à *Confucii* discipulis inserta, quorum Authores tum ipsi, tum Magister ipsorum fuisse perhibentur ab Interpretibus, tametsi ab aliisquoque velut apocrypha rejiciantur, quæ quidem P. Francisc. Xaverius Philippucci singulari tractatu eruditè pertexuit, quo Interpretum judicia & criticas annotationes circa prætatos 5. libros classicos è Sinico Latinè in medium producit.

Atque hæc sunt quinque illa primæ classis & authoritatis volumina, & quasi primi fontes scientiæ politico moralis Sinarum: quibus deinde proximi sunt quatuor libri, *Su xu* dicti, Philosophorum *Confucii*, *Memcii*que opus: Hi portò tametsi reverà censeri possint Interpretes 5. voluminum, utpote ex quibus hauserunt doctrinam suam propè omnem, maximo tamen in pretio sunt eorum libri, & memoratis 5. classicis Priscorum voluminibus, quæ utilitate procul dubio vincunt, authoritate etiam pares sunt, unde & *Lo kim*, hoc est, sex volumina dicuntur, vel *U kim su xu*, id est, 5. volumina & 4. libri. Certè quisquis ad litterarios gradus & laureas adspirat, eum necesse est de quinque voluminibus nonnisi unum dumtaxat, cui pro arbitrio suo operam ipse dederit callere; at verò quatuor hosce libros nullus omnino esse potest, quin totos memoriâ & intelligentiâ complectatur: Cujus quidem legis plures causæ extiterunt; prima, quòd quidquid ferè est succi melioris in Priscorum voluminibus excerpserint, suumque fecerint ambo Philosophi; altera, quod inventis Majorum suorum addiderint ipsi quoque non pauca; tertia, quòd multò planiùs quàm illi, multòque clariùs doctrinam suam proponant; postrema denique, quod expoliverint primævam ruditatem, & stylo cultiore at citra fucum tamen & fastum nudam aureæ ætatis simplicitatem exornarint. Itaque perpulerunt nos eædem causæ, ut hosce libros ex quibus de totâ Sinensium Philosophiâ statuere possent Europæi, potiùs, quàm alios è Sinico in Latinum converteremus; quamquam nec illos sic dimittimus, ut non identidem, quando res postulat, consulamus, & fontes adeamus per nos ipsi, purasque derivemus aquas in lucubrationem nostram.

Tetrabiblii porrò quatuor omnino sunt partes seu libri: Primus, qui *Ta hio*, id est *Magna scientia* inscribitur; estque reliquorum comparatione minimus; docet Viros Principes ut benè feliciterque imperent; ab animi primum, necnon sui totius curâ cultuque initium sumere, deinde per familiæ suæ Aulæve domesticæ rectam institutionem, ad Regni, ac denique Imperii totius administrationem, si eò

si cò cœlum provehat, gradum facere. *çem-çu* *Confucii* discipulus hunc in lucem edidit.

Alterius libri *Chumyum* dicti, titulus & argumentum est, medium sempiternum seu medii vel aureæ mediocritatis constantia. *çu su* *Confucii* nepos ex filio, *Cemciique* discipulus, idemque Magister *Memcii* hunc vulgavit, & quædam de suo addidit; sed & desiderantur multa; sic ut fragmentorum veriùs quàm libri speciem habeat, & quia doctrinæ quæ traditur sublimitas quandoque naturæ ipsius limites videtur excedere, eum Sinæ Magistri tanquam subobscurum captuque difficilem, cùm numero secundus sit, postremo tamen loco in Scholis exponunt.

Usus quoque mirificos habet, & hoc secundo libro multò facilior, magisque perspicuus est Tertius 10. partibus constans qui *Lun yu* (quasi dicant *Ratiocinantium colloquia* seu sermones inscribitur, propterea quod apophtegmatis *Confucii*, necnon discipulorum ejus, & variis hinc atque hinc quæsitis ac responsis totus constet. Itaque multus hìc sermo de vitiis, de virtutibus, de officiis, de recto regimine; multa etiam, ne dicam justò plura, quæ, in Magistro suo *Confucio* cum observassent discipuli, memoriæ posterorum, ut hi vel imitarentur, vel certè admirarentur, prodiderunt.

Quartus liber, si molem spectes, tres reliquos unus æquat; Author illius *Mem-çu*, seu *Memcius* jam sæpiùs à nobis memoratus: de naturâ, ritibus, moribus, officiis disputat; nullusque Priscorum propiùs ad nostram philosophandi rationem accessit: acutus est, multoque copiosior quàm *Confucius*: Et verò vicit hunc ipse procul dubio facundiâ, at non item vitæ innocentiâ, modestiâ, severitate ac probitate. Atque hæc de authenticis ac primæ notæ libris dicta sufficiant à quibus proximum locum & authoritatem obtinent chronica Sinensium, & ab his proximum rursus, sed longo proximum intervallo, locum obtinent alii libri quos inter *Kia yu*, id est, domestici sermones, *Siao hio* parvulorum documenta, *Hiao-Kim* de obedientia, *Chum-Kim* de fidelitate quorum pars *Confucio* & ejus discipulis attribuitur, quæ omnia cum grano salis legenda, & considératè nostris usibus accommodanda sunt.

F

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

DE LIBRORVM CLASSICORVM Interpretibus.

NON potest non esse copia Interpretum, ubi tanta est librorum, qui scripti sunt, & qui scribuntur copia. Certè nulla non ætas suos habuit. Eorum quidem librorum, qui *V Kim*, & *Su xu*, quinque scilicet antà memoratis Voluminibus & Tetrabiblio continentur, & quos deinceps per antonomasiam *Classicos* vocabimus, Interpretes omnino sexcentos eoque plures extitisse fama est: Non omnium singulos, sed alios aliorum; sic, ut hi *Xu Kim*, sive libros historiales; illi Odas; alii libros de Ritibus & officiis; alii denique alios; nec pauci partem dumtaxat unius libri interpretati fuerint: Mendacii tamen suspectam faciunt hanc famam qui operis *Sim li ta çiven*, dicti, hoc est, naturalis Philosophiæ pandectæ, Auctores sunt; hi quippe classicorum Voluminum non plures quam viginti numerant Interpretes, quos imperantibus Familiis *Cheu*, *Han*, *Tam*, &c. vixisse perhibent; in quibus ipsis cùm multa rursus desiderari doceant, sugillent multa; eis tandem (quod adulterinos esse vel planè censeant, vel certè suspicentur) Neotericos Interpretes ætatis suæ tanquam legitimos haud dubitanter anteponunt; suos interim citant omnino centum supra octodecim, qui sub duabus postremis Familiis *Sum* & *Tven* floruerunt. Enimverò si de antiquioribus agatur, iis scilicet, qui sub occasum tertiæ Familiæ, *Cheu* dictæ, scripsère; quandoquidem *Memcius* qui pertinuit ad eandem familiam & *Confucium* uno pòst sæculo secutus est, suorum temporum calamitatem deplorans testetur, hæreses *Yam* & *Me* invalescere; Priscorum verò Regum & Sapientum doctrinam negligi & obliterari: Non injuriâ suspecti nobis sunt Scriptores & Interpretes illius temporis quo non errores solùm grassabantur, sed his arma quoque (septem Regnis inter se de Imperio decertantibus) licentiam & impunitatem dabant. Duos quidem cæterorum facile principes, quibus *Lie-çu* & *Chuam çu* nomen, Interpres posteriorum temporum, *Chin-çu*, dictus, aliique non dissimulanter erroris arguunt ac damnant, quod Commentariis suis permisceant haud pauca deliramenta ex *Lao-Kiun*, aliorumque Sectis quæ vigebant eâ tempestate deprompta.

Successit Imperiali Familiæ *Cheu* Quarta *çin* dicta, bellatrix in primis & triumphatrix Regulorum omnium, quorum adeò ditiones & Regna tandem in Provincias redegit; sed eadem de literis &

hominibus litteratis pessimè merita: Quamquam peccatum hoc non tam Familiæ fuit, quam unius hominis cum quo illa dici potest & ortum habuisse, & pariter occidisse: Fuit is *Xi hoam ti*, muri Sinensis Author, bellis & victoriis nulli Regum Sinensium secundus: Hic furiis nescio quibus agitatus, & fatali prorsus odio literarum, cremari jussit per Imperium totum libros omnes, exceptis iis qui de Agriculturâ, de arte medendi, & de sortilegiis agerent, Authore scilicet *Lao Kiun*, vel potiùs Sectatorum ejus quibus eo favebat impensiùs, quò magis impostorum deliramentis & mendaciis oblectabatur. Cùm ergò propositâ pœnâ capitali imperata fierent, Libri omnes Priscorum Regum & Philosophorum, *Confucii* in primis, nec non eorum qui hos interpretati fuerant, cum irreparabili damno rei literariæ flammis ubique terrarum absumpti; & ne quid immanitati facinoris deesset, multi etiam hominum litteratorum collotenus humo defossi, partim gladio, partim sagittis perierunt. Verùm paucis pòst annis extinctâ cum Principe familiâ, ea quæ successit, *Han* vulgo nominata, ordine jam quinta, quamvis & ipsa Sectæ *Lao Kiun* studiosa fuerit: fuere tamen ex eâ Principes qui à literis & dogmatibus moribusque Priscorum adeo non fuerunt alieni, ut semiustas librorum reliquias, si quæ usquam persisterent, confestim jusserint colligi; parietibus item & sepulchris abditos, quamvis jam semiesos situque perditos in lucem proferri; consuli præterea grandes natu, si qui fortè quæ memoriæ quondam commendaverant pueri, etiamnum tenerent; nihil denique non adhibere operæ vel industriæ, quo tantæ literarum jacturæ mederentur. Remedii itaque plus etiam quàm speratum fuerat, allatum est: Non sic tamen ut non multa remanserint vel hiantia fragmentis suis & quasi parte membrorum mutilata, vel alienis verbis atque sententiis, seu relictis à vulnere cicatricibus, deformata, quæ tamen Sinensis politica voluit manere intacta, sic ut ne apicem quidem in iis immutare aut addere per leges unquam licuerit.

Sub hac interim Familia floruerunt librorum aliquot Interpretes, *Lieu*, *Cham*, *Pan*, *Kia*, *Chim*, *Vam*, aliique: Quos omnes Interpretes, *Hu* dictus, enumerat qui scripsit imperante *Sum* Familia sed antequam ad posteriorum temporum Interpretes descendamus, operæ pretium fuerit præmittere notitiam aliquam duarum sectarum quæ maximè hoc Imperium infecerunt, & litteratorum quoque sensum & animos aut omnino depravarunt, aut ex parte saltem corruperunt: Sic enim Europæus facilius discernet, qui tandem Interpretes sint sequendi, qui verò procul exterminandi.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

BREVIS NOTITIA SECTÆ Li lao Kiun *Philosophi, ejusque Sectariorum, quos in Sinis* Tao su *vocant.*

Ut uberiorem notitiam Lectori demus sciendum est, Authorem Sectæ hujus extitisse Philosophum *Li lao Kiun* vulgo dictum aliàs *Pe yam*, vel *lao tan*. Coævus hic fuit *Confucio* tametsi hoc aliquanto senior: fabulantur autem, post annos unum & octoginta, quàm eum sua mater utero gestaverat, tandem ex sinistro hujus latere viâ sibi factâ prorupisse in lucem; genitricem verò ex tam prodigioso partu mox periisse. Extant illius libri; sed à sectariis (uti creditur) haud uno loco viriati. Nonnulla scripsit, quibus dignas Philosopho sententias inseruit de virtutibus, honorum fugâ, contemptu opum rerumque humanarum, & de beata illa solitudine qua Animus, humanis rebus superior, frui queat. Ubi verò de productione rerum agit, hanc inter cæteras affert sententiam, quam tanquam nobilissimum Philosophiæ suæ axioma Sectatores assiduè decantant, videlicet *Tao sem ye, Te sem ulh, Ulh sem san, San sem van ve*, id est, *Lex*, sive *ratio produxit unum, unum produxit duo, duo produxerunt tria, tria produxerunt omnia.* Quod hominis pronunciatum, quamvis ambiguum sit atque obscurum, uti ferè illa Priscorum oracula esse solent; una res tamen certa est, primi ac supremi cujusdam Numinis habuisse notitiam, quamquam aberrantem reverà notitiam, ut qui existimarit, Numen esse corporeum, tametsi aliis quoque Numinibus, ceu Regem suis clientibus, dominari fatetur. Eum artis quoque Chimicæ Principem atque Authorem fuisse passim tradunt.

Cæterum qualiscunque demum Magister ipse fuerit, hoc quidem extra controversiam est, post aliquot deinde sæcula multos eorum qui discipuli illius erant, aut esse mentiebantur, pravos ac perditos homines extitisse, quippe artis Magicæ vel inventores inter Sinas, vel certè propagatores. Etenim quamvis haud desint qui Magiæ ducant initium ab Imperatore quartæ Familiæ *çin, xi hoam ti* dicto, famoso illo literatorum hoste, adeoque & librorum quos propè omnes concremari jussit; propterea quod is à Magis & impostoribus discipulis dicti *Li-Lao-Kiun* persuaderi sibi passus sit, immortalitatis pharmacum reverà dari (*Cham sem yo* dictum) potum videlicet qui

qui perennem vitam mortalibus conciliaret, quem proinde per insulas conquiri jussit: Magia tamen si non initium, maxima quidem cepit incrementa temporibus proximæ familiæ *Han* dictæ, quando sextus illius Imperator cognomento *Vu ti*, Magistro cui *Li xao kium* nomen erat, totum se nefariis Magiæ studiis dedidit; in Imperatricis fortè gratiam, quæ cum Priscum literatorum & *Confucii* Philosophiam aspernaretur, anteponebat huic alteram Philosophi *Li lao kiun*, atque, ut credibile est, jam depravatam; sed vel hac de causâ fœmineæ curiositati libidinique magis acceptam: Quod uti vulgatum fuit, magnus illico in Aulam concursus extitit eorum hominum qui novam Sectam istam profitebantur: cumque per illud tempus obiisset Reginarum una, quam Princeps deperibat, neque jam ferre posset amissæ desiderium, fuit ex illo Magorum grege qui umbram demortuæ præstigiis suis attonito pavidoque Regi spectandam obtulit. Irretitus itaque tam perniciosis artibus Rex, postquam multas insanivit insanias, & hausto sæpius immortalitatis potu, tandem tamen mortalem se esse sensit; morti jam proximus credulitatem suam, feris scilicet lachrymis deploravit, nefarias artes & artium Magistros detestatus. Haudquaquam tamen cum Rege extincta pestis hæc fuit; quinimò si non ex eadem schola prodiit, certè quidem vixit eâdem imperante familiâ nominatus ille *Cham tao lin*; cujus deinde posteri diabolicas artes longè latèque divulgarunt: Quos inter, præcipuum rursus nomen ac famam quidam *Cham tao yven* consecutus fuit. Demandata sunt igitur creditaque amborum curæ jamque adeò tutelæ quotquot extant Imperio toto Sectæ hujus Fana portentis istis consecrata; uti patet ex tabellis atque iconculis passim venalibus, quæ exhibent totum illum unà cum asseclis suis dæmoniorum, hominumque gregem quos in deorum numerum conscripserunt & *Sien gin*, hoc est, *immortales* vocitant: Et quidem Sectæ hujus Ministros perhonorifico titulo *Tien su*, id est, *cœlestis Magistri* Imperatorum sub familiâ *Tam* superstitio & insania decoravit. Cujus quidem familiæ conditor Templum *Lao Kiun*, velut idolo, consecravit, & is qui fuit ordine sextus *Hiven çum* Imperator ejusdem statuam in Palatium suum introduxit. Jamque adeo posteri quoque impostorum horum haud in vulgari sunt honore, maximè quidem ii qui oriundi ex prima stirpe primo quoque loco sunt geniti, gaudent enim perpetuâ dignitate Mandarinici quodammodo ordinis, peramplas in habitant ædes ac splendidas in quodam pago Provinciæ *Kiam si* dictæ; frequentant hunc sanè multi, vel morbis suis petentes remedium, vel cupientes fatum suum, vitæque totius seriem edoceri: Quos ille, qui tunc *Tien su* dignitate ac munere fungitur, mendaciis suis atque præstigiis elusos, in syngraphâ suâ hieroglyphicâ aliisque diabolicis artibus instructos, lætos plerumque,

& quamvis nummis, quos largè expendunt, propè vacuos, spei tamen plenos domum remittit.

Cæterùm maximè videntur invaluisse diabolicæ artes istæ temporibus familiæ *Sum* sub tertio hujus Imperatore *Chin çum* dicto, qui anno sui Imperii undecimo, & post Christum 1011. præstigiis aliorum somniisque suis illusus, librum à cœlo delapsum credidit, quam impostores ac Magi, vel horum administri cacodæmones, ex nobiliori portâ urbis regiæ noctu suspenderant: Quem adeò librum magiis refertum pedes quæsivit credulus, & magnâ cum veneratione exceptum atque in interiora sui Palatii regiâ cum pompâ illatum, aureo reclusum scrinio servari jussit.

Ex quibus omnibus fit perspicuum semper in deterius abiisse miserabile Sinarum Imperium, & (quod initio dicebamus) plenos esse superstitionum, ac multiplici dæmonum pacto illigatas artes atque observationes, quibus pestifera ista hominum secta nunc utitur. Tales autem cum sint, non pauci tamen ex Sinis adeo illas non aspernantur, ut post invectam deinde Idololatriam, hâc imprimis magistrâ, multò etiam studiosiùs easdem sectati fuerint, & veteres novarum quoque accessione cumularint; sic prorsus ut creber & maximè vulgaris earum hodieque apud Sinas sit usus: Quarum si specimen aliquod sibi dari Lector expetat: Illi, modò quidem figuras tum Heresiarchæ sui, tum Idolorum suorum vacuo in aëre spectandas offerunt attonitæ credulæque turbæ modo in prægrandi pelvi aquis plenâ mutationum imperii & sectatorum suorum dignitates phantasticas & novas præfectutas tunc obtinendas repræsentant. Modò post consultas sortes & invocatos cacodæmones penicillo ex aëre pendulo nescio quę literarum monstra vel in subjectâ chartâ, vel in ipso pariete, vel in cinere describunt; aliasque hujuscemodi pręstigias & superstitiones exercent, quas inutile sit hîc pluribus referri.

At profectò tantę pravitatis, non expers tantùm, sed ignara quoque fuit Priscorum Sinensium ętàs. Verumtamen qualiscumque demum illa fuerit, nos certè ab ipsis Sinicę Missionis exordiis hoc semper egimus, ut omnes omnino tam priscę, quàm hujus ętatis observationes penitus extirparemus: & idem Christianorum quoque Scriptorum nostro consilio atque hortatu conatus fuit. Et hujus quidem sectę consilio & industriâ, paulatim jam prisci Reges quidam facti velut numina & alii atque alii spiritus jam antea incogniti prodiere, & quidem sub titulo *xam ti* seu supremi cœli Imperatoris qui singulis pręessent singuli elementis, nullâ cum relatione vel dependentiâ ad supremam & unam in cœlo potestatem: Quin imò, quod longè, detestabilius est, hominem (cui *Cham Y* nomen) ex eadem sectâ maximè sub *Han* familiâ celebratum *Yo hoam xam ti*,

hoc est, *preciosi Augusti supremique Imperatoris* titulo condecorare, erectis ubique ei statuis & Templis, non dubitavit familiæ *Sum* (non octavæ sed ejus quæ fuit decima nona) Imperator numero octavus *Hoei çum* dictus: quo factum est ut justo Dei Judicio domus Regia ruinam agere cœperit, & talem quidem ruinam, ut Imperium, quod sub principibus patriis jam steterat annis quater mille supra ducentos, ad alienigenarum Gentium, Tartarorum, inquam, Occidentalium jugum & potestatem tum primum transierit, cui servituti per annos 89. turpiter coactum est parere: quod quidem gravissimis verbis expendit *Kieu Kium xan* Colaus imperante 21. familiæ *Tai mim* dum scribit in hunc modum; hoc tempore *Hoei çum* Imperator *per summam injuriam vili homuncioni attribuit titulum* Xam ti (seu supremi Imperatoris.) *Hic verò cum sit omnium cœli Spirituum summè augustus & venerandus Spiritus; utique tam gravi affectus injuriâ non potuit non gravissimè commoveri, & justissimis pœnis affligere Principem hunc & familiam denique ipsius funditus extinguere.* Sed de hac Sectâ jam satis: nunc ad alteram, quæ dein subsecuta est, progrediamur

---

PARAGRAPHUS QUARTUS.

BREVIS NOTITIA SECTÆ

Foe Kiao *dicta, ejusque Sectatorum.*

DUCENTIS septuaginta pòst annis quàm *Han* Familia rerum potiri cæperat; post Christum verò annis quinque & sexaginta, teterrima pestis, & quovis incendio perniciosior, regiâ authoritate, Sinas invasit, Idoli *Fe* Secta nefaria; simul cum Pythagoricâ metempsychosi, cum plurimis fabulis ac superstitionibus, cum atheismo denique, & plurimis libris, quibus Sectæ principia, placita dogmata continebantur, ex Indiis in Chinam deportata. Quæ pestis quoniam hoc tempore grassatur latissimè, & libros ferè omnes Sectasque Sinensium, si Mahometanam fortè excipias, jampridem infecit; imò plurimarum ipsa mater est; Ad hæc, Christianæ veritati nostrisque conatibus vel maximè contraria, necessarium esse puto brevem hîc notitiam Lectori dare, & quæ illius apud Indos fuerit origo; quæ apud Sinas incrementa, quæ dogmata invexerit, altiùs aliquantò repetere.

Obtinebat Indiæ partem illam & Regionem, quæ Borealem inter & Australem media est, & à Sinis *Chum tien cho* dicitur, Regulus *in fan vam*, cujus uxori *Mo-ye* nomen erat: Ex hac natus est illi

filius, *Xe* primùm, sive *Xe Kia* dictus (quo etiam nomine tota Bonziorum colluvies ac superstitio significatur; Japonii tamen corrupto vocabulo Sinico *Xaca* fecere) deinde, cùm trigesimum attigit ætatis annum, *Fœ* nominatus; qui an reverà homo fuerit, an merum diaboli portentum (quod Apostolus Japoniæ Franciscus Xaverius opinabatur) ancipitis controversiæ est. Certè si fabulosa non sunt quæ Sectatores de ortu ejus commemorant, cum S. Xaverio sentiendum erit: Narrant autem Matri per somnum oblatam fuisse speciem Elephantis albi, qui se per os in ejus uterum insinuarit; unde etiam fama, conceptum fuisse ex Elephante; & aliorum multò verior suspicio, ope dæmonis ex humano semine aliunde deportato sub belluæ istius specie fuisse conceptum. Apud Indos quidem albi coloris Elephas non tantum in pretio est, sed etiam in veneratione, usque eò ut si dubia fuerit illius possessio, Regna quandoque bellis committat, nec nisi cum multo sanguine controversia finiatur. Narrant rursus in lucem fuisse editum ex latere dextro Matris suæ, quæ adeò mox à partu interierit: Sic ut Salvator ille (quemadmodum Sectatores jactant) generis humani, ne Matris quidem saluti consulere potuerit: Nimirum vel hinc intelligas, plus viperæ quàm hominis habuisse hoc monstrum hominis. Et vero character *Fœ* compositus ex *non* & *homo*, id innuit. A partu mox pedibus constitit, & passus omnino septem progressus, alterâ manu cœlum, alterâ terram indicans, *Tien xam, Tien hia to ngo guei çun*, id est, *in cælo, terrâque solus ego sum venerandus*, clarâ voce pronunciavit, ne cuiquam dubium posthac esse possit, quo tandem Patre sit progenitus.

Acciderunt hæc anno Monarchiæ Sinicæ 1909. ante Christum 1026. quo tempore *Chao vam* quartus è tertiâ Familiâ *Cheu* dictâ Imperator rerum apud Sinas potiebatur. Anno 17. ætatis suæ *xe kia*, sive *xaca*, tres uxores duxit. Filium genuit, cujus nomen tribus literis *Lo heu lo* Sinenses exprimunt: Nec multò pòst humanis rebus curisque renuntians, & pœnas scilicet daturus extinctæ sui causâ Matris, concessit in solitudinem novemdecim jam natus annos. Hic se quatuor Gymnosophistis, qui *Jogues* in India vocantur, instituendum tradidit; quoad ætatis suæ anno trigesimo, dum fortè prænuntium Solis bosphorum contemplatur, unico illo sideris intuitu totam repente essentiam Primi Principii perspectam habuit, & divinitate nescio qua de repente afflatus, *Fœ*, sive Numen (in Indiis *Pagode* dicitur) evasit. Ex discipulo itaque Magister, ex homine jam Deus, doctrinam suam impertiri cœpit mortalibus. Nec defuit hic filio (certè quidem Ministro suo) malus dæmon, cujus ope multa patravit quæ detinerent cæcos mortales vel rei novitate, vel miraculo prorsus attonitos: Quæ ipsa multis magnisque Voluminibus & iconibus prorsus elegantibus expressa Sinæ vulgaverunt. Annos omnino

omnino novem supra quadraginta dirus impostor dogmata sua longè latèque per Orientem vulgavit, quo ipse tempore *Salomon* Rex fluentis Sapientiæ suæ rigabat Occidentem.

Fidem superat quod de multitudine discipulorum ejus traditur; extitisse scilicet octoginta millia, quorum singulis suus vel Gymnosophiæ, vel Idololatricæ dignitatis gradus fuerit: Atque universim tota colluvies eorum hominum qui impensiùs ac religiosiùs sectantur hunc impostorem, apud Sinas quidem *Sem & Ho xam*, à Tartaris *La ma sem*, à Siamensibus *Talepoii* denique à Japonibus, vel potius ab Europæis hominibus *Bonzii* nuncupantur. Narrant autem ex portentosâ multitudine illâ selectos fuisse quingentos; ex his centum; ex centum rursùs alios decem, qui deinde Magnatum nomine & dignitate insignes encomia Magistri sui, postquam is excessit è vitâ, quinque millibus Voluminum complexi sunt.

Etenim sensit tandem aliquando novus hic Deus ex immortalium numero se non esse, cùm 79. ætatis anno deficere se viribus, urgeri morbo fatóque sensit. Cæterùm nunquam perniciosior humano generi, quàm cùm perniciosus esse desinebat: Teterrimum quippe virus Atheismi jam moriturus evomuit, disertè professus, se per *annos quadraginta eoque amplius non declarasse mundo veritatem;* sed umbratili & metaphoricâ doctrinâ contentum figuris, similibus, & parabolis nudam veritatem occultasse: At nunc tandem, quando esset morti proximus, arcanum sensum animi sui significare velle: extra *vacuum* igitur & *inane* (*Cum hiu* Sinæ vocant) primùm scilicet rerum omnium principium, nihil esse quod quæratur, nihil in quo collocentur spes nostræ. Hæc diri impostoris ultima vox; & Atheismi prima radix; quamvis hodieque mendaciorum ac superstitionum tenebris abdita, ceu humo defossa vulgus imperitum lateat: Hinc etiam celebris illa doctrinæ in *exteriorem* & *interiorem* distinctio, quam mox declaraturi sumus.

Cadaver odoratis lignis pro more gentis concrematum fuit, cineres verò, in homines, spiritus, dracones maris (ut aiunt) dispertiti: Ad Insulæ Ceilani Regem dens unus dono missus: Quem deinde Constantinus Brigantini Ducis frater, dum res & arma Lusitanorum in India procurat, cætera inter spolia fortè captum flammis tradi jussit, ac redactum in cineres in profluentem dispergi, immensâ vi auri, quam ei redimendo per legatum suum Rex barbarus offerebat, Christiano regioque animo contemptâ. Quod autem dicatur à Maffeo cæterisque nostratibus historicis, simiæ cujusdam, quæ magnâ superstitione coleretur, eum dentem fuisse, non errori tribuendum est; sed quod nefarius ille dæmon, cum aliis atque aliis formis ac nominibus alibi colatur, tum in eis terris, unde Lusitani dentem sustulerunt, simiæ figura in veneratione sit. Etenim

præter alias ineptissimas fabulas hoc quoque Sectatores credulæ multitudini persuadent, Magistrum hunc suum per metempsychosim octies millies natum fuisse, modò sub his, modò sub illis belluarum aliarumque rerum formis; novissimè verò specie Elephantis albi conceptum, mortalibus opitulandi causâ rediisse.

Is ergò præter eam, quàm dixi, discipulorum turbam, discipulum unum longè sibi charissimum, impietatis suæ primum hæredem & propagatorem reliquit; nomen illi *Mo o Kia ye*; cui etiam in mandatis dedit, ut libris omnibus, quos de doctrinâ suâ in lucem ederet, præfigeret hæc verba *Ju xi ngo ven : Sic ego accepi :* Neque aliis rationibus aut argumentis uteretur; ut planè videatur, hunc quoque fastum præter insanias alias didicisse ab hoc Magistro quæ quinque circiter pòst sæculis secuta est Pythagoræorum Schola.

Alterius item Magistri se antiquioris (reverà cacodæmonis) ipsemet *Fœ*, sive *Xaca*, facit in suis libris mentionem; Sinis *O-mi-to*, Japonibus corrupto rursùs vocabulo *Amida* vulgò dicitur. Vixit is in Orientali India, sive Bengala, Ubi & Elysios esse campos, Sinicè *çim tu*, Bonzii fabulantur. Amidæ vero tanta perhibetur esse Sanctitas, & tot ejus tantaque merita, ut quisquis eum deprecatus fuerit, criminum suorum, quamvis innumerabilia sint, veniam consequatur: Nihil ergo crebrius in ore plurimorum Sinensium, quàm duo hæc monstra *O mi to, fœ*, quo sociatis amborum nominibus ac meritis purgatissimi evadant; mox scilicet eorumdem impulsu iterum atque iterum pristinæ libidini, avaritiæ, perfidiæ, nullisque non flagitiis habenas omnes impunè laxaturi.

Duplicis porro doctrinæ, cujus ante mentionem fecimus, vis hæc & ratio est, ut *exterior* ad *interiorem* quasi manuducat; & tamdiu in usu sit illa (quam adeo *substitutam*, Sinicè *Kiven* vocant). quoad altera, quam *xe*, id est *veram* solidamque esse docent, in animis eorum qui capaces fuerint (sunt autem è plebe paucissimi) firma constiterit: simili rem declarant: Lapideum fornicem molitur quispiam; ligneum procul dubio primùm excitat qui lapideo, quoad is perficiatur ac firmitatem obtineat, fulcri sit instar: illo perfecto firmoque, ligneus utique dissolvitur & abjicitur; quippe cujus jam nullus sit usus.

Exterioris ac suppostitiæ doctrinæ hęc summa est: Boni & mali, pravi rectique discrimen dari: adeoque & præmium & pœnam, & sedes huic & illi destinatas: Beatitudinem triginta duabus figuris, & octoginta qualitatibus obtineri: ipsum *Fœ*, sive *xaca*, numen esse, & Salvatorem mortalium; horum quippe causâ, quod aberrantes à via salutis miseraretur, natum esse; horum crimina per ipsum expiari; quibus expiatos salutem à morte consequi, & in altero Mundo feliciùs renasci: quinque dari præcepta: primum, ne rei viventi

dematur vita: secundum, ut abstineatur furto: tertium, flagitio & turpitudine: quartum, mendacio: quintum, vino. Sic nimirum salutis nostræ hostis honesti rectique specie fraudes & insidias suas occultat. Sex item opera misericordiæ Sectatoribus prẹscribuntur: Hoc in primis, ut benignè foveant alantque Bonzios, exẹdificent eorum Cœnobia & Fana; sic quippe non defuturos qui precationibus suis pœnisque spontaneis debita peccatis supplicia exsolvant: papyraceas item massas auri vel argenti speciem referentes, (inventum posterioris ætatis) ad hẹc, vestes sericas, aliaque id genus in funeribus crement; fore enim ut in alterâ vitâ tantumdem veri metalli verẹque supellectilis inveniant, & copia suppetat earum rerum quibus ibidem ad amictum victumque opus sint habituri, & quibus truces illos & alioqnin inexorabiles custodes claustrorum octodecim (tot namque apud inferos constituunt) placare possint ac sibi conciliare: Hæc autem si neglexerint, proculdubio ad inferos per sex viarum unam prẹcipites ituros; & sic ituros, ut in perpetuâ quadam metempsychoseos rotâ, modo belluarum; modo hominum, aliisque formis innumeris misere renascantur: viarum quoque singulas operosè describunt, & multas alias nugas; & anilia planè deliramenta congerunt, quæ longum foret hic commemorare: Prẹconi tamen Evangelico perspecta esse prorsus utile futurum censeo; cum magni referat, eorum, quibuscum tibi perpetua dimicatio est, exploratas habere res omnes.

Verùm nunc ad *interiorem* doctrinam, & occultissimas fraudes insidiasque gradum faciamus; & dejectâ substructione metaphoricâ speciosum illum veritatis arcanẹ fornicem, cujus firmitatem (cùm sit inanissimus, ipsaque inanitas) tantopere tamen deprẹdicant, studiosius contemplemur. Sed arceatur hinc primùm rude vulgus; (hæc est nequissimorum hominum prima cautio) simplex enim & credula multitudo tartari metu similibusque fabulis utique debet in officio contineri: Soli nobiles ac literati spectatum veniant; atque ex cœnobitis ipsis ac Bonziis illi dumtaxat qui secreti capaces sint ac perspicacitate ingenii cẹteris antecellant.

Summa doctrinẹ, quam vocant *interiorem*, solidam, veram, hẹc est, (*sum biu*, *vacuum* nescio quod, & *inane*; principium esse finemque rerum omnium. Ex hoc primos humani generis parentes originem duxisse; in hoc, ubi vivere desierunt, reversos esse; neque aliam totius esse generis conditionem. Imo vacuum ipsum (inquiunt) nostrum esse, nostraque substantia est, sic, ut ex illo pariter & elementis quidquid usquam rerum est producatur; & in idem per interitum deinde resolvatur ac redeat: omnino solis figuris & qualitatibus distingui ac differre omnia, ceu aquam vasis aliis atque aliis impositam: Nunc item per floccos in nives extenuatam, nunc ci-

nerum instar effusam in nebulas, aliquando procusam in loricas congelascentium aquarum, aliquando in lapides grandinis sese constringentem; similiter quoque ut æs, & aurum, ex quo modo hominem modò leonem, modo quamcumque aliam supellectilem conflet Artifex, utique diversa; verumtamen liquefacto dein metallo, prorsus unum quid idemque. Sic ergo quæcumque existant, vitâ, sensu, mente prædita, quamvis inter se usu & figurâ differant; intrinsecè tamen unum quid idemque esse, quippe à principio suo indistincta.

Hoc autem principium; cum doceant esse prorsus admirandum quid, purum, limpidum, subtile, infinitum quod nec generari possit, nec corrumpi, quod perfectio sit rerum omnium, ipsumque summè perfectum, & quietum, *negant* tamen, *corde*, *virtute mente potentiave* ullâ instructum esse. Imo hoc esse maximè proprium essentiæ ipsius; ut nihil agitet, nihil intelligat, appetat nihil. Quocirca quisquis benè beatèque vivendi sit cupidus, huc assiduâ meditatione, suique victoriâ eniti oportere, ut principio suo quamsimillimus affectiones omnes humanas domet ac prorsus extinguat; neque jam turbetur, vel angatur re ullâ, sed extatici prorsus instar absorptus altissimâ contemplatione, sine ullo prorsus usu vel ratiocinio intellectûs, divinâ illâ quiete, qua nihil sit beatius, perfruatur: quam ubi nactus fuerit, communem vivendi modum, & doctrinam tradet aliis, & ipsemet specie tenus sequatur; clam vero sibi vacet ac veritati; & arcanâ illâ quiete, vitæque cælestis instituto gaudeat. Hæc mysterii summa. Nulla interim pravi rectique mentio, nulla præmii vel pœnæ, nulla divinæ providentiæ, vel immortalitatis animorum. Unum loquuntur *vacuum*, & reale *nihil*; idque, ut vidimus, confusissimum: ad hoc rerum ortum interitumque referunt; imo hoc ipsum esse res omnes, in quas assiduè transmigret ac transformet sese per quatuor viarum unam, vel *uteri*, vel *ovorum*, vel *seminis*, vel *mutuæ conversionis*: Sic ut unum idemque chimæricum principium sit homo, leo, lapis, omnia. Ex illius ergo contemplatione chimæræ tota (quemadmodum narrabam) beatitudo petitur: cui contemplationi qui vacant impensiùs, censentur ad propriam novamque rursus Sectam pertinere.

Hæc alio nomine *Vu guei Kiao*, sive nihil agentium secta dicitur, nec multum dissimilis ab ea cujus jam meminimus, quæ quidem cum diu antè viguisset inter Gymnosophistas Indiæ, tùm apud Sinas quoque florere cæpit imperante *hoei ti*, qui fuit secundus è septimâ numero Familiâ, *çin* dictâ, ducentis nonaginta circiter annis post Christum: Quod autem magis admireris, Optimates ipsos Imperii, & Summos quosque Viros invasit exercuitque hæc insania, sic prorsus ut quò quisque propiùs ad naturam saxi truncive accedebat, horas complures sine ullo corporis animique motu persistens, sine ullo

ullo vel ſenſuum uſu vel potentiarum, eò profeciſſe feliciùs, propiorque & ſimilior evaſiſſe principio ſuo aërio, in quod aliquando reverſurus eſſet, putaretur.

Ferunt itaque, *Ta mo* ipſiuſmet *Xa ca* ex ſtirpe vigeſima octava nepotem annos omnino novem conſediſſe obverſum parieti; quo omni tempore nihil præter chimæricum illud principium ſuum *vacuum* & *nihil*, contemplatus fuerit; eique tandem conformatum, Numen evaſiſſe: Numinis certè venerationem apud Sinas jampridem obtinuit, extructis ei Fanis peramplis atque magnificis: Quamquam honores longè præcipuos, & cognomentum *Fæ*, duobus maximè deferunt, *Amidæ* ſcilicet ac *Xacæ*, quod eos extitiſſe dicant imagines quaſdam primi principii planè perfectas, numeriſque omnibus abſolutas. Alios, qui ejuſdem principii unum dumtaxat Attributum referant, *Pu ſa* nuncupari volunt: talis eſt *Quon in pu ſa*, quod Idolum ſpecie Matris ſimul & virginis parvulum complexæ filium, *miſericordiæ* ſolius imago eſt: His rurſus inferiores, & priſcis apud Romanos Diis minorum Gentium haud longè abſimiles, *Lo han* vocant.

Oppugnavit interim contemplantium Sectam ſcripto volumine Colaus *Poei guei Confucii* Sectator, & copiosè probat Ariſtotelicum illud *ex nihilo nihil fieri*; ex quo deinde conficit, extitiſſe procul dubio diu antè principium illud à quo tot res, quas maximè videamus exiſtere, profluxerint. Cæterùm non ita refellere potuit vir egregius errorem iſtum, ut non manarit latiſſimè, & multi noſtra quoque ætate, contemplationibus tam inſanis vacent. Amplius dico Literatorum plurimos tam patrio *Lao Kiun* quam Indico *Xacæ* toxico afflatos fuiſſe & etiamnum eſſe: multi ipſorum è ruſtica & ſuperſtitioſa plebeiorum Fæce progeniti educatique, tametſi ingenio ſuo ad ſumma quæque in Republica munia & dignitates emergant, vix aut ægre ſanè exuunt nativas illas ac domeſticas ſuperſtitiones, quas à teneris unà cum materno quodammodo lacte ſuxerunt, præcipuè cum etiam principum ſuorum, quorum gratiam aucupantur, exemplis provocentur & confirmentur. Damnant alii quidem peregrinam novitatem, & gravibus verbis atque ſententiis hæreticam & pernicioſam eſſe docent; reverà tamen mihi non tam videntur lapideum fornicem, quàm ligneum cenſuris ſuis demoliri velle: Et cum *exterioris* doctrinæ placita, ritusque plurimos, & carnis vinique abſtinentiam, & tot idololorum monſtra, & otioſam inutilium Reipubl. Bonziorum turbam odiſſent; *interiorem* tamen & arcanam doctrinam non pauci amplexi, in profundam Atheïſmi voraginem, in quam ſuperbi tumoris ac vitiorum ſuorum pondere proni jam pendebant, tandem præcipites abiviſſe.

Quamquam voraginem hanc ipſam & præcipitium ſpecioſo rur-

sus *Sim-li* nomine, *naturalis* scilicet *Philosophiæ*, quasi viæ cujusdam jam olim tritæ, planæ, regiæque occultant improbi; & cum hallucinentur errentque gravissimè, adeò tamen expertes erroris omnis videri volunt, ut tanquam Censores ac Judices non suæ modo ætatis, sed omnis etiam retrò antiquitatis cum intolerabili quadam arrogantiâ per vim, & nefas Classicos gentis libros ad sententiam suam temerè exponant, nec dubitent authoritate Majorum suorum, quorum tam eximia virtus fuit ac sapientia, impietatem suam stultitiamque confirmare.

Qui in hoc genere, non quidem primi, sed plurimum tamen peccaverunt, *Cheu*, *Cham*, *Chim*, *Chu*, quatuor Interpretes, cum imperante Familiâ 19. *Sum* (ut tandem revertamur, unde fueramus digressi) Classicos libros illustrassent commentariis suis, aut veriùs multa ex iis obscurassent ac fœdè contaminassent; eos tamen veluti Magistros secuta deinde posterior est ætas: Et in exordiis quidem *Taiminga* Familiæ nova perniciosaque doctrina mox prodiit, non aliorum magis, quam quatuor istorum Interpretum sententiâ & authoritate stabilita.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

DE SECTA LITTERATORUM;

seu Philosophorum propriâ, quod illius fundamentum aut principium veteres, quod moderni Interpretes constituerint.

PRISCA Sinarum ætas, sapientiæ, prudentiæ, ac reliquarum virtutum syncera cultrix & Magistra, cùm admirabilem cœli terræque ordinem & constantiam semper admirata fuit, tum etiam perquam sollicitè studioséque conata est imitari: Hinc petivit illa Monarchicum suum regimen, quod annos quater mille jam viguit; hinc infimorum per media, mediorum per summa, tam aptum facilemque gubernandi modum: prorsus ut videantur Prisci gentis Reges ac Sapientes in hoc uno totâ contentione mentis & corporis laboravisse; subliniores verò magisque remotas à sensibus philosophantis Græciæ delicias, ne primoribus quidem labris unquam delibasse, fortassis etiam aversaturi animo, & non aurium modo, sed finium quoque aditu prohibituri, si quis inde vel Aristoteles, vel argutior quicumque Sophistes è Stoïcorum vel Peripateticorum Scholis in Chinam commigrasset: Una pax scilicet & constans, æquabilisque tam morum quàm legum ratio in votis erat: Hoc autem ut assequerentur, Religioni primùm, deinde politicæ guber-

nationi dabant operam: Illâ Supremum aliquod Numen, quod *Xam ti Supremum cæli Imperatorem* nuncupabant; nec non alios spiritus, sublunarium rerum præsides, ritè venerabantur; arcana verò naturæ illius, quæ tam sublimis est, & ab humanis oculis tam remota, adeò non scrutabantur curiosiùs, ut disertis quoque verbis id vetarent, ne veritati scilicet pacique publicæ officerent hæreses in gente ingeniosa quidem, sed instabili, & novitatum cupidissima faciles oriri: Politicæ verò prudentiæ industriæque summa hæc erat, ut qui imperabant, filiis imperare se crederent; qui parebant, patribus se parere. Et hæc quidem Priscæ ætatis ratio omnis ac Philosophia, de qua copiosius in scientia Sinica ad (quam suscepimus explanandam) pertractandum erit.

Superest igitur examinandum, num alia quædam posterioribus temporibus invecta sit Philosophia, quam Prisci Sapientes omnino ignoraverint, & soli Neoterici Interpretes quadraginta sæculis ut aiunt, sepultam, in lucem orbis sui Sinici tandem produxerint. Ut autem ordinatè procedamus; in primis qui illi, & quantæ authoritatis, & quo tempore prodierint Interpretes, disquirendum, deinde ex quo hauserint fonte doctrinam illam suam seu novam Philosophiam, & ad extremum quod tandem totius doctrinæ suæ, aut naturæ principium ac fundamentum stabilire contenderint: Sic etenim facile erit statuere quam potissimum sententiam homo Europæus sequi debeat, an eorum, qui pro Priscorum innocentia, rectitudine, & sinceritate dimicant, an verò eorum, qui vix ulla illius ratione habitâ, corruptissimis temporibus novam doctrinam machinati sunt, & ad posteros transmiserunt.

Porrò ad Neotericos Interpretes quod attinet, eos hìc voco qui extiterunt imperante familiâ *Sum* (non eâ quæ fuit ordine octava, sed quæ fuit ejusdem characteris ordine decimanona) cui equidem familiæ initium dedit annus à Christo nato nongentesimus sexagesimus, nongentis, uno minùs, annis post idololatriam unà cum somniis Pythagoricis regiâ authoritate ex Indiis invectam in Sinas, è quâ deinde Sectâ aliæ atque aliæ exortæ sunt, ut nihil jam dicam de propriis & quasi domesticis gentis Sectis & Hæresibus, *Lao Kiun*, *Tam* & *Me*, olim jam dominantibus in Chinâ. Imperialis ergo familia *Sum* cum esset præ omnibus retrò familiis Litterarum simul ac Litteratorum studiosissima, adeoque & fœcundissima, Interpretes habuit admodùm præstantes ingenio & dignitate, qui non solum quinque librorum Classicorum & Chronicorum interpretationem, sed etiam ipsorum Interpretum *Confucii* scilicet *Menciique* & aliorum Commentarios, & proprias lucubrationes multò copiosiùs disertiùsque explanandas susceperunt.

Hos inter autem præcipui sunt nominis *Cheu çu* & fratres duo

Chim çu dicti qui anno Christi 1070. circiter scripserunt imperante *Xin çum* sexto Familiæ *Sum* principe ; quos deinde secutus est, quamvis eos idem longè antecesserit famâ & authoritate, *Chu çu* (alio nomine *Chu hi* dictus) qui diem obiit anno post Christum 1200. *Nym çum* Imperatoris decimi tertii anno sexto. Interpres iste maximis quoque perfunctus est muneribus in Imperio, & quia de litteris usque adeo bene meritus, titulo *Ven cum* litteratorum principis condecooratus est. Porrò tametsi floruerint omnes sexcentis ferè ab hinc annis, fidenter tamen eosdem Neotericos esse dicimus, quatenùs scilicet cum veteribus, quos suprà citabamus, & qui annis mille supra quingentos, eos antecessêre, comparantur : Quo etiam intervallo temporum Familiæ Imperatrices omnino 15. ortum suum & occasum habuerunt, bellis ardentes civilibus pœnè perpetuis, & dolis, insidiis, cædibus, parricidiis per fas per nefas supremum sibi jus vindicantes : Ad hæc miserabiliter implicatæ & contaminatæ variis idolorum sectis, quæ ex unâ ferè, quam supra diximus, hydræ ad instar pullulabant in dies : quas inter tenebras, & perturbationes ecquis tandem locus fuerit bonis artibus & studiis litterarum ? Vix ullum sanè fuisse & fatentur ipsimet & verò plorant; quò minùs mirandum est scriptores illorum temporum (fuerunt enim aliqui) tam raros fuisse, tam mutilos, & tam succinctos, ut non dubitarint *Chu çu* aliique dicere per annos mille & amplius non extitisse hominem verè litteratum. Cæterùm de Neotericis hisce, quos modò dixi Interpretibus Imperatores aliqui Familiæ *Sum*, disertè affirmant, quod post obitum *Confucii*, *çemcii*, *çu su*, *Memcii* antiquorum Interpretum, non alii deinde extiterint qui sensum librorum veterum feliciùs, & magis dilucidè explicarint, & suscitaverint quodammodo sepultam per tot sæcula doctrinam Priscorum, quam hi ipsi sub Familia *Sum* posteriores Interpretes : atque ea etiam est causa, quod alii Interpretes his ipsis longè rursus recentiores, ii scilicet, qui floruerunt Imperante *Tum lo* tertio ex Familia prima & vigesima *Tai mim* (quæ hanc, sub quâ scribimus proximè antecessit) dum mandato ejusdem, nec non opera studioque duorum & quadraginta Litteratorum selectorum ex aulâ, quinque libri veterum seu opera doctrinalia operosè recognita in lucem publicam novo prælo eoque regio prodierunt; communi planè sententiâ statuerunt non alios ferè Interpretes sequi & in scholis exponere, quam memoratos *Chim çu* & *Chu çu*: sic prorsus ut reliquos ab his Interpretes ad duos istos adjungere sint conati, & in verba duorum tandem hominum tantùm non jurare voluerint omnes. Itaque lucubrationes multis distinctæ voluminibus tandem editæ sunt in lucem anno post Christum 1415. qui annus erat decimus tertius memorati *Tum lo* Imperatoris. Præter explanationem autem quinque Classicorum

corum librorum quibus & explanationem tetrabiblii sive operum *Confucii*, *Memciique* addiderunt, aliud prætereà fabricati sunt opus, quod continet viginti non exigua volumina, quæ inscribuntur *Sim li ta çiven*, id est, *de Natura* seu Philosophia naturali *Pandectæ*: cujus Operis Auctores quadraginta sic insistunt vestigiis duorum Interpretum quos paulò antè meminimus; (cùm tamen isti quoque Interpretes nullâ sint antiquitate insignes, utpote qui trecentis circiter antè annis floruerunt) sic inquam, sectântur illos & colunt, ut quamvis videri velint haudquaquam discedere à doctrina in Priscis Majorum suorum monumentis contentâ (quæ adeo quasi obtorto collo in sententiam suam pertrahunt assiduè) reverà tamen longissimè discedant, ac planè videantur in Neotericorum, quos diximus, verba jurasse. Manavit autem mali labes ad nostram usque ætatem, qua videmus haud paucos è Litteratorum ordine novis illis commentis operam dare; & quamvis Classica nulla ratione censeantur, suum tamen pondus atque authoritatem, quam minimè merentur, attribuere. Errori nimirum causam præbuit speciosa rei novitas; quippe cùm disputaretur ibi de procreatione rerum de principiis & causis, nec sine ingenio copiaque sermonis & elegantiâ disputaretur; ad hæc, authoritate Regiâ, necnon operâ duorum & quadraginta Virorum, qui omnes erant litteris & dignitate primi, perfectum sit opus; Sinarum aliqui magis creduli novam hanc & mendacem Philosophiam (si tamen Philosophiam) tanquam cœlo delapsam, eò cupidiùs amplexi, quò certiùs existimabant amicam esse veritati & cœlo; cum reverà esset tàm huic quàm illi inimicissima: Quid enim? An dici potest, aut etiam fingi quidquam magis contrarium veritati, quodque sit à lumine rationis cœlitus nobis infuso magis alienum, quàm si negetur existere, qui cœli, qui terræ, qui rerum omnium effector, & Dominus, & Moderator sit? Negetur autem apud eam gentem, quæ constantissimo usu & consuetudine quater mille annorum, ceu disertissimâ quadam oratione professa fuit, cuivis corpori suo capite, cuivis hominum cœtui suo Principe, ut diu conservari possit ac regi, opus esse: Nisi fortè dicamus Priscos Sinas, cum sua omnia ad normam cœli terræque tam studiosè exigerent, existimasse tamen hoc ipsum deesse prototypo, quod erat in exemplo prototypi longè maximum; cœlum, inquam carere suo Rege ac Domino, quo imitatrix cœli Monarchia carere nunquam potuerat; pulcherrimumque illum, & maximè constantem cœli statum, motum, ordinem, à nullo Numine nullove consilio proficisci, sed casui ac temeritati deberi omnia; cùm tamen, ut statum illum motumque & ordinem quadantenus imitarentur, nihil æquè necessarium sibi esse ducerent, quam consilium prudentiamque adhibere, & uni capiti, unique Regi summam rerum suarum

cum potestate propè divinâ committere. In Barbaros, vel amentes potiùs, & quibus una dominetur stultitia atque temeritas, dicamus errorem hujuscemodi potuisse incidere, non in eos qui tantâ Sapientiæ laude, quanta fuit Priscorum Sinensium, floruêre.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

EX QUO FONTE HAUSERINT novum Philosophiæ genus Neoterici Interpretes.

RADIX totius doctrinæ una est atque eadem, unumque planè fundamentum, liber scilicet *Ye kim* sive mutationum quem supra inter 5. Classicos libros tertio loco posuimus si tamen libri nomen merentur hieroglyphicæ lineæ ac figuræ, eæque perpaucæ, quas *Fo hi* Sinicæ gentis conditor, cum Litterarum tunc nullus esset usus, posteritati suæ, ceu alterum nodum gordium explicandas reliquit. Et quoniam ab hoc libro pandectas suas ordiuntur Interpretes in eoque præcipue totam suam fundant doctrinam, antequam ulteriùs provehamur, operæ pretium videtur exponere curioso Europæo, hujus libelli quoddam summarium & paradigma. Et Authoris quidem consilium non aliud fuisse constat, quàm ut rerum creatarum mutuos vel nexus ac societates, vel dissociationes ac pugnas; ad hæc, influentias, ordinem, vicissitudinem mortalibus ob oculos poneret; & per istos veluti gradus rudem Sinicæ gentis infantiam ad sui principii ultimique finis supremæque spirituum intelligentiæ notitiam paulatim manuduceret. Cui proinde vota & sacrificia jam tum offerebantur, & quam ob rem *Fo hi* alio nomine dictus *Pao hi* quasi, complectens victimas, nominatur, quò evidentissime convincitur veri numinis cultum in ipso gentis exordio extitisse.

In primis autem videtur, illa quæ *cælo*, *terræ*, *homini* accidebant, posteris consideranda proposuisse; quippe dum contemplaretur horum trium mirabilem quamdam societatem, & quasi mutuam affinitatem ac symmetriam, descripsit ipse *Figuras octo* Sinicè *Pa qua*, id est, *octo pendulas imagines* vel figuras; his quippe vocibus *Qua-hiven-chi-siam* Interpres litteram *Qua* exponit, tametsi nunc vulgo pro sortibus per abusum accipiatur. Et sic quidem eas figuras descripsit, ut singulæ ternis quoque lineolis partim integris, partim interruptis constarent: Ex quo deinde combinationes octo consurgunt: Ad eum ferè modum quo artis nostræ metricæ pedes trisyllabi combinantur, si loco integræ lineæ syllabam longam, interruptæ duas breves concipias. Ex his autem ternariarum com-

binationum ductibus duplicatis, octiesque inter se multiplicatis quatuor & sexaginta figuræ tandem existunt, quas ipsas dum curiosa deinde posteritas disponit alio atque alio situ sive structurâ, illæ situ suo atque varietate variam ac multiformem rerum naturam, motum, ordinem, ceu rudi quapiam picturâ quadamtenus adumbrant.

Quod ut penitùs cognoscatur, scire oportet; ab omni retrò ætate sic censuisse Sinas; duplex dari rerum omnium materiale principium, alterum *Perfectum*, alterum *Imperfectum*, hoc *Yn*, illud *Yam* nominant: quæ quidem duo, à *Tai Kie*, id est, *Magno axe* producta sunt, qui videtur chaos quoddam aut massa quædam materialis complectens omnia, aut quemadmodum Doctores Sinenses, & inter Ethnicos non pauci & quotquot fidei lumine collustrati unanimiter nobiscum exponunt *Yven che*, hoc est, *Materia prima*: videntur autem multi Interpretum, cùm de prima rerum productione disputant, complecti animo & cogitatione suâ quoddam velut ingens mare, quod bipartitum in duo maria minora (& sic bipartitum, ut in alterò persistat quidquid est mobilius, levius, purius, atque perfectius; in altero quidquid est minus mobile, & gravius magisque fœculentum atque imperfectum) totidem rerum principia veluti secundaria constituat: Hæc autem duo principia quasi duo maria, sed jam minora, abire rursus atque subdividi singula in alia duo, & quidem cum eâdem secretione *puri perfectique* ab eo quod *fœculentum* est atque *imperfectum*: Ex his porrò quatuor, octo similiter divisa discretaque existere; octo mox abire in sedecim veluti spatiosa jam flumina: hæc in duo & triginta; tum in quatuor & sexaginta; ac tandem in plurima & veluti fluenta rivulosque dispertita (servatâ semper primæ divisionis atque secretionis normâ) spectabilem hunc Mundum constituere: Etenim ut ab hoc simili transeamus ad rem ipsam, sic passim Philosophantur Sinæ, ut dicant, ex *Yn*, & *Yam* utriusque vi & virtute, ceu multiformi qualitate constare omnia, eoque rem quamlibet magis minusve perfectam esse, quò plus minusve de alterutro principiorum obtineat.

Tota igitur mappæ ſeu tabulæ conſtructio ex duabus, ut dixi, Lineis conflatur,

unâ non interruptâ, alterâ interruptâ,

ex Lineæ, quæ non interruptæ, ſed perpetuæ ſunt atque integræ; perfectum quid ac ſolidum, & quod in eodem genere vincat alterum, necnon felix ac fortunatum quid ſignificant: His autem contraria deſignant eæ quæ ſunt non integræ ſeu interruptæ: Interruptis ergo *imperfectum*, ex. gr. terram, lunam, aquam, frigus, noctem, fœminam, humorem nativum quem vulgò radicalem dicimus, morbos, & calamitates deſignant: *Perfectum* verò, ex. gr. cœlum, ſolem, ignem, calorem, diem, maſculum, nativos ignes ſeu calorem primigenium, proſperam valetudinem, ac fortunam perpetuis integriſque. Docent præterea, perfecti proprium eſſe manifeſtare ſeſe, prodire foras, movere, dilatare, rarefacere, aſcendere, augere, aperire; contra verò imperfecti proprium eſſe abſcondere ſeſe, introire, quieſcere, reſtringere, condenſare, deſcendere, imminuere, claudere. Ex horum autem duorum principiorum ſingulis alia rurſus duo principia veluti ſubalterna docent exiſtere; duo quidem ex *Perfecto*, quarum alterum ſit perfectum-majus, alterum ſit imperfectum-minus. Duo autem ex *Imperfecto*, quorum alterum ſit perfectum-minus, alterum ſit imperfectum-majus.

Has autem quatuor ex duobus principiis emanationes, *Su ſiam*; id eſt, *Quatuor imagines* vocat *Confucius*: Quibus, ex Interpretum quidem ſententiâ, *Sol*, *Luna*, *Stellæ majores* ſeu magis coruſcantes, & *minores* ſeu minus coruſcantes denotantur. Quam ſententiam quo pacto probare queant ac tueri non ſatis conſtat. Mutuam certé hîc radicem, ſeu uti nos loquimur, cauſalitatem neſcio quam hîc admittere videntur, exempli gratiâ, ex calido naſci frigidum, ſeu ſaltem conſequi, & rurſus ex frigido calidum: quam ſententiam tamen, dum tueri ac probare conantur Interpretes, exemplo utuntur hujuſmodi: aqua & metallum frigida ſunt (inquiunt) naturâ ſuâ; ſed negari non poteſt, fulgorem & claritatem quæ utrique ineſt effici à calore, utique non ab alio calore quàm qui aquis omnibus & metallis inſit: Ignis ſimiliter naturâ eſt calidus; at nigricans illud ac cæruleo non abſimile, quod in undante flammâ ſolet obſervari à quâ cauſâ procedit, ſi non à frigore: quod igne continetur procedit? Calor nimirum cùm intenſiſſimus eſt gignit quodammodo frigus; Frigus item, cum ſupremum efficacitatis ſuæ gradum obtinuit, gignit calorem; adeoque cum frigus in Septentrione ſit intenſiſſimum, fit (inquiunt) ut hoc ipſo in loco calor ſumat initium, qui deinde

deinde dextrorſum procedens, incrementum capit in Oriente; vim ſummam perfectionemque obtinet in meridie: Frigus è contrariò naſcitur in meridie, mox ſiniſtrorſum gyrans augeſcit in Occidente; Perficitur denique in Septentrione. Sic illi.

Geminatis rurſum ſupradictis principiis ſubalternis, ſeu imaginibus, exiſtunt *Pa qua*, *Octo* ſcilicet *Figuræ*; quas & Interpretatus fuit *Ven vam* Rex, indito ſingulis ſuo nomine ſeu charactere. Tribus lineis, vel integris, vel interruptis ſingulæ conſtant. Paradigma quod ſubjicimus, rem declarabit.

DUO RERUM PRINCIPIA.

Perfectum.	Imperfectum.
Yam.	*Yn.*

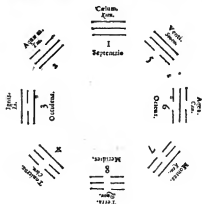
Quatuor Imagines ex duobus Principiis proximè natæ.

Majus Perfectum.	Minus Imperfectum.	Minus Perfectum.	Majus Imperfectum.
Tai-yam.	*Xao yn.*	*Xao yam.*	*Tai yn.*

Octo Figuræ ex quatuor Imaginibus promanantes.

Kien. Cælum.	*Tui.* Aquæ montium.	*Li.* Ignis.	*Chin.* Tonitrua.	*Siuen.* Venti.	*Can.* Aqua.	*Ken.* Montes.	*Quen.* Terra.
1	2	3	4	5	6	7	8

Has octo Figuras, ex quibus quatuor ad perfectum, quatuor ad imperfectum pertinent, in Orbem quoque describunt, cum mutuò inter sese, nec non vario, ad quatuor Mundi Cardines aspectu: Quibus etiam Cardinibus quatuor Zodiaci puncta, Solstitialia scilicet, & Æquinoctialia, quibus dum media rursus jungunt, octo Zodiaci quoque puncta & quasi Mundi Cardines describunt. Figuras interim sic describunt, ut a capite primoque numero semicirculum quatuor constantem Figuris ac numeris, producant ad lævam; & mox alterum à capite (seu quinto numero) rursus orsi eum totidem numeris ac Figuris ad dexteram describant, Orbemque totum conficiant, hoc modo,

De harum mutua vel conjunctione, vel oppositione *Confucius* ad Librum *Ye kim* (interprete *Cham Co-lao*) exponens: *Calum* (inquit) & *Terra certam* ac determinatam *sedem locumque obtinent*, hæc inferiorem, illud superiorem. *Montes* & *Aqua-montium* se *mutuo penetrant per humores* tam eos, qui in vapores resoluti ascendunt ex aquis locisque subterraneis (unde nubes & pluviæ) quam eos, qui densiores cum sint, descendunt, ex quibus deinde fontes existunt, & fluenta, & stagna. *Tonitrua* seu exhalationes siccæ & calidæ, & *Venti* seu vapores & halitus ventosi frigusque circumstans, *se mutuò comprimunt atque urgent*, necnon unita permixtaque se mutuo fovent ac juvant: Quare & Tonitrua majori cum impetu deorsum ruunt, & venti vicissim ab ignitis exhalationibus magis ac magis exæstuant. *Aqua* similiter, & *Ignis*, dum hic illius frigus, illa vicissim hujus ardorem temperat, adeo *non inter se pugnant* seque mutuo destruunt, ut contra cum insigni quodam emolumento rerum omnium socientur identidem, ac misceantur: Planè ut perspicuum sit, *octo Figuras* sic aliis alias opponi, ut non tam censeri possit oppositio rerum contrariarum, quam earum, quæ, vel permisceantur, vel *sibi mutuo succedant atque* opitulentur, amica societas.

De octo figuris jam memoratis earumque inter se communicatione aut dissociatione, alio rursus loco ejusdem libri *Ye kim*, ex suâ ipsius, necnon *Ven vam*, & *Cheu cum* Interpretum sententiâ describit idem Philosophus rerum productionem per æquabilem totius anni circulum perenni quodam cursu & imperturbato ordine, per quatuor hujus tempestates & per octo mundi plagas, seu cardines, in se recurrentem.

Cœli Imperator (inquit) *in prima rerum productione prodiit & manifestavit sese ab ortûs regione in pleno vere: Prosecutus deinde quodammodo cursum & opus suum disposuit rectè omnia in ea regione, quæ est ortum inter & austrum media, sub veris finem quando hoc cum æstate conjungitur: Effecit deinde ut exererent sese omnia & in mutuum conspectum prodirent, vividaque & vegeta consisterent in ipso videlicet austro, & fervore seu medio æstatis: Post hæc, vegetavit omnia & sustentavit per terram & elementa; & in ea quidem regione quæ occasum inter & austrum media, finem æstatis cum principio autumni conjungit: Exinde cuncta exhilarasse dicitur, cum jam qualibet res quod exigebat consecuta, in fine suo quodammodo conquiesceret; idque in occasu ipso medio autumni tempore: At verò sub exitum autumni; quando hic cum brumæ principiis misceri incipit, pugnas & bella quoque miscuit, & in ea regione quæ æquali intervallo ab occasu & Septentrione distat; caloris nimirum cum frigore, quod illi dominatur, hæc pugna erat, cessante jam pugnâ; & prædominante scilicet frigore, pacavit rursus omnia in ipso Septentrione, mediæque hyemis tempestate: Ad extremum pertexuit perfecitque omnia, finem principio connectens, in ea regione, quæ Septentrionem ab Oriente media dividit, & exeunte jam hyeme, quando hujus extrema cum veris initio conjunguntur.*

Hæc *Confucius*, juxta explanationem Interpretis *Cham* Colai: qui quidem deinde sic concludit: *Kiai xam ti chi chu çai*, id est, *hæc omnia sunt à supremi Imperatoris dominio ac gubernatione.* Explicatis utcumque octo Figuris earumque mutuâ conjunctione aut oppositione restat, ut ab his octo, dum singulæ geminantur, existant sedecim: à sedecim item geminatis duæ & triginta: à duabus denique & triginta, quatuor & sexaginta: Harum singulæ conficiuntur ex duabus dictarum octo Figurarum, dum hæ alio atque alio situ & ordine disponuntur, atque inter se mutuo permiscentur.

Tabula sexaginta quatuor Figurarum, seu Liber mutationum *Te kim* dictus.

1.	2	3	4	5	6	7	8
Cælum.	Terra.	Aqua.	Montes.	Aqua.	Cælum.	Terra.	Aqua.
Cælum.	Terra.	Tonitrua.	Aqua.	Cælum.	Aqua.	Aqua.	Terra.
9.	10	11	12	13	14	15	16
Venti.	Cælum.	Terra.	Cælum.	Cælum.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
Cælum.	Aquæ m.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Cælum.	Montes.	Terra.
17.	18	19	20	21	22	23	24
Aquæ m.	Montes.	Terra.	Venti.	Ignis.	Montes.	Montes.	Terra.
Tonitrua.	Venti.	Aquæ m.	Terra.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
25.	26	27	28	29	30	31	32
Cælum.	Montes.	Montes.	Aquæ m.	Aqua.	Ignis.	Aquæ m.	Tonitrua.
Tonitrua	Cælum.	Tonitrua.	Venti.	Aqua.	Ignis.	Montes.	Venti.
33.	34	35	36	37	38	39	40
Cælum.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Venti.	Ignis.	Aqua.	Tonitrua.
Montes.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Ignis.	Aquæ m.	Montes.	Aqua.
41	42	43	44	45	46	47	48
Montes.	Venti.	Aquæ m.	Cælum.	Aquæ m.	Terra.	Aquæ m.	Aqua.
Aquæ m.	Tonitrua.	Cælum.	Venti.	Terra.	Venti.	Aqua.	Venti.
49	50	51	52	53	54	55	56
Aquæ m.	Ignis.	Tonitrua.	Montes.	Venti.	Tonitrua.	Tonitrua.	Ignis.
Ignis.	Venti.	Tonitrua.	Montes.	Montes.	Aquæ m.	Ignis.	Montes.
57	58	59	60	61	62	63	64
Venti.	Aquæ m.	Venti.	Aqua.	Venti.	Tonitrua.	Aqua.	Ignis.
Venti.	Aquæ m.	Aqua.	Aquæ m.	Aquæ m.	Montes.	Ignis.	Aqua.

Has

Has ergo sexaginta quatuor Figuras, quarum tabulam modò attulimus, omnium primus Rex *Ven vam* conatus explicare. Singulas earum interpretatus est quidem, sed admodum Laconicè, adeoque perobscurè; cùm autem singulæ figurarum constent lineis omnino sex, ut hîc videre licet, tota earumdem series tot planè constat lineis quot dies sunt anno quem Sinæ intercalarem vocant, nimirum trecentis quatuor & octoginta. Porrò figurarum lineas singulas conatus est explicare memorati Regis filius *Cheu cum*; & hic quidem considerans eas prout summæ cum mediis infimisque, & hæ rursus cum mediis, mediæ denique cum infimis ac summis alium atque alium nexum, ordinem, & relationem, ut dicitur, obtinent; adeoque plùs minusve inter se mutuo communicant, perfectique vel imperfecti redduntur participes; hæc inquam dum studiosè considerat, & similibus non raro utitur, feliciùs aliquanto quàm Pater; non sic tamen, quin & ænigmaticè pleraque interpretetur. Dum itaque figurarum singulas, sive potius linearum singulas declarat, ab infimâ lineâ ad sextam, id est supremam gradatim semper ascendit: Suos item numeros adscribit linearum singulis; integris quidem novenarium, seu ternarium ter geminatum; non omissis interim numeris aliis quos ordo linearum postulat: Hæc autem omnia non vacare mysterio vel inde potest intelligi, quòd ex Sinarum sententiâ numerus impar sit perfectus, par imperfectus: Hunc ergo ad *Yn* referunt seu imperfectum, hunc frigori, nocti, lunæ, aquæ, terræ, &c. adscribunt; illum, quem docent ad *Yam* seu perfectum pertinere, calori, diei, soli, igni, cœlo tribuunt: Ex quo deinde principio rursus docent, numero cæli, qui ternarius est, ac terræ qui binarius, existere quinarium, qui si geminetur denarium conficiat: Ad denarium verò numeros omnes velut ad radicem & complementum suum reduci.

Atque hæc est demum illa sexaginta quatuor Figurarum tabula tot ingeniorum Sinensium tetrica, ne dicam inutilis exercitatio aut labyrinthus, è quo unicus *Confucius* præcipuâ cum laude conatus est sese expedire; Licet idem jam senior fassus sit, se illius iterum accuratiùs investigandæ desiderio teneri. Ipsos igitur Principes Interpretum Regem *Ven vam*, & hujus filium *Cheu cam* interpretatus, sanè luculenter & copiosè morali sensu declarat omnia: sic ut ex naturali rerum inter se nexu, ordine, vicissitudine, viquè efficiendi, pulcherrima petat documenra, tum ad privatos cujusque mores, & domesticam institutionem, tum præcipuè ad publicam Urbium, Provinciarum, & Imperii totius administrationem. Ad sortes interim & auguria quod spectat, non ille quidem negat existimasse Priscos Sinas, eam rebus quibusdam inditam esse vim ac naturam, qua eventus rerum vel faustos vel infaustos diù ante mortalibus enun-

ciare valeant, uti ferè solet ab Horoscopo cujusque peti scientia aliqua futurorum, eaque Sapientum quoque judicio non usquequaque vana vel aberrans: Verumtamen *Confucius* ipsemet (quemadmodum testantur Interpretes) nullâ sortium vel auguriorum habitâ ratione, non secus ac si vanum quid essent ac prorsus inutile, certè quidem ad se neutiquam pertinerent, sic rationis unius ductu contentus ac lumine de unâ virtute hîc laboravit, huic uni dedit operam: Quæ res ut sileretur ab Interpretibus, *Confucii* tamen ipsius testimonio satis constare nobis posset; hic lib. *Ye kim* p. 3. disertè dicit, Priscos sanctos eo maximè consilio librum illum scripsisse & illustrasse commentis suis, non ut auguriis ac divinationibus esset usui; sed (quemadmodum *Cham* Colaus exponit) ut cognoscerent homines quam à cœlo acceperunt naturam, eamque ceu ducem & magistram sequerentur, deinde verò & cœli mandatum, seu supremi Numinis providentiam, à qua natura processit, perspectam haberent. Quod ut clarius omnibus constet, lubet afferre quod in ipso statim exordio ad tabulam illam 64. mutationum disertis verbis prænotarunt duo illi & 40. Interpretes dum præmuniunt Lectorem totique posteritati cavent, docentes *dari supremum Dominum quemdam & Gubernatorem cui nomen Imperator: quis autem is est* (inquiunt) *qui Dominus dicitur & Gubernator?* Et protinus respondent, *per se est Dominus & Gubernator: Nam cœlum quidem res est quæpiam summè solida & perfecta, quæ naturaliter volvitur absque interruptione; quod autem ita semper volvatur, procul dubio est ab aliquo Domino & Gubernatore qui id efficit: hoc posito fundamento necesse est ut homines eum per se noscant: non enim suppetunt verba, quibus possimus pertingere ad eum explicandum.*

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

SPECIMEN ALIQUOD EXHIBETUR prædictæ Tabulæ 64. Figurarum.

VERUM ut cernat Lector oculis suis rei veritatem, & simul ex unâ Operis particulâ de opere toto judicium ferat, ac tandem intelligat quò tendat hæc Sinarum Philosophia, iis qui rem non examinarunt usque adeò suspectam; operæ pretium fuerit ex Figuris 64. unam, quæ numero 15. est ac reliquis brevior, & quam Sinæ laudant in primis, & cujuscumque felicitatis prognosticum esse statuunt, in medium proferre, commentis duorum Principum *Ven vam* & *Cheu cum*, necnon *Confucii*, & *Cham* Colai è Sinico in Latinum versis.

Hæc figura *Kien* dicitur. *Kien humanitatem* significat, sive modestiam demissionemque animi: Et quoniam ad hanc priores figuræ quatuordecim quasi totidem gradus deducunt, necessatium videtur nos hîc graduum quoque singulos suo ordine & numero, quo in tabulâ designantur, verbo saltem attingere, prout eos ferè in appendice suâ *Hi çu* dictâ *Confucius* decurrit, si quidem clari esse volumus, & ab exemplo figuræ unius, quænam reliquarum omnium ratio sit, Lectori constare. Exordium porrò sumitur à cœli & terræ procreatione dum ad hunc ipsum librum *Ye Kim* sic loquitur *Confucius: Postquam extitit cælum & terra, tum deinde extiterunt res omnes: Ubi extiterunt res omnes, tum deinde extitit mas & fœmina: Ubi extitit mas & fœmina, tum deinde extitit maritus & uxor: Ubi extitit maritus & uxor, tum deinde extitit pater & filius: Ubi extitit pater & filius, tum deinde extitit Princeps & cliens: Ubi extitit Princeps & cliens, tum deinde extitit superius & inferius: Ubi extitit superius & inferius, tum deinde fuit suus officiis & justitiæ locus & ordo.* Hactenus Philosophus. Nunc ad rem propositam veniamus.

Prima figurarum *Kien* dicitur, & utrâque sui parte tam superiori quàm inferiori, designat *Cælum* materiale, à quo, ceu emblemate quopiam, formam Regis ac regiarum virtutum *Confucius* petit.

Secunda *Quen*, rota similiter designat *Terram*; estque subditorum emblema quodpiam sive symbolum: Cœlum vero ac terra ambo sunt fundamenta quædam, & quasi principia naturalia rerum omnium, quibus adeo per metaphoram patris matrisque nomen tribuitur. Exemplum vero institutionis Regum & subditorum Philosophus petivit in primis à cælo & terrâ; hoc est, ab illâ tam perenni firmitate, tam æquabili ordine cursuque rerum omnium, qui ordo quatuor literis *Yven, hem, li, chim*, hoc est, *amplo ac perpetuo, claro ac manifesto, congruo ac decenti, recto ac solido*, exprimitur. Hæc autem per quatuor veluti virtutes Cardinales videlicet *Gin, li, y, chi*, id est, *pietatem, convenientiam, justitiam, prudentiam*, Philosophus studet explanare.

Constitutis ergo cœlo ac terra, & passivis activa miscentibus, mox universarum rerum existunt quædam semina: Sic tamen, ut lateant, quasi utero quodam excepta cohibitaque: quod ipsum tertia figura, *Chun* dicta, significat.

Paulatim deinde fota complexu illo materni uteri formantur in fœtum, ac tandem aliquâ sui parte prodeunt in lucem, sicut à gemmâ suâ solet oriens uva se ostendere: docet hoc Quarta Figura, cui à literâ *Mum*, quæ infantiam sonat, nomen est.

Verumtamen sicut uvæ jam orienti, ut augescat, necessarius est terræ succus & Solis calor, ita communis hæc rerum omnium infantia, ne vix dum nata, mox arescentis instar intereat, primùm qui-

dem suo quasi lacte succoque opus habet(quod adeo Quinta Figura vocabulo *Siu* subindicat) deinde verò alimentis robustioribus, aliisque vitæ subsidiis & commodis, ut feliciter adolescat, & consequatur maturitatem suam & perfectionem.

Hîc igitur dum res quælibet conservare se nititur, & quod unius usui commodisque accedit, alteri plerumque necesse est decedat, non possunt non existere contentiones, lites, & bella, præsertim inter homines quorum natura, quàm paucis contenta est, tam est inexplebilis cupiditas: Atque hoc Sexta Figura, *Sum* dicta, designat.

Esset itaque jure aliquo & judicibus hîc opus, qui lites dirimerent, & quod æquum sit justumque decernerent: Verùm cùm sæpè vel dubium sit jus, vel privatæ rationes & commoda juri anteponantur & æquitati, maximè ubi nulla dum civitas, nulla Respublica, commune nihil; facillimè solent mortales primum ferè sententiis, mox etiam studiis ac voluntatibus inter se dissidere; dum ruptâ illâ qualicumque societate distrahi in partes & factiones, conflari utrimque exercitus, & tandem unius naturæ homines castris armisque divelli: Cujus rei typus est *Su* littera, quâ exprimitur Septima Figura.

In hujusmodi ergo discrimine rerum ac perturbatione nisi homines aliqui præsto sint, quorum virtus ac sapientia contineat inconditam multitudinem, faciatque, cœtus istos temerè conglobatos coalescere singulos in unum corpus, pronissimum erit, ut vel se mutuo ferarum instar absumant, vel certè dum singuli sibi unis student, marcescant omnes paulatim atque intereant; quapropter egregiis quibusdam viris hîc erit opus, qui, uti denotat Octava Figura, *Pi* dicta, animos hominum conciliare sibi norint, mox industriâ suâ, prudentiâ, authoritate tumultuantes componere ac moderari; quibus adeo singuli deinde cœtus, tanquam Magistris suis ac Dominis, morem gerant, quosque veluti Duces ac Pastores sequantur.

Ex quo statim existet arctior quædam omnium inter se colligatio & societas; & dando vicissim & accipiendo permutandisque facultatibus & commodis, non erit qui egeat re ullâ, sed copia quædam suppetet earum rerum quæ sunt ad tuendam ac sustentandam vitam necessariæ, atque adeo principium cernetur Urbis atque Reipublicæ; cujus typum exhibet Nona Figura, *Siao cho* dicta, id est, *Parva* quædam *unio & colligatio.*

Neque erit difficile vincire etiam paulatim legibus officiisque illos, quos novæ societatis utilitas atque jucunditas jam cœpta percipi, nec non mutua charitas atque observantia, tum omnium inter se, tum etiam suo cum capite conjunctos devinctosque teneat. Efflo-
rescet

rescet itaque genus omne officiorum, in quorum semitis vestigia sua ad id usque tempus seu vacillantia (quod Decima Figura *Li* designatur) firmare queant.

Non poterit etiam non ingens alacritas animorum existere, & amplitudo quædam (quam *Tai* Undecima numero Figura notat) pacis atque concordiæ, ubi suum cuique tribuetur, ubi tam studiosè consuletur commodis animi corporisque, ubi tanta vigebit conservatio & legum & officiorum.

Verumtamen quoniam brevis admodum & caduca solet esse humana felicitas fieri non poterit, uti nos docet littera *Pi* Duodecimæ Figuræ præfixa, quin serenitatem diuturnæ pacis atque concordiæ turbo quispiam discordiæ bellique excipiat, quamquam brevis, ut inter cives & fratres; sic ut non tam fuisse discordia, quam redintegratio quædam censeri possit pristini amoris atque observantiæ.

Quæ ubi semel contentione quapiam ceu vento fuit agitata, multo solet altius radices jacere, & arctiùs subditos inter, se ipsoque cum Principe colligare: Hinc Decimæ tertiæ Figuræ à *Tum gin*, id est, *unanimitate* nomen.

Hæc autem unanimitas si deinde constans fuerit, si cum studio publicæ utilitatis, & charitate Patriæ conjuncta, mirabiliter efflorescet ac firmabitur Respublica, & quod Decima quarta Figura, *Ta yeu* dicta, sperare nos jubet, *ingens erit opum* ac divitiarum copia, ingens splendor & amplitudo dignitatis; ad hæc, immensa quædam Imperii optimè constituti fama, qua commotæ nationes finitimæ, & quæ in longinquis etiam Regionibus versantur, ultrò expetent amicitiam & societatem nostram, subdentque se nobis, ac patrocinium fidei atque æquitatis nostræ libertati suæ anteponent.

Verùm ubi tam prosperè fluent omnia ad voluntatem nostram, ubi res Imperii in tam sublimi apice felicitatis ac gloriæ constiterint, una omnibus adhibenda erit cautio (maximè quidem ei qui omnium Princeps erit ac caput) ne superbia elati, quod in sublimi positis evenire solet, evanescamus ac ruamus eo graviùs quo altiùs fuerimus evecti. quocirca superbia omnis, fastigium, arrogantiaque fugienda erit; moderationi verò, modestiæ, demissionique animi impensè vacandum. Hujus autem virtutis ac doctrinæ Magistra est Figura 15. ab *Kien*, id est, *humilitate* nomen petens. Ea sicut & reliquæ omnes, ex duabus figuris conflata est, quarum inferior tribus constat lineis, duabus scilicet interruptis, & unâ perpetuâ: *Ken* ipsa dicitur & *Montes* designat; mons porrò celsitatis symbolum, hîc etiam symbolum est summæ cujusdam ac præcelsæ virtutis; at quæ radicem suam montis instar defigat in *Terra*, id est, *Humilitate*, adeoque lateat & quasi consepulta jaceat: Terra etiam,

Terra. 6 5 4 Montes. 3 2 1

quam figuræ superioris lineæ tres interruptæ designant, præcelsæ virtutis, quatenus ea cum humilitate conjungitur, imago quædam est ac symbolum: in infimum quippe locum humillimumque depressa, & intra se quodammodo collecta abditaque immensas opes, & pretiosissima quæque quamvis obscuro sinu complectitur, & per effecta sua fructusque pulcherrimos ac maximè salubres, humano generi vim suam virtutemque prodit.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

FIGURÆ DECIMÆ QUINTÆ Explanatio.

HIS ergo summatim expósitis, veniamus ad explanationes trium, quos diximus, Interpretum: Et quoniam unicum reliquarum omnium exemplum Figura hæc erit, afferamus in medium quidquid illi sunt commenti. Rex itaque *Ven vam*, qui omnium primus nodum aggressus est solvere, sic ait: *Humilitas virtus est quaquà patens latissimè: Vir perfectus tametsi principio lateat jaceatque, obtinebit tandem successum exitumque prosperum.*

Laconicam interpretationem declaraturus *Confucius*, *Kien hem* binas voces exponit in hunc modum: *Substantia* (seu vis & significatio duarum vocum) *sic ait: Humilitas quaquà patet latissimè, ea cœli ratio est ac natura, ut cùm præcelsum sit emineatque super omnia, tamen per suos influxus descendat quodammodo ac demittat sese, & cum humili terrâ societur, atque ita virtus illius & efficacitas per effecta sua in procreandis & conservandis rebus magis ac magis elucescat, omnibusque tandem fit manifesta: Terræ vero non absimilis hac in parte ratio est, nam etsi infimo loco velut intra se collecta delitescat, exerit tamen sese effertque in altum per effecta sua, quæ cum cœlo consociat. Rursus ea cœli ratio & natura est, ut minuat exuberantia, tumentia deprimat; luxuriantia recidat: Foveat verò & benigno influxu fœcundet, augeatque magnis incrementis id quod humile ac depressum, vacuique est instar. Terræ similiter eadem est ratio, reprimit enim ac destruit quæ redundant & tument immodicè; contra verò anget ac perficit quæ modica sunt, quæ humilia.* (Hæc ipsa copiosè declarat *Cham* Colaus ex naturalibus cæli terræque effectis; sed quoniam Europæus Lector ea per se facilè assequetur, & nos in hoc quamvis unico plurimorum exemplo, brevitati tamen studere par est, ea consultò præterimus) *ipsi denique spiritus pessumdant tumidos beantque humiles, simillima quoque hominum ratio est, odisse nimirum tumidos; & amare humiles. Vir mode-*

stus & humilis in dignitate constitutus hoc ipso clarescit ac celebratur, quamvis id non expetat, luce virtutum ejus ex loco tam sublimi feliciùs coruscante: Idem si positus fuerit in humili obscuroque loco, cum virtus luceat ipsa per se, non poterit ipse non esse clarus & felix, & cujus laudi ac felicitati nihil possit addi: Atque hic est viri humilis adeoque perfecti felix & gloriosus exitus. Hæc *Confucius*, qui sententiam seu doctrinam figuræ totius summatim colligens, *magna imaginis, quæ nobis exhibet memoratam virtutem, hæc* (inquit) *significatio est: E terra medio existunt montes; humilitas illi sunt*, symbolum, inquam, evectæ humilitatis, dum ex humili infimoque telluris sinu ad nubes & astra sublimi vertice pertingunt: Quocirca, *Vir perfectus*, haud ignarus, vitium hoc esse mortalium, ut se suaque magnifaciant, spernant aliena; *quotidiana satipsius victoria deprimendo tumorem animi sui & præcidendo primùm quidem in se, deinde etiam in aliis quidquid est nimium, & natum copiâ suâ vel splendore fastum arrogantiamque gignere; Contrà verò studiosè supplendo & accumulando quæ sibi vel aliis deesse intelligit, prorsus ac si æquâ lance appenderet res omnes tum suas tum alienas, sic admirabili cum æquitate suum cuique tribuit, seque omnibus accommodat attemperatque, & humiles prudenter extollens, & tumidos pro ea, qua pollet authoritate, salubriter deprimens, complanat omnia, & perquam feliciter res administrat.* Hactenus *Ven vam* Rex Interprete Regis *Confucio*, ipsius verò *Confucii* Interprete *Cham* Colao.

Audiamus nunc Regis filium *Cheu cum*; est ille quidem patre suo aliquanto copiosior, non ita clarus tamen quin Interpretibus iisdem quibus antea sumus usi, hîc quoque futurum sit opus: Interpretatur autem non complexum sex linearum, uti fecerat pater, sed linearum singulas ab infima gradatim ascendens; cumque interpretationes singulas *Confucius* rursus explanet, explanatio hæc *minor imago* dicitur, ut ab illa scilicet, quæ *major imago* est, sive totius complexi, distinguatur.

Sic ergo *Cheu cum* ait: *Linea prima ex senariis* (primam vocat quia est infima: Senariam, quia interrupta) *designat virum humilem iterumque humilem, adeoque probum & perfectum: Hujusmodi ergo viro dum virtuti dat operam trananda & enaviganda sunt quidem spatiosa & magna flumina certaminum ac laborum; animis tamen ne cadat; quippe tandem feliciter pertinget ad portum meritorum.*

Commentarium hunc suis rursus notis illustrans Confucius, *imaginis minoris sensus est* (inquit) *virum prorsus humilem & perfectum modestè ac demissè se gerere quovis tempore & loco, & attendere imprimis sibi, secumque habitare, quo fiat ut se ipse pascat felici virtutum pabulo, mirificèque proficiat.* Cheu cum ad proximam ab infimâ lineam gradum faciens, *Senarium secundum*, inquit, *designat hominem, cujus*

jam patefcit, ac fermonibus hominum celebrari incipit humilitas : quæ fi pura & fyncera fuerit, ut lucem hanc & famam non fectetur nec expetat, tum quidem præclarè agetur cum illo.

Addit Confucius : *Quod uti imago fignificat, patefcat ac celebretur humilitas illa, quod pura, quod germana fit ac folida, quod præclarè agatur cum eo qui illâ fit præditus, ideo fit, quia in medio corde, & non in ore dumtaxat, vel exteriori quadam fpecie inani virtutis fimulachro illam obtinet.*

Cheu cum exponens lineam tertiam, five antepenultimam (quæ perpetua cum fit, ad id quod perfectius eft refertur, adeoque numero impari & nonario infignitur, ac *nonaria* vocatur) *docet nos*, inquit, *linea tertia nonaria, fi quis magnis meritis erga Regem & populum conjungat humilitatem, vir perfectus fine faftu infolentiaque perfeverans, is procul dubio feriùs ocyùs profperum habebit exitum rerum fuarum, & dignum laborum præmium.*

Imaginis fenfus eft, inquit *Confucius*, *fi tam præclarè meritus nunquam tamen à ftatu moderati modeftique hominis difcefferit vir ille perfectus, fore ut omnes omnino populi æquo animo pareant fubdantque fe ta ta virtuti.*

Senarium quartum (inquit *Cheu cum*) *Virum nobis defignat, qui proximè antecedentem virtute quidem vincat ac dignitate; verumtamen nullis dum de Republica meritis infignis fit; ipfe tamen ex nulla re non proficiat; in quacumque rerum temporumque viciffitudine fructum capiens virtutis fuæ : Quoniam vero fe meritorum expertem effe intelligit, magis ac magis prodit ac manifeftat modeftiam fuam animique demiffionem; adeoque nullo vel iracundiæ vel invidiæ motu concitatur.*

Imaginis fenfus eft (inquit *Confucius*) *Virum, qui tantus cùm fit, & ex nulla re non proficiat, adeoque magis ac magis demiffè humiliterque fe gerat, non facile peccare; & quidpiam admittere quod cum legibus & ratione pugnet.*

Cheu cum *ad Senarium quintum* (hic autem numerus plerumque tribuitur ei qui cæteris imperat) *Princeps*, inquit, *illa moderatione animi modeftiaque præditus non expendit opus ac vires Imperii, ut fuos habeat fibi devinctos & obfequentes, quia fcilicet tanta virtus liberalitate quamvis profusâ, & quovis robore militari potentior, omnium animos, & ftudia, & voluntates ei conciliat ac fubdit : Quod fi tamen exiftant qui exuant humanitatem, abjiciant jus omne, tantæque virtuti parere nolint; tunc certè par erit adhibere opes & arma domandis ac frangendis rebellibus; & tum quidem nihil non perficiet armata virtus, & virtus tanta.*

Confirmans hanc doctrinam *Confucius*, *imaginis fenfus eft*, inquit, *fas & æquum effe regiâ cum poteftate belloque & armis debellare ac frangere contumaces ac rebelles, quando illos æquitas & ratio, virtufque fui Prin-*

sui Principis haud flectit, quanquam (uti notat Interpres) non ille tum quidem regiæ humilitatis fructus est, sed effectus quidam duræ necessitatis.

Exponit denique *Cheu cum* lineam supremam & ultimam: *supremo Senario designatur privati Principis magna quidem illa & quæ latè resplendeat ac celebretur, humilitas; cæterum, quod ad usum spectat, limitibus angustioribus conclusa; privata scilicet modicaque ditionis* (quas ipsas angustias & defectum potestatis lineæ interruptio significat) *quippe cum cœlum ei non destinet supremam dignitatem, quæ propria Imperatorum est; caret utique amplitudine illâ tam opum quàm terrarum, & clientum ac subditorum multitudine; quæ omnia sequi solent Imperatoriam majestatem: quocirca si quando statuat is è re sua esse conscribere militem, habere exercitus in armis; non alio sane consilio id faciet, quam ut debellet rebelles, contineatque in officio suæ ditionis & Regni populos.*

Huic sententiæ & expositioni subscribens *Confucius* sic ait: *Sextæ & supremæ imaginis sensus hic est, virtutem magnam quidem esse, nec minorem virtute famam; quoniam tamen deest illi dignitas suprema, aliaque desunt præsidia, fit, ut quas agitat animo res maximas atque pulcherrimas, nequeat perficere: Quare unum hoc agit, & si quando res postulaverit etiam adhibito exercitu & armis agit, ut in officio contineat privatæ suæ ditionis & Regni subditos.*

En brevis expositio Figuræ decimæ quintæ non obscurum specimen reliquarum omnium; sic enim & quatuordecim quæ præcedunt, & quadraginta novem, quæ deinde sequuntur, non alio ferè sensu quàm morali & politico exponuntur; ita prorsus ut omnia quæ spectant ad mores & officia Principum, Clientum, Parentum, Liberorum, Conjugum; quæ item adversus Hospites, Exteros, Hostes servanda; qualis denique & quanta veneratio Spiritibus debeatur; quantâ cum religione & constantia par sit obtemperare cœlo; hæc, inquam, omnia tractentur hoc loco, alia aliis quidem copiosiùs, verumtamen nulla non attingantur.

Ea igitur Figura, quæ proximè sequitur Decima & sexta numero *Yu* dicta, ponit ob oculos communem maximèque festivam lætitiam, quæ à tantâ tam moderati tamque modesti Principis virtute dimanet in subditos, & quasi à capite in totum corpus diffundatur.

Decima septima, *Sui* dicta, docet subditos imperata facere sui Principis omnibus in rebus, & alacriter ac promptè, tanquam membra scilicet, sequi nutum capitis sui. Et sic deinceps.

Ut planè dici possit totum primi conditoris opus aliud nihil fuisse quam ænigmaticum emblema, vel ænigma emblematicum, ex quo deinde curiosa posteritas varia sibi documenta petiverit: inter quæ si quidpiam reperiatur apud primos quoque Interpretum, quod fortes

nescio quas, & auguria divinationesque redoleat, erit profectò quod Europæus Lector condonet antiquæ Sinarum gentilitati, si consideret Europam suam, quanto scilicet tempore, & quantis errorum ac superstitionum tenebris involuta fuerit, priusquam ei Sol Justitiæ CHRISTUS affulgeret.

PROEMIALIS DECLARATIONIS. PARS SECUNDA.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

EXPLICATUR QUOD PRINCIPIUM rerum tam materiale quàm efficiens constituerint Sinæ tam Prisci quam Moderni.

POSTQUAM exposuimus quadamtenus Sectarum Sinensium originem & diversitatem, superest, ut tandem provehamur altiùs, & explicemus idipsum, cujus potissimum gratia superiora propè omnia attulimus; ecquod videlicet principium tam materiale, quàm efficiens & quam basim & quod fundamentum tam cœli & terræ quàm elementorum, rerumque omnium constituerint Sinarum sapientes, ut & nos statuamus scilicet, an ipsi, & quam, qualemve de supremo quodam Numine, primoque rerum effectore habuerint notitiam: An item noster Matthæus Riccius Missionis Sinicæ Fundator haudquaquam temerè, sed prudenter & justo cum fundamento conatus fuerit errores hodiernos Sinarum suis ipsorum testimoniis & authoritatibus oppugnare, & convellere, & sic principia quædam Christianæ veritatis ex ipsismet antiquæ gentis, antiquis item libris monumentisque petere, parvâ interim posteriorum Interpretum & ætatis hujus habitâ ratione; sed litterarum dumtaxat, & illarum præcipuè, quas ipsi fatentur esse suas, & licet moribus vitâque dissentiant, colunt tamen ut avitas &, uti sacrosanctas venerantur.

Quod spectat in primis ad principium rerum materiale, memoratus quidem liber *Sim li ta çiven*, seu *de naturâ* ab hoc suum sumit exordium, deque eo per aliquot deinde capita copiosissimè disputat. Principium verò istud suum *Tai kie* nominant Neoterici: & quoniam (uti *Chu çu* inquit) nec *Fo hi* conditor gentis Sinicæ, nec *Ven vam* primus fohianæ tabulæ Interpres, nec hujus filius *Cheu cum* hujusmodi nominis meminerunt, non alia utique nituntur authoritate novatores, quam libri unius, seu verius appendicis atque additamenti *Hi çu* dicti, quod adjecit *Confucius* ad eum, quem interpretatus est, *Librum Mutationum*: Quæ appendix ejusdem est cum reliqua interpretatione authoritatis: Ibi autem leguntur expressa hæc verba *Te yeu tai kie: Xi sem leam y: leam y sem su siam sem su siam: su siam sem pa qua*, id est, *Mutatio continet magnum axem seu cardinem: Hic produxit duas virtutes*, puta perfectum & imperfectum ut cœlum & terram. *Duæ virtutes produxerunt quatuor imagines, quatuor imagines produxerunt octo figuras pendulas.* Extra hunc textum nuspiam in quinque libris classicis aut retrabiblio ulla fit hujus *Tai Kie* mentio, adeoque quidquid afferunt, aut quomodocumque disputent de suo illo rerum principio, totum scilicet effinxerunt ipsi: quam etiam ob causam laus omnis Philosophiæ tam novæ unis ipsis tribuitur ab Interpretibus penultimæ Imperialis Familiæ *Ta mim*; fatentur enim & verò prædicants duo illos præcipuè Interpretes *Chim* & *Chu* sub Familia *Sum* invenisse, quod tota ignoraverit antiquitas, adeoque post *Confucium Memciumque* non alios extitisse qui reconditam tot sæculis doctrinam produxerint in lucem.

Tametsi porrò dicant quod *Tai Kie* sit humanis ingeniis inexplicabile quid, quod spiritale quid, quod potentia quam investigare non possimus, neque esse nomen quo queat exprimi: Operosè tamen cumulant complura similia quibus conantur probare opiniones suas: Etenim quia binæ voces *Tai Kie* ex primævâ suâ institutione denotant magnum terminum seu polum, simile mutuati sunt ab axe mundi, seu polo, item ab axe domûs, quæ est trabs illa transversa, quæ nexus ferè omnes ac membra Sinicæ constructionis una continet. Alibi etiam radici arboris, axi currus id comparant: idem basim, rerum cardinem, columnam & fundamentum vocant, & planè negant esse quid merè imaginarium, aut simile ei quod Bonziorum secta *vacuum* & *inane*, vel quod Secta *Tao nihilum* nuncupat: Asserunt ergo rem esse veram verèque existentem, esse id quod concipi quidem debeat fuisse ante omnia, re autem ipsâ non distinguatur à rebus ipsis, ut perfecto & imperfecto cœlo & terra & 5. elementis, sed quid unum idemque sit cum illis; sic ut singulæ res dici possint suo modo esse *Tai Kie*; non aliter ferè quam delirans Servetus Epistolâ 6. ad Calvinum asserebat Deum in lapide verè &

propriè esse lapidem, in trunco truncum, &c. unde ipsi concludunt tandem omnia unius esse substantiæ. Alibi etiam dicunt *Tai Kie* concipi debere ut quid immobile & quietum in actu primo; dum autem movetur, producere *Yam* seu perfectum, à quo motu dum rursus sistit seu quiescit, producere *Yn* seu minus perfectum, non aliter ferè (inquiunt) quam homo secum ipse meditans quidpiam ac volvens animo, & mox deinde, quæ meditatus est, eloquens; vel sicut affectio animi quæ priusquam exerat sese, radicis ad instar in animo residet immota: simili denique illustrant hæc omnia petito à massâ argenti vivi quod capsâ rotundâ latet inclusum & immotum; hæc verò statim atque recluditur, mercurius ilicò diffluit ac dispergit sese in mille veluti radios ab ipsamet Mercurii materiâ & formâ indistinctos: Motûs autem hujusmodi & quietis in hoc universo vicissitudinem docent esse perpetuam, circuli rotæve ad instar, aut anthleæ aquaticæ perenni motu circumvolutæ: Sicut verò negant assignari posse tempus quo perennis ista circumvolutio rerum non extiterit; ita motum earumdem & quietem (si tamen quies est seu interpolatio) declaraturi, simile rursum petunt ab diei noctisque, à systoles item diastolesque perpetuâ vicissitudine dum respiramus & dum nox diem, dies noctem excipit, aut hyemem æstas, æstatem hyems. Et quamquam integro decursui & quasi plenæ ætati rerum omnium tribuant annos 29. mille 600. post quos volunt eas denuò ordiri cursum & ætatem suam, tamen modo suo loquendi satis indicant æternitatem quamdam rerum orientium occidentiumque antecedentem se agnoscere numeroso illo, quem diximus, annorum cursu infinitis vicibus repetito; in quo pugnant equidem cum sensu communi antiquitatis Sinicæ ut quæ ex traditionibus saltem suis censuit cœlo & terræ primoque homini & fœminæ suum fuisse principium; sic prorsus ut & horam ipsam quâ cœperint existere, non dubitanter assignent.

Miranda sunt interim ac divinis propè similia quæ suo illi *Tai Kie* fidenter tribuunt novi isti Commentatores: capacitas, & magnitudo, extensio visque penetrandi, convenientia quædam cum rebus omnibus. Quid multa? primum vocant & à se, altissimum, subtilissimum, purissimum, pulcherrimum, summè medium, summeque perfectum, ac bonum, exemplar & ideam rerum omnium, principio carens ac fine: quin imo & vitam ei videntur alibi tribuere cum animi spiritusque nomen ei tribuunt: Ad extremum, si modo constarent sibi, vix dubitaret Lector, quin subinde de vero eoque primo ac supremo Numine agerent; & verò sunt non pauci, qui id existiment & sic intellexisse aliquos, argumento possunt esse fana nonnulla ipsius *Tai Kie* nomine consecrata.

Sed enim quod meram materiam primam cum Philosophis quo-

que

quę nostris intelligant, confirmatur ex eo quod aliud quoque nomen suo illi *Tai Kie* adscribant *Li* illud vocant ? Quæ vox apud Sinas haud secus, atque *To ratio* apud Latinos, patet latissimè: Hîc autem dicto vocabulo sic rursus exponunt dictum *Tai Kie* ut essentiales rerum differentias ab hâc unâ *ratione* dicant promanare de quâ sic etiam philosophantur, ut videantur universale quodpiam à parte rei constituere, quod idem per species individuaque rerum sese insinuat: Quo probabilius est, eos sicut per *Tai Kie* rectè intelligunt materiam primam, sic per *To li* vere rationem quamdam seu formam rerum constitutivam & ab aliis distinctivam intelligi. Sic enim ratiocinantur: Id quod sedem, ex. gr. constituit in ratione sedis, est *Li*, quod mensam in ratione mensæ, idem rursus *Li*, & sic de reliquis: Frange sedem, mensam resolve, jam *Li* seu ratio sedis mensæque desiit. Nec dubitant de Moralibus eâdem prorsus, quâ de Physicis ratione philosophari, ex. gr. rationem juris officiique mutui quæ est Regem inter & subditum, quæ patrem inter ac filium, maritum inter & uxorem, & quamcumque demum rationem virtutis constitutivam *Li* vocant, quin & affectiones seu animi seu corporis, imo & ipsam animam quatenus informativa est corporis, similiter *Li* nominant, quod adeo *Li* suo modo destruatur, ubi illa informare desinit; sic ferè (inquiunt) uti aqua in glaciem concreta dum calore denuò resolvitur, pristino quidem liquori suo statuique restituitur, at glacies esse desinit. Sed hîc ipsi non sistunt, sed ab hoc discursu ad errorem longè maximum turpissimumque tandem provehuntur: Nam ubi multis de suo *Li* & de *Tai Kie*, sed admodum intricatè perturbateque, disputaverunt, sensim delabi videntur in Atheismum, quatenus excludunt omne principium efficiens supernaturale, & quamvis subinde abstrahere videantur ab sensu & materiâ, reverà tamen in materiâ persistunt: Spiritibus certè & effectis spirituum, qualescumque demùm illi sunt, vim quidem tribuunt agendi subtilius efficaciusque; verumtamen sic rursus, ut nunquam sphæram illam, quam Philosophi nostri activis simul & passivis tribuunt, ipsi videantur excedere; Quo magis laborant deinde, ut tot textus illustrissimos librorum veterum ubi de spiritibus rerum præsidibus, de justitiâ providentiâque supremæ mentis tam crebrò tam diserte agitur per fas & nefas ad suam illam tam materialem crassamque sententiam detorqueant.

Sed & alibi rursus videntur sibi contradicere dum disertè docent unumquemque mortalium ex suo ipsius corde, quatenus hoc habet imperium quoddam in motus omnes & affectiones vel animi, vel corporis, devenire posse in cognitionem magni illius & supremi cordis; mentis utique divinæ supremique moderatoris. Docent rursus ex admirabili nexu illo rerum & propagatione, quâ fit ut tam

P

constanter simile producat sibi simile, evidenter probari posse dari quodpiam *Ta seu nao*, id est, *Magni capitis cerebrum* quod omnia illa tam æquabili cum vicissitudine conservet ac regat & ad finem cuique consentaneum perducat. Negant itaque (& hoc sanè consequenter) quod ejusmodi sit mortuum quid; negant esse materiale; quin & afferunt alibi esse spiritum, eumque independentem, complectentem bonitatem omnem, omnesque (ut aiunt) rationes rerum omnium. Platones subinde aliquos audire te credas, aliosve Philosophos haudquaquam malè sentientes de Deo.

Quo magis etiam cunctandum mihi esse censeo, nec illicò damnandos Atheismi nisi fortè materialis ac negativi (ut dicitur) novatores istos, quamvis fortasse suspectos etiam formalis ac positivi, certè quidem tales ut suo illo tam novo tamque inusitato loquendi modo non paucos Lectorum suorum in Atheismi positivi præcipitium deduxerint: Nam cum, quæcumque de summa quadam mente ac providentiâ in veterum textibus reperiunt, omnia ad suum illud *Tai Kie* & *Li* reducant; ad hæc cum non distinguant inter causas materialem, formalem, efficientem, idealem, instrumentalem omnia scilicet illa nominibus tantum inter se distingui docent, adeoque & *Cœlum* & *Xam ti* supremum illius Imperatorem ejusque attributa omnia, idem esse contendunt cum suo *Li* & *Tai Kie* sive cum suo illo influxu & virtute naturali cœli & terræ; unde si quando sic loquantur de virtute illa cœlesti, ac si reverà de mente quapiam divinâ sermo foret, merito tamen suspiceris ritu magis Poëtarum quam Philosophorum nec aliter ferè quam metaphoricè loqui: Quocirca etiam jure merito censemus pestiferam esse doctrinam ipsorum quæque ad formalem quoque Atheismum deducat, politicos præsertim illos & carnales homines: Adeoque ab Evangelico præcone rationum armis ac telis quàm acerrimè, uti semper factum, oppugnandos esse novatores istos, & vel ex ipsismet ipsorum Commentariis adeo inter se pugnantibus, errorum suorum convinci posse, & quemadmodum Lactantius dicebat à nullo Ciceronem, quam ab ipso Cicerone vehementius posse refutari, ita nec hos novatores à nullis certius, quam à seipsis refutari posse.

Verum enimverò quam senserint diversa, quàm longè discesserint à majoribus, quam inani fundamento nitantur omnia, quæ novatores excogitarunt, non aliunde magis quàm ex serie ipsâ temporum, quâ conscripti sunt editique libri probari evidenter potest: Quo enim vetustior est quisque liber, hoc magis adversatur ipsorum novitati. Patebit hoc ex testimoniis sanè luculentis quæ *Xu kim* (per antonomasiam *Xam xu* dictus quia liber primus ac vetustissimus inter omnes authenticos) non uno loco nobis suppeditabit. Frustrà, inquies; nam vetustiorem illo producent novatores. Quem

obſecro ? *Te kim*, ſive eum qui de mutationibus inſcribitur; quippe cujus author eſt idem qui gentis Sinicæ Fundator *Fo hi*. Rectè tu quidem: At, amabo te, quid tandem libri fuit, cujus Authorem *Fo hi* prædicas ? Figuræ ænigmaticæ quatuor & ſexaginta, ſive lineolæ 384. partim continuæ partim interruptæ & præterea nihil. Bene habet. At ſi ænigmaticæ, ergo perobſcuræ; ſi tam obſcuræ, ergo ædipo fuit opus qui lucem afferret. Ecquis ille ? Num idem fortè qui author fuit ? Authoris quidem nihil extat, inquies, ſed ædipi fuerunt magnus ille Princeps & quaſi conditor *Cheu* Familiæ tertiæ Imperialis *Ven vam* dictus, nec non ejuſdem filius *Cheu cum*. Hi ſolverunt ænigma, & figuras interpretati ſunt: Sed an hi coætanei fortaſſe fuerunt ipſiuſmet *Fo hi* ? Immò verò mille ſeptingentis annis poſteriores: Tamdiu ſcilicet in tenebris jacuit prima illa fundatoris lucubratio; prorſus ac ſi non extitiſſet in rerum naturâ. Num igitur omni illo tempore litterarum rudis & expers fuit China ? Minimè verò: ſed quàm dives & fœcunda tum fuerit luculentè teſtantur illuſtria litterarum monumenta quibus res geſtæ primorum Regum ac temporum, tùm ferè cùm gerebantur, poſteritati commendatæ ſunt: At in his litterarum monumentis nihil profectò invenient novatores, quod novitati ſuæ faveat; invenient autem quod adverſetur, plurimum: Quærant ſanè vocem illam *Tai Kie* ex quâ tot eruunt myſteria; ne ſemel invenient; uti nec alteram vocem *Li* in eâ, quam ipſi effinxerunt acceptione; & tamen quàm crebrò, quàm clarè, quàm graviter de ſapientiâ providentiâque unius ſupremi Numinis, de cultu & ſacrificiis eidem & ſpiritibus exhibendis iſthic agitur ? Quid quod ipſimet Principes *Ven vam* & *Cheu cum* tabulæ illius ænigmaticæ Interpretes primi, ne ſemel quidem iſtius vel *Tai Kie* vel *Li* mentionem faciunt ? Unus, inquam, *Confucius*, ſed & hic ſexcentis rurſus annis, ipſis modò dictis *Ven vam* & *Cheu cum* poſterior, in appendice ſuâ & ſemel dumtaxat binas illas voces *Tai Kie* profert in medium, ubi hoc unum dicit: *Mutatio continet Tai Kie*, ſive *magnum cardinem. Hic produxit duas virtutes &c.*

Annis ergo poſt *Fo hi* Fundatorem gentis Sinicæ bis mille trecentis tandem, veluti Deus è machinâ, ſic *Tai Kie* prodivit, nec malè tunc quidem ſecundum interpretationem doctiſſimorum hominum, qui aſſerunt nihil hìc aliud intellexiſſe Philoſophum, quam materiam primam, uti ex modo ipſo loquendi jam allato ſatis innuitur: At mille rurſus & ſexcentis annis poſt ipſum *Confucium*, vos demum boni novatores, prodiviſtis, & prodire feciſtis tale *Tai Kie* quale tota retro antiquitas nunquam audiverat: Quodque multo magis abſurdum fuit ac intolerabile, accommodare voluiſtis ad captum infantiæ veſtræ antiquitatem totam, & eam quaſi obtorto collo in

ſententiam veſtram pertrahere, poſteriſque perſuadere quod per annos ter mille, nihil aliud de Deo deque ſpiritibus ſenſerint ſcripſerintque majores veſtri quàm quod aſſerebatis ipſi de mutâ aliquâ virtute, & aëriis fortuitiſque cœlorum influxibus quos ſpecioſis nominibus *Tai Kie* & *Li* nuncupabatis.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

QUAM PERPLEXOS HABUERIT & ſollicitos primos divinæ Legis Præcones (Riccium maximè) *tanta varietas, & confuſio dogmatum, Sectarum, Librorum, Interpretum.*

HOC erat porrò chaos profundum Nationis Sinicæ, hic labyrinthus, hi ſcopuli; quorum prima facies perculit ſanè Matthæum Riccium ejuſque Socios qui Sinicæ Miſſionis fundamenta jecerunt, eoſque gradu perquàm lento ſuſpenſoque progredi coëgit: cum itaque poſt emenſa tot maria & tam feliciter perrupta tot ſæculorum clauſtra in novum hoc Pelagus variorum dogmatum inveherentur, imitati navarchos ſolertes ac prudentes ſuſpenſa ſemper bolide ſunt progreſſi: explorare diligenter omnia, qui ſinus & æſtuaria eſſent novæ regionis, quæ ſyrtes, ac vada: examinare, inquam, quæ maximè vigerent dogmata, quibus nixa fundamentis; quàm tuta, quàm certa. Primùm itaque non ſine admiratione & gemitu crebra ubique idolorum monſtra conſpicati ſunt, illa ſcilicet ipſiſſima, quibus Indiæ regiones ſcatêre viderant, à Bonziis utique eo, quo memoravimus, tempore & modo in Chinam invecta. Frequentiſſima ubique fana, numeroſi greges ſacrificulorum, errorum varietas ſumma, ex unâ ſectâ prognatæ complures aliæ, authoritas & gratia Bonziorum apud imperitum vulgus, quamvis iidem à litteratis pleriſque & honoratioribus ferè negligerentur, acres eorum animis curas injiciebant. Præter hanc, alia novæ ſectæ facies haud minus tetra ſeſe offerebat, *Tao* vulgo dicta, priore hîc antiquior, & in ipſis nata viſceribus Imperii, quam adeò litteratorum quoque non pauci ſequebantur, non illa ſpirituum tantum, ſed & hominum Numen & immortalitatem quamdam in terris tribuit ſuperſtitioſa cultrix, ut de ſortilegiis magiciſque artibus, quibus addicta eſt, nihil dicam. Augebant hanc colluviem frequentes ubique Mahometani, qui una cum ſuis erroribus ante annos ferè ſeptingentos magno numero & licentiâ ingreſſi in Chinam, eas ubique radices fecerant, ut humanis viribus deſperanda videretur eorumdem extirpatio. Cæterum

Cæterùm una maximè secta *Ju Kiao* dicta eminebat inter has omnes opulentiâ, dignitate, authoritate: authoritatem antiquitas, & opinio sapientiæ conciliabat: opes, honores, imperia litteræ conferebant, eratque & re & nomine secta litteratorum 1 contemptrix illa quondam, quin & insectatrix earum quas 1. & 2. loco retulimus, quamvis alioquin & hanc & illam varii gentis Imperatores, & horum exemplo adulatores Ministri privato quodam studio benevolentiâque fuerint complexi: Cum Mahometanis etiam (credo quia origine exteris) sua ipsis fuêre certamina; at neque tam crebra, nec æquè semper, uti cum aliis acria & acerba; ideo fortasse, quia (uti scribunt qui mores ipsorum & religionem describunt) Mahometani *Su tien*, hoc est, *serviunt cælo* quod & ipsi de sectâ suâ magnificè profitentur litterati: ex quo etiam non obscurè colligi posset ipsos Sinas Litteratos, quando ab se coli cœlum & adorari dicunt, utique non cœlum sed Dominum cœli, quem colunt Mahometani, intelligere.

Quoniam verò nonnisi per litteras aditus patet ad honores ac Magistratus: In his autem qui per litteras emergunt, complures sunt humili loco nati & ex infimâ quandoque fæce plebeiorum: Plebs verò, uti dixi cultrix ferè idolorum est: Hinc fit ut multi sic transeant ad Litteratorum sectam, ut tamen nativas illas superstitiones non penitùs respuant: Quam etiam fuisse causam autumo, quod ex ipsis tandem aliquando litteratis, amicum fœdus (ut ita loquar) & societatem aliqui cum duabus sectis idolorum inire non dubitaverint; studio quoque uniformitatis ac tranquillitatis publicæ eo perpellente politicos homines: Unam itaque doctrinam sive sectam ex tribus, sua videlicet, Indicâque Bonziorum, & patriâ quæ *Tao* dicitur coalescere voluerunt; ansam (credo) præbentibus ejusmodi novitati somniis illis, & erroribus, quos imperante familiâ *Sum* litteratorum secta produxerat, quamvis hæc illo quidem tempore sectas idolorum scripto tunc oppugnaret, uti suprà notavimus: cum enim sic illi Philosophentur de suo *Tai Kie* & *Li* ut quandoque nihil videatur esse inanius, quandoque rursus nihil æquè solidum ac sublime, mirandum non est uberem dictæ novitati materiam præbuisse & placuisse Bonziis vacuum nescio quod minimè vacuum & interiorem suam doctrinam prædicantibus, nec displicuisse alteris nihilo suo non minùs chymerico gloriantibus: Maximè quidem dum superstitiosos quoscumque ritus, & exteriorem doctrinam unà cum idolis ipsis ac sacrificulis idolorum, in gratiam scilicet imperitæ multitudinis perseverare patiuntur; ipsimet interim in Atheismum turpiter prolabentes.

Quid hîc ageret noster Riccius annuntiaturus orbi Sinico Christi legem quò se verteret in tantâ dogmatum religionumque varietate

ſimul ac perverſitate? Obverſabanrur animo dura certamina ſibi ineunda, nec jam cum idololatris tantum, & Mahometanis promiſcuaque plebe, ſed ipſis cum Magiſtratibus cum tota propè claſſe Litteratorum, è quibus ſuprà centum millia gradibus ſuis inſignes erant, cum ipſo, inquam, flore, robore ac firmamento Imperii, hominibus Atheopoliticis, à quibus cæteri jus ac leges petebant, atque adeo faſtu potentiâque tumidis, contentis virtutum ſpecie, re autem verâ cœno flagitiorum majori ex parte coopertis. Dimicandum erat cum Scriptoribus primi tunc nominis, & cum librorum veterum & claſſicorum Interpretibus tametſi Neotericis, attamen Claſſicis (uti vulgò quidem cenſebantur) quorum adeo commentarii manibus omnium terebantur: Convellenda ipſorum authoritas, diſpellendæ fraudes ac tenebræ, & ſi quidem verum erat quod Novatores tam ſtudioſè docuerant, eamdem ſcilicet cum ſuâ fuiſſe mentem ac ſententiam Priſcorum omnium, profectò contrà torrentem totius antiquitatis, authoritate quadraginta & amplius ſæculorum roboratæ vel propoſito capitis periculo fortiter erat enitendum: Damnandi conſequenter auctores errorum: Priſci, inquam, Reges ac Sapientes, & ipſe magiſter imperii *Confucius*, quos ut oracula quædam mundi ſui, & illuſtria virtutis ac ſapientiæ prototypa poſteritas omnis hodieque veneratur, de quibus ſi quidem nos juridicè, quid ſentiremus, interrogarent, fidenter ac disertè reſpondendum erat, erraviſſe omnes ac æternum periiſſe: Quod quo tandem ferret animo gens ſuperbiſſima retinentiſſimaque priſci moris & majorum obſervantiſſima? utique novitatem tam inviſam deteſtati, conſtanter affirmarent nequaquam erraviſſe ſuos, ſed nec errare per tot ſæcula, tot millenos tanti nominis ſapientes tam conſtanter potuiſſe: Ut ut eſſet, malle ſe cum erroris periculo inſiſtere veſtigiis majorum, quàm opiniones ſequi paucorum hominum exterorum ad id uſque tempus inauditas.

Meminerat quoque Riccius exterum ſe eſſe, hoc eſt, Sinenſium opinione, Barbarum: Meminerat Religionem, quam propagaturus venerat, eſſe hîc novam, novoque ex orbe advectam: Quod ſi vel nomen ipſum exterorum eſſet deſpectui; ſi ſuſpecta novitas omnis, & vel adeo quia tranquillitatem publicam turbare nata, politicæ genti Priſcarum ſuarum legum ac conſuetudinum tenaciſſimæ ſemper inviſa: Immo ſi Magiſtratus & Conſiliarii Principum Religiones & Sectas ad unum omnes, præter ſuam litteratorum, penitus abolendas eſſe non ſemel ſenſerant, reque ipſa contra Sectatores earum (cum tamen inquilinæ jam eſſent, & tot Imperatorum privatâ ſuperſtitione vehementer auctæ & corroboratæ) Principes alii atque alii ferro flammâque ſævierant: Quid ſperari tandem poſſe de illâ quæ tam nova eſſet ac peregrina, quæ mollis ac ſuperbæ gentis in-

genio tam contraria, res annuntiaret tam prima specie incredibiles, uti est Homo-Deus & hic crucifixus.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

RICCII DELIBERATIO DE MODO veritatis Evangelicæ Sinis annuntiando. Priscorum Monumenta & Annales legit & examinat.

DESPONDERET animum procul dubio tot inter curas ac metus quisquis haud aliis niteretur viribus quàm humanis: Sed enim fretus Deo constitit sibi Riccius, qui cum multa diu noctuque versaret animo de institutis ac legibus Monarchiæ tantæ & tam antiquæ, in hunc ferè modum secum ipse ratiocinatus est: Si verum est quod mihi tam constanter affirmant omnes, anni sunt mille quingenti eoque amplius quod idola cum idolorum cultu authoritate Regiâ ex Indiâ primum inducta sunt in hanc Chinam: Constat autem stetisse hoc Imperium per annos quater mille eoque amplius, si quidem fas est annalibus Imperii fidem dare, dignis utique non minori fide, quàm quos de rebus suis Græci ac Romani conscripserunt: Quid ergo dicemus de omni illo tempore quod idololatriam antecessit, annis scilicet bis mille quingentis? An ignoravisse numen omne tam verum quam falsum? Quod quidem de gente quantumvis immani ac barbara (teste Tullio) vix est auditum: Vox illa generis humani *Numen est aliquod* an sola fugerit aures Sinarum? Soli Sinæ ad lucem illam, speciemque & magnitudinem creaturæ, per quam Paulo teste, tam cognoscibiliter Creator omnium potest videri, soli, inquam, Sinæ cæteroqui tam perspicaces semper cæcutiverint? An insania ista, & intestinum murmur dicentium in corde suo: *Non est Deus*, quam Augustinus paucorum esse dicit, omnium omnino Sinarum mentem semper occupaverit? Quod illitterati, quod agrestes ac feri semper cognoverunt, homines sapientes, culti, mites semper ignoravẽrint? Qui motus illos tam constantes & æquabiles Astrorum, qui cœlorum conversiones semper admirati, semper id egerunt ab ortu suæ Monarchiæ, ut æquabilitatem & constantiam illam & ordinem inviolatum in administratione Monarchicâ sui Imperii observarent; nunquam de motore cœlorum ac Domino, nunquam de Monarchâ illo supremo utpote invisibili & incorporeo cujus (Monarcham suum Vicarium & veluti filium adoptivum esse crediderunt ad sublunarem hunc orbem administrandum) cogitavisse, credi potest? Atenim si hîc subobscura saltem veri Numinis fuit notitia, unde tanta deinde

perversitas opinionum ac morum, tot Sectarum colluvies quantam videmus hodie, unde tot artes nocendi fallendique? In promptu causa est: ab inconstantiâ naturæ depravatæ, nominatim verò à pestiferâ servitute idolorum. Quoties ipsimet apud nos prædicant Priscorum temporum innocentiam, fidem, sanctitatem! citò nimirùm consenescit virtus omnis, & imbecillitas humana suapte sponte ruit in pejus, tametsi nemo sit qui impellat: satis severa simplex & innocens prima ætas Romanorum, at quanta deinde morum corruptela cum triumphis Asiaticis in urbem invecta est! Quid? ipsa Christi Ecclesia, quot & quantas vicissitudines subiit? Quàm citò deferbuit ardor ille spiritus sancti, quo in ortu suo rapiebatur inflammata? Id ergo quod nunc jacet, haud rectè dicas stetisse nunquam. Humanum quid esse & naturâ suâ caducum rectè quidem dixeris. Depravata gens est, sit sanè. Corruptissimi mores, non inficior; sed vel hinc liquêre dico, synceri quid integrique habuisse aliquando. Omnino sic res habet: non ea fuit olim China, quam nunc videmus esse, sed quod extremis hisce temporibus usuvenit Europæ nostræ, ut post insignem corruptelam opinionum simul ac morum, post tot hæresum quotidie hydrarum instar pullulantium examina, Atheismus quoque nonnullos infecerit, hoc usuvênit & Chinæ, lue tam execrabili grassante hîc tantò sævius, quanto minus adest remedii, & plus suppetit semper alimenti.

Quid ergo consilii in re tam desperatâ? Ratione primùm ac Philosophiâ mederi incipiamus? At in hac, ut ab ipsis, ceu Magistris, excolamur, ex Europâ nos venisse existimant. Pugnabimus igitur armis sanctioribus quæ plurima suppeditant paginæ divinæ? Sed enim divinis similes suas item esse stultè contendent; & si quidem vetustiores quoque esse dixerit, erroris illos arguere difficillimum sanè erit: quin ergo freti magno Deo arripimus Christi Salvatoris nostri è cruce pendentis imaginem, & provolamus in publicum animosi, fideique nostræ trophæum circumferimus per compita & fora: aderit piis conatibus ipse Dominus, & si prodigiis signisque doctrinam ejus confirmare non potuerimus, sanguine vitâque certè confirmabimus. Utinam hoc quidem! Verumtamen ne ipsum quidem Apostolum Gentium quamvis arderet mori pro Christo, prædicaretque Christum & hunc crucifixum, accepimus inivisse viam hanc & rationem, Christi prædicandi in Sapientum Areopago, ubi quantumvis incitaretur spiritus ejus in ipso videns idololatriæ deditam civitatem, sic tamen Christi Redemptoris & hominis mentionem facit, ut primùm Creatoris ac Dei, & sic rursum Redemptoris, sed ut à mortuis prodigiosè suscitati, sed humanum genus gloriosè judicaturi: Idem verò Apostolus cùm apud gentes alias tot signa tamque miranda patraverit, in hoc tamen ingeniorum & sapientiæ theatro

theatro judicavit solidis rationum ponderibus, Deo adspirante esse permovendos.

Quid si ergo imitemur Apostolum in Areopago disserentem, & quando non dubitavit is ex ipsâ Poëtarum caligine tenuissimum primæ lucis radium elicere, nos similiter ex vetustioribus saltem Sinicæ Philosophiæ monumentis petamus aliquid quod crepusculi sit instar, & auroræ feliciori solique justitiæ quadantenus viam pandat. Veterum quidem librorum copiam non deesse, satis jam constat: Iique fortasse quò propiùs ab origine fontibusque veritatis absfuerunt, hoc etiam puriùs liquidiùsque de eâ disseruerint. Sed enim verendum ne si veteres hîc nobis faveant, Interpretes veterum adversentur: Sic enim audio non minùs copiosè quàm ingeniosè explanari libros veterum ab Interpretibus quibusdam, qui cùm vix à quingentis annis prodierint, admodum tamen fidenter judicium ferant de quadraginta sæculorum sensu & doctrinâ. Accedit hoc indigenas ipsos esse versatissimos patriis in litteris, & quia de his tam præclarè (uti vulgò dicitur) sunt meriti, eoque nomine maximis olim perfuncti muneribus, idcirco lucubrationes ipsorum singulari cum studio plausuque lectitari ab summis pariter infimisque. Quid ergò deferent uni homini præsertim extero, qui præ uno magistrorum suorum & Interpretum, exteros (opinor) omnes flocci-faciant? quamquam jure merito quis dubitet, an qui scripserunt postremis illis corruptissimis temporibus Priscorum mentem germanamque doctrinam sint assecuti, præsertimque iis in rebus quæ ad Religionem Priscorum pertinent, vel sunt ab sensu nostro vulgique opinione remotiores. Constans quidem Interpretum concordia, maximè si plures fuerint, nec unius ætatis, admodum rara est & miraculo proxima. Gaudet ferè ætas posterior priori vel addere quidpiam vel detrahere: Sic Litterati Sinenses ætatis nostræ novam illam commenti sunt Religionem ex tribus conflatam, quarum duas ii, qui Imperante familiâ *Sum* floruerunt, uti falsas pravasque oppugnaverunt acerrimè. Cur ergo hi ipsi non æquè hallucinati fuerint & multò etiam longiùs à primis illis temporibus dogmatisque majorum discesserint? Maximè cùm ultro fateantur intercessisse noctem illam tam spissam annorum mille & amplius, per quos prisca Sinarum Philosophia consopitæ similis extinctæque jacuerit?

Has ergò similesve cogitationes diu noctuque revolvens animo Matthæus Riccius cùm vehementer optaret sedem figere quamprimum in ipsa arce Imperii; Regia, inquam, Pekinensi, quæ Monarchiæ totius caput est (quod & magnus Xaverius tantopere expetiverat) quoniam tamen necdum sibi videbatur satis esse maturus ad illam expeditionem, & nisi via aliqua paulatim eo sterneretur, accelератio tam præceps multò plus damni quàm commodi afferre po-

terat: Satius esse duxit festinare lentiùs, & ex proximis quibusque locis atque Provinciis qualemcumque fructum petere, extraque Regiam præludere quodammodo certaminibus illis quæ in ipsâ deinde Regiâ esset initurus. In Provinciis itaque Chinæ Meridionalis annos versatus omnino 16. ipse tum per se tum etiam per socios non uno loco felicia posuit fundamenta rei Christianæ, & quamvis omni illo tempore variis gravibusque laboribus ac periculis exerceretur, nunquam tamen fractus est animo, sed Deo fretus è rebus etiam adversis animos & opes sumpsit, unum interim singulari quodam studio solertiâque agens assiduè, ut indagaret omnia secumque tacitus expenderet, eoque consilio consulens identidem gentis libros, & quotquot ex amicis nancisci poterat homines litteris præstantes: quoad anno 1598. jam maturam ratus Pekinensem expeditionem eam alacer suscepit; Sed ecce Pekinum delatus recentis cujusdam belli terrore & apparatu fervere videt omnia: quare prudenter hîc difficultati cedens ac tempori Nankinum repetit, sive Regiam Meridionalem: Ibi autem non paucis Christo aggregatis fundat Ecclesiam simulque domicilium Societatis JESU & exacto circiter biennio rebusque jam pacatioribus Pekinensis Regiæ; post multas deprecationes & lachrymas coram Deo, cujus unius causa hîc agebatur, profusas, plenus admodum spei fiduciæque cœlestis (divinitùs quippe factus erat certior Christum sibi propitium fore Pekini, similiter, ut Ignatio olim Romam petenti) tandem anno Christi 1600. denuò proficiscitur erecturus in arce illâ, tam florentis Imperii trophæum Crucis Christi, & sub hujus auspiciis depugnaturus cum Idololatris, Atheis, Mahometanis, &, si Deo cordi foret, de his Inferisque totis triumphaturus, quin adeo, per calcatam, si necesse foret, quatuor & 40. sæculorum authoritatem, monumentum æternæ veritatis positurus, &, si veritas id postularet, obsignaturus etiam suo sanguine.

Anno itaque salutis humanæ 1601. mense Januario (qui postremus erat mensis anni Sinici 28. Imperantis *Van lie* ex Familiâ *Taimim* ordine decimi tertii, ingressus Pekinensem Regiam Matthæus Riccius offert munera Principi, non alia re magis quam novitate suâ pretiosa acceptaque; & primo quidem loco effigiem Christi Salvatoris Deiparæque Virginis coloribus eleganter expressam necnon ipsum Crucis trophæum: Omnia suscipit Imperator (raro favoris ac benevolentiæ argumento) sacratas autem Imagines cum singulari quadam venerantis animi significatione. Vulgato favore tam inusitato accenduntur omnium studia ad novum hospitem consalutandum: Concurrere certatim omnes cujuscumque ferè ordinis ac dignitatis ad diversorium Matthæi, avidissimi cognoscere quid afferret hospes tam novus & advena ex iis terris, quas ipsi ad id tempus sub cœlo

existere, nunquam existimaverant. Multi multa sciscitari; multa Matthæus ipse ultro prudens ingerere; audiunt de elementis, de cœli ac terrarum vel situ vel motu, & in his nova permulta prorsusque inaudita, non minus ingeniosè quàm perspicuè, patrio ipsorum sermone disserentem. Amant etiam vehementerque suspiciunt gravitatem morum comitate modestiaque tam singulari temperatam. Inter hæc vir prudentissimus gradum facere identidem ad sublimiora, à terrâ cœloque scilicet, ad conditorem utriusque & Dominum: Mox etiam naturam hujus divinasque perfectiones, unitatem, providentiam, sapientiam, omnipotentiam, bonitatem solidis demonstrare rationibus. Differenti porrò de primo rerum principio seu effectore assentiri facilè omnes & non pauci fidenter etiam asserere esse illum ipsum quem Prisci gentis suæ Reges ac sapientes perapposito nomine *Xam ti*, hoc est, *Supremi Imperatoris* nuncupassent, & verò coluissent: Neque tamen deesse rursus alii, qui principium longè diversum, chimæricum illud scilicet novatorum, de quo suprà, *Tai kie, li, cum &c.* id est, *Magnum terminum, rationem entis universalem*, item *vacuum & inane*; alii rursus qui *Fo* idolum ex Indiâ advectum, alii denique qui patriam sectam *Tao* dictam identidem obtrudant: Quorum quidem omnium errores inaniaque dogmata Matthæus rationibus, è naturali simul & supernaturali petitis veritate, non minùs fortiter quàm suaviter oppugnat expugnatque: Audit eos interim non minùs quàm alios, quibuscum familiariùs egerat in China Meridionali, miris extollentes laudibus Priscorum temporum suorum innocentiam & simplicitatem, audit Priscas auctoritates & vetera citari ab ipsis litterarum monumenta, in quibus tum legis naturalis, tum aliarum rerum quas Riccius prædicabat, mentio fiebat non obscura, ipsismet interim fatentibus diu esse quòd desierat aureæ illius ætatis integritas & candor; nam suæ quidem ætatis sapientes plerosque tantum nomine tenùs discipulos esse *Confucii*: utpote qui præter opes dignitates deliciasque hujus sæculi & fucatæ eloquentiæ gloriam vix aliud quidquam haberent cordi, parum utique solliciti quid olim futurum esset, quia nihil ferè, nisi quod sensu perciperetur, credentes: Et hujusmodi quidem sermones ac querimoniæ illorum ferè erant, qui nativum lumen veritatis vitiis & erroribus minus habebant offuscatum, quos inter etiam quidam primi nominis litterati, instinctu, opinor, plusquam humano, tam singulari doctrinâ Matthæi nostri, tantaque doctrinæ firmitate capti convictique adhærescere jam ipsi studiosius, & ad delibandos saltem gentis suæ libros, vetustiores imprimis ultrò invitare, se namque ipsos post institutum bis terve cum illo sermonem, multò quàm unquàm anteà clariùs jam percipere nonnulla quæ veterum monumentis continebantur, quæ adeo delibare ne gravaretur & ipse: Sic

enim perspicuè cogniturum esse, quid olim naturâ duce ac Magistrâ senserit antiquitas tota, quid de supremo cœlorum Imperatore ac Domino, quid de spiritibus & Religione judicarint viri Principes iidemque sapientes ætatis Priscæ *Yao*, *Xun*, *Yu*, *Tam*, *Ven-vam*, *Vu-vam*: *Cheu-cum*, *Cum-çu*, sive *Confucius* quos omnes tota posteritas si minùs imitata feliciter, at certè constanter sit venerata; qui utique si viverent modo novas illas veritates, veluti cælitus annuntiatas, approbaturi essent, & quidni etiam amplexuri. Quod si jam semina quædam & scintillas ejusdem luminis ac Religionis in monumentis Priscorum suorum Matthæus ipse reperiret, tum rogare se, ut suscitet benignus, quod tamdiu latuit consopitum extinctoque simile, priscumque lumen nativæ veritatis fulgore novo doctrinæ cælestis accendat atque perficiat.

Quam simillima fuerant aliorum etiam gravissimorum virorum quibuscum egerat per annos superiores hortamenta & vota, quibus adeò jam tum morem gerens, non parum scilicet hac in parte elaborarat: quod ipsum tamen prudenter hîc dissimulans, humanissimè respondit se quando sic juberent, utique pariturum, non sine magna spe discendi proficiendique ex libris gentis litteratissimæ conscriptis eâ præsertim ætate, cujus ipsi sapientiam ac sanctitatem usque adeò deprædicarent. Totus interim tacitis exultabat lætitiis Christoque duci & auspici gratias agebat immortales quod cerneret aperiri disseminando Evangelio ostium ingens, quod idem tamen rursus intelligebat penitus iri occlusum, si fortè totam litteratæ gentis antiquitatem condemnaturus omnium in se litteratorum adeoque & Magistratuum infestos animos & arma concitasset, quos utique devincire potius oporteret similitudine quadam studiorum atque sententiarum, quàm abalienare novitate nimiâ & diversitate, ut sic, fundamenta Christianæ Religionis in hoc Imperio non divinâ tantùm firmitate (quæ quidem longè potissimum procuranda semper est) sed etiam humanâ, quoad fas & ratio sineret, niterentur.

Doctoribus itaque primi nominis, & hortatoribus, & ducibus novo rursus ardore ac studio placuit explorare penitius omnia, adire (inquam) fontes ipsos doctrinæ Sinicæ, & monumenta Priscorum dogmatum, necnon annalium vetustissimorum, iterum iterumque revolvere: ad hæc obscuros dubiosque locos examinare diligenter, consultis partim commentariis, tam veterum quam recentiorum Interpretum, partim etiam illis, qui tunc vivebant literarum Magistris atque Philosophis (ex quibus septem & viginti annorum spatio, quibus in Chinâ commoratus est Riccius recensita sunt amplius quinque millia) à quibus & ipse visebatur, & quos vicissim visebat & de omnibus consulebat. Quid multa? vidit, audivit, legit, & maximâ

maximâ cum voluptate animi sui perspicuè tandem cognovit, quin & convictus est, Sinenses olim non uno sæculo, sed pluribus habuisse notitiam veri Numinis ac simul præstantia quædam lumina legis naturalis; ad quæ si modò revocarentur ii, qui nunc viverent, sperandum utique fore, ut ad Evangelicæ legis, quam venerat annuntiaturus, gratiam & sanctitatem suaviter admodum (propitio semper Numine) adducerentur, ii quidem imprimis, quos inveterata quædam cœcitas ac superbia vitæque depravatæ consuetudo non usquequaque impediret: & verò cùm gens ista suæ antiquitatis suarumque litterarum usque adeo studiosa sit & tenax, prorsus adhibendam videri hanc industriam, ut suscitarentur ea, quæ ipsimet in primordiis suis habuerant prima naturæ lumina, quamvis hac ætate vitiorum & errorum tenebris propè jam extincta, exemplo scilicet Doctoris & Apóstoli Gentium, qui non dubitaverat authoritatibus & quidem Poëticis Ethnicorum uti inter evangelizandum: exemplo etiam primitivæ Ecclesiæ in quâ Doctores ac scriptores sacri omnes (uti testatur S. Hieronymus citatus à D. Thomâ in opere contra impugnantes Religionem cap. 12.) *à tempore Apostolorum usque ad tempora ipsius Hieronymi immiscuerunt sacræ Scripturæ sapientiam & eloquentiam sæcularem.*

PARAGRAPHUS QUARTUS.

EX LIBRIS SINARUM AUTHENTICIS concluditur nullum eisdem fuisse cum aliis Nationibus commercium.

HÆC igitur quàm solido nixus fundamento fecerit Riccius noster quantâ cum authoritate, fructu, plausuque operæ pretium fuerit hîc declarare. Intellexit imprimis vir æquè perspicax ac prudens, magnam esse fidem annalium Sinicorum, raram prorsus authoritatem simul, & antiquitatem: intellexit, eos à quibus annales conscribuntur, ab ipso deligi gentis Imperatore, unoque ferè tempore res omnes & geri apud Sinas & scribi; quamvis eædem nonnisi multo deinde pòst tempore, post occasum videlicet imperantis familiæ & novæ ineuntis initia, typis edi consueverint. Itaque sic statuit corrigendam prorsus esse opinionem illam, quâ venîmus ferè omnes ex Europâ nostrâ imbuti occupatique, nationes scilicet ad unam omnes (excipiamus semper Hebræam) veri Numinis amisisse notitiam, idque paucis à diluvio sæculis, & inter sua ferè cujusque nationis exordia: Neque enim sic rem habere, & quidquid de aliis

s

sit nationibus; de Sinica tamen haudquaquam ferri posse tale judicium; utpote quæ ab aliis gentibus fuerit, non terrarum spatio dumtaxat, sed moribus, habitu, litteris semper fuerit hodieque sit diversissima; & ita quidem ut putaverit præ suâ non aliam sub cœlo & sole inveniri nationem, præter vicinas aliquot barbarorum Gentes & Insulas: sic enim verbo & scripto Imperium suum *Tien hia*, vel *Su hai chi nuy*, id est, *quod sub cælo est*, aut *quidquid intra quatuor maria continetur* appellare consueverunt.

Quod quidem Imperium siquidem per bis mille primos ann. habuisset cum remotiorum terrarum & nationibus commercium, an tot Prisca aliarum gentium Ægyptiorum, Hebræorum, Græcorum aut Romanorum monumenta, id dissimulare aut non commemorare potuissent? an ipsa quoque Sinensium Chronica non memorarent, quemadmodum memorant de quinto Imperatore *Vu ti* è quintâ *Han* familiâ circa annum ante Christum 100. arma sua ultra murum & deserqui tum *Lop* proferens Pegu, Cambojam, Siamum, Bengalam usque penetravit, & annis rursum post Christum circiter nonaginta decimus sept. ejusdem familiæ Imperator *Ho ti* duce *Pan chao* in Indiam & ultra progressus 200. dierum itinere Regna 40. numero Sinarum subjecit imperio.

Ut autem id magis perspicuum sit si quidem de Assyriorum vetustissimo agatur Imperio, quod à Nemrodo Chami nepote duxit initium, satis constat illud inter ipsa propè exordia sua descivisse à cultu vero ad idololatricum, & crudelitate, libidine, aliisque sceleribus adeo fuisse contaminatum & obscuratum, ut nihil fermè præter inania Principum nomina ad posteritatis notitiam pervenerit: Quod quidem Imperium, cum deinde ad Medos, & ab his ad Persas, à Persis ad Græcos sive Macedonas, à Græcis denique ad Romanos devolutum fuerit, quis non intelligat etiam vitia, & vitiorum omnium parentem ac nutricem idololatriam simul cum spoliis ac triumphis unà transiisse? Quâ quidem Idololatriâ Romanum deinde Imperium orbem reliquum infecit, adjunctis etiam sibi iis idolorum monstris, quæ propria singularum gentium superstitio fabricata fuerat.

Ab hoc igitur Imperio gentis Assyriæ licet vetustissimo, & quod in Asiæ visceribus fundatum ad Arabiam, Ægyptum, Indiamque extendit sese, nemo tamen suspicabitur derivatum fuisse Asiæ extremæ sive Sinarum Imperium, qui modo expenderit hoc ipsum 4222. annis sub patriis Principibus perstitisse: antequam jugum Tartarorum Occidentalium subiverit, quique etiam hujus & illius gentis mores linguam, ritus, litteras cæteraque omnia usque adeo inter se diversa diligenter observaverit: Et tamen fieri ne potuisset, ut rivus tam magnus nihil haberet cum fonte suo commune, & præsertim virus illud quod tam celeriter manat vitiorum, & ex vitiis idololatriæ? atqui

si modo vel obiter quis consuluerit Sinicæ gentis annales, protinùs ei constabit idololatriæ pestem non fuisse Regiâ authoritate huc introductam, nisi post annos fermè ter mille post conditam Monarchiam Sinarum, annis verò ampliùs nongentis post extinctam Assyriorum.

Quod si verò Chinam removerimus ab Assyriorum commercio, multo magis removenda Ægyptus: & quamvis aliquæ hierogliphicæ litteræ Sinenses cùm Ægyptiis similitudinem habere à quibusdam asseratur, cur non potius Ægyptios à Sinensibus, qui aliquot sęculis prçcesserunt, quam ab Ægyptiis Sinenses originem trahere debere contenditur? Ad hęc quid obest quin aliquæ gentes quędam invenerint eadem omnino & communia cum aliis gentibus maximè dissitis? Et quid demum facilius & magis obvium quam pingere characteres aliquot referentes similitudinem rei, ut Solis, Lunæ avium arborum, &c. ut pueros doceant quæ quid significent? An propterеà ex gente Ægyptiâ in Sinam per totam Asiam fieri debuit transitus & transmigratio?

Sed neque dici potest ab Indorum Gymnosophistis quidpiam vitii vel erroris apud Chinam fuisse propagatum antequam hic propagaretur ipsamet Idololatria: Nam præcipuus hujus sectæ propagator *Foe* dictus in Indiâ natus fertur anno 16. imperantis *Chao vam* (qui quartus fuit è 3. *Cheu* familiâ) anno ante Christum 1308. & annis 400. circiter ante natum Pythagoram & *Confucium*, quando jam steterat hæc Monarchia annis 1600. & amplius, legibus ritibusque non peregrinis, at suis constanter administrata; dogmata verò hominis pestiferi nonnisi nongentis circiter annis post ejusdem interitum una cum formali idolorum cultu authoritate Regiâ in Chinam inducta sunt.

Multo minus etiam credendum est Sinicæ gentis originem peti posse à Japonibus (quos superba Sina *Vo nu*, hoc est, *Vo* mancipia vocabat, quamvis ii litteras habeant multaque alia cum Sinis communia: Steterat enim Sinarum Imperium annis bis mille supra quingentos quando (sicur annales eorumdem memorant) migraverunt ex Chinâ millia aliquot familiarum ad Insulas Orientales, annis scilicet ducentis ante Christum: Ex quo tamen conficere ego nolim Japoniam esse coloniam Sinarum, maximè cùm constet ab anno 660. ante Christum cœpisse Japones numerare Reges suos, qui usque ad sęculi hujus 1608. numerantur octo supra centum; uti constat ex libro Sinico in Japoniâ impresso, qui in Bibliothecâ Regiâ asservatur: quo etiam probabilior mihi est opinio altera, Japones à Tartaris potius (qui accolunt eorum mare Borealius) traxisse originem, eamque perantiquam; quippe sub annum circiter 1196. ante Christum, quando (sicut annales testantur) Barbari Boreales (puta Tartari) mul-

titudine suæ gentis id flagitante ad Eoi maris Insulas se contulerunt: quod ut promptius credamus, suadet etiam Japonicæ gentis indoles perquam bellicosa & robore animi constantiaque præ Sinis longè præstans, quodque linguâ utantur à Sinensi diversissimâ.

Confirmant hæc tot legationes, uti aliorum barbarorum, ita & Japonum: harum quidem prima in Sinam legatio facta scribitur anno 2. Imperatoris 14. *Quam vu ti* è 5. *Han* familia (qui annus à Christo nato erat 28.) anno verò ejusdem Imper. 33. secunda fuit legatio, quâ primùm sigillo Regio donati sunt. Tertia legatio an. 1. Imperantis *Ngan ti* decimi noni constabat 160. capitibus, interruptæ deinde per multos annos ob bella isthic civilia legationes: donec iterum resumptæ & continuatæ sub septem Familiis imperantibus: & una quidem sub 2. Imper. *Tai çum* è Familiâ *Tam* decimâ tertiâ, imperii sui anno 5. (tribus scilicet annis ante adventum Evangelii præconum è Syriâ) & sub sequenti *Cao çum* quando primum mutata est Regni ipsorum appellatio: Nam deinceps *Ge puen que*, id est, *Solis ortûs Regnum* (quod nobis Japonia est) nominatum est, 19. Familiæ *Sum* 2. Imp. *Tai çum* annò nonò primum Bonzii legatione functi sunt & deinceps. Sub *Yum lo* Imp. 3. Familiæ *Tai mim* jussi sunt, ut singulis tantum decenniis semel ad aulam venirent. Ex quibus cognoscet Lector unde potissimum per mutuum ferè commercium & mores patrios & litteras cum Typographia, & vitiorum quoque superstitionumque contagia transiverint: Quemadmodum etiam constat, inter tot imperii vicissitudines, tumultus publicos & calamitates variis temporibus Sinas perfugisse ad vicinas terras & insulas ut Tibetum, Cambojam, Siamum, Tunkinum, Malacam, insulam formosam, Molucas, Javam, & præcipuè, uti jam diximus, Japoniam. Verumtamen ex supradictis haudquaquam rectè ratiocinati sunt Europæi nostri, qui præter ea, quæ apud Japones observarant atque didicerant, Sinicarum quoque rerum & (quod magis admireris) originum ac librorum Sinensium Interpretes ac judices sub initio hujus sæculi esse voluerunt, Et ex ætate Japonum præsenti, sententiam ferre de tota antiquitate & doctrinâ Sinensium.

Sed erit fortasse qui existimet ab Hebręorum populo propagatum fuisse populum extremæ hujus Asiæ, utpote qui ab uno eodemque *Sem* Patriarcha Asięque fundatore stirpem suam ducant. Hebræos quidem aliquos eosque sacris instructos voluminibus in Chinâ repertos fuisse testantur ii, qui ex Europâ huc primum advenerunt: Et verò nihil ut dicam de moribus ingenioque Sinarum, qui toti ferè inhient terrenæ felicitati, divitiis, commodis, honoribus, prorsus ac si non aliam expectent benedictionem quam quæ de rore cœli & de pinguedine terræ proveniat; usus quidem polygamiæ tametsi

tametsi primas semper deferant primæ & legitimæ conjugi, apud Sinas videtur permissus, quippe sterilitatem & stirpis suæ interruptionem, quodque post fata nemo ipsorum memoriam in parentalibus officiis sit renovaturus, ipsi in summis humanæ vitæ malis reputant; ad hæc eo sunt fastu & arrogantiâ, ut sicut Hebræi olim ob singulares cœli erga se favores, reliquos orbis mortales habebant despectui, ita & ipsi vanitate plusquam Græcâ Barbaros vocarent populos, quotquot norant, nec ante desisterent à convicio, quam iidem mores peregrinos & barbariem exuissent, moresque Sinicos induissent, quos in civium suorum numerum ceu pupillos adoptabant. Augere posset opinionis istius probabilitatem singularis quoque illa Sinicæ gentis erga defunctos majores pietas, quam nitore & curâ sepulchrorum, variisque ritibus & planctibus funebribus, nec non oblationibus, quas peragunt stato tempore, testari consueverunt. Revera ritus tot ac ceremoniæ, tot in victimis ritè apparandis observationes ac minutiæ, ad hæc sacrificia tot tamque varia ex tauris, arietibus, pane, vino; imo & holocausta quibus supremo Imperatori cœlorum litabatur consumptis victimis & rebus pretiosis: Sacerdos item unus & supremus (qui & erat Imperator) cui soli fas erat sacrificare supremo cœlorum Imperatori, quoties rei necessitas id postulabat: quod plerumque dum imperium lustrabat, in ipsis montibus & collibus faciebat; ad extremum, quod Sinenses præ reliquis gentibus, veri Numinis notitiam longè diutius conservasse videantur: hæc certè omnia præbere possent Europæo homini ansam dubitandi, an non ex Judæa multi ritus ac mores in Chinam transiverint, gensque ipsa ab Hebræorum propagata gente fuerit. Sed huic opinioni obstant annalium Sinicorum monumenta (ad quæ dumtaxat appello Lectorem in toto hoc opere; præterquam enim, quod diu ante dispersionem Tribuum Israeliticarum China fuerit cultissima, & à legibus ritibusque tam sacris quàm profanis maximè instructa, unum hoc sufficiat quod annis omnino centum & ampliùs priusquam Moyses legem à Deo accepit, pius ille Imperator & *Xam* familiæ secundæ conditor *Chim tam* octogenario jam major, septimo sterilitatis anno (quam *per orbem universum invaluisse* Sacræ testantur paginæ) victimam sese pro salute populi solemni cum ritu conceptisque verbis cœlo devovit: Quid quod etiam ducentis & amplius ante Abrahamum annis memoratur non semel *Xun* Imperator holocaustis aliisque sacrificiis supremo litasse Imperatori, aliisque deinde inferioris nominis & ordinis sacrificiis, coluisse spiritus montium fluminumque præsides? Uti refertur in libro *Xu kim* ab illius propè temporibus historico Regio primæ imperialis familiæ *Hia* anno circiter ante Christum 2200.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

PROBATUR SINAS DILUVIO FUISSE proximos, adeoque notitiâ cultuque veri Numinis in ipso ortu imbutos.

PRORSUS itaque vel deroganda fides & annalibus perſuas (ut ita loquar) olympiadas vel periodos 60. annorum tam accuratè digeſtis, vel certè rurſus aſcendendum eſt altius & ad ipſa proximè diluvii tempora revocanda ſunt exordia Sinarum: Quod quidem ſi fecerimus, tum denique conſtabit, ex aliâ nullâ orbis natione, Sinarum leges, ſcientias, & pleraque inſtituta proficiſci potuiſſe, pręterquam ab ipſo Patriarchâ Noëmo, aut filiis ejuſdem, aut nepotibus. Quod ut clarè conſtet, adeamus, ſi placet, ipſum gentis Sinicæ conditorem, cui *Fo hi* nomen: Hujus quidem genus & patria non exprimitur in Chronicis Sinarum, niſi quod hanc in Provinciâ maximè occidua & Boreali videlicet *Xen ſi* fuiſſe referatur: & ad hanc ipſamquidem provinciam primum appellere neceſſe erat, ſi quidem in diſperſione linguarum & gentium ex Meſopotamiâ, ſeu terrâ *Sennaar* migrandum fuit, & deveniendum ad Sinarum meditullium Provinciam, inquam, *Ho nan*, ubi aulam primum conſtituiſſe ſcribitur in eâ regione, ubi nunc ſitum eſt oppidum *Chin cheu* quod ſubjectum eſt ejuſdem Provinciæ Metropoli *çai ſum fu*, alio nomine *Pien leam*. Niſi fortè aliquis opinari velit *Fo hi* & primos Sinarum incolas non conveniſſe cum cęteris gentibus in terram *Sennaar* nixus videlicet authoritate Cardinalis Caëtani ad ea verba cap. 11. v. 1. *Erat autem terra labii unius & eorumdem ſermonum*, ubi his verbis ſcribit: *non intelligas univerſum genus humanum profectum ab Oriente & iviſſe in regionem Sennaar, quia nec littera hoc ſonat., nec rationi hoc conſentaneum eſt.*

Quod ſi verò jam tempus quæritur, quo fundamenta Reipublicæ jacere cœpit, proximè id abfuit à diluvio; & ſi quidem rigorem ſequeris computi Sinici ſimul & 70. Interpretum (hos enim ſequi non hîc cogerent Annales) cœperit is fundare hanc gentem 200. circiter poſt diluvium annis vivente etiamnum Noëmo Patriachâ, adeoque ab ipſo Aſiatici populi, ſecundum omnes, fundatore *Sem* (quæ vox *Sem* & *procreare*, & *vitam* apud Sinas, necnon, ſed alio charactere, *victimam* denotat) ortum & originem ſuam merito traxiſſe exiſtimandus eſt: Quod ſi cuipiam videatur non tantum authoritatis tribuendum annalibus tam vetuſtis, ut coga-

tur sequi computum 70. Interpretum, relicto vulgato qui in tanto est usu apud omnes, præcipuè quod quædam hîc recenseantur, judicio quoque Sinensium Interpretum apocrypha & meæ traditiones imperitæ multitudinis; nos haud equidem magnopere repugnabimus. Expunctis itaque sex illis imperii conditoribus à septimo (cui *Yao* nomen) Monarchiæ, si placet, primordia auspicare; at neque sic tamen evinces, ut à diluvio longius removeantur Sinicæ gentis exordia: imo vereor, ne vel ultra diluvium ea producas imprudens: Etenim annorum computus saltem ille qui ab *Yao* Rege usque ad hæc tempora decurrit, adeo ordinatus, & tanto consensu scriptorum omnium exactus ad suas periodos seu cyclos sexaginta annorum, ut non magis dubitari queat de illius integritate, quàm de Græcorum per olympiadas suas supputatione, cui tantum fidei & authoritatis tribuitur. Ab hujus itaque Legislatoris ac Principis *Yao* anno primo initi Imperii, qui fuit cycli qui tunc currebat, annus 41. *Kia xin* dictus, usque ad annum sæculi hujus 1683. qui est quadragesimus tertius Tartaricæ hujus familiæ, sub quâ scribimus, numerantur anni omnino quater mille 43. per illas, quas dixi, periodos supputati.

Hoc igitur supposito firmiterque stabilito, quod gens Sinica removeri nequeat longiùs ab ipso diluvio, quemcumque tandem quis ineat annorum computum, sive contractiorem, qui vulgatus dicitur, sive ampliorem, qui Interpretum 70. Supposito item, quod sit verissimum id quod non dubitanter asserunt sancti Doctores atque Theologi; *Noemum* scilicet Patriarcham sanctissimum veri Dei notitiam, & cultum cæteraque eo spectantia tam exemplo quam verbo filiis ac nepotibus tradidisse; quam quidem Religionem ac pietatem post linguarum, gentium, terrarumque divisionem alii quidem ut maledicti *Cham* nepotes per scelera & dissolutionem contaminarint, brevique etiam extinxerint; alii verò, ut *Sem & Japhet* filii utique obedientiæ ac benedictionis, eorumque filii, ac nepotes diutiùs conservaverint & ad posteros longius propagaverint, planè sequitur in primordiis primarum gentium priùs extitisse veri Dei notitiam & cultum, quam falsi. Unde merito Lactantius, *errant*, inquit, *qui Deorum cultus ab exordio rerum fuisse contendunt & priorem esse gentilitatem quam Dei Religionem.* Et alibi, *regnante*, inquit, *Saturno, nondum Deorum cultibus institutis, nec adhuc ullâ gente ad divinitatis opinionem consecratâ, Deus utique colebatur.*

Quo etiam spectat illa à Poëtis tam decantata aurea ætas, quâ exactâ finxêre justitiam offensam vitiis hominum cessisse è terris & in cœlum remigrasse. Quod si ita est, ecquis obsecro dubitare queat quin apud primos Sinas *Noemi* ipsius coævos fuerit veri Dei notitia & veneratio, quando hanc nulli tunc defuisse cæterarum gentium

communis consensus docet? An filii & nepotes *Sem* deterioris fuerint conditionis, quàm filii & nepotes *Chami*? Et tamen ne *Cham* quidem, quantumvis maledictus, neque filius ejus ac nepos eam de repentè amisisse credendi sunt: nam cum passim Historiographi initium idololatriæ sub *Nino* constituant, hic verò *Chami* pronepos extiterit, & regnare cœperit 350. circiter annis à diluvio (juxta vulgatum computum) patet utique veri antea Numinis notitiam aliquam apud illos adhuc extitisse. Quod si ne in semine quidem illo maledicto mox extincta fuit, an fuerit in semine benedicto derepente obliterata & extincta? Quod si nefas sit id existimare, tametsi fortè annales Sinici nil præter mera nomina primorum gentis suæ conditorum commemorassent, tamen ex annorum computo quos tam unanimi consensu illis tribuunt, & tam propinquâ, quæ ex illo computo conficitur, ad diluvium accessione, veri Dei notitiam habuisse jure meritò præsumendi sunt; quanto vero magis id erit existimandum de primo Sinicæ gentis *Fo hi* Fundatore, cum vel ipsum nomen quo ipse *Confucius* & tota retrò posteritas eum compellat *Pao hi*, quod *victimam* sonat, disertè id significat: quia (ut Interpretes aiunt) primus ipse victimas instituit ad eas cœli terræque spiritui supremo ritè immolandum, in quem etiam finem textus refert, quod sex omninò animalium species aleret. De eodem quoque refertur, quod ex cœli terræque contemplatione sibi normam præscripserit ad populi & Reipublicæ rectam administrationem, quam expresserat tabulâ illâ 64 Figurarum (de qua supra) quod item rerum omnium, quarum naturas explorabat, contemplationem direxerit ad superiorem creatis omnibus *spiritualemque intelligentiam* (quæ per binas voces *Xin mim* denotatur) cognoscendam, uti disertè textus ipse, & *Confucius* Philosophus asserit in suâ ad librum mutationum appendice, & nos supra innuimus.

Certum itaque debet esse, & apud omnes indubitatum, quod primi Sinæ, maximè quidem Fundatores ipsi gentis Sinicæ verum Deum agnoverint & adorarint: convincit hoc enim ratio ipsa temporis diluvio proximi, nec leve pondus addit ac testimonium illa, quam declaravimus *Pao hi* nominis (quod *victimam* sonat) etymologia. Sit ita sanè, dicet aliquis, at quantuli temporis fuerit ista Dei notitia & cultus? Nam in Assyriis quidem & Ægyptiis, & Europæis omnibus, admodum citò, lumen illud tot tenebris superstitionum, aliorumque scelerum fuit extinctum; sicut dubitem, an vel duobus sæculis perstiterit apud illos notitia veri Numinis: Atqui nonne par ratio & inconstantia fuerit etiam Sinarum? Utique, si tamen pares fuerint & tenebræ, paria scelera, pares superstitiones: sed hæc dilucidè probari abs te necesse erit, priusquam portionem tam magnam generis humani vel idololatriæ condemnes,
vel

vel Atheiſmi: Alioqui manebunt profectò Sinæ (de Priſcis loquor) in poſſeſſione ſuæ innocentiæ, ejuſque ſimul notitiæ, quam natura ipſa & ratio, & rerum omnium ob oculos verſantium ordo, varietas, & harmonia animis hominum agreſtium etiam & Barbarorum inſeruit; nec quiſquam in re tanti momenti præſumendus eſt nocens, niſi conſtet ipſum à primævâ illâ innocentiâ, & cælitùs indito lumine deſciviſſe, & in barathrum impietatis ruiſſe præcipitem; cumque hoc inferri nequeat ex hodiernâ poſterorum depravatione, uti ſupra docuimus (quid enim frequentius quam ex bonis non jam dico atavis, ſed etiam patribus malos naſci filios, & ex heroïbus, uti dicitur, noxas) debet utique rei veritas ex ipſorummet monumentis vetuſtiſſimis potiſſimum peti, & indagari; maximè quando dictis reſpondent tam ea, quæ ad virtutem & pietatem, quàm ea, quæ ad ſcelera & impietatem ſpectant, planè & candidè pro priſcæ illius ætatis ſimplicitate litteris commendata, poſteritati vel ad exemplum, vel ad cautionem ſunt propoſita. Sed neque hîc cum de Religione agitur, quærimus, quid privati olim Philoſophi ac ſapientes de Deo ſenſerint; nam & inter Ægyptios Triſmegiſtus, & apud Græcos Socrates, Pythagoras, Plato, Epictetus; & apud Latinos, Varro, Tullius, Seneca aliique Philoſophi de Deo multa rectè ſenſerunt, atque ſcripſerunt, tametſi gens tota, cujus & ipſi pars erant, graviſſimorum errorum, necnon idololatriæ tenebris jaceret involuta; quærimus hîc igitur quid olim communiter ſenſerint Reges ipſi, quid viri Principes ac Magiſtratus, quid ſecta eruditorum univerſa, & quæ ab his regebatur Sinica gens, præſertim quando hæc (inſtar unius propè familiæ) iiſdem legibus, habitu, ritibus, litteris, ſic tota pendebat ab Imperio nutuque ſui Principis, & communis parentis, ac Magiſtratuum, uti alia fortaſſe nulla uſpiam terrarum.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

QUOD IN VERI DEI NOTITIA probabiliter perſeveraverint Sinæ per aliquot ſæcula.

PERCURRAMUS itaque, & oculis omnium exponamus avitæ Sinarum Religionis initia, incrementa, & decrementa, ut de eâ judicium ferat & ſententiam Europæus Lector. De primo quidem Fundatore *Fo hi*, jam ſatis, ut arbitror, liquet: de eo qui ordine tertius fuit *Hoam ti* dictus annales conſtanter referunt quod ædificaverit Templum (fortaſſe totius orbis primum) *Xam ti*, hoc

est, *Supremo Imperatori*. Sed ecce sub hujus successore *Xao hao* initium jam aliquod invectæ superstitionis, dæmone proculdubio, quas ubique moliebatur, etiam hîc struente insidias, & concitante rebelles dynastas omnino novem, qui sacrificiorum ordinem perturbantes, inanes nescio quas superstitiones, & spirituum larvas & spectra invexerunt, quibus populum terrefacerent, & timore illo panico correptum, in societatem rebellionis pertraherent. Et hîc quidem initium aliquod fuisse ruinam minitantis Imperii fatentur interpretes: Sed videlicet occurrit protinus tanto malo *Chuen hio* proximè sequens Imperator, qui domitis rebellibus, sacrificiorum formam & ordinem, sublatis erroribus, restituit splendori pristino, præfectosque per Imperium instituit, qui cultum pristinæ Religionis, cum omni nitore ac puritate ubique procurarent. De *Ti co* verò, qui successit, Imperatoris lectissimâ, sed sterili conjuge *Kiam yven* refertur, quod cùm unà cum marito ardenter admodum supplicaret inter sacrificandum *Xam ti supremum Imperatorem* prolis obtinendæ gratiâ, voti compos facta conceperit, & enixa deinde sit filium, cui *Heu-çie* nomen, ex cujus stirpe quadragesimâ per filios & nepotes propagatâ, prognatus fuit *Vu vam* conditor Imperatoriæ familiæ *Cheu*, quæ ordine fuit tertia, cœpitque rerum potiri pòst annos mille & trecentos, quam dictus *Heu çie* natus fuerat.

Quid nunc dicam de consecutis duobus Imperatoribus simul & Legislatoribus *Yao* & *Xun* in hodiernum usque diem, tam celebratis, & omnibus posteriorum temporum Principibus in exemplum rectè & piè vivendi regnandique propositis? De quibus agere hîc supersedemus, quod in libris *Confucii Memcii*que (quos explanamus) crebra ipsorum mentio occurrat.

Quod si jam descendamus ad tres familias Principes (quæ sex primorum gentis conditorum, necnon duorum Legislatorum ætatem proximè subsecutæ sunt) *Hia*, *Xam* & *Cheu* dictæ, quæ quidem Familiæ totius posteritatis perenne sunt desiderium, & quas omnes libri adeo semper & ubique deprædicarunt: eæ cum constiterint Imperatoribus omnino 80. idque per annos 1975. videndum erit, an, & quo tempore, & sub quibus Principibus veri Numinis cultum ac notitiam amisisse, & in idololatriæ, aut atheismi barathrum ruisse dicendi sint: etenim si verum est, quod gravissimus vir *Lin ó* dictus in libello supplici oblato *Tm Hoam ti* Imperatori ex Familiâ *Mim* octavo asserit: *Ante invectam cum idolo Fœ ex Indiâ superstitionem* (anno scilicet post Christum 65.) *nullum vanorum Deorum simulachrum, statuam nullam in Sinis extitisse*, alterutrum profectò fatendum erit, aut atheos fuisse tunc Sinas, aut certè notitiam veri Numinis etiam tum conservasse.

Non est hîc consilii mei in medium proferre, quæ in libris Offi-

ciorum & Odarum referuntur, præcipuè verò in libro primi nominis, qui *Xu kim* inscribitur, quo trium dictarum familiarum & duorum Legislatorum *Yao* & *Xun* res gestæ, monita, consilia, ordine suo ac temporum commemorantur, etsi carptim & mutilè, quippe cum vitio temporum & communi illo gravissimoque incendio multa sint desiderata: Sufficiat hic dicere ex testimonio totius posteritatis, unam propè & eandem fuisse trium principum familiarum administrandi Imperii rationem ac formam (quoad ipsam, ut ita loquar, substantiam administrationis) quæ fuit duorum *Yao* & *Xun* Legislatorum; nisi quod primæ simplicitatem & synceritatem subrusticam, sic imitata fuerit secunda, ut decôre suo & venustate detersit quodammodo primæ rusticitatem; secundam verò primamque longe superaverit tertia augusto suo splendore, magnificentiâ, rituum copiâ & varietate.

Quod autem primas semper dederint Religioni à Majoribus, & Legislatoribus traditæ (de quâ hîc præcipuè sermo est) sufficiat in medium proferre tertiæ familiæ Imperatoris secundi (cui *Chim vam* nomen) morientis testamentum, quod in libro *Xu kim*, eo ferè ordine, quo hîc à nobis, fusè refertur in eo capite, quod *Cu-mim* dicitur: *Hic igitur Princeps, qui religiosè semper observaverat Supremi Regis cœli voluntatem; tandem anno ætatis suæ quinquagesimo; Imperii autem trigesimo septimo* (qui fuit ante Christum 1077.) *mense quarto, die decima sexta, in morbum inciderat lethalem: cumque intelligeret se morti proximum, primogenitum suum* (Cam-vam posteà dictum) *hæredem Sceptri solemniter pro more declaraturus convocavit Imperii Primates omnes. Præstituta dies aderat; quare ne in re tanti momenti consuetis ritibus, vel tum, quoad posset, deesset, surrexit è strato Regio; manus & faciem lavit fulcientibus languentem utrimque proceribus: Dein diademate & Regiâ togâ circumdatus, innixusque mensæ* Yo ki *dictæ* (quippe ex pretioso lapide constabat) *circumfusos Optimates in hunc modum affatus est: Morbi mei vis invalescit, jubente cœlo: Vereor ne incautum mors occupet: Placuit igitur ultimam meam declarare voluntatem. Scitis quo pacto* Ven-vam *Avus meus &* Vu vam *Pater, virtutum splendorem longè latèque protulerint: Nunc* (succinctiorem Regis orationem explanat *Cham* Colaus Interpres his verbis) *Ego parvulus successi Patri, & Avo; quamvis autem etiamnum rudis sim & ignorans* (adeo submissè & modestè de se sentire ac loqui solebant Prisci illi Reges) *non tamen me latet cœli mandatum* (quo etiam nomine venit Imperium) *non esse perpetuum, adeoque summè esse timendum: Cum timore igitur ac reverentiâ veneratus illud sum semper, & ei qua potui ratione sum obsecutus; nec ausus fui vel minimùm socordiæ aut incuriæ locum dare. Quod spectat ad* Ven-vam *&* Vu-vam *Regum magna documenta, quæ veneratione cœli & indefessâ populi curâ continentur;*

ea cordi mihi semper fuêre; nec ausus unquam fui perturbatè quidquam transgredi: Hoc scilicet modo potui amplificare familiæ hujus virtutes: Quo & perfeci, ut haberem propitium cæli ipsius cor, neque accideret ut hoc Imperium ex ulla sui parte labefactaretur. His aliisque tum ad filii institutionem, tum ad populi totius emolumentum sapienter dictis, dimisso procerum consessu ægrum corpus strato reposuit; & sequenti luce vivere desiit. Hactenus *Xu kim.* Observa hîc Lector, quod duo dumtaxat moriens hic Imperator filio esse cordi jusserit, Religionem, & amorem subditorum; ut qui intelligeret in duobus his velut cardinibus totius Imperii molem verti. Ex hoc uno saltem argui potest cujusmodi fuerit duarum præcedentium familiarum Religionis & observantiæ studium per annos mille quingentos, usque ad tempora ipsius *Tao* Legislatoris. Quibus annis, si trecentos circiter adjunxeris, qui à *Chim vam* numerantur usque ad duodecimum familiæ degenerem Imperatorem *Yeu vam* (qui ducentis ante natum *Confucium* annis imperitavit) non longè certè à majorum suorum institutis discessisse ex ipsorum annalibus convinci potest: Quod si quis attente & non præoccupato mentis judicio, aut affectu, memoratos libros annalium *Xu Kim*, & *Li ki* libros rituum & officiorum, singulaque diligenter expenderit, inveniet profectò ubi meritò suspiciat collaudetque singularem adeo divini Numinis providentiam, & præ cæteris ferè gentibus erga Sinicam favorem, ac beneficentiam. Quorsum enim apparatus tot ac tanti ad sacrificia ritè peragenda? Quid illa ex edicto Regio sollicitudo in alendis victimis ad sacrificia destinatis, per Imperii totius urbes & oppida? Quorsum præfecturæ illæ ad solos Religionis ritus ordinatæ, regioque instructæ censu? Quid sibi vult exactitudo tanta in rebus singulis eò spectantibus, sic ut existimatent haud suscipiendum esse à cœli Imperatore sacrificium, in quo præter internum animi cultum, cultûs etiam externi pars aliqua desiderata fuisset: Quid? quod ipsæ Reginæ Bombyces alere vestesque sericas, & certi quidem coloris ad sacrificia contexere solebant? quin & Imperatores suis ipsi manibus (credet hoc Europa?) arabant quotannis, & conserebant partem agri, seu horti Regii, ex quo meterent deinde frumentum ad liba, vinumque ex herbis & oryzâ confectum, deinde in sacrificiis ritè offerendum: quâ quidem pietate quid esse potest illustrius? quid magis Religiosum? quid dicam de jejuniis per sua anni tempora, quid de 3. aut 7. dierum continentiâ conjugali præviè observari solitâ, quo puriores scilicet ad ritè sacrificandum accederent? quò minus admiranda sunt alia, quod cum adirent Imperium, cum suscipienda esset expeditio, cum lustrandæ Provinciæ, cum publica urgeret calamitas, inundatio, sterilitas, terræ motus; cum tristior eclypsis & cometa appareret; ad hæc in Kalendis primis cujusque anni, in solstitiis ac æquinoctiis nihil

nihil prius agerent, nihil impensius, quàm ut supremum cœlorum Imperatorem solemnibus votis & sacrificiis propitium sibi populoque redderent: ut autem clementiam ejusdem potentiùs publico edicto provocarent, & de delictis, si quæ fortè commiserant, admoneri à suis postulabant, & laxatis, haud raro carceribus, si fortè inter vinctos innocentes aliqui detinerentur, publicam noxarum condonationem per Imperium indicebant, reservatis tamen delictis quibusdam atrocissimis.

Jam vero illa principum in deprecando cœlo modestia animique demissio, quâ se parvulos & infantulos coram supremâ majestate vocitabant: illa caritas quâ se reos agebant omnium quæ fortè peccaverant subditi, sibique unis ultrò deposcebant ea supplicia, quæ cunctis ab irato cœlo timebantur: illa sollicitudo, ille angor, timor ac tremor in cultu & veneratione etiam privatâ, supremi Imperatoris, de quibus sæpe in libris fit mentio, hæc, inquam, omnia nonne declarant veram in eorum animis Religionem insedisse?

Quod si hæc, quæ modo attigimus; ab Imperatoribus virisque Principibus sic observata fuêre quid putamus à subjectissimo iisdem populo factum fuisse: præsertim cum edicta Regia juberent, ut summi pariter infimique colerent supremum Imperatorem, reliquosque locorum præsides spiritus?

Quæro nunc igitur, si quis Aristotelem, aut alium quempiam Philosophum vidisset quotidie statis temporibus curvare genua venerabundum, adolere thus, prosterni toto corpore in solum, oculis manibusque identidem in cœlum sublatis preces fundere, an huic suboriri potuisset ulla dubitatio, quin Philosophus ille Numen aliquod novisset, tametsi fortè in omnibus, quos scripsisset libris, nullam de Numine mentionem faceret? Quid si idem observasset quam simillima Religionis signa in natione, aut sectâ aliquâ, simulque & in ipso Principe totius nationis aut sectæ? Quomodo igitur Chinam veterem auderet quis insimulare tam nefandæ ignorantiæ & impietatis, quando non audiret tantùm exempla ista tam raræ pietatis, totque ritus & sacrificia ibidem à regibus adhiberi solita, sed eadem in monumentis quoque librisque tam authenticis legeret, & quidem eo ipso tempore, quo maximè vigebant, descripta? Si tu in aliâ orbis gente, si inter Assyrios, aut Ægyptios, in Galliâ apud Druidas, si in Hispaniæ, aut Germaniæ antiquissimis monumentis hæc, aut his consimilia à Scriptoribus illorum temporum authenticis exarata invenisses, qualia de primis suis ætatibus habet China, quid obsecro, sentires? Quid diceres? quas ederes exclamationes ac plausus? quibus encomiis res omnes singulasque istius ævi non celebrares? quantam excitares majorum tuorum tam piè de Deo sentientium admirationem, & commendationem apud

cæteras orbis nationes, nec immeritò certè excitares? Quod igitur quisque in patriâ gente suâ tantis & tam meritis efferret laudibus, cur Sinarum genti, si fortè vetustiora rerum suarum præ omnibus gentibus monumenta posteritati reliquerit, invidebis, & non potius id gloriæ ipsorum vertes, & commendabis clementiam creatoris ergà Sinam adeò singularem atque propitiam?

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

ARGUMENTIS ALIIS ATQUE ALIIS confirmatur veri Dei apud Sinas notitiam extitisse.

QUONIAM verò, quemadmodum crebra & gravia scelera & morum dissolutio viam tandem sternunt ad omnium scelerum maximum, Atheismum; ita virtus omnis & rectè vivendi ratio, & pia populi administratio veræ Religionis sunt indicia non obscura; videamus quid Prisca Sinarum ætas, tum verbo, tum exemplo præstiterit solo duce naturæ lumine: quam utique naturam & ab origine sua bonam & rectam, & pietatis reliquarumque moralium virtutum præsidiis & adminiculis à cœlo instructam fuisse semper docuerunt, quam quidem veterum opinionem Philosophicè demonstrat alter à *Confucio* Philosophus *Mencius*. Quamvis autem insita sint eadem virtutum semina omnibus gentibus à naturæ authore Deo; ubi tamen vera deest Religio, ibi debilitari vehementer & opprimi ista semina & virtutem pœnè omnem jacere necesse est: quas quidem virtutes in aliis multis nationibus defuisse mirandum non est, quando apud illas ipsa jam vitia religiosa erant ac sacra, eaque non tam vitabantur, quam colebantur, uti ait Lactantius. Etenim quis locus pudicitiæ & honestati esse poterat, ubi connubia & adulteria Deorum, ubi nuda Venus, Cupidinesque, & Priapi celebrabantur? Quis pacis, amicitiæ, fideique locus, ubi Mars, Bellona, & Mercurius pro Numinibus colebantur? Quis obedientiæ, ubi Jupiter, qui pulso patre sibi Regnum usurpavit, velut supremus Divûm atque hominum Rex adorabatur? Quis prudentiæ, & naturali lumini & rationi locus, ubi rationis etiam expertia monstra, ut vituli, lupæ, crocodili, serpentes, & quæ in hortis nascuntur cœpæ & allia insano ritu celebrabantur?

Ubi obsecro, vel per umbram in totâ Sinarum antiquitate reperire est hujusmodi monstra, aut in terrâ ipsorum, aut etiam in cœlo globoque suo astrifero? Ubi sexuum inter spiritus (quos incorporeos censent) disparitatem, connubia Deorum Dearumque

& metamorphoses? Ubi simulachra, imagines aut statuæ non dico animalium, sed vel hominum, vel spirituum quos religioso cultu China coluisset? An post invectam ex Indiâ idololatriam, nullam tota posteritas ex priscis idolis adjunxisset ad nova, si quidem in priscâ ætate extitissent? An tot Interpretes annalium adeò gravibus verbis ac stylo aculeato inveherentur in Impetatorem *Mim ti* qui idololatriam primus induxit, si ante eum illa pestis invaluisset in Imperio? An eum ipsum ipsis quoque tyrannis *Kie* & *Cheu* execrabiliorem ex hoc unico capite fuisse scriberent, si idolorum monstra jam anteà publicis honoribus fuissent ad adorandum exposita? Aut ignorare potuissent, aut reticere, si quid anteà extitisset simile, aut in priscis & authenticis librorum suorum monumentis, aut in Provinciis Urbibusque tanti Imperii?

Cum igitur nulla sciantur olim hîc fuisse portenta communia cum aliis gentibus, quibuscum China commercium æternum per leges etiam interdixerat, non est cur hîc expectes, aut fuisse existimes sacrificia sanguinolenta, aut turpia, qualia fuêre Priapeia, Floralia, Sathurnalia, quibus sacer ille Senatus Populusque Romanus, & omnium gentium Dominator, juventutem suam depravari patiebatur; non victimas infantium quas Sathurno suo Latini, & Diis quoque alienis Judæi immolabant, non victimas hominum, quas pius Æneas ille mortuorum manibus mittebat inferias, & hujus exemplo Romani deinde Imperatores ac Senatores, non ludi theatrorum in sanguine humano, nec alia hujusmodi, quæ Lactantius copiosè commemorat, & explodit; à quibus omnibus adeò fuit semper aliena gens Sinarum, ut vel referri ea ab Europæo, æquis auribus animisque minime sustineret.

Et de illis quidem aliarum gentium superstitionibus, deque ipsarum priscâ religione constat ex primis litterarum cujusque gentis monumentis ex Orpheo, inquam, & primis Poëtarum Hesiodo, Homero, &c. qui & ipsi (uti idem Lactantius ait) multò ante natum Philosophiæ nomen fuêrunt, & habiti sunt sapientes, & tamen tam inepta de Deo Deorumque generationibus figmenta & fabulas protulerunt; de Sinarum verò Priscâ Religione habemus qui scripserunt bis mille & amplius ante Christum annis, hoc est multò antequam Orpheus aliive Scriptores prodiissent in lucem?

Quemadmodum igitur supremo cœli Imperatori & spiritibus prisca Sinarum ætas nihil indecorum, aut turpe, nihil quod cum terrena contagione aut corporeâ visibilique substantiâ commune esset, tribuerunt, & è contrario quidquid esset cum rectâ ratione conjunctum, virtutem, inquam, providentiam, potentiam, scientiam, justitiam, clementiam tam fidenter attribuerunt; ita non aliis, quam supremâ majestate dignis honoribus & sacrificiis, non alio magis

quam virtutum & recti animi cultu colendum tam verbis docuerunt, quàm factis & exemplis; ut nihil hîc dicam de externo quoque apparatu, gravitate, modestiâ, continentiâ, abstinentiâ, decôre, & ornatu; sic tamen ut negarent omnem hunc cultum exteriorem placere cœlo posse, quando cultu animi virtuteque internâ non esset imbutus.

Quid nunc dicam de obedientiâ Priscorum, & pietate ergà parentes suos ac majores, quam volebant pòst ipsa quoque fata perpetuari suo modo atque exercitari? & ut hoc exemplo discerent filii quo ergà progenitores superstites ferri debeant studio ac veneratione, Sic arbitrabantur serviendum sibi esse vitâ jam functis, uti servierant quondam vivis atque superstitibus: Hinc illa funeris, exequiarum, sarcophagi tumulique cura tam exquisita ad conservandas in perpetuum, si possent, auctorum vitæ suæ reliquias & memoriam? quid de luctu triennali patris & matris sic etiam, ut qui præcipuis muneribus in Imperio fungerentur, illico ab officio suscepto ad triennium sese abdicarent? Quid multa? tanta fuit erga vitâ functos majores sollicitudo, cura tanta, diligentiaque, ut merito superstitionis arguendi viderentur, si quidem non constaret ex libris eorumdem authenticis, haud alium sibi scopum ac finem habuisse propositum, quàm meræ observantiæ filialis, gratæque pietatis ac reverentiæ adversus majores suos, etiam post fata non interrumpendæ: tametsi fateamur successu temporum, seu verius tot sectarum & superstitionum idololatricarum in nonnullis vitiatam fuisse priscorum primævam institutionem.

Quid dicam de observantia ergà seniores & ætate provectos, quos adeò ipsemet Imperator, dum lustraret Imperium, non dedignabatur invisere & conquiri jubebat, & benè meritos titulis honorificis condecorabat, augebatque censu regio, si opus foret? Quid de clementia; & munifica illa commiseratione erga pauperes, cœcos, viduas, pupillos, claudos, &c. quibus sua olim erant attributa domicilia & census? quin usque in hodiernum diem in singulis urbibus & oppidis tanti Imperii ad certum numerum annonâ Regiâ sustentantur, etiam Tartaro dominante, quem sola pietatis hujus antiquitas deterruit ne, quod jam animo meditabatur pium hunc morem aboleret. Tametsi verò ergà criminum reos justitiæ rigor servaretur, erat tamen etiam hîc suus clementiæ locus, quatenus scilicet per tam vastum Imperium, ab nemine fas erat damnatum quempiam capitis, morti addici, nisi prius ab ipsomet Imperatore sententia fuisset approbata, ut nihil jam dicam de publica subinde noxarum condonatione, & carcerum relaxatione.

Jam verò de feminarum honestate, verecundia, cultuque & habitu corporis tam modesto quid dicam? Ad hæc enim usque tempora quamvis

quamvis Priscis illis tam dissimilia, mos iste pervenit propè inviolatus legitimi quoque thori apud Priscos inviolabilitas, tametsi per abusum successu temporum vitiata. Prætereo nunc connubia ab omni ferè sanguinis propinquitate remota, viduarum ad secundas nuptias mortuo marito transire nefas putantium, continentiam ac fidem: leges amicitiæ & hospitalitatis, aliorumque civilium officiorum ad mutuam concordiam conservandam, ubi solemne scilicet semper fuit illud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Et quoniam regis ad exemplum orbis Sinicus, vel maximè componitur, expendantur ea solummodò, quæ de duobus Legislatoribus, & trium Principum familiarum conditoribus, infra referentur, ex Philosophorum Principibus *Confucio* & *Memcio*: tanta certè Regis *Yao* fuisse modestia & moderatio scribitur, ut cum ei essent opes amplissimæ & suprema dignitas, non tamen animo efferretur, aut insolesceret, domo, victu, curru simplici & paupere, & ab omni specie luxûs, aut fastûs abhorrente, necnon veste vulgari (nisi cum sacrificandum foret) contentus, cujus virtutis hæres fuit *Xun* uti & Imperii, ad quod evectus fuit ab ipso *Yao*, nullâ filiorum, cùm tamen novem numeraret, sed solius virtutis habitâ ratione; uti rursus & hujus imitator fuit & hæres delectus is qui primæ Familiæ Fundator fuit *Yu* dictus. Sed & secundæ Familiæ Fundator *Chim tam* cum post septennalem famem se victimam cœlo devoveret pro suis, & supplex exquireret ab ipso cœlo num fortè à se suisque magistratibus peccatum fuisset in administratione Reipublicæ, num ex munerum largitione corruptela quæpiam serpsisset, num detractiones & obmurmurationes audirentur, num in Palatiis & ædificiis, aut in ornatu habituque muliebri quidpiam esset immoderatum, aut indecorum, &c. nonne satis superque declaravit, quàm tunc fuerit cum omni honestate, virtute, moderatione, conjuncta administratio?

Quantâ vero innocentiâ, frugalitate, moderatione per annos mille ducentos & amplius gubernatum fuerit tantum Imperium testis erit sanè locuples *Ki çu* Princeps idemque patruus, ultimi è secundâ Familiâ, & decimi octavi Imperatoris *Cheu* dicti: Etenim cum videret is importari in Regiam res novas ac peregrinas non sine gemitu & vaticinantis instar: *Nunc primùm*, inquit, *paxilli producuntur eburnei, cyathique è cornu Rhinocerotis, habitus vestium simplicior breviorque commutatur in promissas & serico superbas & auro: displicent jam habitatu majoribus nostris tecta, amplaque extruuntur cum turribus, iisque è lapide pretioso; & ne sic quidem explebitur humana cupiditas, cerno jam animo lapides immensi pretii aliaque id genus remotis è terris huc importari & simul cerno ruinam Imperii.* Sic ille. Consulat annales qui voluerit, & libros quos explanamus. Profectò vix quidpiam offendet,

communi quidem usu vel authoritate publica stabilitum, quod à virtute, vel ratione alienum sit.

Quæ cum ita sint, quandoquidem ex solâ virtute rectam Reipublicæ administrationem petebat antiquitas Sinarum, quid mirabimur, si exemplo illo virtutis vicinos undique terris suis barbaros ita ad humanitatis leges suaviter induxerit, ut in eam amplissimi Imperii formam & magnitudinem à tot sæculis excreverit, vicinorumque etiam regnorum Principes ad clientelare, sæpè etiam stipendiarium obsequium adduxerit: olim certè circà annum ante Christum 1100. advenerunt legati è Cochinchinâ, solâ famâ adducti, quod China haberet heroës sanctos, qui nôssent deprecari & obtinere à cœlo fœcunditatem, quorum adeo patrocinium imploraturi, & remedium sterilitatis, quâ miserandum in modum Cochinchina tunc laborabat, petituri advenerant. Quid mirabimur etiam, si hoc Imperium priscis illis temporibus adeò fuerit fœlix & diuturnum, ut tres Familiæ Principes diutius illud possederint & conservaverint, quam novemdecim deinde consecutæ Familiæ Imperiales simul sumptæ, quæ, quamvis aliqua à Priscis accepta & à nobis suprà commemorata, conatæ sunt revocare, tamen tot bellis, hæresibus, sectis, parricidiis magis magisque lapsu temporum increbrescentibus, nunquam ad pristinam illam innocentiam integritatemque, nisi per lucida quædam intervalla, redivere.

Erit forsasse quispiam qui ex moribus sanè perditis ætatis hujus, in quâ præter innumera vitia regnat fraus & simulatio, & si qua virtus relucet, non tam virtus quàm virtutis fucata quædam species est, erit, inquam, fortasse qui ex præsenti ætate judicium ferat & sententiam de Priscâ, sic existimans artem simulandæ mentiendæque Religionis jam tum viguisse, eaque usos Principes ac Magistratus ad imperitam multitudinem fœliciùs in officio continendam; uti suprà de doctrinâ aliâ exteriori seu populari, interiori alia, seu politicorum propria insinuatum est; atque adeo quidquid in hoc genere dixerunt vel fecerunt, solo studio publicæ pacis & tranquillitatis conservandæ, id dixisse aut fecisse.

Verùm, præterquam quod duplicis hujus doctrinæ ne vestigium quidem quis inveniet in libris Priscorum authenticis; huic certè opinioni ne dicam temeritati sic judicantium oppono ipsam posteriorum ætatum & litteratorum sententiam, qui unanimi sermone scriptoque nihil æquè deprædicant & extollunt, atque Priscorum temporum candorem, simplicitatem, sinceritatem, quam suis in temporibus maximè desiderari non sine gemitu profitentur. Certè qui *Confucium* aliosque authenticos, & primæ authoritatis & vetustatis libros legerint, reperient nil frequentiùs inculcari, exaggerarique, quam ut exemplo Priscorum Regum omnia agantur cum veritate,

& dicta omnia factaque ex intimo cordis semper proficiscantur: hinc illæ à commentatoribus toties repertæ voces *Chim xe*, *Vu vam* id est, *Verum solidumque absque fuco & falsitate.* In omnibus igitur actionibus suis, verbisque & officiis, quæ intercedunt Regem inter & subditos, parentes ac filios, fratres inter amicosque & conjuges sinceritatem ac fidem, omni exclusâ fallaciæ umbrâ, integram illibatamque servari semper voluerint prisci, & in negotio Religionis gravissimo ficti fuerint subdolique politici? Adeoque solam ipsam Religionem assumpserint veluti medium fallax ad continendos in officio populos? Hoc certè nec atheopolitici novatores illi Familiæ *Sum* Interpretes unquam concedent, qui tametsi monstrum inane quodpiam divinitatis suæ politicæ confinxerint, tamen fundamentum omne suæ Philosophiæ, in veritate & soliditate (quam littera *Chim* exprimunt) constituere non dubitarunt; & quemadmodum omnia in universo, & ea quoque quæ fortuito videntur, ex solida quapiam & prædominante virtute (qualiscumque demùm illa sit) regi conservarique contendunt, ita in administratione Reipublicæ, & in ipso homine actiones omnes ac motus ab animi integritate & sinceritate minimè fucatâ proficisci volunt. Et verò si quod objicis, Interpretes dicerent, quo tandem, obsecro, fundamento innixi dicerent? quem tandem in priscis quinque doctrinarum Codicibus textum afferre possent ad id comprobandum? Et licet fortasse aliquem afferrent quo diceretur Priscos & sanctos Reges ac sapientes suos Religionis præsidiis, Imperii populos sibi subjectos habuisse, an continuò inferre liceret Religionem inventum fuisse ipsorum ad continendum in officio populum? Ecquis nesciat veram Religionem inventum esse (si tamen ita loqui fas est) non humanum, sed divinum, quâ Respublicas & Imperia stabiliri oporteat, & conservari: nam, ut ait Trismegistus, Religio propter se & quia bona est & verax, amanda est & sequenda, non autem ut medium fallax ad Reipublicæ conservationem; adeoque rem veram & sanctam & à majoribus ipso propè diluvii tempore acceptam, Reges Prisci Sinarum assumpserunt ad publicum bonum & subditorum suorum incolumitatem & felicitatem. Quid enim? an primus Imperii conditor *Fo hi* abjectâ mox, quam à filiis seu nepotibus Noëmi acceperit, Religione, novam & fictitiam adinvenerit, quâ adhibito etiam fictitio nomine (quod victimam sonat) populum in officio & legibus contineret? Tota itaque Sinarum Prisca institutio & norma politica figmentum quoque fuerit & mera fallacia: quippe tota fallaci & inani nixa fundamento. Fictitia semper fuerit fides & obedientia subditorum adversus Principes suos, filiorumque adversus parentes ac majores. Quid ita? Nam cùm doceant ita à subditis serviendum Principi suo, quemadmodum Principes & po-

puli serviunt supremo cœlorum Imperatori, ita filios parentibus obedire oportere, uti obediendum est cælo; certè si Religionis cultus & observantia fictitia & subdola est, fides & observantia erga Reges & Principes, pietas erga parentes & majores fictitia quoque sit necesse est, adeoque tota totius antiquitatis in administrando populo basis & ratio concidit. Frustra etiam imò insulsè & ineptè exprobrabant Imperii primates postremis duarum Principum familiarum tyrannis *Kie* & *Chen* dum sacrificia supremo Imperatori & spiritibus fieri solita jam negligerent, frustrà, inquam, clientes fidelissimi toties, & cum certo fortunarum suarum, capitisque discrimine, exprobrabant ipsis perfidiam erga Numen supremum, comminati exitium à cælo jam irato, & scelera mox vindicaturo imminere, nisi quamprimum resipiscerent. Frustra denique de piis Regibus trium Principum familiarum referretur, quod ne clam quidem, & privatim indecentiùs negligentiùsve se gerere auderent in obsequiis, quæ supremo Imperatori ritè deferebant.

Ecquis ergo jam credat, Priscos illos sapientes ac Reges tam improbâ impiaque simulatione subditis imposuisse; tam infami & execrando Religionis ac sanctitatis mendacio contaminare se voluisse? tantam denique extitisse tam nefariæ simulationis & impietatis concordiam, per tot ætates, & in tot hominibus ingenio, naturâ, conditione tam dissimilibus, & in tantis tot locorum temporumque intervallis? Profectò tametsi planè constaret hujus ætatis hominibus, Majores suos sic mentitos fuisse Religionem vitæque probitatem; celarent hoc tamen studiosè, ac tegerent: quin etiam mentiri non dubitarent ipsimet, ne fortè majores suos & tantæ sanctitatis (ut aiunt) Reges ac Philosophos sua synceri candoris ac fidei & veritatis laude privarent. Semper igitur constabit argumentis nostris vis sua, semper inevitabile telum istud torquere poterimus, quo vel cogentur, supremi Numinis providentiam & religiosum ejusdem cultum cum Majoribus suis admittere, vel hos ab amentiæ suspicione (quod nunquam perficere poterunt) liberare, vel denique fateri se à sententiis & institutis Majorum suorum degeneri turpique levitate & inconstantiâ discessisse.

PARAGR.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

QUO NOMINE PRISCI SINÆ nuncuparint verum Deum. Examinatur nominis Ethymon & proprietas.

VERUM alia nobis hîc superest quæstio discutienda; de nomine illa quidem, haudquaquam tamen sic, ut illæ, quæ vulgo dicuntur esse de nomine, contemnenda: Etenim si primis illis temporibus & diluvio proximis Sinæ verum Numen cognoverunt, cognitumque adoraverunt (quod omnes opinor, jam facilè mihi concedent) ecquo tandem nomine, quo vocabulo, quibus litteris Numen illud supremum Prisci adoratores expresserunt? Certè si nulla unquam natio quantumvis barbara extitit, quæ non aliquo nomine appellarit Numen, quod coluit, seu verum seu falsum (quot enim, teste Tullio, hominum linguæ, tot nomina Deorum) quo pacto tandem gens Sinica tam civilis, & culta, & accurata caruerit, quo Deum, quem colebat, nuncuparet? Ea lingua, quæ in divisione linguarum & gentium una fuit probabiliter ex illis septuaginta, quas matrices vocant, habuerit nomina & vocabula & litteras, quibus res omnes creatas, & herbarum vocabula, & naturas explicaret, & tamen eadem caruerit scilicet, isto nomine, quo creator universorum ac Dominus, quem natura tota proclamat existere, rite nuncuparetur? Nemo prudens, ut opinor, hoc suspicabitur: At quæres ecquod tandem illud nomen fuerit, sive potestatis cujusdam supremæ aut perfectionis significativum, sive relationem denotans ad res creatas? quamdiu enim viatores sumus, nomen quod essentiam divinam & ineffabilem, sicuti est, perfectè significet, scimus ab homine ne concipi quidem posse, multò minùs signo quopiam exprimi.

Dico igitur apud Priscos Sinas, nomen illud, quo verum Deum nuncuparunt, fuisse *Xam ti.* Cujus nominis antiquitas eadem est, quæ ipsarummet litterarum quarum rudimenta à *Fo hi* gentis Sinicæ conditore posita, sub tertio vero *Hoam ti* Imperatore opera *çam kie* magis expressa & digesta in ordinem commemorantur: de quo Imperatore refertur etiam quod Palatium seu Templum construxerit ipsi *Xam ti*, quod adeò factum fuerit annis circiter 600 ante natum Abrahamum, si modo annalibus & 70. Interpretum computo fidem habere placeat, multò ante scilicet, quam nomen Θεὸς ex quo *Dei* nomen Latini mutuarunt, scriptum à quopiam inveniretur. Quod

z

si malis vulgatum computum sequi, certè nominis illius *Xam ti* indubitata antiquitas ex Scriptore & Historiographo Regio petitur, qui circa tempora *Yu* (fuit hic conditor primæ *Hia* Familiæ) scripsit res gestas *Yao* & *Xun*, è quibus etsi multa perierunt (nam è 16. capitibus quibus constabant, desiderantur omninò undecim) constat tamen vel ex fragmentis ipsis, qua ratione *xun* Imperator (qui totus ad exemplum decessoris sui *Yao*, à quo fuerat electus, conformabat sese) sacrificaverit *xam ti* ac dein alio ritu inferiore sex spiritibus Principibus, ac denique montium fluminum, necnon rerum reliquarum præsidibus; quod item sacrificaverit *xam ti* sacrificio holocaustico *Chai* dicto, quo victimâ & res pretiosissimæ cremabantur. Et hoc scriptum est à Regio illius temporis scriptore anno ante Christum circiter 2220. Quære nunc, si placet, aliud in alia orbis gente monumentum vetustius aut magis authenticum: quære, inquam, & assigna mihi aliud nomen, si potes, in tota Sinarum antiquitate, quo verum Deum (quem fateri debes proximis diluvio temporibus ubique agnitum fuisse) nuncupaverit prisca Sinarum ætas.

Quod si veram hujus nominis *Xam ti* Ethymologiam quæris; littera & vocabulum *Ti* primariâ & ordinariâ, quin & unicâ & propriâ significatione suâ idem est, quod Imperator, Moderator & Dominus, estque ipsissima vox ac littera quâ Sinæ plerumque Imperatores suos ferè à principio in hodiernum usque diem compellant, tametsi inter 88. primos Imperii Principes tantum tredecim reperiantur qui hoc usi sunt nomine, cum cæteri usi sint nomine aut proprio quondam, aut *Vam* quod *Regem* sonat; donec deinde quartæ *çin* Familiæ Imperator *Xi hoam ti*, quod præsumeret se trium Imperii conditorum & Principum *Yao*, *Xun*; *Yu*, *Tam*, *Vu vam*, merita & virtutem superasse, primus instituit, ut nomini *Ti* præponeretur *Hoam*, hoc est, *Magnus*, seu *Augustus Imperator*: quo titulo, omnes quotquot exinde secuti sunt Principes, appellati sunt. Altera porrò littera, quæ, dum Deum significant, *Ti* litteræ præponitur, est *xam*, quod *Supremum* significat, quo addito simpliciter ad nomen *Ti* nemo hactenus Imperatorum uti ausus est, quamvis alioquin inter eos essent impiè superbi & longè insolentissimi. Hoc igitur nomine *Ti*, quod usurpabant terreni Principes, sicuti designabant dominium & potestatem suam super regna & populos sibi subjectos, ita per additum *Xam* supremam quamdam & rebus omnibus excelsiorem majestatem, potestatem, ac dominium in spiritus universos, in cœlum & terram, in Imperia & Regna, Reges ac populos significaverunt, adeoque sicuti China in terris Monarchicum Regimen sub uno capite semper, & summâ quidem contentione sectata est; ita & in cœlis Monarcham quemdam invisibilem dari credidit, peti-

tâ interim administrationis suæ normâ ex cælorum terræque, necnon temporum elementorumque æquabili ordine, quo unus item & supremus in terris suis visibilis Monarcha majestatem suam (quam velo etiam quodam subditorum oculis subducit) ad imitationem Numinis supremi & invisibilis Imperium suum moderaretur.

Sed, inquies, nonne etiam in textibus vetustissimis & maximè authenticis frequenter utuntur nomine *Tien*, hoc est, *cæli* eique attribuunt eadem, quæ *Xam ti Supremo Imperatori*, ex. gr. intelligentiam, voluntatem, providentiam, jus & Imperium, justitiam, pietatem, &c. planè sic est; nec inficior antiquissimum quoque esse & fortè coætaneum (ut sic loquar) vocibus *Xam ti*, nomen & vocabulum *Tien*, sive *cæli*: Sed si mihi concedis proximis diluvio temporibus Sinas extitisse, adeoque & veri Numinis notitiam, & consequenter nomen, quo verum Numen exprimerent, habere debuisse: Certè sive hoc nomen fuerit *Xam ti* sive etiam *Tien*, semper tamen concludetur, non alium, quam verum Deum sub his nominibus cognovisse & significare voluisse: & reverà cum nihil ipsi in rerum naturâ vel pulchrius, vel augustius cælo conspicerent, ad hæc cum in periculis præsertim, omnium ad se mortalium oculos & corda cælum provocet, an quisquam mirabitur, eos cæli Domino, cæli nomen tribuisse? Quanto magis si noveris usitatissimum ab omni ævo præ aliis nationibus loquendi Sinarum modum, qui assiduè Palatium pro Rege, urbem pro urbis Præfecto, Curiam pro Magistratu & pro patre familias domum ipsam nominare consueverunt: Quod quidem in aliis quoque nationibus locum habet & in sacris litteris & ab ipso Christo servatore nostro usurpatum est: quod ut clariùs tibi constet, consule obsecro libros veteres & classicos *Li Ki*, *Xu kim*, *Ye kim* aliosque: neque enim fieri poterit, ut ex illis non convincaris, quod spiritus montium ac fluminum urbiumque præsides agnoverit colueritque ætas prisca: & tamen hi ipsi spiritus in aliis quidem textibus diserte nominantur *spiritus montium fluminumque*, in aliis verò *flumina montesque*, spiritus verò tutelares urbium *Chim hoam*, id est, *muri* & *fossæ* simpliciter nominantur: Si ergo rerum inferiorum præsides spiritus subinde significant per ea loca, quibus præsident, cur, cum cœli nomine utuntur, non concludes à fortiori cæli Dominum ac moderatorem intellexisse? his accedit non spernendum testimonium utriusque lexici majoris *çu guei*, & *Chim çu* tum vulgo dicti: ubi cum vocis *Tien* (sive *cæli*) multiplex usus & acceptiones afferantur, tum & hoc præter alia discertè docetur, litteram *Tien*, cum cæli Dominum, & Gubernatorem indicare volueris, aliâ item voce *Ti* scilicet (id est) *supremi Imperatoris* designari.

Enimverò si diceremus, Europæum hominem, cum is fortè

agit de Romana Urbe, eamque vocat Apostolicam, Sanctam, Orbis Christiani dominam; ab ea item manare doctrinam orthodoxam, conferri Ecclesiasticas dignitates; aliaque hujuscemodi: Si (inquam) diceremus, non aliâ de Urbe loqui quàm eâ, quæ oculis mulorum æquè ut hominum conspicua est; nonne profectò diceremus aliena loqui, & mente captum esse? vel certè nos ipsi, si fortè negaremus, aliena loqui, ac de statu mentis discessisse videremur? Atqui non modo *Confucius*, sed Sinæ passim omnes, neque olim tantum, sed etiam hac ætate nostrâ, *intelligens*, *pium*, *propitium* vocant cælum; *Parentis*, *Dominique* nomen ei tribuunt. Ad hæc, lumen rectæ rationis ab illo mortalibus infundi dicunt; ab illo descendere proborum præmia, pœnasque improborum; ab illo descendere & legari Sapientes & Regnorum Magistros; coronas denique & imperia ab illo Principibus conferri & auferri transferrique. Quid? quod sermonem quoque & sensus eidem metaphoricè adscribant. Itaque non desunt, qui, si iniquiùs secum agi putent, impiè indignabundi conquerantur, ergone cœlum oculos non habet? Quibus nimirum videat à quo & quàm injustè lædantur, ut debitas injustè lædenti pœnas infligat? Ad extremum eidem attribuunt cor, iram, commiserationem, lætitiam, amorem. Nunc igitur si non adscenderent ipsi multò altiùs, quàm quò corporeis oculis possunt pertingere, nonne meritò viderentur aliena loqui, dum mortuæ isti machinæ vitam, cæcæ mutæque videndi & loquendi facultatem, quin & in Reges ipsos ac Regna jus atque Imperium merè gratis ridiculeque tribuerent?

Sinenses verò ubi de incorporeo cælo, corporeoque sermo est, verbis utuntur ac sententiis adeo diversis, ut hæc ipsa discrimen ingens utriusque cæli non minus declarent, quàm cum Imperatoris sui aulam ab aulâ distinguunr, quoties modò à structurâ, elegantiâ, firmitate, modò à potentia & æquitate commendant. Sic ubi Philosophus in libro *(hum yum* de perpetua & æquabili successione quatuor tempestatum anni; de Solis ac Lunæ accessu recessuque & cursu tam imperturbato; de magnitudine cœli tegentis omnia, omniaque complexu suo foventis; de concursu hujus cum ipsâ terrâ ad rerum productionem & conservationem; aliaque hujuscemodi: utique nulli dubium esse potest, quin de corporeo conspicuoque cælo agat. At verò ubi de illo agitur cælo, à quo mens omnis & ratio profluxit; ubi sermo est de mandato illo nutuque cæli & providentia, ex qua nos nullo non tempore pendere totos oporteat; ubi dicit hanc nobis pro regulâ nostrarum actionum esse oportere: hanc eludi fallive nequaquam posse: ab hac divitias & honores dispensari: ab hac unà cum ipsâ natura rationali, conferri dona divitiis potiora, prudentiam, fortitudinem, justitiam, pietatem: ab hac, quisquis opibus

bus cumulandis vacet impensiùs, infeliciter aberrare: ejusdem beneficio Magistratus & Imperia obvenire, atque hæc ab unâ eademque Familiâ per multas ætates conservari; tunc profectò de invisibili illa & arcana majestate, quæ cælis præsidet, omnino agere existimandum est.

Maneat itaque sua duabus illis vocibus *Xam ti* authoritas, & propria significatio sive brevitatis gratiâ & more loquendi hîc usitato per acceptionem tropicam cum sub nomine *cæli* compellet, sive propriis suis utatur vocibus *Xam ti* supremi, inquam, cœlorum Imperatoris.

Et hoc quidem primum est & antiquissimum Sinarum nomen, quo audito gens hæc concipit id, quo nihil majus & excellentius novit, estque in usu apud eam sectam, quæ præ reliquis omnibus censetur melior, & conformior est cum naturali lege, & catenùs etiam cum Christianâ veritate, adeoque faciliorem hîc de vero Deo conceptum gignit. Quemadmodum verò est antiquissimum, ita & multis sæculis solum est ac supremum nomen Dei, cui solus Imperator tanquam filius adoptivus & vicarius in terris sacra faciebat, ut ostenderet id se sentire de *Xam ti*, quod de se sui subditi sentiunt; scilicet supremum se & unicum esse Imperii sui Sinensis à Deo electum, uti Deus cœlorum & terræ supremus & unus est à se Imperator: & hinc etiam fiebat ut sacrificaturus solemni ritu expedito ad omnes Imperii sui ditiones diplomate denuntiari juberet subditis diem tantæ solemnitatis. Cæteris verò spiritibus sacra faciebant pro suo quisque gradu Principes & Magistratus, ut ostenderent spiritus illos comparatos cum *Xam ti* supremo Imperatore id esse, quod sunt Principes & Magistratus in terris suo cum Rege comparati: *Sic enim* (ut verbis utar Lactantii) *mundum regi à Deo dicimus* (& semper censuerunt Sinæ) *ut à rectore Provinciam, cujus apparitores nemo socios esse in regendâ Provinciâ dixerit, quamvis illorum ministerio res agatur*

Quandoquidem, igitur nomen illud *Xam ti* sit primum & non personale, uti *Sathurnus*, &c. sed appellativum uti *Numen*, aut *Deus*: adhæc cum ex ethymologiâ suâ nullam denotet imperfectionem, sed è contrario potestatem ac majestatem, & quidem supremam; possit autem ex sententia D. Thomæ & omnium Theologorum verus Deus iis nominibus appellari, quæ aliquam perfectionem denotant absque imperfectione; fidenter ac jure meritò affirmamus Priscos Sinas ipso illo nomine unicum & verum Numen cognovisse, significasse, coluisse, uti satis liquet ex tot sæculorum authoritate, tot etiam tamque authenticis librorum monumentis ac testimoniis, in quibus nihil prorsùs (quod mirère) reperias, quod illo nomine & supremâ majestate indignum sit, vel indecorum, aut à ratione alie-

num in iis, quæ referuntur, ejusdem attributis & proprietatibus; quamvis etiam ea non immerito desiderabis, quæ tot in Europâ & Asiâ spiritu sanctiore afflati doctores, & lumine fidei Christianæ collustrati, tam sublimiter Theologiceque scripserunt, & ad posteros transmiserunt.

PARAGRAPHUS NONUS.

QUOD PRIMÆVAM NOMINIS XAM TI *significationem abolere nequeat adultera Novatorum interpretatio.*

NEQUE verò tam antiquæ, tamque perspicuæ significationi, & ethymologiæ nominis hujus tot illustrati attributis ac proprietatibus, quæ uni & soli Deo competunt, derogare potest opinio perversa & interpretatio Novatorum post tot tandem sæcula turpiter hallucinantium, sive isti jam fuerint de secta *Tao*, à quâ primum fuit vitiata nonnihil significatio, introductis variis ejusdem nominis in cœlo Numinibus, quorum singulis in singula elementa independentem quamdam potestatem tribuere visi sunt; sive etiam fuerint duo tresve Imperatores uti *Tven çum* è Familia *Tam* decimâ tertiâ, & è *Sum* Familiâ decimâ nonâ *Hoei çum*, qui nomen & titulum *xam ti*, seu supremæ potestatis & excellentiæ duobus hominibus attribuerunt *Lao kium*, & *Cham y*, quorum prior coætaneus fuit *Confucio*, posterior sub quinta Familia *Han* floruit, uti suprà fusius retulimus: Non magis igitur abusus impius derogare potuit usui legitimo, vimque tollere significativam Priscæ vocis Sinicæ, quàm tollere potuit vocabulo Θεὸς sive *Deus* vim propriam significandi, facta à dæmonibus aut hominibus ejusdem usurpatio; quemadmodum legitimi *Regis* nomen ac vim non tollit rebellis quispiam, qui vi & armis sibi eundem titulum ac nomen per nefas usurpaverit.

Multò certè minus (quidquid contendant hujus ætatis atheopolitici) tollere aut immutare potest propriam ac vetustissimam nominis *xam ti* vim & significationem, adeò spuria, atheopoliticorum quorumdam interpretatio post 40. tandem sæcula in lucem protracta, quâ supremum cœli Numen, ejusque attributa conantur eludere, omnia scilicet ad mutam & inanimem quamdam virtutem & naturalem rerum efficacitatem revocantes, & ita totius retro antiquitatis monumenta & sensum in suam ipsorum detorquentes sententiam.

Liceat hic ergò pauca de multis afferre, quæ Novatores illi suis in commentationibus & in opere illo suo de natura operosius explicant. Ecquid enim obsecro fingi potest ineptius, quam dicere idcirco Imperatorem Sinarum solum sacrificare supremo Imperatori, quia cùm sit ipse *Tien çu*, id est, cœli filius (adoptivus scilicet, eò quod omnis potestas juxta illos à cœlo sit) magis utique participat de puriori illa & defæcata virtute cæli & efficacitate; quare, dum cælo sacrificat, id agit scilicet, ut suus aër ille seu influxus purior per sympathiam quamdam connaturalem uniatur cum cœlo, conservetur, & augeatur: & hinc etiam præmittuntur jejunia, & abstinentiâ, ut aërem curis fortè illecebrisque vitiosis, ceu nebulis quibusdam, obscuratum & inquinatum purificet, & ita revocato intrà se regio illo & à cælis infuso rectè dispositus ad sacrificandum accedat: & hanc etiam dicunt esse causam, quod primis illis sæculis fuerint Reges sancti, quod sæcula aurea & tam opulenta sub duabus Principibus Familiis, quia illis temporibus sicuti aër, aërisque vigor ac virtus erat recentior, ita vividum erat, magisque vegetum, & abundans id omne, quod cum Priscis Regibus cœlitus communicabatur; secùs ac usuvênit posterioribus sæculis, paulatim scilicet macrescente, & sterilescente dictâ cœlorum virtute, vique efficiendi; uti, inquiunt, aqua in fonte suo pura est, at quò longiùs prolabitur, eò ex locis sordidis & limosis magis inficitur ipsa quoque, sordesque contrahit.

Alibi etiam dum explicant quo pacto cœlum procreare dicatur Reges & Magistros, & Sanctos, affirmant id fieri per influxum cæli fortuitum, qui in hunc vel illum incidit. Quando vero in textibus refertur, quod cælum seu supremus cœli imperator annuat precibus & votis piorum Principum, id volunt ex eo fieri, quòd cùm animus Pius ac Religiosus hujusmodi Principum sit omninò unitus cum cælo ejusque influxu, ille ipse cælestis influxus, utique sympathicus, sponte suâ protinùs insinuat sese tam piis votis & desideriis, ex quo sperati deinde successus consequantur. Pari modò Interpres *Hu u fum* dum conatur explicare favorem illum singularem, quo supremus cæli Imperator impertitus est imperatricem *Kiam yven*, quando post preces & sacrificium unà cum marito oblatum ipsi *Xam ti*, concepit filium, sic: inquam, 3400. post annis, quàm res illa contigisse scribitur *dum*, inquit, Kiam yven *toto mentis affectu sacrificabat supremo Imperatori; quo tota mentis intentio & affectio ferebatur, eò mox etiam influxus quidam cœlestis ferebatur: Quo verò hic ferebatur eò ipso virtus generativa quadam confluxit, & sic acceptatum fuit ejus votum & sacrificium: Quod igitur filium conceperit & enixa sit, non adeò mirandum est.*

Quàm absurdè verò philosophantur, seu veriùs nugantur de pro-

videntia Numinis, & æquâ vel meritorum, aut criminum retributione, quando scilicet prosperos successus rerum humanarum sic docent à cælo existere, ut totos adscribant aëri seu influxui cuipiam benigniori & fœcundiori, qui in gratiam benemerentium explicet sese, dilatet atque diffundat; adversos autem eidem rursus aëri, sed jam restringenti sese, usibusque hominum tam malè promeritorum quodammodo subtrahenti. Juvat audire quid de Imperatore *Vu ye* qui è secunda *xam* Familia fuit ordine 25. & impiè procax & blasphemus in cœlum in venatione fulmine percussus interiit anno ante Christum 1195. Imperii sui anno quarto. Quid, inquam, dicant Familiæ *Sum* Interpretes, quos explodit *Tim nan bu* & ipse interpres. *Fulmen*, inquiunt, *est cæli quidam spiritus & exhalatio exardescens & violenta; quod igitur hominis auræ & spiritui violento & impio sic occurrerit, ut extinxerit impium* Vu ye, *utique res fuit consentanea rationi.* Rursus, ipsas hominis cogitationes pravas aut bonas quo pacto explicant? Cum quis, inquiunt, suscipit bonam, piamve cogitationem, hoc ipsum duntaxat est, quod libro odarum dicitur *Xam ti lin ju, Supremus Imperator appropinquat tibi & descendit ad te*, cùm pravam quis suscipit: Hoc est ipsum, *Ti chin nu Supremus Imperator graviter irascitur*, & nihil amplius. Atque ita suis illis commentis adulteris contendunt cæli Numen non aliud esse, quàm ipsum hominis animum. Hunc esse *xam ti*, hunc *cælum* esse, intrepide affirmantes. Ubi verò de animâ hominis agitur, quandocumque in textu dicitur, in morte corpus in terram redire, spiritum verò sursum ascendere, aut etiam, ubi piorum Regum animæ memorantur *assistere Supremo cæli Imperatori*, ea utique de aërio illo intelligenda, qui mixtus cælo, fortuito impulsu huc illuc feratur, ac modo descendens, modo etiam ascendens, nuspiam stabilis perseveret.

Et hæc pauca (quæ de multis modo retulimus) quis sanæ mentis non explodat, & jure merito etiam non succenseat, quod homines alioquin docti, de virtutibus vitiisque, necnon administrandâ fœliciter Republicâ, tam præclarè quandoque differentes, nescio quâ correpti dementiâ, totius antiquitatis tot tamque illustria circa supremum Numen, & Religionem relicta posteris monumenta, tam fœdè & putidè corrumpant, & quidem non sine plausu, fastuque, quasi verò subtilitate ingenii sui invenerint modum explicandi omnia per illas suas aërias & inanimes cælorum efficacitates & nova chimæricæ Philosophiæ dogmata, 40. fermè ante sæculis incognita & ignorata, aut (ut ipsi quidem censent) oblivionis tenebris, ex diuturnitate temporum enatis, quasi consepulta. Eo prorsus modo, quo heterodoxi nova sua & pestifera dogmata authoritate sacrarum litterarum & Ecclesiæ Doctorum confirmare, & ad suum sensum arbitriumque depravatum, velut totius antiquitatis reformatores pertrahere non erubescunt.

Et erit

Et erit quispiam Europæorum præconum qui adulteris & impiè politicis interpretationibus malit mordicùs adhærere, & in atheo-politicorum recentiorum tam pravè & putide de antiquitate totâ definientium ire sententiam, quàm paucis hisce relictis & proculcatis, sequi saniorem mentem Interpretum & suscitare denuò aureæ Sinensium ætatis pulcherrima ab authore naturæ indita lumina, & revocare quadamtenus Priscorum minimè fucatam innocentiam, pietatem, ac Religionem? Præsertim cum apud hanc gentem (Si modo quis afferat animum minimè præoccupatum, inventurus sit, tot tamque apposita adjumenta è priscis petita monumentis, quæ viam pandant & quadamtenùs etiam complanent ad faciliorem cursum Evangelicæ prædicationis?

PARAGRAPHUS DECIMUS.

EXEMPLO APOSTOLI GENTIUM & Patrum primitivæ Ecclesiæ, aliisque rationibus concluditur eodem, quo Prisci Sinenses, nomine verum Numen compellari posse.

PORRO quæcumque hactenus retulimus, ea potissimum fuêre quæ permovere possunt primos Sinicæ Missionis Fundatores, ut abjectis adulteris interpretum hujusmodi commentariis, nudæ vestigiis antiquitatis insistant, & ad significandum Deum, quem annuntiaturi veniunt, nomine illo appellativo & antiquissimi idiomatis vocabulo *Xam ti* tot olim sæculis usitato & incorrupto tam in sermonibus suis, quàm scriptis libris utantur; quod ut fidenter & haudquaquam dubitanter fiat, præterquàm, quod multorum annorum labor improbus ac studium in volvendis ac revolvendis veterum monumentis ac libris viam aperiat, præterquam etiam quod gravissimorum virorum, & tantâ de re toties consultorum judicia & plurimorum rectè sentientium vota suffragiaque, imò etiam cohortationes atque impulsus minimè deerunt, tamen motivum longè efficacissimum fuerit imitari in re tanti ponderis & momenti Apostolum gentium, & imitatores Apostoli sanctos Patres atque Doctores; Conciliorum item, & Ecclesiæ universalis praxim & methodum in annuntiando verò Numine apud omnes gentes: quippe eo ferè, & non alio ubique terrarum usi sunt nomine, quàm eo, quod apud singulas gentes invenêre, tametsi jam illud invenissent variæ gentilitatis somniis, & figmentis innumeris per multa sæcula corruptissimum, & quasi penitus obliteratum: Sic enim Ecclesia, & Apostoli, & Præcones Evangelici judicarunt (nec in ullo Concilio ea de re

fuit controversia) cæteris scilicet præferendum Θεῷ vel *Dei* nomen apud Græcos scilicet & Latinos, quia hoc audito gentiles illi, quos instituebant, in alicujus Numinis notitiam veniebant, quamvis iidem sub eo nomine aut cælum materiale, aut terram, aut elementa, aut planetas, aut homines sceleſtiſſimos, tum intelligerent, adeoque gravius ac turpius errarent, quam Sinæ, qui nihil turpe aut indecorum affinxerunt isti nomini, nisi quando ad duos homines illud transtulerunt.

Quæramus igitur ab iis, quos fortè metus & scrupuli sollicitant, qua tandem voce usus olim fuerit Augustinus aliique Patres orthodoxi, quando cum Manichæis de Deo disputabant; an fortasse voce illâ, *Deus*, abstinebant Religiosi timidique, propterea quod scirent eis quibuscum disputabatur, corporeum quid, pro hæretico vocis usu ac depravatione, jam significare? Et ipsosmet Ecclesiæ Principes atque Apostolos, quando olim Romanis & Græcis Deum annuntiaverunt, qua tandem voce censent fuisse usos? Illâ ipsâ voce *Deus*, inquient: At enim quid aliud vox illa significare poterat Ethnicis istius temporis, quam Numen aliquod Saturno, Jovi, Mercuriove simile? Quandoquidem de alio quopiam Numine plerique illorum, ne dicam omnes, nihil unquam ne famâ quidem perceperant. Obnoxius ergo gignendis erroribus vocis istius erat usus? Minimè, inquies, sic namque voce illâ Sancti utebantur, ut partim affirmando quæ naturæ divinæ competebant, partim etiam negando quæ non competebant, quamvis imperitos ac rudes docerent, Deum quem annuntiabant, alium prorsus esse, & infinitis intervallis distantem ab iis, quos cæca gentilitas adorabat. Benè habet. At quid aliud in hâc Chinâ Primi præcones verbo scriptoque efficient? quando *Xam ti* binas voces pronuntiabunt, simul etiam & incorporeum esse, & æternum, immensum, infinitum, perfectissimum, cæli terræque Procreatorem ac Dominum disertissimè docebunt. An fortasse Θεὸς sive *Deus* Athænis & Romæ tutò pronuntiari à Paulo potuit, *Xam ti* verò in Chinâ sine periculo pronuntiari non poterit? Cum tamen nomen hoc & ad litteram, & ex prima institutione sua hîc *Supremum Imperatorem*, & juxta Interpretes ethnicos *Tien chi chu çai*; id est, *cæli Dominum ac Gubernatorem* significet?

Quæro ulterius, si ab gravissimis Sinarum Doctoribus juridicè interrogatus Doctor Europæus, quo tandem nomine usi olim fuerint in Europa Ethnica primi Præcones Evangelici, & an *Dei* nomen intactum incorruptumque semper perstiterit, nec applicatum fuerit aliquando mortalibus aut rei materiali, quid oportuit virum prudentem ad hæc respondisse? An nomen *Dei* in Europa semper integrum inviolatumque perstitisse? Ecquis id audeat affirmare, & tamen hoc ipso semper usi primi in Europa Evangelii Præcones?

Quæsiverit igitur deinde Sina rationem, quare in suo Imperio dubitet Europæus uti nomine *Xam ti*, tametsi corruptum hoc invenerit, tum à sectariis *Lao kiun*, tum à spuriis Interpretibus, qui mutæ cuidam cœlorum virtuti aërioque influxui illud nomen attribuerunt? Quam obsecro rationem afferre debet, aut potest Europæus contra usum nominis *Xam ti*, quæ ipsa ratio non militaverit similiter, & multò magis in Europâ contra nomen *Dei* ~~multò crebriùs~~ & diutiùs & turpiùs ibidem vitiati & corrupti, quàm fuerit hîc nomen *Xam ti*.

At, inquies, cura saltem ista & metus deterrere deberet præconem Europæum ab usu nominis *Xam ti*, quòd hoc pacto cum litteratorum sectâ convenire in multis videatur lex Christiana, & ita ipsorum ad fidem conversio retardanda sit: At si hoc argumentum urget, militat idem etiam pro modò dictis, nec debebant Apostoli aliique Præcones olim Θεὸς & *Dei* nomine uti ob eamdem rationem præcipuè cum alia suppeterent nomina ab ipso Deo instituta ut *Eloe*, *Adonai*, *Jehova*, nec Christianis qui inter Mahometanos versantur cum Persicè aut Turcicè loquuntur, licitum foret nominare *Halla*, nec cum Hebraïcè loquuntur Hebraïcis uti nominibus, ne cum Mahometanis, aut Judæis convenire censeantur. Non igitur, ut una secta ab alia differat, singula utriusque, vel dogmata, vel nomina differre necesse est; quædam sunt legi Christianæ cum Judaïca & Mahometana, & cum litteratorum secta communia, uti hoc; esse supremam aliquam mentem omnia gubernantem, parentes honorandos & illud, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, &c. Imò vero quo plura nobis erunt cum litteratis communia, eo facilior eisdem erit ad optatam conversionem via. Ecquis obsecro Hieronymum carpat quod scripserit Christianam Religionem esse Stoïcæ disciplinæ quàm simillimam (ex quâ adeo disciplinâ non pauci ad Christianam transierunt, eamque deinde scriptis suis & sanguine defenderunt) quis arguat Augustinum dum scribit se initium Evangelii D. Joannis, *In principio erat Verbum*, apud Philosophos Platonicos invenisse? Quis Lactantium damnet, qui toto opere suo contra gentes Ethnicorum authoritatibus utitur, & postquam recensuit, quæ dogmata Religionis nostræ à variis quoque Philosophis tradita fuerint, tandem concludit: *Totam igitur veritatem & omne divinæ Religionis arcanum Philosophi attigêre.*

Quod si lex gratiæ naturæ legem adeò non tollit, ut etiam perficiat, cur pulcherrima naturæ lumina, quæ in Priscorum monumentis reperire est, non licebit afferre, quando etiam sacri Scriptores & Patres illa ipsa, quæ Deo revelante cognovimus, quæque remotissima sunt ab humano intellectu, tamen conati sunt testimoniis, & authoritatibus Ethnicorum magis ac magis confirmare ex. gr. Sybil-

larum vaticiniis, effato Trifmegifti *Monas genuit monadem*, Serapidis fimulachro, quo adumbratam fuiffe docent SS. Trinitatem? Non eft igitur quod fcandalum paffivum, aut parvulorum, aut error aliorum pravè interpretantium, aut abufus lapfu temporum invecti deterrerent fidei Præconem ab ufu nominis antiquiffimi *Xam ti.*

PARAGRAPHUS UNDECIMUS.

OSTENDITUR NON USQUEQUAQUE ftandum authoritati Interpretum Neotericorum, fed nudo textui, quoad fieri poteft infiftendum.

SED inquies, numquid Europæum Præconem deterrere non debeat authoritas tot Interpretum, qui authenticos Sinarum veterum libros interpretati funt, & novum Philofophiæ genus cuderunt, authoritate Imperatorum confirmatum & omnium encomiis hodieque celebratum? At certè omnes ifti Interpretes, licet alii quingentis, alii verò trecentis circiter abhinc annis prodierunt quoniam tamen à conditâ Monarchiâ quater mille anni & poft ipfum Imperii communem Magiftrum *Confucium* 1700. circiter anni intercefferunt, Neoterici merito cenfendi funt, & poft tot monftra fectarum idololatricarum, tot bella, rebelliones, parricidia & Imperii viciffitudines, quæ (ipfifmet fatentibus) curfum & fplendorem litterarum, & doctrinæ veterum per decem & amplius fæcula interruperunt, tandem ipfi prodierunt fcilicet cum novis fuis & chymericis commentis, adeoque ab Europæo præcone merito fufpecti cenfendi funt. At numquid etiam defuturos exiftimamus ex Sinicæ gentis litteratis, qui nos temeritatis ac fuperbiæ infimulent qui, exteri homines cùm fimus, neglectis fuorum lucubrationibus & commentis, per nos ipfi reconditos Prifcorum fenfus, & arcana quæque velimus affequi: jamque adeò eos, à quibus difcere nos oportebat, erroris arguere quodammodo & docere? At enim fi Latinis Græcifve litteris dare operam vellent ipfi, Magiftros eorum nos agere vel in China poffe; Sinicas vero litteras à Sinis utique tradi oportere, & quidquid in hifce dubii latet obfcurive, à Sinis explanari. Cur ergò nos uti falfas & adulteras repudiemus interpretationes eas, quibus Patrum fuorum monumenta legitimi filii conati fint illuftrare? Ea verò quæ nos ipfi excogitavimus homines alieni ignotique, & Oceanum litterarum Sinicarum tam ferò ingreffi, doctrinæ ipforum tanto jam tempore totoque Imperio tam acceptæ, non minus temerè, quam arrogánter anteponamus? At certè fi in Europam

Europam fortè migrarent ipsi sacrorum voluminum perdiscendorum causâ nequaquam sic esse acturos : certum quippe sibi esse , nostrâ Europæorum hominum expositione , maximè quidem eorum , qui sanctitate doctrinâque floruissent, stare & acquiescere; memores in Europam se venisse discendi gratiâ, non autem docendi.

Quam speciosa oratio! Et si primam ejus frontem contemplemur, quàm consentanea rationi, Quàmque plena æquitatis! Quo etiam minus mirandum, si ex Europæis hominibus extiterint nonnulli, quibus illâ persuasum fuerit. Hoc ergo controversiæ totius fundamentum est : Hinc scrupuli curæque omnes, quibus angi se fatentur : Quos ego scrupulos priusquam ex animis eorum coner evellere, percontari ab eis id velim : Putent ne probè se nosse Sapientes illos & eruditos Viros, quorum sententiis & interpretationi stare nos oporteat? Profligatæ perditæque vitæ sunt homines, qui fucatâ quadam specie fidei, integritatis, & æquitatis contenti, & mendacio virtutis potius quàm ipsâ virtute, avaritiâ interim & ambitione, dolis ac rapinis, aliisque sexcentis vitiis cumulatum cor habent: homines sunt Deus quorum venter est, qui cæno vitiorum suorum, turpissimæque libidinis immersi, nullas non impuritates suscipiunt; & quamvis infra quadrupedes abjecti jaceant, superbiâ tamen insolentiâque super astra se tollunt, Magistros Orbis, & hominum sapientissimos se esse rati : Cumque lucem illam Priscæ veritatis oculis vitiatæ mentis suæ intueri non possint, & ut possint, tamen nolint, tenebris suis scilicet & erroribus obnubilant involvuntque omnia ; adeoque & secum ipsi, & multò magis inter se mutuò dissentiunt ac pugnant. Atque ita, quæ docta & religiosa antiquitas supremo cuidam Spiritui Cælorum Domino & Moderatori piè sapienterque tribuebat ; ipsi non minùs impiè quàm stolidè tribui volunt suo nescio cui *Tai kie*, *li*, & *Ki*, *Tu*, & *Tam* fortuitis scilicet influxibus, aliisque non tam rerum quàm litterarum vocumque monstris, quarum significata confinxerunt ipsi, erroribus quidem suis, & atheismo accommodata; sed profectò ab omni specie veri, necnon à mente Majorum suorum tam aliena, ut existimem, Priscis illis Sapientibus nec per somnium quidem tam ridicula depravatæ posteritatis suæ figmenta & somnia in mentem aliquando venire potuisse.

Et quispiam erit, qui hominibus hujuscemodi tribuendum aliquid esse putet? qui, fidem dari oportere, qui stare nos velit eorum sententiis & interpretatione? At, inquient, si eós in Europa nostrâ versari contingeret, & de Germano sensu Bibliorum dubium aliquod aut controversiam suboriri; utique starent ipsi, non suâ, sed nostrâ Europæorum hominum, maximè quidem SS. Patrum sententia & interpretatione : cur ergò nos vicissim, qui in China versamur, non audiamus & sequamur ipsos.

Itane verò ? lucis & tenebrarum, fidei perfidiæque, veritatis ac mendacii par jus, parem esse rationem contendas ? Audirent Europæos ipsi. Quidni audirent ? Discipuli Magistros ; Doctos indocti ; Philosophos ii, qui nec rudimenta quidem Philosophiæ norunt ; Gentiles & Athei Christianos ; improbi Sanctos ; ficti ac mendaces eos, quibus nihil tam cordi esse solet, quàm veritas & fides ; densissimis ignorantiæ suæ tenebris involuti, eos, qui à Sole justitiæ illustrati Solis instar refulgent in perpetuas æternitates ; denique, ut verbo complectar omnia, Athei Sinæ Sanctos Europæos. Ubinam, vel in Sinis, vel usquam terrarum, illa quæ in Orbe Christiano tantoperè semper viguit sententiarum animorumque concordia ? Ubi illa tam constans, & ab ipsis mundi exordiis tam immutata Sanctorum Philosophia, sapientiaque verè cælestis, lumini rectæ rationis adeo conformis ? Ubi denique doctrina illa tam illustri tot Magistrorum sanctitate, tot Sanctorum Martyrum constantiâ, tot item prodigiis, & tam præsenti ope Supremi Numinis, ac tot cœli terræque testimoniis confirmata ? Haudquaquam igitur æqua postulatio videri potest, ut eos audiamus & sequamur Europæi in China, qui in Europa si degant audire vicissim nos velint ac sequi.

Ergòne, inquient, floccifaciemus Interpretes omninò omnes ? Neque eò sanè nos provehi necesse erit. Etenim quosnam dicemus esse primos omnium, primæque authoritatis Interpretes, & quos adeo potissimum sequi nos oporteat ? Nonne (siquidem agamus de *Confucii* libris) doctissimus ille *çemcius* Interpres censeri in primis poterit, quando is Magistri sui librum *Ta hio* explanavit ? Nonne item nomen hoc tribui potest *çu su* scriptori acutissimo, quando is Avi sui *Confucii* præcipuum hoc opus de medio constanter tenendo est interpretatus ? Nonne similiter alii discipulorum, Interpretes quoque censendi erunt, quando libros *Lun yu* commentariis suis illustrarunt ? Quid ? Quod & ipse *Confucius*, atque *Memcius* Interpretes vocari poterunt, utpote quorum hæc præcipua laus fuit, quod Priscorum libros cum fide interpretati sunt. At enim ; tam horum, quàm illorum Commentarii vim textûs & authoritatem deinde obtinuerunt. Utique obtinuerunt. Sed an idcirco Interpretes esse desierunt ? Porrò hos Interpretes adeo non parvi pendimus, ut vehementer etiam veneremur, & ne latum quidem unguem ab eorumdem sententiâ discedamus. Sed erit hic fortasse qui rursum quærat : Priscos illos Interpretes vestros ecquis exponit vobis ? Ab hoc ego vicissim percunctor : novos illos Interpretes tuos (ne dicam vitiatores) ecquis exponit tibi ? Num alii rursùs Interpretes, aliique ? Non opinor. Sicut ergo tu tuos per te ipse, ita & nos nostros intelligere conamur per nos ipsi.

Sed ne quis existimet, oportere nos abjicere prorsus Interpretes

omnes posteriorum temporum, extant sanè præcipui nominis & dignitatis Doctores *Cham kiu Chim, Kieu kium xan, Cham tum ço*; aliique, qui, cum susceperint explanandum Priscorum textum, utique non possunt, neque verò audent, rem luce meridianâ clariorem non candidè simpliciterque exponere, esto, sint illi Atheismi Principiis imbuti, & quid obstat nos ipsorum etiam testimonia afferre, tametsi alibi sibi contradicant, & pravas etiam subinde permisceant opiniones, cum videamus & gentium Apostolum, & primos Ecclesiæ Patres, vanorum Poëtarum, Sybillarum, & aliorum Ethnicorum monumentis, & testimoniis usos, & quodammodo è luto ipsorum & sordibus gemmas, aut è tenebris lucida quædam intervalla, seu scintillas intermicantes ab authore naturæ, mentibus hominum insitas collegisse, ut ad primævam æterni luminis cognitionem gentes adducerent. Verumtamen esto, floccifaciamus omnes & maximè modernos Interpretes: Profectò non aliud faciemus, quàm quod exemplo suo primi Patres, & consilio suo Christiani Doctores, ac Sinæ, faciendum esse docuerunt: Quod si horum sententiæ, & authoritati nondum acquiescas, vide quid dicam: Quod sanctissimi quique Viri fecissent, si contigisset eos in has Regiones venire propagandæ Religionis causa, hoc ipsum & nos facimus; ubi neglectis Interpretibus atheis, uni Priscorum textui, sententiæque saniorum Interpretum adhærebimus.

Declarare rem juvat: ejus autem declarandæ gratiâ liceat nobis paulisper sacra cum profanis conferre. Faciamus ergò (liberæ sunt enim cogitationes) Divos Ambrosium & Augustinum, Basilium quoque & Chrysostomum profectos olim fuisse in Judæam, vel Ægyptum, & eo quidem consilio profectos, ut Hebræis fidem in Christum, uti verum Messiam & Salvatorem Mundi, persuaderent: Patres autem illos ivisse quidem litteris suis, Græcis, inquam & Latinis præclarè excultos; sed Hebraïcæ linguæ prorsus ignaros: Faciamus item solâ Hebræorum linguâ, quidquid sacri & divini est, contineri. Quid existimamus viros illos, qui non minus prudentiâ quàm sanctitate vitæ conspicui erant, fuisse facturos? An fortè desperato successu mox eo, unde venerant, reversuros? At enim tam insignis levitas & inconstantia cadere non poterat in viros tantos. An ergò Rabbinos Judæorum, & Legisperitos de germano sensu textûs Hebraïci fuisse consulturos, & quidquid hi vel affirmassent, vel negassent pro vero habituros? dici hoc profectò non potest. Quid enim? Ignorabant fortasse Sapientes viri illi, perfidos homines & in errore suo tam obstinatos, ad hæc superbos, & contemptores Christianæ Religionis interpretaturos omnia in sententiam suam; vim quoque facturos esse textui, & dolis atque mendaciis, quando aliter non possent, errori suo consulturos? Satius enim verò

fuerat nunquam suscipere certamen ejusmodi, quàm pro arbitrio & voluntate perfidorum hostium haudquaquam auspicatò suscipere. Quid enim aliud hoc erat, quàm se pariter, Christumque ipsum, & sanctissimam Religionem nostram ludibrio adversariorum exponere? quid, inquam, aliud agere poterant, si Judæos ipsos in errore suo obfirmare voluissent, quam hac de adventu Messiæ controversiâ illis uti magistris interpretibus sacrarum Paginarum? Quid hîc igitur facto est opus, dicet aliquis? quid consilii tu ipse nobis suggeres? Non aliud equidem quàm, quod hîc suggeret cuivis prudenti res ipsa & ratio; quamque adeo Viri illi Sapientes ac Sancti procul dubio cepissent, si illorum temporibus casus ejusmodi incidisset: Hoc nimirum, ut quando Christi causâ patriam relinquere, tranare maria, vitam mille periculis objicere non dubitarunt, non recusent in ejusdem Christi gratiam Hebraïcæ linguæ, litterisque perdiscendis operam dare, & quamvis necesse fuerit cum Sancto Hieronymo in solitudinem quamdam abdi, ibique per annos tres quatuorve studiis haudquaquam jucundis operam dare, alacri tamen fortique animo id præstent, maximâ rei utilitate simul ac necessitate semper ante oculos positâ.

Ubi verò linguæ peritiam assecuti fuerint, tum ipsi per se textus Hebraïcos expendere aggrediantur, & sacras illas Paginas indubitatæ veritatis Magistras nocturnâ versare manu, versare diurnâ: In quibus si quid obscuri dubiive adhuc offenderint, non dubitent Hebræos ipsos consulere; eos potissimum qui Christianis sacris jam sint initiati, vel, si horum nulla sit copia, tum eos in primis audiant, qui vitæ integritate cæteros videantur antecellere, & à mendaciis fallaciisque magis esse alieni; alios verò, quos perversos obstinatosque esse constet, quamvis docti sint; & maximâ authoritate apud suos polleant, nihil tamen moventur, nequaquam audiant. Ubi autem de verò germanoque sensu textûs Hebraïci tandem ipsis constiterit, in arenam descendant cum Rabbinis ipsis congrediantur, fallaces & aberrantes eorumdem sententias & interpretationes refellant, ac denique ex illustrioribus Prophetarum testimoniis Humanæ Redemptionis opus jam perfectum fuisse animosè demonstrent. Quæro hîc igitur à candido Lectore, num quæ alia, præter hanc unam, suppeteret via Hebræis Christum annunciandi? Num quod aliud consilium supra memorati Doctores capessere potuissent? Hieronymus certè quidem magnum illud Orbis Christiani lumen, non aliam viam tenuit: quo autem operæ suæ pretio, quo successu laboris & fructu, jam terræ omnes, omniaque sæcula testantur.

Perdiscere ergo litteras ac linguam Hebraïcam Hieronymus dalmata quondam potuit; & deinde obstinatam gentem domesticis

oraculis

oraculis ac testimoniis convincere: Sinarum verò litteras & linguam tam arduo in loco positam esse arbitrabimur, aut tam contractam esse divinæ erga nos munificentiæ manum hoc tempore, ut nullus ex Evangelicis Præconibus ad earum peritiam similiter queat pervenire? At profectò non ita rem habere, sed horum quoque conatibus afflare Spiritum Domini, spiritum, inquam, illum, qui replevit olim, hodieque replet Orbem terrarum, vel inde potest intelligi, quod ex Europæis Sinicæ vineæ cultoribus extiterint aliqui tantam assecuti peritiam difficillimi idiomatis, tantam item litterarum, quamvis infinito propè sint numero, ut, nisi eos os oculique Europæi prodidissent, perspicaciores quosque Sinensium, Sinenses esse crediti, fallere potuissent. Cur ergo qui tantum facultatis nati sint, & tam præsentem Numinis opem sentiant non patiamur aliquid moliri per se, per se adire fontes ipsos Sapientiæ Sinicæ, relictis scilicet posteriorum Interpretum rivulis, seu lacunis potiùs haudquaquam sinceris & puris, sed plerumque vel idololatriâ, vel atheismo vitiatis?

Certè gravissimorum Doctorum Sinensium, Pauli, inquam, Michaëlis, Leonis, Philippi, Matthæi, Lucæ, aliorumque, uniformis & constans hæc fuit sententia: Nullam Civium suorum, qui Priscos libros commentati sunt, ab Evangelii Præconibus habendam rationem; sed uni Priscorum textui esse inhærendum; de hoc uno laborandum, in quo, si quæ minùs clara offenderint, sperari posse haud defuturos ex Sinis ipsis, etiam non Christianis, Viros primæ eruditionis & authoritatis, qui difficiliores locos cum fide nobis explanent. Intelligebant nimirùm homines prudentissimi evenire posse (jamque adeò in patria suâ usuvenire fatebantur, ac deplorabant) ut non tantum nobile & imperitum vulgus à Priscâ veritate rectâque Majorum doctrinâ quandoque aberret; sed illi quoque ad quos cura tuendæ veritatis ac sanæ doctrinæ spectat vel maximè, per insignam prævaricationem vitient ipsimet, ac depravent, pervertantque omnia. Quo quidem casu, quid obsecro stultius sit, quid ita magis perniciosum, quàm eos audire, qui tamen imperitis incautisque maximè videntur audiendi; & iis fidem præbere, qui fide dignissimi putantur, cùm reverà sint fide indignissimi?

De quo si quis etiamnum fortè dubitet, eat is sanè in Regiones illas, quæ in Hæreticorum potestate sunt; accipiat avidis auribus doctrinam eorum, qui ibidem pro officio suo & publicâ cum authoritate Sacras litteras interpretantur, & audiuntur incredibili cum studio & plausu à summis pariter infimisque: Turcicas item, si lubet, ditiones petat, & quandoquidem suis cujusque gentis Magistris & Interpretibus fides haberi debet, audiat venerabundus Mahometanæ sectæ Magistros, quando hi Testamentum vetus exponunt:

verumtamen ecquod operæ suæ pretium, qui viam hanc teneat, facturum arbitramur? quem tandem fructum relaturum esse laboris sui? ut homines ab erroribus suis ad Evangelicam veritatem traducat? Non aliud profectò, quàm ut obfirmatiores in erroribus suis veritatis hostes relinquat: atque utinam non ipsemet imbutus perniciosis Mahometismi principiis vel dogmatis hæreticorum, &, si in Chinam quoque venisse contigerit, Atheismi, & Idololatriæ toxico afflatus ad suos revertatur!

Ex quibus omnibus æquus rerum Judex constituat, ecquod tandem Viri prudentis officium sit, maxime quidem illius, qui Legis Evangelicæ promulgandæ causâ in remotiores terras proficiscatur: nimirum, ubi is pervenerit in eam Regionem, cujus incolas aggregare Christo desiderat; si fortè gens ista monumenta quædam litterarum & sapientiæ habeat à Majoribus suis accepta, non illa præcipiti cæcove judicio, vel damnet illicò, vel illicò probet: sed neque eos qui Priscos gentis libros interpretati fuerint, sive alienigenæ sint, sive indigenæ, temerè condemnet, approbetve. Vitatis extremis mediam prudens insistat viam; atque adeò imploratâ ope supremi Numinis, primùm quidem dat operam, ut linguam gentis ac litteras accuratè perdiscat: tum deinde libros quos illic in majori pretio esse cognoverit, necnon interpretationes librorum pervolvat assiduè, & iterum iterumque examinet atque expendat; studiosissimè interim explorans, an constet sibi prisci textûs sinceritas atque veritas, an è contrario vitiata sit posterorum vel negligentiâ, vel etiam pravitate: Rursus an ii, qui Interpretes hîc agunt, constanter insistant Majorum vestigiis, an verò doctrinam illorum depravent, ac detorqueant ad errores suos; vel certè Principis sui, cui, quamvis depravato, adulari velint, atque ita, authoritate sapientiáque Priscorum, insaniæ tum suæ, tum alienæ, morumque corruptelæ patrocinentur: videat denique, an una mens & doctrina sit omnium, an contra inter se, secumque ipsi dissentiant ac pugnent.

In hunc modum probè cognitis perspectisque omnibus, siquidem dictis monumentis ac libris nihil solidi verive contineri intelligat, utique non attingat illa, neque adeò mentionem eorum faciat: At verò si Prisci gentis Reges, aut Magistri, naturâ quoque duce ac Magistrâ, multa sunt assecuti, quæ adeò non adversentur Evangelicæ luci ac veritati, ut etiam prosint ac faveant, & crepusculi matutini instar viam Soli justitiæ pandere videantur; nequaquam profectò (si me quidem audiant) aspernabuntur illa Præcones Evangelicæ legis: sed utentur iis assiduè; adeoque cum nativo patriæ doctrinæ succo (qui hoc ipso quod patrius est, civium palato natus est placere) peregrinam doctrinæ cælestis ambrosiam teneris Neophytorum mentibus instillabunt.

PARAGRAPHUS DUODECIMUS.

DE LEGE DIVINA LIBRUM EDIT in lucem P. Matthæus Riccius; quo successu, & fructu.

HIS igitur omnibus maturè coram Deo perpensis, post laborem maximè constantem & improbum, post lucubrationes diurnas nocturnasque, post repetita cum tot præcipui nominis litteratis per 20. ferè annos colloquia & disputationes, post severa librorum tum veterum, tum recentiorum examina, tandem novus ille advena ex occidente, novus ille doctrinæ novæ simul & antiquæ annuntiator Matthæus Riccius in publicam orbis Sinici lucem protulit opus de Christianâ Religione duobus constans voluminibus, cui titulus: *Tien hio xey*, id est, *cœlestis Doctrina vera ratio*, editumque typis fuit in ipsâ Imperii aulâ imperantis *Van lie* anno 31. qui fuit periodi, seu cycli Sinici septuagesimi secundi annus 40. *Quei mao* dictus, & salutis nostræ annus 1603.

Ante omnia vero in ipso mox limine totius operis fidenter admodum declarat, quam graviter gens tota deliquerit contrà supremum cœli Numen, & Imperatorem per dogmata tam prava, per tot sectas & hæreses tam perniciosas, per tantam denique morum corruptelam: Quâ etiam de causâ tot ac tantæ calamitates, tamque miserabilis perturbatio rerum temporumque secuta sit: orditur deinde sermonem de supremo omnium Domino Creatore ac Conservatore, ejusque nominibus, proprietatibus, excellentiis divinis: Post hæc ad funiculum illum triplicem trium sectarum dissolvendum delabitur. Hîc Bonzii sua vident eludi somnia, & somniorum, mendaciorumque propè omnium fundamentum, *Metempsychosim*: Hîc sectarii *Tao* superstitiones suas, inaniaque dogmata prorsus everti: corruunt hîc principia Interpretum recentiorum familiæ *Sum* & commenta ipsorum nova, totaque Philosophia de *Tai kie* & *Li*, & *quod omnia sint unum*, ponderibus rationum & æternæ veritatis penitus opprimuntur; ipsos quin adeo in jus vocat animosus, & coram suis ipsorum majoribus, ætatis, inquam, priscæ regibus sapientibusque, ceu totidem judicibus incorruptis apparere jubet degeneres nepotes, ibi rationem dare doctrinæ suæ cujus partes omnes & antiquissima litterarum monumenta, ceu codices quosdam prisci juris severus actor examinat. Quærit in quâ tandem parte classicorum voluminum legerint aliquando sacrificare, servire, obtemperare, timere,

adorare, revereri & obsecrare illud suum *Tai kie* vel *Li*, cum tamen creberrimè legantur ista omnia fieri *Xam ti* supremo cœlorum Imperatori, qui utique juxta ipsosmet idem sit cum supremo, quem annuntiatum venit, cœlorum Domino & Gubernatore.

Quin etiam (quod mirere in extero homine inter tot litteratos exterorum contemptores, & sub illâ præsertim familiæ *Mim* longè superbissimos) audet idem Riccius, & audet in ipsâ Regiâ Pekinensi theatro orbis Sinici proferre hæc verba: *Hodiernæ ætatis litteratorum error in explanandis Priscorum libris, nullis verbis satis exprimi potest: quantum spectat ad ornatum floridæ scriptionis sunt expediti, sunt acres; sed quantum ad sensûs intelligentiam remissisimi.* Concludit itaque: *Quamvis hodiernus scribendi stylus sit maximè floridus & ornatus, operum tamen & rectè factorum veritas & soliditas deest.* Porrò qui vivos omnes, & in aulâ sic unus arguebat, ab hoc mirabimur mortuos aliquot Interpretes meritissimâ censurâ fuisse castigatos?

Quia vero fidei Christianæ fundamentum est veri Dei & cognitio & fides; illam ipse jam sub nomine *Tien chu Cæli Domini* (quo sub initium uti cœpimus, cum necdum esset petitia librorum Sinicorum, & etiamnum usque in diem hodiernum conservare placuit) ac deinde postquam evolverat Priscorum libros, fidentissimè etiam nomine *Xam ti Supremi Imperatoris* Sinensibus impertiebat: ut autem periculum omne erroris, & offendiculi, omnemque ansam dubitationis & perplexitatis removeret tam ab idololatris, cum audiunt *Tien chu*, quàm ab atheopoliticis, cum audiunt *Xam ti*; consultò aliis atque aliis nominibus Deum nominat; modo cœli terræque Dominum & supremum Imperatorem, modo cœlorum supremum Regem & Gubernatorem, modo supremi Imperatoris majestatem, modo rerum omnium conditorem ac conservatorem; modo communem generis humani parentem, principium & finem, aliaque hujusmodi; denique tot tamque eximiis attributis Deum deprædicat, ut nemo, qui legerit, adeo cœcus esse possit, qui non videat irradiantem mentis oculis divinam claritatem: Plurimi interim litteratorum, qui scilicet & sæpius audierant disserentem Riccium, & familiariùs ei etiam adhæsetant, mirum in modum exultare, quod non ea tantùm, quæ prisci cives sui de supremo Numine, animæque immortalitate censuerunt, sed illustriora quædam & nunquam sibi vel audita, vel etiam cogitata de supremâ illa majestate discerent: uti quod de nihilo crearit omnia, de creationis ordine, Angelorum lapsu, primo homine, aliaque hujusmodi, quæ nobis æterna veritas revelavit: Magnum insuper ex una re suavissimæ consolationis fructum percipiebant, quod intelligerent divinam clementiam non videri fuisse semper aversam à gente sua, sed Priscos illos cives suos ac pios Patres salutifero quodam veritatis lumine fuisse

fuisse collustratos, & priscam ætatem illam, sublatis quibusdam nævis ac nebulis, salvam integramque per aliquot sæcula, uti piè credebant, permansisse.

Quæret hîc curiosus Lector, quo successu fructuve opus hoc Matthæi nostri prodierit in lucem? Respondeo prorsus admirabili, & secundum rationes humanas nunquam sperato. Europæus certè, cui penitus perspecta sit hæc China, quid constitutiones ac leges circa Religionem hîc ferant, quanta litteratorum tunc temporis esset authoritas, quantus rerum, quæ ab exteris proficiscebantur, & ipsorummet exterorum passim contemptus, quantus horror cujuscumque peregrinæ legis, aut novitatis præsertim invectæ ab extero sine ullâ facultate, vel authoritate publicâ (neque enim more legati venit Riccius, sed ut persona privata, suis tamen instructus munusculis, nec venit accitus aut invitatus, uti sectatores ac magistri superstitionis Indicæ quondam venêre) hæc, inquam, omnia si maturè consideret Europæus, non potest non agnoscere, ac profiteri digitum Dei fuisse hoc in opere, operisque successu, quodque Riccio ingredienti promiserat Dominus *Pekini propitium se fore*, utique pro votis, & supra ipsa vota fuisse perfectum.

Et ut nostræ Societatis testimonia omittam, multorum instar sufficiat unicum R. P. Fr. Dominici Sarpetri è S. Ordine Prædicatorum religiosissimi viri, qui per 30. ferè annos in Sina commoratus; litterarum Sinensium peritus imprimis & doctrinâ, virtute, Religiosaq; observantiâ planè fuit eximius. Hic itaque in iis litteris, quas dedit ex Metropoli Cantoniensi nostroque exulum pro fide domicilio, ad S. Congregationem de propaganda fide, & Reverendissimum suum Generalem, postquàm sanctè professus est, se nullius gratia, persuasione, vel precibus, sed uno veritatis amore impulsum scribere, sic ait: *De hoc libro* (Matthæi scilicet Riccii) *quem sæpè attente legi, testor mihi crebrò venisse in mentem, quod dictus liber opus esset ejusmodi, ut sine revelatione divinâ, aut alio speciali Dei auxilio non potuerit ab authore perfici. In quorum fidem manu mea subscripsi nonâ Maii 1667. in Metropoli* Quam-cheu *Provinciæ* Quam-tum.

DOMINICUS MARIA SARPETRUS.

Equidem, nihil hîc ut dicam de favore studioque gravissimorum Doctorum Pauli, Leonis, Michaëlis, Petri, Philippi, Ignatii, Thomæ, Matthæi, aliorumque; simul atque disseminatus fuit liber, primum quidem per manus tot virorum litteris & dignitate illustrium, qui degebant in aula, deinde verò per cæteras Imperii Provincias, Urbes & Oppida, tantam excitavit in animis fermè omnium admirationem, æstimationem, reverentiamque sacrosanctæ Legis, ac nominis Europæi, ut nihil frequentius, ubi de lege nostra sermo est, hodieque audiatur, quam *Li Mateo*, id est *Riccius Mattheus*, primus

illius in aula annuntiator: quin imò nomen hoc & adventus tanti viri in Chinam jam in Urbium Imperii memoratur annalibus, & postquam is anno, ab operis editione septimo, in Regia Pekinensi diem obiit, attributa illi fuit portio non exigua Pekinensis agri ad honorificam sepulturam, idque jussu ipsiusmet Imperatoris atque diplomate.

Jactis itaque rei Christianæ fundamentis in hunc modum, protinus alii Sociorum successu tam fausto, & exemplo tam illustri provocati, alacritate magna accinxerunt sese ad cœptam ædificii Christiani molem, propitio semper Numine, altiùs altiusque educendam: & ad libros quidem quod attinet (ut alios ejusdem Riccii nunc prætermittam, in quibus ipse de vanitate rerum humanarum, de morte, de æternitate philosophatur) imprimis Didacus Pantoja, Matthæi Socius in aula individuus, quod intelligeret animi vitia & peccata molli superbæque genti maximo esse impedimento capessendæ Religionis (præter paraphrasim in Symbolum 12. Apostolorum) consultò scripsit septem volumina de septem peccatis capitalibus, oppositisque septem virtutibus, ea quidem eruditionis, & eloquentiæ Sinicæ, sapientiæque laude, ut plausum retulerit propè parem cum Riccio, fructumque non minorem ipso plausu referret, si non ageret radices tam altas inveterata peccandi consuetudo, planè ut necessarium esse videatur brachium excelsi & potentius aliquod auxilium divinæ gratiæ ad Sinas è veterno cœnoque vitiorum, non sine violentia quadam salutari, excitandos.

Et hæc quidem duo opera sanè præstantia Sociorum alii atque alii per varias dispersi Provincias typis Sinicis identidem excuderunt. Julius vero Aleni hortatu litteratorum Australium vitam quoque Riccii, & res gestas Sinicè conscriptas unà vulgare non dubitavit ac gloriæ divinæ æmulator plurimos & ipse libros edidit, quibus partim impia Novatorum dogmata, & interpretationes adulterinas egregiè confutat, libro cui titulus: *Van ve chin yven, rerum omnium vera origo*, partim etiam enarrat res gestas Christi Salvatoris nostri Virginisque Deiparæ & de Sacramentis Baptismi, Pœnitentiæ, sanctissimo Missæ Sacrificio aliisque Religionis nostræ mysteriis nascentem Ecclesiam Provinciæ *Fo Kien* diligenter edocet, ea quidem cum fama virtutis ac sapientiæ, ut litteratos inter passim audiret *Si lai cum çu Occidentis advena Confucius*, alter scilicet; adeoque viri maximè illustres, atque inter hos *Ye* Colaus quamvis Ethnicus, sed Riccio pridem in aulâ notus, honori sibi duxerint nomen & sigillum suum cum Procemiali panegyri, libris ejus adscribere, quod ipsum etiam tot alii litteris & dignitate præstantes viri ad Riccii, aliorumque Sociorum libros factitare sibi honori ducebant, quo deinde factum, ut ad maximam nominis Christiani commendationem, &

Atheopoliticorum confusionem, duo volumina edita fuerint, quibus solæ panegyres proœmiales à Colais virisque primatibus, nostrorum libris præfixæ, simul collectæ continentur; ut nihil jam dicam de tot illustribus elogiis & titulis, quos auratis & trabalibus litteris insculptos passim erat cernere appensos domibus & Ecclesiis nostris. Porrò quanta Deus incrementa dederit Julio Aleni, vel hinc potest esse perspicuum, quod unus ipse in octo urbibus Metropolitanis Provinciæ modò memoratæ (ne de oppidis agam secundariis) octo fundarit Ecclesias, adeoque in Chinâ Meridionali Christi Nomen, ac fides longè latèque propagaretur.

Quamquam par omninò laus alteri quoque est tribuenda, cui nomen Alphonsus Vagnoni, qui & ipse vestigiis insistens Riccii Chinæ Septentrionali Christum annunciabat eo quidem successu, ut Ecclesias fundarit omnino 40. variis in Urbibus & Oppidis, *Han* Colao patrocinante; Adhæc complura instituerit sodalitia hominum etiam litteratorum ad communes Christianæ virtutis ac Religionis exercitationes; libros denique vulgarit non Christianis modo, sed Ethnicis quoque perquam utiles, qui multis voluminibus continentur. Ad extremum, quæcumque messes animorum, quicumque fructus divinæ gloriæ adhuc collecti sunt ex hoc agro Sinensi, dedicata scilicet Deo tot Templa, coacti cœtus fidelium, correcti mores depravati, perniciosa vanitas superstitionum patefacta, librorum ingens copia, & in omni propè doctrinæ genere vulgata, & ad eas quoque delata regiones, ad quas pertingere necdum potuerunt pedes Evangelizantium, quamvis veloces, & indefessi, propterea quod illorum paucitas haudquaquam sufficiat incolis Imperii longè vastissimi propè innumeris; hæc, inquam, omnia cum divinę potissimum bonitati sapientiæque referri debeant accepta, tum etiam Riccio nostro, cujus virtus ac prudentia Deo tam feliciter hìc famulata est, suæ debentur gratiæ, sua laus est tribuenda.

Tametsi verò aliquot pòst mortem ipsius annis malus dæmon tabescens invidia propter successus adeò secundos, primam contrà nos neophytosque nostros persecutionem anno 1615. excitarit; paucis tamen pòst annis deferbuit tempestas illa, patrocinantibus more suo innocentiæ Christianæ Doctoribus tam Ethnicis quam Christianis, quorum consilio & operâ libelli supplices privatim & palàm oblati sunt suo nostroque nomine supremis magistratibus, offerendi deinde per hos Imperatori, quibus & exponebatur ingressus Matthæi Riccii, & quanta vulgò tunc fuisset virtutis ejus sapientięque laus & approbatio; simul etiam tradebatur summa doctrinæ Christianæ, quæ in colendo uno Deo & diligendo proximo tota consistat; quæ quidem duo capita de industriâ proponebantur verbis appositissimis, quæ ex textibus ipsorum pervetustis deprompserant. Et

quamvis libelli isti malevolorum quorumdam improbitate, tum quidem supprimerentur, credi tamen vix potest quantam vim facerent in animis virorum cordatorum, sic ut nequaquam esset communis quędam omnium contrà legem divinam conspiratio, sed unius alteriusve tantum Atheopolitici, aut idololatræ, aut etiam invidi gloriæ & sapientiæ Europęæ. Fuit cùm octodecim libelli supplices contrà legem Christi oblati sunt postremo familiæ pręcedentis Imperatori, qui omnes rejecit, castigato etiam eo qui pertinaciter illos offerebat, & ad gradum dignitatis inferiorem dejecto, majori quoque pœnâ mulctando, nisi (uti prudens Imperator renuntiari jussit P. Joanni Adamo Schall) res ageretur hominum exterorum, quos animadversio gravior in indigenam, vocare posset in magnam apud suos invidiam.

Et verò longo jam usu & experientiâ compertum est, ea quæ maximè offendunt & irritant animos Sinensium non tam esse fidei Christianæ leges & instituta; quam quod omnes sectę (etiam litteratorum ętatis hujus) damnentur ab una Religione Christiana. Carpunt etiam ceremonias quasdam & ritus, necnon cœtus qui coguntur virorum ac pręcipuè fœminarum, licet non eodem loco & tempore cogantur: Displicet etiam exterorum hominum variis in Provinciis sedem figentium frequentia, & apud sectatores suos atque discipulos auctoritas, & apud Ethnicos etiam Magistratus gratia singularis: quod ipsum rursus per hos ultimos annos quando imperante Tartaro longè sęvior contrà nos coorta fuit procella, experiendo, vel maximè didicimus: Vocati namque sumus in suspicionem rebellionis & damnati Religionis falsæ ac depravatæ, & ubi tandem miserante Deo calumniæ impiorum patefactę sunt, & innocentia integritasque Christianę Religionis in solemnibus Regni comitiis juridicè declarata, vulgataque per omnes Provincias edictis Regiis, tanta tamen insedit cura & formido dominatori Tartaro (quem sua hîc paucitas tuta cogit timere omnia) ut postquam Imperator ipse inusitata cum significatione honoris ac benevolentiæ Societatis nostrę Sacerdotes, qui in aulâ degunt, Christiano ritu & pristinâ ferè cum libertate vivere permisisset; idem reliquis mox Sociorum ad pristinas sedes revocatis tacitam quamdam libertatem concesserit, approbationemque legis divinæ, quando anno 1675. 12. Julii ipsemet Imperator in Templum nostrum & Ædes digrediens manu & penicillo Regio binas exaravit trabales litteras *Kim tien*, id est, *revere cœlum*, sive, quod idem apud ipsos est, *reverere cœli Dominum*, quæ quidem litteræ sigillo Regio munitæ, seu potius exemplaria trium ordinum Ecclesiis Ædibusve pręfixę mirum quantam fidei Christianæ, ejusque pręconibus authoritatem, etiam per secutura sæcula concilient.

Ex quibus

CONCLUSIO.

ATQUE hîc tandem finis sit declarationis nostræ Prooemialis, si tamen & moles operis, & argumentum nomen hoc admittat quando dici potest distinctus esse Liber. In quo videmur, haud satis memores fuisse Europæis hominibus nos scribere, quibus equidem utpote sapientibus, quamvis pauca, sufficiebant: quamquam & ignoscent, uti spero, pro benevolentia sua prolixitati nostræ, dum considerabunt, eundum nobis fuisse per ætates bis mille annorum eoque amplius, & haudquaquam levis momenti esse quod agitur, quando id agitur, ut prisca ætas omnis adeo numerosæ cultæque nationis ab execrabilis atheismi suspicione vindicetur. Accessit illa quoque ratio, quod in illorum potissimum gratiam hæc scribantur, qui huc aliquando venturi sunt annunciandæ veritatis causâ, quos equidem nolimus, tali imbutos suspicione huc venire: præterquam enim quod à vero sit aliena, hoc insuper trahit incommodi, quod exarmet Christi militem prorsus apposito validoque telo, quo possit feliciter sanè, vel cultores falsorum Numinum, vel nullius cultores Numinis aggredi, atque eodem, Christo semper duce & auspice, expugnare.

Ad hæc placuit persequi res nostrates simul & Sinicas narrando, explanando, controvertendo: Narramus enim primos conatus & industrias illorum, qui lucem Evangelicam in hasce terras intulerunt: Agimus de scientiâ gentis & morali & politica: Recensemus libros Classicos & præcipua quæque litterarum monumenta, tam vetera, quam nova, sectas item partim patrias partim exteras, sed jam inquilinas, commemoramus: Philosophiam quoque naturalem, quadantenus explanamus ex *Ye kim*, sive libro mutationum vetustissimo, quæ omnia perspicacibus Europæorum ingeniis discutienda relinquimus: Ad extremum copiosè disputamus cujusmodi rerum omnium principium constituerint ætatis, tum Priscæ, tum posterioris litterati; qui scilicet cognoverint aliquando verum Numen, quo id nomine significarint, quamdiu hæc notitia veraque Religio viguisse censeri queat. Et quamquam ex serie temporum videatur inferri probabiliter posse, eam in Sinâ perdurasse ad tempora *Yeu vam* tertiæ Familiæ *Cheu* Principis duodecimi, ducentis circiter annis ante natum *Confucium*, ante Christum vero annis ferè octingentis; nolumus tamen ex hoc statuere fundamentum certum & evidens opinionis nostræ, sed relinquimus sub judice Europæo totam dissertationem. Sufficiat hîc nobis ostendisse, ex temporibus diluvio proximis (sive ea juxta 70. Interpretes, sive juxta vulgatam computaveris) primos Sinas habuisse veri Dei notitiam, & eam sub nomine *Xam ti Supremi Imperatoris*, aut etiam *Tien* sive *cæli* habuisse.

Ad interpretem verò *Confucii*, seu Scientiæ Sinicæ quod attinet, est is *Cham Kiu Chim* oriundus è civitate *Kim lim*, quæ subest urbi *Kim cheu* Provinciæ *Hu quam*. Interpres nulli reliquorum, vel ubertate sermonis & copiâ, vel styli claritate secundus, quem proinde Imperator *Van lie* decennis, ut Tutorem & Magistrum & ut primum Imperii Ministrum adeo coluit & veneratus est, ut ægrotantem inviseret, eique potionem medicam à se paratam tanquam Magistro discipulus Imperator porrigeret. Post mortem quoque posthumo titulo *ven chum*, hoc est, *viri litteris & fide præstantis* eundem honoravit, delegans præcipuæ notæ Mandarinum, qui ex aulâ, ubi obierat, defuncti corpus in patrium sepulchrum in Provin. *Hu quam* cum pompâ reduceret: Verumtamen secundo post obitum anno (qui fuit *Van lie* Imperantis duodecimus) ab æmulis graviter accusatus, ipse cum posteris dignitatibus & titulis, Imperatoris decreto exutus, fortunis etiam omnibus fisco Regio addictis.

Cum verò à Senatu censeretur ad ejus memoriam penitus extinguendam, etiam libros & commentarios flammis abolendos, renuit Imperator dicens: *Non peccarunt libri; quorsum igitur adeo proficui, & innoxii pereant?* Cur autem nobis eum potissimum Interpretem præ reliquis seligere placuit, in causâ fuit, quod omnium manibus ejus commentarii terantur & præconiis maximè celebrentur: & quamvis idem recentiores inter, propè sit omnium recentissimus, minus tamen videtur tribuisse chymericis aliorum novitatibus, dignus vel ob hanc causam quem nos sequamur imprimis. Stylum verò ejusdem non rarò luxuriantem in gratiam juventutis Sinicæ, nos in Europæorum gratiam identidem castigavimus: Neque sic tamen effugere poterimus, ut autumo, censuram prolixitatis, haud injuriâ quidem carpendæ, si quidem scriberemus ista non tam in usum Missionis Sinicæ, quam ad oblectamentum Europæ fastidiosæ: quamquam neque hîc deerunt sua fastidiorum remedia ex pervetustis ipsorum libris ac monumentis hinc inde studiosè deprompta; necnon annalium gentis hujus, quos operi adjicere placuit, Chronologica & Genealogica Tabula. Vale & Deo Opt. Max. Sinam commenda, quæ, sive spectes ejus magnitudinem gentisque multitudinem, sive morum ac indolis maturitatem, & præstantia ab Authore Naturæ iis indita lumina, non indigna fortè videbitur, ad cujus conversionem & salutem æternam promovendam, tota sese impendat & superimpendat Europa.

PHILIPPUS COUPLET Societatis JESU
Sinensis Missionis in Urbem Procurator.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

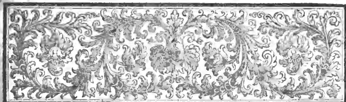

夫子 CVM FV ÇU siue CONFVCIVS, qui et honoris gratiâ 仲尼 CHVM NHIJ dicitur, Philosophorum Sinensium Princeps; Oriundus fuit ex oppi
O FEV Prouinciæ XAN TVM. Patrem habuit XO LEAM HE Praefectum ÇEV ditionis, Matrem CHIM dictam e prænobili Yen famili
tus est autem Imperantis LIM VAM (qui fuit e tertiâ CHEV domo Imperiali Princeps 23) anno primo et vigesimo, et ante Christum 551. dis
os numerauit ter mille, quos inter eminebant duo et 70, et hos inter rursus decem selectissimi, quorum nomina vistabellis inscripta, Visuntur in Impe
nasijs. post irritos conatus et labores desperatâ temporum suorum et principum reformatione, migrauit e vita anno æt. 73 et KIM VAM Imperatoris
anno 49.º huius prosapia non interruptâ serie propagata, hoc anno 1687. quo Nepos ordine 68 in Natali Confucij sede cum Ducis titulo residet,
nputat Annos 2238.

A Paris. Chez Nolin Rue S. Iacques A l'Enseigne de la Place des Victoires. Auec Priuilege du Roy.

PHILOSOPHORUM SINENSIUM PRINCIPIS CONFUCII VITA

CUM FU CU, *sive* Confucius *quem Sinenses uti Principem Philosophiæ suæ sequuntur, & colunt, vulgari vel domestico potius nomine* Kieu *dicto; cognomento* Chum nhi, *natalem habuit sedem in Regno* Lu, (*quod Regnum hodie* Xantum *dicitur*) *in pago* çeu ye *territorij* Cham pim, *quod ad civitatem* Kio feu *pertinet; hæc autem civitas paret urbi* Yen cheu *dictæ. Natus est anno 21. Imperatoris* Lim vam. *Fuit hic tertius & vigesimus è tertia Familiâ, seu domo Imperatoria*, Cheu *dicta, cycli 36 anno 47.* Kem sio *dicto; secundo item & vigesimo anno* Siam cum *Regis, qui ea tempestate Regnum* Lu *obtinebat: die 13. undecimæ lunæ* Kem çu *dictæ, sub horam noctis secundam, anno ante Christi ortum 551. Mater ei fuit* Chim, *è Familia prænobili* Yen *oriunda; Pater* Xo leam he, *qui non solum primi ordinis Magistratu, quem gessit in Regno* Sum, *sed generis quoque nobilitate fuit illustris; stirpem quippe duxit (uti Chronica Sinensium testantur, & tabula genealogica, quæ annalibus inseritur, perspicuè docet) ex 27. sive penultimo Imperatore* Ti ye *è 2. familiâ* Xam. *Porro natus est* Confucius *Patre jam septuagenario, quem adeo triennis infans mox amisit; sed Mater pupillo deinde superstes fuit per annos unum & viginti, conjuge in monte* Tum fam *Regni* Lu *sepulto. Puer jam sexennis præmatura quadam maturitate, viro, quam puero similior, cum æqualibus nunquam visus est lusitare. Oblata edulia non ante delibabat, quam prisco ritu, qui* çu teu *nuncupatur, cælo venerabundus obtulisset. Annorum quindecim adolescens totum se dedere cœpit priscorum libris evolvendis, & rejectis iis, quæ minus utilia videbantur, optima quæque*

documenta selegit, primum expressurus ea suis ipse moribus, deinde aliis quoque ad imitandum propositurus. Non multo post, unà cum Mem y çu *&* Nan cum kim xo *ad ritus civiles addiscendos se contulit. Decimo nono aut, ut alii, 20. ætatis anno duxit uxorem, quæ unica illi fuit* Kien quon xi, *ex qua sequenti mox anno suscepit filium* Pe yu; *sed hoc deinde jam quinquagenario, cum ipse 69. annos natus esset, orbatus est, uxore tribus ante annis amissâ: Haudquaquam tamen cum filio stirps omnis extincta est, sed per nepotem* çu su, *qui avitæ laudis, ac Philosophiæ studiosus, avi sui libros commentatus est, & magnis in Imperio muneribus perfunctus, perpetua posterorum serie cum non vulgari tam opulentiâ, quam dignitate, ad hæc usque tempora perseverat.*

Variis in locis Magistratum gessit Philosophus magna cum laude: curas vero hujusmodi ac dignitates, non alio ferè studio admittebat, quam publicæ utilitatis, & spe propagandæ doctrinæ suæ: quâ quidem spe si forte falli se videret, ultro scilicet Magistratu sesè abdicabat. Hujus rei cum aliàs sæpè, tum vero 55. ætatis suæ anno illustre testimonium dedit; cum enim in Regno Lu Mandarinum *ageret (loquor hic more Lusitanorum à quibus in hoc Oriente* Mandarini *vocantur, qui publicas res inter Sinas administrant) tanta legum observatio, rerumque, & morum tam felix conversio trimestri spatio mox consecuta est, ut jam vicini Reges, æmulique invidiâ, metuque aliquo tenerentur, haud ignari, Respublicas non aliâ re felicius conservari, & crescere, quam disciplina, legumque observatione: finitimi ergo Regni quod* çi *dicebatur Rex atque optimates tam præclaræ æmulorum gubernationi structuri insidias, donis eas, ut fit, tegunt: puellas forma, canendi gratiâ, aliisque dotibus præstantes dono mittunt Regni* Lu *Regi. Rex ignarus insidiarum dolosum munus admittit, capitur illico muliercularum gratiâ: capiuntur & proceres, sic prorsus, ut ad trimestre totum, dum novis illis deliciis indulgeretur, negotia cessarint publica, & Regis adeundi via praeclusa fuerit: Non tulit hoc* Confucius: *Renuntiat muneri, relinquit aulam, atque ad Regna* çi, guei, *&* çu *spontaneus exul contendit: verum nec hi bono, quod aliis inviderant, frui noverunt: Non admittitur Philosophus, qui adeo coactus petere Regnum* Chim, *hîc ad extremam victûs quoque penuriam redigitur: Nec multo post, dum Regnum* Sum *peragrat, à quodam* Huon tui *prepotenti viro, sed insigniter improbo non semel ad mortem conquisitus est, ipse interim tot ærumnas inter, atque discrimina sui semper similis, invicto semper animo, & pro causa tam bona, vitam quoque ponere paratus: Quamquam fretus ipse rectè factorum conscientiâ, præsidioque cœlesti, rursum negabat, quemquam sibi nocere posse, siquidem esset ea virtute instructus, qua ipsi cœlo inniteretur. Ardens, atque indefessum studium divulgandæ per totum Imperium sanioris doctrinæ ad extremum usque spiritum non remisit; cumque viri ardor patriis finibus ægre contineretur, non semel de navigando mari, terrisque remotioribus adeundis cogitavit.*

Discipulos numeravit 3000. ex iis omnino quingentos extitisse memorant; qui variis in Regnis Magistratus gesserint: qui præ ceteris autem virtute litterisque eminerent, duos & septuaginta fuisse, quorum adeo nomina, cognomenta, & qua quisque patriâ sit oriundus, memoriæ proditur. Quatuor doctrinæ suæ ceu gradus, totidemque discipulorum ordines, constituebat. Supremus ordo in excolendo virtutibus animo ponebat studium; & in hoc quidem ordine primas ferebant Min çu Kien, Gen Pe Nieu, Chum cum, *ac denique* Yen yven *charus præ omnibus Magistro discipulus, cujus immaturum funus (obiit quippe primo & trigesimo ætatis anno) continenter lugebat. Proximus ordo ratiocinandi, dicendique facultati dabat operam; hujus Principes erant* çai ngo *&* çu cum. *Tertius agebat de regimine politico & probè gerendis muneribus publicis; excellebant hic* Gen yeu *&* Ki lu. *Quarti denique & postremi ordinis labor, atque occupatio hæc erat, ut quæ ad mores spectabant, apto, venustoque stylo declararent, quod duo* çu yeu, *&* çu hia *præcipua cum laude præstabant. Atque hi quidem inter duos & septuaginta, decem erant selectiores discipuli, & flos scholæ* Confucianæ. *Omne studium ac doctrina Philosophi eo collimabat in primis, ut naturam ignorantiæ tenebris offusam, vitiisque depravatam revocaret ad pristinam lucem atque integritatem, cum quâ ab ipso cælo conditam asserebat: Ex quo deinde clemens, & æqua rerum administratio, adeoque felix, & maximè pacatus Imperii status consequeretur; quò autem certiùs attingeretur hic scopus, volebat omnes, obsequi cælo, ipsumque timere, & colere; amare proximum sicut seipsum, vincere se, atque appetitus suos subdere rationi, nec quidpiam agere, dicere, vel etiam cogitare, quod ab hac esset alienum. Porro quæ scripto verboque præcipiebat, primus ipse moribus exprimebat, ac vita, cujus rei testimonium satis luculentum præbere potest tantus tot illustrium virorum numerus, qui in disciplinam ejus se contulerunt, & eorum qui quæcumque gessit, dixitque, quamvis minutissima, ceu oculati testes, posteritati prodidere: ad hæc constans ille favor tot Principum, tantus tot sæculorum honor (de quo mox agemus) argumento esse potest, virtutem sane fuisse Philosopho, non meram speciem fucumque virtutis. Quid? quod nostris temporibus haud defuerint è Litteratorum ordine, qui vel amplexi jam Religionem Christianam, vel hujus integritate sanctitateque probe saltem perspectâ, non dubitanter affirmarunt, sperari posse Philosophum suum, si quidem vixisset ætate nostra, primum fuisse futurum, qui ad Christi legem transivisset. Certè quemadmodum sectatores ejus tradunt, mira quædam fuit viri gravitas, & corporis animique moderatio, fides, æquitas, lenitas singularis. Severus erat ac pervigil sui ipsius observator, ac censor: contemptor opum, honorumque, hoc agens unum studio prorsus indefesso, ut doctrinam suam quamplurimis mortalium impertiret. Quod autem in eo vel maximè suspicimus Europæi, & in nostratibus quidem priscæ ætatis Philosophis desideramus, tanta fuit animi demissione* Confucius,

ut non solum de se suisque rebus admodum modestè loqueretur, sed ultro quoque & palam argueret sese, quod nec in discendo (ut aiebat) esset impiger, nec constans in docendo, neque eâ, quâ par erat, vigilantiâ vitiorum suorum emendationi, & studio virtutum exercitioque operam daret. Certissimum vero argumentum modesti, sincerique animi tum dedit, cum palam ingenueque professus est doctrinam suam non esse suam, sed Priscorum, in primis Yao *&* Xun *Regum & Legislatorum, qui ipsum mille quingentis, eoque amplius annis antecesserant. Cum itaque non deessent, qui cum sapientia natum esse opinarentur, adeoque & prædicarent, peregre id ferebat, & disertè negabat, ad gradum perfectæ consummatæque virtutis, aut sanctitatis pervenire se posse. Dicere identidem solitus (ut à Sinensibus traditur)* Si fam, Yeu Xim gin, virum sanctum in Occidente existere, *quod ipse de quo, quove spiritu pronuntiarit, incertum est. Hoc certum anno post (Christum natum 65. Imperatorem* Mim ti *(fuit is è quinta Familia* Han *decimus septimus) motum verbis Philosophi, magis etiam oblata sibi per somnum specie sancti ex occidente Herois; cum ipsimet ire, non esset integrum, misisse* çai cim *&* çiu kim *legatos suo nomine occasum versus, inibi virum sanctum & S. legem quæsituros; qui quidem cum ad insulam quandam appulissent, quæ non procul distabat à rubro mari, non ausi longius procedere, idolum quoddam, & statuam hominis* Fœ *dicti (qui quingentis circiter annis ante* Confucium *in India floruerat) necnon execrabilem ipsius legem in hoc Imperium retulerunt: felices, æternumque de patria sua bene meriturі, si pro hac peste, salutarem Christi doctrinam, quam per eadem tempora Thomas Apostolus apud Indos propagabat, reportassent. Sed enim felicitas humana, & quæ hinc nascebatur superbia gentis opulentæ, potentis, & florentissimæ; veræ felicitati, tunc, ut opinor, aditum obstruxerat. Sinenses ergo, cum idola jam magis magisque venerarentur, nec sine exemplo quorumdam regum qui prorsus impensè novam superstitionem sectati sunt, paulatim scilicet discesserunt à genuina Magistri sui doctrina, & præclaris institutis Priscorum; ac tandem in contemptum Religionis omnis, verumque Atheismum sunt prolapsi: In hunc porro litteratos & acutiores quosque ceu manuduxit doctrina illius ipsius* Fœ, *seu* Xe kia, *qui rudi vulgo idololatriæ Magister extitit: Duplicem quippe perditissimus impostor iste atque Atheorum Princeps doctrinam reliquit; alteram, qua rerum omnium principium finemque* nihil *esse docet, quam qui sectantur, Athei sunt & arcanam atque interiorem vocant; alteram quæ exterior dicitur, atque illius adumbratio quædam est, ad vulgi & rudiorum ferè captum & superstitionem accommodata. De* Confucio *tamen dubitari non potest quin ab hac, & illa peste immunis fuerit; idolorum certè cultorem fuisse, ne illi qui vitio temporis idola jam venerantur, affirmare ausint: ab Atheismo verò quàm fuerit alienus, non ipse tantum, sed prisca Sinarum ætas omnis in explanatione lib.* Chum yum *declaramus. Migravit è vita* Confucius

cius *anno ætatis* 73. *lunâ* 4. Ki cheu *vulgo dictâ*, *anno* (*cui* gin sio *nomen*) *quinquagesimo nono Sinensis cycli trigesimi septimi. Erat hic annus primus & quadragesimus Imperii* Kim vam, *vigesimi quinti è Familia* Cheu *Imperatoris: quo etiam tempore Regulus* Ngai cum *patrium Philosophi Regnum* Lu *dictum, annum jam decimum sextum moderabatur. Paulò antè quàm morbo, qui supremus ei fuit, corriperetur, lugens suorum temporum perturbationes, hunc versum cygnæâ voce concinere auditus est*: Prægrandis mons (*doctrinam suam intelligebat*) quo decidisti! trabalis machina eversa est: sapientes, & sancti exaruere. *Mox inde languere incipiens, septimo die ante mortem, ad discipulos suos conversus*: Superiori nocte, *inquit*, per somnium visa mihi sunt in aula justa fieri. Reges, quæ doceo, non observant: Ecquis horum per Imperium nostrum instituti mei sectator & cultor est? hoc unum superest, ut moriar. *Hæc effatus lethargo corripitur, & cum totos septem dies dormientis instar perstitisset, tandem vivere desiit. Sepultus est in* Lu *patrio Regno* (*domum quippe cum discipulis suis sese contulerat*) *prope civitatem* Kio feu, *ad ripam fluminis* Su *in ipsa Academia sua, in qua docere consueverat, quæ hodie quidem muris, veluti civitas, cincta cernitur. Luxerunt inibi Magistrum suum discipuli habitu lugubri, multaque cum inedia, & lachrymis, non secus ac filii parentem; idque per annum totum; nec defuerunt qui ad annos omnino tres, perstiterunt*, çu cum *vero sex ipsos annos, in eodem loco, luctuque perstitit. Fuit admodum procero corpore Philosophus, & si fas est Sinis credere, giganteo; & cui lati humeri, pectusque amplum, decorem conciliabant, ac majestatem: In ipso vertice capitis grandiusculus ei tuber erat, quare à Patre suo* Kieu, *id est*, colliculus, *cujus speciem aliquam præbebat tuber, nominatus est, quo ipso nomine vir modestus identidem quoque sese [illegible]mpellabat. Facies ei lata, subfuscus oris color, oculi nigri, ac pr[illegible]es, capillus niger, barba promissa, nasus simus, vox gravis, ac tonitrui instar, ut Sinæ tradunt.*

Porrò quantum honoris per annos bis mille eoque amplius, detulerit Magistro suo, aut potius lucubrationibus ejus & doctrinæ grata Sinarum posteritas, pro me loquantur quotquot Imperio toto ad dignitates, & munia publica præsidio litterarum sunt evecti: qui omnes utique fatentur à Confucii *in primis scholâ, & libris, è quibus ad gradum examinantur, opes, honores & illustre sibi nomen obvenisse. Loquantur item singulis in oppidis, urbibusque erecta viro, ac dicata gymnasia, ante quorum fores quotiescumque transeunt, qui è litteratorum ordine publicos gerunt magistratus, protinus è sublimi augustaque sella, in qua more gentis gestantur, venerabundi descendunt, & passus aliquot pedites viam suam prosequuntur. Loquantur denique tituli sane honorifici, qui in iis gymnasiis, quæ modo dicebamus, cernuntur trabalibus, auratisque litteris exarati,* Magno Magistro, Illustri litterarum Regi, sancto, seu (*quod apud*

ipsos idem est) eximia quadam sapientiâ ornato , *aliisque similibus ; quibus hunc gentis suæ Doctorem Imperatores Familiarum* Han , Sui , Tam , Sum , Yven (*fuit hæc Tartarorum occidentalium) tantum non supra laudes humanas evexerunt. Quamquam illius familiæ (quæ hodiernam Tartarorum orientalium* Cim *proximè antecessit)* Mim *dictæ Fundator vetuit ritu Regio honores deferri* Confucio , *in eo dumtaxat permisso , quo olim solebat memoria* Sien su , *hoc est , vita functi Magistri celebrari ; atque adeo non cum aliis muneribus , quam , quibus eos , dum viverent , discipuli sui prosequi consueverant : ad hæc in Gymnasiis statuas* Confucii , *aut discipulorum erigi vetat (* neque enim*, *inquit*, eodem ritu quo reliqui spiritus , aut idola , honorandi sunt) *sed solas tabellas , quibus tituli & nomina singulorum inscripta sint , mandat exponi : sunt igitur tabellæ funebres istæ signa merè memorativa Magistrorum (& eadem est ratio de tabellis majorum) ne vitâ functorum de litteris bene meritorum , aut parentalis familiæ pia memoria apud posteros intermoreretur : neque magis errori cuipiam gignendo tabellæ hujusmodi obnoxiæ , quam nostræ Europæorum tabulæ , quæ nobis vivas avorum effigies venustissimè depingunt , quas amicis & hospitibus ostendentes hunc avum , illum Doctorem nostrum , haud dubitanter & venerabundi quoque dicimus. Quocirca nec offendi nos oportet , licet videamus Sinas ante tabellas istas curvare poplitem more inter Sinas usitatissimo , non magis quam offendimur , si Europæum quempiam , dum is fortè ante patris aut Regis sui effigiem transit , caput aperire videremus , quemadmodum nuper vidimus D. D. Legatos Regni Siamensis , quotiescumque ante imaginem* MAGNI LUDOVICI *transibant , gradum illicò sistere , junctisque in altum manibus , eas cum totius corporis inclinatione demittere veluti ad pedes tanta majestatis : Etenim planè civil[illegible]nt honores ac ritus illi* Confuciani *; qui adeo non in Templo , fanove [illegible]um (quod lege Imperatoriâ vetitum est) sed in gymnasio , qui locus tantum litteratis patet , exercentur , à litterariæ facultatis præfectis , quos inter etiam sunt Mahometani (ut de atheopoliticis non loquar) qui nec divini aliquid hîc agnoscunt , & superstitiones Gentilium atque idola detestantur. Imo si loquamur de litteratis idololatriæ Toxico à teneris jam afflatis (cujusmodi sunt infimæ sortis homines) cum jam tempus appetit examinis subeundi ad gradum aliquem obtinendum , vel ii domesticos suos penates prius consulunt , & horum Numen & opem implorant , vel optati successûs gratiâ publica dæmoniorum fana supplices adeunt , nequaquam verò cogitant de adeundo gymnasio* Confucii , *quem uti* Pu sa *(nomen hoc est idolis commune) habere aut nominare , aut ab eodem aliquid petere , aut sperare , apud ipsos inauditum est & insuetatum.*

Quod vero magis confirmat ritus illos Confucianos *merè esse politicos ex eo patet , quod non tantum in iisdem gymnasiis tabula* Confucii *oblongior (quam duorum & septuaginta Discipulorum tabellæ utrimque ambiunt) sit collocata , sed & alii Sapientes & probi (de quorum doctrina ,*

& in gestis Magistratibus integritate & fide, multorum testimoniis authenticè probata per Pretores Provinciarum Imperatori constiterit) in album quoq; & numerum discipulorum Confucii *publico diplomate & favore regio usque in hodiernam diem accensentur; eorumque nomina tabellis inscripta, ibidem cum cæteris collocantur, quod equidem maximo sibi ducunt honori filii & nepotes, quando ipsi præfectos urbium cum muneribus ad gymnasium statis anni temporibus comitati, suis avis ac parentibus, tanquam de imperio optime meritis, publicam honoris significationem, genibus flexis & capite in terram inclinato coram omnibus exhiberi conspiciunt.*

Una tamen extat in natali solo imago Philosophi, vivæ ac spiranti non modo similis, sed re ipsâ spirans, ac viva; Nepos ille videlicet, cujus ante jam meminimus; quem adeo propter avi quamvis intervallo bis mille ducentorum & amplius annorum, & octo supra 60. generationibus jam remoti memoriam, summi pariter infimique colunt, sic prorsus, ut eum, cum aulam de more adiisset, Xun chi *Monarchiæ Tartaro-Sinicæ conditor perhonorificè exceperit, excipiatque, qui modo imperat* Cam hi *Imperator. Gaudet ipse perpetuo, & hereditario* cum, hoc est, *ducis titulo & dignitate, raro item privilegio, neque ullis præterquam Regii sanguinis Principibus concesso, ut Imperatori nullum vectigal pendat: ad hæc quotquot singulis trienniis ad Doctoris gradum evehuntur, pignus aliquod grati animi, & quasi Minerval, quod avo non possunt, nepoti persolvere consueverunt. Quod autem merito laudemus, ac suspiciamus etiam nos Europæi; cum China fortunæ varietatem sanè magnam sit experta, cumque tot bellorum casus, & calamitates subierit, tot ortus viderit, interitusque familiarum, penes quas erat rerum summa; nunquam tamen honores quos memoravi, grateque posteritatis erga* Confucium *monumenta sunt interrupta; si tamen paucos annos exceperimus, quibus tertio post sæculo quàm Philosophus obiit,* çin xi hoam ti *secundus è familia* çin *quarta Imperator, non in libros tantum, sed etiam litteratos barbarè, crudeliterque sævììt. Cæterum cum hujus morte litteræ mox revixerunt, & iis honorum incrementis, quæ sub Tartaris quoque spectamus hodie,* Confucii *nomen & fama crevit.*

Quis vero in hujusmodi honoribus & titulis posthumis hîc finis sit atque intentio non alibi clarius, quam ex unico, inter cætera, testimonio constabit ipsius è Mim *familiâ præcedenti Imperatoris ordine tertii* Yum lo *dicti. Hic aditurus honoris gratiâ* Confucii *gymnasium, decretum edidit, quod sic habet:* Ego veneror *Confucium* Imperatorum & Regum Magistrum. Imperatores & Reges Domini sunt Populorum. *Confucius* autem rectam Populorum institutionem proposuit, tria illa (*videlicet*) vincula (*quæ sunt Regem inter & subditos, parentes & filios, maritum & uxorem*) normam item quinque universalium virtutum (*pietatis, justitiæ, prudentiæ, fidelitatis, civilitatis*) & Sinensis Imperii magnam symmetriam & formam: Omnia hæc,

inquam, *Confucius* declaravit, ut omnia sæcula erudiret. Convenit igitur personam meam pergere ad magnum gymnasium & munera offerre vitâ functo Magistro, eo consilio & intentione, ut litteratos honorem & doctrinam magnificaciam.

Intelliget ex his omnibus prudens Lector, quam non inutilis futura sit Evangelico præconi viri hujus authoritas, siquidem ea apud hanc gentem quæ Magistri sui, & litterarum suarum usque adeo studiosa est, uti quandoque possit (& vero potest) ad Christianam veritatem confirmandam; quemadmodum videmus Apostolum Gentium Poetarum Græcorum authoritate olim apud Athenienses fuisse usum.

Unum tamen hic sollicitè cavendum nobis, posito semper ante oculos eorum exemplo, qui Missionem hanc cum singulari virtute prudentiaque fundatam nobis reliquere, ut apud Sinas admodum moderatè commendemus ac laudemus Confucium, *ne testimonio nostro atque authoritate, æstimatio hominis, doctrinæque ejus, quæ justo propè major est, immodicè prorsus augescat, maximè apud gentem, natura sane superbam, & aliena fere præ suis contemnentem. Multo magis tamen cavendum nobis erit, ne verbo scriptove damnemus, aut lædamus eum, quem tota gens tantoperè suspicit, ac veneratur, ne huic odiosi reddamur, non nos ipsi tantùm, sed ipsemet, quem prædicamus, Christus; & dum forte contemnimus aut condemnamus eum, qui tam consentânea rationi docuit, quique vitam ac mores cum doctrina sua conformasse creditur, videamur nos Europæi, Sinis saltem, non tam cum Magistro ipsorum, quam cum ratione ipsa pugnare velle, & hujus lumen, non autem* Confucii *nomen extinguere.*

SCIENTIÆ

SCIENTIÆ SINICÆ.

LIBER PRIMUS.

LIBER hic, Authore *Confucio*, Commentatore *çem-çu* ejuſdem ſecundo diſcipulo, publicam lucem videre cœpit. Eſtque incipientium tum ad ſapientiæ, tum virtutis adyta quoddam quaſi oſtium ac primum limen. Ejus Argumentum triplex eſt; ſui ipſius primùm, deinde aliorum recta inſtitutio ac regimen; tum denique in ſummo bono quies, atque, ut ita dicam, conſiſtentia. Cæterum quia Author triplicem hanc doctrinam Principibus Viris, ac Magnatibus, qui ſubjectos ſibi populos ac Regna moderantur, commendatam in primis voluit, hinc Tá-Hiŏ, Magnæ Scientiæ nomen accepit.

Nota. *Latinam hujus operis verſionem eſſe ad litteram, quæque numeris ſuis diſtincta, phraſi, & textui Sinico, necnon characteri (qui ſeorſim imprimetur) ordinique ad amúſſim reſpondet. In reliquis verò eſt explanatio interpretum, & præcipuè* Cham *Colai (&) Magiſtri Regii.*

f. 1. p. 1. §. 1.

1. MAGNUM adeóque virorum Principum, [2] ſciendi [3] inſtitutum [4] conſiſtit in [5] expoliendo, ſeu excolendo [6] rationalem [7] naturam à cœlo inditam; ut ſcilicet hæc, ceu limpidiſſimum ſpeculum, abſterſis pravorum appetituum maculis, ad priſtinam claritatem ſuam redire poſſit. [8] Conſiſtit deinde in [9] renovando ſeu reparando [10] populum, ſuo ipſius ſcilicet exemplo & adhortatione. [11] Conſiſtit demùm in [12] ſiſtendo firmiter, ſeu perſeverando [13] in ſummo [14] bono: per quod hîc Interpretes intelligi volunt ſummam actionum omnium cum rectâ ratione conformitatem. Atque hæc tria ſunt, ad quæ reliqua hujus libri reducuntur.

In nullo Sinarum Vocabulario litteram hanc [9] Sin dici, aut novitatem significare invenies; adeóque sola Interpretum auctoritas ac beneplacitum hoc ei nomen & significatum indidit. Nam proprie çin dicitur, amare parentes, propinquos, *significat; quo sensu, si (e) hoc loco eam accipias, Authoris textum adeo non vitiabis, ut contra maxime Christianum effecturus sis.*

p. 2. §. 1.

1. COGNITO semel fine, seu in-[2]quo-ultimo-sistere oporteat; [3] tum [4] deinde [5] habebis [6] determinationem seu stabilieris, & tecum ipse statues eumdem persequi. [7] determinatus & stabilitus ubi fueris, [8] tum [9] deinde [10] poteris [11] acquiescere illi determinationi. huic ubi [12] acquieveris, [13] tum [14] deinde [15] poteris firmare-[16] animum, seu in quieta hac mentis statione ita firmus consistere, ut nihil vel prosperi vel adversi dejicere inde te valeat. [17] firmato sic animo, [18] tum [19] deinde [20] poteris meditando [21] discurrere, ac dispicere clare res omnes & negotia quæ sese offerent, sanumque de illis judicium ferre, suis singula ponderibus librando. Ubi usus hoc [22] discursu perspecta penitus habueris omnia quæ occurrerint, [23] tum [24] deinde tuo potitus desiderio [25] poteris [26] assequi eum in quo sistas finem, nimirum summam actionum tuarum omnium cum rationis dictamine conformitatem.

§. 2.

HIC paragraphus continet superiores duos, & quis ordo in supra dictis tenendus ostendit, cum ait; [1] res (expolire scilicet suam ipsius naturam rationalem, ac renovare populum) [2] habent magis-[3] principale, ut arbor radicem, & minus-[4] principale, ut arbor ramos. Postquam enim sua ipsius natura rationalis, seu animus bene expolitus & excultus fuerit, tum deinde recte institui regique poterit etiam populus; quemadmodum in arbore, postquam ipsa radix succo plena fuerit, tum deinde eumdem etiam in ramos diffundet. [5] Actiones itidem illæ quæ sunt cognoscere ubi sistendum, assequi finem, in hoc sistere, &c. [6] Habent [7] finem suum & [8] principium; seu primum, à quo ordiri, & ultimum, in quo terminare oporteat. Postquam enim investigavero, adeoque cognovero eum, in quo sistendum est, finem, tum deinde potero hunc assequi, & hîc sistere. Assequi igitur, finis est, cognoscere, principium. Itaque si hunc rationi consentaneum rerum & actionum ordinem recte [9] noveris, [10] quæ scilicet [11] præponenda, quæ [12] postponenda; tum [13] enimverò teipsum & populum optime institues regesque, probe item scies, & reipsâ assequêris, in quo tandem sistas, summum bonum, adeoque quam-[14]-proxime-accedes ad magnum illud Virorum Principum sciendi-[15]-institutum.

§. 3.

IN præsenti paragrapho Author ab enumeratione partium docet quænam sint illa magis minusque principalia, quid prius sit, quid posterius; quid radix, quid rami, &c. [1] Prisci [2] volentes [3] expolire [4] naturam [5] rationalem [6] in [7|8] imperio, seu volentes ut totius Imperii populus haberet, quo naturam suam rationalem expoliret; ipsi prototypon futuri, [9] prius recte-[10]-administrabant suum [11] ipsorum privatum [12] Regnum; exemplo suo procurantes ut & subditi sui naturam rationalem bene expolirent atque excolerent; gradum hac ratione facientes à propiori, id est, Regno suo privato, ad remotius, id est, ad totum Imperium, privati quippe Regni institutio, radicis instar est, ex qua felix Imperii administratio succrescat. (*Hîc adverte, Sinas binis his litteris* tien hiá, *id est*, quod sub cœlo est, *passim notare Imperium suum Sinense; quasi eo uno hic terrarum orbis terminaretur, adeò scilicet, præter minora aliquot Barbarorum, ut vocant, Regna terris suis adjacentia, terrarum præterea nihil ipsi hactenus noverant, aut si fortè noverant, in censum cum hoc suo Imperio venire non posse existimabant.*

[13] Volentes autem recte-[14]-administrare [15] suum [16] Regnum seu bene instituere privati Regni sui populum; [17] prius item recte-[18] instituebant [19] suam [20] familiam domesticam, ut scilicet ideam haberent, juxta quam deinde bene instituerent regerentque totius Regni populum: Regni enim recte administrandi radix, magisque principale, est familia domestica recte instituta. De hujus itaque institutione prius laborandum est Principi. Rursùm [21] volentes recte-[22] instituere [23] suam [24] familiam domesticam [25] prius recte-[26]-componebant, seu excolebant suum-[27] ipsorum [28] corpus (quo nomine personam intellige) tanquam normam atque exemplum, ad quod bene deinde instituerent domesticos suos. Nam rectè instituendæ familiæ radix, magisque principale, est propria persona rectè composita probisque moribus exculta. Jam verò [29] volentes recte-[30] componere [31] suum [32] corpus, seu externum totius personæ habitum, [33] prius [34] rectificabant [35] suum [36] animum, perdomando scilicet, recteque moderando ejus affectiones & appetitus, utpote quæ animum à genuinâ suâ rectitudine avertere, ad quævis vitia inclinare ac deprimere solent; rectæ enim compositionis exterioris, sive corporis rectè compositi radix, magisque principale, & quod prius procurandum, est affectionum animi & appetituum recta moderatio. Hanc igitur priùs cordi habeat quisquis externam personæ suæ compositionem cordi habet [37] Volentes autem [38] rectificare [39] suum [40] animum, [41] prius [42] verificabant, seu veram, sinceram, ac ab omni fallaciâ fictioneque immunem reddebant [43] suam [44] intentionem, sive voluntatem, id est, eò usque moderabantur & perpurgabant voluntatem

ſuam & intentionem, quoad ab omni fuco aliena, reverâ nihil vellet, niſi quod verè honeſtum ſimul ac utile eſſet, reverà nihil nollet, niſi quod turpe eſſet ac perniciosum. Adeoque rectificandi animi radix, magiſque principale, & quod priore loco curandum eſt hæc intentionis noſtræ veritas. Ideò auctor dicit, eumqui velit rectificare animum ſuum, prius in veritate ſolidare debere intentionem ſuam. Porrò [45] volentes [46] verificare [47] ſuam [48] intentionem, [49] priùs [50] perficiebant, & ad ſummum quem poterant apicem perducebant [51] ſuum [52] intellectum, ſeu potentiam intellectivam, ita ut nihil hæc non haberet perſpectum. Adeóque conſummata ejuſmodi intellectûs perſpicacia radix eſt, & magis principale verificandæ intentionis noſtræ, ac voluntatis in veritate ſolidandæ. Et hoc eſt, quod vult Author cum dicit, eum qui vult verificare intentionem ac voluntatem ſuam, priùs debere perficere intellectum ſuum; nihil enim volitum quin præcognitum. Ad extremum hac ratione [53] perficere, ſeu ad ſummum apicem perducere vim [54] intellectivam, conſiſtit in penetrando, ſive exhauriendo res omnes; ſeu rerum omnium rationes. Cùm autem pro rerum entiumque diverſitate, diverſæ item ſint rationes cognoſcendi, quas Philoſophi cognoſcibilitates appellant; & modus cognoſcendi ſecundùm eoſdem ſequatur modum eſſendi: utique tum demùm ad ſcientiæ ſeu cognitionis apicem perveniſſe vis intellectiva cenſebitur, quando rerum omnium rationes ac eſſentias ſecundùm omnem cognoſcibilitatem ſuam (quantum vires humanæ ferent) exhauſerit. Atque hoc eſt quod Auctor dicit, perficere, ſeu ad apicem perducere vim intellectivam, conſiſtere in comprehendendo, & quodammodo exhauriendo rerum omnium rationes.

Ex his octo ſuprà enumeratis, quinque poſtrema, nimirùm, penetrare intimè res omnes, ad apicem perducere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor, rectè componere propriam perſonam, ſunt id, in quo conſiſtit ille naturæ rationalis cultus & expolitio quæ unicuique quoad ſeipſum in primis curæ eſſe debet. Rectè autem inſtituere familiam, rectè adminiſtrare Regnum, expolire naturam rationalem ſubditorum in toto Imperio, ſunt id, in quo populi renovatio conſiſtit. Quæ, qui debito & non præpoſtero ordine præſtiterit, is demùm naturam rationalem in ſemetipſo expolitam, & in populo renovatam, adeoque ſummum bonum, in quo tandem ſiſtat & conquieſcat, ex magnæ hujus ſcientiæ præſcripto aſſecutum ſe eſſe experietur.

f. 2. p. 1.

NUNC Author, quò altiùs inculcet doctrinam ſuam ab infima omnium radice exorſus, uti modò gradatim quodammodo deſcenderat, ita viciſſim per ſuos rurſum gradus hìc aſcendens, [1] rebus (inquit) omnibus intimè [2] penetratis, ſeu exhauſtis,

[3] tum

[4]tum [5]deinde vis-[3]-intellectiva[6] consummata erit & perfecta: vi-[7]-intellectivâ [8]consummatâ & perfectâ, [9]tum [10] deinde [11] intentio ac voluntas [12] verificabitur, id est, non errabit vel appetendo quod malum sit, vel fugiendo quod bonum: [13] intentione [14] verificatâ, [15]tùm [16] deinde [17] animus [18] rectificabitur, nullo pravo affectu à suâ rectitudine desciscens; [19] animo [20] rectificato, [21]tum [22]deinde etiam [23]corpus bene-[24]compositum erit, nihilque aget à decoro & morum probitate alienum. Propriâ-[25]personâ-seu-[25]corpore bene-[26]composito, [27] tum [28] deinde [29] familia-domestica illius exemplo bene-[30] instituta erit: familiâ-[31] domesticâ rectè-[32] institutâ, [33] tum [34] deinde etiam privatum [35] regnum rectè-[36]administrabitur; privato [37] regno sic bene-[38] instituto, [39] tum [40] deinde totum etiam[41|42] Imperium optimè institutum pace-[43]perfruetur. Ubi verificaveris intentionem, rectificaveris cor, rectè composueris propriam personam, jam expolitio naturæ rationalis obtinuerit finem suum in quo tandem sistat. Ubi denique rectè instituerìs domesticam familiam, Regnum tuum privatum, ac demum universum Imperium; jam renovatio populi etiam obtinuerit finem suum in quo tandem sistat. Quæ omnia Author binâ illâ gradatione repetere datâ operâ voluit, ut scilicet eos, qui Magnam hanc Scientiam addiscere statuissent, doceret, certum in his omnibus ordinem tenendum esse, quem invertere aut contrahere non liceret.

p. 2. §. 1.

1. A [2]Cœli [3]filio; seu Imperatore, [4] [5]usque [6]ad [7]plebeios [8]homines [9|10] una [11] omnes in rectâ-[12] compositione suæ ipsius [14] personæ [15]constituant oportet suum [16] principale. Quasi dicat: tametsi diversæ sint conditiones ac status hominum; quorum alii scilicet ad sceptrum, alii ad stivam nati sunt; commune tamen omnibus, tam summis quam infimis, debet esse studium excolendæ virtutibus propriæ personæ; nam penetrare res omnes, perficere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor; omnes hæ actiones sunt propriæ personæ rectè componendæ; ad quas deinde alia illa, nimirum familiæ domesticæ, privati Regni, ac totius demùm Imperii recta administratio consequetur: hoc posterius non omnibus commune, adeoque minus principale; primum illud omnibus omnino, ab ipso scilicet Imperatore ad infimam usque plebem commune sit oportet, magisque principale.

Nota. *Sinas binis hisce litteris* tien çu, *quæ Cœli Filium significant, Imperatorem suum denotare: credunt enim etiam Sinæ Regna & Imperia cœlitùs conferri necnon auferri, ut patet ex variis Priscorum monumentis. Unde Imperatorem, asserunt, à Cœlo esse dicique* tien çu, *id est*, Cœli Filium; *quia est* tien hoe, *id est*, à Cœlo seu Cœlitùs obtentus, *peculiari scilicet privilegio.*

§. 2.

1. SUo[1] principali (id est, propriâ personâ) [3]perturbato seu neglecto, ut[4] tamen [5]secundarium, seu minus principale, id est, Familia, Regnum & Imperium rectè-[6]gubernetur,[7]nequaquam fieri potest; id est, quandoquidem propria persona sit, Familia, Regni, & Imperii fundamentum ac radix; utique hæc prius rectè componenda erit; nisi fortè velis aridâ jam radice adhuc arborem in frondes ac folia virescere.[8] Id[9] quod majoris-[10]momenti est, minoris-[11] facere; [12]ac [13]id [14] quod minoris-[15]momenti, majoris-[16]facere [17]non [18]est è rectâ ratione. Sensus est, tametsi viro Principi cordi & curæ esse debent subditi omninò omnes; debet tamen regiæ suæ Domui & priùs & impensiùs vacare; quosque adeò vel familiæ vel sanguinis ratio propiùs ei conjunxit, haud quaquam potest iis, quos conditio sua remotiores fecit, posthabere.

Atque hæc est ipsiusmet *Confucii* Sinarum Oraculi doctrina, Principum maximè Virorum institutioni accommodata; quæ in sui primùm, ac deinde in aliorum recto regimine, seu gemino cardine vertitur. In sequentibus *çem çu* ejusdem discipulus singula illa ex Magistri sui mente persequitur, priscorum Principum auctoritatibus & exemplis firmando ac illustrando.

f. 3. p. 1. §. 1.

PRima authoritas, qua, *çem-çu* utitur ad declarandam Magistri sui superiorem doctrinam de sui, aliorumque recto regimine, petitur ex vetusto libro à *vù-vâm* Filio Regis *vên-vâm* composito; in quo is patris virtutes celebrat; & *cam-xo* fratri suo exhibet. Itaque liber ille, [1]cam [2]caó dictus (qui & pars est Chronicorum Imperii *cheu*) [3]ait: [4]potuit ille, scilicet *vên-vâm*, [5]expolire suam naturam-[6]rationalem.

§. 2.

ALtera authoritas ex vetustiore etiam libro, *tái-kia* dicto, petitur, quem scripsit famosus ille *y-yn* Gubernator Imperii *xam*: hic enim cum videret *tai-kia* Nepotem Imperatoris *chim-tam* (conditor hic erat familiæ *xam*) degenerare ab avitis institutis, eum in sepulchrali hortò avi sui jussit ad triennium commorari. Cæterum hoc libello adhortatus eum est ad sectandas avi sui virtutes. Et verò resipuit, & ab hoc eodem *y-yn* reductus deinde ad Imperium fuit; quod diu ac feliciter, tanto usus Magistro & adjutore, administravit. Itaque liber hic [1]*tái* [2]*kia* dictus [3]ait: semper-[4]intentos-[4] habebat-[4] mentis-[4]suæ-[4]oculos (Rex scilicet *tam*) [5] huic à-[6] cœlo-[6] datæ [7]naturæ [8]rationali excolendæ.

§. 3.

TErtia demum authoritas ex longè vetustissimo libro Regis *yaô ' tí-'tièn* dicto, petitur, qui liber cum duobus modo citatis insertus est libro *xu-kim*. Porrò sic ³ait: ⁴ potuit ille (Rex scilicet *yaô*) ¹ expolire seu excolere magnum hoc & ⁶ sublime ⁷ donum, vel ⁶ sublimem ⁷ virtutem, id est, naturam rationalem.

§. 4.

1. OMnes per-² se-ipsi ³ expoliverunt naturam suam rationalem. Quasi diceret; tametsi omnibus hominibus à cœlo immissum ac inditum sit grande hoc & sublime naturæ rationalis donum ac lumen; plerique tamen mortalium inordinatis appetitibus suis ac vitiis i lud obnubilarunt, & imminuerunt, nonnulli etiam propemodùm extinxerunt: at verò dicti Reges *yaô*, *chim-tam*, & *vên-vâm* labore suo & constantiâ potuerunt illud usque eò expolire ac illustrare, ut non modò jacturam illius nunquam deinde fecerint; sed è contrario amplissimo ejusdem splendore ac luce per universum Sinicæ Gentis orbem longè latéque radiarint.

p. 2. §. 1.

1. TAM Regis ² pelvi, in quâ lavare corpus solebat insculptæ ³ litteræ ⁴ aiebant: ⁵ toto ⁶ die, id est, assiduè, te lava & ⁷ renova; imò ⁸ ⁹ quotidie te ¹⁰ renova; ¹¹ iterumque in ¹² dies te ¹³ renova; Quasi dicat: Princeps qui alios gubernat, nullo non tempore in eo totus sit oportet, ut pravòrum appetituum vitiorumque sordes, quas fortè contraxerat, sollicitè abluat & abstergat; sicque ad pristinam munditiem ac puritatem revertatur. Atque hæc est illa sui ipsius renovatio, quam *çem-çu* hoc loco præmittere voluit, ceu radicem ac fundamentum renovationis populi.

Cæterùm observatu dignus sanè est antiquus illorum temporum mos, qui in vasis domesticis similique supellectili (qualis hæc erat tam *Regis pelvis) pulcherrima quæque virtutum documenta insculpi, aut appingi, & in intimâ quidem vasis ipsius facie, solebat; ut ea tum quoque cum vel corpus lavarent, vel cibum sumerent, semper ante oculos haberent. A priscis igitur derivatus est hodieque viget usus ille in Sinis; verumtamen cum hoc discrimine, ut quas olim interiùs, modò exteriùs plerumque vel appingant, vel insculpant litteras utpote mero hodie fuco, & exteriori quadam virtutis specie contenti.*

§. 2.

SUpradictus Rex *vù-vâm* in eodem illo suo libro ¹ cam ² caó ³ ait: ⁴ excita seu provoca, ut sese ⁵ renovet ⁶ populum. Quasi diceret; tametsi fortè populus malè hactenùs vixerit; si tamen in posterum rectè agere velit, Princeps ei norma sit, suoque exemplo subditos ad novam melioris vitæ normam studiosè provocet: hæc enim vera est renovandi populi methodus.

§. 3.

1. ODA [2] ait: familiæ [3] Cheu [4] tametsi [5] antiquissimum fuerit Regulorum [6] Regnum, [7] ei tamen à cœlo collatum deinde [8] Imperium [9] merè [10] novum erat; quatenus scilicet merè debebatur renovationi tum Regis, tum subditorum. Nam Regnum familiæ *Cheu* per multa sæcula (numerando scilicet ab *Héu-çie* Regulo, per mille & amplius annos) Regulorum ditio dumtaxat fuit, & quidem limitata; quoad postremus omnium *vêm-vâm* Regno finem, & Imperio initium dedit, per sui nimirum, suorumque renovationem.

§. 4.

ATque hæc [1] est [2] ratio, ait *çem-çu*, quare absolutæ-[3] virtutis [4] Princeps [5,6] nihil [7] non [8] agat in ordine ad [9] suum [10] apicem; id est, absolutæ virtutis Princeps qualicunque sui ac populi renovationi non acquiescit, sed ad apicem summi boni, (de quo egimus initio hujus libri) in quo tandem sistat, contendit.

f. 4. p. 1. §. 1.

DEclaratâ hactenus sui ipsius aliorumque renovatione, seu rectâ institutione; transit modò *çem-çu* ad declarandam tertiam partem doctrinæ Magnæ hujus Scientiæ, nimirùm consistentiam in summo bono. [1] Oda itaque [2] ait: Regulorum [3] Regia [4] districtum habens [5] mille [6] stadiorum (hoc est, centum circiter leucarum) [7] sola est [8] populus [9] ubi [10] sistat. Quasi dicat; tametsi populus per totius Regni fines latissimè dispersus habitet; eorum tamen animi & oculi semper Regiam ceu centrum suum respiciunt; utpote, in qua omnis opum ac fortunarum suarum cardo vertitur. Ita scilicet res omnes habent ubi tandem singula quiescant.

§. 2.

1. ODA [2] ait: [3] miên-[4] mân [5] crocea [6] avis (à cantu suo sic dicta) [7] sistit [8] in montis-[9] arboribus-[9] consiti [10] cacumine, ceu quieti suæ accommodo tutoque loco. [11] *Confucius* usus hoc simili [12] ait: Crocea avis res equidem est exigua, & rationis expers; [13] in [14] sistendo tamen ostendit se [15] nosse [17] ubi [18] sistere [16] sibi conveniat: & fieri-[19] ne-[19] potest [20] ut [21] homo rerum sublunarium Princeps & caput cum sit, [22] tamen [23] non [24] ut [25] avis sit? id est, ut ab ave superari quodàmmodo se patiatur? quippe qui mente adeò cæcutiat, ut ignoret summum bonum, ubi sistendum sibi sit; cùm tamen nec avicula ramusculum suum, in quo sistat, ignoret.

§. 3.

POstquàm superiùs §. 1. & 2. *çem-çû* ex Magistri sui doctrinâ ostendit, debere quemlibet scire apicem boni in quo sistat; docet hoc paragrapho quomodo practicè oporteat ad hunc boni apicem contendere, in eoque sistere, allatis veterum Principum exemplis, qui virtutis famâ celebriores fuere. Itaque [1] Oda [2] ait: ô-

quàm-

quàm-[3] profundæ[4] reconditæque virtutis erat, Rex[5] vên-[6]vâm! ô [7]quàm feliciter[8] conjunxit perpetuum illum virtutis suæ[9] splendorem cum omnibus suis actionibus! nihil non diligentissimè[10] observans, ut ad destinatum animo perfectionis apicem, in-[11] quo-[11]sisteret, perveniret. Cùm enim (exponit *çem-çu*) ad regendos feliciter subditos communis quædam ergà omnes charitas præcipuam vim habeat; *ven-vam* [12] agens[13|14] Regem[15] sistebat & sese perficiebat[16] in hac[17] charitate. Rursùs cùm præcipua subditi virtus sit honor & observantia ergà Regem, *vên-vâm*-[18] agens[19|20] subditum[21] sistebat[22] in[23] observantiâ; hujus partes omnes fidi promptique animi constanter explens. Cum item prima & præcipua filiorum virtus ac laus consistat in obedientiâ, *vên-vâm*-[24] agens[25|26] filium[27] sistebat[28] in[29] obedientiâ; cujus partes omnes insigni quadam pietate, & exactissimis amantis filii obsequiis indefessus explebat. Cùm verò Patris vicissim præcipua virtus sit amor ergà filios ex piis visceribus profluens; *vên-vâm*[30] agens [31][32] patrem, [33] sistebat[34] in hoc filiorum[35] amore; quem prodebat identidem non indulgentiâ quadam vitiosâ, sed assiduâ ad omnem virtutem institutione; quæ adeò ad nepotes, horumque deinde filios feliciter propagata sit. Denique cùm promiscuæ hominum inter se consuetudinis & societatis prima laus sit fides, *vên-vâm*[36] cum[37] Regni sui[38] hominibus[39] agens[40] sistebat[41] in[42] fide; quam in verbis suis factisque inviolatam servabat.

Cùm adeò celebris sit inter Sinas Regis vên-vâm *memoria, juvat hic obiter de eodem aliquid attingere. Huic* ven-vâm *pater fuit* vâm-ĸí *; mater* tái-çín, *quam memorant eâ fuisse verecundiâ, ut nihil inhonesti videre vel audire sustineret; eâ modestiâ ut nihil arrogantiæ, nec in verbis quidem, notaretur. Piæ matris pius filius* vên-vâm, *cùm anno vigesimo imperantis* cheù *tyranni alio nomine* xeù-sin, *lethaliter ægrotaret, & terra quintum jam diem prodigiosis motibus concuteretur, tantam calamitatem cœlique iram suis unius peccatis adscribebat; & tamen vir fuit tantorum virtutum, & tam illustri apud exteras nationes famâ, ut quatuor suprà quadraginta Regna eidem sese ultrò subjecerint. Cæterùm nihil æquè in hoc Principe enituit ac singularis ergà omnes animi pietas; cujus unum è multis exemplum hic adduxisse sufficiat. Referunt Sinensium Annales, & liber,* Lie-que-chí-chuen, *quod cùm fortè offendisset in campo ossa insepulta ignoti hominis, protinùs ea humari jusserit; cumque esset è circumstantibus qui diceret, ignorari defuncti Dominum, adeòque non esse illius habendam rationem: at enim, inquit Rex, qui tenet Imperium, Imperii Dominus est; qui Regnum, Regni Dominus; ego igitur & hominis hujus sum Dominus; quorsum hoc ultimæ pietatis officium illi negem? quæ dicens regali se veste exuit, eâque involvi jubet ossa ac de more tumulari. Attoniti tantæ virtutis exemplo proceres, si, inquiunt, tanta est Principis nostri erga arida ossa pietas, quanta erit ergà reliquos homines! Et*

certè tanta fuit ejusdem Principis erga Senes, Viduas, ac Pauperes charitas, ut eos veluti filios singulari curâ tueretur ac sustentaret. Hujus præcipuè exemplo restituta creditur pia illa primorum Imperatorum consuetudo & lex; quæ hodieque viget in toto Sinensi Imperio; ut in singulis urbibus, civitatibus ac oppidis centum circiter pauperes senes expensis publicis sustententur. Morti proximus piissimus hic Princeps tria filio vù-vâm *reliquit monita duodecim verbis seu litteris ea complexus; nimirùm, cùm*[1] *videris quid ex*[2] *virtute factum, vide*[3] *ne sis*[4] *deses in ejus imitatione: Cùm*[5] *tempus & occasio*[6] *adest rei agendæ, illâ uti*[7] *ne*[8] *dubites: à* [9] *tollendis & extirpandis*[10] *vitiis*[11] *ne unquam*[12] *desistas; Tribus his monitis meis tota probæ rectæque vitæ ratio continetur. Quæ postrema patris sui monita* vù-vâm *filius venerabundus excepit. Obiit* vên-vâm *anno ætatis 97. postquam novem annis partem Imperii administrasset non tamen cum titulo Imperatoris, ut qui de tribus duas duntaxat Imperii partes obtineret. A morte suâ Rex à Sinensibus inter divos numerari cœpit, hodieque numeratur, ut suo loco dicetur.*

p. 2. §. 1.

Regis *vên-vâm* exemplo subjungit *çem-çù* alterius item Principis exemplum è libro carminum, ubi[1] oda[2] ait: [3] aspice[4] illius aquæ, [5] *kí* dictæ[6] Sinum: [7] viridantia ejus[8] arundineta ô quam[9] amœnum[10] luxuriant! sic[11] est[12] ornatus virtutibus[13][14] Princeps noster (scilicet *vù-cum* Princeps Regni *guéi*, cui populus hoc carmine applaudebat)[15] ceu[16] cædens, [17] ceu limans-[18] ossa, [19] ceu[20] scalpens, [21] ceu [22] poliens lapillos. O quam[23] sublimis & [21] arcanus! O-quam-[24] fortis ac[24] serius! quàm-[25] famosus! quàm[26] spectabilis! [27] habemus[28] ornatorum virtutibus[29][30] Principem; cujus in[31] finem[32] usque[33] non[33] possumus [34] oblivisci. Hæc declarans *çem-çù* ait: quod in odâ dicitur, [35] ceu [36] cædens, [37] ceu[38] limans, [39] denotat[40] doctrinam ac sapientiam Principis *vu-cum*, ut qui non contentus veterum monimenta resque præclarè gestas ipse domi suæ privato studio recoluisse, ea etiam foris ac in publico cum aliis identidem conferre & communicare solitus erat, nec ante desistere aut acquiescere quàm consummatus omnium imitator evasisset: haud absimilis artifici, qui è cornu vel ossibus figuram statuam-ve quam mente concepit efformaturus primùm quidem rudiori opere incîdit illa; tum deinde etiam ad limam vocat radit, scabit, ac lævigat. Quare hanc Principis sui doctrinam studiumque extollens populus, illis usus est verbis, *ceu cædens, ceu limans ac lævigans ossa.* Quæ autem sequuntur nimirùm,[41] ceu[42] scalpens,[43] ceu[44] poliens, significant sui ipsius actionumque suarum rectam-[46] compositionem, à qua idem populus hunc suum Principem laudabat, ut qui semetipsum jugiter ad virtutis regulam efformans, severus sibimet Censor & Judex, rejectis superfluis, & cupiditatibus edomitis consummatam perfectamque ab omni labe & nævo puri-

tatem vitæ ſectaretur ; Gemmario ſimilis , qui poſtquam pretioſum lapidem quem ſub manu habet jam excidit , formavit & ſcalpſit, mundiſſimè eumdem extergit expolitque. Et ideò oda ait ; *ceu ſcalpens*, *ceu poliens*. Illæ verò acclamantis populi voces ô quàm [46] ſublimis & [47] arcanus ! O [48] quam fortis [48] ac ſerius ! ſignificant Principem *vù cum* ea quæ ſuo illo ſtudio è majorum monimentis & exemplis hauſerat, aſſiduâ curâ, [49] circumſpectione, & [50] cautelâ ita conſervaſſe, ut ſemper attentus vigilaret, ne fortè vel torpore deficeret, vel præſidentiâ exorbitaret. Reliquæ duæ illæ exclamationes, quam [51] famoſus ! quàm- [52] ſpectabilis ! ſignificant ejuſdem *vù cum* [53] authoritatem & [54] exemplum, quibus populum ad venerationem & imitationem ſui excitaverat. Nam quia illa interior vigilantia, circumſpectio, & obſervantia non ita latere poterant, quin exteriùs ſeſe proderent; hinc eam viro reverentiam authoritatemque apud omnes conciliarunt, ut nemo non eum revereretur ac ſuſpiceret, nemo non obſervaret & imitaretur. Illis denique verbis, [55] habemus ornatum [56] virtutibus [57] [58] Principem , cujus in [59] finem [59] uſque [60] non [61] poterimus [62] oblivisci ; [63] denotatur ejuſdem Principis [64] conſummata [65] virtus, [66] ſummeque [67] perfecta , & talis ut à [68] populo [69] nunquam [70] poſſit oblivioni- [71] dari.

Fuit hic vù cum *Regulus Regni* guéi, *quod hodie eſt Provincia* hônân. *Princeps pius admodum ac prudens*, *& Priſcorum Regum tam egregius imitator*, *ut quam illi olim*, *hanc & ipſe apud populum poſteroſque ſuos virtutum famam ſit commeritus. Hic cùm nonagenario jam major eſſet*, *publico edicto ſuos hortatus eſt*, *ut haudquaquam deſinerent ob ætatis ſuæ quamvis grandævæ* , *& canorum reverentiam accedere ad eum identidem ad qualibet negotia pertractanda. Quâ tam paternâ curâ populum adeò ſibi devinxerat*, *ut quotquot cenſeret ſubditos*, *totidem haberet virtutum optimique regiminis ſui præcones. Obiit ferè centenarius anno decimo tertio imperantis* pîm vâm *ex tertiâ familiâ* cheu *Imperatoris decimi tertii. Reliquit hæredem filium* chuam cum *dictum.*

f. 5 p. 2.

POST recenſita dictorum Principum exempla, nunc communi quodam velut corollario omnes complexus , ex eodem carminum libro, immortalem eos apud poſteros memoriam inde conſecutos eſſe oſtendit. [1] Oda [2] ait; [3] ô [4] quàm [5] priores [6] Reges (ut *vên vam* & *vù-vâm*) non- [7] ſunt in- [8] oblivione: nam ut *çem çù* ait, in [9,10] Regibus poſteris etiamnum [11] reſplendebat [12] illorum (Priſcorum Regum) [13] virtus ac probitas , [14] & [15] perſeverabat etiamnum [16] illorum [17] amor ergà ſtirpem ſuam, & cura in conſervando penes eamdem Imperio. Sed & [18,19] populi item poſteri, quamvis multa poſt ſæcula, etiamnum [20] gaudebant [21] illorum [22] lætitiâ, ſeu beneficio & exemplo, conſervatâ altiſſimâ pace ; [23] & [24] fruebantur [25] illorum Providentiâ &

[26] commodis, ob agrorum divisionem singulari cùm æquitate, & insigni Reipublicæ emolumenro, Priscorum curâ perfectam: [27] hac de [28] causâ elapsis [29] à morte [29] ipsorum etiam [30] sæculis omnibus [31] nulla eorumdem erit [32] oblivio.

Ex his duobus paragraphis intelligi vult, quo pacto & expolienti naturam suam rationalem, & ad hujus ideam renovanti deinde populum suum, sua mox constet boni consecutio, & in ipso bono consistentis quies.

p. 2. §. 1.

EXplicatâ hactenus hujus Scientiæ triplici illâ Doctrinâ, de sui, aliorumque renovatione, & quiete in summo bono, transit modò *çem çû* ad declarandum quod *Confucius* libri hujus initio dixerat; nimirùm, res habere magis minusque principale. Allegans itaque ipsiusmet Magistri sui verba ait: [1] *Confucius* [2] dicebat; [3] audire & decidere [4] lites [5] ego possum perinde [6] ac alius quilibet [7] homo: verùm quod foret [8] necessarium, esset [9] efficere ut populus, cæterique homines mutuo sese honore & amore prosequentes [10] abstinerent à [11] litibus: quod utique majoris faciendum. Quæ Magistri sui verba prosequens *çem çû* sic ait: homines quamvis [12|13] excordes ac subdolos Vir sanctus virtute suâ tam potenter cohibet, ut [14] non [15] possint, vel saltem non ausint pertexere cogitatas fraudes, atque ad- [16] exitum- [16] perducere suas- [17] illas [18] contentiones & jurgia (vel, ut alii explicant, homines subdoli non possunt finem facere suis contentionibus) adeòque citrà omnem suppliciorum comminationem, sola illa quæ in Viro sancto elucet virtutis Majestas maximoperè [19] valet ad- [20] subjiciendas sibi [21] populi [22] voluntates, & abrumpendas lites ac simultates. Atque hæc voluntatum in populo unio sublatis simultatibus, est illa, quæ hic tantoperè commendatur, populi renovatio: Id autem quo avertuntur ac tolluntur ejusmodi lites ac simultates, est suæ ipsius naturæ rationalis expolitio; quam quisquis adeptus fuerit, in avertendis aut componendis aliorum litibus non laborabit. Itaque expolitio propriæ naturæ rationalis est prius quid ac magis principale; Ideò subdit *çem-çû*, hoc [23] illud esse quod [24] dicitur [25] scire [26] principale.

Tam longè ab hac aureâ Magistri sui doctrinâ hodie absunt Sinenses, ut meritò inclamare possim Tullianum illud, ô tempora! ô mores! infinitus enim litium & litigantium in Chinâ hodie est numerus; tantùmque jam invaluit horum temporum perditus mos, ut plurimos ubique locorum invenias, qui scribendarum aut fingendarum litium mercatu vivant. Unde mille passim fallendi fingendi ve artes quibus Tribunalia omnia plena sunt. Porrò ut videat Lector quanta olim in Sinensibus Tribunalibus cautela, quantus-ve in audiendis litibus rigor fuerit, en quinque Regulas Judicibus constitutas ad dignoscendum ex ipsâ exteriori specie, an lis quam actor

actor intendebat, syncera & vera; an malitiosa & subreptitia esset. Prima igitur observari jubebat verborum compositionem ac loquendi modum in actore movente litem, & dicebatur, çú-tím, *id est*, verborum observatio. *Secunda oris totiusque vultûs compositionem, & dicebatur*, se-tím, *id est*, vultûs observatio. *Tertia modum respirandi dum litem actor proponeret, & dicebatur* kí-tím, *id est*, respirationis observatio. *Quarta expeditas actoris aures; an scilicet actor à Judice interrogatus perplexè perturbatéque, vel aliena, vel ambigua responderet, & dicebatur*, ûlh-tím, *id est*, aurium observatio. *Quinta denique incertos oculorum conjectus nictúsque, si quid in his scilicet subdoli minus-ve synceri appareret, & dicebatur* mò-tím, *id est*, oculorum observatio. *Ex tot nimirùm indiciis prisca illa Sinarum Areopagus, quamvis occultos, animorum sensus solerter explorabat; sed hæc hodie aut ignorantur, aut negliguntur.*

§. 2.

1. HOC[2] dicitur[3] scire magis[4] principale. Videtur hæc repetitio (ut Interpretes notant) otiosa ac per errorem irrepsisse, utpote jam proximè allata.

§. 3.

1. HOC[2] dicitur[3] Scientiæ[4] apex. Paragraphus hic mutilus est; nam ut Colaus Interpres arguit, Epiphonematis, aut conclusionis est instar, & præmissam aliquam, quæ jam desideratur, supponit.

Ubi nota, quòd non desunt his libris sua menda; verum quia jam olim, & ab ipsâ propè origine in prima operis exempla, vel Scriptorum vitio, vel Typographorum irrepserunt; vel etiam quia verisimile est, ex communi illo Librorum incendio non sic potuisse eripi, ut non ambusti quidpiam ad posteritatem pervenerit hæc tamen menda Sinæ neutiquam tollant; sed constanter omnia imprimunt iis verbis, & eo ordine quem in vetustis illis codicibus & primis exemplis invenerunt; sic tamen, ut Lectori indicent ipsum mendum. Hoc autem faciunt tum ob antiquitatis reverentiam, tum etiam ne ansam præbeant litteratis ea pro libitu suo immutandi.

f. 6. p. 2.

HOC paragrapho explanat *çem çu* sensum ac mentem Magistri sui in eo quod suprà f. 1. p. 2. §. 3. & mox iterum f. 2. p. 1. §. 1. dixerat de veritate & synceritate intentionis ac voluntatis.[1] Quod *Confucius* (inquit) suprà[2] dixerat, scilicet[3] verificare seu depurare ab omni fuco & fallaciâ[4] suam[5] voluntatem, esse[6] non[7] semetipsum[8] decipere; id est syncerè aversari quæ mala sunt & vitiosa,[9] sicut[10] aversatur quis[11,12] fœtida; & syncerè affici & gaudere iis quæ bona sunt & honesta,[13] sicut[14] gaudet quis & delectatur[15] speciosis pulchrisque[16] visu.[17] Hujusmodi[18] dicitur[19] sibi[20] satisfaciens, seu se ipso contentus:

utpote qui perspectum jam habens quid bonum, quid malum sit, hoc quidem aversetur ex animo, illud ex animo prosequatur. [21] Ideò [22] perfectus [23] vir tam-[24] seriò [25] attendit & invigilat [26] suo [27] interiori, seu cogitationibus animique motibus omnibus ne quid horum ipsum lateat, aut fictio aliqua incauto subrepat.

f. 7. p. 1. §. 1.

PRosequitur hic *çem çu* superioris paragraphi doctrinam, & probat à contrario, adducens exemplum simulatoris & improbi. Ait itaque; [1.2] improbus cum [3] solus ac sine arbitris [4] degit, [5] facit [6.7] improba; nec [8] est malum aliquod ad quod [10] non [11] pertingat. Ubi veró [12] conspexerit [13] probum aliquem [14] virum; [15] tum [16] deinde [17] fictè sese [18] componens [19] velat & occulit [20] suam [21.22] improbitatem, [23] & [24] simulat [25] se [26] probum. Verum [27] homines probi [28] perspiciunt & cognoscunt [29] ipsum intimè & in cute, ut aiunt; ac [30] si oculis [31] viderent ipsa [32] ejus intima [33.34] viscera eodem [35] planè [35] modo. [36] Itaque [37] quid [38] proficit suâ illâ simulatione? [39] Hoc nimirum est quod vulgò [40] dicitur, quod quis revera [41] est, [42] in [43] interiori, hoc [44] apparet [45] in [46] exteriori. [47] Ideò [48] perfectus [49] vir tam [50] seriò [51] attendit [52] suo [53] interiori; ut scilicet verâ sincerâque mente & intentione in omnibus procedat.

§. 2.

AD uberiùs declaranda quæ dicta sunt, unus discipulorum *Confucii* hîc adducit axioma, quod à Magistro suo identidem audiverat. [1] *çem* [2] *çu* itaque assiduè [3] dicere solitus erat: [4] decem, seu multi [5] oculi [6] quod [7] vident, & [8] decem [9] manus [10] quod digito-[11] monstrant, ab [12] eo quam [13] timendum! vel (ut alii explicant) veluti si esses decem oculis observatus, & decem manibus monstratus, sic cautè vivas. Quasi diceret; circa interiorem animi plerique hominum passim torpent & socordes sunt; nam quia ea, quæ animus in interiori pertractat, recondita adeò esse existimant, ut nullo sui indicio innotescere exteriùs posse sibi vanè persuadeant; hinc fit, ut neglectâ illâ interiori curâ, & laxatis appetituum habenis in nullum non scelus præcipites ruant; ignari scilicet, suam ipsorum conscientiam mille testium esse instar; & res item omnes suo se vestigio prodere; nec esse quidpiam tam occultum quin aliquando se prodat ac reveletur. Certè uti qui defert aromata, quamvis ea studiosè occulat, fragrantiâ tamen ipsâ proditur; & eum qui purulento carcinomate laborat, sua vel invitum prodit graveolentia; ita nec virtus diu latere potest, nec vitium; quamvis maximè latere velis; nec ullæ fingendi simulandi-ve artes tibi proderunt.

p. 2.

EXposita jam virtutis necessitate, eandem à decoro & utili commendat hîc *çem-çu* dicens [1] divitiæ [2] ornant [3] domum: [4] virtus [5] ornat [6] personam. Quasi dicat; sicut is, cui opum divitiarumque

domi est affatim, plerumque in ipsa tecta & parietes eas redundare facit; & quod auri & argenti intùs abundè habet, in exteriore totius domûs supellectili & apparatu ostendit: sic virtus, in cujus animo hospitatur, illicò in totam personam seu, exteriorem etiam totius corporis habitum redundat; & quod reverà est intùs, apparere facit exterius. Hinc enim est, quod homo virtute prælitus, quia interiùs nihil habet de quo ipsum animus remordeat, dilatari corde se sentiat, & altâ quadam pace, tranquillitate, ac gustu ita demulceri interiùs, ut eadem etiam in corpus redundent, illudque velut dilatent ac impleant; quæ est mens verborum illorum: [7] *corde* [8] *lato & amplo, etiam* [9] *corpus* [10] *dilatatur* ac proficit. Verumtamen quia virtus ista, quæ sic corpus ornat & afficit à synceritate ac veritate voluntatis nostræ proficiscitur ac dependet; [11] propterea virtutis [12|13] studiosus omni [14] studio [15] perficit [16] suam [17] intentionem seu voluntatem.

Et hactenus quidem de recto intellectûs & voluntatis usu, penes quæ supremum est interioris hominis dominium.

f. 8. p. 1. §. 1.

NUNC autem docet *çem-çu* rectam exterioris hominis compositionem consistere in rectâ interioris hominis, seu cordis compositione; & huic quidem illam famulari debere uti Dominæ; & ab hac, si quando exorbitet aut repugnet, frœno rationis cohiberi ac domari. Hanc itaque animi rectitudinem, & hoc cordis dominium à Magistro suo tantoperè commendatum declaraturus *çem-çu* ait: [1] quod suprà [2] dicebatur, rectè [3] componere suum [4] corpus; sive, rectam sui ipsius compositionem [5] consistere in [6] rectificando [7] suum [8] animum, sic intellige: siquidem animus est totius corporis Rector ac Dominus; exerrante illo à suâ rectitudine, profectò non poterit hoc esse compositum; consistit autem illius rectitudo in eo quod quacunque suarum affectionum ac motuum insurgente & solicitante, ipse vel omninò nihil, vel saltem non plus debito, ac citrà rationis præscriptum moveri se sinat; sed semper sibi similis, rectusque in medio persistat. Nam si [9] animus noster [10] habeat ob [11] quod v. g. [12] irascatur immoderatè; id est, irascatur cùm non oportet, aut plusquam oportet; [14] certè [15] nondum [16] obtinuit [17] suam [18] rectitudinem. Sic si [19] habeat [20] quod item inordinatè (uti de ira dictum est) ac immodicè [21|22] timeat, [23] profecto [24] nondum [25] obtinuit [26] suam [27] rectitudinem. Si [28] habeat [29] quo inordinatè immoderatéque [30|31] gaudeat, [32] profectò [33] nondum [34] obtinuit [35] suam [36] rectitudinem. Si denique [37] habeat ob [38] quod inordinatè [39|40] tristetur; [41] profectò [42] necdum [43] obtinuit [44] suam [45] rectitudinem.

§. 2.

PRosequitur *çem-çü* præcedentis paragraphi argumentum hîc à consequentibus docens, ubi animus passionum vi de statione suâ dominioque semel dejectus ac velut extrà se abductus sibi non constiterit, consequenter corpus, totumque exteriorem hominem mortui instar esse, & nequaquam officio suo rectè fungi posse. Ait enim: si cujus [1] animus pravarum affectionum impetu abreptus [2] non constet [3] sibi; tametsi apertis oculis [4] aspiciat, est [5] tamen velut [6] non [7] videns; tametsi patentibus auribus [8] audiat, est [9] tamen velut [10] non [11] audiens & intelligens, tametsi patulo ore cibum [12] captet, [13] tamen [14] non [15] percipit, nec dignoscit [16] ejus [17] saporem; adeóque est veluti non comedens. Nam quia & oculos videre, & aures audire, & os manducare, &c. omnes sunt exterioris hominis seu corporis functiones; id verò, quo organa illa functiones ejusmodi rectè vel malè præstant, est animus; utique hoc non constante sibi, etiam illa officio suo rectè fungi non poterunt.

§. 3.

COnclusio hæc est, quam præcedentibus duobus paragraphis, ceu duabus præmissis, consequentiæ loco subjungit *çem-çu*, dicens: [1] hoc igitur est quod suprà [2] dicebatur [3] componere [4] corpus, seu exteriorem totius personæ habitum, [5] consistere in [6] rectitudine [7] sui [8] animi.

p. 2. §. 1.

EXplicata interioris hominis, seu animi rectitudine, ad rectam corporis, sive propriæ personæ, compositionem tam necessaria: transit modo *çem-çu* ad declarandam hanc ipsam personæ propriæ compositionem, ejusque necessitatem; utpote à qua omnis domesticæ familiæ recta institutio dependeat. Ait itaque: [1] quod suprà [2] dicebatur, recte [3] instituendæ [4] propriæ [5] familiæ rationem [6] consistere in recte [7] componendo [8] propriam [9] personam, sic accipe: Radix & fundamentum totius meæ, v. g. domesticæ familiæ, est mea unius propria persona: hæc autem quia pro diversâ singulorum, quibuscum agit, qualitate & exigentiâ, diversimodè jam erga singulos affici solet; amore erga alios; erga alios odio; hos parvi, illos magni faciendo, &c. difficile utique est, medium in his ita tenere, ut neque suprà, neque infrà exigentiam quidquam fiat; plerumque enim nimiâ affectuum indulgentiâ abrepti mortales, vel plus, vel minùs, quàm par est, amant vel oderunt, verentur vel contemnunt, venerantur vel aspernantur, &c; adeóque neglecto hujusmodi affectionum moderamine, æquitate, rectitudine, ac mensurâ; ipsorum quidem animus velut incurvatus rectitudinem suam, corpus verò personaque propria rectam sui compositionem deperdit. Sic enim v. g. [10] homines [11] in [12] illis [13] quos propinquitatis [14] amore [15] diligunt, [16] mox

à recto

à recto [17] deflectunt dum plus, vel minus, quam par est, diligunt; Parentes enim ac propinqui diligendi quidem sunt; Si tamen Patrem delinquere in aliquo contigerit, monendus à filio de delicto est: Sed & si filius peccaverit, corripiendus à Patre est & docendus: quod si horum alteruter non quò recta ratio, sed quò sanguis & affectus trahunt, inclinet, illius utique amor non rectus, sed curvus quodammodo est, quia à rectæ rationis regulâ desciscens. Sic etiam homines [18] in [19] illis, [20] quos [21] vilipendunt aut [22] oderunt, [23] item à recto [24] deflectunt. Nam tametsi viles, v. g. & nauci homines vilipendere, eisque etiam indignari & succensere quandoque conveniat; si tamen etiam habeant quod æstimationem laudemque aliquam mereatur, abjiciendi prorsus non sunt; si bonæ institutionis adhuc capaces sunt, penitus reprobare eos non convenit. Quare si quis affectioni suæ indulgens, eos usque & usque ita aspernetur & oderit, ut nullum benignitati, ac mansuetudini locum relinquat ejus contemptus & odium, non recta sed curva item, & à recta ratione aliena sunt. [25] In [26] illis quoque [27] quos homines [28] timent & [29] venerantur, passim [30] item à recto [31] declinant; tametsi enim vereri ac revereri v. g. Majores, Superioresque oporteat; intrà tamen rectæ rationis mensuram præstare id convenit; quam qui excesserit, ejus metus ac reverentia jam item non recta, sed curva erunt & vitiosa. Similiter homines [32] in [33] illis, [34] quos [35][36] miserantur, plerumque [37] item à recto [38] deflectunt; tametsi enim condolere dolentibus, afflictosque miserari omnino æquum sit & conveniens, si quis tamen ultrà, quàm recta ratio admittat, id præstet, ejus commiseratio jam non recta sed curva item est ac vitiosa. Homines denique [39] in [40] illis etiam, [41] quos [42] humiliùs [43] tractant, [44] item à recto [45] declinant, nam tametsi vulgares infimæque sortis homines humiliùs quandoque minùsque officiosè tractari citrà vitium possint; id tamen juxtà rectæ rationis regulam & mensuram fieri par est, quam qui negligit, & ejusmodi plebeios homines eò usque despicatur, ut ne quidem in aspectum admittat, ejus gravitas non recta utique, sed curva item est & vitiosa: [46] propterea qui [47] ament alios [48] simulque [49] noverint nec dissimulent [50] eorumdem [51] vitia, vel contrà [52] aversentur [53] simulque [54] noverint & observent [55] eorumdem [56] bona, [57] in [58] orbe [59] rari sunt.

§. 2.

1. HINC [2] proverbium [3] datur, quod [4] ait: [5] homines amore cæci [6] non [7] agnoscunt nec vident [8] suorum [9] filiorum [10] vitia; & fascinante eos avaritiâ [11] non [12] norunt [13] sui proprii [14] agri [15] fertilitatem.

f. 9. p. 1. §. 1.

COncludit ſuperiora *çem-çu*: hoc[1] illud eſt, inquiens, quod ſuprà[2] dicebatur ſuâ[3] ipſius[3] perſonâ[4] non rectè[5] compoſitâ,[6] non poſſe item rectè[8] ordinari[10] ſuam[11] familiam domeſticam: quia nimirum quandiu meæ ipſius, qui familiæ ſum caput, affectiones à rectâ rationis regulâ deflectunt, neceſſe eſt & res omnes actioneſque meas perturbatè item procedere; adeoque, ſi velim, ut domeſtici mei ſeu parvi ſeu magni omnes rationem ducem ita ſequantur, ut in nullo ab eadem diſcedant; meo utique ipſius exemplo primùm ad id opus eſt, ad quod tota deinde domus ſeſe rectè componat.

§. 2.

A Rectâ compoſitione propriæ perſonæ, gradum nunc facit *çem-çu* ad bonam propriæ familiæ inſtitutionem; dum[1] quod ſuprà *Confucius*[2] dixerat, ad bene-[3]adminiſtrandum[4] Regnum,[5] neceſſariam[6] priùs eſſe bonam[7] inſtitutionem[8] ſuæ[9] domûs aulæ-ve domeſticæ; ita oſtendit: Propria domus, ſeu aula, eſt Regni totius velut radix ac baſis; ut quis igitur[10] propriam[11] familiam[12] non[13] valens exemplo ſuo benè[14] inſtituere (utpote malè ipſe à virtute inſtructus indomitiſque ſuis affectionibus depravatus) &[15] tamen[16] poſſit rectè[17] inſtituere ac docere reliquos Regni[18] homines,[19] nequaquam fieri poteſt.[20] Propterea bonus[21,22] Princeps in propriam perſonam virtutibus excolendam incumbat totus, ſi quidem velit juxtà eandem, totam item aulam ſuam domeſticam probè inſtituere; ſuo ſcilicet unius exemplo efficiens, ut pater, filii, fratres & conjuges ſuo ſingulari munere, ut par eſt, fungantur: Sic enim illud tandem conſequetur, ut ipſe, etiam[23] non[24] exiens[25] domo ſuâ, virtutis[26] tamen prototypon fiat & exemplar totius Regni populo; exemplo ſcilicet ſuo domeſtico propagans &[27] perficiens bonam[28] inſtitutionem[29] in toto[30] Regno. Horum porrò ratio illa eſt, quòd tametſi diverſæ inter ſe res ſint aula domeſtica & Regnum; communis tamen utrique ſimillimaque ſit œcônomiæ ac regiminis ratio. Sic enim v. g. obſervantem & obſequentem eſſe Patrifilias, obedientia dicitur; atque ut domui ſuus eſt Paterfamilias, ſic Regno ſuus eſt Princeps: eadem itaque illa[31] obedientia[32] eſt[33] qua[34] ſerviendum etiam[35] Regi à ſubditis. Sic item amare & colere ſe invicem fratres natu majores, fraterna dicitur obſervantia: Porrò quod domi privatæ fratres natu majores ſunt, hoc in Regno ſunt ſeniores, Miniſtrique Regii. Eadem itaque illa fraterna[36] obſervantia[37] eſt[38] quæ[39] colendi Regni[40] Majores. Sic denique fovere domi ſuæ benignèque habere puſillos ac imbecilles, dicitur pietas ſive benignitas; atqui in Regno populus plebſque infima idem planè eſt, quod domi illa puſillorum imbecilliumque turba, eadem itaque illa[41] benignitas[42] eſt-[43]qua[44] tractandus Regni[45] populus. Atque hæc tria, *obedientia* ſci-

licet ergà parentes, *observantia* erga fratres natu majores, & *benignitas* ergà pusillos, sunt illa recta sui ipsius compositio in perfecto Principe; qua primùm quidem domesticam suam familiam optimè instituit, ac deinde ad ejusdem exemplum totum item Regnum suum componit, perfectâ scilicet subditorum erga Regem obedientiâ, inferiorum ergà Majores subjectione & observantiâ, ipsius demum Regis Regiorumque Ministrorum erga populum infimamque plebem benignitate & clementiâ.

§. 3.

UT suprà memoratos illos filialis obedientiæ, fraternæ observantiæ, benignitatisque paternæ, clementiæque affectus, hominibus innatos ac proprios, & non operoso aliquo studio comparatos esse ostendat *çem-çù*, comparatione utitur ex libro *xu-kim* desumpta, dicens: [1]*cam* [2]*cáo* [3]ait: Rex bonus populum suum amat & complectitur, [4]ceu Mater amantissimè [5]stringit [6]nudum recensque natum [7]filiolum suum. Quæ verba assumens *çem-çù* ita prosequitur; recens natus infans, ut & loquelæ impos, ita animi sui sensa & desideria voce aut sermone ipse exponere non valet. Porrò Mater ut est filii amantissima, sic [8][9]animitùs & ex intimis præcordiis [10]inquirit, mentemque suam omnem intendit in percipienda filioli desideria: quæ [11]tametsi [12]non usquequaque [13]assequatur, tamen [14]non longe-[15]aberrat: Norunt enim Matres magistrâ naturâ absque alio studio affectus percipere filiorum. Unde [16]non [17]fuit unquam ulla mulier quæ aliunde priùs [18]addisceret rationem [19]educandi enutriendique [20]liberos [21]ac [22]deinde ipsa [23]nuberet. Quâ comparatione, ut dixi, *çem çù* innuit, etiam supradictas illas tres virtutes bono Principi debere esse spontaneas & quasi nativas, minimè autem violentas aut simulatas. At nosse unde ordiri illas, & quousque extendere oporteat, est quod suprà dictum fuit, non exire domo suâ, & tamen rectam in virtute institutionem toto latè Regno ostendere.

p. 2. §. 1.

HOC paragrapho jam declarat *çem çù* quod paulo supra dixerat, nimirum, perfectum Principem tametsi Palatio suo non exeat, tamen optimè instituere totum Regnum. Sic itaque ait [1]unica [2]domus sive Aula Regis domestica si [3]pia sit amoremque mutuum inter domesticos foveat, illicò exemplo famâque illius [4]toto [5]Regno [6]consurget & florebit [7]pietas benevolentiaque mutua. [8]Unâ Regis [9]familiâ civilitatem [10]colente, [11]totum brevi [12]Regnum [13]erigetur ad eamdem [14]civilitatem: contrà si [15]unica Regis [16]persona, nec pia, nec civilis, sed [17]cupida sit turpis [18]lucri, [19]totum brevi [20]regnum ejusdem exemplo depravatum, [21][22]perturbabitur: [23]horum quippe [24]mutua-[24]ratio ac nexus est [25][26]hujusmodi, juxta vulgare illud, qualis Rex talis grex. Et [27]hoc est quod olim [28]dicebatur, [29]unum aliquod [30]ver-

bum temerarium [11] perdit magna [12] negotia, uti & [13] una probi Regis [14] persona firmat [15] stabilitque [16] Regnum universum.

§. 2.

PRæsens hic paragraphus ab exemplo jam ostendit, quàm reverà arctus & individuus sit inter Regis exemplum & populi imitationem nexus; & quoniam contraria juxtà se posita magis elucescunt, duobus optimis Regibus duos pessimos opponit. Ait itaque, [1] *Yaô* & [2] *Xún* [3] rexerunt [4][5] imperium [6] pietate & clementiâ [7] & [8] populus secutus [9] est [10] illos. Contrà, duo illi pessimi Reges [11] *Kie* & [12] *Chéu* [13] rexerunt [14][15] Imperium [16] crudelitate ac tyrannide, [17] & [18] populus item secutus [19] est [20] ipsos, imitando illorum improbitatem & scelera. Quod si quandoque [21] ea, [22] quæ publicis Edictis ejusmodi Reges [23] mandaverant, [24] contraria [24] erant [25] iis [26] quæ ipsi amabant [27] agere; [28] tum [29] populus [30] non [31] obsequebatur, quia scilicet videbant, ipsos alia foris præcipere, & alia domi suæ agere. [32] Hac de [33] causâ [34] probus [35] Rex priùs habet- [36] virtutem [37] in [38] semetipso, ac [39] tum [40] deinde eamdem rectè [41] exigit [42] ab [43] aliis, & priùs irreprehensus ac sine- [44] vitio [45] in [46] semetipso, [47] tum [48] deinde rectè illud [49] reprehendit [50] in [51] aliis: quod verè est, ex se metiri alios, & virtutem, quâ prior ipse plenus sis, in alios diffundere: Ubi enim virtus tuo ipsius exemplo ac famâ ad alios semel dimanaverit, tum enimverò his excitatus populus imitari te volet & sequi; tu verò tum demùm docere illum optimisque legibus instituere efficaciter poteris; secùs operam perdes. Nam ut [52] qui virtutis inops, vitiisque obnoxius [53] delitescit [54] in suâ- [55] ipsius [56] personâ, [56] nec boni aliquid ipse habet quod propaget [57] exteriùs, [58] tamen [59] possit [60] docere riteque instituere [61] alios, omnino [62] non potest [63] esse; nam sibi qui nequam, cui bonus esse potest?

Injurius Lectori essem, nisi hoc loco, quo prima horum quatuor Imperatorum facta est mentio, pauca saltem ex plurimis quæ de ipsis per omnes passim Sinarum Libros sparsa occurrunt, referrem. Primas demus ei, qui hic primus occurrit, Yaô *Sinensium Imperatorum maximè celebris, unà & Legislator: Hic Patre* Tí-co *Imperatore, & Matre* Kím tu, *dictâ ejusdem Reginâ decimo quarto à conceptu mense natus. Imperii gubernacula suscepit anno ante Christum 2357. quod quidem universim per annos 100. feliciter tenuit; & per postremos quinquaginta adeò pacificè rexit, ut subditi, an regeret, necne, nescirent. Hinc tantam apud omnes, non tantùm subditos, sed & posteros, virtutum suarum famam reliquit, ut quæ de ipso Sinensium Annales perhibent, non sine auxesi aut hyperbole dicta videantur; pietate enim cælo, prudentiâ sapientiâque spiritibus, oris cultûsque majestate soli penè parem fecêre. Certum est fuisse Principem omnibus naturæ dotibus instructissimum; divitem sine elatione; nobilem sine insolentiâ; honestum syncerumque sine fictione. Vulgare humileque tectum erat ei Palatium; vestitus simplex, nec acupictus; cibus frugalis sine condi-*

mento

mento; vasa fictilia rejectis curiosis & peregrinis; stramen cubile erat; Rhedam non elaboratam, minimeque curiosam aut pictam Equi albi trahebant. Musica Tá cham *dicta gravis erat, pia & modesta; nam turpes cantilenas oderat. Totus in eo, ut Cœlo serviret, & egentioribus subveniret: Hinc illæ ipsius voces*: Fames populi mei, mea est; peccatum populi mei, meum item est. *Quo adeò subditorum voluntates sibi devinxerat, ut ei non jam metu pœnæ, aut spe præmii, sed gratuitis omninò animis velut Patri ac Matri parerent. Hinc illi defuncto justà per triennium persoluta ab omni populo veluti Patri ac Matri, ut in lib.* Xu kim *1. fol. 16. refertur; tantoque ejus desiderio tenebantur omnes, quanto nubis roscidæ in siccitate. Doctrinam* Tá-hio, *&* Chum-yûm *primus dicitur exemplo suo instituisse, factus ipse omnium posterorum sequentiumque Imperatorum prototypon & exemplar. Aulam habuit in urbe* Pìm yâm-fù *totius Provinciæ* Xan-si *celeberrimam. Anno regiminis sui secundo suprà septuagesimum elegit in præcipuum Imperii per octo & viginti annos collegam, ac deinde successorem* Xún, *motus scilicet famâ obedientiæ ejus ergà parentes; & ut arctiori vinculo eum sibi adstringeret duas è filiabus suis in matrimonium ei dedit. Cumque audiisset, filium suum* Tan chu *malè habere, eò quòd excludi se videret à successione in Imperium, respondit:* Malo uni malè esse, ut benè sit toti populo, quàm populo malè esse & uni filio benè. *Tandem plenus dierum obiit anno ætatis suæ suprà centesimum decimo octavo; sepultusque est in Provinciâ* Xan-tum.

Xún, *alio nomine* Yû, *suo decessori per omnia similis eadem felicitate rexit Imperium Sinense; & quia omnibus aurem facilè dabat, omnium animis mirâ facilitate imperabat. Sapientum consortio adeò delectabatur, ut eos conquiri undique, & magnis quandoque expensis voluerit. Musicam non minùs quàm antecessor suus, coluit. Nec Regiæ Majestati indecens judicavit pulsare, quinque, octo, & viginti quinque fidium instrumenta,* Kîn *appellata, quin imò & canebat ipse identidem versum, usque hodie decantatum, de venti australis in ditando populo suo, terrisque fœcundandis benignitate. Ex quo videas licet quàm alta illo Imperante pax extiterit, quantaque felicitate Sinense tunc Imperium abundaverit, quantisque incrementis in dies profecerit. Certè Annalium testimonio constat quam plurima Barbarorum Regna & Populos tam fortunati Principis famâ commotos illi sese ultrò subjecisse. Quam ejus felicitatem aquila per totum Imperium volitans, & novæ item stellæ sub eodem visæ designarunt; quæ tam felicia omina Populus gloriabatur, à* Xám-tí, *hoc est,* Supremo cœli Imperatore *descendere, Regem hunc suum tot favoribus prosequente. De centum & decem quibus vixit annis, unum suprà sexaginta felicissimè regnavit; rejectoque filio* Xam-kiun, *virtutem sanguini anteposuit, dum magnum illum* Yù *in successorem elegit.*

Ceterùm quantum desiderii ac laudis Yaô *&* Xún *Legislatores, tan-*

tum execrationis & vituperii apud omnem retrò posteritatem commeriti fuêre duo illi alii Kie *&* Chéu *, gemina crudelitatis & libidinis monstra.*

Kie, *qui &* Lì-quèi *alio nomine dicebatur, Patre* Tí-fa *genitus, anno ante Christum 1818 regnare cœpit, decimus-septimus & postremus Imperator primæ familiæ Imperatoriæ* Hiá *dictæ, quæ jam inde à* Cùm-kia *decimo quarto Imperatore ejusdem familiæ ruinam minari cœperat. Iis erat corporis viribus, ut ferrum manu diffringeret. Mortuo Patre, anno imperii sui decimo nono tyrannide & crudelitate divexare populum cœpit & decimo quarto post anno, qui fuit imperii ipsius trigesimus tertius; pellicem insuper duxit* Muí hi *dictam, cujus nutui in omnibus infami sanè servitute parebat. Monitus à suis, non solum non resipuit, sed & benè monentes spernens per summam ingratitudinem & crudelitatem neci dabat, dicere solitus, se habere imperium, ut Cœlum solem, ac proinde tùm demum se desiturum, cùm Sol desineret. Turrim ex Jaspide extruxit expensis populi. Lacus integros vino implevit quo tria hominum millia dato signo sese ingurgitare jubebantur. His atque aliis sexcentis ejusmodi crudelitatum, luxûs, libidinumque turpitudinibus diu insanientem, cœlum non uno prodigio monuit resipiscentiæ: anno enim ejus imperii quinquagesimo stellæ palàm visæ è cœlo decidere, terra insolitis motibus horrendùm concuti, exsiccari flumina, & montis* Tái-xan *pars magna terræ motu concidere. Cùmque tot prodigiis minisque necdum saperet, eodem anno à* Chîm-tam *(qui inter Regulos piis Priscorum legibus & avitis institutis impensius insistebat) Regno ejectus, fugit in locum* Nân-chaô *dictum, ubi triennio post exul obiit anno imperii 52. & cum ipso simul expiravit familia* Hiá*, quæ annos 458. duraverat.*

Chéu, *alio nomine* Xeù-sin, *Patre* Tí-ye, *ex Matre tum creatâ Reginâ tertiò-genitus (nam natu majores duo ex eadem quidem matre, sed adhuc pellice seu concubinâ nati jure Regni à successione excludebantur) Anno ante Christum 1154. imperare cœpit; fuitque vigesimus octavus & postremus secundæ familiæ Imperatoris* Xam*, vel* Yn *dictæ. Omnibus naturæ & ingenii dotibus ac talentis pre cæteris omnibus instructus. Eo pollebat corporis robore ut feras manibus discerperet: at luxu, libidinibus, & ebrietatibus talenta tam præclara prorsùs extinxit. Non sacrificabat* Xàm-tí *, seu supremo cœlorum Imperatori neque aliis, nec spiritibus; nam blasphemè passim jactabat, se habere* Tien-hiá *seu orbem totum infrà pedes. Octavo Imperii anno nactus pellicem* Tan-kì, *omnia pro hujus libidine administrabat. Turres & Palatia sumptuosa populi impensis extruebat peregrinis quibusvis ac sylvestribus feris alendis. Vini lacum aperuit, in quem viri mixtim ac mulieres deposito cum vestibus pudore sese immergerent. Crudele supplicii genus,* Paô-lo *dictum, eâdem pellice inventrice & auctrice, instituit: Erat autem illud columna ænea, latitudinis octo, longitudinis viginti cubitorum, interius cava tota, &*

tribus distincta orificiis, uno scilicet infrà, altero in medio, alio denique in parte ejus superiore; quibus velut ternis receptaculis immissus ignis multiplicatâ urendi vi molem illam tantò citiùs vehementiusque candefaceret: huic columnæ, etiam leviorum criminum reus, ferreis catenis strictissimè alligatus, eo situ pendebat, ut pedibus manibusque eam veluti amplexaretur; atque ita incandescente paulatim machinâ torrebatur & assabatur miser velut in sartagine horrendùm vociferans ac ejulans, donec diffluente undique carne, nervis & adipe, ipsa etiam ossa carbonis instar incandescerent, ac tandem in cineres abiret totus; vidente adhac, ceu grata & amœna oculis suis spectacula Pellice Tan-kì, *& nihil minùs quàm miserorum ejulatus miserante. Tantam Regis Pellicisque libidinem ac tyrannidem, tametsi qui à consiliis erant, non semel notarent, & ad frugem reducere vesanum niterentur; adeò tamen nihil profecere, ut surdo ad omnia, imò ampliùs furente ac frem ente Rege, horum alii neci darentur, alii latebris sese abderent, alii demùm etiam amentiam simulantes in sylvas & ferarum latibula se proriperent.*

Tandem à Vû-vâm *inter Regulos præcipuo, in prelio victus ad Turrim confugit, ubi spe omni evadendi amissâ, ipse se cum omni supellectili Regiâ incendit, ne vivus in hostium suorum manus deveniret; idque anno imperii sui 32. Et cum ipso simul finem accepit familia* Xam *postquam annos 644. durasset.*

f. 10. p. 1. §. 1.

CLaudit his *çem çù* suprà factum discursum de individuo nexu, qui inter domesticæ familiæ institutionem & rectam Regni administrationem intercedit; & postquam eumdem ab exemplo satis confirmavit, sic tandem infert; [1]itaque recta [2]gubernatio [3]Regni [4]consistit in recte [5]instituendo [6]suam [7]familiam aulamque domesticam.

§. 2.

POstquam superiorem ratiocinationem de rectâ familiæ Regnique institutione jam clausisset *çem-çu*, ad uberiorem ejusdem argumenti declarationem, nonnulla item ex Odarum libris mutuatus, hîc, ceu appendicem superaddit his verbis: [1]carmen [2]ait: malus-[3] persica cum ineunte vere ô quàm [4]pulchra! ô quam [5]bella! [6]ejus [7]folia ô quàm [8]florida! ô quàm [9]amœna! Talis est [10][11]sponsa seu recèns nupta [12] cum [13]transit in domum sponsi, ubi quod [14] convenit-[15] præstat [16] suis [16][17] domesticis, singulis quod suum est tribuens, mariti scilicet parentibus observantiam, pacem cognatis, marito obedientiam, benevolentiam inferioribus & curam; ex quo illud vicissim consequitur, ut omnes ac singuli ejus domestici tam erga ipsam, quam ad invicem debitè item sese habeant; adeoque domus tota ejus unius exemplo benè ordinata sit & composita. Postrema loci hujus verba excipiens *çem-çu* eadem Regi applicat dicendo;

ita & Rex familiam aulam-ve suam domesticam exemplo suo sic instituat, ut in eâ omnes ac singuli quod sui est muneris vicissim præstent; sic enim ubi Rex quæ [18] par [18] est [18] præstiterit priùs [19] suis [20] [21] domesticis, [22] tùm [23] deinde [24|25] poterit [26] docere sanctéque instituere etiam [27] Regni totius [28] populum.

§. 3.

ALterius Odæ hic locus est eidem proposito serviens, ubi [1] Oda sic [2] ait: frater minor quæ [3] par [3] est [3] præstet [4] majori; & frater major quæ [5] par [5] est [5] præstet [6] minori. Quod non ita ad uterinos dumtaxat fratres restringendum est, ut non æquè inter alios locum habeat. Nam in unâ aliquâ integrâ familiâ domesticâ quicunque aut ætate aut conditione nobis majores, fratrum majorum loco habendi nobis sunt; atque ut tales omni reverentiâ & obsequio demerendi; tunc enim & ipsi vicissim nos veluti minores fratres suos & amabunt & fovebunt. Atque hoc est, quod Oda ait, frater minor quæ par est præstet majori. Sic item qui vel ætate, vel conditione inferiores nobis sunt, diligendi à nobis & fovendi sunt ut natu minores fratres; & ipsi procul dubio vicissim nos veluti fratres suos majores & honore & obsequio prosequentur; quod est, ut Oda ait, fratrem majorem quæ par est præstare minori. *çem-çu* hæc Odæ verba applicans, si Rex (inquit) priùs domi suæ & in privatâ aulâ valet adimplere ipse, & exemplo suo efficere, ut domestici sui omnes adimpleant, & præstent [7] quod [7] par [7] est fratribus [8] majoribus, & quod [9] par [9] est [10] minoribus, ut modo dictum est; [11] tum [12] deinde [13|14] poterit etiam [15] docere, rectéque instituere [16] Regni totius [17] populum; efficiendo scilicet, ut juxta suum ipsius exemplum etiam ipsi fraternâ inter se lege vivant; observantiâ nimirùm ergà majores ac seniores seu fratres suos natu majores; amore verò & benevolentiâ ergà pusillos ac inferiores, ceu fratres suos minores.

§. 4.

ALIA demum [1] Oda [2] ait; si Rex [3] suo in omnibus [4] exemplo [5] non [6] deficiat, rectè [7] institutum [8] erit ex [9] omni [9] parte [10] regnum ejus. Quæ Odæ verba declarans *çem çu*, si (inquit) [11] ipse Rex domi suæ personam [12] agens [13] patris, [14] filii fratris [15] majoris & [16] minoris, [17] sufficiens se præbuerit [18] exemplar, id est, si amorem ut pater, obedientiam ut filius, concordiam & benevolentiam, ut frater major, observantiamque subjectionemque, ut minor, adamussim servaverit, erit, ut Oda inquit, ejus exemplum undequaque perfectum seu in nullo deficiens; ac [19] tum [20] deinde [21] populus ipsum veluti prototypon suum [22] imitabitur. Parentes scilicet etiam ipsi benignitatem colent amoremque paternum; filii pietatem & obedientiam; atque ita totum denique Regnum omni ex parte rectè institutum erit.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

TRes isti modò citati & ex Carminum libro mutuati textus, tametsi verbis differentibus, idem tamen omnes dicunt, nempè hoc [1] ipsum quod superiùs dictum [2] fuit, rectè [3]gubernare [4] regnum [5] consistere in rectè [6]instituendo [7]propriam [8]familiam.

EXpeditis iis quæ ad rectam familiæ Regnique institutionem pertinent, aggreditur nunc tandem *çem çu* postremum membrum doctrinæ Magistri sui superiùs libri hujus initio traditæ, & [1] quod ibi [2] dicebatur, [3]pacificare [4] [5]imperium [6]consistere in rectè [7] gubernando [8]proprium [9]regnum; simili discursu explicat dicens: Quia homines ejusdem rationis sortiti sunt animam, ideo eadem in omnibus est etiam affectuum ratio; sic videmus, ubique terrarum parentes velle & amare in filiis obedientiam; Seniores Majoresque subjectionem & reverentiam in inferioribus, miseros & pupillos optare in potentioribus miserationem ac beneficentiam, &c. Sed enim horum omnium moderatio ac mensura penes unum ac solum est Regem, utpote qui instar primi mobilis Ministros ac Subditos suos, ceu inferiores orbes, eò quò ipse inclinat, secum unà exemplo suo rapit & impellit: sic enim si [10] Rex domi suæ omnes [11] obedientis [11]filii [12]partes [12]impleat erga [13] parentes suos; [13] tum & [14] populus exemplo illius excitatus [15]erigetur ad [16]obedientiam ergà suos. Si [17]Rex debitæ [18]obedientiæ [18] leges [18] adimpleverit erga [19]fratres [19]suos [19]natu [19]majores, aliosque si quos domi suæ habeat Seniores, [20] tum & Regni totius [21]populus ejusdem exemplo [22] erigetur ad [23] subjectionem reverentiamque erga [23]majores suos. Si denique [24] Rex [25]commiseratione ac [25]benignitate ut par est [25] utatur ergà illos quos domi suæ habet [26]orphanos ac [26] pupillos, [27] tum [28]populus [29] non aget [30] contrarium; sed omnes item ac singuli eadem benignitate fovebunt quoscunque domi suæ habuerint pupillos ac imbecilles. Tanta scilicet est Majorum Superiorumque cum inferioribus connexio, ut in quibus illi præeunt, isti illicò sequantur. Unde videre est, sicut eadem est toti alicui Regno quæ privatæ unicuipiam familiæ, sic eamdem item esse toti Imperio quæ privati Regni populo affectionum rationem. Quæ [31] est [32] ratio cur [33]probus ejusmodi [34] Princeps [35] habeat in se [36]mensuræ [37]normæque [38]rationem; qua ex suâ ipsius personâ metiens alios, exemplo suo ad eadem quæ ipse vel amat, vel aversatur; agenda vel non agenda excitat.

Loci hujus opportunitas invitat, ut hic breviter aliqua de Sinensium Imperatorum erga Senes, pupillos, aliosque paupertate, aliâve calamitate pressos, observantiâ & pietate attingam; ut scilicet hinc deinde intelligat Europæus Lector, quantùm honoris & observantiæ semper detulerint Sinæ parentibus suis, aut potius quantùm pietatis, amoris ac solicitudi-

G

nis iidem parentes liberis; & Reges subditis suis jam olim impenderint. Et certè est quod & Europa Christiana miretur ac æstimet tantam in Gentilitate illâ veteri pietatem; tametsi ab eâ posteri adeò jam defecerint, ut aliam planè naturæ indolem quam veteres illi habuerint, nacti esse videantur. Referunt itaque officiorum libri fusè ac passim, ab ipsis Yaô *&* Xún *Legislatoribus piam hanc consuetudinem invaluisse, peculiari scilicet curâ alendi Senes, & quidem in loco ad eam rem destinato: honoratiores quidem in superiori aut Orientali Gymnasio, plebeios in inferiori aut Occidentali. Atque hanc consuetudinem deinde apud posteras familias,* Hià, Xam *&* Cheu *constanter perseverasse; ut ex variis ejusdem libri officiorum locis quæ brevitatis causâ omittimus manifestum redditur. Certè de* Xún *Imperatore Annales perhibent (& illius exemplò alios deinde Reges) dum Imperii Provincias obiret, sciscitari passim solitum, an qui essent centenarii; & si quos ipse comperisset, eos coram invisisse. Imò eorumdem Annalium testimonio constat, veteres illos Sinarum Reges post peracta Sacrificia, mutatâ veste sese ad alendos Senes conferre solitos, idque (ut ibidem refertur) quod putarent, hoc misericordiæ corporalis opere assequi à cœlo quod petierant. Cæterum ex eodem officiorum libro illud Nobis præterea constat, hanc Sinensium Imperatorum pietatem ac beneficentiam non ad unos dumtaxat senes, sed ad miseros quosvis, pupillos, viduas, mutos, claudos, mutilos, &c. sese extendisse.*

f. 11. p. 1. §. 1.

AD uberiorem supradictorum declarationem, modò à partium enumeratione ostendit *çem-çu* in quo illa mensuræ normæque ratio consistat; seu quâ ratione & in quibus metiri alios ex nobis conveniat, dicens: Hominum quibuscum degis; alii suprà, alii infrà te, alii ante, alii post, alii demùm à dextris sunt, alii à sinistris; & omnes quidem similiter, ut tu, affecti; eadem quæ tu fieri tibi ab ipsis vel velis vel nolis; ipsi quoque sibi à te fieri vel volunt, vel nolunt. [1] Quæ igitur tu [2] aversaris [3] in [4] superioribus, [5] ne [6] agas cum [7] inferioribus; & [8] quæ [9] aversaris [10] in [11] inferioribus [12] ne [13] agas cum [14] superioribus. [15] Quod item [16] odisti [17] in [18] antecessoribus, in eo [19] ne [20] præeas tuis [21] posteris; & [22] quod [23] odisti [24] in [25] posteris, in eo [26] ne [27] sequaris [28] antecessores. [29] Quæ denique [30] damnas [31] in iis qui sunt [32] à [32] dextris, [33] ne [34] agas [35] cum iis qui [36] sunt [36] à [36] sinistris; & contrà, [37] quæ [38] improbas in [39] iis qui sunt à [40] sinistris, [41] ne [42] agas [43] cum iis qui sunt à [44] dextris. Verbo: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Atque [45] hæc est & [46] dicitur vera [47] mensuræ [48] normæque [49] ratio; qua usus probus quicunque Princeps illud tandem consequitur, ut factus ipse cum populo suo velut cor unum & anima una, eadem, quæ populus, velit nolitque, pater jam veriùs dicendus populi quàm Dominus. Quod *çem-çu* ex Odarum libro planè perappositâ ad hunc locum authoritate confirmat, dicens;

§. 2.

1. CArmen [2]ait: laudabilis [3]amabilisque ejusmodi [4,5] Princeps, planè est [6] populi [7]pater ac [8]mater. Quod carmen idem *çem-çù* prosequens ait;[9] populus [10] quibus [11] gaudet [12] gaudere, & [13] populus [14] quæ [15] aversatur, [16] aversari; [17] hoc [18] dicitur esse [19] populi [20] patrem & [21] matrem. Quasi diceret: Regem actiones suas omnes ex populi sui affectu & voluntate metiri moderarique, filiorum instar ipsum fovendo ac tuendo, res est, qua populus devinciri in primis, subditique, omnes ac singuli mirificè gaudere solent. Si itaque hoc eodem Rex etiam ipse gaudeat, ut quod populus in votis, hoc ipse in opere habeat; istud est, Regis cor in subditorum suorum animos ita transfusum esse, ut iisdem, quæ isti desiderant, ille gaudeat; & quæ hi oderunt, etiam ipse aversetur; planè patris instar ac matris filium suum intimo affectu complectentis. Unde & populus hunc ejusmodi Regem vicissim patris utique & matris loco habebit; qui est præcipuus metientis alios ex seipso effectus.

p. 2. §. 1.

SUpradicta confirmat à contrario *çem-çu* ex alio loco ejusdem libri carminum; ubi [1]Oda [2]ait: [3]ô quàm [2]præruptus [3]eminet [4]ille [5]australis [6]mons! [7]ejus [8] rupium ô quanta-quàmque [9]horrida [10]congeries! Sic potentiâ dignitateque [11]verendus [12] emines magne-[13]magister Regie [14] *Yn*; & [15]populus quidem [16]omnis [17]te veretur ac [18]suspicit; sed non amat, utpote privato, non communi bono consulentem. Quem Odæ locum declarans *çem-çu* ait: cùm [19]habens [20]regnum, sive Rex, in arduo illo Regiæ dignitatis fastigio constitutus subditorum oculis nunquam non pateat; [21] non [22,23] debet [24] non solicitus [25]vigilare, curasque omnes eò intendere, ut quidquid rerum negotiorumque aggressus ipse fuerit, omnia cum populi votis, & expectatione consentiant: quod si enim metiri ex se alios non noverit, sed omnia pro suâ unius libidine & cupiditate agens, eâ quæ populo proficua & in votis sunt negligat; quæ verò populo invisa perniciosaque sunt, propulsare & avertere non laboret: futurum procul dubio est, ut alienatis ab ipso animis, & seditionibus ac tumultibus distractus populus ab ipso tandem discedat; ipseque relictus solus tueri à ruinâ conservareque Regnum diutiùs non valeat. Proptereà si Rex (inquit *çem-çu*) ab hac regulâ [26] deflexerit, [27]omninò [28] erit [29,30] imperii occasus [31] & ruina.

§. 2.

ALterius Odæ hic locus est, qui ab exemplo item ostendit, totius Regni incolumitatem ab amore populi pendere, quo semel perdito, Regnum nec posse diu consistere. Sic igitur [1]Oda [2]ait: familia [3]*Yn* (vel, quod idem est, familia Imperatoria *Xam*, cujus truncus fuit famosus ille Rex *Chîm-tam*). [4] antequam [5]amitteret [6]po-

pulum, ſeu populi amorem, pacificâ poſſeſſione tenebat regebatque Imperium, & ob virtutis ſuæ cum cœlo conformitatem [7]poterat, ſive digna erat in [8]ſocietatem [8]& conſortium [8]admitti à [9]ſupremo [9]cœli [10]Imperatore. Poſteaquam verò ab avitâ Majorum Anteceſſorumque ſuorum virtute degener poſteritas deflexit, populique amore excidit; excidit & cœli favore, ſeu imperio cælitus collato. Quapropter [11] oportet nunc poſteros familiæ noſtræ *Cheu* (quæ ſucceſſit in Imperio familiæ *Yn*, ſeu *Xam*) conjicere [12]oculos [13]in familiam [14] *Yn*, & cavere ſibi, ne malum ejuſdem exemplum ſecuti, Imperium & ipſi ſimiliter amittant. [15] Altiſſimum enim cœli [16]mandatum ſeu cœli favor, quo Imperia conferuntur, [17]haud [18]facilè conſervatu eſt. Oda igitur vult [19]dicere (ut exponit *çem-çu*) [20]obtento [21]populi amore, [22]mox [23]obtineri & [24]regnum; uti è contrà [25]amiſſo [26]populi amore, [27]mox item [28]amitti [28]regnum.

f. 12. p. 1. §. 1.

QUandoquidem, ut dictum eſt, Imperii diuturnitas & conſervatio à populi amore, amor autem populi à virtute, quæ ſola Principem facit amabilem, dependet; [1,2]ideò [3]perfectus [4]Rex ante [5]omnia invigilat, & [6]incumbit [7]in [8]virtutem: [9]habitâ quippe [10]virtute hoc [11]ipſo [12]habebit & [13]hominum ſeu populi voluntates: [14]habitis autem pro ſe [15]hominum ſeu populi voluntatibus eo [16]ipſo [17]habebit & [18]terras, quas colens & incolens populus ejuſdem dominio ſubjacere libens lubenſque volet. Porrò [19]habitis [20]terris hoc [21]ipſo [22]habebit & profectas inde [23]opes ac [23]facultates. [24]Habitis demùm [25]opibus, eo [26]ipſo [27]habebit omnia ad Regni [28]uſum & conſervationem neceſſaria.

§. 2.

ILlatio hæc eſt, auro cedroque digniſſima, qua ex dictis infert Author, [1]virtutem eſſe magis [2]principale, ſive majoris momenti ad pacificam Imperii gubernationem, & tanquam radicem à qua omnis Regnorum incolumitas vigorque proficiſcitur; [3]opes verò minus [4]principale ſeu, ut ita dicam, acceſſorium, minoriſque momenti, ac proinde veluti ramos in arbore, qui fixâ ſemel altè vigenteque radice non poſſunt non amœnum virere etiam ipſi. Nam ut ut ad Imperii conſervationem neceſſariæ ſint opes, ejuſmodi tamen ſunt, ut ubi domina virtus domicilium fixerit, eòdem illæ ceu pediſſequæ ultrò ſequantur.

§. 3.

QUandoquidem virtus juxtà modo dicta, eſt magis principale majoriſque momenti, ut pote radix & fundamentum felicis regiminis; opes verò minùs principale minoriſque momenti, utpote rami qui ex fœcunda illâ virtutis radice deinde ultrò enaſcuntur; conſequens eſt, bono Principi illam in primis cordi eſſe debere

debere, ac velut domesticam habendam; has verò minùs curandas, ac velut alienigenas foris locandas. Quod si igitur Rex in [1] extimis [1] habeat minusque curet id quod magis [2] principale, id est, virtutem: In [3] intimis seu cordi in primis habeat id quod [4] minùs [4] principale, id est, opes, per fas nefasque eas coacervando; populus utique ejus exemplo doctus eadem illicò aget; jurgiis, litibus, furtis, ac rapinis sese invicem consument omnes. Propterea (inquit *çem-çu*) ejusmodi Rex ad [1] rixas [2] seditiones ac [3] turbas [5] commovebit [6] populum, viamque [7] aperiet [8] furtis ac [9] rapinis.

§. 4.

[1|2] IDcircò cum [3] opes per fas nefasque [4] corraduntur, eo [5] ipso [6] populus [7] dispergitur; & contrà, ubi [8] opes prudenter in populi Regnique communes necessitates [9] disperguntur, eo [10] ipso [11] populus [12] congregatur; omninò enim opum iniqua coacervatio est populi dispersio, & opum largitio atque dispersio, populi est adunatio & congregatio.

§. 5.

IMO verò avara ejusmodi opum divitiarumque coacervatio, non tantùm populi, sed & ipsarummet etiam opum est certissima perditio & jactura. [1|2] Propterea enim (inquit *çem-çù*) sicut [3] verbum [4] temerarium ore [5] egressum, [6] etiam [7] temerarium iterum [8] intrat; sic [9] opes per [10] nefas [11] ingressæ, [12] etiam per [13] nefas iterum [14] egrediuntur. Quasi diceret: Sicuti qui verba injuriosa contrà alios profert, similia item ab aliis contrà se prolata audiat necesse est; sic opes malè semel partæ conservari diu non poterunt quin malè iterum dilabantur. Adeoque iniqua opum coacervatio, non tam accumulatio est, quàm perditio. Si igitur iniquæ ejusmodi opes conservatu difficiles adeò sunt, quorsum Rex eas ita in intimis, virtutem verò in extimis habeat.

p. 2. §. 11.

QUOD præposterum illum divitiarum amorem, populi dispersio, ac per consequens ipsiusmet Imperii ruina sequi soleat; ab authoritate confirmat *çem-çù* his verbis: Liber [1] *Cam* [2] *caó* [3] ait: Cœli [4] mandatum, seu Imperium, non [5] est [6] diuturnum. Vult [7] dicere (inquit idem *çem çù*) Rex qui [8] probus virtutisque est amans, eo-[9] ipso [10] obtinet conservatque Imperium; qui verò [11|12] improbus pluris aurum quam virtutem æstimat, [13] illicò illud [14] amittit. Virtutem itaque Rex in primis colat, & hanc unam præ opibus in pretio habeat siquidem stabilem esse cœli favorem in conservando sibi Imperio desiderat; hæc enim unà, ut suprà dictum est, Regnorum, Imperiorumque solidissima est basis ac Firmamentum.

§. 2.

EXemplo ex Chronicis desumpto ostendit hîc *çem çû*, quàm reverâ nihil virtute pretiosius esse Regi debeat, dum auro & gemmis potiorem apud bonos Principes jam olim fuisse commemorat. Cum enim Regni *çù* (nunc est Prov. *Hû-quàm*) Legatus, *Vân-sun-yù* dictus à *Chaô kien-çù* Magnate Regni *çín* de opibus gemmisque pretiosis illius Regni interrogatus aliquando esset; ejusdem, *çù* Regni Chronica aiunt ita respondisse; *çù* Regnum nihil habet quod reputet pretiosum: solam & unicam virtutem reputat pretiosam. Quasi diceret: Tametsi Regno nostro *çu* aurum, uniones lapidesque pretiosi non desint; non tamen hæc ita in pretio habemus, ut virtutem virtuteque præditos viros, qui Regno nostro non desunt, auro & gemmis potiores longè pretiosiores non ducamus. Et reverà tum temporis illo in Regno duo virtutis famâ insignes viri vivebant, quorum unus *Quón-xe-fú*, alter *çò-sù-y* dicebatur: Ambo enim hi viri sapientiâ, consilio, integritate, justitiâ & pietate, Regem suum Regnumque ipsum, velut firmissimæ duæ columnæ, fulciebant.

Simile huic planè parallelum est, quod sub Hiên-vâm *trigesimo secundo Imperatore familiæ* Cheu *(sub quo Philosophus* Mem-çú *vixerat) accidisse Sinarum Chronica memorant. Regulus Regni* çî *fœdus cum Regulo Regni* Guéi *contraxerat: hic cum ex illo, an lapides pretiosos in suo Regno haberet, percunctatus esset, & ille non habere respondisset; miratus, & respondenti vix credens, ego (inquit) qui Regnum tuo longè minus possideo, lapidem tamen habeo pretiosum (putà carbunculum) qui duodecim quadrigarum spatium fulgore suo illuminat; qui igitur credam, in Regno tuo quod præ meo longè amplum est non haberi lapides ejusmodi pretiosos? Ad quæ Regulus Regni* çî, *habeo (inquit) quatuor ministros, seu Dynastas, qui Provincias sibi creditas cum magnâ prudentiâ & virtute administrant; hi ipsi scilicet sunt carbunculi lapidesque mei pretiosi, qui non tantùm duodecim quadrigarum, sed mille omninò stadiorum Sinicorum spatium virtutis suæ radiis ac luce longè lateque collustrant.*

Alterum huic attexo longè antiquius & æquè illustre virtutis testimonium ex iisdem Chronicis, datum ab illustrissimâ illâ Heroinâ Kiam *Reginâ conjuge Imperatoris* Siven-vâm, *ex familia* Cheu *undecimi, qui annis ante Christum 827. ante Confucium verò 200. & ampliùs regnare cæpit. Cum enim hic Imperator 33. Imperii sui anno conviviis ac libidinibus totum sese ingurgitaret, Regina* Kiam *conjugis incontinentiam luxumque detestata, detractis sibi priùs inauribus gemmisque pretiosis quas gestabat, Regem adiit, eumque intrepida coarguit, dicens,* Vâm lo se, ûlh vâm te, *id est,* tu ô Rex, gaudes luxuriâ, & obliviisceris virtutis, *quam ego præ lapidibus pretiosis longè pluris facio, &c. plura deinde in illam rem differens adeò Imperatoris animum immutavit, ut omninò*

ad virtutem rectumque regimen se se applicuerit, quod deinde 13. adhuc annis cum laude administravit.

§. 3.

NON minùs huc facit laudatissimum illud magni illius viri *Çù-fan* (qui Principis *vên-cum* avunculus erat) pronunciatum; quo nepotem suum *vên-cum* ad pietatem defuncto patri *Hién-cum* debitam hortatus fuit. Hic enim *Vên-cum*, cum adhuc Regulus esset Regni *çin*, novercæ suæ *Lí-ki* insidias & tyrannidem declinaturus, extrà Regnum longiùs abierat (quæ causa fuit, cur hoc loco in sui compellatione usus sit litterâ *vam*, quæ mortuum significat, quasi Regno suo defunctus mortuusque esset) tùm pererratis variis circum regionibus tandem ad *çin* Regnum delatus, etiam patre suo *Hién-cum* qui interim fatis concesserat, orbatus est. Quo intellecto Regni *çin* Regulus, *Mo-cum* dictus, pupillum hospitem suum ad capessenda arma & recuperandum postliminio Regnum *çin* hortatus est, oblatis liberaliter ad tam justam expeditionem & armis & milite: verum hic non aliud, quàm quod avunculus *fan* docuerat, respondit his Verbis: *Mortuus ego homo nil habeo quod ducam pretiosum*; nequidem ipsum Regnum, quo ultrò excessi; *Sola virtus & pietas erga parentes est quam duco preti sam*: Et ita quidem ut malim carere Regno mihi debito, quam arma capiendo frangere luctûs jura & lædere pietatem demortuo patri debitam, quæ arma capere hoc luctûs tempore prohibet.

§. 4.

SUspiria hîc sunt & vota *Mo-cum* Principis *çin*, quibus vel unum aliquem probatæ integritatis solidæque virtutis virum sibi à consiliis, & in Regni administrationem adjutorem optabat; cui scilicet omnem officiorum dignitatumque dispensationem tutò committeret. Itaque Regni hujus *çin* Princeps vota hæc sua proceribus [2] notificaturus identidem [3] dicebat; ô [4] si [5] haberem [6] unum [7] aliquem [8] Dynastam virum [9] integrum ac [10] syncerum; cui tametsi [11] nullum esset [12] aliud [13] talentum; [14] ejus tamen [15] cor [16] amplum & [17] tranquillum, liberumve invidiæ esset: [18] Hic talis [19] si [20] haberet eam animi omnes æquè complectentis [21] amplitudinem, ut videns [22] hominem [23] habentem præclara [24] talenta animitùs eumdem amaret, tanquam [25] si [26] ipsemet ea [27] haberet; vidensque [28] alios sapientiâ [30] virtuteque præditos, [31] ipse ex [32] corde [33] gauderet, eosque [34] non [35] merè verbo tenùs, & [36] velut [37] à [38] suo dumtaxat [39] ore [40] profectâ laude commendaret, sed [41] verè ac syncerè [24] valeret [43] admittere ejusmodi viros à virtute & naturâ egregiè commendatos, utendo eorumdem operâ, eosque ad congrua ipsorum talentis munia & dignitates evehendo. Hujusmodi scilicet vir is esset, [44] ut [45] valeret [46] tueri & conservare [47] meos [48] filios ac [49] nepotes in stabili Regni fortunarumque posses-

ſione & affluentiâ [50,51] populum verò in pace, unione & tranquillitate perenni, ſed quid dico conſervare? [52] imò [53] etiam [54] eſſe [55] lucro Regno ipſi univerſo & novo in dies incremento. Contrà, ſi procerum meorum unus aliquis eſſet, qui totus ſuis unius commodis intentus; ſuis dumtaxat unius dotibus ac talentis arrogaret omnia; adeoque [56] viris aliis [57] habentibus bona [58] talenta [59,60] inviderent [61] ideoque eoſdem etiam [62] odiſſet [63] viros item [64] ſapientiâ virtuteque [65] præcellentes ipſe mille technis & aſtibus armatus excluderet, [66] impediretque, nihil non [67] faciens ut [68] non [69] emergant: hic talis philautiæ labe uſque eò infeſtus, pectoriſque adeò anguſti homo [70] reverâ [71] non [72] valet [73] admittere aut ſecum compati viros à virtute ac naturâ inſigniter commendatos, multoque minùs ad altiora evehendos ipſe proponere. Adeoque in Primatis dignitate conſtitutus facit, ut Rex ultimis tandem anguſtiis preſſus regios animos deſpondeat ipſe, & peſſimi quique votorum ſuorum potiantur; atque ita res omnes Regni ac negotia peſſum eant. Talis itaque eſt [74] ut [75] neutiquam [76] valeat [77] tueri [78] meos [79] filios ac [80] nepotes, nec efficere ut in ipſis regius honor & dignitas diu perſeverent; ſed nec [81,82] populum in longâ pace conſervare quin ipſius tyrannide & vexationibus exacerbatus inſurgat. Nihil igitur tutelæ, nihil præſidii ab hoc tali aliquando expectandum; [83] imò verò auſim [84] dicere futurum illum Regno meo univerſo regiæque ſtirpi extremo tandem [85] diſcrimini ac [86] ruinæ.

f. 13. p. 1. §. 1.

DOcet hoc paragrapho *çem çu* [1] ſolum [1] pium & verè [2] amantem [2] populi [3] Principem, qui ſcilicet populi ſui affectus & vota ex ſuâ unius perſonâ metiri novit, eſſe ejus virtutis & animi, ut, ubi pernicioſum ejuſmodi Dynaſtam, aut Cönſiliarium deprehenderit, illicò eumdem [4,5] proſcribat, longiſſimèque [6] exterminet à Regno [7] ad uſque [8] quatuor plagarum [9] Barbaros, exteraſque gentes, [10] non permittens eum [11,12] cohabitare reliquis in [13] medio *(hoc eſt Sinarum)* [14] regno; ne ſcilicet viris à naturâ & virtute egregiè inſtructis intrà Regnum damno eſſe aut obſtaculo poſſit: Ut enim medullitùs hærente dolore irâ-ve te liberes, ipſam mali radicem extirpes neceſſe eſt. Atque hoc [15] ipſum planè eſt quod *Confu.ius* [16] dixerat; videlicet [17] ſolum [18] pium perfectumque [19] Principem [20] eſſe qui [21] norit [22] amare [23] homines, & [24] norit item [25] odiſſe [26] homines.

p. 2. §. 1.

QUia ſuprà dixerat *çem-çu*, viros probos magno eſſe Reipublicæ emolumento, & improbos non minori detrimento; monet jam in præſenti hoc paragrapho bonum quemlibet Principem, ne in illis ad regimen adhibendis, in his verò removendis, ſegniorem ſeſe exhibeat: ſic enim ait: [1] videre ſeu noſſe virum aliquem [2] probum ac [2] ſapientem [3] & [4] non [5] velle [6] evehere & uti illo; vel, [7] evehere quidem

quidem, sed[10] tamen non voluisse id facere[11] citiùs, est injuriam [12] facere. Sed è contrà[13] videre[14|15] improbum ac perniciosum Reipublicæ hominem in dignitate constitutum, &[16] tamen[17] non[18] velle eum inde[19] removere; vel,[20] removere quidem, sed admodum segniter ac remissè;[21|22] nec[23] velle removere[24] longius, crimen[25] est.

§. 2.

SCire amare homines, & scire odisse, est perfectè adimplere suprà dictam illam probi Regis normam ac regulam, qua populi affectus ex suâ unius personâ metiri solet; nosse viros probos, nec eosdem evehere, aut saltem evehere seriùs quam par est; & contrà, nosse improbos reique publicæ perniciosos, nec eosdem averruncare longiùs, est deficere ab eadem regulâ. Et de his duobus utroque proximè antecedenti paragrapho *çem-çu* egerat; hoc præsenti nunc agit de improbo Principe qui dictam regulam, nón tantùm non sequitur, sed eidem ex opposito adversatur. Ait itaque,[1] amare [2] quæ cæteri [3] homines passim[4] oderunt; & [5] odisse[6] quæ cæteri[7] homines [8] amant; [9] hoc[10] dicitur.[11] repugnare communi[12] hominum[13] naturæ. Quasi diceret, improbus consiliarius, pacisque publicæ in Regno perturbator (de quo paulò suprà facta mentio) est ille exosus omnibus; adeoque ab officio & dignitate longiùs removendus: hunc talem fovere nihilominus, ejusque malitiæ & imposturis non tantum credere, sed ejusdem insuper operâ ad res quasque Regni etiam maximas uti; hoc scilicet est, quod *çem-çu* ait, ***amare quod homines oderunt:*** Contrà, vir probus & integer Regique fidelis est ille, quem unanimi affectu boni omnes amant, adeoque dignus qui ad primos in Regno honores ac dignitates quantocyùs evehatur: porrò hunc talem contemnere, nec tantùm non admittere, sed & longiùs abjicere; hoc demùm est, quod idem *çem-çu* ait, ***odisse quæ homines passim amant.*** Sed enim odisse malum, & amare bonum, hæc ipsa est communis omnium natura, quam mortalium nemo non æquâ portione sortitus est: Amare itaque quem alii omnes oderunt, & odisse quem alii omnes amant & æstimant, an non est repugnare adversarique communi mortalium omnium naturæ? Qui autem huic sic adversatur, quidnî simul etiam omnium odium invidiamque ipse incurrat? atque ita invisus omnibus & exosus, quid à vindice cœlo aliud expectet, quàm ut amisso populi amore amittat & Imperium, ut *çem-çu* illis verbis innuit;[14] calamitates[15] certò[16] imminent[17] istiusmodi[18] personæ.

§. 3.

QUOD Multi, ut suprà dictum fuit, ament quæ alii omnes passim oderunt, & contrà; *çem-çu* inde fieri asserit, quod non eadem omnibus sit animi integritas & rectitudo: hæc enim [1] est [2] causa quòd [3] perfectus [4] vir in dignitate constitutus siquidem [5] habet

[6]magnam illam totiesque laudatam virtutis [7]regulam, qua populum ex suâ ipsius personâ metitur; [8]utique [9]synceritas & [10]fides (candidè scilicet sine dolo, ac syncerè sine fictione agendo) fuere illæ [11]quibus eam assecutus [12]fuit; uti & contrà, [13]arrogantia & [14]procacitas sunt illæ [15]quibus eadem [16]perditur. Etenim ubi synceritate tantùm profeceris, ut factus affectuum tuorum Dominus, jam nulli, ne tibi quidem ipsi, fraudi sis; fide item, seu consentaneâ rebus omnibus regulâ actiones tuas omnes moderatus fueris; tum enimverò illam animi integritatem, rectitudinem, & æquabilitatem assecutum te esse deprehendes: nec jam amabis, nisi quod boni homines probant: nec odio habebis, nisi quod boni item omnes detestantur: tum demùm citrà errorem ex temetipso metiri alios poteris, tuamque unius virtutem (ut suprà dictum fuit) in subjectos tibi populos ac Regna, quà famâ, quà exemplo feliciter propagare: quæ est magna illa huc usque tradita, & Principibus Viris tantopere commendata virtutis norma ac regula, qua & odisse ritè, & amare alios scies: factus verè populi pater ac mater. Quod si contrà dignitate & potentiâ insolescens tuæ unius effræni cupidini indulseris; nec quid communis boni ratio, sed quid propria libido suadeat, attenderis; tum utique clausis alienæ utilitati visceribus, voluntatem pro ratione secutus, non jam prodesse aliis, sed tibi uni, non populi reique publicæ emolumento, sed tuo unius commodo studebis, amando quæ boni homines detestantur, & detestando quod boni homines amant probantque: adeoque communi hominum naturæ rebellis factus, ecquid tandem amissâ magnâ illâ regulâ nisi calamitates & ruinam expectes?

f. 14. p. 1. §. 1.

QUIA auri sacra fames, opumque coacervandarum insatiata cupiditas plerumque est, quæ Reges Virosque Principes à regiâ virtutis semitâ divertit, transversosque agit, *çem çu* hoc paragraphò regiam planè viam indicat, qua non tantùm citrà vitium, sed cum magnâ insuper virtutis commendatione, votorum suorum potiri, opesque regias perpetuo incremento augere valeant. Sic igitur ait: [1]augendi [2]opes facultatesque regias [3]datur [4]magna quædam & eximia [5]regula, in primis si qui [6]pariunt & augent [7]illas, seu ad augendas illas operam suam conferunt, sint [8]omnes nemine otioso relicto, sed omnibus agriculturâ aut honestâ negotiatione occupatis: Contrà, Præfecti ac Ministri qui [9]comedunt, seu redditus suos annuos percipiunt ex [10]illis regiis opibus, sint [11]pauci, resectâ scilicet supervacaneâ officiorum Ministrorumque multitudine quæ regio censu alitur.Ettereà si qui [12]laborant & agros colunt strenuè [13]operentur, congruo scilicet agriculturæ tempore non ad alia distracti, sed in uno Agriculturæ opere solerter occupati. Si demùm qui

[14] utuntur illis, seu qui dispensant regias illas opes, lenti [15] moderatique sint, providâ scilicet parsimoniâ longiùs in futurum ita prospiciendo & comparcendo, ut qualibet, v. g. trieteride, unius saltem anni census superfit, quem Regio ærario in perenne auctarium adjiciant. Hac [16] quippe ratione futurum est, ut [17] opes facultatesque Regiæ [18] semper [19] sufficiant.

§. 2.

SUperiore paragrapho *çem çû* regulam tradidit comparandi augendique divitias. Hic jam rectum earum usum docet, dicens: [1] probus & amans suorum Princeps [2] divitiis [3] illustrat [4] personam suam; contrà, [6,7] improbus suâ unius [8,9] personâ [10] ornat [11] divitias. Quasi diceret: Clemens amansque suorum Princeps qui novit magnam illam regulam augendi opes, hoc unum in primis satagit, ut populo suo opum sit satis, nihil de suo unius lucro solicitus; quo illud deinde consequitur, ut & ipse, suspiciente & applaudente populo, omnium ore ac votis celebretur, charus factus omnibus ac venerabilis, quod est quod hic dicitur, *contemnere divitias* & extollere ornareque personam suam. Contrà verò, vir inclemens ac improbus qui magnam illam augendarum divitiarum regulam non novit, illud solùm agit, ut Regium ærarium corrasis per fas nefasque opibus impleat, de egentis populi necessitatibus ærumnisque nihil equidem laborans; quo fit, ut alienatis à se subditorum animis, & Regno, & sibi ipsi tandem sit exitio; quod est, quod hic dicitur, *contemnere personam & extollere divitias.* Itaque divitiis ornare personam, proprie est, non appetere quidem divitias, & tamen devinctis sibi hac modestiâ populi animis reverâ nunquam carere divitiis. Contrà verò personâ suâ ornare divitias, propriè est, velle quidem honorare personam, re autem ipsâ eamdem perdere, quâ perditâ, ecquæ tandem divitiarum est utilitas?

§. 3.

AB utili jam confirmat supradicta *çem-çu*: [1] nondum visum [2] est, inquiens, quod in [3] superiori [3] loco [3] constitutus, id est, Rex, [4] amaret [5] pietatem clementiamque ergà subditos, [6] & [7] subditi [8] non [9] amarent [10] fidelitatem, seu non vicissim Regi suo responderent fidelitate quam debent ex justitiâ: [11] neque etiam hactenus visum [12] est quòd populus [13] gauderet [14] fidelitate erga Regem, & [15] illius (scilicet Regis) [16] negotia & conatus [17] non [18] sortirentur optatum [19] exitum. Ubi verò populus ejusmodi fidelitati Regi suo adhæret, utique Regis opes ac thesauros pro suis habet, ac velut suos in pace conservat & in bello defendit. Unde, nunquam visum [20] est fidelem ejusmodi populum [21] regii [22] ærarii [23] divitias [24] non habuisse pro [25] suis propriis [26] divitiis. Tanti scilicet interest Regi, pietate ac beneficentiâ populum sibi devinxisse.

§. 4.

PErgit *çem-çu* inculcare ampliùs suprà memoratam pietatem beneficentiamque Regis erga populum, ut quæ Principibus Viris nunquam satis commendata sit virtus. Ad hoc autem adducit pulcherrima illa cedroque dignissima monita magni illius Viri *mén-bién çu* dicti qui præcipuâ Regni *Lù* Præfecturâ olim functus erat. Sic itaque [1] *mém* [2] *hien* [3] *çù* [4] ait: qui [5] alunt [6] [7] quadrigas (*hi erant optimates* Tá-fu *dicti, & quadrigâ, seu quatuor equorum curru vehebantur*) quandoquidem regio vivunt censu, [8] non [9] tractant [10] gallinas & [11] porcellos, magnam scilicet horum vim ac numerum in privatæ domûs suæ lucrum alendo, & præripiendo suum plebi, cujus hæc est propria negotiatio. [12] Findentium item [13] glaciem [14] familia (*Superior hic Dynastarum ordo erat*, Kím *dictorum, à quibus numerando ad usque supremum ordinem, omnes in officiis parentalibus glacie utebantur*) quia ampliore quàm optimates gaudent censu [15] nec ipsa [16] alat [17] boves & [18] oves, numerosos scilicet armentorum oviumque alendo greges, sordido quidem domûs suæ lucro, damno verò non mediocri miseræ plebis quæ captato ex humili ejusdem negotiatione lucello vivere solet. [19] Centum denique [20] curruum [21] familia (*Satrapæ hi erant Regulorum*, Kím *item dicti: qui decem stadiorum Sinicorum ditionem vectigalem habebant, poterantque centum curribus bellicis, cum necessitas ita posceret, in campum prodire*) [22] non [23] alant foveantque domi suæ [24] aggravantes [25] vectigalia [26] ministros, qui pretexto vectigalium nomine subjectum populum immaniter deglubant suisque facultatibus exuant. Quod [27] si [28] ille *Satrapa* domi suæ fortè [29] habeat ejusmodi injustè [30] multiplicantem [31] vectigalia [32] ministrum, [33] satius illi foret [34] habere palàm [35] deprædantem gazophylacium thesaurosque suos domesticos [36] ministrum; hic enim uni dumtaxat, ille plurimis nocet. Qui igitur fieri potest, ut communem ejusmodi Regni latronem, populique sanguisugam, subditorum sudores & sanguinem crudeliter adeò haurientem domi suæ patiatur? Atque hæc erat laudatissimi Viri cautio; quam declarans *çem-çu*, ait: paucis [37] his supracitatis verbis [38] dicere magnus ille vir voluit, [39] Reges Virosque Principes [40] non [41] in privato suo [42] lucro [43] constituere [44] lucrum, sed [45] in suâ populique mutuâ [46] æquitate & amore [47] constituere [48] lucrum. Quasi diceret, Viros Principes non debere aggravare populum nimiis vectigalibus, & referta auro argentoque æraria præcipuo sibi lucro ducere; sed illud dumtaxat veri lucri loco habere, in cujus magnam partem etiam populus venit; quem ubi amore beneficentiâque lucrati fuerint, suumque fecerint, tum demùm verè rerum potitos se esse existiment.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

QUOD proximo paragrapho *çem-çu* dixerat, Principes debere lucrum suum præcipuè ex populi sui utilitate & commodis metiri; idipsum nunc amplificat à damnis, quæ illos manent, qui nullâ populi habitâ ratione privatum suum ipsorum lucrum procurant. Ait itaque; si quis[1] gubernat[2] regiam[3] domum,[4] & totum[5] se[5] impendit[6] divitiis[7] coacervandis, id[8] haud-dubiè[9] oritur[10] à vili & [10]abjecto[11] homine qui malitiosis consiliis suis circumventum Regem ad id inducit, tantumque vectigalium & exactionum pondus, tanquam industriam locupletando Regno maximè idoneam, suadet; [12] idque[13] habere[14] pro-bono & æquo persuadet. Hujusmodi perniciosus consiliarius, verè[15] vilis & [15]abjectus[16] homo, si[17] adhibitus fuerit ad[18] gubernandam[19] regiam[20] familiam, utique rapinis & furtis replebit omnia; subditorum bona & facultates pro suo unius libitu diripiendo; adeóque abalienatis à se & à Rege populi animis cœlique justâ irâ in se concitatâ procul dubio & [21]calamitates à cœlo, & ab hominibus[22] ruinæ ac cædes simul[23] unà seu[23] cumulatim[24] supervenient: & [25] tametsi fortè[26] detur[27] vir aliquis[27] probus[27] qui conetur succurrere & tantam malorum vim avertere; [28] tamen[29] ne[30] sic eveniat[31] quomodo valebit unus ille impedire? Atque hoc[32] est quod superius dictum[33] fuit, Regem[34] probum[35] non [36] in suo unius privato[37] lucro[38] constituere[39] lucrum, sed[40] in suâ & populi mutuâ[41] æquitate & amore[42] constituere[43] lucrum.

Perapposita sanè ad totam hujus libri doctrinam Conclusio! planéque digna quâ & çem çu *primi hujus finem libri ceu proprio epiphonemate coronaret; &* Memçius *quarti initium ceu primâ dicendorum epigraphe insigniret. Certè enim, qui omnes libri hujus paragraphos æquâ mente inspexerit, illud equidem liquidò deprehendet, Philosophum nostrum Sinicum*, Confucium *inquam, eo in primis collimasse, ut Regibus virisque Principibus, ad quos præ cæteris magnam hanc scientiam suam direxerat, virtutem ad Regnorum Imperiorumque pacificam & felicem gubernationem ante omnia necessariam esse, non tam ex suo unius, quam ex Antiquissimorum quorumque unanimi sensu, ostenderet. Ut enim omnis Sinensium retrò antiquitas Imperia à cœlo conferri & auferri non vanè credidit, & etiamnum hodie eorumdem posteri fatentur; incolumitatem verò & conservationem eorumdem Regnorum secundùm superos à populi amore ac fide dependere longa tot sæculorum experientia comprobavit: ita communi jam olim sensu primi illi Sinicæ hujus Monarchiæ Fundatores judicarunt & etiamnum hodie è Sinensibus optimi quique fatentur; virtutem esse quæ bene de se meritis Principibus, & Cæli superumque favorem & populi amorem unà conciliet. Sic ut de quamplurimis taceam, lib.*3. xu kim *fol.*17. *Laudatissimus vir ille* y-yn *Magister Regius, ut novum, eumque juvenem & juvenilibus vitiis laborantem Imperatorem* t'ái-kiâ *(qui à 1750. annis*

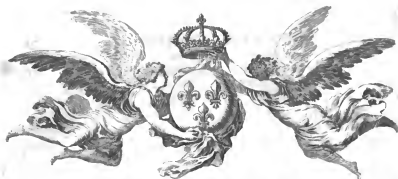
ante Christum regnabat) ad virtutis amorem tantò vehementiùs accenderet, his ipsis verbis è textu depromptis commonebat. O Rex, *inquit,* Cœlum non agitur affectu, qui tamen novit illud debitè venerari & colere, charus & gratiosus illi est *semper*: populus item non semper afficitur; afficitur *tamen semper* illi qui habet pietatem; demique spiritus non semper exaudiunt; exaudiunt autem eum qui pollet verâ virtute. *Hac unâ habitâ, & cœlo æternum, ne dubita, dilectus, & populo semper charus, & spiritibus demùm superisque omnibus nunquam non gratiosus eris, &c. Quam tantam virtutis præ auro & opibus prærogativam cùm author toto hoc libro (ut legenti patet) quâ ratione, quâ authoritatibus passim adhibitis demonstrasset, non poterat sane (meo quidem judicio) altero magis idoneo uti Epilogo, quàm bis ipsis verbis, hoc est, dicere, Regem probum non in sordido illo privatarum opum lucro constituere lucrum; sed in suâ populique mutuâ æquitate constituere lucrum. Quasi diceret; tota libro hoc à me tradita doctrina in hoc uno velut cardine vertitur, unumque hoc precipue docet, ut Reges Principesque viri non tam in refertis auro ærariis quàm in mutuâ ipsorum & populi æquitate, amore, clementiâ, fide, &c. verbo, in virtute rationem veri lucri constituant; quandoquidem ad illius possessionem cætera omnia quæ desiderari possint aut mereantur, aurum scilicet & opes, populi amor, longa nepotum series, pax demùm, & perennis imperii quies stabilitasque ultrò consequantur.*

Atque hæc est illa ex Sinensi hac Areopago jam olim profecta Magna Scientia, tanto nomine utique dignissima, sive doctrinæ ipsius nobilitatem spectes, sive antiquitatem: illam à virtute (quid nobilius?) quam docet; hanc ab ipsis pene Sinicæ Monarchiæ primordiis (quid antiquius?) unde nata est, demonstrat. Et tametsi argumenti nobilitate Europæa Philosophia cum hac Sinica competere, &, si de styli elegantiâ, subtilitate, fœcundiâ varietate, & gratiâ contendas, hanc etiam antecellere non immeritò possit; antiquitate tamen ausim dicere, adeò ad hanc non accedit, ut longissimo plane intervallo sequatur. Sane antequam superstitiosa Asiæ & Europæ Numina nata essent, jam inter Sinas adulta virtus crescebat, ipsæque Regum aulæ in virtutum Lycæa transibant; quando Europa sine Rege adhuc ac lege inculta penitùs fuisse creditur, jam Monarchia Sinica cultissimis Regibus ac legibus regebatur; & cùm erat virtutis apud Sinas notitia, valor & praxis; ea cultioris vitæ ratio, vis, ac tenor, ut aurei cujusdam seculi pax & felicitas in ipsas etiam feras certo quodammodo dimanasse videretur uti constat ex Xukim l. 3. f. 10. *Certe* hû-xuam-hû *Classicus Sinensium Annalium interpres, ut videre est in Appendice Chronicâ,* Câm-Kién-pù *dictâ,* lib. 1. f. 20. *disertis verbis affirmat, totam libri hujus* Tá-Hiô *doctrinam haud aliis constare, quam Regum* Yaô, xún, yù, tâm, vên-vâm, vù-vâm, & cheu-cúm, *ac ipsiusmet etiam* Confucii *documentis & exemplis. Imò de ipso* Confucio *nepos ejus* çù-sú *testatur (uti videre est in sequenti libro* Chûm-yûm) *ipsum in suis libris non aliam, quàm prisco-*

rum illorum Regum doctrinam adferre; ut proinde Confucius *doctrinæ hujus non tam Author quàm Interpres ac præco dicendus sit; quia scilicet pene totam longe ante sua tempora traditam, ab aliis potiùs accepit, & ad posteros transmisit, quam ipse invenit. Tametsi non inficior, etiam huic suam inde partem aliquam deberi; primas tamen, & quidem potiores, sibi vendicant modò recensiti antiquissimi Sinarum Reges, qui primi doctrinam hanc & præceptis instituêre, & exemplis docuêre.*

Finis Libri Tá Hiô.

SCIENTIÆ SINICÆ

LIBER SECUNDUS.

EST Liber hic opus quidem *Confucii*, ſed ab hujus nepote *çù-ſū* dicto, editus. Agit autem potiſſimum de *medio ſempiterno*, ſive de aureâ mediocritate illâ, quæ eſt, ut ait Cicero, inter nimium & parum, conſtanter & omnibus in rebus tenendâ; ideóque *Chūm-yûm* Libri titulus eſt; *Chūm* quippe *medium* ſignificat; *yûm* verò (quod vulgò ſolet pro ordinario vel quotidiano accipi) hoc loco ſecundum Interpretes idem ſonat quod *conſtans*, vel *ſempiternum*.

f. 1. p. 2. §. 1.

ID quod à cælo eſt homini inditum dicitur natura rationalis: quod huic conformatur natura & eam conſequitur, dicitur regula, ſeu conſentaneum rationi, reſtaurare quoad exercitium hanc regulam ſe ſuaque per eam moderando, dicitur inſtitutio, ſeu diſciplina virtutum.

§. 2.

DICTA Regula cùm ſit naturæ rationali intrinſeca nunquam poteſt, nec verò debet vel uno temporis momento abeſſe aut ſeparari ab homine; quod ſi poſſet aliquando abeſſe aut ſeparari, jam non eſſet regula ſeu ratio à cælo naturæ inſita. Atque hæc eſt cauſa cur perfectus vir adeò ſemper ſollicitè attendat ſibi, atque invigilet in his etiam quæ non percipiuntur oculis, uti ſunt minimi motus animi; cur itidem adeò timeat & paveat in his etiam quæ non percipiuntur auribus; ut ita, cum aliquid faciendum fuerit, ne momento quidem deflectat à norma rectæ rationis ſibi impreſſa.

f.2.p.1.

f. 2. p. 1. §. 1.

MOtus namque animi d ferè sunt, quod non apparet, quia reconditi & sibi soli noti; sunt item id quod non est manifestum, quia admodùm subtiles & minimum quid; ideòque perfectus vir tam sollicitè invigilat cordis sui secreto, & cautus est in internis quæ solus ipse intuetur; quo deinde fit, ut qui aliis reconditi & abstrusi sunt, intimi scilicet cordis recessus, ei tamen soli patescant; qui item subtilissimi sunt ac percipi vix possunt, minutissimi scilicet animi motus, sive ad bonum, sive ad malum, ei tamen soli manifesti omninò sint.

§. 2.

CUM autem radix passionum intima sit naturæ hominis, vel potiùs ipsâmet natura sit ista radix; hæc autem in actus suos vel passiones prorumpat assiduè, summâ cum vigilantiâ attendit sibi Vir perfectus ut has, ipsius quoque naturæ fræno, quatenus hæc rationis & discretionis principium est, moderetur. Itaque passiones animi, ut sunt gaudium ex prosperis, ira ex adversis, tristitia ex jacturâ, hilaritas seu læta fruitio rei obtentæ, priusquàm pullulent prodeantque in actum dicuntur medium seu esse in medio, quia sunt adhuc indifferens quid ad excessum vel defectum; at ubi pullularunt, & omnes attigerunt rectæ rationis dictamen, dicuntur consentaneum, seu quidam passionum inter se & cùm ipsa ratione concentus. Et quidem, cum sunt in medio; orbis universi magnum principium ac omnium bonarum actionum fundamentum dicuntur; cum sunt rationi consentanea, *orbis* universalis regula, seu Regia humani generis via dicuntur.

Doctrinam de tenendo medio, veluti fontem omnis Sapientiæ Sinicæ, per omnia retrò sæcula manantem, jam mille sexcentis & amplius annis ante Confucium *inter alia commendavit* Yaô *Imperator Successori suo* Xún; *& hic rursùs magno* Yù, *dum hæredem Imperii eum constituit. Continet autem sexdecim litteras, quas multò pluribus & exponunt & extollunt Interpretes. Nos hic eam verbis* Cham-*colai, sed in compendium redactis explicabimus. Sic igitur* Xu-kim lib. 2. f. 10. ait: Cor homini unicum est: hoc dum privato affectu ducitur, vocatur *Gìn sin*, id est hominis cor, cum ex rectæ legis dictamine agit, *Taó-sin*, id est, rationis cor nuncupatur: hominis cor, *seu voluntas, cum sit varium quid & facile à quovis objecto moveri & flecti*, res est periculis *semper obnoxia*: *idem cor verò seu voluntas ad* bonum & virtutis normam conformata est quid excellens ac reconditum; unde oportet, ut serio examine cor illud identidem depures à pravis & privatis, quæ tacitè sese insinuant, affectionibus; atque ita rectum cor à pravo secernas: quo facto rejice penitùs quod est humani & privati cordis, & rectam illius cordis legem veluti unicam tuæ personæ dominam

L

constitue, unum & idem servans semper in omnibus: Sic ab hac lege neque defectu, neque excessu aberrabis; adeòque solidè ac veraciter apprehenderis ipsum medium. Radix igitur & fundamentum, cui innititur recta orbis terrarum administratio, unius est cordis rectitudo & norma, *&c. Hæc colaus.*

p. 2.

UBI igitur perspecta fuerint medium & consentaneum, tum demùm Cœli quoque ac terræ status quietus, permanens ac pacificus, & omnium rerum uniformis propagatio vigorque consequetur. Nam (*ut Interpretes addunt*) si homo agat semper juxta rectam rationem, quandoquidem hic unum veluti corpus cum universo efficiat, consequens erit, ut etiam cœlum & terra juxtà normam sibi inditam agant, Planetæ influant absque vitio, quatuor anni tempestates absque defectu decurrant, Juvenes optatos vitæ annos, Senes finem naturæ consentaneum, res denique omnes debitum sibi statum & locum consequantur.

Quis hic non videt eò dumtaxat collimasse Philosophum, ut hominis naturam, quam ab origine suâ rectam, sed deinde lapsam & depravatam passim Sinenses docent ad primævum innocentiæ statum reduceret? Atque ita reliquas res creatas homini jam rebelles, & in ejusdem ruinam armatas, ad pristinum obsequium veluti revocaret? Hoc f. 1. §. 1. libri Tà Hiô, *hoc item hic, & alibi non semel indicat. Etsi autem nesciret Philosophus, nos à primævâ felicitate propter peccatum primi parentis excidisse, tamen & tot rerum quæ adversantur & infestæ sunt homini, & ipsius naturæ humanæ ad deteriora tam pronæ, longo usu & contemplatione didicisse videtur, non posse hoc universum, quod homo vitiatus quodam modo vitiarat, connaturali suæ integritati & ordini restitui, nisi priùs ipse homo per victoriam sui ipsius, eam, quam amiserat, integritatem, & ordinem recuperaret.*

f. 3. p. 2. §. 1.

HIC, & reliquo hoc libro, *çù-su* citat Magistri verba dicens: *Confucius* ait: perfectus vir tenet *medium* semper & ubique; *improbus* verò prævaricatur *medium* vel excessu, vel defectu.

§. 2.

PErfectus Vir) exponit *çù-su*) habet *medium*, sive semper est in medio, & quia *perfectus* est, ideo semper seu quovis tempore, adverso scilicet & prospero, conformat sese suasque actiones cum eo, in quo est, medio; idque cum eâ (de quâ suprà) cautelâ, vigilantiâ, & timore circà minimos animi motus; *improbus* etiam habet suum *medium*, quod teneat, sed quia *improbus* est, ideò nullo tenetur metu nec pudore illud prævaricandi; passim enim omnia pro libidine agit.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius ait : *medium* ô quàm illud sublime ! è vulgo pauci illud tenent. Neque hoc novum; vetus iste morbus est, querela vetus, jam olim sic fuit.

§. 2.

Confucius ait : causam, cur mortalium plurimi per regiam hanc medii viam non incedant, ego quidem probè novi : prudentes enim hujus sæculi illud transgrediuntur ; & quia plura quam hoc medium & altiora se intelligere arbitrantur, medium quasi parvum & non sufficiens negligunt; rudes verò non pertingunt ad medium, quia aut non norunt aut difficultate territi, diffidunt eò pervenire. Causam item quare complures hanc medii viam, quamvis adeò conspicuam, non habeant perspectam, ego novi ; sapientes enim seu qui profitentur studium sapientiæ, medium suis factis excedunt & prætereunt, sive excessu ferè peccant, periculosa quædam & inusitata principia viasque sectantes; *inertes* autem & hebetes animæ factis suis ad id non perveniunt, quia desperant medii notitiam, nedum medium ipsum consequi.

p. 2. §. 1.

QUOD verò passim sic peccetur, oritur ex defectu examinis; cum enim regula illa sit homini intima, actiones quæ à naturâ procedunt, utique nonnisi ex dictâ regulâ plerumque procederent, siquidem hæc foret probè cognita, Ex. gr. inquit *Confucius*, hominum nullus est qui non bibat in dies & comedat; & tamen in re tam obviâ pauci valent dignoscere rectos sapores, seu rectum judicium ferre de potûs ac cibi tot condimentis vitiati naturâ & efficacitate, quam si accuratiùs explorarent, non toties temperantiæ limites excederent.

§. 2.

Confucius concludens ait : quod igitur medii via hæc non frequentetur aut observetur, ea itidem causa est, quia nec hanc (proh dolor!) homines indagare nec cognoscere laborant; adeoque aut excedunt medium, aut ab hoc recedunt.

§. 3.

Confucius ad serium medii examen exhortans omnes, adducto exemplo Imperatoris *Xún*, sic ait : *Xún* Imperatoris illius quàm magna fuit prudentia ! Siquidem ille non suo unius judicio & privatâ prudentiâ, sed consiliis ac sapientiâ suorum fretus Rempub. administrabat. Itaque *Xún* gaudebat de obviis quoque rebus alios consulere; & solebat seu gaudebat examinare omnia quamvis obvia & vulgaria suorum responsa; qui si fortè quidpiam suggererent rationi minus consentaneum, sic eo non utebatur, ut tamen prudenter dissimulans occultaret quod inerat mali, fovens hoc modo

ſuorum fiduciam & candorem monendi identidem Principem ſuum: conſiliis verò quæ cum ratione congruebant, ſic utebatur, ut etiam deprædicaret quod iis inerat boni, quò alacriùs ſidentiuſque ſenſum animi ſui declararent. Quod ſi dicta reſponſa pauxillùm à medio aberrarent, arripiebat ſedulò illorum (reſponſorum) duo extrema, quibus ad rationis trutinam maturè expenſis, utebatur dumtaxat horum (extremorum) medio in ordine ad populi regimen; quo fiebat, ut non ex ſuo unius tantùm, ſed ex ſuorum judicio ac conſilio ſemper res ageret. Atque hæc illa fuêre propter quæ factus eſt *Xún*, talis ſcilicet ac tantus Imperator.

Memorant Annales Sinici, Imperatorem hunc ſolitum fuiſſe in anteriori atrio Palatii ſui tabulam ſuſpendere, in quâ licebat ſubditis ſidenter Regem ſuum commoneſacere, & notare, ſi quid ab illo fortè peccaretur.

f. 5. p. 1.

C*onfucius* arguens ſuorum temporum fallacem ac degenerem à Priſcis Regibus, prudentiam, ait: hominum quivis nunc dicit, ego prudens ſum, ſcio quid agendum ſit, quid non agendum; at verò quia lucrum & commodum proprium dumtaxat, non autem ejus damna & pericula æquè præ oculis habet, impulſu quolibet mox intrat incautus in mille retia & laqueos, ac demùm incidit in foveæ medium, & iſthuc, unde nequaquam ſcit effugere nec ſeſe expedire: hominum item quilibet dicit; ego ſatis ſum prudens, & de facto ſeligit ſibi *medium*, & juxtà hoc agit; ſed ecce ſocordiâ victus, non valet nequidem per ſpatium unius menſis illud conſtanter ſervare. Ut quid ergò iis prodeſt ſcientia & cognitio medii?

p. 2. §. 1.

C*onfucius* ait: Diſcipulus meus *Hoeî* hic nimirum erat Vir ſanè prudens; noverat enim res inter ſe probe diſtinguere, ac dein ſeligere *medium*: & ſi quando aſſecutus erat unam virtutem, illicò velut ambabus ulnis illam venerabundus arctè ſtringebat, fovebatque intrà pectus, & nunquam ſemel apprehenſam à ſe dimittebat.

§. 2.

C*onfucius* ait: *Orbis Regna* erunt equidem, qui poſſint pacificè regere; dignitates & cenſus erunt qui valeant recuſare; nudos enſes erunt qui poſſint fortiter calcare; at verò *medium*, quamvis primâ fronte facilè appareat, tamen non poteſt quivis niſi cum majori quodam certamine & labore obtinere.

f. 6. p. 1. §. 1.

HAC fortè occaſione diſcipulus *çù-lú*, ut erat indolis bellicoſæ, & appetens gloriæ militaris quæſivit de fortitudine.

§. 2.

SCiscitatur ex eo *Confucius*, & ait : an quæritur hic de hominum illorum, qui in Australi regione degunt, fortitudine ? An de eorum, qui Borealem regionem incolunt, fortitudine ? An verò de vestrâ, qui sapientiam colitis, fortitudine ?

§. 3.

LArgiùs, leniùsque se gerere, & cum indulgentiâ quadam in suorum institutione non castigando semper, nec justo severiùs, eorum desidiam, vel tarditatem, nec ultionem aut pœnas exigere à refractariis, sed eos patienter ferre ; ea demum est Australium regionum fortitudo qua hominum animos paulatim student rationi subjicere : Et hæc viri perfecti præstare possunt.

§. 4.

IMpavidum & securum cubare lanceas super loricasque ; medias inter mortes versari, & tamen non pertimescere nec affici tædio vitæ hujusmodi, Borealium quidem regionum fortitudo est ; & hæc fortes & robusti præstare possunt ; quoniam tamen multum hic temeritatis adesse solet, mediique regula crebro admodum violari, non ea est fortitudo, quam à vobis expecto, discipuli mei.

p. 2. §. 1.

ITaque Vir perfectus sui unius victoriæ semper intentus, ad mores & ingenia aliorum se fingit quidem & accommodat, attamen (ut est sui Dominus) non patitur sese velut diffluere ; neque depravari inertium molliumque consuetudine & exemplis, nec in omnibus sine discrimine obsequitur & hæc fortitudo proh quanta est! Rursùs in medio aliorum à recto aberrantium ipse unus rectus stat, & neutram in partem inclinat, hæc fortitudo quanta est ! Item si in Regno vigeant virtus & leges & ipse Magistratum gerat, hos tamen honores inter non mutat mores, nec eam vitæ normam, quam privatus servabat, adeoque nec inaniter intumescit ; hæc fortitudo proh quanta est ! Contrà verò si in Regno jaceant virtus & leges, si magna sit rerum perturbatio ; ipse tamen, quamvis prematur inopiâ & aliis atque aliis ærumnis affligatur, etiam redactus ad ipsam usque mortem inter hæc non mutatur, suscepti semel propositi semper tenax, hæc quoque fortitudo proh quanta est, & quàm eximia ! Nimirum sita est illa in assiduâ sui ipsius victoriâ. A vobis ergò discipuli mei præ illâ Australium & Borealium Gentium fortitudine, & expeto & expecto fortitudinem ejusmodi.

§. 2.

COnfucius ait : Sunt qui temerè transiliunt medii limites dum sectantur virtutes nescio quas prorsùs inusitatas & reconditas, ac gaudent patrare miranda quædam, ut posterioribus sæculis sint qui nomen eorum deprædicent. Sed ego certè non fecerim ejusmodi

M

rem; quod passim nosse convenit & agere, id nosse & agere studeo.

f. 7. p. 1. §. 1.

PErfectus Vir aggreditur viam ordinariam, & ideò in eâ constanter progreditur: at sunt qui vel inusitata & abstrusa, nec non majora viribus suis temerè affectant, vel, tametsi virtutis viam eo, quo par est, modo sint ingressi, tamen in medio ipsius viæ cursum abrumpunt, & turpiter deficiunt. At ego certè non velim nec possim sic sistere; quæ cœpi conabor perficere.

§. 2.

ITaque perfectus Vir in omnibus semper conformat se *medio*, nil ultrà, nil citrà agens; amore autem virtutis fugere sæculum, honores, &c. adeoque jam nunquam videri ab hominibus, imò nec cognosci; & tamen nullo inde seu tristitiæ seu pœnitudinis sensu affici, tam arduum est, ut solus is qui sanctus est, præstare id possit.

p. 2. §. 1.

HOC & sequenti paragrapho *çù-su* ait *perfectorum* in medio sectando regula usu ampla est & universalis; & tamen intima illius vis ac ratio in re parva est & subtilis ac recondita, adeoque à paucis cognita

§. 2.

VIRI fœminæque, quamvis rudes, intrà Sphæram suam naturalem possunt quadantenùs pervenire ad practicam medii notitiam; sed cognoscendo pervenire ad hujus subtilissimum apicem, quamvis sanctus quispiam sit, & probè intelligens, equidem habebit aliquid, quod nondum cognoverit. Viri fœminæque, quamvis sint *inutile* vulgus, tamen fieri potest, ut in quibusdam rebus juxtà medii regulam subinde queant ex parte operari; at verò pervenire ad hujus supremum apicem, quamvis sanctus quispiam sit, adhuc habebit quo non possit pertingere, & quæ servare nequeat; quin imò ipsum cœlum & terra, quamvis horum tanta sit magnitudo, perfectio, atque ergà homines beneficentia, tamen ob elementorum temporumque vicissitudines nequeunt explere singulorum vota, sic prorsùs, ut homo in eis reperiat quæ arguat, & adhuc habeat ob quod indignabundus de cœlo terrâque conqueratur. Propterea si Vir perfectus agat de ejus magnitudine, necessariò fatebitur, orbem universum non posse tantæ virtutis molem capere aut sustentare; si verò agat de ejusdem reconditâ exiguitate & subtilitate, fatebitur item, quòd orbis totus non possit eam dividere aut penetrando perrumpere. Sensus est; nulla res adeo magna est, in quâ ratio non insit; nulla item adeò exigua, quæ ratione quadam careat.

f. 8. p. 1. §. 1.

COnfirmat prædicta citans Odam, quæ sic ait: Avis *Yvên* dicta volando penetrat cœlos: piscis immergitur in pelagus, id est (exponit *çù-su*) uti avium volatus ad alta cœlorum, & piscium impetus ad ima profundi fertur; ita hæc ipsa virtus & ratio ad summa pariter & ima pertingens, in maximis minimisque rebus suprà & infrà exerit sese ac manifestat.

§. 2.

ITaque ut dixi, perfecti Viri in hoc medio servando regula ducit initium ab ipsis homuncionibus & mulierculis; atque adeò eadem illa, quæ perfectorum in medio servando virtus seu regula, cùm sit universalis & omnibus ingenita, sua quoque rudimenta habet in promiscuo hominum vulgo: at verò quatenùs extendit sese illa ad suum apicem; vel, si discurramus (ut alii explicant) de illius apice; longè latèque resplendet ac manifestatur & patet in cœlo pariter & in terra.

Postquam *çù-su* explicavit quod superius dictum est, rationis regulam & ei consentaneum nunquam ab homine posse abesse, hoc idem sequentibus paragraphis ex *Confucii* dictis penitùs explanat.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius*, ut probet omnes promiscuè ad eam, quæ homini insita est, regulam suo modo posse pertingere, explicans illud axioma, ***quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris***: Sic ait: Regula rationis (quæ versatur, Ex. gr. inter Regem & subditum, inter Patrem & Filium, Maritum & Uxorem, Majores natu & Minores, denique Amicos inter) Non longè abest ab ipsomet homine; illa verò, quam homines sibi fabricant regula, & longè abesse volunt ab ipsomet homine (cujusmodi sunt exotica & ardua quædam principia, quæ modò dictis quinque hominum ordinibus haudquaquam concordant) non *potest* censeri regula & ratio.

§. 2.

COnfirmat hoc à simili ex Oda petito, quæ sic ait: Cædito manubrium, cædito manubrium; hujus exemplar seu regula non longè abest; quippe in manu artificis est manubrium ipsum, quo rude lignum dolat, ut efformet aliud. *Confucius* explanans simile sic ait: Artifex manu arripit manubrium, ut securi exscindat formetque alterum simile manubrium; idem obliquè contuetur, & explorat an exactè respondeat ipsi, quod in manu est, manubrii formæ & regulæ; adhuc tamen hanc ipsam abesse longiùs existimo, quàm absit illa, quæ à cœlo homini indita est, regula, quia hæc intrinseca, extrinseca est illa; & in cædendo manubrio unum ab alio diversum est: ideo vir perfectus dum instituit hominem, non per extrinsecum quid & remotum ab homine; sed per ipsummet hominem

instituit regitque hominem, nec assimilatur cædenti manubrium qui diversum cædit ab eo quod manibus tenet: Etenim inest homini lumen idem rationis; hoc unum excitat & esse jubet pro regulâ; quo facto si id assequatur, ut his corrigatur & emendetur, tum demum acquiescit, & sistit, operosiori scilicet institutioni supersedens.

f. 9. p. 1. §. 1.

RURSUM ait: Quisquis omni cum fide & synceritate ex se metitur alios, hic utique discedit à regulâ & lege naturali non procul; seu à regulâ illâ dirigitur, quam in se ipse habet; quippe cujus primum ferè dictamen hoc est: quæ fieri sibi quis non optat, ea itidem ne faciat aliis.

§. 2.

PErfecti Viri regulæ sunt quatuor; ego verò, ait *Confucius*, necdum ex illis quatuor vel unicam servare possum. 1. Uti exigo à meo filio, ita servire patri, ego ipse nondum possum. 2. Uti exigo à meo subdito, ea cum fide servire Principi, ego nondum possum. 3. Uti exigo à meo fratre natu minore, eâ cum observantiâ servire natu majori, ego nondum possum. 4. Uti exigo à meo socio & amico, ei primas deferre, & debitis officiis antevertere, ego quidem necdum possum. Vir autem perfectus ordinarias & quotidianas has virtutes absque ullâ fictione opere exercet; in quotidianis quoque sermonibus circumspectus est; & si quid fuerit in quo deficiat adeoque non expleverit officium suum, tùm non audet non sibi vim facere ut tandem id expleat: si ei nimia suppetat verborum copia, non item audet totam effundere: adeoque severus suimet censor hoc agit, ut verba respondeant operibus, & opera respondeant verbis. Hujusmodi autem Vir perfectus quomodo non sit solidus ac stabilis? Hunc ego interim imitari conor, & ejusdem servans vestigia, longè quidem, sed tamen sequor.

f. 10. p. 1. §. 1.

DOCET hic *çù-su*, Virum perfectum sortè suâ contentum vivere. Perfectus Vir, inquit, pro ratione sui statûs, quem hic & nunc obtinet, res agit; nec cupit quidpiam ab hoc suo statu alienum.

§. 2.

SI dives est & honoratus, agit ut dives & honoratus; sic tamen ut illicitis voluptatibus & luxui non se dedat, nec arrogantiâ suâ fastuque offendat quemquam. Si pauper est & ignobilis, agit ut pauper & ignobilis; sic tamen ut nihil Viro gravi & probo indignum committat. Si extrà patriam suam sit alienigena, agit ut alienigena, seu ita gerit se ut poscit status degentis inter extraneos, sui semper similis. Si versetur in ærumnis ac laboribus, agit pro ratione statûs

ſtatûs ærumnoſi, tenax ſemper magni propoſiti. Denique perfecto viro nullus eſt vitæ ſtatus quem ingrediatur, ubi non ſit ſui Dominus, & ſuâ ſorte contentus; adeoque ſibi ſuccedat ex ſententiâ.

§. 3.

IDem ſi conſtitutus in ſuperiori loco eſt & dignitate, non inclementer tractat inferioris ordinis homines, metum iis incutiendo, ſi autem conſtitutus eſt in inferiori loco & dignitate, non adulatur ſuperioribus favores eorum captans. In hoc totus eſt, ut perficiat ſeipſum, & non requirit quidquam ab aliis; adeoque nunquam indignatur cuiquam. Supernè, non conqueritur de cœlo quod proſpera non conferat, aut eum affligat adverſis. Infernè, non criminatur nec culpat homines; quibus adverſitatum aut defectuum ſuorum cauſam non tribuit. Nimirum ſuâ ſemper ſortè contentus nihil expetit, à ſtatu, quem obtinet, alienum.

§. 4.

IDeò perfectus Vir commoratur in planâ quadam & quietâ Regione, & æquo animo expectat unicam cœli circà ſe ordinationem: improbus è contrario præceps ambulat vias periculoſas, & per fas ac nefas quærit planè gratuitam ſibique non debitam ſortem & fœlicitatem: quam ſi obtineat, merè equidem fortuitò obtinuiſſe cenſendus eſt.

p. 2. §. 1.

COncludit *çù-su* verbis *Confucii* mentem ſuam. *Confucius* ait: Sagittarius habet quamdam ſimilitudinem cum viro perfecto: ille ſi aberrat à depicto ſcopo, reflectens ad ſe exquirit erroris cauſam non ab aliâ quàm à ſuâ ipſius perſonâ; ita perfectus Vir, ſi deflexerit à medii ſcopo, cauſam erroris ſibi non alteri tribuit, adeoque à ſe rationem illius exigit.

§. 2.

DOcet hic *çù-su*, quâ ratione paulatim ad medii perfectionem pervenire oporteat. Perfectorum, inquit, regula, ſeu procedendi ratio, eſt inſtar facientis iter longinquum, qui utique à loco ſibi propinquiori illud orditur. Eſt item inſtar ſubeuntis in altum, qui utique ab infimo gradu aſcenſûs ſui initium facit.

§. 3.

SEquitur hic ſimile familiare & domeſticum, quo *çù-su* dicta probat ſeu illuſtrat, primo authoritate libri Carminum, & deinde *Confucii*. Oda ſic ait: Ubi uxor tua eſt amans concordiæ, ibi familia eſt inſtar pulſantis cymbala, ſuaviſſimâ illâ domeſticæ pacis mutuæque concordiæ voluptate perfruens: Rursùs fratres natu majo res & minores ubi concordant, horum concordiæ gaudium utique diu perſeverat, dimanans perpetuò in filios & nepotes; atque ita

rectè ordinatur tua domestica familia, insuper exhilaratur & tua uxor, & filii, & nepotes.

§. 4.

Confucius item ait: pater ac mater familias ô quam ipsi læti ac tranquilli vivent in hac suorum inferiorum harmoniâ domesticâ! mutua quippe concordia inferiorum, Ex. gr. nurûs ac generi, fratrum natu majorum & minorum, redundat in gaudium parentum seu majorum. Atque ita verum est, in viâ virtutis ab inferioribus gradum sterni ad superiora.

f. 11. p. 1. §. 1.

Confucius, ut ostendat, ad supradictam medii virtutem adeò amplam & sublimem, constanti conatu enitendum esse, exemplum desumit à spiritibus, quorum uti vis intellectiva est excellentior, ita & in operando est efficacitas magna: sic igitur ait: Spiritibus inest operativa virtus & efficacitas; & hæc ô quàm præstans est! quàm multiplex! quàm sublimis.

Tametsi duabus vocibus, quei xin *seu disjunctim, seu unitim sumptis varia attribuantur significata quæ in ipsorum Dictionariis videre est, hoc tamen loco rejectis aliquorum Interpretum, qui multis erroribus imbuti tum inter sese mutuò, tum secum ipsi pugnant, commentis aëriis* Colaus *Interpres noster cum aliis multis per* quei xin *intelligit eos spiritus quorum venerationi vel opi implorandæ instituta sunt sacrificia. Favet hîc autem* Colao, *ea quæ communis est toti Imperio, vocis utriusque acceptio: favent item multi Priscorum textus & hic præcipuè, quem modò explanamus, ubi distinctè Philosophus eos & eorum operationes definit, atque ea tribuit illis, quæ nonnisi spiritibus intelligentiâ præditis tribui queant: favet denique tot ubique Templorum, tot quoque rituum & sacrificiorum, quæ dictis* quei-xin *ab omni ævo dicata sunt communis usus. Quis enim non explodat posteriorum temporum Interpretes dum per* quei-xin *intelligi volunt duarum qualitatum* Yn *&* Yâm, *id est frigidi & calidi seu perfecti & imperfecti naturales operationes, vel earumdem remissionem & intensionem & nihil amplius; Ecquis enim sine rubore ausit dicere meras has qualitates materiales & inanimes tot tantisque honoribus, sacrificiis atque jejuniis coli debere, ab iis exaudiri supplicum preces ac vota, & quæ ex virtute fiant approbari, damnari verò quæ cum vitio negligentiaque conjuncta sunt? Quid quod hosce spiritus incorporeos passim vocant, vestigium sui nullum relinquere humanis sensibus asserunt, rationem item loci aut mensuræ, sicut corpora, habere negant? Quamvis autem non desint qui per duas illas voces intelligi volunt unicum numen supremum eò quod in libris officiorum & alibi modo nominetur* cœli spiritus *modo* cœli terræque spiritus, *modo* supremus spiritus, *modo* spiritus, *vel* spirituum supremus Imperator, *modo* supremi Imperatoris spiritus, *plerumque tamen hîc agi videtur de spiritibus illis seu intelli-*

gentiis quos Deus tuendis & conservandis rebus creatis seu præsides & administros constituit, quos alibi Interpres vocat Xâmtí chi xîn, *id est* supremi Imperatoris clientes & subditos *qui Planetis & reliquis Astrorum, qui Elementorum nec non regionum rerumque sublunarium curam habeant: sic enim disertè* l. Xu-kim p. 1. f. 12. *de* Xún *Imperatore simul & Legislatore refertur, quod quoties lustraret Imperium* sacrificabat supremo *cæli* Imperatori, *dein ritu inferiori* litabat sex Principibus spiritibus *videlicet 4. tempestatum anni, frigoris & caloris, Solis, Lunæ, 5. Planetarum præsidibus, exinde* tamquam longiùs à se remotis litabat montium & fluminum spiritibus, *denique* litabat circumquaque diffusæ multitudini spirituum. *Quin & libro 3. Officiorum f. 67. sic habetur*: Imperatores *(qui immolanda suo tempore animalia ali jubebant per centum hoc est omnes Imperii urbes)* Mandabant populo ut nemo esset qui non omnino exereret suas vires ad honorandum magni cæli supremum Imperatorem, celebriorum *insuper* montium & majorum fluminum & quatuor regionum terræ spiritus ut pro populo flagitarent felicitatem, *sed prosequamur textum & expositionem.*

§. 2.

DOcet *Confucius* inesse spiritibus suprà memoratis vim quamdam prorsùs eximiam & ordinis superioris; quia cùm res omnes corporeæ cadant sub sensum, soli spiritus hunc fugiunt. Verum quidem est, inquit, quod visu percipimus illos quodammodò, quatenus in effectis suis identidem se produnt; sed tamen reverâ non videmus. Rursùs auditu percipimus illos quodammodò dum contemplamur tot effectuum qui ab illis procedunt tam concordem discordiam & quasi harmoniam; sed ipsos tamen non audimus; denique adeò intimè sociantur & incorporant se se, ut ita dicam, rebus omnibus; aut *(ut alii explicant)* exercent operationes suas circa res omnes sic, ut res non possint eos à se dimittere; seu, nequeant consistere sine eorum directione.

§. 3.

ATque hæc est causa, cur spiritus efficiant, ut orbis homines quibus est à naturâ indita gratitudo, abstineant identidem sese præcipuè quidem à vitiis; & ut animus sit purus ac mundus; corpus item splendidiore habitu adornatum, ut sic eâ quâ decet reverentiâ offerant sacrificia quò tempore dum contemplantur illam spirituum multitudinem, velut mare quoddam, omnia implentem; ita eos venerantur ac si assisterent ipsis supernè, ita quoque reverentur ac si adstarent ipsis ad lævam & dextram.

p. 2. §. 1.

COnfucius authoritate libri *Xi-kim* dicti probat hanc illis deberi reverentiam. Oda sic ait: An spiritus adveniant & appropinquent sacrificantibus, eorumque vota suscipiant, non potest facilè conjici

nedum determinari; magis ne verò determinari poterit si negligenter colantur, & in eorum obsequio homines languescant? Seu si hi qui omni cum veneratione iis sacrificant, nequeunt eorũm præsentiam facilè percipere, quantò minùs percipient ii qui oscitanter ac remissè & cum tædio illos colunt?

§. 2.

HÆC spirituum tam arcana subtilitas, nec minor per effectus suos manifestatio, quamvis spiritus in se adeò occulti sint, usque adeò clara est, ut revera tamen non possint occultari; ita planè se res habet.

Quamvis pateat existentia spirituum ex ipsomet textu & mente Philosophi; juvat tamen hoc loco quid & ipse Cham-*colaus de spiritibus sentiat (utique ex mente ipsius Philosophi) ipsiusmet verbis Lectori declarare. Sic autem ait quod* sint spiritus, utique verè est hoc è ratione; *nam* perpetuo motu operantur in hoc cæli & terræ medio, & exercent pro officio suo illam beandi probos, & affligendi improbos potestatem: ideò ipsorum *(scilicet spirituum)* agilitas, & intelligentia apparet ac clarè se manifestat, & nunquam potest occultari. Revera sic est. *Mirificè favet huic Interpreti Interpres alter, paris cum Colao authoritatis; & ipse* Cham *dictus, cognomento* tûm-ço*: hic autem in vigesimâ circiter editione Commentariorum suorum in modò explanatam* Confucii *sententiam sic scribit*: *Vox illa* Chîm significat spirituum veritatem. Et sensus est: revera dantur isti spiritus. *Voces illæ*, pú cò yèn, id est manifestum est, seu celari aut negari non potest. *Sic ille in libris.*

f. 12. p. 1. §. 1.

HIC & deinceps *çù-su*, ut explicet latitudinem ingenitæ omnibus rationis quoad usum, Avi sui verba affert de Priscorum Regum virtutibus; ac primo quidem de illustri Imperatoris *Xún* erga parentes suos obedientiâ. *Confucius* ait: *Xún* Imperatoris illius ô quàm magna fuit obedientia! Virtute fuit sanctus; quo & factum est ut tanti filii parentes ubique celebrarentur. Dignitate fuit cæli filius, id est Imperator: hæc verò dignitas ad parentes quoque certâ ratione transivit; &, si de opulentiâ agamus, obtinuit quidquid quatuor maria *(sic orbem sibi notum Sinæ declarant)* intrà se complectuntur. Has item opes in parentum cultum planè regium nec non delicias eorumdem pius profundebat. In aulis parentalibus regio de more & apparatu defunctis majoribus parentabat, quem morem filii quoque ac nepotes conservarunt: Hoc autem modo ea tam illustris & Regia dignitas in familia ipsius diu perstitit; & à posteris vicissim tanti Avi memoria, præsertim in parentalibus officiis ac ritibus, perpetuò conservata fuit.

Non offendat, Lectorem vox Xím *seu* Sanctus; *non enim hic aliud*

(uti

(uti in lexicis videre est) significat quàm eximiè sapientem & intelligentem, vel gîn chi ché, *id est, hominis summum ad quod homo suis viribus potest pertingere.*

§. 2.

IDEO magna illius virtus, non casu, sed destinato haud dubiè consilio, obtinuit suam illam à cælo dignitatem, seu Imperii coronam, virtutis præmium: item haud dubiè obtinuit suos tam amplos census & immensas opes illas quas ambit Oceanus: haud dubiè obtinuit suum illud toto orbe tam celebratum nomen famamque tantam: haud dubiè denique obtinuit illud dulce præmium longævæ ætatis; proprium scilicet præmium filialis obedientiæ, quam paulò ante deprædicavit.

Et verò vixit Xún *Imperator annis 100. primùm quidem ab agro & stivâ vocatus ad Imperii per 8. & 20. annos societatem ab ipso* Yao *Imperatore; qui deinde moriens, cùm suum ipsius filium* Tan-chu *dictum ab administratione repulisset, non in alium quam in ipsum* Xún *Imperium resignavit: quod ab hoc inde per annos 50. feliciter administratum fuit: Ut planè videatur Deus Sinis etiam contulisse, quod, quicunque honorassent patrem & matrem, in lege scriptâ promiserat. Quod, ne quis putet à nobis ex uno tantum successu temerè mox affirmari, juvat referre quem fructum pietatis suæ* Vù vàm *quoque familiæ tertia conditor & Imperator aliquando perceperit. Ægrotabat, uti memorant officiorum libri, hujus avus* Vâm-ki *qui Regulus tunc erat; ministravit ægrotanti* Vên-vâm *filius cum incredibili sedulitate & vigilantiâ, maximâque tenerrimi amoris & observantiæ significatione. Successu deinde temporis, cùm* Vên-vâm *quoque, primæ inter Regulos dignitatis, jam senior langueret, adfuit ei similiter* Vù vâm *filius, & Patris erga avum pietatem imitatus, assistere ægro diu noctuque, famulari, quidquid excogitare poterat obsequii solatiique præbere, usque eò ut nec cibo se reficeret nisi cum cepisset hunc pater, neque antequam hic indormisceret, quieti somnoque traderet defessum corpus. Convalescebat hæc inter senior; & pius filius plusculum fortè somno tribuerat. Quæsivit igitur ex eo pater, nùm quod ei somnium nocte istâ contigisset; cui* Vú-vâm: *planè (inquit) ô Pater! & quidem ipsiusmet* Xám tí *species augustissima mihi per somnium oblata fuit: faciebat autem spem mihi* cæli Imperator *obtinendi novem* Lim, *id est, novem annorum decades. Tum Pater*: tu novem decades annorum nonagenarius senex aliqua do numerabis: mihi centum ætatis anni parati sunt: sed age, tres meis demantur, qui tuos augeant, fili mi. *Res fuit admiratione digna, (si tamen libris Officiorum credi potest) prorsùs ut ita dictum fuerat, ea énit: nam* Vên-vám *natus annos septem & nonaginta vivere desiit;* Vù vâm *tertio & nonagesimo ætatis suæ anno; utrumque verò superavit hujus frater,* Cheu-cum *di-*

O

ctus, utpote centenarius, singulari sapientiâ, & filiali quoque observantiâ commendatissimus Princeps.

§. 3.

ETenim cælum in productione rerum haud dubiè accommodat se se, & attemperat earum dispositionibus, & his conformia dat incrementa, suoque res influxu fœcundat; adeoque quas plantas invenit aptis locis atque temporibus rectè consitas benignè fovet ac vegetat humore suo & calore; quas dejectas & marcescentes reperit, eodem arefaciens calore prorsùs dissipat ac destruit. Ita etiam cælum sese accommodat naturæ & ingenio singulorum; bonos erigit atque ornat, ut patuit in hoc Principe *Xûn*; improbos verò abjicit & perire sinit.

§. 4.

ODA ait: O omnium encomiis laudandum, jubilisque extollendum virum perfectum! O quàm magnificè resplendet ejus præclara virtus! Quæ populi sunt tribuit populo, & quæ magistratibus competunt tribuit magistratibus. In omnes derivat virtutes suas, adeoque de omnibus bene meretur. Ideò nimirum amplissimos recipit census (*Imperium denotat*) à cælo: conservat ac fovet Imperium; adeòque aliis atque aliis beneficiis à cælo dimanantibus, bonisque omnibus cumulatur; & in longam posteritatem amplificatur.

§. 5.

IDEO (*concludit Philosophus*) magna virtus procul dubio obtinet à cælo Imperium.

p. 2. §. 1.

COnfucius excurrens hic in laudes Regum *Vên-vâm* & *Vû-vâm* sic ait: Qui expers mœroris semper fuit (rarâ Regum felicitate) is solus fuit *Vên-vâm*: quia nimirum Regulus *Vâm-ki* fuit ei Pater, à quo tam præclarè institutus fuit; & quia Imperator *Vu-vâm* fuit ei filius, patri, avoque tam similis; quæ pater piè ac feliciter orsus fuerat, filius majori etiam cum felicitate in annos plurimos pertexuit. Fundavit enim hic tertiam familiam Imperatoriam *Cheu* dictam, quæ præ reliquis omnibus familiis diutius stetit, annis scilicet 874. triginta quinque Imperatoribus illustris.

§. 2.

IMperator *Vu-vâm* héroïcis suis virtutibus propagavit proavi sui *Tai-vâm*, & avi sui *Vâm-ki*, & patris sui *Vên-vâm* augustam stirpem. Semel dumtaxat arma militiaria induit, ut exigeret meritas pœnas de impiissimo *Cheu* tyranno (fuit hic secundæ familiæ *Xam* postremus) & hoc subacto obtinuit *Imperium* hortatu, vel impulsu potiùs octingentorum dinastarum totiusque populi; ejus autem persona ad hoc fastigium evecta nequaquam amisit acceptam à majoribus totoque orbe illustrem ac celebratam virtutum & meritorum fa-

mam. Dignitate fuit *Imperator*: At si de opulentiâ agamus, possedit quidquid quatuor maria intra se continebant: neque minor fuit illius pietas; quippe in avitis majorum aulis, iis parentabat magnificentiâ & ritu Imperatorio: quem morem filii sui ac nepotes conservarunt totâ deinceps posteritate propagante in perpetuum gloriosam memoriam Majorum suorum & prosapiæ regiæ.

De hujus illustri prosapiâ multa perhibent Annales Sinici: Siquidem ordiuntur illam ab Imperatore Hoâm-ti *(qui cœpit imperare anno ante Christum 2697.) perpetuâ quadraginta generationum Serie; quarum tam nomina quàm cognomenta accuratè recensent. Porrò inter* Hoâm-ti *&* Vù-vâm *anni 1574. effluxêre: Rursùs ab hoc non tantum eadem stirps, sed & dignitas simul Imperatoria in filios ac nepotes per annos 874. propagata fuit. Ex quo conficitur, Domûs illius nobilitatem, fortè nulli Europæarum vel Asiaticarum secundam, annis 2447. sibi constitisse: primò quidem cum Regulorum & deinde cum Imperatorum titulo ac dignitate: consule tabulam genealogicam Sinicæ Monarchiæ.*

f. 13. p. 1.

HIC & deinceps ostendit *Confucius*, quomodo *Vu-vâm*, & hujus frater *Cheu-cum* & servarint ipsi, & ad posteros suos transmiserint debitum cultum & reverentiam ergà defunctos majores, servando luctûs, exequiarum, & sepulturæ, simulque officiorum ac rituum debita tempora, ordinem, & apparatum. Et hic quidem erat filialis obedientiæ apex, ob quam sibi omnem felicitatem à cælo promittebant. *Vu-vâm*, inquit *Confucius*, jam senior, octogenario major scilicet, suscepit imperium; adeoque, cùm tantùm septem annis imperarit, non potuit leges ac ritus ita stabilire ut non esset periculum ne denuò negligerentur & in oblivionem irent; quare cùm filium Imperii hæredem relinqueret, *Chîm-vam* dictum, tredecim annorum puerum, *Cheu-cum* hujus tutor simul & patruus extremam rei tantæ imposuit manum, & adimplevit Parentis sui *Vén-vâm*, & fratris sui natu majoris *Vu-vâm* virtutes ac statuta, posthumo Regulorum titulo ornans Proavum *Tái-vam*, & Avum *Vâm-kí*, vel *(ut alii exponunt) Cheu-cum* adimplevit *Vén-vâm* & *Vu-vam* virtutes: Nam assiduè & ipse sibi & pupillo revocabat in memoriam familias Regias, virtutesque Proavi *Tái-vam*, & Avi *Vâm-ki* Regulorum; numerando per mille & amplius annos perillustris familiæ seriem à *çu can* usque ad ipsum *Heú-cie*, qui familiæ Princeps & caput fuit, & filius quarti Monarchiæ Imperatoris, *Tí-co* dicti, ex prima Reginâ *Kiam yvén* dictâ: Erat autem *Tí co* nepos secundi Imperatoris cui *Xaò-haó* nomen: Porrò *Xaò-haó* filius erat celebris illius *Hoâm tí* flavi Imperatoris ex matre *Luî-çù* dictâ. Itaque solemniùs augustiusque parentabat defunctis majoribus juxta *Imperatorum* ritus, impertiens eos suâ ipsius dignitate; qui ritus deinde abiit in

usum apud omnes Reges & Imperatores Sinarum; ut quisque scilicet suâ ipsius dignitate impertiret Majores suos defunctos, quamvis hi illam non habuissent in vitâ. Hi itaque erga Majores ritus propagati sunt ad *Regulos* & ad *Magnates* Imperii, *Ta-fu* dictos, usque ad literatos; ac tandem ad privatos homines: omnes enim juxta suum quisque statum, & ordinem quem obtinebant, in hoc officiorum genere procedebant. Atque adeò si Pater fuisset unus ex *Magnatibus* seu Magistratibus Regni, & filius esset dumtaxat literatus, sepeliebat hic Patrem cùm ritibus *Magnati* debitis; ipse verò ei parentabat pro suo literati aut Doctoris gradu: Contrà, si Pater fuisset literatus, filius autem esset ex *Magnatibus*, tum filius sepeliebat patrem ut literatum, seu ritu literatorum, parentabat autem ut *Magnati*, eamdem cum suâ dignitatem Patri licet mortuo impertiens honoris causâ. Utriusque ritûs rationem hanc afferunt; quia dignitas Patris sequitur mortuum usque ad sepulchrum; at verò quæ ei fiunt parentalia, sive quæ offeruntur munera pertinent ad reditus & facultates, seu ad statum viventis filii; qui si pauper pauperis more, si Rex Regis more Parentibus suis parentabat. Quod verò ad luctum pertinet: unius anni luctus (*quem declarant, non atri, sed albi coloris vestitu funebri*) in morte fratrum aut patrui, tantùm pertingebat ab infimâ plebe usque ad *Magnates*. In obitu aurem Patris, aut Matris, *triennii* luctus pertingebat ad ipsum usque *Imperatorem*: Et in hoc Patris ac Matris triennali luctu non habebatur distinctio nobilis ab ignobili, sed una eademque erat omnium ratio: quia quæ parentes promeriti sunt de filiis, & quæ filii vicissim debent parentibus, sunt in omnibus paria, & eodem pretio æstimanda.

Triennalis hic luctus ideò servabatur, quia proles totidem annis lactari solet, ac gremio Parentum foveri. Maritus trimestri tantùm spatio defunctam Uxorem lugebat; at verò defunctum Maritum lugebat Uxor per triennium; & hæc quidem consuetudo hodieque toto Imperio servatur à Sinensibus.

p. 2. §. 1.

APplaudit obedientiæ modò descriptæ *Confucius* dicens: Imperatoris *Vu-vam*, & ejus fratris *Cheu-cum* horum ô quam latè propagata est obedientia.

Juvat hic paucis exponere, cujusmodi fuerit politicæ gentis hujus, publicæ pacis & quietis admodùm studiosæ, de hac virtute ratiocinatio. Sic ergò disserebant: Si Rex amet & colat parentes suos, non poterit his non dare operam ut & subditi ad suum Regis exemplum colant quoque & ament parentes suos; quisquis enim virtutem amat, eam nulli non inesse desiderat, tunc quidem maximè quando ipsius interest virtutem inesse aliis; interest autem Regis; frustrà quippe Rex sperat subditos parituros esse sibi, qui

qui parentibus parere detrectant. Sed hoc ut suaviùs feliciùsque Rex *perficiat, non poterit non præ se ferre benevolentiam paternæ similem ergà omnes; adeoque erit illi procul dubio curæ ne quemquam suorum tractet inclementiùs: Libenter enim hunc sequimur & imitamur à quo putamus nos diligi; quod si hoc assequatur, ut suo Regis exemplo omnes Parentibus suis obediant, jam ei quoque omnes tanquam communi populorum Parenti morem gerent; sic ut in ipso quidem pareant justitiæ, in illis autem obsequantur naturæ. Nunc autem cùm à cœlo corona & Imperia nobis veniant; siquidem subditi Regis sui mandatis pareant, multò magis cœlo ipsi velut omnium supremo parenti obtemperabunt: cœlum verò nequaquam præmio suo fraudabit virtutem tantam: hinc ergò alia ex aliis bona largè manabunt: pax & concordia vigebunt; atque potenti florentique Imperio summi pariter infimique sub Principe suo, veluti fratres in opulentâ rectèque institutâ domo sub suo patre-familias, quietam jucundamque vitam agent. Ex hac sapienti Priscorum ratiocinatione Auctor facilè intelliget, quàm consentanea rectæ rationi, & quam remota ab omni impietate fuerint Sinarum dictamina politica.*

§. 2.

PRosequitur *Confucius*: Hi namque obedientissimi Principes *Vû-vâm* & *Cheu-cum* præclarè valuerunt prosequi majorum suorum voluntatem: insuper præclarè valuerunt enarrare atque amplificare majorum suorum illustria facinora ad æternam posterorum memoriam & imitationem.

§. 3.

ILLI autem Vere & Autumno (nec minus tempore Brumali & Æstivo) adornabant suorum avitas aulas: aptè disponebant ab iis relicta antiqua vasa & instrumenta; cujusmodi erant purpureus *ensis*, seu ensis cum vaginâ suâ purpureâ; cœlestis Sphæra: in fluvio *Hoam hô* conspecta mappa à *Fo hi* descripta; stemmata Gentilitia, & gemmis adornata insignia ejus, quâ functi erant; dignitatis; conditorum Imperii magna documenta tabulis exarata. Item exponebant aureas eorum togas ac vestes, quibus vestiebant adornabantque Avorum tumbas sepulchrales: denique offerebant illius temporis Edulia, seu ea quæ præsens illius anni tempestas subministrabat, quæ ab ipso Imperatore honoris causâ, & in beneficiorum à majoribus acceptorum memoriam offerebantur.

f. 14. p. 1. §. 1.

COnveniebant Filii ac Nepotes in aulas suas gentilitias & parentales, & in his quidem aulis determinatus erat ritus: *quapropter* servabatur inter illos ordo tam assistentium ad lævam, quàm assistentium ad dexteram: item servabatur ordo dignitatis, *quapropter* & fiebat distinctio nobilium & ignobilium: rursùs servabatur ordo officiorum; *quapropter* erat discrimen Sapientiorum; feli-

gebantur enim è multis ii qui sapientiâ & virtute cæteros vincebant, ut suo illo munere ritè fungerentur. Deinde verò cùm omnes cujuscunque familiæ peractis jam ritibus se mutuo invitarent ad vina & epulas; tum inferioris ordinis, seu ætatis, Ex. gr. minores natu ministrabant vina natu majoribus ob reverentiam his debitam; quo fiebat ut officiorum solemnitas quadantenus perveniret etiam ad inferiores & ignobiliores. Finitis hisce communibus epulis, discedebant omnes qui erant alterius familiæ; & solùm epulabantur ejusdem familiæ, seu nominis, consanguinei; hi autem non ordine dignitatis, sed canitiei, id est, ætatis, considebant; *adeoque* solùm ordo ac ratio dentium, *(seu ætatis)* habebatur, senioribus Principem locum obtinentibus.

§. 2.

DEnique dicti duo Principes *Vu vam* scilicet & *Cheu cum*, constanter decessorum vestigiis insistentes prosequebantur suorum dignitatem, quam in vitâ tenuerant, aut certè quæ mortuis accesserat: atque ita cum in avitis Aulis, tabellas *Paí Quei* dictas, seu Avorum stemmata exponerent, eas pro ordine cujusque dignitati debito disponebant: item exercebant eorum, majorum inquam, ritus; canebantque eorum musicam, ad quam choreas agebant juxtà ordinem dignitatis; ea venerabantur quæ ipsi olim majores in pretio & honore habuerant: ea amabant item, quæ ipsi dilexerant; scilicet posteros, subditos, populum, &c. Denique serviebant modò mortuis sicut servierant viventibus: Rursùm serviebant olim mortuis eo modo ac si servirent iisdem salvis adhuc & superstitibus: Atque hic scilicet erat obedientiæ apex.

Ex plurimis & clarissimis textibus Sinicis probari potest legitimum prædicti axiomatis sensum esse quod eadem intentione & formali motivo Sinenses naturalem pietatem & politicum obsequium erga defunctos exerceant, sicuti erga eosdem adhuc superstites exercebant, ex quibus & ex infrà dicendis prudens Lector facilè deducet, hos ritus circà defunctos fuisse merè civiles, institutos dumtaxat in honorem & obsequium Parentum, etiam post mortem non intermittendum; nam si quid illic divinum agnovissent, cur diceret Confucius, *Priscos servire solitos defunctis, uti iisdem serviebant viventibus? Nisi fortè quis dicat, filios parentibus etiamnum vivis detulisse honores divinos; quod apud Sinas inauditum est. Certè qui gentis hujus politicum regimen in priscis ejusdem monumentis expressum attentius examinârit, erit, quod suspiciat inventum illud tam suave continuandæ gratitudinis & observantiæ à filiis & nepotibus, quoad vivunt, erga defunctos majores suos: Etenim hoc exemplo moventur admonenturque filii ad obedientiam vivis parentibus præstandam, quam vident ab iisdem erga mortuos progenitores tam piè constanterque præstari. Præstantur autem vivis hæc officia longè operosiùs illo in primis*

die qui parentum natalis est, & anni Principium : planè diceres Numen aliquod adorari, tam singularis observantiæ reverentiæque significatio quâ prostrati in terram liberi patrem suum matremque juxta sedes suas tunc consistentes adorabundi venerantur : Appensis hinc inde majorum suorum ad prosapiæ suæ ostentationem imaginibus cum titulis quoque & instrumentis dignitatis aut præfecturæ si quam fortè viventes obtinuerant, qui apparatus appositâ quoque bellariorum mensâ in aulâ hospitum adornatur primis anni calendis quando salutandi gratiâ præfecti aliique eò conveniunt honoremque & reverentiam primum exhibent ejus, quem invisunt, majoribus vitâ functis, cui mox reciprocam reverentiam cum actione gratiarum herus exhibet. Sed hæc alibi copiosè discussa sunt ; nunc ad textum revertamur.

p. 2. §. 1.

C*onfucius* volens innuere, *Vu-vam* & *Cheu-cum* fratres pulcherrimam gubernandi rationem assecutos esse, dicit, quod is qui Cælo in primis, ac dein progenitoribus suis debitum pietatis officium persolverit, cum omni felicitate Imperium sit administraturus. *Kiao*, erat id quod Cœlo, adeoque in rotundo colle offerebatur : *Xe* verò, erat id quod terræ, offerebatur, adeoque in loco palustri & quadrato (quod opinarentur terram esse quadratam) Ab his admodùm diversa erant parentalia, quæ majoribus offerebantur, per duas voces *Tí Cham* hìc denotata *Tí*, erat id quod semel intrà quinquennium solemniori cum ritu Majoribus suis offerebat Imperator : *Cham*, erant quæ per quatuor anni tempora iisdem obibant parentalia. Sic igitur *Confucius* ait : Sacrificiorum cæli & terræ ritus & officia erant id, quo colebant dumtaxat cæli ac terræ supremum Imperatorem, qui duabus litteris *Xám tí* aptè admodùm ac literaliter significatur. Regiæ majorum aulæ ritus & officia, erant id, quo posteri Reges debita persolvebant honoris obsequia suis defunctis majoribus. Qui ergò clarè intellexerit, & explеverit sacrificiorum *Kiao xé* ritus supremo cæli terræque Imperatori debitos : qui item probè noverit *Tí cham* rationes, & ritè persolverit officia majoribus debita, nonne profectò tàm facilè ei erit regnum rectè moderari, quàm est suæ manûs palmam aspicere ?

Hic locus illustris est ad probandum ex Confucii *sententiâ unum esse primum principium ; nam cum dixisset esse duo sacrificia, cæli & terræ, non dixit, ad serviendum cælo & terræ, nec ad serviendum cæli & terræ distinctis numinibus, sed ad serviendum superno seu supremo Imperatori qui est Deus, quamvis* Chuhi *commentator Atheopoliticus perperam dicat deesse numen terræ, & brevitatis causâ in textu omitti ; quod commentum eruditè refutat P. Matthæus Riccius aliique Doctores Christiani. Verum hunc locum adeò illustrem aliosque hujusmodi afferemus cùm alibi quid*

nomine cæli & Xám-tí *prisci Sinenses intellexerint*, *fusius disputabimus.*

§. 2.

Regni *Lù* Rex, *Ngai cum* dictus, quæsivit ex *Confucio* de regimine, seu de rectâ gubernandi ratione.

§. 3.

Confucius hic & in seq. respondet: Principum *Ven-vam* & *Vu-vam* regimen ac recta gubernandi ratio non est longè quærenda, fusè refertur in tabulis ligneis, & cannis palustribus (harum cortex pro papyro ipsis erat) similes viri, & illius temporis Principes, si modo existerent, seu, si Reges nunc similes illis essent virtute & sapientiâ, mox ipsorum præclarum regimen etiam resurgeret: quia verò similes viri jam interierunt, jam & eorum regimen simul interiit. Legum enim priscarum meræ tabulæ sunt veluti currus sine Aurigâ.

f. 15. p. 2. §. 1.

Hominum virtus, seu Regis simul & subditorum unita mens ac virtus, expeditum reddit regimen, id est, promptam facilemque reddit rectam gubernationem; quemadmodum terræ benè cultæ virtus productiva accelerat incrementa plantarum. Ejusmodi itaque regimen est instar fluviatilium cannarum, quæ ad fluenta consitæ citò feliciterque præ reliquis plantis excrescunt.

§. 2.

Enimverò optima administrandi ratio (ut erat illa Regum *Ven-vam*, & *Vu-vam*) pendet ab hominibus, quibus à Rege hoc munus creditur; seligere verò hos homines pendet à bonâ compositione & normâ personæ regiæ, quæ exemplar reliquorum sit oportet: compositio autem personæ Regiæ pendet à rationis regulâ illâ universali, per quam queat discernere bonum à malo, ut hoc rejiciat, illud seligat, & unicuique quod suum est cum fide & æquitate tribuat: Perficitur verò dicta regula per solidam illam animi virtutem & amorem pietatemque universalem erga omnes *Gîn* dictam.

§. 3.

ILLE autem amor & pietas universalis, non est quid extrinsecum homini, sed est ipsemet homo, seu, hominis naturæ proprium quid atque innatum; dictans omnes amandos esse; atque adeò amare, hominis est; attamen præ cæteris amare parentes, est ejus præcipuum ac primarium munus, à quo deinde ad reliquos amandos gradum facit. Ex hoc item amore oritur justitia illa distributiva, quæ est ipsamet convenientia; atque adeò justum esse, æquitatis est, & quamvis ea in hoc sita sit, ut unicuique quod suum est tribui velit, tamen præ reliquis colere sapientes & probos, hos promovendo

promovendo ad dignitates & munia publica, est hujus quidem justitiæ præcipuum munus. Hoc in amandis parentibus & magis aut minùs propinquis discrimen, & in colendis iis, qui magis aut minus sapientes ac probi sunt ordo, ab officiorum harmonicâ quadam ratione seu symmetriâ nascitur; secundùm quam symmetriam, utpote commensuratam cum cœli ratione, res omnes diriguntur. Agit nimirum hoc loco Philosophus de communi quadam, sed merè humanâ charitate, *Gîn* dictâ, quæ ad totius generis hominum conciliationem & consociationem colendam tuendamque spectat; cujus adeò nexu vinculoque mortales pro suo cujusque gradu & conditione vel arctiùs vel laxiùs inter se mutuò vinciuntur.

p. 2. §. 1.

PRo hujus loci explanatione, cùm neque cum antecedentibus neque cum consequentibus cohæreat, remittit Interpres Lectorem infrà f. 18. p. 2. §. 3.

§. 2.

CUM igitur recta gubernatio pendeat à Viris sapientibus; seligere autem Sapientes spectet ad virtutem personæ Regiæ; ideò ante omnia perfectus Rex omnino non potest non rectè excolere propriam personam. Primò per rationis normam universalem & amorem ergà omnes; ex quo scilicet reliqua pendent. Quod si seriò meditetur excolere personam propriam per dictum illum amorem universalem, quandoquidem inter homines primum locum obtineant parentes, non poterit non servire parentibus, & hos præ aliis amare. Cùm verò ille ipse amor, seu virtus à parentibus dimanet ad reliquos homines (est enim amor universalis) si Rex seriò hoc meditetur ut serviat parentibus, non poterit tandem non cognoscere reliquos homines, & hos inter, qui aliis virtute sapientiâque præcellunt, ut hos sibi & Regno seligat administros. Quod si sedulò meditetur cognoscere homines, fieri non poterit ut non habeat perspectum Cœlum. Vel, Cœli rationem omnibus inditam; quæ scilicet dictat, excolendam virtutibus personam, colendos parentes, honorandos probos ac sapientes, venerandum denique Cœlum, à quo indita est homini recta ratio; quæ est virtutum omnium Principium ac radix.

§. 3.

DEclarat hîc *Confucius*, quinque universalium Regularum praxim dependere à tribus virtutibus Cardinalibus: harum autem virtutum efficacitatem pendere ab unica animi soliditate ac veritate. Totius (inquit) orbis universales & obviæ Regulæ seu viæ sunt quinque: Ea verò quibus practicè exercentur illæ sunt tria. Quinque Regulæ sunt videlicet, 1. Regem inter & subditum justitia: 2. Parentes inter & filios amor: 3. Maritum inter & uxorem

debita à reliquis distinctio, seu fides conjugalis: 4. Fratres majores natu inter & minores subordinatio: 5. Denique mutua quæ amicos inter sunt concordiæ ac consuetudinis officia. Hæ quinque sunt orbis hujus generales viæ ac regulæ. At verò prudentia in discernendo bonum à malo; amor quidam universalis ergà omnes; & fortitudo in prosecutione boni & fugâ odioque mali, tria hæc sunt orbis generales seu Cardinales virtutes, per quas perfici debent quinque Regulæ: Id verò, quo exercentur tres istæ virtutes est unum quid; seria nimirùm & vera cordis soliditas, veritas, & rectitudo; nam si ex ficto & fallaci corde dictarum virtutum una procedat, ea profectò non erit virtus censenda, sed vitium.

f. 16. p. 1.

SIVE quis nascatur (inquit *Confucius*) Sciens, id est, si quis instructus fuerit ingenio tam celeri & perspicaci à naturâ, ut absque Magistro per se prædictas regulas intelligat; sive quis, brevi & moderato usus studio, illas discendo sciat; sive quis diuturno studio & cum improbo labore easdem sciat; ubi hi pertigerunt ad ipsam scientiam, seu prudentiæ virtutem, una est tandem eademque in omnibus, tametsi alii citiùs, alii tardius eam sint assecuti. Rursùs inter homines sive quis sortitus animam bonam spontè & quietè veluti naturaliter operetur; sive quis ob lucrum seu utilitatem virtutis & cupiditatem quamdam operetur; sive quis nactus indolem minùs facilem violentè operetur ut tandem assequatur virtutem amoris universalis; tametsi, inquam, in operis exercitio aliis sit facilitas quædam aliis labor & difficultas, tamen ubi omnes jam pertigerunt ad ipsius exercitii terminum, & complementum operis in quo demùm ipsa se quoque prodit fortitudo, hoc ipsum in omnibus unum quid idemque erit opus.

p. 2. §. 1.

CONFUCIUS, ut ostendat, omnes, si modò velint, posse sic proficere ut tandem propè absint à dictis virtutibus, prudentiâ scilicet, amore & fortitudine, ait: quamvis rudis sit quispiam, si tamen amet ardeatque discere, nec fatigetur in studio virtutis, jam is appropinquat ad prudentiam: si quis amore privato sui ipsius adhuc quidem implicitus, tamen nitatur rectè operari, jam is appropinquat ad amorem illum universalem ergà omnes; si quis denique ita est constitutus animo, ut constanter norit verecundari, & erubescere cùm turpia & illicita proponuntur, jam is appropinquat ad fortitudinem.

§. 2.

SI igitur benè nosti hæc tria, jam probè nosti id quo rectè excolitur persona propria: si nosti id quo excolitur propria persona, jam nosti id quo regas alios homines, jam etiam ex eadem

norma nosti id quo regas orbis Regna: cum eadem sit ratio & lex in omnibus, quæ in uno; ex quo fit, ut perfectio suæ unius regiæ personæ sit perfectionis reliquorum fundamentum & norma.

f. 17. p. 1.

Confucius, secundum ea quæ dicta sunt, Regem instituens sic ait: Quicunque moderatur orbis Regna habeat has novem regulas, & præcepta vulgaria quidem, sed observatu necessaria: Videlicet, 1. Excolat virtutibus se ipsum: 2. Colat sapientes & probos viros: 3. Observet & amet parentes: 4. Honoret & in pretio habeat præstantiores ministros & præcipuum Magistratum gerentes: 5. Accommodet sese ad voluntatem reliquorum Ministrorum, seu Præfectorum minorum; quos ut membra sua autumet: 6. Filiorum instar diligat populum ac vulgus promiscuum, congaudendo gaudenti, condolendo dolenti: 7. Accersat plurimos omnis generis artifices ad commune Regni emolumentum: 8. Benignè ac comiter excipiat & protegat è longinquo advenas & adventantes hospites: 9. Denique amanter ac impensè [illegible]veat & cordi habeat Imperii Regulos & Dynastas, quo fiat, ut concilietur eorum ergà Regem & amor & fides.

p. 2. §. 1.

Si igitur Rex novem prædictas regulas observet, plurima equidem toti Regno emolumenta consequentur: Nam si excolat virtutibus seipsum, mox lex & Regulæ illæ universales Regis exemplo vigebunt: Si colat sapientes, adeoque horum multo usu consilioque utatur, jam non hæsitabit perplexus in negotiis suscipiendis & perficiendis: si observet & amet parentes, jam & inter reliquos consanguineos, ex. gr. patruos, fratres majores natu, & minores non erunt querelæ aut simultates; sed concors amor in bonum totius familiæ conspirans: si veneretur & in pretio habeat præcipuos ministros, jam non caligabit, nec erit anxius trepidusque in Regni sui administratione tametsi fortè discrimen aliquod ingruerit; aderunt enim atque opitulabuntur Principi suo spectatæ virtutis invictique roboris viri, non consilio tantùm, sed manu quoque prompti: Si gregales Magistratus, sese iis accommodans, veluti corporis sui membra autumet, jam & hi, & qui erunt ordinis superioris præfecti reddent obsequia sua impensiùs cumulatiùsque & universi correspondebunt Regi cum omni fide & sinceritate: Si filiorum instar amet populum, tunc populus animabitur atque excitabitur vicissim ad redamandum tam beneficum sibi parentem: Si famâ tanti Regis accersiti adveniant plurimi cujuscunque generis artifices, tunc & divitiarum ad utendum, & rerum ad communes usus necessariarum affatim erit: Si benignè excipiat è longinquis regionibus adventantes advenas, mox circumjacentium quatuor

terrarum populi ultrò ad ipsum se conferent, & gaudebunt subesse tam humano & benigno Principi: Si impensè diligat ac foveat Regulos, hos vicissim habebit sui amantes sibique devinctos, adeoque auctus ipse tantis opibus, tantâque potentiâ, jam toto orbe formidabilis erit.

§. 2.

Confucius enumeratis fructibus, qui ex novem prædictis Regulis nascuntur, tradit hîc modum, quo eædem ad praxim reducantur, dicens: Si Rex à vitiis abstineat, sit purus & immaculatus interiùs, & exteriùs gravi & se digno cultu induatur; si illicita & quæ repugnant rationi non attingat, hæc nimirum ea sunt quibus Regia excolitur persona: Si procul repellat à se detractores, & procul absit à venereis; si vilipendat opes ac facultates, & magnipendat virtutem, hæc ea sunt quibus animantur & excitantur ad imitationem sapientes virtutum sectatores: Si in pretio habeat ac veneretur & foveat suorum parentum dignitatem, suo Regio censu augeat eorum privatos redditus, eadem amans & odio habens quæ illi amant aut oderunt, hæc ea sunt quibus animantur reliqui ad amandos item parentes ac propinquos: Si Præfectorum inferiorum magnum numerum habeat, & qui majoribus subordinati ex officio minora quæque negotia administrent: hoc est id quo animantur superioris ordinis Præfecti, ut illorum operâ industriâque usi munus suum feliciùs exequantur: Si suis Rex ministris fidat & credat, & pro cujusque meritis ampla conferri jubeat stipendia, hæc ea sunt quibus animantur regii ministri ad impensiùs suo Principi serviendum: Si tantùm congruis temporibus (non iis scilicet, quibus aut agri colendi sunt, aut messis colligenda) occupet populum, & moderetur vectigalia, hæc ea sunt quibus animatur populus ad amorem promptamque obedientiam: Si quotidie examinet, & quovis mense per se ipse exploret an operariorum merces & alimenta ex regiis educta horreis respondeant operi, hoc est id quo animantur opifices ad impensiùs laborandum: Si Rex debitis officiis prosequatur abeuntes advenas, & benignè ac comiter excipiat adventantes, collaudando aliorum præclaras dotes, quando his instructi sunt, utendo illis ad munia publica, & miserando aliorum, qui fortè tenuiores sunt, imbecillitatem, hoc est id quo benignè tractantur è longinquo advenæ ac peregrini: Si usque & usque perpetuare seu conservare studeat Regulorum intereuntes jam propè familias substituendo alterum ex eadem familiâ in demortui locum & dignitatem; Si insuper studeat erigere & in pristinum statum restituere eorumdem collabentia Regna, moderando compescendoque seditiones vel tumultus obortos, & propulsando sistendoque imminentia pericula; Item si dum celebranda sunt Regulorum comitia, & excipiendæ

piendæ eorumdem legationes, juxta ſtatuta dumtaxat tempora id faciat (non immutando communem in hoc praxim, ne ſit oneri Regulis) Si item lautè ac ſplendidè tractet abeuntes, & non cupidè ſed regiâ cum moderatione excipiat adventantium munera (quod erat Regum Priſcorum dictamen) hæc ea denique ſunt quibus amanter foventur clientes Imperii Reguli.

Moris erat, ut quotannis Reguli per Legatum, Tá Fu *dictum, mitterent munera ad Imperatorem; tertio item anno, ſed ampliora ditioraque & per Legatum ſuperioris quoque Ordinis* Kim *dictum; demùm quinto quolibet anno tenebantur ipſimet Reguli in comitiis Imperii ſiſtere ſe Imperatori.*

f. 18. p. 2. §. 1.

CONcludit *Confucius*: Igitur quicunque regunt orbis Regna habent quidem quas & quomodo ſervent novem dictas Regulas: Cæterum id, quo debent exercere illas, unum dumtaxat eſt: nimirùm ſeria animi ſoliditas ſeu veritas ſine ullo fuco; quæ, ſi vel in unicâ ex novem Regularum deſideretur, jam non erit recta ſed fucata & ſuperficialis tantùm virtus.

§. 2.

UT autem dictas Regulas & virtutes omnes cum dictâ illâ animi ſoliditate & veritate quis aſſequatur, hæc addit Philoſophus: Si omnes res & actiones, quæ ſpectant ad prædictas Regulas præcogitentur, & prævie conſideratæ ſolidè in animo ſtabiliantur, hoc ipſo in expedito erunt ac ſolidè ſubſiſtent: Quod ſi eas non ſolidè præmediteris, hoc ipſo corruent, & incaſſum abibunt. Sic ſi verba proferenda priùs determinaveris, ac ea tecum ipſe iterum iterumque repetens, quid, quomodo dicendum ſit, planè definiveris, hoc ipſo non ceſpitabis, nec in ſermonibus tuis hæſitabundus offendes: Si res agendas tecum ipſe priùs accuratè perpenderis, ac ſolidè quid, quâ ratione agendum ſit, ſtatueris, eo ipſo deinde non angêris nec te affliges ob ſiniſtrum eorumdem ſucceſſum: Si opus ipſum quod aggreſſurus es priùs ipſe cum animo tuo ſolidè prædeterminaveris, hoc ipſo deinde non te pigebit, nec opus cœptum langueſcet, nec tu ipſe (ſi fortè in medio curſu deficias) levitatis & inconſtantiæ notaberis: Denique ſi regula rectæ rationis priùs fixa firmaque fuerit, ſeu ſi antequam rem perficiendam ſuſcipias, diu eam præmeditatus, obſirmaveris animum dicto illo robore recti & ſinceri arbitrii, tum profectò tanta conſurget virtus & efficacitas, ut nequeat exhauriri, adeoque indeficiens tibi ejus uſus exiſtet.

§. 3.

Doctrinam modò dictam declarat Philosophus exemplo inferiorum respectu superiorum, sic dicens: Qui constitutus est in inferiori dignitate, si non prius conciliatum sibi habeat animum superioris sui & in supremâ dignitate constituti, nequit fieri ut populus ab eo rectè ac pacificè gubernetur: Conciliationis autem animi apud Superiores & supremos Magistratus, datur sua quoque ratio & regula cui nititur; ut datam scilicet fidem servet amicis suis & æqualibus; etenim si non ex animo servet quis fidem cum amicis, nec poterit obtinere gratiam, benevolentiam & fidem apud Superiores & supremos Magistratus; hi enim non dabunt fidem fallenti, quamvis amicus & familiaris sit qui falsus est: ut autem quis servet fidem cum amicis, datur & sua regula & ratio quædam: Si enim non seriò obsecundet quis & obsequatur, adeoque fidem quodammodò fallat, parentibus, hoc ipso nec fidem servabit habebitque cum sociis & amicis: Ad obsecundandum autem parentibus datur etiam quædam ratio & regula; si quispiam nimirùm priùs in se oculos referens non deprehenderit se verè atque ex sincero animo, sed fictè dumtaxat & specie tenùs morem iis gerere, planè censendus est non obsecundare & obsequi parentibus: Ut autem quis sincerè & solidè perficiat seipsum, & illam recti animi integritatem obtineat, datur item certa regula & ratio, quæ consistit in discrimine boni à malo; nam nisi quis exploratam habeat atque perspectam rationem boni & mali, nec quis unquam sincerè perficiet seipsum, & solidus esse in se non poterit.

Suprà) à fol. 14. p. 2. §. 2.) agit Philosophus de recta gubernatione ad imitationem Priscorum Regum *Ven-vam* & *Vu-vam*: Dein affert quinque illas in hoc rerum universo insitas naturæ à Cœlo Regulas, & tres virtutes veluti Cardinales, prudentiam, amorem, fortitudinem, quibus eæ perficiuntur: tum ad particularia descendens, novem rectè regendo Imperio proprias Regulas tradit, quas omnes dicit pendere à rectâ sui ipsius institutione. Tandem concludit, quòd qui regere vult sese, ac deinde populum, initium facere debet ab intrinsecâ animi soliditate, seu perfectione quadam sublimi & veritate omnem prorsùs fictionem excludente: quæ quidem veritas & soliditas aliquando sumitur pro ipsâmet naturâ, homini & rebus omnibus, aliâ atque aliâ proportione & efficacitate, à Cœlo inditâ. Hæc itaque veritas & soliditas literâ *Chim* hic explicatur: Hanc quatuor literis Interpretes exponunt, videlicet *Chin Xe Vu Vam*, hoc est, *Verum, solidum, absque fictione.* Nos verò veram, seu solidam perfectionem deinceps vocabimus.

f. 19. p. 1. §. 1.

UT hîc, & deinceps intelligatur mens Philosophi, dico, sic eum agere de Sancto & sapiente (quod ad lumen rationis, seu ad perfectionem & veritatem illam nativam attinet) ut quamvis asserat, huic & illi, uti & reliquis hominibus, æquâ portione infusam esse rationalem lucem, sic tamen infusa sit Sancto, ut, quia is nunquam à primâ illa integritate per obliquas & pravas animi affectiones vel minimùm deflexit, quasi serenissimo semper fruatur cœlo, in quo longè latéque nativi solis sui rationale lumen ad usus & actiones suas naturaliter & sine repugnantiâ diffundat: contrà verò sic infusa sit eadem lux & perfectio sapienti, ut, quoniam deinde advenerunt ei sua quædam impedimenta, vitia, & maculæ, quæ quasi nubila, nativi solis lumen interceperunt, opus sit non parvo conatu, studio ac labore, ut ita remotis nebulis primævæ suæ serenitati ac splendori restituatur: atque hæc vocatur *gîn táo*, id est, *hominis via ac ratio*, seu sapientum ad primævam perfectionis originem contendentium regula: prior verò vocatur *tién táo*, hoc est, *cæli ratio*, seu prima regula à cælo æqualiter omnibus indita, estque Sanctorum nunquam violata virtus.

De utráque istâ ratione seu regulâ ferè usque ad finem hujus libri agitur, ut patebit legenti: de utrâque item hîc agens *Confucius*, ait: verâ solidâque perfectione dotatum esse cælestis quædam est ratio omnibus indita; at verò post hujus jacturam ad recuperandam denuò hanc veram solidamque perfectionem contendere, seu per conatum ad eam quam amisit integritatem redire, humana quædam via & ratio est. Quod spectat ad verâ solidâque perfectione dotatum; quia talis profectò à cælo proficiscitur, ipse quidem ex parte sua non sibi vim inferens sine ullo passionum conflictu agit, & tamen sine negotio attingit scopum & finem: non ratiocinatur, & tamen rem assequitur; cum magnâ denique tranquillitate absque ullâ commotione rationem sequitur & attingit virtutem; atque hoc *Sanctorum* est. Quod autem spectat ad eum qui per conatum ad veram solidamque perfectionem contendit, quia ab ipsomet homine pendet, qui cum labore eam assequi conatur, opus est ut seriè prius secum ipse meditetur, & examinet singula; quo facto deinde seligit sibi bonum, & hoc selecto dein fortiter manu tenet ac conservat; atque ea sapientium virorum, præ modò dictâ longè inferioris ordinis, via & ratio.

p. 2. §. 1.

UT autem quis sibi queat seligere bonum, ac tenaciter deinde retinere, observet quinque Regulas oportet. 1. Ut rerum omnium rationes, causas, & congruentias non obiter & carptim, sed plenè latéque perdiscat; qui enim assequi conatur solidam perfe-

ctionem multa seriò perdiscat necesse est. 2. Quia verò in iis quæ didicit, erunt fortè quæ necdum ita novit quin dubia quædam suboriri possint, oportet ut præmaturè discutiat quærenda, examinans singula, & consulens de his viros sapientes & rerum peritos. 3. Quamvis explorata videatur habere omnia, quia tamen pronum est aut excessu aut defectu quopiam peccare, necessarium deinde erit, ut non oscitanter, sed sollicitè, attentè, ac studiosè secum ipse iterum iterumque ratiocinando meditetur atque expendat singula. 4. Oportet insuper ut non confusè, sed clarè distinguat res inter se, bonum à malo, verùm à falso maturè dijudicans. 5. Quibus denique sic perfectis, necesse est, ut non fictè, sed solidè ac constanter operetur; seu res, de quibus apud animum suum priùs ipse statuerit, totis viribus exequatur.

§. 2.

PRosequitur *Confucius:* sunt qui nolunt discere, quia discendo non proficiunt, nec illicò assequi possunt quod volunt, at si discant, non tamen, donec sciant, desistant à studio: sunt qui nolunt interrogare, quia interrogantes ob tarditatem ingenii non statim capiunt responsa, at si interrogent, non tamen, nisi intelligant, ab interrogando desistant: sunt qui nolunt ratiocinando meditari, quia quod meditantur non facilè assequuntur, at si quidem ratiocinentur, non tamen, donec assequantur, à cœpto desistant, aut desperent: sunt qui nolunt argumentari & dijudicare, quia rem non usquequaque clarè & distinctè percipiunt; at si quidem dijudicant, non tamen donec clarè omnia percipiant desistant aut despondeant animos: sunt qui nolunt operari, quia in operando non solidi & constantes sunt, at si operantur, non tamen desistant à cœpto jam opere, donec totâ contentione compleatur: etenim si alii primâ & unicâ vice feliciter possunt aliquid assequi, tu ipse saltem, si non unicâ vice unove conatu, centesimo sanè aliquid efficies: si alii decimâ vice quidpiam possunt, tu millesimâ saltem vice spera te consecuturum.

f. 20. p. 1.

SI quis igitur hoc reverà impetrare possit abs se, ut sine intermissione saltem conetur servare, seu agere juxtà, dictas quinque regulas, quamvis ipse rudis fuerit & ab arte ac naturâ parùm juvari se sentiat, tandem tamen evadet clarè intelligens; & quamvis sit modò mollior & imbecillior, tandem aliquando fortis evadet in exercitio virtutum. Hactenùs *Confucius.*

p. 2.

COncludit *çù sù* verba & doctrinam avi sui dicens: Se ipso, id est, sine operosâ contentione vel conatu, verè solidéque perfectum esse, simulque rerum omnium intelligentem, dicitur natura

tura, seu connaturalis virtus à cœlo infusa: Rursùs seipsum prævio conaru & studio illuminare & reddere intelligentem, ac deinde in verâ virtute seu perfectione solidare, dicitur institutio (vel, ut alii explicant; ab illâ verâ solidâque perfectione claram & perfectam rerum omnium intelligentiam habere, hoc est quod dicitur natura, seu nativa quædam virtus & perfectio à Cœlo mortalibus indita; hæc est *Tien Táo*, seu Sanctorum virtus, quæ nihil unquam labis ac vitii passa velut in Olympi quodam vertice constituta quaqua versum ad omnia summâ cum facilitate quasi descendit: at verò ab ea clarâ & perfectâ rerum intelligentiâ, quæ scilicet diuturno studio ac labore parta fuit, ascendere ad primævam illam & veram perfectionem, seu nativam virtutem prout à cœlo primùm indita fuit, hoc dicitur institutio, seu disciplina virtutum non infusa, sed acquisita; & hæc est *Gîn Taó*, seu sapientum virtus, non sine labore scilicet eluctantium in altum Olympi verticem, in quo primùm à Cœlo constituti erant ideò quisquis nativa perfectione dotatus est, seu Sanctus, eo ipso est clarè intelligens omnia, seu sapiens; & quisquis labore & conatu rerum claram intelligentiam sibi comparavit, mox etiam poterit facili negotio solidè perfectus esse, & in pari gradu cum ipso Sancto.

Hîc deinceps exponit çù-su *Avi sui & Magistri doctrinam de solidâ veritate, & quæ cum hac conjuncta sit supremâ quadam sanctitate, quam licet Interpretes gentiles (aliquibus exceptis) homini attribuant; eam tamen adeò sublimem facit Philosophus, ut reverà nonnisi supremæ veritati ac sanctitati tribui posse videatur. Nam cùm asserit, summè veram esse, & hanc dumtaxat posse intelligendo exhaurire suammet omniumque rerum naturam, præscire futura, esse rerum principium & finem, amplissimam, subtilissimam, perpetuam, & absque termino, esse quid sine motu movens ac producens, contegens, sustinens, & perficiens omnia; esse quid unicum, summè sanctum, summè intelligens, invisibile, &c. ut in textu infrà patebit; quid aliud innuere voluit, quam supremum aliquod Numen, perfectissimamque mentem? Hujus notitiam si nos* Confucio *ejusque discipulis concedimus, quid obsecro novi dicimus, cum eam ipsam tam multis Ethnicorum concesserint, primùm quidem ipsemet Apostolus, deinde sancti Patres, ad extremum tot ac tanti Doctores atque Theologi, & ipsis barbaris Nationibus ipse eloquentiæ Princeps Ethnicus? Quid? Quod hi dum demonstrare conantur existentiam Dei rationibus moralibus; non parùm roboris demonstrationi suæ petant ex ipso illo gentium omnium & sapientum consensu, qui utique in falsum constanter adeò conspirare nequeant.*

f. 21. p. 1.

Itaque ait *çu-su*, quamvis quæ à Cœlo homini indita est natura, rationalis quidem sit spectata radice suâ, & solidum quid, verum, & sine fictione, tamen quia per vitiosos affectionum suarum motus homo jam deflexit ab illâ nativæ puritatis innocentiâ ac veritate, non clarè eam cognoscit, nec in operando assequi potest, quantum naturæ conditio & status exigit; ideò solùm is qui in universo hoc summè perfectus & sanctus est potest in cognoscendo penitùs exhaurire suam ipsius naturam: qui autem potest exhaurire suam naturam, hoc ipso tam potest exhaurire & intelligendo & rectè instituendo hominum naturam, ac efficere ut redeant ad originalem suam puritatem à quâ desciverunt: Quod si potest ita exhaurire hominum naturam, jam hoc ipso etiam poterit exhaurire aliarum rerum naturas, & explere quod exigunt sive illas gubernando, sive conservando, efficiendoque ut unaquæque res obtineat statum naturæ suæ consentaneum: Quod si potest exhaurire rerum naturas, jam etiam poterit veluti coadjuvando concurrere cum Cœlo & Terrâ ad rerum productionem & conservationem: Quod si potest ita adjuvare cælum & terram in productione & conservatione rerum, igitur cùm cælum sit suprà, ut omnia complexu suo foveat ac tegat, terra sit infrà ut omnia sustentet, & ejusmodi summè sanctus in medio sit cælum inter & terram constitutus, jam etiam potest cum cælo ac terrâ ternarium principium perficere. Et hæc quidem spectant ad cælitùs inditam rationem & regulam.

p. 2.

AB his, primi scilicet ordinis perfectis viris, qui proximi sunt seu secundi, primùm quidem hoc agunt, ut intorqueant sive rectificent quod curvum est, & non sine labore & constantiâ nituntur restaurare nativæ bonitatis nondum amissæ particulam & excitare scintillam primævæ lucis nondum penitùs extinctæ: Quod si fecerint, & dictam nativæ bonitatis particulam restaurarint, tum & poterunt reviviscere quodammodo, ac obtinere primum illum solidæ perfectionis vigorem; non aliter ferè quàm in arenti arbore & prope jam emortuâ; si fortè vel gemmulæ, vel surculi unius viridantis indicio tenues vitæ reliquias superesse intelligamus; laborem industriamque mox adhibemus nunc rigando, nunc aggerendo pinguiorem glebam; ad hæc, amputando si quæ desperatæ curationis sint; & causam denique mali vitiique fortiter tollendo, id tandem efficimus, ut arbori toti pristinus vigor ac vita restituatur. Ubi igitur assecuti fuerint solidam perfectionem, mox illa ipsa sese prodet: Ubi se se prodiderit, mox illucescet magis magisque Solis nascentis instar: Ubi illuxerit, mox veluti Sol in meridie lucis radios latè diffundet: Ubi ita irradiaverit, eo ipso motum faciet animorum:

Vir enim solidâ perfectione præditus suis virtutum radiis suâque virtutum famâ hominum animos perstringat necesse est: Ubi motum fecerit & commotionem animorum, jam morum mutationem sine sensu inducet: nam exemplo suo ad bonum se propensum reddi sentiet, etsi nesciat unde sibi hoc accidat: Ubi morum mutationem induxerit, eo ipso felix universorum conversio consequetur. Solùm is in hoc universo qui summè perfectus & sanctus est efficere potest hanc conversionem. Hujus quoque secundi ordinis viri, cùm tandem pervenerint ad solidam perfectionem, tum etiam suarum virtutum famâ poterunt adeò sublimem animorum conversionem efficere, & hoc modo una cum cælo & terrâ concurrere ad harmonicum illum orbis universi concentum.

f. 22. p. 1.

QUoniam homines passim habent animum quadam pravarum affectionum veluti caligine offusum, nequeunt claré cognoscere rationem omnem, quandoque nec discernere ea quæ ante oculos versantur, quantò minùs ea quæ ab oculis sunt remotissima, ut sunt futura? At verò) inquit *çù su*) summè perfecti ac sancti virtus ea est, ut possit prævië scire futura: Cùm Regia Familia proximè est erigenda, procul dubio passim dantur fausta quædam prognostica: Regiæ item Familiæ cum imminet occasus, indubiè item dantur infausta quædam prognostica, quæ & manifestantur in herbâ *Xi* dictâ & in testudine *Quei* dictâ (*supra hanc cremebant aliqui dictam herbam, & ex maculis, seu coloribus, qui tum fortè apparebant, conjiciebant futura*) & prævio motu seu horrore quodam metuque futurorum percelluntur quatuor membra, seu totum corpus humanum. At summè perfectus, si quando forte calamitas, aut felicitas proxime instat, non attendens ad ejusmodi signa, in probis procul dubio prænoscit præsentitque istam, id est, felicitatem; in improbis, haud dubiè prænoscit illam, id est calamitatem: ideòque summè perfectus cum tam subtilis & perspicax sit, est instar spiritûs omnia undequaque penetrantis; quorsum igitur eget hujusmodi auguriis & prognosticis?

Quod ad sortes attinet, atque alias superstitiosæ antiquitatis observationes, Chinam quoque videtur olim contaminasse labes ista, quæ illis temporibus generi humano propè toti communis fuit. Hoc quidem certum Priscis etiam Sinis suas fuisse sortes, sua fuisse auguria; atque ex his de fausto rerum successu solitos ominari: Non ignorabant Sinenses cælo cum terrâ magnam prorsus affinitatem esse nexumque arctissimum; sicut ambæ res partium sint instar, ad unius, quod totum sit, constitutionem: in quo cùm pars longè nobilior, (&) quæ alteri dominatur, cælum sit; hinc fieri ut vigor omnis ac virtus à cælo in terram, & ipsos qui versamur in terra mortales, perenni quodam fluxu velut à suo capite in subjecta membra

dimanet. Verùm cùm talis effet cœlestis ille fluxus & efficacitas ut creberrimè sensum fugeret, neque aliter ferè quàm per effecta sua proderet se se tametsi non deessent ipsis Astrologi sui (iudiciarii) quos velut Interpretes arcanorum cœlestium identidem, quamvis exiguo sanè operæ pretio, consulebant; omninò tamen sibi persuaserunt, in terris quoque nonnulla existere, quæ propriam quamdam, ac præcipuam cum cœlo conjunctionem, & quasi sympathiam haberent; quorum scilicet indicio de futuris rebus & arcanis cœlorum influxibus certiores fieri possent. Sicuti in humano corpore vidimus usu venire, ut affectionem capitis pedes, quamvis omnium remotissimi, primi tamen non rarò persentiscant. Hujusmodi ergo sympaticam virtutem, testudini in primis putabant inesse; tum quia hæc viva quædam (ut aiebant) imago erat cœli ac terræ, cum hanc ipsam terram (quam quadratam esse statuebant) inferiore corporis sui parte, quæ item quadrata est, testudo referat; cœlorum verò convexa dorso suo; nec non variis striis, ac lineamentis, quibus variegatum tergus habet, cœlestes Planetarum domos circulosque depingat; tum etiam quòd existimarent, ex brutis animantibus nullum aliud testudine vivacius reperiri, quippe quæ mille annos eoque ampliùs, ex ipsorum sententiâ, superaret.

Herbæ Xi *dictæ ratio planè similis erat: excrescebat hæc (ut ipsi quidem scribunt) ad novem cubitorum magnitudinem, & cæterarum herbarum victrix, arboribus ipsis æquabatur: credebatur etiam mille annis vegeta persistere; hinc mirificum illius pretium, quòd arcanâ cœlestique vi pollere crederetur.*

Usum porrò utriusque rei hujusmodi fuisse narrant, herbam Xi *juxtà, aut etiam suprà* Quèi *seu testudinis dorsum statuebant; mox admovebant ignem; hunc ubi dicta herba conceperat, diligenter observabant quis inde quantusque fulgor, & qui colores promicarent: Rursùm quis motus ac nisus ipsius testudinis: qui item colores in variegato conchæ dorso se manifestarent: & si quidem tales erant, quales exigere præsens anni tempestas, ex. gr. verna, videbatur; benè scilicet ac feliciter ominabantur, sin aliter, mox augurabantur instare sinistri quidpiam. Non aliter ferè quàm si Medicus Sinensis ex indicio pulsuum brumales inesse humano corpori affectiones æstivo tempore persentiscat, latere virus aliquod, & morbum imminere non dubitanter affirmat: Similiter etiam ut cùm quis insperato corporis motu, vel symptomate corripitur, angi solet ac timere: quod ipsum in hoc quoque textu Philosophus indicavit.*

Ut autem cognoscamus in quem potissimùm finem, quibusve in rebus Prisci dictas observationes adhibuerint, plurimum lucis nobis afferet quod in Xu-kim *lib. 1. fol. 29. commemoratur. Constituerat* Xún *Imperator Imperium per manus tradere clienti suo*, Yu *dicto (fuit hic Familiæ* Hiá *prima Familiarum Imperialium Fundator ac Princeps) Propter ingentia Viri merita quando is maximas eluviones aquarum per annos plurimos jam stagnantium non minùs industriè quàm feliciter in mare derivavit.*

At

At Yu *seriò scilicet recusat oblatam dignitatem; alios esse complures, quorum merita multò sint suis majora; horum uni deferri posse Imperium: quem si designare difficile videretur, consuli sortes posse, & verò in re quæ tanti foret momenti omninò debere. Ad hæc* Xún *Imperator:*

Quotiescunque, inquit, nobis offertur dubia res, & explicatu difficilis, sortes utique consulimus: verumtamen priusquàm illæ consulantur, ego quidem rem, de qua deliberandum est, mihi ipsi ob oculos pono, maturè admodùm quid illa commodi, quid incommodi trahat, & horum quid cuique præponderet expendo: Prudentiorum quoque sententias exquiro sollicitus: quibus auditis, tum verò statuo mecum ipse quid facto sit opus: exinde magnam testudinem adhiberi jubeo, & sortes mitti: verùm nunc ego priùs hoc constitui & decrevi, ut in Imperii curâ tu mihi succedas; neque est quisquam omnium quos consului, qui non mirificè probet sententiam meam, & cùm hanc fama jam vulgârit, nonne tu ipse vides quantum populi totius studium, qui plausus existant? Favent igitur procul dubio, favent ipsimet Spiritus sententiæ nostræ; ecquod enim aliud ipsorum votum sit, quàm votum multitudinis totius? cui ergo dubium esse possit quin à sortibus non alia, quàm in qua nos ipsi sumus, sententia sit extitura? Ergò supervacaneum profectò sit illas denuò consulere, quando jam constat, nobiscum vota populi totius, ipsósque adeo spiritus conspirare. Hæc Imperator.

Quæ juxtà sensum Cham *colai exposita, certè non parùm lucis, uti modò dicebam, præbere nobis hîc possunt; sit enim perspicuum, nequaquam sic usos fuisse sortibus, ut illæ, ad res suscipiendas, vel peragendas, primæ ac præcipuæ cujusdam regulæ vim obtinerent: Imò nec illæ tanti unquam fuisse videntur, ut si quid è bono Reipublicæ videretur esse, & recto justoque consentaneum, nequaquam id propter adversantes sortes, augurésve, prætermitterent. Et verò nonne docet hoc ipso loco Philosophus, divinationibus hujuscemodi non opus esse sanctitati, propterea quòd quisquis eâ præditus fuerit, citrà divinationes omnes & occulta perspicere, & de futuris etiam conjicere prudenter possit? Quid? Quod omninò credibile est Augures istos ac Vates, si quidem jam cognoverunt de Principis atque Optimatum sententiâ ac voluntate, plerumque huic obsecundare solitos, atque ad hanc vel invitas pertrahere testudines suas, communi scilicet Astrologorum quorumdam vitio, qui dum horoscopos suorum Principum erigunt, fausta ferè omnia, plurimos vitæ annos, nova opum & Regnorum incrementa credulis vaticinari, an mentiri? solent.*

Noster autem Confucius, *tametsi observationibus istis parùm fidei, vel omninò nihil ipse daret, imò eas contemneret etiam ac damnaret (uti infrà constabit) non potuit tamen non illarum mentionem aliquam facere, tum hîc, tum in libro* Ye-kim: *propterea quod (uti* Cham kem *pruden-*

ter observat) imperante Familia Cheu *, sub cujus occasum Philosophus vivebat, observationes istæ in usu essent. Usum porrò toto receptum Imperio, & ab antiquitate suâ non mediocriter commendatum, ipse privatus cùm esset, certè quidem Regiæ dignitatis expers, si palàm damnare, si abrogare instit sset, operam lusisset utique nec aliquod hujus pretium operæ præter invidiam turbati nequidquam Imperii retulisset.*

Sed hæc sufficiant: Atque eò dicta sint, non ut velimus divinationes istas defendere & Priscos Sinas prorsus purgare; sed ut Lectori constet, nihil hîc fortasse quod magnopere damnari possit præter ignorantiam, quam & nos utique damnamus inveniri. Nunc institutam Sinici Textûs explanationem prosequamur.

p. 2. §. 1.

VEra solidaque perfectio est suimet ipsius perfectio. Id est, se ipsâ perficitur: aut per se ipsam perfecta est, & non per aliquid à se distinctum: Et regula est sui ipsius regula; ad quam sic exiguntur, & diriguntur res aliæ, ut ipsa per aliam non dirigatur.

§. 2.

HÆC vera solidaque ratio, sive perfectio, est rerum omnium finis & principium. Si desit rebus hæc vera solidaque ratio, sive perfectio, non erunt res. Pari modo in moralibus actio illa quæ veritate caret, non virtus, sed umbra virtutis ac superficies quædam censenda est. Exempli gratiâ, si filius ex vero & sincero animo non obediat, non est censendus obediens; nec subditus fidelis si Regi cum fide & veritate non serviat: Hac de causa sapiens & probus vir veram hanc solidamque perfectionem æstimat maximi.

§. 3.

VERE perfectus non hoc tantùm agit, ut seipso perficiat sese, & deinde hîc sistit: sed præterea perficit etiam res alias. Perficere seipsum, amoris est tendentis primùm in sui ipsius perfectionem: perficere alia, prudentiæ est seu providentiæ, & hæ quidem nativæ virtutes sunt: at verò unà simul unire & colligare has duas virtutes applicando eas externis, seu rebus aliis & internis, seu sibi ipsi: hoc quidem rectissimæ regulæ est: easdem præterea virtutes suis temporibus & circumstantiis exercere, convenientiæ est. Videlicet ut ita perfectissimus consurgat in hoc universo rerum concentus, & res omnes finem naturæ suæ consentaneum consequantur.

f. 23. p. 2. §. 1.

PRopterea igitur qui summè perfectus & sanctus est nunquam consistit ac cessat; sed continenter & absque interruptione operatur.

§. 2.

SI nunquam ceſſat, ergò ejus virtus intrinſecus ſemper perdurat: quod ſi ſemper perdurat, ergò nequit diù latere, ſed per effectus & actiones ſuas ultrò ſe prodat & foris appareat neceſſe eſt.

§. 3.

SI foràs per effectus ſe prodit, ergò latè longèque diffundetur per incrementa virtutum ſuarum: ſi latè ac longè diffunditur, ergò amplè & profundè, adverſante nullo, dilatabitur magis magiſque amplitudine illâ virtutis, & famâ operationum ſuarum: Si tam amplè ac profundè dilatatur, ergò ornatu tantarum virtutum ſublimior omnibus aſſurget, & cunctis clarus ac conſpicuus, univerſoque orbi ſolis inſtar refulgens: adeoque ad fructuoſum rerum omnium concentum ſive harmonicam conſervationem unà cum Cœlo & terrâ conſpiret neceſſe eſt.

§. 2.

ETenim quia per incrementa tot tantarumque virtutum adeò amplus eſt, & illâ amplitudine potentiæ operationum ſuarum adeò profundus eſt, ideò brachio virtutis ſuæ telluris inſtar ſuſtentat res omnes, dum rribuit cuique quod congruit: & quia tam ſublimis eſt tàmque conſpicuus & clarus, ideò operationum ſuarum ſplendore, veluti cœlum, colluſtrat ac protegit res omnes: Quia denique virtus illius adeò ubique latè diffuſa, adeò perdurans eſt, ideò perficit res omnes: quia denique virtus illius adeò perdurans eſt, ideò perficit res omnes. Ex quo conſequitur, ut cuncta perfectè gaudeant conſentaneo naturæ ſuæ ſtatu.

p. 2. §. 1.

OB illam ſuam amplitudinem & profunditatem æquiparatur terræ; ob ſublimitatem verò & claritatem æquiparatur cœlo; cum quibus ternarium perficit principium. Quob verò attinet ad latitudinem ſuam, durationemque, abſque termino eſt & abſque menſurâ.

§. 2.

HAC ratione talis ac tantus cum ſit non priùs exhibet ſeſe atque oſtentat, ac tum deinde manifeſtus fit; non priùs hortando movet, ac tum deinde converſionem efficit; non priùs utitur quodam virium molimine ad faciendum quidpiam, ac tum deinde perficit, vel ut alii explicant; cùm igitur tanta ſit ejus virtus, tametſi non oſtentet ſeſe, neque ſpectandum offerat; tamen per effectus ſuos manifeſtatur; adeoque in hoc cum occultâ terræ virtute concordat: non movetur; & tamen movet, atque efficit converſiones; ſeu non videtur movere quidpiam cum exteriori quodam ſonitu & clangore, & tamen ſuavi quadam tranquillitate, &

absque violentiâ conversiones rerum efficit & animorum; adeóque cum cœlo tacitis motibus & influentiis agente concordat: denique nil fit; & tamen facit: vel, non videtur quidpiam magnopere agere; & tamen semper agit, ac perficit omnia.

§. 3.

SUprà docuit *çu-su* summè veri & sancti virtutem unà cum cœlo & terrâ ad omnia pariter conspirare; hîc verò delabitur ad ostendendum, illam cœli terræque in effectis producendis efficacitatem ab uno dumtaxat, eoque primo Principio, pendere quemadmodum & viri sancti perfectio omnis pendet ab unica animi perfectione & solidâ cordis veritate. sic igitur ait: Cœli, terræque ratio, seu virtus productiva & conservativa, quamvis magna, potest tamen unico verbo comprehendi & exhauriri. Veritate scilicet aut soliditate, & hæc quidem in efficiendis rebus non est quid duplex; sed unicum quid & simplex; & tamen ejusdem modus & ratio in procreandis rebus inscrutabilis est.

Ad hujus loci clariorem notitiam, placet hîc attexere verba ipsa, quibus doctissimus Interpres Cham, Tum, ço *hunc eundem locum explanat; non quidem ejusdem prorsùs cum Colao sententiæ; sed quæ à veritate tamen nec ipsa aberret. Sic enim ait:* Equidem si non habemus perspectam cœli terræque rationem, quomodo possumus perspectam habere summam veritatem? Cœli enim terræque operationes sunt inexhaustæ, *seu quodammodo infinitæ.* Si tamen scrutemur, *&* inspiciamus *illius qui* horum *(cœli scilicet ac terræ)* propriæ originis Dominus *&* Autor *est* rationem maximè præcisam maximèque in compendio exhauriri *equidem* poterit *&* *comprehendi* unico verbo (*quo verbo* Chí Chîm *scilicet, id est* summi veri, *vel summæ veritatis, ut disertissimè ipsemet* Cham *Colaus Interpres explicat* Tò unico verbo) *Cæterum* cœlum *&* terra (*prosequitur* Cham tum ço) tametsi producant res; ipsa *tamen* reverà etiam sunt intra *hanc principii* rationem *contenta* una res. *Id est, continentur etiam ipsa intra numerum & prædicamentum rerum productarum; hoc enim est quod in textu dicitur* Kî Quêi Ve Yè, *hoc est* ipsa *etiam* sunt res. *Verumtamen* unica hæc *primi principii ratio* summè pura *ac* simplex *est*, *&* nequaquam duo, *seu composita* ratio; & *in hac tandem* sistitur. Hoc *autem quod diximus* Pú úlh, *id est*, nequaquam duo, *nihil aliud* est, *seu significat*, *nisi* productivum rerum *omnium* principium *esse dumtaxat* unum, & *esse* spiritum: quia *scilicet* naturaliter & *ex propriâ virtute* procreat universa; neque scimus ille ipse (*scilicet spiritus procreans universa*) undenam prognatus sit. Sed quis *hoc* poterit cogitationibus suis 'scrutando' conjicere? *Hæc ille classicus* Confucii *Interpres*, Cham tùm ço *dictus, in caput vigesimum quintum libri* Chum-yûm *fol. 37. p. 1. in primis suis editionibus.*

§. 4.

§. 4.

HÆC itaque Cœli & terræ ratio ac virtus, qua possunt tot tamque miros effectus producere, lata item est, & profunda, sublimis & clara longè latèque diffusa, atque perpetua.

§. 5.

HANC cœli & terræ amplitudinem atque vim effectivam quam & in soliditate ac veritate fundat hîc per partes *çu-su* enumerat. Jam si aspicias (inquit) hoc cœlum non aliud videbitur, (si cum tota ejus amplitudine conferatur) quàm hæc lucis & fulgoris tantilla portio, sive quantitas; at verò si mente ascendas ad ejus altitudinem & splendorem quàqua versus se diffundentem, videbitur esse quid interminabile: etenim Sol, Luna, Stellæ, & tot signa cœlestia in eo, velut suspensa continentur; universæ item res ab eo comprehenduntur ac teguntur. Jam si spectes hanc quam pedibus calcas terram, collata hæc cum totius corporis mole, videbitur unius dumtaxat pugilli terrei quantitas; at si mente percurreris illius amplitudinem & profunditatem, sustentat illa maximos montes, & inter quinque celeberrimos Sinarum (*V Yo* vocant) montem *Hóa-yo* præcipuum; & tamen tantæ molis pondere non gravatur; sinu etiam suo complectitur flumina & maria, & tamen iis non à terra constrictis inundatur; denique est ea omnium rerum sublunarium firmissimum sustentaculum. Jam si hunc conspicis montem, quid obsecro (si cum rebus quas continet, quæque oculos latent, conferatur) videbitur, nisi quodammodo unius frusti lapidei tantillum, vel quantulum pugno comprehendi potest: at si studiosius eum contemplatus devenias ad ejus latitudinem, magnitudinemque videbis illico mille plantas & arbores ibidem nasci ac germinare, mille volucres & feras ibi commorari, metalla item & lapides pretiosos in ejus visceribus latentes in lucem prodire. Jam si oculos convertas ad harum aquarum congeriem, quid sanè (si conferatur cum toto quaquà patet Oceano) nisi unius cochlearis tantilla portio, seu modicum quid tibi videbitur? at si mentis oculis descenderis ad illarum inexhaustam abyssum, comperies profectò grandia cete, crocodilos, serpentes cornigeros, dracones, squammiferos sine numero pisces, & ingentes testudines in iis procreari; innumeras denique opes & divitias ex iis enasci atque emergere. Hujus loci sententia eadem est quæ suprà fol. 7. p. 2. §. 1. Hæc enim quatuor cœlum, terra, montes & mare, si in aliquâ parte exiguâ spectentur, non magna sunt, sed si ad eorum summum perveniatur immensum quid videtur, ita virtus viri divini etsi adeò exilis ac subtilis sit in tantam excrescit magnitudinem ut cum his conferri possit & eam dimetiri non possimus.

f. 24. p. 1.

CONcludit *çu-su* citans Odarum librum, ubi sic dicitur: Solius cœli virtus proh quàm altè recondita, quam perpetua & excellens est! sine interruptione agit, ac nunquam cessat. Quasi diceret (inquit *çu-su*) quia cœlum adeò solidè perfectèque, & tam constanter semper agit, ideò scilicet est cælum: nam si vel unum temporis momentum interrumperetur influxus, quatuor tempora jam non decurrerent æquali cursu, neque res producerentur; adeóque nec esset cœlum dicendum. Quomodo (prosequitur Oda comparans cœlo Regis *Vên-vâm* solidam ac defæcatam virtutem) quomodo non ubique manifesta est *Vên* Regis virtutum puritas & sinceritas? Quasi diceret (addit *çu-su*) *Vên* Rex ideò videlicet fuit *Vên*, id est talis ac tantus heros, quia virtus in eo fuit pura & sincera & per consequens nunquam defecit, aut interrupta est adeoque cum cælo meritò comparanda.

p. 2. §. 1.

O QUAM magna & latè patens sancti viri lex & virtus, quam ille numeris omnibus explet.

§. 2.

O QUAM in immensum diffusa, Oceani instar exundans, & omnibus rebus sese insinuans concurrit ad productionem, & conservationem omnium rerum. Adeoque suâ celsitudine ac sublimitate pertingit etiam ad ipsum cœlum.

§. 3.

ET hujus quidem legis amplitudo & superabundantia ô quàm magna, ô quàm sublimis! Rituum majorum, & Officiorum civilium trecenta capita; & rituum minorum Officiorumque ter mille capita complectitur eoque ampliùs: omnia inquam magna & parva Imperii statuta ubique comprehendit.

f. 25. p. 1. §. 1.

IDcircò cùm ejusmodi virtus sit adeo sublimis & obtentu difficilis, expectandum est quoad veniat ejusmodi summè sanctus vir; & tum demum sperari poterit, ut adeo excellens virtus illo Duce ac Magistro in actum prodeat, atque ab hominibus opere perficiatur.

Quis ille sit, de quo Philosophus hîc loquitur, alii (si placet) statuant: ego quidem sicut asseverare non ausim, quòd hæc profatus sit impulsu Spiritûs illius, quo movente Sibillæ quondam de Christo vaticinatæ sunt; ita & negare sic profatum esse haud quaquam sanè velim. Certè constans inter Sinas fama est, Confucium *identidem dicere solitum* Si Fam Yeù Xím Gìn. *Hoc est in Occidente est (vel erit)* ***Sanctus. Sinis autem Judæa Occidentalis est.***

§. 2.

IDEO dici solet, nisi maxima sit virtus ac sanctitas, summa quoque lex & ratio nequaquam coalescet, hoc est, summæ legis observatio nequaquam erit omnibus numeris absoluta.

§. 3.

HINC igitur virtutis studiosus in primis suspicit ac summopere colit, & conservare studet virtutem rationalem, seu lumen naturale quod à cœlo accepit; adeoque ad rectæ rationis regulam omnia accuratè examinans, seseque instituens, perducit virtutem nativam extenditque ad suam latitudinem & magnitudinem, quæ nullo deinde privati amoris vel cupiditatis vitio contrahatur; exhaurit item ac perspicit etiam subtilissima, & minutissima quæque tam perspicuè discernens singula, ut ne latum quidem unguem à verò aberret. Prætereà perficit & ad apicem perducit nativam ejusdem mentis suæ virtutem ad quamdam sublimitatem & claritatem; & quidem agendo omnia juxtà regulam medii sempiterni recolit vetera, & studet scire nova. Denique stabilit & assiduè corroborat ante parta, ut augeat ac perficiat quod fas & æquum est. (Vel, ut alii explicant: virtutis studiosus colit virtutum fundamentum, quod est natura ipsa rationalis & lumen rectæ rationis; & inde progrediens, seseque instituens, juxtà illius dictamina procedere nititur: severo examine studioque utens addiscit semper, nihil unquam de hoc ardore studioque proficiendi remittens; atque ita tandem assurgit ac pervenit ad cordis amplitudinem quamdam, ita ut exhauriat etiam minutiora quæque & subtiliora: pertingit item ad sublimem quamdam claritatem & perspicacitatem mentis, & hac duce cuncta agit juxtà rectæ rationis regulam, securè incedens per regiam illam medii consentanei viam. Assuetus autem, & impensè gaudens hujusmodi studiis recolit vetera quæ didicit, & alia atque alia identidem studet scire de novo; parta conservat, & assiduè accumulat nova, ut iteratis actibus corroboret sibi quod fas & æquum est; ac insuper augeat sibi perfectam juris, & rituum civilium, ac virtutum quæ iis continentur, scientiam & praxim, atque ita summa illa à cœlo lex & ratio non poterit cum hujusmodi viri virtute non conformari & in unum coalescere.

p. 2. §. 1.

CUM igitur hujusmodi vir sapiens in hoc totus sit, ut virtutem quam in se excolit reducat ad eam cœli rationem; fit, ut quovis loco, tempore, ac statu nihil agat quod rationi non sit consentaneum. Atque hæc etiam est causa, cur vir perfectus, seu sapiens consistens in superiori loco ac dignitate non superbiat nec insolescat: consistens in inferiori loco & gradu non sit refractarius ac rebellis nec violet leges & jura passim recepta, aut nova quæ-

dam moliendo, aut ea que non sunt in usu & antiquata pertinaciùs tuendo. Quod si in Regno vigeant virtus & leges, ejus sermo sufficit, ut evehatur ad dignitatem, vel ipse (quamvis hanc nequaquam ambiat) vel alius quem ipse proponet. Si Regnum sine virtute ac legibus sit, ejus prudens silentium, & privatim cautè sibi uni vacantis assidua vigilantia & taciturnitas sufficit, ut partium neutram offendens imperturbatus sibi vacans relinquatur, & evitet pericula ac calamitates, quibus probi quoque sunt obnoxii in Regno perturbato. Exemplum ex Odarum libro adfert de quodam eximiæ sapientiæ optimate ***Chûm Xam Fù*** dicto, de quo oda ait: Quia rectè intelligens erat, ac rerum eventuumque prudens indagator, idcirco potuit illæsam conservare suam personam. Hoc illud est quod hîc suprà diximus addit ***çu-su*** (vel, ut alii explicant: Hic Odæ sensus idem ipse est quem nos dicebamus) videlicet, virum solidè perfectum omni loco & statu sui semper similem esse.

§. 2.

HIC ***çu-su*** paululùm digressus invehitur contrà eos, qui cùm sint homines privati, aut violant ritus, & leges jam receptas, aut temerè moliuntur novas instituere. In hanc rem citat ***Confucium***, qui sic ait: Si quamvis rudis & exiguæ virtutis vir, tamen velit suo unius judicio uti, eoque niti, quasi valeat magno rerum usu magnâque vi intelligendi: Si item è vili plebe sit quispiam, & tamen velit pro libitu sibi arrogare quæ non sunt sui juris & fori: Rursùs si natus sit in præsenti sæculo, & sub hujus sæculi legibus, & tamen è contrario convertens se ad prisca, mordicùs tueri velit ac sequi Priscorum jam antiquatas leges: Si sit qui talia agat, ego sanè affirmo fore ut non paucæ calamitates obveniant ipsius personæ.

§. 3.

SI non fuerit cœli filius, seu Imperator, qui cum virtute conjunctam habeat auctoritatem, nemo alius (inquit ***çu-su***) instituat ritus & urbanitatis officia; nec inducat novos curiæ usus, aut pro libitu suo mutet ea quæ ad Regiæ domûs supellectilem, ac reliquum aulæ apparatum pertinent; nec item ausit suo unius arbitratu mutare quidquam rei litterariæ, aut reformare veterum librorum monumenta. Ne scilicet Imperii pax, quæ stabilitur & conservatur per uniformem usum rituum, litterarum, & consuetudinum, & ea quæ per hæc fovetur concordia novitatibus ejusmodi perturbetur; atque ita Imperium periclitetur.

Est prorsus admiratione dignum quod in hoc Sinarum Imperio, quod unum si non magnitudine suâ certè hominum frequentiâ universam Europam longè superat, tanta sit tamen, & ab omni retrò memoriâ semper fuerit in rebus omnibus uniformitas tam constanter & exactè observata; ut non solum linguæ, rituumque civilium, qui ad forum, conjugia, & disciplinas

ciplinas scholasticas spectant; item sacrificiorum, vestiumque una eademque pro cujusque gradu sit ratio; sed Urbium quoque, Palatiorum, & Domorum par omninò forma; sic ut qui unam Urbem viderit, omnes hujus Imperii Urbes vidisse censeri possit: Quin eò tandem processit Priscorum Regum cura & uniformitatis studium, ut per idem ferè anni tempus placuerit toto Imperio nuptias celebrari; per eosdem ferè dies duci funera & justa defunctis fieri; atque in eum finem adeo constans ab omni ævo Kalendarii usus, rerumque per anni dies peragendarum distributio quædam instituta, & quotannis toto Imperio promulgata: Quamquam hanc temporum ad res ejusmodi peragendas observationem posterioris ætatis superstitio non parùm vitiavit, atque ad fines longè alios, quàm quos Prisci illi legum conditores spectabant perniciosè detorserit. Nimirum postquam idololatria tantam varietatem sectarum, atque opinionum, adeoque & rituum, aliarumque rerum, invexit, decessit in isto quidem genere non parùm de laudabili illa Sinarum inter se mutuò conformitate: Quæ quidem dum olim viguit, puto, Chinam hanc, non Imperii, non Provinciæ, non Urbis, sed unius Familiæ sub suo Patre-familias speciem quamdam præbuisse: Etenim & literæ, & sigilla, & tituli, pilei quoque, vestes, Ædes ac Palatia & insignia; ritus item dum sacris operabantur, fercula dum conviviis vacabant, chori saltantium, canentiumque pro majori vel minori cujusque gradu ac dignitate, nomen suum, & ordinem, & majestatem sortiebantur. Tanta porrò vigebat olim observantia proportionatæ hujus uniformitatis, ut si quem præscriptos rituum morumque limites excessisset, non is arrogantiæ solùm, sed ambitûs quoque non raro damnaretur; etsi fortè quæ unius propria sunt Regis temerè usurparet, in rebellionis quoque suspicionem & crimen vocaretur. Hinc Prisca lex illa in libro 3. Officiorum fol. 29. sic habet: quisquis fecerit turpes cantiones, aut peregrinas vestes, aut exercuerit inusitatas artes, aut inusitata instrumenta confecerit, ut ita perturbet decipiatque populum, occidatur.

f. 26. p. 1. §. 1.

MOderni hujus, sub quo degimus, Imperii *Cheu* currus (inquit *çù su*) eosdem describunt sulcos, quos olim describebant, quandoquidem similibus constet rotis: Libri autem eandem servant methodum & ductus literarum qui olim in usu erant: Morum quoque atque officiorum eadem quæ olim ratio est. Idem enim mos est majores inter & minores, summos inter & imos, & amicos inter. Quo pacto igitur rudis quispiam & privatus ausit non sequi hodiernos hos majoris momenti ritus & leges hujus Imperii, cùm hîc & nunc vigeant, & à prisca illâ integritate parùm discedant?

§. 2.

TAmetsi quispiam (inquit *çù-su*) habeat eorum (Priscorum scilicet Regum) dignitatem, si tamen careat eorumdem virtute, ne is tantum sibi tribuat, ut audeat instituere novos ritus, &

X

novam musicam; quia virtus est condendarum piarum legum fundamentum : Tametsi etiam quispiam habeat regias illorum virtutes, si tamen careat regiâ eorum dignitate, item nec is arroganter ausit instituere ritus & musicam : hoc enim spectat dumtaxat ad eum qui unà Sanctus sit & Imperator.

Hic observa quod Prisci binis literis Lì Yo *concentum quemdam concordiamque rituum & musicæ significari voluerunt: nec rituum tantum, sed etiam officiorum quæ solent homines inter se mutuo passim exercere. Et verò inest literæ* Lì *utraque vis hæc & significatio : Etenim cum probè intelligerent ipsi, ritus omnes atque officia si non à verâ animi sententiâ verâque virtute, ceu nativâ radice procederent, inutile quid, evanidum & fucatum esse, & haud quaquam posse diu vigere atque persistere; omni studio atque industriâ hoc scilicet agebant, ut illi ritus & officia suo quæque virtutum succo imbuta magis ac magis in Imperio quotidie florerent : sed cùm hîc rursus animadverterent, abhorrere quodammodo à virtute naturam nostram vitiatam; in vitia verò & illicitas voluptates ultrò ferri; quò illam cupidiùs arriperent homines, præsertim Regiæ stirpis juventus, & ii quorum tenerior ætas nullis dum vitiis depravata erat, musicam adhibuerunt, ac pulcherrima quæque virtutum documenta suavitate musices imbuta candidæ juventutis animis instillare sunt aggressi.*

Ad ritus autem, quos comitabatur, vel animabat potiùs dicta jam musica, spectabat in primis cultus ille qui cælo deferebatur, supremo inquam cæli terræque spiritui, utpote qui & procreator sit viventium omnium; & principium: hinc in lib. Ye Kim *diserte dicitur avitos Reges instituisse musicam ut eam solemni ritu offerrent supremo cæli Imperatori. Spectabat item cultus, quo prosequebantur majores jam defunctos tanquam suos progenitores; ad extremum is quem deferebant Regibus, & populi totius Magistris, ut iis quibus à cœlo demandata sit cura populi rectè instituendi, & à quibus Regnorum felix administratio proximè solet dependere.*

Officia verò potissimùm erant illa, quæ humanæ societatis maximè sunt propria, & spectant ad quinque ordines qui sunt Regem inter & subditos; Parentes inter & filios; inter fratres majores natu & minores; inter maritum & uxorem, ad extremum familiares inter seu amicos : quibus addi quoque potest discrimen & ordo, qui ob disparem conditionem plebeios inter & nobiles observari solet. Et hi quidem ritus & officia vinculorum planè sunt instar & nexuum, qui alia atque alia corporis ejusdem membra, tum inter se, tum ipso cum capite perquàm aptè vinciunt uniuntque : unde protinus existit mutuus omnium inter se & honor & benevolentia, adeoque totius Imperii perennis quædam pax atque felicitas, & politici corporis admirabilis omnino firmitas, decor & venustas.

Confucius *itaque ritus istos & officia lumen esse dicebat Imperii, at-*

que ubi illa desiderarentur cæca esse confusaque omnia.

Quoniam verò quæ in hoc genere servari volebant atque exerceri, non fictè, sed ex animo, quemadmodum dicebamus, & ex verâ virtute fieri volebant atque observari, & harmonia quadam politica & morali externis interna respondere; cumque numeris ferè musicis ederetur in vulgus hæc ipsa doctrina, hinc Li Yo, *id est sua ritibus sociari musica dicebatur; & esse sua sinceri cordis, à quo ritus & officia procedebant, cum ipsis quæ foris se prodebant ritibus officiisque concordia.*

Priscorum igitur musicam instituentium cura omnis & studium, non ad privatam Principum oblectationem referebatur (uti antiquus Author Tai Su Cum *pluribus refert) sed vel maximè ad juventutis ac populi totius rectam institutionem; eratque tum aliarum virtutum, tum in primis concordiæ subditorum inter se suoque cum Principe suavis & domestica magistra. Quò illa verò plus authoritatis obtineret ac fidei non ab aliis quàm ab ipsis Imperatoribus institui poterat ac vulgari: sed inter hos quoque non cuicunque Principum fas erat rem tantam suscipere, sed iis dumtaxat qui eximiam planè virtutem cum Imperatoriâ dignitate conjunxissent. Et illa quidem quanto mox in pretio haberetur hinc potest intelligi, quod ad spectatæ virtutis Regulos deinde missa magni cujusdam muneris instar obtineret. Is autem, cui componendæ musices, & in lucem usumque publicum edendæ, necnon statis temporibus coram Principe & Optimatibus Imperii decantandæ cura demandabatur* (Ta Su Yo, *sive magnum Magistrum Musices vulgo nominabant) haud quaquam humilis aut mediocris etiam conditionis Vir erat ad Mandarinos superioris ordinis, & quidem vitæ integræ sapientiæque non vulgaris viros cura ista pertinebat.*

Usum verò musices, uti perpetuus (hinc fuit, sic & esse antiquissimum vel ex eo potest intelligi, quod Fo Hi, *primus gentis Sinicæ conditor, primus quoque fuerit musices Magister, & alter planè Orpheus gentis suæ: quippe qui rudes & agrestes homines voce fidibusque pertraxit è sylvis suis ac montibus; & suavitate cantûs illectos paulatim ad humanitatem, ac civilem vitæ societatem perduxit & promiscuam vagamque libidinem conjugiorum vinculo constrinxit. Itaque musica ipsius* Fû Laî *est dicta, propterea quod invitatrix fuisset hominum, ut ad eum sponte accederent qui tam præclarè ipsis opitularetur; sed & ipsa Sinarum lingua 320. circiter vocibus monosyllabis constans, quid aliud videri potest quam perpetua quædam tot accentuum in singulis vocibus harmonica varietate concinnata musica? sed & aliis populi Principibus suum singulis musicæ studium suus amor fuit: Extant enim propria musicæ nomina, quæ ab Auctoribus suis Imperatorum celeberrimis unaquæque sortita fuit; & omnis quidem Sinensium ingeniis accommodata lenis est ac placida, mutuæ pacis & concordiæ blanda conciliatrix, si penultimam tamen excipias, quæ ut Auctorem habuit* Vu-Vâm *tertiæ Familiæ conditorem & bellicosum, tota sui Auctoris plena est, Martemque & arma spirat; sed hanc quoque ob causam pacifico lite-*

rarum ordini, ipsique adeo Confucio *non usquequaque accepta.*

§. 3.

Confucius solebat dicere : Ego quidem semper amo & cum voluptate refero Priscæ Familiæ Imperialis *Hiá* ritus; attamen exigui Regni *Kí* (hoc spectabat ad Imperium Familiæ *Hiá*) posteri quia à Majoribus degenerarunt, non sunt horum sufficiens testimonium, seu non sufficiunt, ut eos, tanquam legitimos testes integritatis dictorum rituum ac legum, sic aliis possim proponere ut fidem obtineant : adeoque quomodo eas ego unus sequi possum ? Ego item examinavi & didici Familiæ Imperialis *Yn* seu *Xam* ritus & leges, & quamvis sint etiam nunc in modico Regno *Sum* (hoc spectabat ad Imperium Familiæ *Yn*) posteri, apud quos quædam extant monumenta, quibus istæ leges continentur; quia tamen sunt multa quæ antiquata jam sunt atque obsoleta, nec desunt moderni Imperii pia statuta, & Priscis æmula; ego cur illa potiùs, quam hæc sequar? Ego denique accuratè studui præsentis Familiæ Imperatoriæ *Cheu* ritibus ac legibus cognoscendis, quæ cùm sint rationi & tempori accommodatæ, iisque nunc passim omnes utantur, tamersi in quibusdam fortè differant à Priscis ritibus Familiarum *Hia* & *Yn*, ego quidem sequar hos Familiæ *Cheu* modò imperantis ritus.

p. 2. §. 1.

Si is qui obtinet & administrat Imperium (*inquit çu su*) illa tria magni ducat momenti; illius Imperii homines ac subditi pauca peccabunt seu raro delinquent adeoque facilis & pacifica Imperii gubernatio consequetur. Hæc tria, suprà f. 25. p. 2. §. 3. commemorata, spectant ad *ritus civiles*, ad *Aulæ regimen*, & ad *examen librorum ac rem litterariam* : nam illa morum ac rituum per totum Regnum uniformitas, & par agendi norma in omnibus, plurimùm confert ad mutuam inter se & cum ipso capite concordiam, quæ est Imperii stabile fundamentum.

§. 2.

Superiorum temporum Reges, quamvis probè statuerint leges, hæ tamen quia aut diuturnitate temporum, aut librorum corruptelâ, aut sapientum defectu, velut evanuerunt; vel certè si nondum interierint, quia tamen moderni Reges, qui eas proponunt populo servandas, ipsimet carent propriâ Regum virtute, fit ut careant etiam sufficienti testimonio apud populum; cum autem illis desit sufficiens hoc testimonium non datur fides, eos porrò quibus non datur fides, populus non sequitur. Viri autem sancti in inferiori loco seu privato constituti quamvis probè intelligant ac colant urbanitatis officia & sint dignâ Imperio virtute præditi, si eadem Priscorum pia instituta populo servanda proponant, tamen quia carent regiâ dignitate fit ut nec ipsi valeant debitâ authoritate apud populum

populum; cùm igitur desit debita authoritas ac dignitas, his à populo non datur fides; si non datur fides, item populus non approbat nec sequitur eorum nova statuta aut consuetudines: adeoque ejus dumtaxat, qui idem & Sanctus sit & Imperator, ritus & exemplum populus sequetur.

§. 3.

IDEO perfecti Regis recta gubernandi ratio radicitùs fundatur in sua ipsius persona, quâ testatam facit virtutem suam universo populo: explorat exigitque regimen suum ad normam trium Priscorum Regum (scilicet *Yu*, *Tam* & *Vêm Vu*) & non aberrat: confert & combinat res à se gestas cum cœli terræque lege, & huic illæ non adversantur: testatam facit adeo ipsis spiritibus quantumvis reconditis virtutem suam, & nihil hæsitat, nullaque in re dubitat. Imo etiamsi post centum sæcula expectatus Sanctus advenerit, non ambigit quin eadem virtus eidem testata sit futura. Hic solum significare vult divini Regis ritus ac leges adeò esse rationi consonas ut nulli rationi cælesti vel divinæ adversentur ac nulli sint in posterum mutationi obnoxiæ. Etenim si Rex examinet reducatque ad praxim omnia trium Regum pia statuta, jam non errabit: Si item erigat instituatque leges juxta illam cœli ac terræ ordinatissimam Regulam, sanè jam nihil aget contra dictamen naturæ rationalis: Denique si ita omnia agat, ut suæ integritatis testimonium vel ab ipsismet cœli Spiritibus eamdem cœlo terrâque legem servantibus accipere queat, jam nequaquam dubius aut anxius erit; certum namque est quod quidquid ita egerit vel statuerit rectum erit: Etsi contingat ut per centum & ampliùs sæcula expectetur ac desideretur ille Sanctus, tamen, si modo dicto Rex agat, nullatenus dubio pede sed constanter perget in cœptâ viâ; nam quocunque tempore adveniat ille Sanctus, profecto non eum arguet erroris, quippe illam secutus est legem ac normam, quam ipsemet Sanctus haud dubiè approbaturus sit.

f. 27. p. 1. §. 1.

QUOD Rex virtutem suam testatam fore spiritibus non dubitet; hoc inde quidem provenit, quia ipse novit cœlum. Quod post centum etiam sæcula expectato Sancto eamdem testatam fore non ambigat; in causa est, quia ipse novit hominem, seu quod hominis est proprium, adeò videlicet rectè ageret ut integritatis suæ testimonium vel ab ipsismet cæli & terræ Spiritibus (aut ab ipsomet cæli terræque supremo Spiritu) accipere valeret; adeoque sic dirigeret omnes suas actiones juxta spirituum perfectissimè in omnibus operantium regulam, ut ne dubitaret quidem an rectè ageret necne; hoc autem est perspectum habere cœlum, seu cœli rationem quam dicti spiritus omnibus numeris explent: Rursus ita rectè in

omnibus procederet, ut quamvis contingat per centum & amplius sæcula expectatum advenire Sanctum, tamen sine ulla hæsitatione eodem tenore nunc agat, quo Sanctus ipse ageret, hoc sanè est perspectum habere hominem, seu hominis rectam legem, quam Sanctus ille, si existeret, omnibus numeris expleret.

§. 2.

HAC de causa perfectus Rex dum quidpiam aggreditur ac movet, jam hoc ipso omnibus post sæculis esse potest orbis terrarum norma & exemplar, ex quo posteri dirigantur: Si quid agit, jam hoc ipsum omnibus item sæculis esse potest orbis lex: Si quid loquitur, jam id eo ipso omnibus sæculis esse potest orbis instructio & regula; atque adeo populi, quamvis procul absentes, virtutum ejus famâ excitati, jam ad ipsum anhelant & suspensi expectant exoptantque sibi talem Principem; præsentem vero sic amant, sic eo gaudent ac fruuntur, ut nullum deinde tam chari Principis & tam piæ gubernationis vel tædium, vel etiam satietas eos capiat

§. 3.

ATque hoc est quod in libro Odarum dicitur: Si Rex ejusmodi existat illic, non est qui illum aversetur; si existat hîc, non est cui sit tædio; adeoque ubicunque tandem degat, & quocunque tempore, quasi diu noctuque, & in perpetuum deprædicabitur. Rex adeo perfectus (addit *çu-su*) nullus dum fuit qui non hoc modo, & quàm citissimè obtinuerit illustre nomen ac famam omnium laudibus celebratam per orbem universum.

p. 2. §. 1.

Ç *U Su* hîc in laudem *Confucii* Avi sui simul & Magistri plus æquo excurrens, & commemorans, qua ratione moderatus sit actiones suas, vitamque instituerit sic ait: *Confucius* (quem honoris gratiâ *Chumnhi* nominat) eminus, seu, quod ad Priscorum Regum tempora attinebat, honorificè commemorabat identidem Regum *Yao* & *Xun* eximias virtutes & rectam gubernandi normam; cominùs autem, seu, quod attinebat ad præsentem temporum suorum statum, sequebatur ac imitabatur ipse Reges *Vên Vâm* & *Vù Vâm* fundatores Familiæ *Cheu*, cujus extremis ferè temporibus vivebat: Suprà, id est, si nos jam de cœlo agamus imitabatur ipse tanquam normam sibi propositam cœli tempora; hoc est, imitabatur admirabiles illas cœli vicissitudines ac motus, temporumque concordem discordiam, unde sublunarium rerum tanta vis atque varietas existit, & perpetuâ quadam serie vel nascentium vel intereuntium æquabilis & imperturbatus ordo: huic quippe ordinis in se exprimens imaginem *Confucius*, sui ipse semper similis, nec tamen idem omnibus, non cessabat alia aliis, prout exigebat cujusque conditio, sapienter ac piè impertiri. Infrà, id est, si nunc quoque terram contemplemur,

conformabat se aquæ & terræ; quippe sicut hæc, cum unica sit moles, temperie tamen, & rerum quas gignit varietate multiplex est ac diversa, Boreales aspero gelu ac nive durans, Australes verò miti calore fovens, Orienti pandens maria, Occidentem verò nemorosis ditans montibus & vallibus fœcundans; sic etiam Magister noster cùm versaretur in Regnis *Lù*, *Súm*, *çî*, *çù* olim dictis, mores ac ritus cujusque Regni solerter odoratus, omnes studiosè observabat, & admirabili quadam dexteritate maximè contraria pugnantiaque hominum ingenia tractare sic noverat, ut tamen semper sui similis idemque, sine intermissione bene quidem de omnibus, sed de Rep. optimè mereretur.

§. 2.

HIC *çu-su* prosequitur laudes *Confucii* non sine hyperbole fuit (inquit) similis cælo &, terræ & hæc quidem prout nihil non continet ac sustentat; illud verò prout nihil non complexu suo tegit & ambit: similis fuit item quatuor temporibus successivè & ordine æquato procedentibus, similis fuit Soli & Lunæ alternis vicibus successivè illuminantibus omnia: Ita etenim & vir Sanctus nihil non complectitur ac fovet largo sinu suæ pietatis, & cives & alienigenas constringit amplæ charitatis suæ brachiis; nihil non fortitudine suâ prudentiâque sustentat; & denique splendore sapientiæ suæ ad omnes atque omnia nullo non loco & tempore pertingit.

§. 3.

QUÆ à cælo foventur ac teguntur, & à terrâ sustentantur universæ res, unà omnes procreantur, & tamen non sibi mutuò nocent aut impedimento sunt: Successivi Astrorum motus, quibus constituuntur ac dividuntur anni tempestates, Sol inquam & Luna Principes Astrorum & Magistri temporum æquabiliter, ut videmus, in orbes suos successivè procedunt ac circumaguntur assiduè, & dici noctisque discrimen efficiunt, & tamen non sunt sibi mutuò contraria. Causa igitur, ob quam in tanta tot rerum vicissitudine ac varietate, nulla sit tamen perturbatio & pugna, hæc est, quod in rem quamlibet à cælo veluti derivata sit tenuis quædam ac limitata virtus pro suâ cujusque rei exigentiâ; quæ vis ac virtus, fluenti instar assiduè emanantis perenni alveo rigat universa. Quod autem in hoc universo res tam diversæ simul procreentur, & tam uniformiter agant, nec sese mutuo impediant, hoc demùm tribui debet magnæ & illimitatæ cuidam virtuti, quæ velut omnium fons & radix pro cujuslibet rei facultate & exigentiâ tam longè latèque omnibus se indesinenter communicat; & ita efficit ac corroborat rerum procreationes, ut nihil unquam desideretur. Patet igitur cœlum & terram ideo esse tantæ magnitudinis.

Interpres noster hic vim textus inferre videtur, dum visibili huic cælo

virtutem tribuit illimitatam. Attamen Interpres alius Cham Tûm ço *dictus, hunc eumdem locum explanans, & nullam vim textui inferens sic ait:* Illæ cælum terramque inter, *seu* volatilia, *seu* natatilia, *seu* quadrupedia, *seu* germinantia, omnia magno numero procreantur; & ubi procreata jam fuerint, *alia* evadunt magna, *alia* evadunt parva, quælibet *juxta* veram naturam *suam*, nec *se* mutuo impediunt. *Sic* quatuor *anni* tempestatum, Solis *item ac* Lunæ periodi singulæ *stato* gyro *perpetuò* circumaguntur; & frigus *ac* æstas, dies *item ac* nox *tam ordinatè procedunt*, *ut* abeunte uno alterum *identidem* succedat, nec *sibi* mutuo adversentur. Jam verò quandoquidem *ita* singula conservantur, *ut se mutuo* non destruant singula; *ita* operantur moventurque *ut sibi invicem* non adversentur; *hæc utique* omnia inferioris *cujusdam* virtutis participata *quædam sunt* ratio, *& velut* inferioris ac subordinati *cujusdam* dominii portio. Igitur omnes res perenni quodam fluxu *& serie* se manifestant: quatuor anni tempora perenni cursu incedunt non secus ac *minora* fluenta *è majori alveo* emanant *& pluribus ceu* brachiis derivata rivisque divisa *perpetuo fluunt*, & nunquam exhausta deficiunt. Sed utique inter hæc sit *alicujus* Domini *ac* Gubernatoris maxima *& suprema quædam* virtus *necesse est*; *quæ* gubernet in illo priori, *quo* nulla-dum res, nulla dum *rerum* ratio *extitit*; ut *scilicet* regat ordinetque rerum omnium origines, moderetur ac velut manu teneat motuum *cursuumque omnium* axem seu cardinem; componat *item* discordiarum *in tanta rerum diversitate* principia; *& denique* dissolvat seu resecet corruptionum *quarumcunque* enascentia germina. *Atque ita* consummatâ completâque hac conversionum origine *in suprema illa virtute, seu causâ primâ*, tum deinde minor *illa seu subordinata causarum secundarum* virtus nunquam exhaurietur. *Atque* hoc *scilicet* est propter quod cælum *ac* terra *adeo* evadant magna, omninò *inquam est*, propter hanc *quam* suprema virtus exercet gubernationem ac imperium, &c. *Ita* Cham tûm ço *modò citatus, fol. 46. pag. 2. in primis suis editionibus.*

f. 28. p. 1. §. 1.

HIC, & seq. *çu-su* iterum iterumque commemorat, & commendat summè Sancti virtutes. Solùm (inquit) in orbe universo summè Sanctus & perfectus est qui queat omnia percipere & clarè intelligere, penetrare ac comprehendere; adeoque sufficiens est, ut ex culmine suæ virtutis descendat ad gubernandum hæc inferiora omnia. Si virtutes contemplemur, ejus animi magnitudo & amplissima liberalitas, affabilitas, benignitas ac mansuetudo sufficiunt ad habendam capacitatem quæ admittat & paterno sinu foveat ac complectatur universos: ejus activitas, celsitudo, robur, & invicta constantia in tuendâ justitiâ sufficiunt ut omnia manu teneat conservetque: ejus item pura illa simplicitas, seriusque animi candor, prudens

dens item moderatio & mentis æquabilitas; ejus denique rectitudo & integritas à quavis vel minimâ pravitate aliena, sufficiunt ut apud omnes obtineat honorem & venerationem. Ingentia illa decora & ornamenta, atque horum mirabilis quædam temperies & concordia quæ res moderatur in pondere & mensurâ; ad hæc minimarum etiam rerum exacta investigatio & dilucida discussio ad subtilissima quæque & recondita sese extendens, sufficiunt, ut rectè distinguens inter bonum & malum, habeat quod sine periculo erroris omnia discernat atque dijudicet.

§. 2.

TAnto igitur virtutum comitatu, tantisque ornamentis ac præsidiis instructus, amplus admodùm est atque diffusus, placidus & profundus, atque rerum omnium fons & origo quædam: adeoque suis temporibus, cùm scilicet ratio & bonum universi id postulat, sese prodit exeritque; alioqui suâ se involvens virtute, seque uno contentus sibique sufficiens, placidissimæ quietis otio perfruitur.

p. 2. §. 1.

AMplus, inquam, est atque diffusus veluti cœlum ipsum; & idem placidus ac profundus est, tamque secretus ab oculis nostris veluti aquarum abyssus: Quod si tantâ sanctitate præditus ob commune emolumentum quandoque foras se prodat, jam ex universo populo nullus erit qui non eum veneretur; si quid profatur, jam è populo nullus erit qui verbis ejus, ut ab oraculo profectis, non det fidem; si quid agat ac moliatur, jam è populo nullus erit qui non faveat illius conatibus, qui acta non probet, iisque lætus ac gratulabundus non applaudat.

§. 2.

ATque hac de causa summè Sancti fama & nomen Oceani prorsùs instar exundabit ac diffundetur per medium Sinarum Regnum, & hinc multò longiùs dimanans pertinget ad barbaros Australes & Boreales: naves & currus quocunque terrarum pertingunt; humana industria ac vires quocunque penetrant; cælum quidquid tegit; tellus quidquid sustinet; Sol & Luna quidquid suis radiis collustrant; pruina & ros quocunque locorum decidunt; ad extremum quicunque habent in venis sanguinem, vitamque hanc, & communem aerem respirant, non possunt non venerari ut Regem & amare ut Patrem communem hujusmodi Sanctum. Atque ideò suprà dicebam, eum æquiparari cœlo. Vel arctissimam quamdam societatem habere cum ipso cœlo.

virtutem tribuit illimitatam. Attamen Interpres alius Cham Tûm ço *dictus, hunc eumdem locum explanans, & nullam vim textui inferens sic ait:* Illæ cælum terramque inter, *seu* volatilia, *seu* natatilia, *seu* quadrupedia, *seu* germinantia, omnia magno numero procreantur; & ubi procreata jam fuerint, *alia* evadunt magna, *alia* evadunt parva, quælibet *juxta* veram naturam *suam*, nec *se* mutuo impediunt. *Sic* quatuor *anni* tempestatum, Solis *item ac* Lunæ periodi singulæ *stato* gyro *perpetuò* circumaguntur; & frigus *ac* æstas, dies *item ac* nox *tam ordinatè procedunt, ut* abeunte uno alterum *identidem* succedat, nec *sibi* mutuo adversentur. Jam verò quandoquidem *ita* singula conservantur, *ut se mutuo* non destruant singula; *ita* operantur moventurque *ut sibi invicem* non adversentur; *hæc utique* omnia inferioris *cujusdam* virtutis participata *quædam sunt* ratio, *& velut* inferioris ac subordinati *cujusdam* dominii portio. Igitur omnes res perenni quodam fluxu *& serie* se manifestant: quatuor anni tempora perenni cursu incedunt non secus ac *minora* fluenta *è majori alveo* emanant *& pluribus ceu* brachiis derivata rivisque divisa *perpetuo fluunt*, & nunquam exhausta deficiunt. Sed utique inter hæc sit *alicujus* Domini *ac* Gubernatoris maxima *& suprema quædam* virtus *necesse est; quæ* gubernet in illo priori, *quo* nulla dum res, nulla dum *rerum* ratio *extitit*; ut *scilicet* regat ordinetque rerum omnium origines, moderetur ac velut manu teneat motuum *cursuumque omnium* axem seu cardinem; componat *item* discordiarum *in tanta rerum diversitate* principia; *& denique* dissolvat seu resecet corruptionum *quarumcunque* enascentia germina. *Atque ita* consummatâ completâque hac conversionum origine *in suprema illa virtute, seu causâ primâ*, tum deinde minor *illa seu subordinata causarum secundarum* virtus nunquam exhaurietur. *Atque* hoc *scilicet* est propter quod cælum *ac* terra *adeo* evadant magna, omninò *inquam est*, propter hanc *quam* suprema virtus exercet gubernationem ac imperium, &c. *Ita* Cham tûm ço *modò citatus, fol. 46. pag. 2. in primis suis editionibus.*

f. 28. p. 1. §. 1.

HIC, & seq. *çu-su* iterum iterumque commemorat, & commendat summè Sancti virtutes. Solùm (inquit) in orbe universo summè Sanctus & perfectus est qui queat omnia percipere & clarè intelligere, penetrare ac comprehendere; adeoque sufficiens est, ut ex culmine suæ virtutis descendat ad gubernandum hæc inferiora omnia. Si virtutes contemplemur, ejus animi magnitudo & amplissima liberalitas, affabilitas, benignitas ac mansuetudo sufficiunt ad habendam capacitatem quæ admittat & paterno sinu foveat ac complectatur universos: ejus activitas, celsitudo, robur, & invicta constantia in tuendâ justitiâ sufficiunt ut omnia manu teneat conservetque: ejus item pura illa simplicitas, seriusque animi candor, prudens

dens item moderatio & mentis æquabilitas; ejus denique rectitudo & integritas à quavis vel minimâ pravitate aliena, sufficiunt ut apud omnes obtineat honorem & venerationem. Ingentia illa decora & ornamenta, atque horum mirabilis quædam temperies & concordia quæ res moderatur in pondere & mensurâ; ad hæc minimarum etiam rerum exacta investigatio & dilucida discussio ad subtilissima quæque & recondita sese extendens, sufficiunt, ut rectè distinguens inter bonum & malum, habeat quod sine periculo erroris omnia discernat atque dijudicet.

§. 2.

TAnto igitur virtutum comitatu, tantisque ornamentis ac præsidiis instructus, amplus admodùm est atque diffusus, placidus & profundus, atque rerum omnium fons & origo quædam: adeoque suis temporibus, cùm scilicet ratio & bonum universi id postulat, sese prodit exeritque; alioqui suâ se involvens virtute, seque uno contentus sibique sufficiens, placidissimæ quietis otio perfruitur.

p. 2. §. 1.

AMplus, inquam, est atque diffusus veluti cœlum ipsum; & idem placidus ac profundus est, tamque secretus ab oculis nostris veluti aquarum abyssus: Quod si tantâ sanctitate præditus ob commune emolumentum quandoque foras se prodat, jam ex universo populo nullus erit qui non eum veneretur; si quid profatur, jam è populo nullus erit qui verbis ejus, ut ab oraculo profectis, non det fidem; si quid agat ac moliatur, jam è populo nullus erit qui non faveat illius conatibus, qui acta non probet, iisque lætus ac gratulabundus non applaudat.

§. 2.

ATque hac de causa summè Sancti fama & nomen Oceani prorsùs instar exundabit ac diffundetur per medium Sinarum Regnum, & hinc multò longiùs dimanans pertinget ad barbaros Australes & Boreales: naves & currus quocunque terrarum pertingunt; humana industria ac vires quocunque penetrant; cælum quidquid tegit, tellus quidquid sustinet; Sol & Luna quidquid suis radiis collustrant; pruina & ros quocunque locorum decidunt; ad extremum quicunque habent in venis sanguinem, vitamque hanc, & communem aërem respirant, non possunt non venerari ut Regem & amare ut Patrem communem hujusmodi Sanctum. Atque ideò suprà dicebam, eum æquiparari cœlo. Vel arctissimam quamdam societatem habere cum ipso cœlo.

f. 29. p. 1. §. 1.

SOlus ille qui in hoc universo summè perfectus & Sanctus est, ejusmodi est, ut queat ordiri, & contexere terrarum orbis magnum ordinem & rationem; qui item possit erigere universi hujus magnum fundamentum; qui denique possit perspectas habere quæ sunt à cælo & terra procreationes & conservationes rerum. Hujusmodi igitur summè Sanctus, cum talis ac tantus sit, quo tandem modo fieri potest, ut sit res ulla in toto universo cui innitatur aut inhæreat aut à qua dependere, & juvari priùs debeat, ut deinde operetur.

§. 2.

SUmmè benevolus & beneficus est ejusmodi Sancti amor ac pietas quæ se se extendit ad Mundi hujus magnum ordinem; placida item ac profunda perfectionum ejus abyssus quæ valet erigere universi hujus magnum illud fundamentum: quàm latissimè patet & extenditur ejus cœlum, ex quo tot in orbe conversiones rerum perpetuâ quadam & uniformi serie promanant.

p. 2. §. 1.

Cu-su, postquam quæ potuit attulit in laudem summè Sancti, ut significet imparem se esse tantæ perfectioni declarandæ, concludit, solum Sanctum de Sancto pro dignitate loqui posse, quippe qui solus intelligat quid quantumque sit esse Sanctum. Sanè (inquit) nisi quispiam sit reverà magno & perspicaci ingenio, sit Sanctus, inquam, & eâ cælitùs sapientiâ ac prudentiâ præditus, ut altè penetret omnem cœli virtutem, hunc modò dictum Sanctum ecquis tandem alius poterit cognoscere, aut verbis exprimere? solus igitur summè Sanctus exhaurire potest summè Sancti virtutem, tam ipse intelligendo, quàm aliis deinde enunciando. Verbo: nemo Sanctum probè novit nisi Sanctus.

§. 2.

HActenùs egit *çu-su* de summè Sancti perfectione: jam redit ad explicandum viri perfecti & verè solidi virtutem, de qua in initio libri hujus: Quæ utique debet excludere omnem simulationem, hypocrysim, & cupiditatem gloriæ exterioris; ut ita paulatim gradum faciat ad viri Sancti virtutem. In eam rem carmen citat de matrona pulcherrimâ cui magnam addebat gratiam pretiosissimas vestes quasi aliâ superinductâ, velle contegere Oda sic ait: si quis induatur veste divite ac variegata cui superinduat vulgarem penulam, hoc ipso declarat quòd oderit haud dubiè ejusmodi ornatûs ostentationem ac splendorem exteriorem. Ideò (inquit *çu-su*) perfectùs vir occulit contegitque suam quidem virtutem sed ea in dies magis lucis instar crescentis augescit, & vel invita se prodit ac manifestatur: E contrario simulatoris & ficti im-

probique hominis fucata virtus, speciem nescio quam virtutis ostentat illa quidem, sed reverà nonnisi speciem: Et verò propria hæc est inanium ejusmodi hominum industria, ut se suaque ostentent offerantque omnium oculis spectanda; sed quia non virtus illa, sed umbra virtutis est, planè fit, ut in dies magis ac magis extenuetur, & tandem ceu fumus evanescat. Perfecti viri virtus, si primum illius saporem consulas, videbitur insipidum quid & insulsum; & tamen, ubi maturâ consideratione, multòque magis ipso exercitio & imitatione eam iterum iterumque degustaris, talem esse comperies, ut, quamvis eâ pascaris assiduè, non tamen pareat nauseam & fastidium. Rursus, videtur illa remissum quid esse & exile & propè contemptibile, & tamen, si mentis oculis quæ interiora sunt contempleris, quantum ibi decoris & gratiæ, quantum venustatis invenies! Humilem rudem, ac informem primo aspectu diceres; & tamen, in cordis medio perpolita est rectèque composita & juxta rectam rationem mirabiliter ordinata. Quid multa? vestis attalica est, gemmis & auro collucens; verumtamen sub vili penulâ latet secura: Quò occultior hoc pretiosior. Et hæc quidem de interna privatâque sui perfectione intellige; cujus cum tanta sit lux, tanta vis ardoris, ut cohiberi nequeat quin ultrò prorumpat, impendatque sese communi Reip. bono procurando; ideò (addit *çu-su*) si vir ejusmodi perfectus noverit eorum quæ longè absunt proximum principium, seu si noverit dirigere alios ex sui ipsius normâ; item noverit morum motuumque originem, seu noverit commovere aliorum animos ex suo ipsius animi motu; noverit denique subtilium & arcanorum manifestationem, seu noverit, quod ea quæ intùs latent haud dubiè tandem aliquando foras se prodent; tum sanè poterit hoc modo cum tam præclarâ rerum notitiâ paulatim gradum facere, ac tandem ad eminentem Sancti virtutem pertingere. Vel, ut alii exponunt: si noverit quarumcunque actionum principium esse cor; bonas ex corde bono malas ex corde malo procedere: si item noverit morum & rituum originem fundatam in illa Sanctorum Regum symmetriâ rectè commensuratâ cum cœli ratione, qua res omnes diriguntur: si denique noverit subtilium & reconditarum rerum manifestationem, si possit scilicet ex iis quæ foris apparent cognoscere ea quæ intùs latent; tùm poterit is etiam hoc modo paulatim pertingere ad virtutem Sanctorum.

f. 30. p. 1.

ALIA Oda sic ait: Penitus abdita sit licet, altisque depressa latebris delitescat virtus (uti & vitium) tamen vel sic mediis ex tenebris omninò in lucem prodibit. Quapropter (exponit *çu-su*) vir perfectus cordis intima discutiens, ubi penitissimos animi sinus inspexit, si nihil prorsus deprehendat morbidi seu vitiosi, tum

ſcilicet acquieſcit; & cùm non ſit quidpiam cujus eum pudeat, fit etiam, ut nec diſpliceat ſibi in corde ſuo, à quo jam non reprehenditur. Nimirùm viri perfecti interior virtus ſive id ad quod non poſſunt paſſim homines niſi difficillimè pervenire, nonne hoc ipſum ſolùm eſt quod alii non vident? Hoc quippe interiorum cordis examen, cùm res ſit ejuſmodi, ut vir perfectus ad eam exhauriendam non poſſit niſi difficillimè pervenire; nonne hæc ipſa dumtaxat eſt, cæteri hominum quam nunquam obſervant? Nam cæteri hominum ea ſolùm magni faciunt quæ ſenſibus percipiuntur, de interiori mentis ornatu & cordis puritate parùm ſolliciti.

p. 2. §. 1.

ALIA Oda ſic ait: Vide ac circumſpice quomodo te geras cùm ſolus degis in tua domo: Inſuper ne quid agas de quo poſſis erubeſcere quamvis verſeris in abditiſſimo tuæ domûs receſſu. Ideò (addit *çu-su*) vir perfectus non aggreditur negotium & tunc primum attendere ſibi incipit; non profert ſermonem, & tunc primum de verborum veracitate cogitat: ſed ſemper & in omnibus eſt vigilans. Etenim vir perfectus, priùs etiam quàm animi motus quiſpiam exurgat, jam attentè ſollicitèque ſe obſervat ſibique ipſe invigilat; priuſquam proferat ſermonem, jam planè ſibi perſuadet & ſine ulla dubitatione credit verum eſſe quod dicere meditatur; atque hoc intelligit eſſe pretium operæ ſuæ, hunc vigilantiæ & examinis ſui fructum, ut in iis quoque rebus ac ſtudiis quæ neque oculis percipiuntur neque auribus, circumſpectè timidèque ſe gerat.

§. 2.

RURſus Oda ſic ait: Myſtes ingrediens Templum, ut ſacrificando coram omni populo permoveat & invitet ſpiritus, inuſitato cum ſilentio & ſingulari animi corporiſque compoſitione accedit; & quamvis populo non indicat ſilentium; tamen ſacrificii tempore vox nulla confabulantium auditur ne dum murmur aliquod exiſtit aut contentio circumſtantis populi. Nimirùm perſpecta ſingulis virtus ac probitas ejus qui ſacra peragit, itemque gravitas illa & modeſtia, quæ in ore habituque totius corporis relucet, index interioris reverentiæ & compoſitionis, tanta eſt, ut quamvis neminem hortetur ipſe, nemini pœnas intentet, in officio tamen contineat omnes ac perficiat, ut cum altiſſimo quodam ſilentio venerabundi ſacris aſſiſtant. Eodem modo (inquit *çu-su*) Rex perfectus, quamvis non largiatur munera tamen populus nullâ ſpe præmii, ſed uno ſui Regis exemplo ad eum imitandum permouetur necnon ad omnem virtutem, & ad obſequendum in omnibus quæ ſui muneris ſunt mirificè invitatur: Rurſus quamvis non iraſcatur, aut pœnas intentando & ſupplicia à malo non deterreat, facit tamen, ut populus

populus à Regiâ personâ pertimescat multò magis quàm si falcibus & securibus armatus subditorum suorum cervicibus immineret.

§. 3.

ALtiùs iterùm provehitur *çu-su* in suâ Regum institutione columnas hic tandem figens, eamque ponens virtuti, quam Regibus vult inesse, metam, ut plus ultra non videatur Regum virtus atque felicitas progredi posse. Authoritatem igitur à Priscis petens Odam citat, quæ sic ait: si tam subtilis sit & à vulgi captu sensibusque tam remota adeoque tam profunda & non apparens, ac veluti solitaria seu unica perfecti Regis virtus, ut illius ne vestigium quidem mortalium oculis offerri videatur, quæque delitescens in intimo cordis recessu nonnisi per heroïcas actiones, & publicam mortalium utilitatem absque ostentatione se prodat; tum sanè centum, hoc est, omnes omninò Sinensis mundi Dynastæ & Reguli suspicientes illam regiæ virtutis majestatem tanquam cœleste quid & humano majus, pro suo quisque captu & viribus studiosè eam æmulari contendent. Et hæc quoque causa est (inquit idem *çù-su*) cur Rex perfectus, utpote conscius hujus veritatis, tam solidè colat, id est, tam vigilanter, reverenter, ac sollicitè quovis loco & tempore tueatur ac conservet internam virtutem: cujus quidem tam vigilantis reverentiæ, & tam sapientis vigilantiæ; curæque hic fructus existet, ut tandem etiam orbis universus, quamvis haud quaquam capiat tantam & tam arcanam virtutem, tamen à tali Rege administratus, perpetuâ pace perfruatur.

f. 31. p. 1.

COncludit *çu-su*, confirmatque dicta libri Odarum authoritate: ubi (juxtà Interpretes) introducitur ipse *Xam Ti* supremus cæli Imperator loquens.

Sic igitur Oda ait: Ego (inquit supremus cœli Imperator) complector & amo *Vên-vâm* Regis clarissimam & purissimam virtutem: Et ideo quidem amo, quia illa non magnoperè personabat, ut forinsecùs perciperetur & appareret. (Vel ut alii explicant: quia illa non petivit suam magnitudinem à verborum sonitu & exteriori quadam specie ac splendore, sed è soliditate & cultu interiori) Nimirum, *Confucius* inquit, exteriora ista uti sunt sonitus verborum & splendor seu figura exterior, opes inquam, & arma, eloquentiæ vis, & Imperatoriæ majestatis splendor, in ordine ad hoc ut moveatur & convertatur populus, sunt reverà quid posterius & ramorum instar; at verò solida illa cordis veracitas quæ verbis factisque se prodat, & aliarum quoque virtutum præsidiis instructus animus, radix ipsa & fundamentum sunt; adeoque id quod prius ac præcipuum hîc censeri debet. Alia Oda sic ait: Ejusmodi virtus est subtile quiddam & leve instar pili. Attamen (subjicit *çu.su*) pilus quamvis re-

A a

verà tenue quid ac subtile sit, adhuc tamen datur quidpiam sensibile quod cum eo ordinem habeat, eique comparetur & correspondeat: quapropter ad rem illustrandam magis appositum est carmen aliud quo dicitur: supremi cæli res longè fugit sensus humanos, adeoque nec habet vocis sonum quo audiri, nec odoris speciem qua percipi queat. Ex quo (inquit *çu sù*) confici videtur, ejusmodi rem summum quid esse humanis oculis invisibile, & indivisibile adeoque omnia sensibilia transcendens: & hoc ultimum dictum rem maximè declarat.

In hoc postremo paragrapho duo sunt quæ subobscura videri possint, atque explicatu difficilia. Primum quid verba illa Mîm te *hîc significent. Alterum quid significent illa* Xám Tien Chi çai: *quippe, tam horum, quam illorum, expositiones variæ afferuntur. Nos autem duas potissimum sectabimur.*

Et quoad primum quidem, sequemur hîc illos qui volunt, per binas voces Mîm te *vel excellentem quamdam virtutem, & hanc moralem, significari; vel rationalem, quæ in homine est, portionem ac potentiam: congruit enim expositio hæc sanè feliciter cum iis quæ dicuntur in libro* Tá Hio *§. 1. ubi* Mîm te *vocatur portio illa rationalis à cælo homini indita; uti hoc ipso libro* Chum yûm *f. 1. & alibi,* Tien mím, *& f. 25. §. 3.* Te sím.

Quod verò ad secundum attinet: duabus vocibus Xam tien, *alii supremi Numinis Providentiam; alii supremum cœlum sive quod nos Empyreum, sedem videlicet ac domicilium beatarum mentium significari docent.*

Cæterum qualescunque demum sint expositiones istæ: certa est res una, quod ex hac Libri Chum yûm *postremâ sententiâ ternæ videntur elici posse veritates, ac Sinensibus, quamvis Ethnicis, probari; scilicet* unius & supremi Numinis existentiam & immortales esse mortalium animos: sua denique præmia cujusque meritis post hanc vitam respondere. *Etenim cùm introducatur ipse supremus cæli Imperator verba proferens ac deinde cum alibi dicatur* Ven-vam *pii Regis animam assistere ad supremi numinis lævam & dexteram patet & Deum ab ipsis creditum & animam haud quaquam interire cum corpore: Rursùs cùm dicatur, quod idem Numen amplectitur & amat virtutem dicti Regis, sua respondere virtuti præmia, non dubiè significatur.* Quod verò de animarum immortalitate censuerunt prisci Sinæ hîc superest breviter examinandum: nam quid de supremi Numinis existentiâ & Providentiâ tum variis hujus operis locis quadantenus exposuimus & in singularem & copiosiorem tractatum reservamus.

Non inficior priscos Sinas communi & hæreditario vitio generis humani de præsenti vitâ potissimùm laborasse; ut benè scilicet ac beatè hîc viverent, tranquillum florens invictumque servarent Im-

perium: quæ autem sors eos & vita maneret olim, cælesti Providentiæ Numinique permisisse (in quorum tamen numero nequaquam sunt ii, quos eximia planè virtus, rèsque gestæ, & sua ipsorum scripta contemptores fuisse docent vitæ mortalis rerumque humanarum, & immortalis vitæ studiosos.) Non caruerunt tamen etiam vulgares homines isti, appetitu diuturnæ sempiternæque vitæ, quem sentimus mortales omnes inditum nobis esse ab Auctore naturæ, utique non otiosè neque frustrà inditum. Qui appetitus quàm vehemens in quibusdam illorum fuerit, argumentum possunt esse pretiosæ potiones illæ seu Ambrosiæ vitæ immortalis quas Imperatores quoque fabulis impostorum, aliquot post Christum sæculis, delusi spe, immortalitatis hauriendæ, sumebant.

Rei ergò, quæ usque adeò connaturalis est homini, non possunt non extare quædam vestigia in priscis eorum libris ac monumentis: quæ si extant, ut revera extant, & tanquam dubiæ tenuesque scintillulæ hinc inde promicant; cur has obsecro non malimus interpretatione benigniore, seu leni flatu paulatim suscitare atque accendere; illa diuturnæ vitæ, seu potiùs productioris mortalitatis desideria ad spem veræ immortalitatis vitæque traducendo, quàm severioris ac sinistræ interpretationis silentio suffocare atque extinguere? Nam ecquis tandem fructus existet ab hujusmodi silentio & severitate? non alius profectò, quam ut videamur tacitè fateri, contrariam esse doctrinæ nostræ priscam gentis ætatem omnem; utque ita vehementissimè corroboretur Atheorum & Impiorum hominum perniciosus error: ubi cessare nos videbunt, mox ultrò nos aggredientur ac lacessent eâ parte, qua, si animus nobis fuisset, feliciter oppugnari à nobis ipsimet poterant: atque ita tandem dicent, malle se perseverare in ea sententiâ in qua nos ipsi fateamur, majores suos fuisse per quatuor annorum millia; malle se tot viros sapientiâ, virtute, imperio clarissimos sequi, quam paucis aliquot alienigenis contraria docentibus fidem dare.

Absit igitur ab Evangelii Præconibus hæc opinio, ut nihil adjumenti vel lucis ab authoritate Priscorum Sinarum petendum sibi putent Christianæ veritati declarandæ. Quæ quidem opinio (si fas est dicere) vel ab inani qnodam metu ac religione, vel certè ab insigni quadam socordiâ aut ignorantiâ videtur proficisci. Quod si essent è priscis illis (nam de modernis hîc non ago) qui aperte nobis adversarentur, existimantes, nullam rectè factis mercedem, neque pœnas noxis rependi; cùm vita hominis finiri omnia. (In qua quidem sententiâ fuerunt ex Europæis Philosophis aliqui; quos tamen sapiens ille Cato apud Ciceronem *minutos* vocat: apud eundem verò Lelius: Non assentior iis, inquit, qui hæc nuper disserere cœperunt, cum corporibus simul animos interire, atque omnia

morte deleri, plus apud me antiquorum auctoritas valet vel nostrorum Majorum, &c.) Si inquam essent è Priscis qui apertè nobis adversarentur, quamvis & essent alii qui favere nobis viderentur; tutiùs tamen fortasse tunc foret non attingere suspectas auctoritates: Nunc verò cum neminem patiamur adversarium; nusquam vel umbra istius impietatis appareat; sed è contrario plurima afferri possint, quæ, tametsi non convincant, admodùm tamen verisimile faciant, Priscos benè sapienterque sensisse de Providentiâ Numinis & immortalitate Animorum; quis tandem sanæ mentis malit adversarios sibi esse, quàm amicos, & socios, & patronos, non modò Priscos, sed hujus quoque ætatis Sinas, Majorum suorum (uti suprà docuimus) adeò studiosos & observantes? Quis paucos posterioris ætatis Atheos atque Idololatras sequi malit, ac virus ex antiquis illis floribus sugere, quàm dulce mel ac salutiferum? Quod iis non modicum contineri cum alii Scriptores, tùm verò maximè Societ. Jesu Sacerdotes Riccius, Pantoja, Vagnonus, Aleni, Monteirus, Buglius, Martines, aliique Litteris Europæis & Sinicis clarissimi, docuerunt: Hac in re Lactantium scilicet, aliosque Patrum imitati, Tertullianum inquam, Cyprianum, Minutium Felicem, Origenem, Arnobium: qui Ethnicos suis ipsorum armis, uti & Hieronymus Augustinus, aliique Doctores Ecclesiæ, hæreticos identidem oppugnabant. Itaque Lactantius de falsa Religione contra gentes cap. 5. Omittamus sanè (inquit) testimonia Prophetarum, ne minùs idonea probatio videatur esse ab his, quibus omninò non creditur: veniamus ad Auctores, & eos ipsos ad probationem veri testes citemus, quibus contrà nos uti solent, Poëtas dico ac Philosophos. Quamquam & in hoc rursùs istos Patres imitantur homines nostri, quòd quotiescunque de Animorum immortalitate, similibusque argumentis disputant, longè præcipuum robur ex nostrâ scilicet Christianorum Philosophiâ petant, & melli isti Sinico, quod dixi, tantam inspergant cœlestis ambrosiæ copiam, ut quamvis eam Sinæ veluti suam cupidiùs appetant, reverà tamen Europæorum tota sit, & Christi potiùs.

Ad extremum quò studiosiùs hanc veritatem ex priscis gentis monumentis eruamus, illa quoque ratio nos movet, quòd siquidem probetur, eam Majoribus fuisse perspicuam, concedent illico nepotes perspicuam fuisse & alteram (quam suprà tot argumentis) de supremo quodam Numine quod omnia procrearit ac moderetur: neque enim gens fuit tam agrestis ac barbara quæ non agnoverit immortalem Deum, & agnoverit tamen animi sui immortalitatem.

Nunc ad rem veniamus. Argumenti, quod negativum dicitur, non solet esse vis magna; habet hoc tamen, apud Sinas inprimis, vim

vim suam. Hoc igitur usuri, quærimus in primis, ecquis Auctorum veterum & classicorum usquam dicat interire mortalium Animos, nullo providentiæ consilio, sed casu, fortuitòque res geri? Profectò fateri debent, haud ullum esse qui apertè sic vel insanus sit, vel impius.

Hinc igitur ad positivas auctoritates & argumenta gradum facimus. Ac primùm quidem quid ipse *Confucius* de immortalitate senserit ob oculos eis ponimus. Et multa quidem nobis suggerunt libri Classici, quorum alios ipse conscripsit, alios collegit ac digessit in ordinem. Classicos dixi, qui soli apud Sinenses, & nos quoque suum pondus obtinent. Nam quæ in libris *Kia Yu*, sive domesticorum *Confucii* sermonum extant, cum hos septingentis ferè post annis quàm Philosophus vixit lucem vidisse scribant eam ferè obtinent fidem, quam quisque dare voluerit: præsertim cum sit credibile, non pauca, vel ab improbis inserta, vel ab ineptè studiosis ipsius Philosophi, conficta iis contineri. Hoc certum, dictos libros in Classicis, & qui litteratis hominibus præscribantur, haudquaquam numerari. Verumtamen ne cuipiam videar hîc celasse quidpiam, vel subterfugisse, locum proferam, qui unus videri possit minùs favere sententiæ nostræ, introducitur enim *Confucii* discipulus, *çù cúm* vulgò dictus, ex Magistro suo quærens, an mortui rerum notitiam conservent. Cui Philosophus, attemperare solitus responsa sua ingenio cujusque & captui, tempori quoque, & loco, sic respondet, ut tamen sciscitantis dubitationem non tollat: Si mortuis (inquit) perseverare notitiam rerum dixero, timeo ne filii quorum pietas erga parentes major fuerit, eosdem sociare velint, adeoque se ipsos interimant: Si contrà, nullam esse asseruero, vereor ne langueścat illa filialis pietas, & sint qui inhumatos etiam parentes abjiciant: desine ergo fili mi curiosiùs exquirere quæ sit vitâ functorum conditio: alia sunt magis necessaria quæ scire te velim: Ista verò tu deinde cognosces. Sic Philosophus, ubi nota hoc loco non dubitari de existentia Animarum, sed quæri à discipulo, an Animæ defunctorum (quas supponit existere) conservent præteritorum notitiam.

His igitur prætermissis, quorum minùs certa auctoritas est, ea dumtaxat afferamus, quorum indubitata apud ipsos sit authoritas, quæque ad probandam Sinis immortalitatem magis apposita videbuntur. Cujusmodi sanè multa libri quinque & ii quos hic exponimus, non modò Classici, sed primæ quoque classis, nobis suppeditabunt.

Ut autem res ordinatius procedat, à definitione mortis, ut hanc in libris suis tradunt, ordiamur: Hoc modo namque faciliùs erit de reliquis quæ sequentur judicium ferre, & quid ætas Priscorum senserit intelligere: Nam quid ætate nostrâ Sinensium plerique, ex im-

peritâ saltem multitudine, de morte sentiant, nulli dubium vel controversum esse potest, cum satis constet, Pythagoricis de metempsychosi fabulis plerosque fidem dare, qui adeo quamvis animos interire negent, quoniam tamen principiis nituntur vanissimis falsissimisque, absurdum planè fuerit iis quidquam tribuere, & mendaciis firmare veritatem.

Olim igitur, ut docerent, humanam naturam duabus constare partibus, quarum una mortalis sit, immortalis altera, *çu lo* duabus quoque vocibus utebantur, quarum alterâ descensus & casus, ascensus alterâ significatur. Sic mortem *Yao* Imperatoris in *Xu kim* librorum fere vetustissimo declarant. Nec diversum efficiunt sensum, quamvis diversæ sint voces, quibus *Xún*, & *Ven-Vam* Regum, aliorumque Principum descensus atque ascensus; obitus inquam, seu Animæ corporisque separatio significatur. Interpretes certè, & quidem Ethnici, quos inter Colaus noster suffragantur hic nobis, ac mirabili sententiarum consensu, sic voces illas exponunt, ut dicant, *id quod in altum subeat esse spiritum, quod de rsum feratur atque concidat corpus esse*. Procul dubio nec istis, neque tot verbis usuri, si meram corporis resolutionem vitæque finem significare voluissent. Hinc nimirùm illa nunquam satis deprædicata vox & oratio *Yù* Regis (de quo suprà mentionem fecimus) qua ipse consolaturus suos in præsenti subitoque vitæ discrimine: *sêm kí yè* (inquit) *sù quêi yè, vita* hæc nostra, Proceres, *depositi est instar: mors* ergo *depositi restitutio erit*. Imò quoniam *kí* & *quêi* binæ voces, hæc *reditum* quoque significat, illa *diversorium*, videtur eodem Laconismo suo vir sapiens complecti etiam voluisse Tullianum istud, quo dicitur natura commorandi nobis diversorium dedisse, non habitandi locum. Quocirca paratos esse debere secum ex vita ista discedere, tanquam hospitio, non tanquam ex domo. Quod si vetustas aliquid hîc ponderis atque authoritatis afferre potest, uti sanè potest, sententiam tam christianam ante ipsius Abrahami tempora, ne dicam Ciceronis vel Urbis conditæ, Rex Sinicus pronuntiavit. Abiit igitur in vulgarem usum pulcherrimus loquendi modus, & cum memoria tanti Principis viget hodieque sic, ut nihil Sinis familiarius sit, quàm, ubi quis excessit è vivis dicere *kiú xí discessisse* jam illum *à sæculo, çû xí, vale dixisse sæculo, sié xí, egisse sæculo gratias*, &c. prorsus ea ratione, qua narratur quis hospiti, apud quem divertit, gratias egisse, & vale eidem dicto, in patriam remigrasse. Sinas autem, cùm sic loquuntur, ex animi sui sententia vulgò loqui, olim certè quidem locutos, mos ille priscorum, cujus in Officiorum libris non semel fit mentio, argumento potest esse. Solebant hi quotiescunque eorum aliquis obierat, in superiora domûs conscendere, atque hîc conjectis in cœlum oculis multo cum gemitu defun-

ctum inclamare, vocem *fo* lachrymabiliter ingeminantes. Porrò vox illa, sicuti Interpretes hîc affirmant, *reditum ad corpus*, seu reviviscere significat. Ad quem ritum alluserit fortasse Mencius, cum eadem usus voce dixit: Sanctos Reges, si quidem reviviscerent, non alia quàm, quæ doceret ipse, docturos. Certè in obitu quoque Regum, is, quem dixi, ritus adhibebatur; tametsi verò nunc antiquatus videatur, non obscurè tamen declarat quid ætas illa de immortalitate senserit, atque tanto præclariùs quàm præsens hæc posterorum ætas, quantò longiùs huic illa præcellebat, si quidem de vitæ morumque innocentia, nec-non candore quodam & simplicitate agatur. A Priscis etiam, ut opinor, manaverit mos iste qui hîc variis in Provinciis in usu est, ut filii in parentum suorum obitu, lugubri habitu, nec sine lachrymis atque ejulatu viciniora loca concursent, non secùs ac si quærerent fugientem animam, & ad pristinam sedem corpusque exanime revocarent.

Quod si existimabant prisci (ut de hac nostra ætate non agamus) hominum animos interire, quàm supervacanea stultaque erant hæc omnia! An enim quod interiit movere se potest, ne dicam ascendere? An depositum quod periisse constat, idem ipsum restitui? De hospite verò, si quidem is in diversorio suo jam extinctus sit, nonne vel ignarus admodùm, vel nugator sit, qui discessisse dicat, qui patriam, qui domum repetivisse? Et illa, quæ narravimus, quisquamne sanæ mentis faciat, si post mortem nihil quod vivat, quod intelligat, existere arbitretur?

Non me fugit tamen quid ab atheis hujus temporis, qui cum à Priscis maximè dissentiant, videri tamen volunt maximè cum Priscis sentire, hîc responderi queat: ornatûs gratiâ scilicet ac figuratè multa dici; memoratum verò ritum evanidum atque inutilem esse; neque enim Priscis aliud hîc fuisse propositum, quàm ut dolorem suum, & desiderium illius qui interierat, testarentur: quod autem suspicerent in cœlum, atque illinc dilectos Manes quodammodo revocarent, mirandum non videri; quandoquidem sic existimarent, quin adeò & hîc & alibi disertè doceant, aërium quid, imo nihil esse præter merum aërem spiritum illum qui hîc dicatur ascendere: nihil autem vel absurdi vel alieni dicere, qui aërem dicat in sublime ferri: sed neque ipsum Confucium ab hac sententia videri alienum, qui rogatus, ut *quèi xin* duarum vocum significata definiret, aërium quid esse responderit, ut in Officiorum libris refertur, iisdem scilicet imbutus erroribus, quibus prisci Poëtæ nostri tenebantur, cum animam nostram particulam auræ esse canerent: quibus item Varro tenebatur, cùm diceret animam esse aërem conceptum ore, defervefactum in pulmone, tepefactum in corde, diffusum in corpus. Itaque modum loquendi Sinis admodùm familia-

rem esse hoc tempore, cùm de moriente sermo est, ut *çive ki*, vel *abscissum* esse, vel *tuón ki interceptum* esse hominis *spiritum*, seu veriùs respirationem vulgò dicant.

Sic fortassis isti, quos quidem refellere haudquaquam sanè difficile fuerit. Nam quòd ritum Priscorum suprà memoratum sic interpretentur, ut inanem faciant; nullius id auctoritate vel exemplo faciunt, cùm nullus Interpretum, quos ego quidem adhuc consulere potui, inanem fuisse doceat. Rursus quòd hominis animum per aërem, quem respiramus, definiri dicant, seu describi veriùs; nihil contra Priscos, aut Confucium efficiunt: quæro enim, qua voce, quave metaphora uti poterat homo cultioris nostræ logices & metaphysices ignarus ad explicandam rem, quam docebat, esse maximè subtilem, & quæ fugeret sensus ipsos? an aliâ quàm quæ à re sublunarium rerum subtilissimâ mutuaretur? Imo nos ipsi, nos (inquam) Europæi, cùm rationalem animam voce quàm possumus propriissimâ significare volumus, quâ voce tandem utimur? nonne *Spiritus?* At hujus ethymologia vocis unde petitur? à *spirando*. Sed enim & bruta spirant animantia, & venti spirant, suus & his, & illis est spiritus: vitalium quoque spirituum apud nostrates Medicos (quin & Sinicos) creberrima mentio. Est, inquies: verùm, ubi de homine agitur, metaphoricus est vocis usus: atque metaphoricus & *aëris* hîc erit. Vis intrem penitiùs? ipsammet vocem *animus*, constat à Græca voce ἄνεμος originem ducere: hæc ergo si Græcis *flatum* ventumve significat, an rectè mox conficies, animam rationalem ex sententia Latinorum ventosum quid esse, vel flatulentum? Neutiquam verò, inquies: declarant enim Latini quid hîc sentiant, cùm rationalem esse animum dicant. Benè habet. At Sinæ quid ipsi quoque sentiant nusquam declarant? Quid crebrius, non Interpretes modo, sed ipsum quoque vulgus, in ore habent, quàm hæc: *sapiens, excelsus, prudens, intelligens spiritus* sive animus, &c. quæ profectò nemo qui rationis compos sit, nisi de animo ratione prædito dixerit. Jam vero ipse *Confucius* cùm spiritum istum aërium, ut dicis, & quidem ut à corpore separatus est, *animatum, intelligentem* ac *spiritualem* vocat, nihil dicit? quando subtilissimum quid esse docet maximeque *purum*, quando *sapientem* vocat, quid sentiat non declarat. Narrat, spiritum postquam excessit à corpore manifestare sese, diffundere odorem sui, tristitiâ quadam affici & sui ipsius commiseratione, quod consortio corporis diuturnâque consuetudine privatus sit; hæc aliaque cùm dicit, nihil dicit? Nondum quid sentiat declarat? Illud autem *Memcii* pronunciatum quàm præclarum quàmque appositum ad rem nostram! Nimirùm subtilissimum quid esse quo à brutis animantibus differat homo. Subtilissimum vocat, quod expers esse materiæ proculdubio intelligeret.

Sed

Sed age san². Faciamus, eos crassiusculè speculatos esse, & spiritalem substantiam (sicut olim tot in Europa Philosophi, Angelicam) materialiter concepisse: An idcircò mox dicemus aberravisse toto cœlo, & formam quoque animæ substantialem, quæ ipsis animantibus tribuitur, hominibus negavisse? Quod si veniam damus & Pictoribus & Poëtis dum mentes illas cælestes nobis depingunt, quamvis alienissima quæque iisdem appingant; Sinenses illico damnabimus, si fortè, præter conceptus alienos (quos ipsi quoque vel inviti formamus assiduè) verbis quandoque & sententiis utantur alienis.

Verumtamen quia nobis inter Ethnicos versantibus summoperè cavendum est, ne videamur his qui rudiores sunt, vel etiam perversi jam perditique, iisdem quibus ipsi teneri erroribus, prudenter admodum Societatis Jesu Patres, quotiescunque de anima rationali disputandum fuit, voce *Ki* abstinuerunt; tum quod non aliâ ferè communem quem respiramus aërem Sinenses explicent, tum verò maximè quòd ex priscis eorum monumentis, adeoque libris ipsius *Confucii* vocabula non pauca suppetant, eaque perapposita, quibus nobilior hominis portio, seu immortalis animus significatur. Et hominem quidem ipsum inter omnia viventia nobilissimum quid esse disertè affirmant. Animum deinde *Tá ti*, seu *majorem ac nobiliorem substantiam*, ut à *Siaò-ti* quod *minorem substantiam* sonat, distinguant; vocant item *clarum cæli mandatum*, & *claram*, seu intelligentem virtutem: ad hæc, virtutem naturalem; potentiam intellectivam, quæ eadem subtilis sit, quæ à cœlo infusa, quæ lumine rationis collustrata. Quid? quod easdem quandoque voces Animæ rationali tribuant quibus spiritus suos, sive *Xin*, significare solent: Quos etiam alibi errantes Animas vocat liber *Ye-kim*. Quoniam tamen adscribunt spiritibus eximiam quamdam virtutem (uti suprà narravimus) & multa quæ vires humanas excedunt, placuit sociis voce *Xin* sic uti, ut ferè non aliis quam naturæ Angelicæ suppositis tribueretur: ad animum verò hominis significandum plerumque binas voces *Lim sim*, vel *Lim hoen* adhibuerunt. Aptè quidem; vox namque *Hoen* cùm Animam significet, addito *Lim*, mox ad rationalem contrahitur: per *Lim* quippe vim intellectivam, adeoque spiritalem, significant: metaphoricè verò, rei quoque inanimatæ (ut suprà dicebamus) præcipua quædam venustas vel efficacitas eodem *Lim* vocabulo (vel etiam *Xin*) declaratur. Quod si dictæ voci *Hoen* alteram *Kio*, quæ sensitivum sonat, adjunxeris, sive præposueris, ampliorem ejusdem significationem effeceris; amplissimam verò, si cum voce *Sem*, seu vegetativa, copulaveris. Vocis item *sim*, quæ naturam sonat, par item ratio est, quæ vocis *Hoen*.

Cum doceant igitur (ut ad priorem ratiocinationem nostrám

revertamur *)* rationalem hominis naturam, sive Animam, à cœlo nobis esse infusam; sive, ut Tullianis verbis hîc utar, quod cœlestis animus ex altissimo domicilio sit depressus & quasi demersus in terram, locum divinæ naturæ æternitatique contrarium. Rursus cum sic à cœlo venisse Animum doceant, ut donis suis ornatus, & prudentiæ, pietatis, aliarumque virtutum præsidio munitus, tantoque comitatu veluti circumseptus venerit: cùmque adeò, quemadmodum præclarè probat ac docet *Memcius*, passimque pueri cum suis literarum elementis addiscunt, cum nativâ quadam propensione ad id quod rectum est atque ex virtute, procreatus fuerit: Imo quicunque Sancti sunt (vetus hæc Sinicæ gentis opinio est) proprio quodam præcipuoque cœli beneficio Sancti nascantur omnes. Cum sic (inquam) non modo senserint Prisci, verum etiam docuerint, non est profectò quod miremur si putaverint, Animos è cœlo profectos in cœlum reverti; quando antiquissimus ille Trismegistus dicebat: piorum Animos à morte in naturam Deorum transire à quo nec ii fortè dissenserint Philosophi, quos, Cicero scribit, nunquam dubitasse quin ex universa mente divinâ delibatos Animos haberemus. Multis certè quidem post sæculis sequutus hos Africanus, cum narrasset *(* apud eundem Ciceronem) Animum nobis datum, ex sempiternis cœlorum ignibus, quæ sydera & stellas vocamus; quos etiam dicit, divinis esse mentibus animatos; mox addit, eos qui justitiam colant & pietatem in cœlum pergere, & in cœtum eorum qui jam vixerunt, quique corpore laxati locum incolant splendidissimo candore conspicuum.

In hanc ergo sententiam exponi potest locus illustris libri *Ye Kim*: postquam enim ostensum fuit, quomodo res omnes in locum finemque naturæ suæ consentaneum sponte sua nec sine impetu quodam rapiantur; additur quoque illud: portionem hominis eam, quæ nobilior sit, cœlum semper intueri, & in hoc ferri tanquam centrum suum: eam verò, quæ ignobilior sit, consortem sibi terram pronis oculis spectare. Diceres Poëtam, cùm simillimam multis post sæculis canebat, ab Sinis didicisse; & horum libros pervoluisse Romanum Oratorem cùm dixit: Optimis curis ac studiis agitatum & exercitatum Animum velociùs in beatorum Sedem & domum suam pervolvere: idque ocyus facturum, si jam tùm, cùm erit inclusus in corpore, eminebit foras, & ea quæ extra sunt contemplans, quam maxime se à corpore abstrahet.

Sed quoniam solet rebus ipsis, factisque multò plus inesse ponderis, quàm verbis atque sententiis, missa faciamus hæc argumenta quæ ab ethymologiis vocum, & variis loquendi modis peti queunt; pergamus ad solidiora, quæque ex rebus ipsis suum robur atque auctoritatem accipiunt.

Auctor est ipsemet *Confucius* in libro 1°. classis *Chun-çieu* dicto Animam cujusdam *Chim pe* qui vivens præfectum egerat post obitum visam esse. Hîc ergò jam habemus testimonium apud Sinas quidem gravissimum, quod Animus cum ipso corpore non intereat: quis enim dicat, virum tam spectatæ fidei, & prudentiæ tam singularis aut finxisse quod intelligeret esse falsum, aut temerè credidisse quod esset fabulosum? Europæi quidem de illo sentient prout cuique cordi erit; at nulli Sinarum prorsùs persuaderi id poterit. Sed nolim tamen in hoc unius hominis testimonio præcipuam quamdam vim facere. Locupletissima ex libro *Xu Kim* maximè classico testimonia me vocant.

Puon-kem ex Familia *Xam*, inter eas, quæ rerum potitæ sunt, secundâ, ipse decimus septimus Imperator, qui annis 1401. ante Christum imperare cœpit, cum ob eluviones maximas cogeretur Aulam suam transferre aliò, eamque reducere in primum locum, quem olim sibi in Provincia *Honan*, Fundator ipsius Familiæ *Chim-tam* dictus, elegerat: (*Po* loci nomen tunc erat) cumque videret abhorrere populum à mutandis iterum sedibus (hac enim familiâ imperante quartum jam alio migratum fuerat) adeoque palam obstrepere mandatis suis ac repugnare; scripto publico rationem dedit consilii sui, utilitate simul ac necessitate rei quæ agebatur ob oculos omnium positâ: inter alia verò quæ affert, unum est in quo præcipuam quamdam vim facit: quæ quidem nulla fuisset si quidem communis Magnatum & populi sensus & fides pro animorum immortalitate non fuisset. *Ego si diutiùs* (inquit) *hîc commoratus me pariter & vos perdidero, quo tandem pacto justissimas iras & comminationes effugiam* Tam *Atavi mei cujus anima in cœlo nunc degit, & procul dubio me unum calamitatum omnium quæ nobis obvenient reum aget, exprobans mihi inclementiam meam, qui cum servare vos possem, perire tam crudeliter siverim?* Nec multò post addit, *Avum suum, Patremque dicto* Tam *auctores fuisse ut vindictam sumeret de Optimatibus illis qui opulentiorum Civium facultatibus avari insidiabantur, &c.* Quem in locum scribens Interpres Vam-xi dictus ait: *Jam inde à* Chimtam *&* Cheu *Familiis Imperialibus ascendendo ad superiora tempora seu ab omni ævo Sinenses nunquam non servierunt defunctis uti serviebant viventibus.*

Quæro nunc ab Atheis, & iis, qui Priscos Sinas atheos fuisse contendunt; si quidem noster Animus aërium quid est, & quod resolutum à corpore mox dissipatur vacuasque in auras abit; ubi, & quo tandem modo perstitit Animus Regis *Tam*, tamdiu, tamque integer, & inviolatus annis omninò trecentis eoque amplius? tot namque inter hujus obitum & abnepotis Imperium intercessêre.

Nec minus illustre est alterum ab eadem Familiâ testimonium

immortalitatis. Imperabat *Cheu* Tyrannus, inclemens idem in suos & in cœlum impius. Gemebant probi omnes quod viderent magis ac magis labefactari Rempublicam, ipsumque jam Imperium non dubiam ruinam minari. Non tulit animo diutiùs qui inter Optimates dignitate par multis, omnes fide, prudentiâ, studioque boni publici vincebat (*çu-y* nomen fuit) adit Regem intrepidus, quàmvis haud ignarus quanto cum periculo capitis sui: sciebat autem niti illum stultâ quadam fiduciâ de favore Proavorum suorum, ipsiusque (si placet) cœli. Itaque, cœlum (inquit) ô Imperator, planè jam videtur ab hac Familia nostra abstulisse Imperium: sic enim viri censent virtute sapientiâque primi; & sortes ipsæ, quas admotâ testudine consuluimus, cum tristes & infaustæ sint omnes, haud obscurè prænunciant: non est tamen quod existimes, conditores ac Principes Familiæ hujus Proavos tuos sensu carere nec tangi malis filiorum ac nepotum suorum, & occasu nobilissimæ domus tuæ, imo & suæ: sed enim, quia tu vitâ & moribus adeò dissimilem illis te præbes, jocis ac libidini indulgens, à cœlo te præscidisti scilicet, atque effecisti, ut Animi Majorum tuorum qui in beatis illis sedibus commorantur, quamvis maximè velint, non possint tamen opitulari tibi nisi aliam vitæ rationem inieris, atque hoc pacto cœli sententiam contra te jam latam mutâris. Hæc ille. Qui profectò sermonem hujusmodi tali præsertim loco & tempore non instituisset, si de immortalitate Animorum vel dubitasset ipse, vel Tyrannum, quamvis impium, dubitare putavisset. Multoque minus dici potest, ultimum vitæ suæ discrimen adire voluisse, ut, quod non sentiret ipse, specie tenus & cum politicâ simulatione alteri suaderet. Certè quidem vecors ille Tyrannus, ac veritatis impatiens, clientem longè fidelissimum tunc maxime utilia suadentem, confestim rapi jussit ad capitale supplicium, & præmium tam raræ fidei mors fuit.

Cæterum (quod hic diligenter observare Lectorem velim) planè videntur Prisci credidisse piorum virorum mentes è cœlo sic opitulari suis, vel pœnas etiam peccantibus infligere, ut id non tam per se, quàm ab ipso cœlo, seu Domino cœlorum ac supremo Judice posteris suis modò præmia, modò etiam pœnas efflagitando perficerent, adeoque patronorum vices agere solitos quotiescunque proprius quidam favor à cœlesti Aula speraretur: quæ quidem res admirabiliter etiam confirmat quod asserebamus suprà, notum cultumque Priscis fuisse supremum Numen, cui tanquam Domino, Regi, & Judici Majorum suorum mentes cœlo jam receptas assistere existimabant. Quod ut Lectori sit exploratius, juvat equidem referre quod ibidem narratur in exordiis Familiæ *Cheu* contigisse.

Graviter ægrotabat *Vu-vam* secundo Imperii sui anno, & octavo supra

supra octogesimum ætatis suæ. Fuit is autem Fundator tertiæ Familiæ Imperialis *Cheu* dictæ, & anno ante Christum 1122. regnare cœpit. Frater ipsius idemque primus administer Imperii, *Cheu-cum* vulgo nominatus, cùm vehementiùs hic angeretur ac timeret ne corrueret modo partum Imperium, si frater, eo vix inito, nedum firmato, è vivis eriperetur; oblato suppliciter libello vitam suam Patris Avi Atavique Manibus, qui supremo cœlorum Imperatori assistebant lubens devovit, ut ægrotanti fratri aliqua relaxatio, vitaque paulò productior tribueretur. Votorum compos facta est, & sine ullo quidem impendio, tam rara fratris gratia. Quinquennium deinde vixit, ac stabilivit augustæ Domûs fundamenta; tandemque moriens parvum filium tanti hæredem Imperii, tredecim annos tunc natum, fratri commendavit. Agebat hic summa cum fide tutorem nepotis sui, atque optimis eum disciplinis instituens ad virtutes sanè Regias informabat: Summa quoque rerum & Imperium, quoad parvulus adolesceret, penes unum fere patruum erat: Sed hinc, uti solet, orta paulatim invidia est: Nec latuit ea Principem, qui veritus ne inflammaretur acriùs, & sui causâ detrimenti quidpiam Respublica pateretur, tempori invidiæque ultrò cedens vicario sese imperio ac tutelâ abdicavit. Erant ipsi à consiliis Viri duo virtute sapientiaque præstantes: His ergò pupillum commendans, & facti sui rationem quodammodò reddens, migrandum est (inquit) quippe si à me, vel ab ipsa potiùs Republicâ non avertero tempestatem, ecquid olim post fata respondebo Majoribus meis, rationem utique exacturis à me, ne dicam meritas pœnas; quod privatis potiùs commodis, quam publicæ quieti consulens, in discrimen adduxerim Imperium universum. Hæc fatus in Regnum *Xan tum* profectus est spontaneus exul, atque ibidem privatus vixit. Sed enim diù latere non potest quisquis amat latere. Exactis enim duobus annis, quasi cœlum ipsum causam tantæ virtutis contra æmulos invidosque tuendam susciperet, horrenda sævire tempestas cœpit, mugire cœlo tonitrua, furentium vi ventorum annosæ arbores radicitùs evelli; nec dubia jam strages ac vastitas agris atque urbibus inferri. Deprehensus in hoc rerum articulo juvenis Imperator, Archivium *Kin tem* dictum, recludi jubet, libros de more consulturus: Hos dum revolvit per se ipse, in libellum suprà memoratum fortè incidit: Legit, obstupescit, ac solutus in lachrymas gemitusque, ingratum se clamat, ingratam patriam, & tantas ab irato cœlo pœnas utique promerentem. Nec mora. Verbis humanissimis revocari Patruum jubet. Redeunti procedit obviam; honores pristini restituuntur; & ne fortuitò contigisse hæc putarentur, unà cum ipso *Cheu-cum*, sua mox serenitas cœlo, & tranquillitas terris restituta fuit.

Multa possent hîc attexi generis ejusdem ex Annalibus aliisque

libris deprompta : Sed enim vereor ne prolixitas, quæ semper injucunda est, in hoc argumento nostro & disputatione gravis quoque sit atque odiosa. Sit igitur nobis pro clausulâ monitum sanè pulcherrimum, quod *Chao-cum* suæ ad *Chim-vam* Imperatorem parænesi quondam inseruit : nempe, si salvum se vellet, si perenne, si florens Imperium, insistere Majorum vestigiis oportere, & heroicas eorumdem virtutes constanter imitari : Nam quid existimas, ô magne Princeps (inquit) Sapientes illos Reipublicæ administros ac Reges extinctæ nuper Familiæ, oblitos rerum humanarum in cœlo degere, neque hoc egisse, ut stirps illa domusque Regia conservaretur ? Fuit hoc illis, mihi crede, in votis; curæ fuit & cordi : Sed enim postremi Regis impietas exitium ac ruinam maturavit : Pervasit in ipsum cœlum populi totius clamor sub acerba gementis tyrannide, & à ferenda posteris ope Majores prohibuit; qui adeo cum implacabiles cœli iras esse jam intelligerent, æquissimæ ejusdem voluntati morem utique gesserunt. Sed ipsum potiùs textum & Colai interpretationem audiamus.

Isti Aviti sapientes ac probi Reges sunt in cœlo, neque omninò interierunt. Isti igitur quomodo non possunt enixe implorare opem à cœlo ut juvet & protegat suæ Familiæ filios ac nepotes, &c. Sed quia (prosequitur Cham *colaus) impius* Cheu, *qui acceperat à cœlo clarissimum Imperium (vel, clarissimum mandatum) non valuit colere virtutem ; quia repulit & abiecit à sui tutelâ seniores populi, efficiens, ut probi & sapientes viri aut fugerent, aut se occultarent; quia item plurimam fidem dabat impuris hominibus atque adulteris, effecit insuper ut hoc morbo infecti obtinerent munera publica & dignitates ; cumque adeo similibus criminibus depravati societatem firmarent inter se, & Regem, seque mutuo ita adjuvarent; tendebat in haud dubiam perniciem populi tam dirum virus. Factum est igitur ut populus oppressus afflictusque crudeli adeò tyrannide, neque habens jam quo fugeret aut apud quos ageret causam suam, hoc solum remedii inveniret, ut Patres-familias complexi parvulos filios suos, & trahentes uxores suas, hoc modo lacrymabiliter clamarent ad cœlum miserabili voce flagitantes, ut tandem sibi liceret effugere ultimum vitæ reliquæ discrimen, quandoquidem tot undique calamitatibus constricti tenerentur, nec locus usquam foret quo se reciperent. Populi sane sors luctuosa & prorsus miseranda ! At verò hoc cœlum tacitè apud se decernit res mortalium. Cum ergo contemplaretur bosce quatuor Imperii partium populos, & absque culpa illorum tot damnis & calamitatibus intelligens opprimi; poterat ne fieri, ut non tenerrimo commiserationis affectu moveretur & cogitaret quantocyùs illis succurrere & opitulari ? Ideo quamvis Familiæ hujus* Yn *Avitorum Regum resideant in cœlo Animæ, tamen etiam modò nequeunt cohibere & revocare cœli ipsius voluntatem seu decretum, &c.* Hactenus *Cham* colaus.

Quis autem credat; in re tanti ponderis ac momenti virum tantum tali ratiocinatione fuisse usurum, si quidem ipsi dubia fuisset Providentia Numinis & Animorum immortalitas, vel certè Principi suo dubiam esse autumasset? Haud quaquam tamen cuivis Majorum suorum tribuere solebant hanc in cœlesti aulâ, ut ità loquar authoritatem, & gratiam, studiumque posteris suis patrocinandi; sed iis dumtaxat qui vitæ morumque eximiam quamdam probitatem (sanctitatem vocabant ipsi) cùm Regia dignitate conjunxissent; quique adeo sese cœli filios virtutibus & rectè factorum gloriâ, non autem specioso dumtaxat nomine comprobassent.

Sufficiant hæc igitur, ut intelligamus, quid illa prisci candoris Philosophia de immortalitate senserit. Porrò quæcunque nos hîc attulimus, ex libro *Xu-kim* sunt deprompta. Classicus est, primæque authoritatis, & qui Sinensium ingenia per quadraginta jam sæcula exercet; hinc eruditiones suas petunt, hinc argumenta lucubrationum, hinc denique gradus, honores, dignitates.

Postulat hic verò quasi pro jure suo Colaus noster Cham, *ut quando cum illo lucubrationem hanc auspicati sumus, & iter illo in primis duce ingressi, totum eodem comite quasi decurrimus; nunc in termino constituti, cum illo quoque quasi fessi de tam longinqua viâ considamus, totam quasi uno oculorum conjectu simul relegentes.*

Liber (inquit ipse) *Chum yûm* de medio sempiterno, cum initium facit à naturâ, quam cælum homini indidit, docet nos, quòd illud rectè agendi principium sit à cœlo: Cùm verò agit in fine de supremi cœli virtute incorporeâ, indicat quomodo contendere debeat vir perfectus, ut ad eam, quam à cœlo accepit puritatem & innocentiam, pertingat. Quod ut consequatur, primùm quidem necessarium est, ut attendat ipse sibi, sollicitè & circumspectè se gerat, etiam in his, quæ sub aliorum sensus non cadunt: sic enim medium tenebit beatus. Ubi verò per hoc in seipsum invigilandi exercitium primævam puritatem & innocentiam consecutus fuerit, tum demùm paulatim poterit supremam illam ac reconditam subtilissimæ & unicæ virtutis excellentiam obtinere.

Hæc Colaus. Cui viro tametsi plurimum tribuant & laudis & authoritatis Scholæ Sinenses; sic tamen existimo, quòd multò plus lucis, & apud ipsos quoque Sinas multò plus & applausûs & authoritatis ab Interprete Europæo, vel Sinensi Christiano accepturus fuisset Confucius, *suâ brevitate plusquam Laconicâ obscurus, quam acceperit ab homine Ethnico, & altiorum veritatum ignaro: qui ut erat Principis, seu futuri mox Imperatoris Magister, unum sibi scopum præfixit, Principis sui ad rectè feliciterque gubernandum institutionem politicam: adeoque non rarò vim facit ipsi textui, & ea quæ nubes ac sydera transcendunt intra limites terreni Imperii, arctosque Regii Palatii cancellos concludit. Atque hic est demùm*

pregrandis ille mons sapientiæ & sanctitatis, quem olim in hoc Sinarum Orbe tanto studio & labore Magister extremi Orientis Confucius *in altum educere nequidquam molitus fuit; erat enim sublimior humanis viribus substructio, & naturæ nostræ, divinæ gratiæ auxilio destitutæ, nequaquam superabilis: adeoque sub extremum vitæ spiritum cygnæa voce non immeritò querebatur, montem suum (vel montis ideam potiùs) corruere; & conatus suos ac spes rerum tantarum cum ipsô Imperio, quod eodem quoque tempore ruinam minabatur, collabi.*

Finis explanationis Libri Chum yûm

SCIENTIÆ SINICÆ

LIBER TERTIUS.

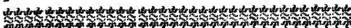
Lún Ratiocinantium

Yú Sermones.

VERSIO LITTERALIS *unà cum explanatione.*

IBER hic numero tertius eſt, inter *ſú xũ*, ſive quatuor libros primæ apud Sinas auctoritatis, & qui maximè teruntur manibus omnium. Diſtinguitur in decem *kiúen*, id eſt, partes, ſeu capita; continetque ſententias atque apophtegmata moralia tum à *Confucio*, tum ab hujus diſcipulis non uno tempore vel loco prolata: quod ipſum libri quoque titulus *Lún yú*, quaſi dicant, Ratiocinantium ſeu philoſophantium inter ſe ſermones, non obſcurè declarat.

PARS PRIMA.

Fol. 1. pag. 1. §. 1.

ONFUCIUS[1] ait[2]: Operam dare imitationi[3] sapientum, &[4] assiduè[5] exercitare[6] sese in hujusmodi studio imitandi, [7]nonne[8] olim [9]delectabile[9] erit? Quasi dicat: suæ principiis ferè omnibus difficultates insunt ac spinæ; verumtamen si devoraveris istas magno animo viceris que, tu quisquis sectator es virtutis ac sapientiæ, si exemplis simul ac documentis virorum sapientum ob oculos tibi positis constantiam junxeris cum labore, planè fiet ut recuperatâ paulatim claritate & integritate primævâ naturæ nostræ, insignis etiam facilitas atque peritia sequatur tuam exercitationem, delectatio verò peritiam & facilitatem.

§. 2.

POSTQUAM autem te excolueris tam feliciter hujusmodi cum labore & constantiâ, si dentur[1] tunc sectatores & amici[2] è[3] longinqua[4] regione[5] adventantes[6], consulturi te, atque in disciplinam tuam tradituri sese, famâ scilicet virtutis ac sapientiæ tuæ excitati, [7]nonne[8] tum multò etiam vehementiùs lætaberis[9], & prodes omnino sensum hunc exultantis animi tui?

Pag. 2. §. 1.

VERÙM si planè contrarium acciderit, & cùm talis ac tantus sis, ab hominibus[1] tamen si [2]ignoreris[3], nemo te consulat, suspiciat nemo; tu interim[4] hanc ob causam non[5] affligaris nec indigneris[6]; quippe contentus iis quæ tibi ipse peperisti, & possides securus; nihil autem de his quæ extra te, alienique sunt arbitrii, laborans; [7]nonne[8] perfecti[9] viri[10] consummatæque virtutis hoc erit?

§. 2.

DISCIPULUS *Yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Quempiam[4] esse[5], sive dari hominem[6], qui domi quidem obtemperet[7] parentibus, & debitis obsequiis officiisque prosequatur[8] majores natu, & tamen[9] foris gaudeat[10] adversari[11] legitimis Magistratibus[12], profectò rarum[13] hoc est atque inusitatum. Rursum non[14] gaudere[15] quempiam adversari[16] Magistratibus[17], &[18] eundem tamen gaudere[19] seditiones[21] ac turbas excitare[20], & perturbare Rempublicam adhuc quidem non[22] accidit[23].

seu visum est & auditum quidpiam hujusmodi.

§. 3.

SUPERIOREM doctrinam confirmaturus idem *Yeù çù*, Vir[1] perfectus[2], inquit, impensiori quodam studio[3] vacat principali[4], sive ei quod quavis in re præcipuum est, & radicis ac fundamenti instar: etenim principali[5] bene[6] constituto ac confirmato, mox[7] inde virtutis officiique[8] lex ceu ex radice firma vividaque prognascitur[9] & succrescit feliciter atque effloreſcit: sic privata singulorum, quam dixi, erga parentes suos pietas[10] & obedientia, amorque & observantia erga fratres[11] majores natu, hæc[12] (inquam) duo sunt[13] operum[14] pietatis erga communem quoque patriam, atque observantiæ erga legitimos Magistratus, adeoque publicæ pacis & tranquillitatis radix & fundamentum[15].

F. 2. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: ubi compta[3] est oratio[4], & blanda[5] oris[6] species, ibi parum[7] est probitatis[8]. Id est, qui affectatâ quapiam affabilitate, seu blanditiis nescio quibus, lenociniisque verborum, ad hæc, speciosо totius oris habitu ad humanitatem scilicet benevolentiamque mirè composito conciliare sibi student hominum voluntates, necnon famam virtutis ac sapientiæ; parùm interim soliciti ut suæ fronti, oculisque & sermonibus cor ipsum respondeat; hominum hujuscemodi rarus est vel nemo potiùs qui veram cordis virtutem obtineat.

Pag. 2.

DISCIPULUS *çem*[1] *çù*[2] ait[3]: Ego[4] quotidie[5] de tribus[6] maximè rebus examino[7] me[8]ipsum[9] & rationem exigo; an scilicet pro[10] homine[11] quopiam negotium tractandum[12] susceperim, &[13] non[14] tractaverim illud ac conatus sim conficere eâ quâ par erat cum fide & contentione[15] animi, nec ita prorsus ac si mea res ageretur & non aliena: an cum[16] sodalibus[17] & amicis[18] meis familiariter & amicorum more agens[19], tamen[20] haud[21] egerim eo candore eâque fide[22] quâ oportebat agi, contentus inani quâdam specie benevolentiæ observantiæque, & mendacio veriùs amicitiæ quàm amicitiâ. Denique an doctrinam mihi[23] traditam à Magistro meo non[24] recoluerim[25], eamque exercitaverim[26] impigrè & constanter.

F. 3. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut quispiam feliciter administret[3] mille[4] quadrigarum[5] regnum[6], (quod utique difficile est tranquillè ac feliciter administrare) quinque sunt inprimis necessaria. (De Re-

gulis hîc agit *Confucius*, quorum ſinguli quadrigas omnino mille tenebantur habere in promptu, & quotieſcumque juſſiſſet Imperatot in aciem producere.) Primùm ſolicitè[7] conſideratèque tractet res[8] omnes ditionis ſuæ: nihil, quamvis parvi momenti videatur eſſe, putet ab ſe poſſe negligi; memor ex una Principis inconſideratione provenire non rarò calamitates, quæ & ampliſſimam ditionem & multis quidem ſæculis affligant. Deinde[9] colat[10] fidem ac veritatem, ſibique perſuadeat hanc eſſe pretioſiorem gemmam coronæ ſuæ. Veri ſint igitur & ſine ambiguitate ſermones ejus, adeoque latentis in animo ſententiæ non dubii ſemper indices: maximè verò in decernendis vel præmiis vel ſuppliciis ſectetur id quod æquum eſt juſtumque: ſic fiet ut ſubditi viciſſim quævis imperata faciant, & quidem alacriter & cum fide faciant. Tertiò largitiones moderetur[11] ac ſumptus[12], inutiles ſuperfluoſque tollens: ſic namque in ærario regio totoque regno opum ſemper affatim erit. Item[13] amet[14] homines[15] ſibi ſubditos paterno prorſus affectu, opitulando omnibus, quos vel orbitas ac ſolitudo, vel inopia & fames, aliique caſus aut ærumnæ affligunt: ſic enim ſubditi viciſſim filiorum inſtar Principi ſuo morem gerent, eumque ſic verebuntur ut etiam diligant. Denique ſi quando ſubditorum manus atque opera poſcatur ad extruenda vel reſtauranda opera publica, imperet[16] hæc ſubditis[17] opportuno[18] tempore[19]; quo ſcilicet ruri paſſim vacatur, non eo quo ſementis illos, vel agricultura, vel meſſis occupat: hoc pacto frugum atque alimentorum copia plerumque ſuppetet; operaque publica ſine publico detrimento alacriter perficientur.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Fratres[3] natu-minores[4] ac filii-familias[5] ſi intrò ſeu domi ſuæ degunt, tum quidem[6] obediant[7] ſerviantque parentibus quantâ poſſunt contentione tam animi quàm corporis: ſi autem verſantur foris[8], tum[9] obſervent majores-natu[10] propinquos ſuos & conſanguineos, cives item ac populares, iiſque ſua præſtent obſequia: ſi quid operis negotiique ſuſcipiant, conſtantiam afferant[11], cœptaque perficiant, proinde maximè ſemper attendant principio & fini cujuſque operis; atque adeo[12] veraces[13] ac ſinceri[13] quoque ſint, ſibique conſtent in operibus ſuis: amplo[14] quodam & univerſali[14] amore[15] diligant omnes[16], cum omnibus pacem colant; ſic tamen[17] ut arctiori quodam vinculo benevolentiæ[18] & familiaritatis[18] jungantur optimis[19] quibuſque viris & probatiſſimis[19]: & hæc quidem ſunt adoleſcentum officia, maximè neceſſaria; quibus exactè præſtitis[20] ſi [21]ſuppetat[22] eis pauxillum otii ac virium[23], tum laudabiliter[24] adhibebunt illas[25] in addiſcendis[26] litteris[27]; & mandandis memoriæ priſcorum Sapientum Majorum noſtrorum odis, quibus egre-

gia

gia planè documenta cujusvis ætatis institutioni, sed inprimis adolescentiæ, petapposita continentur.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *hiá*[2] ait[3]: Si delectetur[4] quis viris probis ac sapientibus[5] sic ut commuret[6] & quasi transferat in hos amorem quo ferri solet in res visu[7] pulchras[7] ac delectabiles[7]: id est, si cum eo impetu atque ardore amoris appetat adolescens virrutem ac sapientiam, quo ætas ista plerumque rapi solet ad oblectamenta sensuum. Item in præstando[8] probi filii officio[8] ram erga patrem[9] quàm matrem[10], si valeat[11], seu velit & conetur exhaurire[12] suas[13] vires[14]: ad hæc, si debita subditi officia[15] sic præstet adversus suum Regem[16] aut Principem, ut valeat[17], sive non dubitet exponete[18] propriam[19] quoque personam[20] ac vitam quotiescunque res ita postulaverit. Denique cum[21] sodalibus[22] & amicis[23] suis vivens familiariter[24] si tales instituat sermones[25], ut[26] ubique locum habeat[27], seu eluceat fides[28] ipsius ac veracitas; quisquis hujusmodi fuerit, tametsi[29] fortè sint qui dicant[30] eum necdum[31] studuisse[32], ego[33] certè semper[34] & sentiam & dicam[35] studuisse[36], & præclarè quidem esse doctum. (Non vult *çù hiá* angi animo vel affligi adolescentes illos, quibus à domesticis officiis & curis tuendæ vitæ, quod apud homines renuioris fortunæ non rarò usuvenit, nihil est vacui temporis quo litteris dent operam: obtineant modò ipsi sedulòque exerceant virtutes illas, quarum gratiâ potissimùm litteræ discuntur, disci certè quidem par est; censebuntur enim, quamvis rudes litterarum fuerint, non ipsis tantùm litteris, sed eriam sapientiâ, quæ perpetua virtutis comes est, feliciter instructi.)

F. 4. p. 1. §. 1.

C*ONFUCIUS*[1] ait[2]: Probus[3] vir[4] si idem non[5] sit vir admodùm serius, habear quoque cordi exreriorem gestuum motuumque omnium moderationem & gravitatem[6], quæ auctoriratis ac reverentiæ conciliatrix est; sed è contrario gaudeat incompositè vagari, & jocis nugisque indulgere; profectò[7] non[8] habebit intet suos auctoritatem[9], quin imò despicabilis iisdem reddetur, & scientias[10] ac disciplinas, quas tanto studio & labore acquisivit, sanè[11] non[12] diu conservabit[13].

§. 2.

ABSIT tamen ut solâ contentus exteriori compositione, de interiori, quæ longè præcipua est, minùs laboret: quin imò primum[1] præcipuumque ipsius studium poni deber in cultu & compositione ipsius animi, tametsi non cadat sub oculos aspectumque hominum: nihil igitut æquè sit cordi, ut cordis[2] sinceritas ac fides[3].

P. 2. §. 1.

NE[1] contrahas[2] amicitiam ac familiaritatem cum quopiam qui sit [3]deterior[4] quàm sis tu[5] ipse; quippe damno tibi futuram, non usui: imò quos te meliores esse viros cognoveris, hos sectare, his jungere.

§. 2.

MEMOR interim conditionis humanæ, quæ imbecillis est proinaque in lapsum, & peccare facilis; si te peccare[1] contigerit, tum[2] quidem ne[3] timeas[4] dubitesve corrigere[5] quod peccatum est, & cum nisu quoque ac labore surgere, perruptis generosè vinculis ac difficultatibus, quibus impediri te sentis ac deprimi.

§. 3.

C*Em*[1] *çu*[2] ait[3]: Qui Rempublicam gubernant, ac cæteris exemplo suo prælucere debent, siquidem exacti[4] seduli que fuerint in observatione rituum funebrium, quando contigerit parentes eorum vitâ[5] fungi; tum verò lugentis animi sensu, necnon splendore quodam & apparatu justa illis persolvendo, renovent[6] item piam illorum memoriam[6], & annuos ritus atque parentalia, quamvis à multo tempore[7] jam diem[7] obierint, fiet sanè ut extenuata jam lapsu vitioque temporum populi[8] virtus[9] (quod ad pietatem observantiamque filialem spectat) restituatur[10] pristino suo vigori atque amplitudini[11]; & subditi omnes ad exemplum eorum qui magistratum gerunt, se componant. Tacitè nonnullos hîc arguit, qui in parentum suorum funere parcebant sumptibus, tametsi lamentis lacrymisque non parcerent.

F. 5. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *çu*[1] *kin*[2] quærit[3] ex[4] condiscipulo *çu*[5] *cúm*[6], dicens[7]: Magister noster [8]*Confucius*[9] accedens[10] ad[11] aliquod[12] regnum[13], haud[14] dubiè mox cognoscit[15] quænam sit illius[16] regni administrandi ratio[17]: quæro nunc abs te, num eam ipse ab Rege vel ab alio quopiam exquirit[18] curiosus? an[19] fortè Rex eam ultrò[20] communicat cum ipso?

§. 2.

C*u*[1] *cúm*[2] respondet[3]: Magister noster [4]*Confucius*[5] suâ illâ facilitate[6] morum ac suavitate[6], ad hæc mansuetudine[7], necnon observantiâ[8] reverentiâque eorum quibuscum agit, prudenti item moderatione[9], modestiâ[10] submissioneque animi, his[11] inquam pulcherrimis artibus, cùm Optimatum Regumque sibi gratiam & benevolentiam

pariat, ac penitus irrepat in eorum sensus ac voluntates, hoc assequitur[12], ut ab eis non ultrò tantùm de administratione Reipublicæ edoceatur, sed studiosè etiam consulatur. Quæro nunc igitur vicissim abs te, hæc ars industriaque [13]Magistri[14] nostri, & indagandarum[15] rerum[15] modus, hic[16] nonne diversus[17] est ab[18] eo quo homines[19] vulgò quæ secreta sunt indagant[20] & exquirunt?

P. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut certi quidpiam cognoscas, ac tecum ipse statuas de obedientia filii-familias, primùm quidem dum pater[3] superstes[4] est, observa[5] quò maximè propendeat ipsius[6] pueri animus, quò studia[7] ferantur: quid agat autem, non est quòd curiosiùs observes; quippe cùm tunc non sit juris sui atque arbitrii, aget utique quod jusserit pater quamvis invitus ac nolens: verumtamen ubi jam pater[8] è vivis[9] excesserit, tum scilicet observa[10] quid ipse[11] filius agat[12], quam suscipiat vivendi rationem. Certè per tres[13] annos[14] si is non[15] immutaverit[16] [17]paternum[18] rectè vivendi[19] institutum, (nam si pater ab eo quod rectum & honestum est aberravit, haudquaquam putet filius paternis se vestigiis insistere oportere, *inquit Colaus*) tunc sanè poterit[20] nuncupari[21] obediens.

F. 6. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Sicut toleranda non est juris[4] officiique violatio, sic in officiorum usu[5], & dum jus aliquod exigitur, placabilitas[6], moderatio & longanimitas[6] obtinent[7] primum[8] locum. Ex priscorum[9] quidem Regum[10] sententia[11] atque instituto in hujusmodi[12] moderatione atque humanitate constituebatur[13] omnis decor[14] atque venustas officiorum, & quascunque tractabant illi res minores[15] majoresve[16], omnes inde[17] procedebant: omnia omnino tam prudenti atque amabili suavitate condiebant ac temperabant, adeoque ad optatum quoque finem feliciter perducebant.

§. 2.

EST[1] hîc tamen quod[2] prudenter non[3] facias[4], sive quod vitare te oporteat, velut extremum quoddam ab aureâ mediocritatis regulâ aberrans: si videlicet perspectam[5] habes regiam illam plenamque humanitatis & clementiæ facilitatem[6], quot item quantasque utilitates afferre soleat, jamque adeò exarseris illius exercendæ desiderio; verumtamen[7] illam facilitatem[8] non[9] secundùm[10] regulas[11] officiorum[12] quæ uniuscujusque sunt propria, moderaris, peccabis identidem: adeoque est hîc quod utique[13] non[14] conveniat[15] facere[16]. Vult nos, dum comitatem beneficentiamque exercemus, cum judicio, consideratè constanterque exercere; non autem temeritate quadam,

ſine judicio vel modo erga omnes, vel repentino quodam quaſi vento, impetu animi concitatos.

P. 2. §. 1.

IDEM *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Promiſſum[4] pactumve quo te alteri obſtrinxiſti, ſi accedit[5] ad[6] juſtitiam[7], ſive non alienum ſit ab æquitate & honeſtate; verbo[8] tuo par[9] erit te[10] ſtare & præſtare datam fidem. Verùm ne cogaris aliquando vel fidem fallere, vel certè violare juſtitiam, ante omne pactum omnemque ſponſionem diligenter examina[11], juſtitiæ-ne conſentanea ſint. Rurſus comitas atque obſervantia[12], quibus alios ipſe proſequeris, ſi appropinquent[13] [13]officiis[14], id eſt, ſi conjungantur cum ea moderatione ac prudentiâ quam ratio officiorum cuique debitorum flagitarit, procul[15] amovebis abs te ruborem[16] & probrum[17]; nec erit periculum, ne vel importunus atque ineptus eſſe videaris dum exceſſu peccas, vel agreſtis aut ſtolidè ſuperbus dum peccas defectu. Denique ad amicitias quod attinet ac patrocinia[18], quibus nitare, eos viros haudquaquam[19] neglige[20], quos ſua[21] ſpectata fides ac probitas amore[22] dignos reddit, quibus adeò[23] poſſis[24] uti[25] patronis ac defenſoribus in omni caſu ac fortuna.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Quiſquis eſt virtute[3] præditus[4], dum potu[5] ciboque[5] reficitur, non[6] hoc[7] agit ut ſaturetur[8] oppleatque ſe & ingurgitet[8], ſed ut vivat vireſque reficiat: in ædibus[9] etiam quas habitat[9], non[10] ſectatur[11] impenſiùs vel commoda[12] ſua vel delicias. Ad hæc impiger[13] ac ſedulus eſt in[14] obeundis[15] negotiis, &[16] cautus ac prudens[17] in[18] verbis[19]: & talis cùm ſit, haudquaquam tamen ſibi vel placet ipſe vel fidit, ſed ultrò[20] adit & ſtudioſè ſectatur viros ſapientiâ[21] præditos ac virtute[22], &[23] horum conſiliis & exemplis ceu regulâ quâpiam dirigitur[24]. Revera quiſquis eſt hujuſmodi, poteſt[25] dici[26] [27]Philoſophus[28]; & hoc ſufficit ut talis dicatur.

F. 7. *p.* 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *cúm*[2] percunctans[3] à *Confucio*, ait: Si quiſpiam ſit pauper[4], &[5] tamen ſublevandæ paupertatis gratiâ haud[6] aduletur[7] cuipiam; divitiis[8] affluat, nec[10] tamen[9] extollatur[11] ſuperbiâ, de hujuſmodi[12] quid cenſendum[13], ô Magiſter. *Confucius*[14] reſpondet[15]: Suâ dignus laude[16] eſt is quidem, non is tamen qui impleverit numeros omnes veræ laudis veræque virtutis; adeoque necdum[17] comparandum[18] cum eo qui pauper[19] ſit, &[20] ſuâ illâ paupertate contentus gaudeat[21]; dives[22] ſit, &[23] tamen gaudeat[24] officiis[25]; manſuetè ſcilicet moderatèque ſe gerens, ſine faſtidio vel arrogantiâ, & in omnibus obtemperans rationi.

§. 2.

§. 2.

DISCIPULUS *çù cùm*[1] accepto hoc responso mox ait[2]: Antiquo poëmate[4] dicitur[3]: Ceu[5] cædens[7], ceu[8] limans[9] ossa; ceu[10] scalpens[11], ceu[12] poliens[13] lapillos: quod igitur modò factum est abs te, ô Magister, dum propositas à me virtutes ceu lapides pretiosos, sed etiamnum rudes quodammodo expolivisti; nonne est[14] hoc ipsum[15] quod isto carmine significatur[16]?

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] hîc collaudans suum discipulum ait[2]: O mi *Sú*[3] (vulgare nomen est ipsius *çù cùm*) nunc[4] primùm poteto[5], sive audebo tecum[6] agens, citare[7] Priscorum carmina[8] atque auctoritates quamvis explicatu difficiles: video namque te valere ingenio, qui simul atque ego proposui[9] hanc[10] modò memoratam[11] sententiam meam, Priscorum auctoritate sanè propositâ significasti id quod feceram, & simul[12] assecutus[13] es quæ ipse nondum[14] profatus eram.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Non[3] angatur[4] quis instructus verâ virtute, verâque philosophiâ, nec cruciet sese quòd homines[5] haud[6] eum[7] norint[8]; adeoque nec operâ ipsius & eximiis talentis utantur, maximè cùm hoc sit libertatis arbitriique alieni: sed angatur[9] potiùs & affligatur quod ipsemet non[10] perspectos[11] habeat homines[12], uti par erat habere; adeoque facilè possit in eorum delectu ad amicitiam aliaque officia errare; nec sciat quos fugere, quos sectari conveniat.

F. 8. *p.* 1. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Quisquis[3] regit[4] cum[5] virtute[6], præclaro subditis suis exemplo constanter prælucens, planè est[7] instar[8] septemtrionalis[9], id est polaris stellæ[10]: ipsa persistit[11] suo[12] propè immota loco[13], cùm[14] interim reliqua[15] omnia quæ perenni motu circumaguntur sidera[16] illam respiciant[17].

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Odæ[3] [4]trecentæ[5], sive doctrina quæ trecentis priscorum Sapientum odis continetur, unico[6] verbo[7] totæ comprehenduntur[8], dum dicitur[9]: Nostra mens omnis & cogitatio[10] sit absque[11] ulla pravitate[12]; quippe si id quod turpe vel iniquum est, ne primâ quidem cogitatione delibamus, multò minùs illud reipsa factove aliquando suscipiemus.

P. 2. §. 1.

C*onfucius*[1] ait[2]: A Rege aut Gubernatore si dirigantur[3] subditi, atque in officio contineantur per[4] solas leges[5]; qui has tamen non observarint, nihilominus in officio[6] contineantur per[7] terrores atque supplicia[8]: populus[9] tunc quidem servili metu compulsus abstinebit[10] sese à delictis gravioribus; sed[11] profectò more improbi cujusdam servi, sine[12] pudore[13] scilicet ac vero criminum odio; atque adeò non diu in officio persistet: persistet enim violenter & timore magistro, qui utique malus officii magister est.

§. 2.

CONTRA verò si regas[1] ac dirigas illos per[2] unam ferè virtutem[3], virtutis ipsemet omnibus exemplum, ad hoc proculdubio se component omnes: & quoniam non est eadem conditio omnium, neque esse par virtus potest; tu siquidem prudentiâ atque humanitate tuos contineas[4] si modereris[5] subditos per sua quemque officia[6], atque ita socies[7] omnes vinciasque, planè fiet ut teneantur ipsi non modò ingenuo quodam pudore[8] metuque filiali ne peccent; sed[9] ultrò quoque & alacriter ad omnem virtutis laudem contendent[10] atque pervenient.

F. 9. p. 1. §. 1.

C*onfucius*[1] ingenuè suis exponens quos in philosophiæ studio progressus ætate procedente fecerit, ait[2]: Cùm mihi[3] decem[4] essent[5] & quinque[6] ætatis anni, protinus[7] applicui[8] animum ad[9] perdiscenda[10] majorum virorum instituta sive philosophiam.

§. 2.

ANNOS [1]triginta[2] natus jam[3] constiti: eas inquam radices egeram ut consisterem[4] firmus in suscepto virtutum sapientiæque studio, neque res ulla extra me posita avocare animum meum ab illo posset.

§. 3.

Q[1]UADRAGENARIUS[2] jam[3] non[4] hæsitabam[5] ampliùs: evanuerant dubiorum nubila: connaturales enim rerum convenientias habebam perspectas, & quid singulis inesset perfectionis vel imperfectionis, intelligebam.

§ 4.

Q[1]UINQUAGENARIUS[2] protinus[3] cognovi[4] cœli[5] providentiam[6] atque mandatum[6], & suam rerum singulis à cœlo inditam esse

naturam, vim, rationem; cujus adeò naturæ perſcrutabar ipſe perfectionem ac ſubtilitatem; indagabam quoque originem, & quæ tandem illius eſſet cauſa, intelligebam.

§. 5.

S[1]EXAGENARIO[2] mihi jam[3] aures[4] erant faciles[5] & ſecundæ[6], expedita ſcilicet ac peracuta vis intelligendi, & aſſiduis tot annorum ſtudiis & exercitationibus excultus animus, optimiſque præceptis & diſciplinis imbutus, ſic ut facilè clarèque perciperem quidquid alii vel diſputarent, vel ipſe legerem.

§ 6.

AD extremum [1]ſeptuagenarius[2] longæ meditationis[3] victoriæque mei ipſius beneficio ſequebar[4] quod[6] cor[5] meum appetebat[7]; nec[8] tamen excedebam[9] regulam[10], ſeu terminos tranſiliebam honeſtatis rectæque rationis, cui jam ſine luctâ moleſtiâve appetitus meus obtemperabat.

F. 10. *p.* 1. §. 1.

M*ém*[1] *y*[2] *çù*[3], unus Præfectorum regni *lù*, conſulit[4] *Confucium* de obedientia[5] quam filii parentibus ſuis debent, in quo ſcilicet ea conſiſtat? *Confucius*[6] reſpondet[7]: In hoc conſiſtit ut quis non[8] repugnet[9]. Hoc audito Præfectus abiit, exiſtimans fortaſſe dixiſſe Philoſophum quidquid dicendum haberet.

§. 2.

IGITUR *fân*[1] *chi*[2] diſcipulo eidemque aurigæ[3] ſuo *Confucius*[4] rem ſignificat[5] dicens[6]: *mém*[7] *ſum*[8] (idem eſt qui *mém y çù*) quæſivit[9] de obedientiâ[10] ex[11] me[12], in quo illa conſiſteret? Eg[13] verò [14]reſpondi[15], Ut quis non[16] repugnet[17]. Quo audito, confeſtim abiit.

§. 3.

F*ân*[1] *chi*[2] ait[3]: Quis[4] obſecro ſenſus[5] eſt tui iſtius reſponſi, ô Magiſter? *Confucius*[6] declarans illud ſic ait[7]: Vivis[8] parentibus morem gerat ac ſerviat[9] filius debitis cum[10] officiis[11]: mortuis[12] ſimiliter juſta perſolvat, eoſque funeret[13] debito cum[14] ritu[15] atque apparatu: quotannis denique oblationes faciat ſive parentet[16] ſecundùm[17] rationem rituum[18] & officiorum funebrium. Hæc inquam faciat, & impleviſſe numeros omnes filialis obedientiæ cenſendus erit. Non igitur in hoc eam conſtituo, ut nunquam mandatis parentum ſuorum repugnent filii; (cùm evenire poſſit, ut hæc cum æquitate ac ratione pugnent, quibus adeò nequaquam ſit parendum; cùmque functis vitâ parentibus ſuus tamen adhuc obedientiæ & pietati locus

fit) sed ut nunquam pugnent peccentve contra officium quod à probo filio tam leges & instituta, quàm ratio ac natura ipsa pro conditione cujusque postulat. In regno *lù* tres Optimatum familiæ *mém sūn*, *xō sūn*, & *kì sūn* tempestate illâ funebres Regulorum ritus usurpabant, quorum arrogantiam insolentiamque Philosophus hîc damnat.

P. 2. §. 1.

Mém[1] uù[2] pe[3], filius dicti *mém sūn*, quærit[4] ex *Confucio*, in quo consistat obedientia[5]? *Confucius*[6], qui non raró dare consueverat apposita percunctantium moribus vitiisque responsa, ceu morbis sua pharmaca, respondet[7] in hunc modum; Pater[8] & mater[9] dumtaxar suorum[10] liberorum ægritudine[11] affliguntur[12]. Quisquis ergo laudem expetit filialis obedientiæ, cavear in primis ne libidine, vel intemperantiâ, similibusque vitiis vires ac valetudinem pessumdet, ac bonis parentibus si non acerbos luctus, graves certè curas afferat. Adolescens iste natus in copiosâ lautâque domo, cùm intempestivis epulis aliisque viriis esset deditus, valetudinem ac vitam in discrimen adducebar.

§. 2.

Discipulus *çù*[1] *yeù*[2] quærit[3] item ex *Confucio*, in quo posita sit veræ obedientiæ[4] ratio? *Confucius*[5] respondet[6]: Hac[7] ætate nostrâ obedientes[8] vulgò hi[9] dicuntur[10], qui possunt[11] alere[12] parentes suos; sed profectò si nihil præterea requiritur, à brutis quoque animantibus obedientis nomen ac laudem petere quis poterir: quippe si agamus[13] de[14] canibus[15] & equis[16], hi quoque omnes[17] possunr[18] habere[19] qui eos alant[20]: atque adeò si[21] desit reverentia[22]; si inquam cura ista sustentandorum parenrum non ab amore proficiscatur & honore filiali, ecquid[23] erir unde[24] petatur discrimen[25] inter sustentationem patris, & domestici canis vel equi?

F. II. *p*. I. §. I.

Discipulus *çù*[1] *hiá*[2] similiter quæstionem[3] instituit de obedientia[4] filiali. *Confucius*[5] respondet[6]: Oris[7] alacriras, sive constans alacriras illa filialis obedientiæ quæ adeò in ipsa fronte totoque ore amantis ac reverentis filii reluceat, difficilis[8] est illa quidem, sed profectò nora propè certa veræ germanæque virtutis. Obsequia quippe domestica præstare filii vel inviti atque inobedientes possunt: uri cùm domi quidpiam est[9] faciendum[10], fratres natu[11] minores ac filiifamilias[12] utique subeunt[13] majorum loco id quod laboriosius[15] est: rursus cùm suppetunt[16] vina[17] & dapes[18], tunc[19] proculdubio ram parentibus quàm fratribus natu[20] majoribus natu minores officiosè ministrant

niſtrant[21] epulas; ſed[22] hi an[23] idcirco[24] ſtatim cenſeantur[25] obedientes[26] eſſe? Enimverò ſi non hæc promptè, conſtanter, & cum alacritate quâdam animi corporiſque præſtiterint, obedientiæ veræ nomen ac numeros haudquaquam impleverint.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ego[3] cum[4] diſcipulo meo *hoëi*[5] diſſero[6] quandoque per totum[7] diem[8]; ille verò ſic me audit ut nihil[9] objiciat[10] unquam vel diſſentientis inſtar vel dubitantis, prorſus[11] ut ſtolidus[12] eſſe videatur, & qui nihil eorum quæ dicuntur capiat: verumtamen ubi à me receſſit[13], tunc[14] ego ſtudioſiùs hominem obſervans[15] examino quid is agat privatim, & ipſum[16] primùm quidem ſilentio[17] & per otium meditari quæ à me ſunt diſputata; deinde[18] verò ſic agere, ſic loqui, planè ut intelligam eâ facultate[19] inſtructum eſſe, ut[20] non modò perquam feliciter percipiat ac penetret omnia quæ doceo, ſed eadem rebus ipſis factiſque palàm exerceat ac manifeſtet[21]. Enimverò diſcipulus meus *hoëi*[22] haudquaquam[23] ſtolidus[24] aut rudis eſt.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Probos ab improbis diſcernere ſæpe eſt difficillimum. Ut tamen diſcernas, primùm quidem obſerva[3] is[4], quem perſpectum vis habere, quid[5] agat[6] rerum ac moliatur: improbi namque ferè committunt quæ iniqua ſunt ac turpia; probi verò quæ cum honeſtate juſtitiaque ſunt conjuncta: ſed quoniam hæc non ſunt omnino certum probitatis argumentum,

§. 2.

PENITIÙS inſpice[1] & conſidera attentiùs operis cujuſque finem; ipſi[2] quo[3] animo[4] ſcilicet quove conſilio quæ honeſta juſtaque ſunt faciant; quippe ſi fictè ſimulatèque, ſi pravo perverſoque conſilio, quamvis optima ſint quæ agunt, probi tamen cenſeri, quando ſic agunt, haudquaquam poterunt.

§. 3.

SED neque hîc conſiſtere poterit quiſquis errare non volet: erit illi procedendum ulteriùs & exquirendum[1], is[2], qui probus eſſe videatur, in[3] quo, ſive quibus in rebus ſtudiiſve conquieſcat[4]: ſi enim quæ facit, cum fide juſtitiaque, quæ item bono fine atque conſilio, parùm tamen volens & quaſi per vim coactuſque faciat, ſic ut animus ipſius non ex ipſa virtute vel honeſtate operis, ſed aliunde quietem ſuam & oblectamentum petat; certè nec conſummata dici poterit probitas illa, nec eſſe, qualiſcunque tandem fuerit, diuturna.

§. 4.

POrrò si quis usus fuerit hujusmodi animadversione atque examine, eum homines[1] quo[2] pacto lateant[3]? eum homines[4] quo[5] pacta lateant[6]? quomodo non perspectos habeat? facilè profectò, ac citra periculum erroris, probos ab improbis, à vitio virtutem discernet.

F. 12. *p.* 1. §. 1.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Si quis assiduè recolat[3] exercitetque vetera[4], sive ea quæ memoriæ quondam mandavit ac didicit, atque[5] hoc modo per se assequatur identidem, sive deducat[6] nova[7] (uberes quippe sunt atque inexhausti fontes Veritatis atque Philosophiæ) [8]poterit[9] is ad insignem quandam doctrinam pervenire & evadere[10] magister[11] aliorum.

§. 2.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Perfectus[3] vir[4] non[5] est vas[6], sive non est vasis atque instrumenti instar, ad unum alterumve dumtaxat usum accommodatus; sed cùm sit instructus copiâ quâdam atque amplitudine variarum dotum, idoneus est ad res quamvis magnas multasque perficiendas.

Diverso quondam sensu Confucius, *cùm in avitam Regum aulam esset ingressus, ac vas quoddam videret jam inclinatum pronumque in casum, suspirans, Vas (inquit) vacuum, vas item redundans liquore inverti facile est; vas semiplenum tutò rectèque consistit. Aderat hæc dicenti* çú lú *discipulus; explanari sibi petit sententiam. Tum* Confucius: *Si Rex (inquit) vel à virtute sit vacuus, vel præfidentiâ quâdam superbiâque plenus & quasi redundans, erit is in quævis mala prolabi facilis, regnumque unà cum suo Principe proclive in ruinam. Contrà verò si Rex egregias naturæ suæ dotes optimis quoque disciplinis ac scientiis exornarit, nec tamen usquequaque placeat sibi, memor, multa cùm sciat, plura tamen ab se ignorari; quamvis item multa existant merita sua, virtutes multæ, semper tamen laudes alienas posthabeat propriis; opibus denique & potentiâ quantumvis valeat, sic tamen se gerat, quasi mediocria sint omnia: cum hac prudentia & moderatione magnitudineque animi quisquis regnabit, regnabit securus, ibitque media tutissimus, & eximia naturæ fortunaque dona, quæ multis solent esse fraudi, ipsi gloria atque emolumento erunt.*

§. 3.

DIscipulus *çù*[1] *cúm*[2] quærit[3] ex *Confucio* de viro[4] perfecto[5] cujusmodi nimirùm sit. *Confucius*[6] respondet[7]: Talis est ut priùs[8] re[9] ipsa factisque[9] compleat suos[10] sermones[11] quibus instituere desiderat

alios, ac[12] deinde[13] sua ipsius facta & exempla prosequatur[14] alios instituendo. Verbo, primùm agit, tum docet. Facundum naturâ studióque discipulum, atque adeò copiosiori sermocinatione quandoque peccantem tacitè reprehendit Philosophus.

§ 4.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Probus atque perfectus[3] vir[4] amplitudine quâdam charitatis ac beneficentiæ, quâ de omnibus bene mereri desiderat, & communem generis hominum conciliationem & consociationem colere ac tueri, universalis[5] est &[6] non[7] particularis[8]. Contrà verò improbus[9] ac vilis[9] abjectique[9] animi homo[10] particularis[11] est, privatis affectibus ducitur, amicitiam fœneratur, & beneficia sua meritaque privatis emolumentis & commodis seu pretio quodam sordidè divendit; adeoque[12] non[13] est universalis[14].

Doctrinam hanc & simul amplitudinem charitatis suæ memorabili quadam sententiâ declaravit aliquando Confucius: *audito namque fuisse militem è regno çî, qui amissum fortè scutum cùm diu frustra quæsivisset, tandem solaturus se de jactura sua his verbis usus fuerat:* Regni çi homo, sive subditus, scutum quidem perdidi, sed proculdubio ejusdem regni çi homo, sive commilitonum meorum aliquis, perditum obtinuerit. Confucius *ad hæc inquit: Dixisset multò meliùs ac laudabiliùs siquidem dixisset*, Homo scutum quidem perdidi, sed & homo perditum obtinuerit: *hoc pacto charitatem militis ab angustiis vel castrorum vel patriæ ad amplitudinem generis humani traducens.*

P. 2. §. 1.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Exercitationi[3] totum se dedens, &[4] non[5] meditationi[6], utique[7] ludet[8] operam: meditationi[9] totum se dedens, &[10] non[11] exercitationi[12], utique[13] errori & confusioni[14] obnoxius erit. Quisquis enim studet ac discit quidem exercitatque sese, sed non assiduè meditatur ac recolit & quasi ruminat ea quæ didicit, nihil exactè solidèque perdiscet, sed cum perpetua quadam ruditate & quasi caligine luctabitur. Rursum quisquis vel desidiâ vel præfidentiâ quadam sui occupatus, & nec libros consulens nec Magistros, sterili otiosæque tantùm contemplationi rerum, & non exercitationi, dat operam, is nihil sanè assequetur præter umbras rerum & inanes ac sæpe falsas imagines, nec in solida quapiam tutaque doctrina conquiescet, sed periculum erit ne in errores alios atque alios identidem prolabatur.

§. 2.

C*Onfucius*[1] item ait[2]: Quisquis operam[3] dat peregrinis[4] ac diversis à doctrina Sanctorum dogmatibus[5], eisque temerè instituit

alios; hujusmodi novator citò perniciosus erit tam sibi quàm Reipublicæ.

Colaus hoc loco quatuor sectas enumerat, & Sinicas (ut ita loquar) hæreses; quas quoniam tam ipse quàm alii Interpretum verbis sanè gravibus condemnant, operæpretium fuerit de censuris eorumdem pauxillum hîc delibare. Sic igitur ait: Lex & disciplina, quæ diversa est ab ea quam Sancti nobis tradiderunt, hæresis vocatur, cujusmodi sunt eæ quarum principes extiterunt *yâm* & *mè*, & quæ ætate nostra vulgò *taó kiá*, & *fe* nuncupantur. (*fe idoli nomen est ex India in Chinam importati; quod & Japones, sed alio nomine*, xaca *scilicet, venerantur. Hæresiarchæ* yâm *&* mè *vixerunt annis circiter sexcentis ante Christum, imperante familiâ* cheu, *atque in occasum jam declinante. Prioris error hic erat: Satis superque esse sibi suarum cuique rerum curam, alienis haudquaquam implicari oportere; adeoque nec in Rempublicam, nec in Principem & Magistratus, nec in parentes ipsos quidquam vel studii, vel operæ, vel facultatum conferri. Dissociabat itaque genus humanum improbus, atque orbem terræ in solitudinem redigens, pulcherrima civitatum & regnorum corpora, dum singula membrorum (civium inquam) sibi unis vacare jubet & consulere, planè destruebat. Huic è diametro erat opposita posterioris, qui* mè *dicebatur, doctrina: unicuique scilicet se neglecto de aliis dumtaxat esse laborandum; sic autem ut æqualis cura benevolentiaque impenderetur omnibus, nullo ne amicorum quidem vel parentum discrimine. Sic ambo stulti dum vitabant vitia, alter se amantis immodicè, se negligentis alter, in contraria, uti fit, currebant. Tertia secta, quæ* taó kia *nominatur, auctor fuit* lì laò kiūn, *Confucii coëtaneus. Docebat is, opes, honores, & ea quæ eximia plerisque & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere; vacare sibi rerumque contemplationi. Porrò sectam hanc principiò fortassis integram, nec longè aberrantem à vero, sectatores deinde tot superstitionibus præstigiisque magicis vitiaverunt, tam fœdâ turpium voluptatum labe contaminarunt, ut hæresis & quidem pestilens ac perniciosa vocari jam possit.*

Chîm çù *interpres in hunc locum scribens ait:* Quatuor sectarum ea quæ postrema est, atque idolum *fe* colit, affert quidem plura, quàm afferant tres priores, veritati rationique consentanea; sed vel ob hoc ipsum magis est perniciosa, ut quæ virus suum specie illa veritatis occultet feliciùs, latiùsque diffundat: quocirca quisquis virtutis ac sapientiæ studiosus sit, illius dogmata non secus ac sermones obscœnos, & illecebrosas ac turpes rerum species aversari ac fugere oportet; fore alioquin ut pestis illa raptim sese in viscera incautorum insinuet. *Hæc ille.*

Annalium verò Interpres kieū kiûm xān *gravioribus quoque verbis atque sententiis, nec sine quadam acerbitate, non modò sectam ipsam condemnat, sed imprimis stultitiam ac temeritatem Imperatoris* mîm tí, *qui eam*

cum

cum monstro seu idolo Fe *in Sinarum Imperium invehi sit passus. Eum quippe hoc facto infortuniis & calamitatibus omnibus aditum præbuisse, sic ut ab ipso Mundi exordio ad præsentem usque diem nihil infortunatius tristiusve Sinis acciderit: itaque pessimè de majoribus suis posterisque fuisse promeritum, nec esse de Tyrannis quemquam, quamvis perniciosi ac detestabiles extiterint, qui non ex hoc saltem capite innocentior meliorque ipso Imperatore* Mîm tí *censeri queat.* Ecquid tandem magis alienum est *(inquit)* à pietate reverentiâque Majoribus debitâ, quàm ex barbarorum terris legem petere, quam nec Majores nostri secuti sint, nec verò sequi voluerint; quæ inimica pacis & societatis humanæ perturbat ac tollit ordinem omnem, quem parentes inter & filios, Reges ac subditos, maritos & conjuges, &c. natura constituit, ac mutuis officiis foveri voluit & conservari: enimverò crimen hujusmodi in cœlum pervadit. *Hactenus Interpres Annalium.*

Has igitur sectas & novitates uti vehementer damnat Colaus cum cæteris Interpretum, ita viam unam, unamque legem quam Sancti constanter tenuerint, & quæ terris omnibus gentibusque maximè sit communis, tenendam esse docet. Hæc nimirum ea est, quæ Jû kiáo, *id est,* Litteratorum lex *& doctrina dicitur, quam* Confucius *à priscis Regibus ac Philosophis acceptam & ipse perquàm severè coluit, & excoluit atque illustravit tot documentis ac præceptis: quam legem si uti profitentur ætatis nostræ litterati, ita & servarent, non adeò difficilis, uti nunc est, eis aditus foret ad salutarem, & quâ unâ lex illa naturæ perfici debet, Christianæ veritatis gratiæque legem.*

§. 3.

Confucius[1] ait[2]: Sciens rerum & esse & haberi desideras, ô mi discipule *Yeû*[3], age nunc ergo, docebo[4] te[5] scire[6], sive docebo te quis verè sciens rerum dici queat. Scis[7] quidpiam? profitere[8] quòd id scias[9]. Non[10] scis[11]? ingenuè fatere te nescire; seu sic te gere[12], ut qui id [13]nescias[14]: hoc[15] enimverò scire[16] est, & rerum scientem esse. Neque enim hoc exigitur, ut causas omnes ac naturas rerum perspectas quis habeat, cùm eas nec Sancti quidem exhaurire cognoscendo queant; sed ut ex ea quæ officii sui sunt intelligat ac perdiscat, incognita pro cognitis non habeat, hisque temerè assentiatur, &, quod deterius est, aliis errores suos venditet, tam sibi quàm aliis imponens: sed adhibeat item ad considerandas res & tempus & diligentiam; peritiores se identidem consulat, & in hoc priscorum Regum *Yaô* & *Xún* prudentiam modestiamque imitetur. Ducebatur sciolus ille discipulus immodico laudis ac præcellentiæ studio, adeoque non rarò hîc peccabat; quapropter eum *Confucius* hisce verbis ceu brachio molliori castigat.

F. 13. *p.* 1. §. 1.

Discipulus *çu*[1] *chām*[2] in disciplinam *Confucii* tradiderat sese, & operam dabat[3] philosophiæ, ut obtineret[4] litterarum doctri-

rebuntur. Rursus si fungatur ipsemet officio pii atque obedientis[10] filii erga parentes ac majores suos, subditos item clementer ac benignè[11] tractet, illi tam apposito virtutis exemplo permoti, devincti etiam clementiæ beneficentiæque vinculo, planè[12] tum respondebunt insigni cum fide[13] Principi suo & Magistratibus. Denique si evexerit[14] admoveritque gubernandæ secum Reipublicæ viros spectatæ[15] probitatis, &[16] humaniter ac benignè instituerit[17] etiam imbecilles, quibus non[18] est tantum virtutis ac facultatis[19], sic ut eos haudquaquam despiciat negligatque; tum[20] quoque fiet ut excitentur[21] animi omnium, & in summis infimisque virtutis ac laudis studium mirabiliter exardescat.

F. 14. p. 1. §. 1.

FOrtè[1] quispiam alloquens[2] [3]*Confucium*[4] ait[5] : O *Confuci*[6], quare[7] non[8] geris[9] magistratum[10]?

Quo tempore Tím cũm *Regulus primùm cœpit administrare regnum suum* Lù, *privatus agebat* Confucius, *propterea quòd ii, quorum consiliis tunc maximè Princeps utebatur,* Kí xí *scilicet &* Yâm hó, *homines essent improbi & perturbatores Reipublicæ.*

§. 2.

SEd cùm hanc causam significare nollet *Confucius*[2], aliâ percunctatori satisfacturus, sic ait[3]: In libro *Xū Kim* sic dicitur[4]: O singularem obedientiam[5]? (Sapientis scilicet *Kiūn chin*, imperante familiâ *Cheū*; nam hujus viri laudes ibidem afferuntur.) Hoc tantùm[6] egit ipse ut obediret[7] parentibus, & mutuus vigeret[8] amor inter[9] se & fratres suos majores[10] ac minores[11] natu, extendens[12] hæc virtutis industriæque commoda ad eos in quos[13] habebat[14] privatum domesticumque imperium[15]: hoc[16] autem, mihi crede, etiam[17] est [18]gubernare[19], & magistratum inter privatos quidem parietes, at non sine laude & emolumento gerere: quorsum[20] igitur magistratum[21] geram[22] publicum, ut censear ac dicar gerere[23] magistratum[24]?

§. 3.

COnfucius[1] ait[2]: Qui homo[3] cùm sit, tamen[4] careat[5] fide[6], sive dictorum conventorumque constantiâ & veritate, non[7] intelligo[8] hujus[9] usum[10], seu cui tandem usui possit esse. Magna[11] plaustra[12] si careant[13] transverso[14] ad temonem[14] ligno, cui boves adstringi solent ac jungi; parva[15] curulia[16] si careant[17] arcuato[18] ligno, quo equus continetur & jungitur, curulibus hujusmodi[19] quo[20] tandem modo[21] iter[22] instituetur? tametsi fortè per aliquot passus rectà queant procedere, ad primum tamen flexum mox hærebunt: sic homo cui fides deest, non modò publicis in rebus, sed nec privatis domesticisque utilis erit. Est omnino Virtus ista preciosissima Regum gemma;

cum hac Imperia quamvis ampla prosperè pacificèque gubernantur.

Certè quàm ea Priscis, & Imperatoribus, & Administris Imperii cordi fuerit, ex eo, quod secundo ex familia Cheū *Imperatori*, Chîm vâm *dicto*, *quondam contigit, satis potest intelligi. Hic namque dum unà cum fratre suo adolescentulo adolescens & ipse annorum septemdecim in horto se oblectat, decerptum ex arbore folium ad frontem applicans sui fratris, (ritum scilicet imitatus quo admotâ fronti tabellâ creari solebant Reguli,) jocabundus*, Regni *Tàm* Regulum te creo, *inquit: hic* Sù yè, *unus Optimatum*, Rata est *(inquit)* ô Imperator, hæc creatio. *Cùmque ille joci gratiâ se fecisse diceret, perseveravit Sapiens ratam esse; neque enim jocos in Principem cadere; verbo standum esse: quid multa ?* X o yû (*Principi nomen hoc erat) regnum obtinuit, in quo ipsi longa deinde series novem & viginti Regulorum posterorum ejus successit.*

P. 2. §. 1.

DIscipulus *çù*[1] *chām*[2] quærit[3] ex Magistro suo, an decem[4] familiæ [5]Imperiales, quæ labentibus sæculis aliquando consecuturæ sint eam quæ tunc rerum potiebatur, possit[6] præsciri[7], an scilicet jam nunc sciri queat quæ futuræ sint leges & instituta singulorum, qui ortus & interitus.

Sinense sæculum triginta dumtaxat annis constat; atque hæc vocis Xí *vulgaris acceptio: hic tamen significat omne tempus illud quo familia quæpiam imperat, sive triginta annorum sit, sive trecentorum, pluriumve.*

§. 2.

C*Onfucius*[1] respondet[2]: Domus Imperatoriæ *Yn*, sive *Xām*, (quæ proximè successerat familiæ *Hiá*) conformavit[4] sese cum[5] familia Imperiali *Hiá*[6], quod ad leges quidem attinet atque officia[7] majoris momenti & quasi ipsos cardines Imperii, nec in his quicquam immutavit; in iis autem rebus quæ minoris erant momenti quid[8] ipsa vel sustulerit[9], vel addiderit[10] de novo; quid immutarit, inquam, in ipso modo & quasi temperamento legum & officiorum, potest[11] utique facilè sciri[12]. Similiter de familia *Cheū*[13], quæ hac ætate nostra potitur rerum, & conformis[14] est cum[15] familia *Yn*[16] proximè antecedenti in ipsa morum[17] legumque substantia, quid[18] ea vel sustulerit[19] & antiquarit, vel instituerit[20] de novo, potest[21] itidem sciri[22]. Hoc certum, primæ familiarum cordi fuisse imprimis fidem ac sinceritatem, & in hac studium suum gloriamque potissimùm collocasse: alteram masculâ quadam simplicitate conspicuam, de substantia rerum morumque integritate in primis laborasse: nostram verò, quæ est tertia, ornatu elegantiaque rerum omnium, & cultu externo ac cerimoniis, uti videmus, plurimùm delectari. Quotquot[23] igitur olim fortè[24] successerint[25] domui *Cheu*[26], licèt[27] centum[28] numero domus[29] Imperatoriæ, ex præteritis æstimando futura, poterit[30] haud difficulter jam

nun

nunc de iis præsciri", seu conditione proposita quadantenus conjici quæ quamque sors maneat, quæ cujusque futura sit firmitas & gloria, quæ item incrementa; sive cùm explorata sint nobis tam membra politici corporis, quàm nexus ipsi membrorum, & vigor ipse ac spiritus quo sunt imbuta, quis neget posse nos de futuris olim Imperiis quæ singulorum firmitas ac potentia, quæ item virtus ac gloria futura videatur, conjecturâ satis verisimili diu antè pronunciare.

F. 15. p. 1. §. 1.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Si non[3] est proprius[4] spiritus[5], cui tu ipse pro ratione conditionis tuæ atque officii sacrificare possis ac debeas, &[6] tamen ei sacrifices[7], reverà adularis[8], seu per adulatoriam illam cultûs à te non deferendi significationem felicitatis quidpiam importuniùs emendicas.

Sinarum Monarchia debitæ subordinationis, quâ infima per media, media per summa regit ac moderatur, semper fuit hodieque est studiosissima; hujus exemplum prisci Reges atque Philosophi petivisse videntur ab illa cælestium & aliorum omnium quæ cientur corporum certis locis ac sedibus inter sese apta connexione, quorum scilicet conversiones ac motus observabant ipsi ab uno Movente supremo gradatim omnes usque ad infimos ritè provenire; unde in cultu Spirituum, quos ipsos quoque aliis alios superiores esse intelligebant, ordinem quendam rituum & sacrificiorum à Priscis accuratè præscriptum observari placuit. Itaque cæli terræque Spiritui ac Domino unus Imperator ritu solenni sacrificat; præsidibus montium fluminumque ii qui Reguli & Optimates sunt; inferioribus Præfecti; & sic deinceps. Damnat ergo Philosophus temeritatem quorundam hominum, qui magis hîc vel ambitioni suæ vel cupiditati, quàm ipsis Spiritibus, neglecto quem diximus ordine rituque, serviebant.

§. 2.

COlaus cum hoc loco superiorem connectens: Docemur (inquit) ea tractare quæ [illegible]ri sunt nostri viriumque humanarum; arcanis autem Spirituum, & iis quæ sphæram nostram excedunt, curiosiùs perscrutandis prudenter abstinere. Itaque videre[1] quempiam & intelligere, quid officii sui sit, quid æquum[2] rectumque sit hîc & nunc; nec tamen id suscipere[3] vel perficere[4], quia metu scilicet impediatur vel cupiditate, id profectò minimè[5] fortis[6] animi est; quinimo turpis est abjectæque imbecillitatis, quam adeò damnet unusquisque: at non item rectè quis damnet alterum, quòd is reconditas ac sublimes naturas Spirituum, quæ aciem nostrarum mentium quasi fugiunt, perspectas habere non possit.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SCIENTIÆ SINICÆ,

LIBRI TERTII, PARS SECUNDA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS agens de prætore Regni *Lu*, *Ki xi* dicto, qui ritus Imperatorios usurpabat, admirans ac stomachabundus ait: Octonis choris saltatur in ejus aulâ parentali: Hoc autem si tolerabile est, ecquid tandem non tolerabile erit?

Pro veteri gentis instituto solis Imperatoribus erat licitum in parentali majorum suorum aulâ producere choros funebres octo; quorum singuli totidem qui saltabant ad numeros, constabant: Regulis interim, quando solemniter majoribus suis parentabant, senos tantum choros; Prætoribus quaternos; literatis aliisque inferioris notæ Mandarinis binos producere permissis. Uni quidem Cheu-cum, *quamvis Regulo dumtaxat, propter eximia tamen ejusdem merita erga Familiam tunc imperantem, totumque Imperium,* Chim-vam *Imperator nepos ipsius ex fratre, primi quoque ordinis honores funebres olim concesserat: Quos cum Prætoria domus* Ki-xi *per insignem arrogantiam usurparet, damnat eam Philosophus, & docet neglectum ac violationem prisci moris rectique ordinis neutiquam ferri oportere; quippe licentiam ejusmodi semen esse quoddam maximarum perturbationum, & quasi scintillas, ex quibus gravissima deinde rebellionum existant incendia.*

§. 2.

TRES Familiæ *Lù*, scilicet *Mem sun*, *Xo sun*, *Ki-sun*, sive *Ki-xi*, quotiescunque Majoribus suis parentabant solemniùs, peractis jam officiis funebribus, cum cantu carminis *Yum* dicti colligebant mensas atque edulia (*Yum*, libri carminum pars est illa, quâ laudes familiæ *Cheu* continentur) *Confucius* hanc item licentiam arrogantiamque damnans, ac risu dignam esse notans, sic ait: Quando ipsemet Imperator in aulâ funebri majoribus parentat, assistentibus ei Regulis ac ministrantibus; tunc quidem cum solemni cantu illo, rituque fercula colliguntur. Verba carminis hæc erant: Ministri rituum soli sunt Reguli: Imperator autem sic assistit, ut in eo prorsus arcana majestas & reverentia, virtusque reluceat. Quæro nunc ego: Prætoribus illis dum parentant, an assistunt fortè Reguli? An Imperatoria Majestas adest? Quod si nihil horum adsit; quo jure, quâ authoritate, quâ fronte tam alieni ritus usurpantur in trium familiarum parentali aulâ? Nimirum qui nunc ritus invadunt regios, metuendum est, ne invadant brevi & ipsa regna; sublatoque discrimine clientis ac Principis, tollatur & ipse Princeps.

p. 2.

COnfucius ait: Homini non probo, qui, inquam, verâ, solidâque virtute non sit instructus, cui tandem sint usui ritus, ceremoniæ, officiaque exteriora? Rursus: homini non probo cui tandem sit usui harmonia concentusque musicus? Etenim cùm ab ipso animo virtutibus imbuto, seu radice suâ profluere debeant officia ritusque omnes, si quidem non adsit animus hujusmodi, profectò inane quoddam humanitatis simulachrum, merumque mendacium ritus omnes officiaque erunt. Rursus, cum necesse sit animum virtutis expertem variis concuti motibus, assiduèque perturbari, inutilis profectò in tantâ motuum interiorum discordiâ, concordia omnis instrumentorum vocumque erit. Familias usurpatrices rituum Imperialium paragraphus hic denuò perstringit ac damnat.

f. 2. p. 1. §. 1.

LIN *Fam* vir probus & rectus, oriundus è regno *Lu*, cum observaret homines suorum temporum perquàm operosè, magnifique expensis celebrare convivia, funera ducere, &c. Dubitans an idem mos fuerit priscorum Regum, eademque temporum illorum ratio, sciscitatur ex *Confucio*, & quod officiorum fundamentum sit: seu, in quo tandem posita sit vis ac ratio civilium rituum & officiorum.

§. 2.

ADmirabundus *Confucius* & collaudans hominem, qui de eo quod in quaque re maximum est, laboraret maximè, sic ait: O præclaram, ô magnam quæstionem!

§. 3.

DICO igitur, quod uti aliarum rerum sic & officiorum, sua singulis substantia est, & qui deinde ad substantiam accedit, ornatus quidam ac decor. Utraque si adsint, tum quidem numeris omnibus absoluta censebuntur officia: at si alterutrum desiderari necesse fuerit, utique sine ornatu ipsam rem (quod priscis ferè temporibus usu veniebat) quàm sine re ornatum malim. Exempli gratia: In officiis vulgo maximè usitatis conviviorum & funerum, ego quidem præ tanto splendore epularum, tantâque illâ prodigalitate, quâ nunc instruuntur, malim moderatum quid, & à priscâ majorum nostrorum simplicitate, parsimoniâque non abhorrens; plurimum verò mutuæ convivas inter fidei, reverentiæ, & charitatis. Rursus, in celebrandis funeribus exequiisque, ego præ illo tam sumptuoso apparatu luxuque funebri ex merâ consuetudine profectò multo malim verum luctum, verasque lachrymas, & immortale desiderium illius, cujus funus ducitur. Offendebat Philosophum luxuries illa rituum, & cerimoniarum, quæ istis familiæ (*heu* temporibus immodicè prorsus excreverant; ardebatque revocare mores priscæ ætatis, quæ de ipso potiùs animo, quàm de indiciis animi laborabat.

p. 2. §. 1.

CONfucius ingemiscens ait: Barbari Orientales & Boreales habent Regem, qui Rex sit non tantùm nomine, sed ipsâ re, & authoritate, utpote cui cedant, cui morem gerant, quem vereantur subditi sui: Non uti miserabilis hæc China nostra, quæ jam non habet Regem, sublato scilicet discrimine, apud Barbaros quoque, inviolato, clientis ac Principis; idque propter insolentiam quarumdam familiarum, prisci juris atque ordinis inimicam.

§. 2.

TAI-xan mons est prææltus ac nobilissimus in Provincia *Xan tum* olim regno *Lu*. Porrò *Ki-xi* supra memoratus sacrificabat monti *Tai-xan*, spiritui (inquam) montis præsidi (uti interpretes disertè dicunt) Cum tamen non alii, quam ipsimet Regulo regni *Lu* fas esset sacrificare. Offensus ea re *Confucius* & alloquens discipulum suum *Gén-yeu* (pertinebat hic enim ad familiam Prætoris, & domesticus ejusdem Mandarinus erat) sic ait: Tu ergo non potes mederi tanto malo? Respondet discipulus: non possum. Tum *Confucius* rursum ait, edito prius suspirio, (quod *U-hu* duabus vocibus exprimitur.) An igitur aliquando dicetur, quod spiritus, qui *Tai xan* monti præsidet, non possit comparari cum viro illo tam vulgari *Lin fam*, qui me nuper consulebat? Exquirebat is admodum sollicitè Officiorum rituumque rationem & fundamentum, ne forte per ignorantiam peccaret: & nos existimabimus spiritum illum naturâ tam

perspicacem vel ignorare, vel etiam negligere id quod jus ac ratio poscit: adeoque suscepturum esse sacra, quæ perturbato rerum ordine tam arroganter ac temerè offeruntur? Tacitè carpit hîc etiam discipuli socordiam, qui non magis angatur ac laboret de tollendo tam gravi offendiculo. (Ex hoc paragrapho & explanatione Colai maximè constat, quid Sinæ jam olim senserint de præsidibus rerum spiritibus; eos utique esse præditos intellectu ac mente, & æqui rectique studio teneri.)

f. 3. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Inter viros graves ac probos non est de quo contendant. Imo verò (inquies) nonne datur jaculandi certamen & contentio? Utique datur. At cujusmodi tandem illa? Qui jaculis certaturi sunt, prius quam subeant in aulam exercitio isti destinatam, ter socios suos reverenter salutant, ter eis priorem locum deferunt, ac tum denique subeunt in aulam: Hic verò qui victor evasit, cæterisque feliciùs scopum attigit, descendit unà cum victis, quos comiter salutatos iterum jubet in aulam conscendere, ibique suis ipsos manibus vinum fundere, ac stantes potare vinum pœnale (sic dictum, quòd tali ejusdem potatione victi mulctarentur.) Nimirum in ipso certaminis quoque fervore observare licet concordiam, modestiam, comitatem, & planè viros esse probos ac graves qui certant: Dum è contrario viles improbique homines, si quando inter se contendant, exardescere solent in iras, & ferarum propè ritu inter se concurrere.

§. 2.

Discipulus *çu hia* quærit dicens: Carmen extat hujusmodi: Blando risui decor ac venustas oris conciliat gratiam. Item pulchris oculis apta coloris albi nigrique proportio. Nimirum ubi subjectum ipsum & quasi solum probè dispositum est, inde evadit ornatus ei superadditus & forma oculis tam grata. Postremum hunc versiculum *Su y quêi hiven hi* nondum percipiebat discipulus: quocircà Magistrum suum consulens, quid (inquit) versus ille significat?

p. 2. §. 1.

Confucius rem declarans simili, quod petit ab arte Pictoriâ, sic ait: Sicut Picturæ opus, seu figura illa quam coloribus suis exprimit exornatque Pictor, est quid posterius ipso strato fundamentoque Picturæ, seu primâ illâ colorum facie, quæ tabulæ seu telæ induci solet: Sic lepor ille ac venustas, quæ ab ore oculisque solet existere, est ipso ore oculisque posterior.

§. 2.

Discipulus audito simili, perappositè intulit dicens: Fortassis igitur docetur illo carmine, quod officia ritusque omnes exteriores sint quid posterius? Sic ut prima sedes Officiorum & quasi fundamentum

fundamentum ipse animus sit plenus fide & veracitate, cui animo deinde sua respondeant officia, suus addatur rituum variorum ornatus ac splendor? Gavisus interpretatione tam apposita *Confucius* sic ait: Qui feliciter assequatur & explicet me, sive mentem meam, tu is ipse es ô mi discipule *Xam.* (*Xam* cognomen est ipsius *çu-hia*) nunc primum potero, sive audebo tecum agens citare Priscorum carmina atque authoritates, quamvis explicatu sanè difficiles.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius ait: De Priscis Familiæ *Hiá* (fuit hæc inter Imperiales & Monarchicas Sinarum Familias omnium prima) moribus, institutis, ritibus & litteris, ego possem utique loqui, & summam illorum posteritati tradere: Sed enim prorsus regnum *Ki*, quod à posteris Familiæ *Hiá* nunc obtinetur, non est sufficiens ad testificandum & confirmandum ea quæ dicturus essem. Similiter familiæ *Yn* seu *Xam*, familiarum Imperialium secundæ moribus, ritibusque & litteris, ego possem loqui & referre multa, quæ ætati nostræ incitamento essent futura ad imitandum mores antiquos & egregias laudes majorum suorum: sed enim regnum *Sum*, quod nunc de pristino splendore suo & amplitudine plurimum amisit, estque penes posteros istius familiæ, non sufficit ad testificandum vera esse, quæ à me referrentur: libri nimirum & sapientes, qui in utroque regno seu inter posteros utriusque familiæ perpauci existunt hoc tempore, haud sufficiunt; haud ii, inquam, sunt, à quibus ætas nostra testimonium satis luculentum petat, hoc in causa est: alioqui si sufficerent; tunc & ego possem vicissim testificari; plurimumque lucis ac ponderis accederet testificationi meæ ab illorum testimonio & authoritate. Nunc autem cum mihi desint præsidia tam necessaria; quorsum frustra laborem, & proloquar ea, quæ posteri non credant.

§. 2.

Confucius ait: Quotiescunque peragitur gravis ille ritus *Ti* dictus, qui proprius est Imperatorum, & quo solent hi quinto quoque anno in parentali majorum suorum aulâ honorate familiæ conditorem, & qui ex illo deinde prognati sunt Imperatores; etsi principio satis graviter, & ritè multa fiant; ubi tamen jam vinum novies de more oblatum est, novies item libatum, quicquid deinceps agitur, quia oscitanter agitur, & exiguâ cum reverentiâ, ego quidem non aveo vel gaudeo spectare, tametsi ratione officii mei cogar assistere. Verùm quod hîc omnium maximè mihi displicet, est, quod honores illos solis Imperatoribus debitos (& uni quondam *Cheu-cum* quamvis tantùm Regulo concessos ab Imperatore *Chim-vam* ejusdem nepote, idque propter eximia prorsus viri merita in totum Imperium) nunc videam aliis quoque Regulis ejusdem *Cheu-cum* posteris deferri, contra jus omne moremque Imperii.

p. 2.

QUidam percontatus est à *Confucio* parentalis officii longè solemnissimi *Ti* dicti rationem: videbat illud in Regno *Lu* exerceri, sed institutionem illius & usum ignorabat. *Confucius* ei respondens ait: Non scio: dico tamen, quod quisquis probè intellexerit arcanas illas ac sublimes ritûs hujus & officii rationes, in rebus ad Imperii gubernationem spectantibus, is habiturus sit omnia tam perspecta, tamque in promptu, ac si posita videret omnia hic, in palmâ, inquam, manus suæ, quæ dicens, digito monstravit suam ipsius palmam, uti à discipulis est traditum: facilè nimirum reget homines, qui debitos honores præstare majoribus defunctis norit. Duabus interim de causis noluit Philosophus mysterium hoc percunctatori exponere: prima, quod illo contineatur apex quidam filialis pietatis & obedientiæ, ad quem ipso quidem opere & exercitio nemo præter Priscos illos magnarum virtutum Reges; cognitione verò & intellectu nemo præter admodum sapientes videtur pertigisse: quorsum ergo vulgari cuipiam homini illa exposuisset? Altera, quia declarari non poterant ea, quæ ad ritum illum pertinebant, quin illicò patefieret, ac plusquam tacitè damnaretur insignis arrogantia Reguli, qui hîc ritu Imperatorio contra fas moremque Imperii utebatur: atqui veritas hæc odium periculumque parere nata erat.

f. 5. p. 1. 1. §.

COnfucius (uti à discipulis ejusdem traditur) Quotiescunque majorum suorum memoriam, & accepta ab eis beneficia solemniùs recolebat, cum eo pii gratique animi sensu & significatione præscriptos ritus exercebat, ac si revera majores ipsi præsentes astitissent. (Ex hoc loquendi modo colligi potest, non fuisse Sinas in hoc errore, quod manes majorum suorum vitâ functorum suis assisterent parentantium officiis.) Idem quotiescunque magistratum gerens, pro officio suo præscriptos honores deferebat spiritibus locorum præsidibus, tantâ cum veneratione & gravitate illos deferebat, ac si spiritus ipsi spectabiles astitissent.

§. 2.

SOlebat itaque non raro *Confucius* ipse dicere: Ego si quandoque graviter impeditus non assistam per me ipse dictis officiis, eisque ritè fungar: tametsi vices meas alteri protinùs commendem, minimè tamen acquiesco; sed angor animo non secus ac si nondum sacris illis quisquam operatus fuisset. Argumentum illustre tum pietatis, tum venerationis admodùm sinceræ, quo Philosophus vel majores suos, vel tutelares spiritus prosequebatur.

§. 3.

VAN *sun kià* (Præfecti nomen est) percontatur à *Confucio* dicens: Proverbium illud nostrum : præ hoc quod captetur gratia spiritûs *Ngao* dicti, qui præsidere censetur aulæ domesticæ, & superioris esse ordinis; satius tamen fuerit captare gratiam spiritus *çao* dicti, qui foci præses est, quamvis hic ille sit inferior: hoc (inquam, proverbium quid obsecro significat? Præfectus ille plurimum valebat gratiâ & authoritate apud Regem *Guei*, ad cujus regnum Philosophus tunc fortè diverterat: ratus autem venisse illum dignitatis obtinendæ causâ, percunctatione istâ jocabundus hortatur, suam ut operam gratiamque imploret; hanc enim præ Regis ipsius gratiâ ei quodammodo necessariam fore.

Domos familiasque singulas duorum maximè spirituum tutelæ fideique esse commissas, prisci autumabant; è quibus is, qui Ngáo *dicebatur, nobilior censebatur; vulgò tamen alterum qui foco præsidebat, impensius colebant, suadente sic (ut aiebant) non utilitate modò, sed etiam necessitate; quippe sine foco nec vitam duci posse: vitâ autem deficiente nec ipsos coli posse spiritus.*

p. 2. §. 1.

SED *Confucius* haud ignarus quò tenderet superbi hominis jocosa percunctatio; judicans alienum esse à rectâ ratione, viroque sapiente & probo indignissimum adulando gratiam alterius aucupari, sic ait: Nequaquam sic ut tacitè mihi suades, agendum est, Nequaquam sequor vulgi morem: Quisquis enim peccaverit in cœlum, non habet aliud Numen superius à quo peccati veniam deprecetur.

Hîc enim verò, quomodocunque Interpretes moderni quidam se torqueant: omnino tamen dicendum est, de eodem planè cœlo loqui Philosophum, de quo loquebatur prodigus quondam filius, cum ploraret ab se peccatum fuisse in cœlum. Neque desunt nobis Interpretes, qui contra impios cives ita sentiant. In primis Cum ngan *ait;* Vu sò tào ju chum xin: non habet quod veniam precetur à spiritibus universis *(Offenso videlicet spirituum universorum Domino) Uberius autem clariusque noster Colaus, qui* Confucii *sententiam explanans, unum, inquit, est cœlum, quod summè colendum est, & cui nihil æquale. Ab hoc & probis obveniunt prospera, & improbis adversa, tam certò, tamque exactè, ut ne minimo quidem errori sit locus. Quisquis ita res agit, ut obsequatur rationi, hunc utique beata sors manet: quisquis autem repugnat, hoc ipso peccat in cœlum. Immissas verò calamitates ab cœlo vindice ecquis tandem effugiat? Aut quomodo implorata* Ngáo *&* çáo *spirituum ope declinare queat? Ex quibus perspicuum fit, oportere hominem parere rationi, & servire cœlo; & ne ipsis quidem spiritibus (nedum hominibus) adulari.*

§. 2.

Confucius ait: Hæc, quæ nunc rerum potitur, familia *Cheu*; in ortu suo statim conjecit oculos in duas familias *Hiá* & *Xam*, quæ ante illam tenuerant Imperium: cumque viros haberet & literis & armis claros; horum operâ (maximè quidem Principum *Ven-vam*, *Vu-vam* & *Cheu-cum*) tam feliciter attemperavit præcedentium familiarum leges ac mores, partim addendo quædam, partim etiam tollendo; ut ipsa tandem ornatissimum quid in omni litterarum & officiorum genere, vitæque totius cultu evaserit. Ego itaque lubens sequor familiæ *Cheu* mores & instituta: maximè quando mihi contigit illâ imperante nasci, atque ætatem agere.

§. 3.

Confucius quo tempore magistratum gerebat in regno *Lu*, crebrò ingrediebatur in magnam illam celebremque aulam quæ memoriæ sapientissimi *Cheu-cum* dicata erat, ut inibi cum reliquis regni primoribus consuetos honores defuncto Principi ritè deferret. Porrò quotiescunque sic ingrediebatur; solebat ipse de singulis propè rebus admodum multa sollicitè studioseque sciscitari; quis scilicet vasorum esset usus, quo fine, quo ritu, modoque singula peragi oporteret. Quidam hoc animadvertens ait: Ecquis sibi persuadeat, dicatve *Ceu* hominis filium (ita *Confucium* vocitabat, propterea quod ejus pater *Xo leam he*, Præfectus olim fuisset oppido *Ceu* dicto) Peritum esse rituum? Quotiescunque enim intrat in majorem hanc aulam, singula exquirit; eo planè modo, quo imperitissimus quisque solet. At *Confucius* hoc audito sic ait: Imo verò hoc ipsum genus quoddam rituum est & argumentum satis illustre quam quis eorum non imperitus sit. Planè sic erat: tanta quippe cura, studium tam singulare exquirentis minutissima quæque, satis declarabant, intelligere Philosophum, quid ibi, quantique momenti res ageretur, & in quanto haberet pretio ritus illos ac cerimonias. Simul etiam prodebat sese hominis modestia, cum eximiam quandam rituum peritiam assecutus esset, eâ tamen haudquaquam efferebatur, aut sic fidebat, ut non assiduè consuleret alios, ab eisdem proficere gaudens ac discere.

f. 6. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Qui sagittas mittunt, non perforant corium (extant hæc verba in libro officiorum, ubi de sagittariorum exercitiis agitur) Laus inquit, ac victoria periti sagittarii non in eo consistebat olim, ut scopum perforaret (constabat scopus ex corio.) sed ut feriret; nec immeritò: quia vires jaculo certantium non sunt æquales; neque certamen erat de robore, sed de peritiâ & dexteritate: erat hæc Priscorum lex & ratio; à quâ, proh dolor! deflectere jam cœpit ætas nostra, malè resumptis armis quæ *Vu-vam* familiæ *Cheu* conditor

conditor bene sapienterque jusserat recondi. Nunc denuò robur militare, nunc artes bellicæ in pretio sunt; virtus autem negligitur, quæ tamen una scopum veræ laudis attingit; & cum robur acquiri nequeat discendo, virtus potest.

§. 2.

SOlebant exeunte quovis anno Imperatores Calendarium anni sequentis jamdiu antè confectum in Regulos distribuere; Reguli verò asservare illud in parentalibus majorum suorum aulis, ad quas deinde Calendis cujusque mensis accedebant & producto consultoque Calendario secundùm præscriptos ritus ovem occidebant: quo ritu dicebantur commonefacere spiritus seu facti, sui rationem iisdem reddere, *id-est, sic gerebant se, ac si præsentibus majorum spiritibus pii gratique animi studia testarentur: etenim mera quædam panegyris erat ea, de quâ hîc agitur, commonefactio?* Mos hic in regno *Lu* jam per annos plurimos intermissus fuerat: Ovis tamen è censu publico subministrabatur singulis ab eo, cui demandata erat hæc cura. *çu-cum* ergo discipulus cupiebat imposterum tolli illam, quâ spiritus commonefiebant Calendis cujusque mensis, vivam ovem: cupiebat, inquam, supersederi impensis, quas planè supervacaneas esse judicabat.

p. 2. §. 1.

SED *Confucius*, qui rem maturiùs expendebat, ac futuræ saltem ætati volebat consultum, haudquaquam probato parsimoniæ istius consilio, mi discipule (inquit) *Su* (*Su* nomen est ipsius *çu-cum*) *Su* quidem amas istas oves; at ego amo istum morem & ritum: mos ille tam laudatus jam negligitur, & quodammodo sublatus est: verùm si posthac oves ali desierint, ipsa quoque spes moris aliquando revocandi funditus tolletur. At certè haud inutiles censeri debent expensæ, quæ nos officii nostri non patiuntur esse immemores, & quæ Regis alicujus, ut spero, animum excitabunt olim ad restaurandum priscæ pietatis observantiæque morem.

§. 2.

COnfucius ait: Ego sic obsequor & servio Regi meo, ut penitùs exhauriam quidquid ad exteriorem illam venerationem observantiamque desiderari potest. Verùm homines quidam imprudentes ac temerarii, qui vel animum meum non habent perspectum, vel etiam ex suo metiuntur meum, propter hoc ipsum judicant me adulatorem esse, & qui per artes ejusmodi, gratiam mei Principis abjectè captem.

f. 7. p. 1. §. 1.

TIM cum Rex regni *Lu* quæstionem instituit hujusmodi. Rex dum imperat subditis suis; & subditi vicissim dum serviunt Regi suo quâ ratione se gerent? *Confucius* respondit: Rex imperet subditis

cum prudenti quâdam moderatione : neminem suorum aspernetur : cuique pro cujusque meritis, officio, gradu, dignitate attemperet sese; cum his agendo blandiùs, severiùs cum illis; cum unis fidentiùs, cum aliis cautius. Subditi vero serviant Regi magna cum fide, studioque syncerae veritatis, non modo nihil ut eum celent earum rerum, quas scire par sit; sed etiam quidquid imperatum, quamvis arduum sit atque difficile, suscipiant tamen fortiter, constanterque perficiant : Nec dubitent, ubi res postulaverit, ipsius quoque vitæ discrimen alacriter subire.

§. 2.

Confucius ait : Carmen epithalamium *Quan-çiu* dictum lætum quidem est ac festivum, & non obscœnum : Mœstum est, quatenus exprimit amantis desiderium, variosque affectus animi, non tamen est ejusmodi, quod afficiat quemquam vehementius ac perturbet. Diu erat, quod virginem cui *Tai ſu* nomen, eximiis naturæ dotibus ac virtutibus ornatam *Ven-vam* Rex in uxorem sibi expetierat : & ardebat ille quidem amore desiderioque virginis : Verumtamen sic ardebat, ut nihil ageret, vel diceret Philosopho Rege indignum. Ubi verò nuptiarum dies tandem adfuit; quamvis aula festo concentu musicorum tota resonaret; adeò tamen nihil audiebatur, quod verecundas aures offenderet; ut è contrario petulantiores motus animi coërcerent eximia quæ carminibus illis continebantur documenta. Commendatur hic itaque singularis quædam moderatio tam Principis quam Regiæ totius.

Inter alias illustres fœminas tres imprimis, dictæ San-mù, *id est, trium maximorum Principum matres, Scriptorum encomiis celebrantur;* Tai-kiam Vam ki *Regis mater*, Tai-gîn *mater Regis* Vên-vâm, *qui & familiæ* Cheu *conditor;* Tai su *ex quâ natus deinde* Vù-vam *familiæ ejusdem primus Imperator, adeoque* Chîm-vam *secundi celeberrimique Imperatoris avia : Nec dubitant matronarum istarum prudentiæ ac virtuti acceptam referre tantorum filiorum tam preclaram institutionem, & successus rerum maximè secundos. Porrò qui plura cognoscere desideret de his alisque laudatissimis fœminis, libros* Quei muen pie to, *&* Lie niu chuen *consulat. Inveniet hîc inter alia virtutum exempla castimoniam Lucretianæ æmulam; multas, inquam, tuendi pudoris causâ promptissimè morientes.*

§. 3.

NGAI cum Rex Regni *Lu* percunctatus est de areâ seu patenti quodam extra urbem circo *Xe* dicto, à discipulo *çai-ngò*. In campo illo telluri (seu veriùs supremo cœli terræque Imperatori, quemadmodum *Confucius* hoc ipsum declarat in lib. *Chum-yûm* f. 14. p. 2. §. 1.) Sacrificium offerebatur. *çai-ngò* discipulus respondit Regi in hunc modum : *Hia* Imperialis familia campum illum conse-

rebat pinis; secundæ verò familiæ *Tu* homines cypressis: tertiæ denique familiæ, quæ nunc tenet imperium *Cheu* dictæ homines castaneis illum adornabant: hæc autem ideò fecisse dico, ut populus pertimesceret seu horrore quodam concuteretur. Moris erat in eodem loco noxios afficere supplicio: Cumque memoratæ arbores ferale quid ac horridum præ se ferrent; hinc priscorum mentem temerè interpretatus, ibi finxit esse mysterium, ubi nullum erat. Equidem cum singulæ familiarum diversis in locis aulam constituissent, locum sacrificio suppliciisque destinatum iis censeverunt arboribus, quas ipsa loci natura, solique ingenium postulasset.

p. 2. §. 1.

Confucius ergo cum inaudivisset quid à discipulo fuisset responsum, parum utique prudenter, neque ad rem sic ait: Peractâ jam re, non est loquendum: Imò quamvis re necdum peractâ, eo tamen loci deductâ ut impediri jam nequeat, non est adhibenda monitio, quippe inutilis & frustranea: denique re jam præteritâ non sunt exigendæ pœnæ, eo quidem consilio, ut, quod jam factum est infectum reddatur: non autem quod per illas non caveatur in posterum. Cæterum hæc ipsa sic dicta correptionis vim habent: Severiùs quippe castigare vix poterat temeritatem discipuli, quam sic non castigando. Volebat nimirum Philosophus justitiâ, clementiâque, non autem minis atque terroribus subditos in officio contineri; ideò molestissimè ferebat interpretatione tam falsâ concitatum fuisse Regis animum ad immodicam severitatem, à quâ priscorum ætas semper alienissima fuerat.

§. 2.

Confucius ait *Quòn-chùm* Præfecti capacitas ô quam modica est! Erat hic præpotenti Regi Regni *çi* à consiliis; cumque plurimum valeret industriâ, prudentiâ, aliisque rerum gerendarum artibus, multa feliciter perfecerat, vulgoque sermonibus omnium celebrabatur: Quoniam tamen vera virtus sapientiaque homini deerat, abjectè de illo sentit & loquitur Philosophus; sic enim judicabat, veram cujusque magnitudinem, veram capacis altique animi laudem ex unâ virtute peti & existimari oportere. His autem Magistris ac Ducibus, ubi quis seipsum, familiamque suam rectè instituerit, tum demùm posse utilitates maximas in Principem subditosque populos derivari.

§. 3.

QUAM Philosophi mentem cum quidam adstantium minimè assequeretur, ratus præfectum de avaritiâ, nimiâque parsimoniâ notari, sic ait: An igitur *Quòn-chum* sumptus odit, immodicè restrictus & tenax? Respondet *Confucius*: *Quòn-chum* Præfecti familia habet sumptuosam turrim illam *San-quei* dictam, cujus ex-

truendæ auctor fuit ipse in primis. Item consilio ejusdem & authoritate perfectum est, ut lites & causæ subditorum non omnes promiscuè ad unius hominis tribunal deferrentur, sed ut sunt ex diversi sæpè fori, ita diversi constituerentur Judices, qui cum otio examinarent singula, & jus dicerent: Nec tamen ignorabat ipse, quam multum hoc pacto quotannis expenderetur de censu Regis sui: Quomodo igitur, hæc qui faciat, censeri possit peccare parsimoniâ.

f. 8. p. 1.

AT enim (subsumit alter) si vir est tam splendidus, tamque munificus, & qui recto judiciorum ordini tam præclarè consuluit; nonne ergò dicendum erit, quod *Quòn-chúm* probe calleat officia, quod (inquam) cujusque sit officium, quid quæque res poscat. Respondet *Confucius*: Rex erecto pariete velat majorem portam Palatii, utique pro jure suo & more (soli namque domui Regiæ erat licitum extrà majorem portam Palatii sui parietem seu vestibulum quoddam erigere, per quod uni Regi medius patebat egressus vel ingressus, reliquis omnibus per laterales dumtaxat fores incedentibus (& tamen *Quòn-chúm* familia similiter etiam pariete obtegit portam domûs suæ, haud secus ac si foret regia) Rex item si quando instituit duorum Regum convivium, (si inquam) hospes illi sit alter Regulus, quem ad cœnam invitet; habet utique pro opulentiâ suâ & majestate Regiâ varios, ubi crateres aurei, aliaque vasa collocentur, abacos. *Quòn-chúm* familia per insignem arrogantiam similiter item habet poculis instructos abacos. Enimverò si *Quòn-chúm* familiáque ejus, cùm tam aliena faciat ab officio modestiaque subditi, tamen sciat, seu scire censeatur officia, ecquis tandem non censebitur non scire officia, quantumvis eadem negligat; contemnat mores patrios, & quæ alieni juris sunt, invadat?

p. 2.

MUsicâ plurimum delectabatur Philosophus, non quidem adeò propter suavitatem, quæ mulcebat aures, quàm propter utilitates, quas summi pariter infimique ex illâ percipiebant, quotiescunque Priscorum more instituebatur; sic prorsus, ut quandoque Regni totius innovatio quædam, morumque singularis emendatio sequeretur. Tanta doctrinæ vis erat, quam Prisci Reges ac Magistri numeris suis illigaverant. *Confucius* itaque ex Regno *Guéi* redux in patrium *Lù* regnum, cum videret Musicam passim negligi; multa item quæ ad Reipublicæ administrationem, morumque disciplinam pertinebant, propè jam oblivioni tradita, vehementer optans instaurari omnia, alloquens Regni *Lù* magnum magistrum sic ait: Musices quæ Majoribus nostris in tanto fuit pretio, ejus tu saltem, qui pro officio illam tractas, potes esse peritus. Et illa quidem principio consonè unitis (inquam) & vocibus & instrumentis pleno, ut

no, ut aiunt, choro resonabat; deinde verò paululum remittens, cum proprio tamen cujusque vocis & instrumenti sono harmonicè perseverabat : sic quidem ut clara semper & sine ullâ confusione : continenter & sine interruptione : hac ratione majorum nostrorum musica perficiebatur.

f. 2. p. 1.

Oppidi quod *Y* vocabatur limitum præfectus à *Confucii* discipulis petivit copiam sibi fieri conveniendi & salutandi magistrum ipsorum dicens : Spectatæ probitatis sapientiæque viros quotiescunque accesserunt huc, ego nunquam non obtinui ut viderem. Discipuli introduxerunt hominem ut salutaret Philosophum : Quo salutato cùm egrederetur, conversus ad eosdem ait : O vos duo tres-ve filii, quorsum mœretis & angimini animo, quod Magister ille vester vivat nunc procul à regno patrio & privatus sua dignitate ? Porrò quod in imperio nostro sine lege vivatur, jam diu est : Et ego quidem sic statuo, futurum brevi ut cœlum, ex *Confucio* efficiat quasi vivum quoddam instrumentum *Mo to*, seu sonoram æris campani linguam ad populi totius institutionem.

Eligebatur olim Mandarinus unus è gravioribus, qui leges imperii, & sanam virorum sanctorum doctrinam per omnes Provincias divulgaret : Utebatur is autem tintinnabulo, quod æneum cùm esset, linguâ tamen ligneâ instructum erat; hinc Mo to *dictum; contra quàm tintinnabulum militare, quo statuta scilicet militaria bellique leges vulgari consueverant, quod ex ære totum erat; adeoque* Kin-to *vulgo dicebatur. Significatur hîc itaque, doctrinam Philosophi per Imperium totum propagatum iri : uti reverà deinde contigit.*

p. 2. §. 1.

Confucius, uti commemorant, dicebat de musicâ *Xaó*, cujus author extiterat *Xún* Imperator, quod illa penitùs exhauserat elegantiam & pulcritudinem. Item quod exhauserat eadem clementiam & suavitatem. Dicebat autem de musica *Vù* dicta (fuerat hæc Imperatoris *Vu-vam*) præstantissimam quidem fuisse, plenamque majestatis : At non item suavissimam, bellum quippe & arma resonantem.

§. 2.

Confucius ait : Præfecti non sint clementes, rursus si qui funguntur mutuis urbanitatis officiis ceremoniisque, si non ex animo colant se mutuò : si denique tot inter apparatus funebres, nullus tamen veri doloris luctûsque sensus existat : Ego quorsum obsecro spectator horum omnium esse velim?

fo. 1. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Protsus infrequens sit vicus & ignobilis, ubi scilicet familiæ degant non plures viginti quinque; incolæ tamen loci tales sint, ut mutua fides & amor vigeat; ab hoc uno petatur laus omnis & decor: sit item quispiam qui sedem sibi deligat, nec tamen commorari velit in hâc, quam diximus, sede charitatis & innocentiæ: Hunc ego quomodo censere queam esse prudentem?

§. 2.

COnfucius ait: Improbi, haudquaquam possunt longiori tempore commorari cum ærumnis & paupertate, haud item possunt longiori tempore commorari cum faventis fortunæ lætitiis. Vir interim probus, quæcunque sors casusve incidat, in unâ conquiescit virtute: Vir etiam prudens non emolumentum & lucrum suum petit ex virtute.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Solus ille qui probus est, tutò potest diligere homines, tutò potest odisse homines.

§. 2.

COnfucius ait: Si quis seriò firmiterque applicet animum ad virtutem, is nihil quod turpe sit aut contrarium rationi committet.

§. 3.

COnfucius ait: Opes & honores ea sunt quæ mortales appetunt. Verùm si non sit consentaneum ipsi rationi illa obtinete verus Philosophus neutiquam in illis persistet. Ultrò scilicet se his abdicabit. Rursus inopia & humilitas vilitasque ea sunt quæ mortales oderunt ac fugiunt: verus autem Philosophus, tametsi fortè non secundùm ipsum jus & ipsum hæc illi obvenerint, ipse tamen haudquaquam id aget, ut ab se per fas & nefas inopiæ vilitatem avertat.

f. 11. p. 1. §. 1.

QUocirca si quis audire velit Philosophus, & tamen abjiciat veræ sapientiæ virtutisque studium, talis qui sit, quomodo mereatur vel sibi conciliet Philosophi nomen ac famam.

§. 2.

VErus Philosophus ne tantillo quidem tempore quo solet corpus refici quidpiam committat contrarium virtuti rectæque rationi: Et quamvis incidat casus maximè repentinus, planè tamen in hoc virtutis proposito persistat. Imò quæcumque tandem rebus eversis ac perditis calamitates premant, planè tamen in hoc virtutis fundamento perseveret.

§. 3.

Confucius ait : ego nondum vidi quemquam , qui gauderet virtute & abhorreret à vitiis seu improbitate. Utriusque ratio hæc est, quod eum qui gaudeat virtute, velim tam inflammato illius studio & amore teneri, ut nihil eidem anteponat. Rursus, qui abhorreat ab improbitate, eum sic volo operam dare probitati ut non patiatur ne tantillo quidem, quod vitiosum sit, affici & inquinari suam personam.

p. 2. §. 1.

VErumtamen an est credibile dari quempiam qui generoso determinatæ mentis consilio velit, adeoque possit vel unius diei spatio impendere omnes vires suas in studium virtutis, & tamen ad eam non pertingat ? Ego certè nondum vidi quemquam , cujus ad hoc vires non sufficerent.

§. 2.

FORTASSE tamen dabitur qui reverà tam imbecillis sit, at ego certè necdum vidi quemquam.

f. 12. p. §. 1.

Confucius ait : Quotiescumque homines excessu quodam peccant singuli ferè peccant in suo genere, sic ut quales ipsi sint, talis etiam sit excessus. Unde considerato quo quis peccat excessu, hoc ipso scit, qualis ipsa sit virtus in quâ vel excessu vel defectu quis peccat.

§. 2.

Confucius ait : Manè qui audiverit legem , vesperi mori potest. Nec erit quod vixisse pœniteat aut tædeat mori.

p. 2. §. 1

Confucius ait :Homo literatus qui constituerit operam dare veræ Philosophiæ & tamen erubescat viliorem vestitum , viliorem cibum, is profectò nondum idoneus est qui cum philosophis.

§. 2.

Confucius ait : Perfectus vir , seu , verus Philosophus in hoc orbe non habet obfirmatum animum ad agendum , neque habet ad non agendum ; convenientia cujusque rei est id quod sequitur.

§. 3.

Confucius ait : Proborum tota mens & cogitatio occupatur unà virtute , improbi contrà suis intenti commodis. Pari modo probi homines continenter animo volvunt ac revolvunt Imperii leges, Improbi verò cogitationes suas omnes defixas habent in lucris.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Turpiter inhians lucris suis & juxta ea suas res agens ; plurimis utique reddetur odiosus.

§. 2.

Confucius ait: Si quidem Rex possit sive velit pro suo Regis officio moderari sese, & sic regere, quid obsecro laborabit? E contrario, si nolens ipse pro suo Principis officio moderari sese, administret regnum, cui tandem erunt usui tam inania frivolaque officia.

§. 3.

Confucius ait: Noli mœrere propterea quod careas publicâ dignitate. De hoc angaris, quod iis careas virtutibus propter quas eveharis. Rursus, noli mœrere, quod nemo sit à quo ipse cognoscaris. De hoc uno scilicet nobis laborandum est, tales ut simus, qui mereamur cognosci.

§. 4.

Confucius ait: Heus tu, mi discipule *Sin* (alias *çemçu*) mea doctrina in radice suâ unum quid est, seu in uno maximè fundatur principio, quo ipse utor deinde in ordine ad omnes reliquas actiones. *çem.çu* Magistri sui mentem feliciter assecutus, prorsus, inquit, res habet ut dicis.

p. 2.

Confucio non multo post egresso, discipuli ab *çemçu* sciscitati sunt, dicentes: Ecquid obsecro significant illa Magistri verba? Ad quos *çem çu* sic ait: *Confucii* doctrina fundamentalis, & unicum rectè vivendi principium hoc est: Quidquid agas agere verè ex animo totisque viribus & à tuo ipsius corde gradum facere ad alios: seu, talem te esse erga alios, quales esse velis alios erga te; atque hoc sufficere, nec aliâ re esse opus.

f. 14. p. 1.

Confucius ait: Vir probus ac verè Philosophus valde perspicax est in iis quæ sunt rationi consentanea, improbi verò ac homines oculatissimi suis in lucris & commodis, quid è re suâ sit, quid contrà, acutissimè discernunt.

p. 2. §. 1.

Confucius ait Probus si videat quempiam virtutibus instructum mox cogitat eidem se conformare. Idem si videat hominem virtutis expertem, inde etiam fructum suum petens, interius secum ipse mox disquirit, an ei fortè vitio suo sit similis.

§. 2.

Confucius ait: Filius constanter morem gerat serviatque Patri & Matri. Si tamen ab eis fortè peccaretur, leniter ac pedetentim commoneat: quod si viderit eo esse animo parentes, ut non obsequantur monenti, supersedeat: Iterumque solita prodat observantiæ argumenta, & nequaquam verbo factoque eis adversetur. Quod si etiam laboribus molestiisque, immo etiam verberibus obruant eum

castigentque

castigentque; eis tamen haudquaquam succenseat filius.

§. 3.

Confucius ait: Quandiu Pater & Mater superstites sunt, filius ne longius seu in longinquiores terras evagetur. Verumtamen si gravis quæpiam necessitas longiùs proficisci coëgerit, sciant omnino parentes ubi terrarum filius versetur,

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Quisquis parentibus vitâ jam functis totos tres annos non discesserit à patrio more & instituto, is poterit nuncupari obediens.

§. 2.

Confucius ait: Patris ac Matris annos seu ætatem, probus ac pius filius assiduè reminisci debet, nec potest citrà culpam ignorare, partim ut lætetur ipse, partim ut pertimescat.

§. 3.

Confucius ait: Prisci sermonem non proferebant nisi rarò & parcè: Pudore quodam suo impediti scilicet, quod intelligerent se rebus factisque propriis nondum pertingere quò pertingebant sermone.

§. 4.

Confucius ait: Homines frugi & assiduâ disciplinâ continentes sese & tamen delinquentes, utique rari sunt.

p. 2. §. 1.

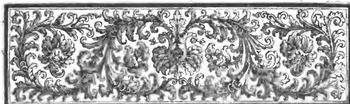
Confucius ait: Verus Philosophus studio quodam tardus est ac muti propè instar in suis verbis, (vel affectat nescio quam tarditatem & quasi impedimentum linguæ in suis verbis) contra verò celer & expeditus idem est in operibus suis.

§. 2.

Confucius ait: Virtus non est solitaria nec desertæ instar; Omnino habet vicinos suos; cultores, inquam, & sectatores.

§. 3.

Discipulus *çu yeu* ait: Qui ministrat Regi, si importunus sit hoc ipso probrum sibi accersit: qui item apud sodales & amicos suos importunus, hoc ipso abalienabit ab se animos illorum. Sed caveant hìc (inquit Interpres) vicissim viri Principes & quicunque amicitias colunt, ne dum monentur paulò liberiùs, repugnanter id accipiant, audiantque cum molestiâ, quod tamen cum fide benevolentiàque dicitur: Periculum est enim, ne vero amico protinùs succedat blandus, & fido monitori improbus assentator, qui eosdem non modò ferri sinat præcipites, sed ultrò quoque in exitium & ruinam propellat.

LIBRI TERTII
PARS TERTIA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS dicebat de discipulo suo *Cum ye cham* dicto; convenit ei uxorem dare, quippe viro planè integro, & maturæ solidæque virtutis. Nam tametsi sit inter atro fune vinctos, id est, carceri mancipatos; id tamen accidit alienâ culpa calumniantis innocentem; non accidit ipsius culpâ: *Confucius* itaque suam ei filiam nuptui dedit.

§. 2.

CONfucius dicebat de discipulo suo *Nân-yùn*: Vir hic est raræ prudentiæ, & solidæ adultæque virtutis; itaque si in regno vigeant virtutes ac leges; ipse non negligitur, sed ad regni munia adhibetur: Si verò regnum sit sine virtute ac legibus; tum suâ prudentiâ servat se ab interitu ac periculis incolumem, propterea *Confucius* sui fratris filiam ei in uxorem dedit.

p. 2.

COnfucius item dicebat de *çu çien* discipulo suo: Quantæ sapientiæ ac virtutis vir hic est! At enim si regno huic nostro *Lù*, ex quo oriundus ipse est, non essent tot tamque insignes sapientiâ & virtute viri, quorum exemplis, usu, & institutione assiduè profecit; ipse undenam, aut quomodo sibi comparasset hanc tantam virtutem, tantamque sapientiam?

f. 2. p. 1. §. 1.

ÇU-*cum* & ipse *Confucii* discipulorum unus, cum audivisset *çù-çién* condiscipuli sui ab ipso Magistro prolatum encomium; curiosius sciendi, quid de se Magister suus sentiret, ex eodem per contatus ait: Ego *Sú* (nomen hoc erat ipsius *çù cúm*) qualisnam sum? *Confucius* respondit: Tu es vas. Quo ille audito iterum quærens ait: cujus-

modi vas ego sum? Cui respondens *Confucius*, tu, inquit, es pretiosum & elegans illud vas *Hû-liên* dictum quod inter vasa ad usum oblationum, quas Reges in majorum suorum aulâ facere consueverant, erat pretiosum imprimis. Cum hoc itaque comparavit *Confucius* hunc suum discipulum, ut ostenderet ipsum ejusmodi talentis ornatum, quibus primum inter cæteros Regni Præfectos locum mereretur.

§. 2.

Confucii discipulorum unus *Yum* dictus, vir erat præ cæteris taciturnus; quidam hanc ejus taciturnitatem notans, *Confucio* dicebat: *Yum* discipulus tuus equidem vir probus est; verumtamen indisertus & parum eloquens.

§. 3.

Confucius respondit: Ecquem tandem usum habet illa oris facundia & loquacitas? Nam obruere & opprimere alios garruli oris promptitudine, plerumque indignationem movet odiumque apud homines. Quod attinet ad *Yum* discipulum meum, quem virum esse probum asseris; ego quidem nescio, nec discutio, ipsius probitatem: unum quæro, cui tandem est usui illa quam tanti æstimas, oris facundia?

p. 2. §. 1.

Confucius jusserat discipulorum suorum unum *çie tiao cai* dictum, Magistratum gerere. Hic respondit: Ego hujus rei nondum teneo vel assecutus sum sufficientem peritiam, ut eam ausim suscipere. *Confucius* audito discipuli sui responso prudentiæ modestiæque pleno, admodum gavisus est.

§. 2.

QUIA *Confucii* temporibus jacebat in Regno *Lù* neglecta virtus; neque Rex probos sapientesque viros ad publica munia adhibebat: *Confucius*, qui dignitates eo maximè consilio admittebat, quod speraret sic faciliùs doctrinam suam à populis admittendam; videns se, probosque viros passim negligi, dolore plenus, in illa tandem prorupit verba, & dixit: Mea doctrina hodie negligitur, & non propagatur: Quorsum igitur Chinam adhuc incolo? Conscendam ratem, navigaturus per maria, & hoc tam corruptum moribus sæculum ocyùs fugiam. Proculdubio sequetur me abeuntem vel unus hic discipulus meus *Yeu* (vir ad ardua quæque tentanda promptus æquè & audax) *çu-lu* hæc audiens gavisus est. At *Confucius* conversus ad hunc præfervidi animi discipulum, heus, inquit, mi *Yeu*; amore ac studio fortitudinis equidem superas me; at cares re illa qua arripias, quod consultius est; cares, inquam, judicii maturitate.

f. 3. p. 1. §. 1.

PRæfectus Regni *Lù mem vu pe* dictus, volens promovere aliquos ad publica munia, percontatus est *Confucium* dicens : *çu lu* discipulus tuus estne veræ solidæque virtutis ? *Confucius* quod sciret virtutem esse rem adeò arduam, ac proinde non facilè temerèque cuilibet tribuendam; prudenter admodùm respondit : vera solidaque virtus res est intimo cujusque animi recessu abdita; adeoque quis eam habeat, vel non habeat, pernosci difficile est : Quare an *çu-lú*, ut à me quæris, veræ solidæque sit virtutis, ego quidem nescio.

§. 2.

SUperiore *Confucii* responso non contentus Præfectus, eundem iterum de virtute discipuli *çu lu* interrogat : persuadere enim sibi non poterat, *Confucium* nescire discipulorum suorum virtutes. Tum *Confucius* respondit : Cum sit eximiâ fortitudine, bellicâque virtute præditus discipulus meus *Yeu*, in mille etiam curruum bellicorum regno, potest ipsi committi gubernanda ejusdem militia : Verumtamen nescio ejus interiorem virtutem.

§. 3.

IDEM Præfectus de alio *Kieu* discipulo *Confucium* percontatus, ait : Discipulus tuus *Kieu* qualisnam est ? *Confucius* respondit: *Kieu* discipulo meo mille etiam familiarum oppidum, vel centum curruum bellicorum familia, potest committi, ut agat eorum gubernatorem : Attamen non mihi constat de ipsius virtute illâ interiore.

p. 2. §. 1.

RUrsum Præfectus interrogans *Confucium* ait : Discipulus tuus *Che* qualisnam est ? An ipse fortè eam, de quâ quærimus, solidam virtutem possidet ? *Confucius* respondit : Meus discipulus *Che* politiam callet, rituumque est peritissimus, indutus solemni veste, cinctusque Præfectorum cingulo si consistat inter cæteros Præfectos in aulâ regiâ, ubi se videndum exhibet Imperator ; potest ei committi munus cum hospitibus legatis ad Regiam adventantibus loquendi & agendi. Cæterum, quod ex me quæris, nescio an ipse sit vir veræ solidæque virtutis interioris.

§. 2.

COnfucius alloquens discipulum suum *çu-cum* (erat hic alienorum dictorum factorumve facilis Censor ac Judex) ait : Si te comparavero cum *Hoêi* socio studiorum, uter alterum antecellet ?

§. 3.

REspondit *çu-cúm* : Ego *Su* (nomen est *çu cum*) qui ausim me ex adverso ponere cum condiscipulo *Hoêi*. Hic enim tantâ valet ingenii perspicaciâ, ut in ipso cujusque rei exordio, ejusdem simul videat terminum; adeoque audiens rem unam, jam inde intelligit

decem

decem alias: Cùm interim ego, si quid assequor, longo usus studio & ratiocinatione vix tandem assequar; adeoque audiens rem unam per hanc, si quando succedit feliciter, in cognitionem venio duarum.

§. 4.

Confucius tam modesto discipuli responso applaudens ait: Hoc quod tam syncerè fateris, nimirum te non esse, qualis ille est; ego omnino concedo tibi; planèque assentior te non esse talem qualis ille est. Cæterum hæc ipsa tui cognitio, & tam ingenua professio minoris facultatis, satis declarant, te, auditâ re unâ, plures quam duas cognoscendo posse assequi, & inferre ratiocinando.

f. 4 p. 1. §. 1.

Confucii discipulus *çai-yù* dictus, de die crebro stertebat ac dormiebat; *Confucius* segnitiem ejus reprehensurus ait: Putre lignum non est aptum sculpi: Luteus paries non est aptus incrustari calce, in hoc itaque *çai yù* tam segni torpidoque discipulo cui sit usui correptio mea?

§. 2.

Confucius adeò torpentem exstimulaturus ait: Primis quidem temporibus ætatis meæ ego cum hominibus agens, audiensque illorum verba, protinùs credebam illos eodem modo operari; nec dubitabam, quin agerent quæ dicebant. At modò, mutatâ rerum morumque facie deceptum me agnosco. Itaque jam imposterum agens cum hominibus audiam quidem illorum verba; sed & simul contemplabor eorumdem opera & actiones, an verbis respondeant. Aliter non credam. Cum hoc discipulo meo *Yù* experientiâ jam doctus me correxi in hoc.

p. 2.

Confucius aliquando dixerat: Ego nondum vidi virum fortem. Adstantium forrè aliquis, ad Philosophum conversus ait: *Xin-çem* nonne est fortis? *Confucius* respondit: *çem* discipulus meus obsequitur appetitionibus pravis & oblectamentis sensuum; quomodo censeri potest vir fortis?

f. 5. p. 1. §. 1.

Discipulus *çu-cum* dixerat: Ego quod nolo ab aliis fieri mihi; ego quoque volo non fieri à me aliis; *Confucius* ut hos tam præclarè de seipso sentientis reprimeret spiritus, heus (inquit) mi *Sú* falli te nolo. Clarè loquar: Nondum tu eò pervenisti; adhuc magnum maris æquor arandum est.

§. 2.

Aliquando *çu-cum* dixerat: *Confucii* Magistri nostri exteriorem illam compositionem & ornatum seu styli, seu morum & actionum; potest quis etiam mediocris ingenii assequi & percipere;

At verò hæc à *Confucio* nostro assiduè prædicata natura ejusque dictamen cælitùs homini inditum, non possunt tamen capi penitusque perspici ne à perspicacibus quoque ingeniis.

p. 2. §. 1.

CU-lú præfervidæ indolis discipulus, bonæ laudabilisque rei quidpiam audiens ardebat illicò perficere. Sed quandoque id quod auditu perceperat, non valens ipse quam primùm opere complere; angebatur animo scilicet ac solum timebat, ne interim novi quidpiam esset ad virtutem spectans quod sese offerret denuò audiendum, antequam illud, quod prius intellexerat opere complevisset.

§. 2.

JAM olim in more positum erat Sinis, ut qui in Magistratu aut dignitate suâ laudabiliter vel perperam vixisset, post mortem propriâ vel honoris vel opprobrii notâ afficeretur. *çu-cum* itaque *Confucii* discipulus, cum sciret Regni *Guéi* Præfectum *Cum-yù* dictum, dum viveret, multa haud laudabilia patrasse, (inter cætera author fuerat cuidam *Tai xo çie* nominato, uxoris repudiandæ, ut ei deinde suam ipsius filiam daret nuptui) & tamen post mortem honorifico illo cognomento *Cum-vem-çu* auctum appellatumque fuisse; non parùm miratus, Magistrum interrogat dicens: Præfectus ille *Cum-ven çù*, quânam de causâ post mortem vocatus est, honoratusque literâ illâ *Vên*, quæ ornatum significat. *Confucius* respondit: Præfectus autem iste tametsi acutus ipse & perspicax naturâ esset; tamen gaudebat identidem studere libris & addiscere; nec erubescebat aut dedignabatur inferiores quoque ministros, imo & plebeios consulere, & quidem iis de rebus, quas, qui consulebantur, fortè non usquequaque callebant. Ornatus itaque modestiâ tam singulari dum ageret in vivis, idcircò à morte suâ jure merito cognominatus est ornatus. Liber enim, è quo ejusmodi posthumi tituli depromi solent, sic ait: *Kìn hiŏ háo vén yvĕ vén.* Id-est: qui cùm viverent, diligenter studuerunt, aliosque libenter consuluerunt, à morte cognominandi sunt ornati.

f. 6. p. 1. §. 1.

COnfucius Præfectum Regni *Chim*, *çú chàn* dictum identidem deprædicans aiebat: Præfectus *çú chàn* habet proprias perfecti viri virtutes quatuor. Nam ipse res agens suas ipsius, admodum moderatus, modestoque ac demisso est animo, nunquam se suaque laudat: idem tamen alios, qui probitate conspicui sunt, palàm deprædicat, sibique ultro præfert. Deinde, ipse serviendo & obsequendo Principi ac Superioribus suis magnâ cum observantiâ se gerit, promptéque & alacriter facit imperata. Præterea ipse conservando tutandoque populo perquàm est beneficus, quæ subditis suis commodo sunt & lucro, sollicitè procurans; quæ damno, arcens. De

nique ipse gubernando populo, & jure dicundo magnam adhibet æquitatem & justitiam, nemini favens impensiùs, neminem asperiùs quàm fas sit tractans, æquus adversùs omnes. Itaque Regnum *Chim* tametsi jaceat inter duo Regna præpotentia *çín* & *çû* medio situm loco: tali tamen administro rerum suarum, egregiè tuetur libertatem suam, vimque omnem & insidias vicinorum Regnorum avertit. Tantum scilicet præsidii est, vel in unius viri sapientiâ & virtute.

§. 2.

Confucius ait: *Yén pîm chúm* (nomen hoc erat Præfecto Regni *çí*) omnes explet numeros, in colendâ cum hominibus amicitiâ: Est enim amicus vetus, & tamen reverens. Velut si amicitia foret etiamnum recens.

§. 3.

Confucius ait: *Cam vên chúm* domo suâ abdidit magnam testudinem *çai* dictam, seu, habitat in domo, quæ similitudine suâ refert locum illum nativum testudinis, *çai* dictum. Nam montium figuris cælata habet epistylia, & herbarum palustrium figuris depictas columellas: Qualis, obsecro censeri potest ejus prudentia qui commissi sibi populi oblitus felicitatem captet aut speret ex hujusmodi loco.

p. 2.

Discipulus *çù-cham* quæsivit à *Confucio* dicens: Gubernator Regni *çu*, nominatus *çu vên*, ter ad officium promotus gessit supremum Magistratum *Lìn yn* dictum, absque ullâ, quam vultu præferret, lætitiæ specie: Idemque exauthoratus est, absque ullâ item, quam vultu proderet, indignationis specie: Imò de præteritâ officii illius sui *Lim yn* administratione infallibiliter certiorem faciebat novum, qui ipsi successerat, gubernatorem, ei sine ullâ prorsùs invidiâ candidè significans, quidquid usu didicerat prodesse vel obesse posse urbi feliciter administrandæ. Ecquid videtur dicendum de hoc viro? *Confucius* respondit: Vir sanè fidelis & rectus fuit: Instat discipulus & ait: Annon solidæ virtutis vir dici potest? Philosophus respondit: Necdum scio. Quomodo enim scire possim an ipse obtinuit solidam animi veramque virtutem.

f. 7. p. 1.

IDEM discipulus *çu cham* rursum percontans ait: Olim Regni *çi* Præfectus *çui çu* nomine, occiderat ejusdem Regni *çi* Regem: Tum alter ejusdem Regni Præfectus *Chin ven çu* dictus, immane parricidium execratus, tametsi ratione dignitatis & muneris sui, quod tum gerebat ibi commodè splendideque viveret, habens equorum decem quadrigas, seu, quadraginta equos; hæc tamen omnia ultrò reliquit, & profectus pervenit ad aliud Regnum: Ubi cum improbos item

Præfectos, Regique parùm fideles offendisset, illicò ait : Hi Præfecti similes & ejusdem omnino farinæ sunt cum nostrate Præfecto *çui çu* : Nihil itaque negotii mihi cum illis sit. Profectus ergò inde, pervenit ad unum aliud Regnum : Ubi similiter offendens improbos Præfectos, illicò etiam ait : Et hi etiam similes omnino sunt nostrati Præfecto *çui çu*. Quare inde quoque abiit profectus aliò. De hoc viro quid tibi videtur ? *Confucius* respondit : Dici sanè meretur, qualis re ipsâ fuit, vir purus & integer. *çu cham* iterum quærit : sed solidæ virtutis vir fuisse dicendus est ? *Confucius* respondit nescio : Cùm enim vera solidaque virtus in intimo corde lateat, & in externis certò deprehendi nequeat; quomodo ego assequi illicò aut scire possum, an ipse veram solidamque virtutem acquisiverit.

p. 2. §. 1.

OLIM Regni *Lu* Præfectus *Kí vên çù* dictus, vir erat morosus & cunctator in expediendis negotiis : Quippe omnino ter secum ipse perpendebat singula; ac tum demùm exequebatur. *Confucius* hæc audiens ait : iterum, seu bis expendere maturè omnia, hoc enim verò convenit : nec opùs est deinde cunctari diutiùs ac deliberare; ne dum justo prudentiores sumus, contra ipsam prudentiam vel maxime peccemus.

§. 2.

Confucius ait : *Nìm vù çù* Præfectus Regni *Guéi*, quando in Regno, seu domo Regiâ, viget probitas, prudens audit apud omnes. Si quando autem Regnum est sine lege ac probitate sic ut perturbari incipiat ac periclitari; ipse tempestati subducens sese, sic latitat, ut à vulgi oculis remotus, prudentiâ suâ & consilio fulcire labantem Rempublicam non cesset : Cæterùm quia hæc privatus, & clam præstat; ipse tum rudis audit, meticulosus & ad res gerendas imperitus : At ego sanè sic judico quod ad ejus prudentiam, quâ pacis tempore in regno eminet, facilè possit quis pertingere illumque imitari. At verò ad prudentissimam ejus ruditatem illam, dum perturbata sunt omnia, incolumitati propriæ publicæque consulentem, non potest nisi difficillimè & à paucissimis pertingi.

f. 8. p. 1.

Confucius cum esset in Regno *Chin*; videret doctrinam suam non admitti; Revertar itaque, revertar in patrium Regnum *Lu* : Saltem populares mei adolescentes discipuli, ut sunt altioris spiritûs ad summa quæque adspirantis, & inferiora communiaque aspernantis, ita ad elegantiam & ornatum contexunt orationes suas & lucubrationes; nec sciunt interim quid & qua ratione castigent; ignari scilicet regulæ illius secundum quam solemus quidquid est nimium, ultraque fines recti luxurians prudenter amputare.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

Confucius dixit: *Pĕ y* & *Xŏ çĭ* filii Regis Regni *Çu chŏ* (de quibus parte 4. agetur) Non reminiscebantur, sive, non revocabant in memoriam præterita aliorum scelera. Licet odio haberent improbos propter scelera sua, si tamen serio resipiscerent; sic eos complectebantur, ac si nihil unquam peccavissent. Querelarum igitur & obmurmurationum de istis quidem Principibus fuit usus longè rarissimus: Adeò chari erant omnibus, graves odiosique nemini.

§ 2.

Vi sem cao vir erat in opinione quidem vulgi admodum syncerus & candidus: Sed *Confucius*, qui observârat hominem, ut ostendat quam obnoxia sint errori judicia multitudinis imperitæ, unam exponens ipsius actionem sic ait: Ecquis, obsecro, dicat *Vi sem cao* virum esse rectum & syncerum, quandoquidem nuper uno aliquo petente ab illo acetum; cùm ei reverà non esset, non hoc tamen ingenuè fassus est; sed contrarium simulans clam mutuum petivit à suo vicino, & petenti dedit. Portò videant nunc, qui candorem hominis usque adeò deprædicant, an res ipsa famæ respondeat.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Affectata comptæ orationis verba, quibus mulceas ac titilles hominum aures: affectatam item blandi oris speciem qua aliorum oculos allicias: Nimias denique cerimonias, quibus aliorum gratiam animosque captes; artes scilicet industriasque levium hominum atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem; verbo, adulatorum; insignis quidem vir ille *ço kieu mim* erubescebat & damnabat: Et ego quoque non minus erubesco & damno. Præterea mutua hominum inter se consuetudo, fidem & candidam veritatem vel maximè postulat: Itaque tegere odium animo conceptum & iterum falsis simulatæ amicitiæ officiis prosequi eum ipsum hominem quem revera oderis vir ille sapientissimus *ço kieu mim* item erubescebat oderatque, sed & ego quoque detestor & erubesco.

§. 2.

Discipuli *Ten yven* unus, alter *Ki lu*, vel *çu lu* soli adstabant lateri *Confucii* Magistri sui, tum *Confucius* ad illos conversus ait: Cur non uterque mihi exponitis vestrum animi propositum ac desiderium?

§. 3.

Çu-lu prior respondens ait: Desidero ego currus & equos; induique bonis ac levibus pelliceis; & hæc omnia cum amicis habere communia: eisdem quoque res meas atterentibus longo usu & prorsus absumentibus tamen neutiquam indignari; nec id molestè ferre.

§. 4.

DIscipulorum alter *Yen yven* deinde item respondit : Ego vero desidero non ostentare, aut inaniter jactare, si quæ in me sunt bona; nec extendere vel amplificare merita mea coram aliis.

p. 2.

TUM illorum alter *çu lu* ait: Desideramus nunc audire tuam sententiam, desiderium ac votum. Tum *Confucius* respondit: Quod ego imprimis expeto, hoc est, ut ii qui jam grandes natu sunt, placidè quiescant, foveantur ab omnibus & observentur : ut amicos inter & æquales mutua fides constet : ut, qui minores ætate sunt, qui valetudine, viribus, conditione cæteris inferiores amanter & benignè foveantur : Verbo, votum generis humani, votum meum est.

f. 10. p. 1. §. 1.

COnfucius ait : Actum est, proh dolor! Quotus enim quisque reperiatur hac ætate nostrâ, qui sumet severus censor sit, idemque testis, accusator, & Judex : Ego quidem nondum vidi quemquam hujusmodi, qui vellet, inquam, agnoscere suam culpam, & intus, id est, pro interiori illo mentis suæ quasi tribunali semet in jus vocare, seseque reum agere, debitasque exigere pœnas.

§. 2.

COnfucius ait : In quolibet quamvis ignobili & parvo, exempli gratiâ, decem nec amplius, domorum pago, utique dantur aliqui synceri homines ac veraces (qualis & ipse sum) proprio quodam naturæ beneficio tales. At non dantur æquè ut ego amantes discere & proficere.

§. 3.

COnfucius laudaturus discipulum suum *Gen-yum* ait: Discipulus meus *Yum* vir est admodùm moderatus, lenis, minimèque minutus ac tetricus; dignus proinde, quem faciant Austrum versùs respicere, sive obverso ad meridiem vultu confidentem jus dicere: Id est, dignum judico præfecturâ. Nam apud Sinas non tantùm Regis aula, sed omnium etiam Præfectorum Regiorum tribunalia Austrum respiciunt.

p. 2. §. 1.

MODO memoratum discipulum *Yum*, seu *Chum cum* cupido incessit percunctandi de *çù sam pë çù* dicto, quem studio & indole sibi haud absimilem esse noverat; magistrum itaque interrogavit de *çù sam pë çù*, quid ipsi videretur? *Confucius* respondit: Potest, seu, dignus est, & ipse magistratum gerere : vir enim moderatus est nec qui minutiis intentus, majora negligat.

Iste çù sam pë çù *oriundus è Regno* Lù (*quem non injuriâ quis vocet Diogenem Sinicum*) *Magnus fuit vel sumet contemptor, vel certè gra-*

vitatis elegantiaeque Sinicae : laceris incedebat vestibus & sine pileo, adeò non erubescens paupertatem suam, ut ostentaret potiùs ; dicere solitus : Nec cœlum clam tegit omnia, nec terra clam sustinet omnia: quo pacto igitur cœlum ac terra velint me tegere paupertatem? *Facetum illud quod de ipso traditur :* Confucius *visendi gratia adibat hominem : At is discoperto ut erat capite tantum hospitem excepit : haud leviter ea res* Confucii *discipulos offendit, quòd, neglecto ritu operti capitis hospitem salutaret : qui adeò, quorsum (inquiunt) ô Magister adis hominem usque adeo agrestem & rusticum ? Ad quos Philosophus : Placet mihi recti hominis simplicitas ; rusticitas utique non placet : At huic ego mederi pervelim. Ipsum deinde* çù sam pé çù *quod is vicissim pararet salutare* Confucium *discipuli sui gravitate* Confucianâ *nihilo minùs offensi, dehortabantur scilicet : Quibus ille non auditis : Eundum est, inquit : nam integritas hominis mihi placet , gravitas non item : At huic ego mederi desidero.*

§. 2.

AD hæc *Chum cum* quærens ait : ut quis domi suæ secum ipse severus sit & rerum quamvis minimarum rationem exigat ab se, & sicubi peccatum est, etiam pœnas ; At verò foris , & dum gerendæ sunt res publicæ ; tunc uti remissione quadam indulgentiâque in gubernando suo populo nonne expedit? Contrà verò domi suæ, id est, in suâ ipsius personâ , seu , secum ipso remissum esse, sibique indulgere ; & dum gerendæ sunt res publicæ similiter esse remissum, nonne hæc est nimia planè remissio , & quæ cedat in damnum non unius tantum , sed multorum?

§. 3.

COnfucius supradictum discursum approbans ait : Discipuli mei *Yum* verba omnino vera sunt.

f. 11. p. 1.

NGAI cum Regulus Regni *Lu* quæsivit ex *Confucio* de discipulis ipsius , ecquis eorum esset præ cæteris studiosior. *Confucius* respondit : Fuit mihi discipulus *Yên hoéi* admirabili quodam ardens studio discendi & proficiendi. Itaque omnino non transferebat is seu exerebat iram vel in homines vel in res, à quibus lacessitus fuerat. Neque is etiam bis unquam peccabat. Sed infelix abruptâ vitâ meo ac bonorum omnium dolore immaturè obiit (ætatis scilicet anno trigesimo secundo) terris tantum ostensus. Nunc igitur ipso mortuo, ego adhuc quidem non cognovi quemquam, nec audivi, qui pari flagraret studio virtutis ac sapientiæ.

f. 11. p. 1. §. 1.

HOC paragrapho discipuli commendant *Confucii* Magistri sui æquitatem in conferendis beneficiis. Nam discipulo *çù hoa* fortè misso ob publica quædam negotia in Regnum *çi*, jussu *Confu-*

cii; discipulorum alius *Gén çù* dictus, pro ipsius condiscipuli matre apud *Confucium* tunc Magistratu fungentem intercedens rogavit ut præberetur eidem milium per modum annonæ. *Confucius* respondit: Detur ei una mensura *Fu* dicta, quæ è minoribus est. Verùm cum parum id esse videretur; rursum patrocinatus, rogavit augeri mensuram: Et *Confucius* respondit: Detur ei major mensura *Yu*, sed cùm hoc etiam auctarium tenue esse videretur; ipsemet *Gen-çu* promens de suo, præbuit ei milii quinque mensuras grandes *Pim* dictas, utique prodigâ, & majore, quàm par erat, liberalitate.

§. 2.

CONfucius, memoratam discipuli sui *Gen-çu* liberalitatem, uti nimiam, damnans; ne putes (inquit) avaritiâ quâdam, sordidâve parsimoniâ factum esse, quod non jusserim præberi amplius. Etenim condiscipulus tuus *Che çu* (idem est qui *çu hoa*) profectus in Regnum *çî* conscendit splendidum & probè pastum equum, & induit sese levibus optimisque pelliceis, quippe dives ipse ac locuples. Atqui, quod semper ego audivi vir probus ac prudens elargitur egentibus, non autem superaddit divitibus.

§. 3.

CONfucius in Regno *Lu* primi ordinis gerens Magistratum, discipulo suo *Yven sú* ibidem oppidi Præfecto sic tamen ut ipsimet *Confucio* pareret, præbuit in censum præfecturæ, quam exercebat, novies centum (non exprimitur species mensuræ, aut rei in censum datæ) at ille recusavit.

§. 4.

CONfucius factum improbans ait: Ne recuses stipendia à Rege statuta. Si superflua familiæ tuæ sunt, admittas tamen, ut dispertiaris inter tuas villas, pagos, vicos, & oppida curæ tuæ commissa, in quibus utique egeni & pauperes.

P. 2.

SInenses olim ad sacrificia tantum adhibebant animalia unius coloris: ipse verò color alius fuit atque alius pro varietate temporis & familiarum, penes quas fuit Imperium. Tempore Imperii *Cheu* rufus erat in pretio. *Confucius* igitur loquens de discipulo suo *Chum cum*, eumque sub appositâ metaphorâ laudare volens, ait maculosæ seu versicoloris vaccæ filio sive vitulo, rufo toto & instructo suis cornibus eleganter rotundis: Tametsi hominum plerique velint non uti ad sacrificium, eò quod natus sit ex maculosâ matre: Anne etiam montes & flumina (præsides, inquam, montium fluminumque spiritus) illum idcirco respuent, si offeratur? Haud opinor. Ita ergo discipulus hic meus, tametsi pater ei sit vilis & abjectæ conditionis homo, variis item notatus vitiorum maculis, adeoque maculosi bovis instar; ipse tamen virtute insignis, rufi

rusi instar est vituli. Uti igitur stulto certè improboque filio, nec virtus patris ac sapientia ornamento esse potest; nec improbitas stultitiaque patris fraudi esse debet probo filio & sapienti, adeoque digno qui ad publica munia adhibeatur.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Solus *Hoéi* discipulus erat cujus animus sui victor trium mensium spatio, nunquam amittebat hanc virtutem *Gin*.

Virtus Gin *est illa interior & solida animi perfectio quâ fit ut naturale lumen cœlitus inditum constanter sequamur, sic ut à suscepto cursu ne exiguo quidem temporis momento desistat.*

At verò cæteri discipulorum meorum, uno quidem die, nonnulli etiam mense uno satis animosè dant operam excolendo animo, victoriæque sui; adeòque pertingunt & ipsi, quò tam impigrè fortiterque contendunt: Sed enim non est perpetua quædam vis atque contentio: consistunt tandem, & mox aguntur retro; & non sine labore parta, repente amittunt.

§. 2.

Ki cam çu Præfectus Regni *Lu* quærit à Philosopho, an *Chúm yêu* discipulus ejus possit admoveri gerendæ Reipublicæ? *Confucius* respondet: Discipulus meus *Téu* vir est haudquaquam lentus, aut timidus; sed admodùm certi promptique consilii, quique adeò lites quaslibet sapienter decidere, & quæcumque etiam intricata difficiliaque negotia expedire queat: In gerendo igitur magistratu quid habeat, obsecro de quo laboret? Præfectus rursùm quærens ait: Discipulus tuus *Sú* potestne admoveri item gerendo magistratui? Respondet Philosophus: Discipulus meus *Sú* est perspicacis & omnia penetrantis ingenii, quo rerum causas, negotiorumque rationes omnes ac fines perquàm facilè cognoscit: In gerenda itaque præfectura, quid habet negotii vel difficultatis? Tertium quærens ait: An etiam *Kiéu* discipulo tuo potest injungi administranda Respublica? Respondet *Confucius*: *Kiéu* discipulus meus arte valet & ingenio ad res omnes idoneo: ad gerendum itaque magistratum quod attinet, quid impedimenti quæso habet, quominùs eum præclarè gerat?

p. 2.

Ki xi Colaus Regni *Lu*, vir improbus misso nuntio jussit *Confucii* discipulum *Mim çu kien* agere *Pí* oppidi sui Præfectum: *Mim çu kien* ut erat vir probus & integer nuncio dixit: Quæso te, optimis verbis pro me recusa ac deprecare onus, quod usque adeò reformido. Certè si contigerit, ut excusationem non admittat, & tu iterum revertaris ad me cum eodem mandato; tunc ego necessitate compulsus fuga mihi consulam, & consistam ad flumen *Vén* in

h

extero Regno *çi*. Præclarus ſanè Philoſophus, qui dignitatem & cenſum ab improbo delatum, exilii moleſtiis poſthaberet.

f. 14. p. 1.

VETUS erat mos Sinarum, ut qui decumbebant ex morbo, lectulum collocarent ad Borealem feneſtram domûs ſuæ, oppoſiti directè meridionali plagæ ejuſdem domûs. Quoniam verò ſimillimus quoque ſitus erat Regis, quotieſcumque is conſidebat, ut ſcilicet obverſus Aquiloni, Meridiem rectâ fronte reſpiceret: idcirco, ſi quando Rex viſebat ægrotantem; ſtratum hujus ad Meridionalem cubiculi partem ſine morâ transferebatur, tantoque hoſpiti locus honoratiſſimus, uti par erat deferebatur. *Pe nieu* itaque diſcipulo *Confucii*, fortè ægrotante eumque viſendi gratiâ adeunte *Confucio*; voluit is honore quanto poterat maximo excipere Magiſtrum; ſtratumque ſuum non ſecus ac ſi Regem præſtolaretur, transferri juſſit. At *Confucius* rem ſubodoratus, & certus haud admittere honorem uni debitum Regi, peramicè quidem percontatus eſt diſcipulum de ſuâ valetudine; cæterum ab ingreſſu cubiculi abſtinens ſeſe, forinſecus ex ipsâ feneſtrâ, ad quam æger applicuerat lectulum, apprehendit ejus manum; certaque notans mortis indicia, ingemiſcens ait: Moriendum eſt. Hæc eſt cæli voluntas. Proh dolor! fierine poteſt, ut cum talis ac tantus vir ſit, tamen habeat talem morbum! fieri ne poteſt, ut cum talis ac tantus vir ſit, tamen habeat talem morbum!

p. 2. §. 1.

HIlarem pauperiem, frugalitatemque diſcipuli ſui *Yen hoêi* celebraturus *Confucius* ait: O quam ſapiens ac probus erat *Hoêi* diſcipulus meus chariſſimus! Cum uno quaſillo ſeu fiſcella orizæ coctæ in cibum, & unâ ſcutellâ aquæ in potum contentus & alacer, degebat in vili deſertoque plateæ angulo. Cæteri homines utique non valerent ſuſtinere hanc ejus tantam in victu cultuque aſperitatem; adeoque plenam tædiorum, ut autumant, mœſtamque vitam. Sed enim magnus ille Philoſophus *Hoêi*, ſui ſemper ſimilis nullo modo mutabat ſuam lætitiam. O rarum! ô verè ſapientem virum diſcipulum meum *Hoêi*.

§. 2.

GEN *Kiêu* remiſſioris animi diſcipulus cum *Confucio* Magiſtro ſuo colloquens ait: Non eſt quidem quod ego nòn amem æſtimemque tuam, *Confucii* doctrinam & quod ideò parum in ea proficiam; Sed vires meæ non ſufficiunt. *Confucius* reſpondit: Vires cui non ſufficiunt is in medio viæ conſiſtit. Nunc autem tu, mi bone vir, per ſocordiam viâ nondum cœptâ tibi terminum ipſe ſtatuis.

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius alloquens discipulum suum *çu-hia* ait: Tu, mi discipule, unus esto de perfectis illis, vereque magnis ac Regiis literatis: Haudquaquam sis de literatulis illis, seu vilibus improbisque literatis.

§. 2.

Cu yeu discipulus *Confucii* olim agebat oppidi *Vu-chim* in Regno *Lu* Præfectum. *Confucius* eò divertens, percontans ait: Tune in hoc oppido nactus es egregium virum tibi familiarem? Respondit discipulus: Est hîc vir unus ex familiâ *Tan tai* nomine *Miê min*, homo perquam serius & rectus, qui per Regiam virtutis viam incedens, nunquam declinat ad obliquas privatarum affectionum semitas. Itaque nisi detur publicum aliquod negotium, non admodùm frequens venit etiam ad meas, amici tamen sui, ædes.

p. 2.

Confucius laudans Præfectum exercitûs *Mem chi fan* à singulari quâdam modestiâ, admirabundus sic ait: *Mem chi fan*, nunquam se jactat. Nuper quidem ardente bello inter regna *Lù*, & *çi*, cùm inito fortè conflictu funderetur exercitus noster, cum jam strages cum fuga fieret, ipse tum præsenti animo in extremo agmine persistebat, victoris impetum reprimens, impigrè munus obiens ducis pariter militisque. Ubi verò plerisque suorum in tuto positis, ipse etiam jamjam ingressurus erat propriæ urbis portas; tùm videlicet stimulavit suum equum, postremus omnium incedens, & dixit: Haud equidem fuissem ausus ego accepta clade postremum tenere agmen fugientis exercitus, sed enim equus hic meus lassitudine fractus non progreditur.

f. 16. p. 1. §. 1.

Confucius videns in Regno *Guéi* promoveri eos dumtaxat qui valerent gratia vel diserti oris vel venusti, ingemiscens ait: Nisi cuipiam fuerit vel *Chŏ tŏ* Præfecti loquacitas vel certè fuerit venusti illius *Sum chao* lepor & elegantia, difficile est evadere ab hoc præsenti sæculo, nec insidiis invidorum, odiisque & injuriis inimicorum opprimi.

§. 2.

Confucius ait: Quis autem egrediatur domo, & non per ipsos egrediatur postes domûs? Cur igitur non procedimus per ipsam viam? Cur inquam non simili ratione quidquid negotii suscipimus, quidquid aggredimur rerum, per ipsam cujusque rei convenientiam & propriam quasi viam postemque ingredimur, & perducimus ad finem, quem nobis ipsi præfiximus.

§. 3.

Confucius ait: Si ſimplex naturæ indoles excedit exteriorem ornatum & compoſitionem, id eſt, ſi natura ſibi prorſus relicta ſit, nihilque vel ſubſidii, vel ornamenti acceperit ab arte, vel culturâ tum illa procul dubio rude quid erit, ruſticumque & agreſte. Contra ſi ars, ſeu veriùs ornatus ille cultuſque, exterior, excedit naturalem, illam ſimplicitatem; tum affectatum, neſcio quid, merè politicum & merè concinnulum exiſtet. At verò ſi interiori naturæ ſimplicitati & candori exterior ille cultus & ornatus ita ſocietur, ut citra exceſſum alterutrius vel defectum ſibi mutuo gratâ cum diverſitate, ſed & juſtâ cum proportione reſpondeant: Tum demum verus exiſtet *Kiun çu*; exiſtet (inquam) illuſtre quiddam & numeris ſuis abſolutum, viri ſcilicet gravis ac politi pulcherrima ſanè ſpecies: Sicut & pulcherrimam ſolet efficere in ipſo quoque corpore, apta figura membrorum cum ſuavitate quadam coloris conjuncta.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Homo naſcitur rectus. Depravatur? Tum vivere illum, & mortem evadere, fortuitum ac immeritum quid eſt.

§. 2.

Confucius agens de tribus quaſi claſſibus hominum virtutem profitentium, ſic ait: Ii qui intelligunt ac ſatis perſpectum habent quid ſit virtus, & quantoperè ſit expetenda, non ſunt æquiparandi cum iis, qui amant, id eſt, qui virtutem ſtudio affectuque proſequuntur, ſed hi quoque virtutis amantes non ſunt æquiparandi cum illis qui jam læti potiuntur eo quod amant.

§. 3.

Rectam docendi alios rationem traditurus *Confucius* ſic ait: A mediocris ingenii hominibus ſurſum aſcendendo, poſſunt utique proponi ſublimiora, quippe capient, diſcentque feliciter. At verò à mediocris ingenii hominibus deorſum deſcendendo, non poſſunt proponi ſublimiora: Quippe tam ipſi, quàm qui docere ipſos voluerint, oleum & operam perdent.

f. 17. p. 1.

Diſcipulus *Fân chî* Magiſtrum ſuum percontatus eſt de Prudentiâ, ſeu prudente. *Confucius* reſpondit: Quiſquis enixè dat operam humanis, ſeu iis quæ hominem maximè condecent virtutibus: Veneratur item ſpiritus, & cum iiſdem nonniſi eminùs agit, hic demùm poteſt dici verè prudens. Diſcipulus *Fân-chî* percontatus eſt de virtute *Gîn*, ſeu de interiore, eâque ſolidâ & conſummatâ virtute. Reſpondit *Confucius*: Veræ ſolidæque virtutis homo ſi primùm laboret, & poſtea obtineat; tum poterit dici veræ ſolidæque virtutis homo.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Æqui verique perſpicaces induſtriique homines gaudent aquis : At verò ſolidæ virtutis viri gaudent montibus. Illi quippe, id eſt, æqui verique perſpicaces homines, non aliter quàm fluenta quædam in perpetuo ſunt motu; dum res, cauſaſque rerum indagant; dum alia ex aliis deducunt, ſemperque agunt quid & moliuntur : Iſti verò, id eſt, ſolidæ virtutis viri, montium inſtar in perpetua quiete firmi immobileſque perſiſtunt. Æqui verique perſpicaces viri quidem jucundè vivunt; virtutis autem poſſeſſores, quia tam placidè, tam tranquillè; idcircò etiam diu vivunt.

§. 2.

Confucius ait : Regnum *çi*, ſi fortè fortunâ reſtaurabitur aliquando, ſimul atque mutatio illa in melius, ſeu reſtauratio continget, vix tamen ipſum pertinget ad præſentem Regni noſtri *Lù* ſtatum. At verò Regnum *Lù* ſimul atque ſimili mutationi ſeu revocationi locum dabit ; aſſequetur illicò Priſcorum Regum ſuorum virtutem, & regendi inſtitutum. Cum enim civilis illa comitas & obſervantia, etiamnum vigeant, nihil in eo magnoperè deſideratur, niſi ut reſtauret ac renovet propè jam collapſam clementer ac juſtè ſubditos regendi rationem.

f. 18. p. 1. §. 1.

Confucius ut doceat, unumquemque mortalium vel implere nomen ſuum oportere, vel certè deponere ; ſimili utitur petito à tabellâ quadratâ vulgo *cu* dictâ, quâ olim Sinæ papyri loco utebantur ad ſcribendum : Ait itaque : Tabella illa quadrata *cu* niſi quadrangularis fuerit, quadrata qui dicetur ? Si Rex quæ Regis, ſi homo quæ hominis ſunt non exerceat, quomodo dici poteſt Rex vel homo ?

§. 2.

Cai ngo diſcipulus virtutem (pietatis imprimis) Sectari ſe profitebatur, cum tamen virtutis hujus naturam ac proprietates necdum ſatis ipſe perciperet : Magiſtrum itaque interrogans ait : An homo verè pius, aliorum amans, talis eſſe debet, ut tametſi nonniſi incertæ fidei quiſpiam nunciet dicatve in puteo eſſe hominem qui periclitetur, ipſe è veſtigio nuntiantem proſequatur, ac cum periculo capitis ſui in puteum ſe demittat ? Ad hanc diſcipuli quæſtionem *Confucius* reſpondit : Quorſum faciat is hoc modo ? vir perfectus, tenetur ille quidem ſuccurrere periclitanti : Sed non tenetur neque licitè poteſt cum præſentiſſimo diſcrimine; quo fiat, ut nec alteri nec ſibi conſulat, quocirca expedit decipi, non tamen expedit perire.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Verus Philosophus amplissimo quodam versatur studio in libris scientiisque omnibus; omnia examinans restringit exigitque ad regulam rectæ rationis. Et sic quidem fieri poterit, ut is à veritate & virtute nunquam declinet.

§. 2.

Confucius olim in Regno *Guéi* Magistratum gerebat, Imperante *Lim cum* Rege. Porrò conjugem Regis *Nân-çu* dictam cupido incessit Philosophi: Philosophus haud ignarus fœminam esse deterioris famæ, semel iterumque congressum excusarat. Sed cum instaret illa (quippe moris tunc erat, ut quotquot magistratum gererent, etiam Reginæ sisterentur) *Confucius* offensionem metuens adivit tandem Reginam *Nan-çu*. Discipulus *çu-lu* non admodum probavit factum Magistri. Sed enim *Confucius* egregio conscientiæ suæ fretus testimonio, haud cunctanter obstringens se jurisjurandi religione sic ait: Ego si quid iniqui seu flagitiosi in animo admisi, si quid peccavi; cœlum me execretur! cœlum me execretur!

Idem Lim cum, *uti memorant fasti Sinenses, dum quodam die cum* Nançû *Reginâ urbem lustrat uno eodemque vectus curru obvium fortè* Confucium *compellans invitavit, ut in unum ex curribus qui Regium pone sequebantur, conscenderet: At Philosophus immodestiâ tantâ viri fœminæque, tametsi conjugium, eodem curru confidentiam vehementer offensus non sine stomacho oblati currûs honorem recusans discessit.*

f. 19. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Aurea mediocitas, seu medium tenere in omnibus etiam quotidianis & ordinariis actionibus, hæc demum est veræ perfectæque virtutis. At hæc quam ardua & sublimis est! Mortalium paucorum illam esse jam vetus aliquid est. vetus malum: vetus querela est.

§. 2.

Discipulus *çu cum* agens de virtute illa *Gin* quatenus pietas vocatur de illa consulens *Confucium* sic ait. Si detur ergò quispiam largissime beneficia conferens in alios, itemque potens opitulari omnibus, quid tibi videtur? An, ejusmodi qui sit, poterit censeri ac dici verè pius. *Confucius* respondit: Quomodo res ista à pietate hujusmodi quam affers perficienda? necessaria quoque hic est sanctitas. *Yâo* & *Xún* ipsi hîc quoque laborabant: & ad hoc impares vires suas esse sentiebant huic virtuti assequendæ.

p. 2. §. 1.

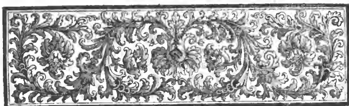
EST igitur sanctitas illa vel charitas pietasve quam exigo, mi discipule, affectio animi constans & consentanea rationi, quâ quis abjectâ propriæ utilitatis commodivè curâ, totius orbis homines amplectitur, haud secùs, ac si unum quid idemque secum fo-

rent; atque adeò communem cum iisdem sensum tam inter prospera, quàm adversa & habet & prodit. Exempli causa hujuscemodi pius ipsemet desiderans erigi ac florere, protinus consilio, & ope & operâ, etiam erigit quoscunque alios, quos vel nativa tenuitas imbecillitasque depressos humi teneat, vel gravior fortunæ casus ex alto dejectos afflixerit, prostraveritque. Similiter ipsemet volens feliciter res penetrare; non sustinet videre alios, qui vel errant cæci, vel laboribus ac difficultatibus victi succumbant; sed ipse per se nihil non tentat ac molitur quo opituletur & his & illis, atque ita etiam penetrare facit alios & perfringere objectas difficultates, & ex errorum ignorantiæque tenebris feliciter tandem eluctari. Hæc porrò charitas pietasve, ubi mortalium animis semel insederit; tum verò totus orbis unius erit instar familiæ, quin & hominis unius instar homines erunt universi, & quidquid ubique rerum est propter admirabilem illum summorum, mediorum, infimorum inter se mutuò nexum atque ordinem, unius & ejusdem substantiæ esse videbitur.

§. 2.

ALIOS itaque diligamus, sicut nos ipsi diligimus: Alios ex nobis metiamur: Labores aliorum & commoda ex nostris æstimemus. Denique, ut paucis omnia complectar, nosse è propinquo (sive à nobismetipsis) desumere seu instituere comparationem ad alios, quibus adeò contingere velimus aut nolimus id omne, quod ipsi nobis contingere volumus aut nolumus; hæc demum potest dici virtutis *Gin*, seu memoratæ jam charitatis ac pietatis exercitandæ ars ac regula.

LIBRI TERTII

PARS QUARTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait: Præco sum, seu relator, & non author doctrinæ, quam palàm facio. Credo, & amo antiquitatem, ex quâ studiosè suffuror, & excerpo quæ ad rem meam sunt; imitatus in me ipso famosum illum senem *Pùm*: Quippe qui prior veterum monimenta simili conatu, tradidit posteritati.

Narrant Sinenses hunc Laò Pùm *septingentos vixisse annos vegeto semper corpore; attigisseque tempora familiæ* Xam; *quâ imperante magistratum quoque gesserit.*

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Vacare silentio, &, quæ seu vidimus, seu audivimus, recolere memoriâ; Seriò constanterque dare operam studiis, & non affici tædio: docere alios, nec frangi vel fatigari docendi labore: Tria hæc quo pacto fuerint in me aliquando?

§. 2.

Confucius ait: virtutem non coluisse studiosiùs; de optimis scientiis ac disciplinis non disseruisse crebriùs; audivisse quæ recta & consentanea rationi sunt, nec tamen valuisse ad ea me transferre; denique vitia non valuisse pro voto emendare: hæc, inquam, quatuor sunt meus dolor, & justa mœroris causa.

§. 3.

Discipuli Magistrum suum *Confucium* hoc elogio passim celebrabant, *Confucius* magister noster, inquiebant, quotiescumque solus & à negotiis liber domi degebat, quam erat jucundus & affabilis, quam explicato serenoque animo! Quam comis ac placidus!

f. 2. p. 1. §. 1.

f. 2. p. 1. §. 1.

Confucius jam ſenior, dicebat: Magna ſanè eſt mea nunc imbecillitas. Nunc diu eſt quod ego non amplius (uti olim cum ætas vigeret) per ſomnium videam magnum illum magiſtrum *Cheu cum*.

§. 2.

IN hoc paragrapho, & quatuor ſequentibus declarat Philoſophus, quo tandem modo conſummetur ac perficiatur virtutis ſtudium, ſive, quid agendum ſit virtutis ſtudioſo, ut in eâ perfectus evadat. *Confucius* itaque ait: Primùm mens defigenda in conſentaneo rationis dictamine, ſeu in eo quod ratio à nobis exigit.

§. 3.

DEinde, ſeriò magnoque animo arripienda, ſeu apprehendenda virtus.

§. 4.

TErtiò firmiter incumbendum in abſolutam virtutis interioris perfectionem.

p. 2. §. 1.

QUartò ut vigeat exercitium, & quæ hoc conſequitur facilitas & peritia in bonis artibus officiiſque.

§. 2.

MORE receptum jam olim apud Sinas erat, ut qui ſe alteri inſtituendum liberalibus diſciplinis traderet, primo ſtatim acceſſu minerval Magiſtro offerret. Tenuiſſimum porrò minervalis genus erat faſciculus ſiccatæ carnis decem minimum fruſtis conſtans. *Confucius* ait: Quicumque, acceſſerunt ad me, ut in diſciplinam meam admitterentur, incipiendo ab illis, qui offerebant faſciculum ſiccatæ carnis, infimum minervalis genus & ab his aſcendendo ad alios qui offerebant lautiora; horum ego neminem unquam non inſtitui ac docui.

§. 3.

Confucius ait: In ſcholâ ſapientiæ non adhibentem conatum, hunc ego quidem non erudiam. Item non aperientem mihi verbis mentem ſuam, quia ſcilicet vel nolit, vel non poſſit; eum nec ego intelligam, nec errores ejuſdem vel dubia habere potero perſpecta. Denique proponente me unum quadrati angulum, & tamen non ex hoc reliquos tres angulos per ſe inferenti; huic certè non repetam amplius eandem fruſtrà crambem.

f. 3. p. 1. §. 1.

LAudant hoc & ſequenti paragrapho diſcipuli Magiſtrum ſuum. *Confucius*, inquiunt, funebribus officiis perfunctus, ac deinde ſolemnes inter epulas ad eorum qui funus duxerant latus aſſidens; de appoſitis cibis vix cogitans, haud unquam famem explebat: tanto ſcilicet tenebatur luctu deſiderioque illius qui obierat.

§. 2.

IDEM *Confucius* in ejuſmodi funebri die ubertim plorabat defunctum, atque ita prorſus non canebat.

§. 3.

Confucius alloquens diſcipulum ſuum *Yen yven* ait: Qui evocati adhibitique ad munia publica, actutum & ſine tergiverſatione, capeſſamus Rempublicam: Rurſus qui amiſſâ dignitate illâ, illicò & ſine querimoniâ, moleſtiave animi, privati latitemus domi noſtræ; ſoli (opinor) ego & tu ſumus ejuſmodi.

p. 2. §. 1.

DIſcipulus *çu lu* audiens à Magiſtro laudari condiſcipulum, ut erat ipſe bellicæ fortitudinis ſuæ ſibi conſcius; ſi inquit, *Confucius* Magiſter ducturus eſſet (*Reverentiæ ergo præſentem in tertiâ perſonâ alloquitur, more gentis uſitatiſſimo*) Tres exercitus; tum quemnam ſibi adjungeret in collegam.

§. 2.

Confucius, ut vanos ſimul martioſque ſpiritus diſcipuli deprimeret, ſic ait: Inermis ac nudis manibus qui aggrediatur indomitam tigrem, & ſine rate vel ſchapha committat ſeſe ſpatioſo rapidoque flumini: mille item inter mortes verſetur; & tamen non aliquo teneatur metu: Hunc ego ſanè nolim mecum copias ducere. Raro namque temeritas uſui fuit, damno quàm ſæpiſſimè, honori nunquam. Neceſſe eſt quidem non perturbari in rebus aſperis; ſed quando ſe offert diſcrimen anceps ac improviſum, tum vel maximè præſentis animi uti conſilio, & conſideratè vigilanterque ſe gerere. Quanquam multò etiam malim talem & conari, & verò gaudere percipere animo futura & aliquanto ante conſtituere, quid accidere poſſit in utramque partem.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius inſanos hominum conatus in coacervandis opibus perſtringens ait: Divitiæ ſi quidem poſſunt humanis viribus induſtriiſque obtineri; ad eas obtinendas, vel Agaſonem, ſi neceſſe fuerit ego quoque agerem. Si copiæ & opes non poſſunt humanis viribus induſtriiſque comparari, ſed à ſolo cœlo dependeant: ſequar ſcilicet ipſe quod amo, & teneor & poſſum, lumen, inquam, ductumque rationis à cœlo mihi inditum.

§. 2.

TRIA narrantur fuiſſe in quibus *Confucius* plurimum vigilantiæ, curæ & operæ ponebat; abſtinentia ſcilicet, antequam ſacris operaretur, conflictus cum hoſte, morbus.

§. 3.

XAO nomen est seu genus Musicæ ab Imperatore *Xún* olim conditæ, quâ continentur virtutes ac laudes magni illius Legislatoris *Yao* dicti; à quo & ipse *Xún* ad Imperii societatem & deinde successionem assumptus fuerat. *Confucius* ergo collabente paulatim familia *Cheu*, existens fortè in Regno *çi* ibique audiens musicam illam *Xao*; tanto repentè sensu voluptatis affectus est, ut cùm tertium jam mensem illâ pasceretur quippe tribus omnino mensibus, non perciperet carnium, quibus vescebatur, saporem. Enimverò (aiebat ipse) Haud unquam ego existimaveram eum qui composuit hanc musicam, pertigisse ad hujusmodi suavitatem.

p. 2. §. 1.

LIM cum Rex Regni *Guéi* habuit filium nomine *Quái quei*: Hic quòd novercam adulteram occidere tentavisset, à Patre è Regno ejicitur. In vicinum itaque *çin* Regnum profugit; sed relicto domi filio, cui *Che* nomen erat. Moritur interea *Lim cum*. Populus filium profugi Principis in avito collocat solio. Audiunt hoc, qui patrem susceperant. Damnant factum. Reducunt profugum. Obsistit filius, & clam missa armatorum manu, venire prohibet. Inter hæc varii sermones hominum atque sententiæ. Negabant illi, esse licitum filio tenere Regnum vivo Patre & invito: Sed hi contrà excidisse jam pridem jure Patris & Regni, qui vitæ Matris, tametsi nôn suæ, struxisset insidias. Utique non alteri, quam qui & innocens esset, & filius, deferendum videri sceptrum. Porrò sub idem tempus *Confucius* degebat in hoc ipso Regno *Guéi*: Ejus itaque discipulus *Gen yeu* à condiscipulo *çu cum*, quærit, an *Confucius* quoque favet eidem *Che* Regni *Guéi* Principi? *çu cum*, protinus respondit: optimè: ego exquiram.

§. 2.

Regni *çu cho* Regi tres fuere filii, maximus natu *Pe y*, minimus *Xo çi* dicebatur, secundi non extat nomen. Pater, qui minimum tenerius diligebat, eundem morti jam proximus Regni hæredem denuntiat. Sed mortuo Patre, subditi majorem natu regnare volunt: Ipsi namque deberi coronam nascendi jure & ordine. Verùm is voluntatem Patris tam juri suo, quàm votis suorum anteponens, Regnum fratri ultrò cedit. Sed & hic non minus memor fraternæ charitatis, quàm alter filialis observantiæ, fratrem, quod primo loco genitus sit, ad suscipienda Regni gubernacula constanter urget. Certamen hoc tam raræ gratiæ cùm perquam diu tenuisset, & neuter alteri persuadere potuisset, quod utrique suo quodam jure debebatur; ut tam insitatæ contentioni finis tandem fieret, ambo clam suis generosâ tandem fugâ ex aulâ in solitudinem se contulêre, victores ambo, victique. Secundus itaque fratrum relictum à

majore minimoque regnum, communi populi ac procerum consensu suscipit. Porrò certamen hoc fratrum, uter alteri coronam cederet, contendentium, ei certamini, quod (ut paulò supra memoravimus) tunc Patri erat cum filio, prorsùs è diametro opponebatur. Discipulus itaque *çu cum* per ambages Philosophi sententiam callidè exquirens; ingressus est ut Magistrum consuleret, duo fratres, inquit, *Pe y* & *Xo çi* cujusmodi fuerunt homines? Philosophus quo tenderet illa percontatio, animadvertens, respondit *Pe y* & *Xo çi* omnino fuerunt è priscis spectatæ virtutis ac sapientiæ viris. Discipulus *çu cum*, instat, & ait: Sed num credibile est sibi constitisse, non eos pœnituerit deinde facti sui, fugæque? Tum *Confucius* in hoc facto, inquit, ambo qua siverunt veram virtutem, & invenerunt veram virtutem. Numquid igitur eos pœnitudo subierit ubi error nec peccatum præcessit? Satis hoc responso declarabat *Confucius*, quid de improbo *Che* paterni principatûs invasore sentiret; quippe dum sic laudabat à virtute ac sapientiâ illos, qui invicem Regno cesserant; damnabat utique eum, cujus impia temeritas & ambitio debitam Patri, quamvis sonti, pietatem violarat. *çu cum* igitur egreditur, & condiscipulo suo *Gen yeu* ait: *Confucius* haudquaquam favet *Che* Principis factioni.

f. 5. p. 1.

Confucius aiebat vescor ferè admodùm vulgari parabilique cibo; poto lympham, & dum brevi somno reficio vires, inflecto cubitum, capitique subjicio & is mihi pro cervicali est. Hoc interim affirmo, quòd sua Philosopho voluptas etiam constat hæc inter. Habet omnino suas virtus delicias, medias inter asperitates. Quisquis autem expers virtutis est, etsi idem sit dives & opulentus, adeoque sicut ferè usu venit, honoratus; apud me certè quidem erit instar volantis nubis.

p. 2. §. 1.

Confucius septuagenarius aiebat: Cœlum si concederet mihi aliquot adhuc vitæ annos, penitus ut perdiscerem doctrinam libri *Ye kim*, id est, mutationum; possem, utique, vacare graviori saltem quâcumque noxâ & crimine.

§. 2.

Confucius (uti memorant discipuli) Quæ crebrioribus usurpabat sermonibus, erant ferè tria. Odæ, id est, Sententiæ priscorum Sapientum & Regum, metro ligatæ. Chronica, seu res ab eisdem Regibus ac Majoribus suis vel rectè vel perperam gestæ, Denique studiosè observata & exercita ab eisdem Regibus officia & ritus. Hæc tria, inquam, erant ea ferè omnia de quibus passim disserebat *Confucius*.

f. 6. p. 1. §. 1.

f. 6. p. 1. §. 1.

PRæfectus civitatis *Xe* homo arrogans, utpote qui titulum *Cum* officio suo longè superiorem temerè sibi vindicabat. Hic, inquam, quæsivit de *Confucio* à discipulo *çu lu*, quid scilicet hominis esset Magister suus? *çu lù* non respondit.

§. 2.

COnfucius ubi cognovit percontationem præfecti & silentium discipuli; huic ait: Tu quin sic respondisti? ipse est vir ejusmodi, ut non alia de re magis laboret, quam ut in suscepto virtutis ac bonarum artium studio assiduè proficiat: In quo si quidpiam non usquequaque assecutus est, hoc ipso contendit exeritque vires omnes & conatus, sic prorsus, ut obliviscatur etiam cibi sumendi, quoad assequatur. Ubi autem assecutus est; tum tantis exultat lætitiis, ut jam non meminerit amplius tristitiæ molestiæque præcedentis; nec advertat senecturem inter hæc jam propè advenisse. Hæc, dico tibi respondere potueras præfecto percontanti.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Ego non sum natus cum sapientiâ (vel, ego non is sum, qui natus illicò sapiens extiterim,) sed ab ineunte ætate mea semper amans ac studiosus fui antiquitatis; omnem semper adhibens operam ac diligentiam: Per hæc itaque comparavi illam, quæcumque demum mihi tribuitur, sapientiam.

§. 2.

COnfucius (uti memorant discipuli) de quatuor rebus non nisi rarissimè, & quidem brevibus loquebatur. De rebus scilicet exoticis, inusitatis, peregrinis, de monstris, atque prodigiis. De factionibus atque dissidiis, & perturbationibus publicis. Denique de spiritibus, quod eorum virtus, efficacitas, natura usque adeò subtilis ac sublimis sit, & ab humano sensu remota, ut de illâ debitè loqui sit periculum.

p. 2.

COnfucius ait: Si vel tres duntaxat homines pariter ambulemus; haud dubiè dabitur in his meus Magister: erunt, inquam, duo ex quibus proficiam. Exempli gratiâ: Probus sit unus, & alter improbus. Mox seligam illius quidem bona, seu virtutes, & sequar imitando: Hujus verò mala, seu vitia tacitus inspiciam, meque ipse discutiam, & si quidem reum me invenero, mox corrigam.

f. 7. p. 1. §. 1.

TRansiverat *Confucius* à Regno *Guéi* in Regnum *Sum*: Ubi discipulos in umbrâ prægrandis arboris quotidie exercebat. Porrò loci præfectus *Von túi* nomine, quia *Confucium* ejusque doctrinam oderat; arborem illam succìdi jussit. Perculit ea res discipulorum animos, verentium, ne de tollendo etiam è vivis ipsomet Magistro

cogitaret. At *Confucius* cognito suorum metu sic ait: Cœlum siquidem procreavit virtutem, dotesque naturæ in me, cum vita mea à cœlo tota pendeat, *Vân tûi* itaque præfectus iste quorsum me sic exagitet? An pugnare cum cœlo tentat mortalis?.

§. 2.

SUspicione quadam liberaturus discipulos *Confucius*, itane verò, inquit, ô duo tresve discipuli mei, sic de me sentitis, quod celem vos quidpiam quod ad virtutis sapientiæque studium spectat? Atque sic vobis affirmo, quod ego nullâ utor reticentiâ vel occultatione vobiscum. Ego reverà nihil egi unquam, quod non communicarim & palàm vobis discipulis meis fecerim. Talis nimirum sum ego.

p. 2. §. 1

COnfucius tametsi, ut modò dictum est, nihil omnino sanæ doctrinæ celaret suos; in quatuor tamen præcipuè eosdem instituebat. In literis, id est, libris *Xi kim*, & *Xu kim*, nec non in liberalibus quibusque disciplinis ac scientiis. Deinde in usu & exercitatione eorum omnium, quæ didicerant: Tertio quartove loco suis assiduè inculcabat ut persisterent in sriâ prorsus ac syncerâ voluntate agendi quidquid agerent, cum fide constantiâque & cum robore quodam invictæ mentis conjunctâ.

§ 2.

COnfucius ait: Hominem sanctum ego adhuc quidem non potui videre: verum, ut queam videre aliquando virum virtute sapientiâque cæteris præstantem; hoc quidem adhuc. fieri poterit.

§. 3.

COnfucius etiam, inquit, probum usquequaque & integrum virum, ego adhuc quidem non potui videre. Verùm ut liceat mihi videre quempiam qui habeat robur & constantiam in suscepto virtutis sapientiæque studio; hoc enimvero adhuc fieri poterit.

§. 4.

COnfucius, non habens, inquit, & tamen simulans se habere, vacuus & inanis doctrinæ, & virtutis, & tamen simulans harum copiam & plenitudinem: exilis ac tenuis, & tamen ostentans magnitudinem nescio quam, & excellentiam: Simulator hujusmodi tametsi fortè per exiguum tempus imponat hominibus, vehementer tamen laborabit in servanda fingendi constantiâ, sic ut non patescat aliquando fraus ac simulatio.

f. 8. p. 1. §. 1.

COnfucius, uti memorabant ejus discipuli cùm fortè privatus piscationi, aucupioque daret operam, hamo duntaxat & arundine piscabatur, & non retibus. Similiter cum aucupabatur, filo sagittam

adstringebat, quâ prætervolantium avium unam alteramve peteret; & non feriebat quiescentes.

§. 2.

Confucius ait: Quomodo dantur homines tam rerum ignari, & tamen tam activi & expediti? Ego quidem non habeo hoc saltem vitii: Multis auditis, seligere ex illis optima, & sequi: Multa item videre, & omnium meminisse, ut ex omnibus proficerem: hæc sciendi secunda classis est, cui me applico scilicet.

§. 3.

Locus *Hu hiam* difficilis erat ad sermones de virtute suscipiendos; ob incolarum pravitatem aut tarditatem. Adfuit quodam die puer inde oriundus, isque palam se stitit obtulitque *Confucio*, hic rogantem benignus admisit. Videntes hoc discipuli, suboffensi sunt.

p. 2. §. 1.

Confucius id resciens, sic ait: Admisi nunc ipsum ut intraret in disciplinam meam: non autem admisi ipsum, ut illico repellam. Quorsum igitur hæc vehementia, & offensio vestra? Quotiescumque homo quispiam renovavit sese, ut in scholam ac disciplinam meam admittatur; admittam sanè hanc ipsius renovationem, novæque vitæ propositum. Non autem sponsor sum, & fideijussor pro ipsius vitâ futurâ an sit perseveraturus.

§. 2.

Confucius ait: Virtusne fortassis abest longè à nobis. Ego certè si expeto virtutem, hæc ipsa virtus ad me accessit. Foris quærenda non est, quæ nobiscum nascitur.

§. 3.

REGNI *Chin* Mandarinus *Su pai* (muneris publici nomen est) quæsivit ex *Confucio*, an *Chao cum* Princeps Regni *Lù* calleret ritus ac leges? *Confucius* respondit eum callere ritus.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucio abeunte, salutans ipse discipulum *Confucii* fortè sibi obvium *Vû ma ki* dictum, & accedens ad eum ait: Ego quidem semper audivi virum perfectum non assentari: an igitur, Philosophus quandoque etiam assentatur? Nonne constat Principes ambos regnorum *V* & *Lu* ejusdem esse cognomenti *Ki* scilicet; & tamen Rex Regni vestri *Lu* uxorem duxit ex *V* familia item Regiâ, quæ est ejusdem cum suâ cognomenti, quod Legibus Regni vetitum est: Imò quo felicius res lateret, appellavit nuptam suam non *V mem ki* vero proprioque cognomine; sed *V mem çu* ficto cognomine. Profectò si Rex ille, dum sic illudit ritibus; nihilominus peritus est rituum: ecquis, obsecro, mortalium non sit peritus rituum ac legum licet easdem violet ac contemnat?

§. 2.

Vu ma ki discipulus confestim de his certiorem fecit Magistrum. *Confucius* ergo, ô, inquit, me fortunatum! Si enim quid pecco, alii certo certius id resciunt: A quibus moneri queam ut me emendem.

p. 2 §. 1.

Confucius (uti memorant discipuli) unà cum aliis canens, si quidem bellè cani animadverteret, omnino jubebat repeti symphoniam: quâ pascebatur. Mox inde vicem reddens & gratiam, cum reliquis vocem jungens ipse modulabatur.

§. 2.

Confucius ait: Ornatu copiâque vel dicendi vel scribendi nonne ego propè accedo ad alios? Sed ut ipsemet constanter agam virum virtute sapientiâque præstantem; hoc opus hic labor est. Certè ego nondum id sum consecutus.

§. 3.

Confucius ait: Quod attinet ad sanctitatem cum solidâ illa synceri animi perfectione, quibus præditum me vulgo autumant; equidem ego qui ausim mihi arrogare? An fortasse, id unum significant, in exercitio & conatu, quo ad perfectionem contendo, non me languescere; in docendo & instituendo alios non defatigari? Tunc quidem poterunt dici significare quidpiam: Hoc enim solum & non amplius me posse fateor. Discipulus *Cùm si hoâ* hæc dicentem Magistrum audiens, & ingemiscens ait: Sanctus & perfectus dici non sustines, sapientissime Magister; idem tamen fateris animum tibi esse in studio virtutis excolendæ alacrem & constantem, in aliorum institutione prorsus indefessum: Enimverò hoc ipsum est quod ego discipulus tuus necdum queo addiscere; & te imitari, quamvis maximè velim.

f. 10. p. 1.

Confucio quondam ægrotante cùm de salute Magistri angerentur; unus illorum *çu lu*, adiens ægrotum rogavit potestatem sibi fieri deprecandi spiritus pro ejusdem incolumitate. Mos enim jam tunc erat, ubi morbus, aliave calamitas quempiam premeret, instituendi deprecationes. *Confucius* sciscitabundus, daturne, inquit, ejusmodi usus deprecandi morbos & calamitates? *çu-lu* discipulus respondit: datur utique: antiquissimus enim liber *Lui* dictus sic ait: Deprecamur vos superiores, id est, cœli, & inferiores, id est, terræ spiritus. *Confucius* ad hæc respondit: quod ego ritè venerer ac deprecer spiritus jam diu est. *Cham* colaus & Interpres noster ægrotantis Philosophi mentem sic exponit: Quod liber ille vocat deprecari, nihil est aliud, quam, si quid fortè peccatum fuerit, reum se agere coram spiritibus, & facti pœnitentem liberari pœna & calamitate

mitate promeritâ; deinde verò quæ fausta sunt prosperaque ab iisdem flagitare. Ad me quod attinet, adhuc quidem non ausus fui verbo factove quod sciam offendere spiritus; sed hoc egi, per omnem vitam, in hoc elaboravi, ut rationi parerem in omnibus: contra quam si quid peccatum à me est aliquando; protinus id scilicet expiavi ac emendavi. Unde profectò quod ego deprecer spiritus jam diu est.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Prodigus est quispiam luxuique deditus? Ergo nec submissus. Æquo parcior est quispiam? Sordidus? avarus? Ergò vilis idem & abjectus; attamen præ eo quod est non esse submissum, sed opibus ac potentiâ efferre sese, præstat, minùs, inquam, perniciosum fuerit, esse sordidum ac vilem: hujusmodi namque sibi fere uni damno est, ille toti Reipublicæ damno esse potest.

§. 2.

C*Onfucius* ait: Vir probus nunquam non æquanimis, tranquillus, ac placidus est. Improbus verò, nunquam non turbato & amaro est animo.

§. 3.

C*Onfucius*, (ut testantur ejusdem discipuli) Blandus erat, comis, affabilis; & tamen idem venerandus & compositus: Gravis erat ac severus ubi res postulabat; idem tamen haudquaquam morosus, asper, truculentus. Officiosus, observans aliorum & reverens; sic tamen ut perquam temperatè, suaviter, ac citrà molestiam & fastidium.

f. 11. p. 1.

C*Onfucius* ait: Principis *Tai vam* filius *Tai pe*, equidem potest dici summæ fuisse virtutis, & cui nihil addi queat. Imperium iterum iterumque, cum fratre & generosè cessit: verùm tantæ laudis ignara multitudo non valuit heroas suos pro merito deprædicare.

Tai pe & Yu chum *filii erant majores natu* Tai vam *ii cum scirent minorem natu fratrem* Ki lie *à patre amari impensius, eique Regnum destinari, in utriusque gratiam spontanei exules australium Barbarorum ditiones petunt, qui ut celent genus suum tonsâ Cæ[illegible]ie necnon maculis servilibusque notis corpus deformant. Ab hoc fundatum* Nankim *Regnum in urbe* Sucheu *annis ante Christum circiter 1160. ubi etiamnum hujus sepulchrum extat.*

p. 2. §. 1.

C*Onfutius* ait: Comis & officiosus est quispiam; at sine debito modo ac mensurâ; utique fatigabit se gratis, nec raro cum molestia fastidioque aliorum. In negotiis tractandis consideratus est ac sollicitus; at sine debita moderatione; utique erit perplexus, & qui

m

ad singula quæque hæreat ac trepidet. Fortis quis est, ac strenuus; at sine prudentiæ fræno ac moderatione, sic ut res quasvis temerè aggrediatur; is utique perturbator erit rei domesticæ & publicæ. Denique rectus est quis, ac justus; at sine modo & discretione, nihil valens dissimulare; talis utique sæpè angetur animo seque ipsum irretiet periculis ac molestiis.

§. 2.

SI quidem is qui Magistratu fungitur, solidè constanterque se gerat erga suos parentes; tum procul dubio subditi hoc exemplo certatim quoque efflorescent in virtute. Idem si ant quiores ætate, vel meritis, haud negligat abjiciatve; tum subditi non minus facient, & cives suos vel annis, graves, vel meritis colent, ac fovebunt.

f. 12. p. 1. §. 1.

CEM-çu, inter discipulos *Confucii* secundus, & pietatis erga parentes longè studiosissimus, graviter ægrotans, & morti jam proximus, convocatis scholæ seu disciplinæ suæ discipulis; agite, inquit, retegite meos pedes, retegite meas manus, quæ à parentibus acceperam, sana, quoad potui, integraque conservavi, quo promptiùs ea diutiusque in eorumdem obsequium impenderem. Id me docuit Odarum liber, dum ait: Esto timens ac pavidus, sollicitus & cautus, ad instar appropinquantis profundo rapidoque fluminis alveo: vel ad instar calcantis tenuem glaciem, ne quidpiam committas, quod parentes contristet, vel offendat; sed enim vivendi finis, uti sentio, jam adest; atque adeò jam nunc imposterum ego sic intelligo supersederi à me posse curis ejusmodi. His dictis, suos iterum inclamavit, condiscipuli mei, inquiens; postremâ scilicet hâc compellatione eosdem ad sui imitationem cohortans.

Ex hoc pietatis & obedientiæ speciosó ne dicam inepto aut superstitioso titulo, multi, Tartaro imperante, maluerunt aquis aut laqueo suffocari quam capillitium amittere, imò optabilius honoratiusque semper hic visum laqueo vitam finire quàm capite minui. Intolerandum quippe Sinensibus videtur ad Patres suos & Majores, ut aiunt, remeare absque capite, & hoc spectaculo & opprobrio manes patrios affligere, seseque reos sistere tam nefandi criminis, cujus causâ corpus, quod à parentibus integrum acceperunt, Acephalorum instar mutilum & truncatum iis spectandum offerre cogantur.

§. 2.

CEM-çu sic ægrotantem Regni *Lu* Præfectus *Mem-kim-çu* dictus visendi gratiâ adivit & percontatus est de valetudine.

p. 2. §. 1.

ÇEM-çu Præfectum alloquens ait : Aves dum jam moriturae sunt, ipsarum vox lugubris & gemebunda est. Homines verò dum jam proximè sunt morituri ipsorum sermo tunc vel maximè bonus est & fidelis.

§. 2.

PHilosophus, inquit, quæ majoris facit in veræ Philosophiæ disciplinâ, tria sunt. Primum est, motus, figura, habitusque corporis; & hac ratione longè removens quidquid agreste vel dissolutum est. Secundum, vera & non simulata oris species : Sic enim acceditur proximè ad fidem & veritatem. Tertium profluens à prudenti ore sermonis gratia : hæc enim longè removebit, quod minus decorum sit, vel rationi dissentaneum. Ad viminea verò ligneaque vasa sacrificiorum & oblationum usibus destinata quod attinet; utique dantur alii, qui pro officio suo procurent ac servent.

f. 13. p. 1. §. 1.

ÇEM-çu commemorans condiscipuli *Ten hoei* pridem defuncti virtutem sic, inquit, qui prudentiâ & consilio pollens; adeoque & consilium petat etiam ab imperito, qui florens ingenio peritiâque rerum abundans, sciscitetur discendi gratiâ ab hebetiore ac tenuiore, qui habeat eximias dotes quasi nihil haberet. Qui plenus sit, & tamen instar vacui, propter animi demissionem, quâ de se modestissimè; de aliis præclarè sentit. Qui offensus ab alio & lacessitus, tamen non succenseat. Unus erat è millibus, unus olim meus sodalis *Ten hoei* in ejusmodi virtutum studio semper elaborans sesеque exercens.

§. 2.

IDEM *çem-çu* aiebat : Is cui poterit committi sex palmorum, id est, admodùm adolescens, quindennis scilicet, stirpis Regiæ pupillus : Cui poterit item committi centum stadiorum Sinicorum dynastia : Ingruente autem repentinâ quâpiam calamitate, & magno rerum discrimine; tamen haud valens eripi sibi; & deiici animo, sic ut admittat quidpiam à dignitate suâ, constantiâque alienum: hujusmodi qui fuerit, an non censendus erit prorsus eximius vir? utique prorsus eximius vir censendus erit.

p. 2. §. 1.

IDEM *çem-çu* aiebat: Homines litterati non debent, non esse amplo magnoque animo, forti item & constanti. Onus quippe, seu munus, quod ipsorum humeris impendet, admodùm grave est, & iter quod decurrendum habent, longinquum.

§. 2.

VERA synceraque virtus proprium est ipsorum onus; nonne reverà grave? Rursus cum mors supervenit, tum demùm cessat labor & tanti oneris sustinendi necessitas: Nonne ergo longum est, nonne diuturnum, quod spatium adæquat vitæ totius?

§. 3.

Confucius ait: Jacentes ac repentes humi erigimur quodammodo per Odarum librum.

f. 14 p. 1. §. 1.

ERECTI porrò consistimus & verò persistimus, in omni vitâ decorum constantiamque servantes, per Officiorum libros.

§. 2.

AD extremum perficimur per musicam, illam scilicet, quæ ipsas voluntates nostras doctrinâ suâ harmonicâ demulcet.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Populo quidem potest, & verò debet præcipi legum executio: At non potest, æquè præcipi scientiæ studium.

§. 2.

Confucius ait: Si quis fidens animi, & gaudens lacertis ac robore, idem quoque sit exosam habens paupertatem, quâ fortè premitur; facilè perturbator erit publicæ tranquillitatis. Similiter homo improbus quamvis reverà odio sit dignus, exosus tamen vehementiùs & exagitatus, perturbator erit. His potentiâ clementiaque mederi potius quam severitate exasperare malebat *Confucius*.

§. 3.

Confucius ait: Etiamsi quis habeat (*Cheu-cum* summi viri dotes, omnemque facultatum ejus excellentiam: dato tamen casu quod efferat sese fastu, superbiâque, & quod inde consequens est invidus sit alienæ laudis & gloriæ: In hujusmodi homine quicquid est reliquum, quamvis reverà sit maximum, tamen non est dignum ad quod vel oculos convertamus.

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Diu & constanter virtuti sapientiæque dantem operam, non defixa mente in censu, haudquaquam facile est invenire. Quod si inveniatur, eos Rex accersat nec dimittat (addit Colaus) negociatores verò sic repudiet ut nunquam accersat.

§. 2.

Confucius ait: Philosophus, qui firmâ fide credit, quam fortè doctus est, veritatem, nec parcit labori & studio, is in quâdam vitæ perpetuitate constabit sibimetipsi usque ad mortem, semperque illi optimè conveniet cum virtute & recto rationis dictamine.

§ 3.

§. 3.

ITaque Philosophus ejusmodi periclitans Regnum haudquaquam intrat: In turbato quoque Regno haud unquam degit. Si quando in Imperio est virtus legumque observantia; tum ipse palàm se facit: Si verò in Imperio deest virtus; tum latet, privatus quidem, sed tutus.

p. 2. §. 1.

E Contrariò, quando Regnum habet virtutem, quando vigent leges; Tunc autem privatæ vitæ otio marcescere, & velle vivere pauperem & adhuc negligi, pudendum est. Jam verò quando regno deest virtus, & jacent legens: Tunc eum, qui dici vult Philosophus, servire tempori, & velle augeri opibus ac honoribus, indignum quid est, maximeque probrosum ac pudendum.

§. 2.

COnfucius ait: Non constitutus in hoc vel illo munere; non consultes agasve de illius administratione.

§. 3.

COnfucius ait: In Regno *Lu* patrio Magni Magistri *Chi* musicæ exordium, & *Quan-çiu* finalis stropha plenissimo vocum & instrumentorum concentu resonans, ô quam suaviter & jucundè implebat mulcebatque aures.

f. 6. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Callidus amator & gloriæ & fuimet; adeoque non rectus: Item qui naturâ sit hebetior idem tamen inconsideratus ac præceps: Denique qui rudis & ad tractanda negotia ineptus sit, idem tamen non verax ac syncerus; qui, inquam, tales sunt; ego reverà nescio quid tandem hominis sint, vel quo pacto mederi quis eis queat.

§. 2.

COnfucius ait: Sic disce, semper quasi nondum perveneris. Imò etiam si quid didiceris, time ne amittas.

§. 3.

COnfucius ait: O magnitudinem! ô sublimitatem virtutis ac sapientiæ *Xún* & *Yù*! Ambo sapientissimi cum admodum contenti viverent sorte suâ, quamvis reverà humili, quæque illustrissimæ ipsorum stirpi minimè responderet: Utrumque sua virtus ad Imperium evexit. Ambo itaque tenebant amplissimum hoc Sinarum Imperium; at non vicissim tenebantur: sic ferè (ut Colaus exponit) quasi Imperium nihil interesset ipsorum. Parvi scilicet ducebant omnia præ unâ mentis suæ nobilitate & præstantiâ. Quam quidem mentem norant à cœlo procreatam esse ad virtutis & sapientiæ possessionem eamque minimè incertam nec in casu vel in temeritate positam.

h

p. 2. §. 1.

Confucius ait : O quantus olim erat *Yao* agens Imperatorem! Magnarum ac sublimium rerum solum cælum est maximum. At enim quamvis illud mole aç sublimitate sit maximum; solus tamen *Yao*, adæquavit illud virtutis suæ magnitudine ac sublimitate. Quæ quidem ejus virtus, quia erat tam ampla, tamque arcana, ut omnem vulgi sensum captumque fugeret; hinc eam populus nunquam potuit pro dignitate celebrare.

§. 2.

O Magnitudinem hujus Principis! ô sublimitatem! Ipse nimirum is fuit, qui habuit perfecta consummataque merita. O quàm splendida quàmque illustria ipse habuit ornamenta legum, rituum, officiorum, musices ac litterarum.

Certè quàm charus eam ob causam populo esset, ut alia preteream, argumento sit, quod obeunti ditiones suas ac de more lustranti, obvian, quandoque effusa subditorum multitudo certatim fausta omnia acclamaret, cælumque deprecaretur, ut optimo parenti suo ac Principi multas opes, filios, vitæque annos concederet. Quod tamen populi votum pro suâ ipse modestiâ admittere recusans, multæ opes, inquit, pariunt multas curas; multi filii multos timores; multi vitæ anni multas sæpè miserias, multa probra.

§. 3.

Discipuli memores certè sententiæ infra referendæ f. 17. p. 1 §. 1 quâ Philosophus deplorat quodammodo paucitatem virorum eximiis naturæ doribus instructorum, *Xún*, inquiunt, habebat Præfectos quinque magni nominis, & virtutis viros: Quorum primus *Yu* eluvionibus aquarum purgavit Imperium. Secundus *çie* derivatis jam eluvionibus primus Agriculturam restituit. Tertius *Sie* quinque institutiones (de quibus infra in libro *Mem çu* parte 3. f. 12. fier m. nrio) conservandæ & augendæ Reipublicæ necessarias condidit. Quartus *Cao yao* de criminibus mirâ cum æquitate cognoscebat. Quintus demùm *Pe ye* montium torrentes aquas, & exundationes, mirâ cum industriâ & rei agrariæ commodo simul & incremento dispertiebatur. Per *Xun* itaque horum 5. virorum consilio operâ & industriâ Imperium tam præclarè tamque felicirer administratum fuit.

§. 4.

Conditor *Cheu* familiæ *Vu vam* gratulabundus sibi identidem dicebat: Ego habeo regiminis mei adjurores subditos decem homines. Hos inter primus erat *Cheu cum tan*. Secundus *Chao cum xe* *De hoc memorant Annales ea felicitate & industriâ Boreales regiones sibi commissas administrasse, ut sementis ac messis tempore è vinculis dimitteret reos omnes; & hi constituto revertendi tempore suâ sponte (cum ta-*

men non deessent rei capitis) ad carcerem redirent. Tertius *Tai cum vam.* Quartus *Pie cum.* Quintus *Yûm cum.* Sextus *Tai tien.* Septimus *Hûm yao.* Octavus *San y sem.* Nonus *Nân cum qu.* Intus verò *Te kiam* Regina uxor (cui adeò viros inter decimum locum tribuerunt) familiam Regiam, resque Palatii admirabili cum virtute ac prudentia regebat.

f. 17. p. 1. §. 1.

Confucius ingemiscens ait : Quod veteri proverbio dicitur, magnæ dotes difficiles ac raræ sunt; nonne hoc verum est? Sola ferè quæ olim dicta fuit *Tam* & *Yu*, alias *Tao* & *Xun* pulcherrima in Imperio societas & successio unà cum hoc nostro familiæ (*heu* Imperio jure censeri potest floruisse præclaris administris : Et hoc Imperium nostrum geminata felicitate omnino decem numeravit. Et inter decem datur una mulier, Regina scilicet *Te kiam* Imperatoris *Vu-vam* uxor : adeoque novem duntaxat viri numerandi sunt & non ampliùs. Verissimum est itaque vetus illud effatum, magnas dotes difficiles ac raras esse.

§. 2.

TRansit Philosophus ad laudem Principis *Ven-vam* cui filius erat *Vu-vam*, ipse, inquit, de tribus partibus Imperii cum haberet jam illarum duas; (quatenùs scilicet obtinebat omnium studia ac voluntates) Tamen ne sic quidem ab officio optimi clientis avocari potuit; sed fidem Imperio potiorem habens, invictâ cum patientiâ paruit ac servivit familiæ (quamvis jam tyrannicæ) *Yn:* proprerea familiæ (*heu* virtus ipsa potest reverà dici summa virtus, & cui nihil addi possit.

p. 2.

Confucius ait : Quod attinet ad *Yu* Imperatorem, ego non habeo nec invenio, quod arguam Parcus erat ac mirè temperans potûs & cibi : Idem tamen maximè liberalis, magnificus, ac mundus erga spiritus. Admodùm vulgaris passim erat ei vestitus : Ejusdem tamen summus quidam ornatus ac splendor erat in veste sacerdotali & tiarâ, quotiescunque sacris operabatur. Humile erat minimèque sumptuosum Palatium : Idem tamen exerebat & exhauriebat omnes animi, & ærarii facultates in aquarum in mare derivandarum ductus & earumdem receptacula pro siccitatis tempore. In *Yu* ergo non habeo ego nec invenio quod arguam.

Hunc quoque ex ea sortis humilitate, quam diximus, ad avitam primæ stirpis suæ dignitatem, virtus sapientiaque revocavit : Ob hujus quippe, meritorumque magnitudinem charus adeò fuit, tantoque in pretio Xun *Imperatori; ut postquam eum per 17. postremos annos in Imperii Collegam adscivisset, tandem legitimo filio suo, cui* Xam *nomen, constanter rejecto (imitatus scilicet* Yao *sui decessoris exemplum) non dubitaverit eundem*

jam nonagenarium Imperii hæredem designare. Verum Yu , *generosâ sese fugâ proripiens, in latebras sese abdidit. Sed à dynastis tandem detectus, in solium quamvis invitus evectus est. Eminuit in eo, admirabilis quædam facilitas, affabilitasque adversùs omnes. Æs campanum jussit erigi in ipsô Palatii sui atrio : ad cujus primum pulsum suus auditurus alacer provolabat. Itaque accidit aliquando, ut prandii unius tempore decies à mensâ surgeret : E balneo item, ubi corpus lavabat, semel, iterumque ac tertio procurrerit; & quidem soluto & impexo etiamnum capillo; ut scilicet ad primum æris campani signum, suorum vel postulata vel querelas audiret. Inter alias, quas plurimas condidit, leges, una fuit, quâ vino omnibus severè interdicebatur, misso in exilium vini inventore. Solitus erat dicere :* Vinum aliquando pessumdabit res Imperii, nostramque familiam *: & ita reverà accidit, ut alibi memorabitur. Imperavit solus annis decem, eo successu rerum, & copiâ, & tranquillitate, ut merito vocari aurea possint ejusdem tempora : & si quidem fas est Sinis hoc loco credere, aurum reverà pluisse dicitur per triduum eo imperante. Iter faciens aliquando, cùm fortè brutum habuisset hominem catenis vinctum; protinùs de curru suo desiliens, ubi cognovit esse reum capitis, & ad supplicium jam rapi; illachrymatus est; suisque demirantibus*, superioris, *inquit*, ætatis homines ad exempla Regum *Yao* vitam suam moresque componebant : at nunc dum ego modicæ virtutis homo Sinicam rem administro; non pauci meorum, ut video, pro suo quisque arbitratu, studiisque non optimis vitam instituunt. *Vixit* Yu *annis centum ab omni privato affectu tam alienus, ut moriens cælo proposuerit Imperii successorem virum spectatæ virtutis* Ye *appellatum, neglecto filio* Ki; *quem tamen & dynastæ & populus hæredem esse voluerunt paterni Imperii, uti erat virtutum paternarum, & exinde electio Imperatorum in hæreditariam filiorum ac nepotum successionem transiit. Et hæc quidem, quæ hic & alibi annotamus, referuntur à Regiis illorum temporum scriptoribus & authenticis annalibus necnon à Philosophis* Confucio & Mencio *sæpiùs confirmantur. Obiit verò præfatus* Yu *cycli noni anno 20.* Quéi vi *dicto, qui respondet anno ante Christum 2208.*

LIBRI

LIBRI TERTII
PARS QUINTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

NARRARE consueverant discipuli, quod *Confucius* magister suus admodùm raro, nec nisi difficulter loquebatur de lucris & emolumentis, & de fato, seu, decretis cœlestibus; & de *Gin*, id est, de cœlitus inditâ innocentiâ ac puritate cum præsidiò ornamentoque virtutum omnium conjunctâ.

§. 2.

TA hiam pagi sic dicti incolæ forte cum de *Confucio* sermo esset dicebant: O quantus vir est *Confucius!* Amplissima est ejus in omni genere peritia & doctrina; atque adeò non datur ex quo magis prædicetur ipsius laus ac fama, cum in eo summa sint omnia.

§. 3.

COnfucius forte hæc audiens, & alloquens discipulos ait: Optare puto rusticos illos ut me impensiùs addicam arti cuipiam. Ego igitur quid arripiam potissimum? Inter sex artes nostrates liberales duæ sunt ad ingenium rusticorum magis accommodatæ, aurigandi scilicet & jaculandi. Arripiamne igitur aurigandi artem, an arripiam artem jaculandi? Benè habet; ego rursum arripiam excolamque artem aurigandi, quæ & est facilior, & vel ideò, quia humilis, mihi chara.

p. 2. §. 1.

COnfucius aiebat: Ex subtiliori cannabe contectus pileus olim erat officiosi ritûs usúsque proprius: Nunc verò ætate nostrâ sericus est in usu, isque minus sumptuosus, & minus operosus. Ego, licet hic à Priscorum usu discedatur; quoniam tamen haud peccatur; sequor multitudinem, & hâc in re servio tempori.

§. 2.

SAlutare Principem, idque eminus & ex atrio inferiori, mos ac ritus erat Priscorum. Nunc verò salutare Principem superius in ipsa aula, reverà nimium quid est, & quasi arrogans. Quocirca licet hîc adverser multitudini; ego tamen sequor priscum ex inferiori atrio salutandi ritum.

§. 3.

COnfucius (si discipulis fas est credere) penitùs non habebat quatuor. Quoad res futuras non habebat proprium quoddam propensæ mentis studium seu intentionem. Item non habebat obfirmatæ mentis propositum ac determinationem, neque habebat, pertinaciam in re semel susceptâ, modoque gerendæ rei mordicùs tuendo: Nec habebat denique seipsum suasque commoditates præ oculis.

f. 2. p. 1. §. 1.

COnfucius fortè periclitans cum curâ & vigilantiâ versabatur in *Quam* loco. Periculi causam præbuit oris similitudo cum altero ejusdem loci quondam præfecto, cui *Hiam hù* nomen, quem loci incolæ, quos olim divexaverat, injuriarum memores ad necem quærebant, diversorio Philosophi per quinque dies armis obsesso.

§. 2.

PErculsos itaque tam inopino periculo discipulos confirmaturus *Confucius*, inquit. Sexcenti ferè sunt anni quod *Ven-vam* sapiens ille Rex jam interiit: Sed an propterea præclara lex illa, & quasi legis lux, quæ refulsit ipsius operâ, pariter extincta est, & non existit hic inter nos etiam nunc.

§. 3.

CÆLUM itaque si extincturum erat, hanc legis lucem, post Regem illum uti natus ita etiam moriturus ego non valuissem conferre operam, in hac lege quadamtenùs promulgandâ. Cœlum verò si necdum extinctam voluit hujus legis promulgationem; profectò vitæ nostræ, etiam volet consultum. *Quam* igitur loci incolæ quid ipsi tandem mihi facient.

§. 4.

UNUS è Præfectis *Tai çai* (Magistratûs nomen est) percunctatus est à *Confucii* discipulo *çu cum* dicens: *Confucius* Magister vester *Num* vir sanctus est is? nisi enim talis esset, quomodo tam multa calleret.

p. 2. §. 1.

CU-cum respondit: Quod ad Magistrum nostrum attinet, reverà cœlum prodiga cum liberalitate perfecit ut sanctus esset. Sed & idem insuper multâ valet peritiâ scientiarum.

§. 2.

Confucius hæc audiens ait : *Tai çai* Præfectus ille num probe novit me ? Ego (ut de me loquar) adolescens cùm essem, conditione fui satis humili ; idcirco Magistra paupertate doctus multa nunc calleo ; sed humilia vulgariaque (aucupari scilicet, piscari, aurigari, jaculari, &c.) Sed enim an ratio viri probi ac sapientis, ne dicam sancti, in multis illis consistit ? profectò non in multis consistit illa.

§. 3.

AD confirmandum hoc *Confucii* dictum, refertur à discipulis, quod *Lao* condiscipulus eorumdem, crebro narrabat quod ipsemet *Confucius* dicebat : Ego primis ætatis meæ temporibus non admotus fui gerendæ Reipublicæ ; idcirco didici perdidicique artes liberales.

§. 4.

Confucius molestè ferens vulgò se haberi rerum omnium peritissimum aiebat : Egone ut tantam habeam scientiam ? Imò verò eam non habeo. Fateor quidem quod ubi datur vulgaris humilisque homuncio, qui percontetur ex me quidpiam, quamvis idem rudis ineptique sit instar ; mox ego tractanda suscipio ipsa rei, de quâ me consulit, duo quasi capita, atque hæc disserendo exhaurio.

f. 3. p. 1.

Confucius calamitatem deplorans suorum temporum desperansque emendationem dicebat : Aquila (aut solis avis) jam ampliùs non advenit. E flumine non prodit mappa (seu monstrum variè depictum) quæ duo erant rediture felicitatis prænuntia. De me meaque doctrinâ actum est, proh dolor !

p. 2. §. 1.

RECTE notat Colaus perturbatum hic esse ordinem litterarum, qui adeò talis esse deberet, qualem versio hæc sua indicat. *Confucius* cernens homines lugubri veste indutos ob mortem parentum ; alios item pileo habituque Mandarinico insignes, quamvis iidem essent minoris ætatis, aut etiam capti oculis ; tamen ipse conspicatus illos procul dubio assurgebat honoris gratiâ : & eosdem fortè prætericns, procul dubio accelerabat gradum. (*Officioso more Sinarum quasi propere cedentium locum alteri honoris gratia*) vix ullâ scilicet habitâ ratione vel ætatis suæ, vel authoritatis ; at certè maximâ tum pietatis tum dignitatis alienæ.

§. 2.

YEN-yven altum suspirans aiebat : Est omnino sublime quid, idemque profundissimum doctrina Magistri nostri. Suspicienti illam mihi, & jam gradum ad illam facienti, semper magis magisque alta apparet. Rursus penetranti mihi ad illam illius firmitatem,

semper illa magis ac magis firma ac impenetrabilis deprehenditur. Contemplor illam quandoque velut positam ante ipsos oculos, & velut in ejus amplexum feror, quando ecce derepentè existit mihi à tergo ex ipsis quasi manibus elapsa.

§. 3.

ET tamen hanc ipsam doctrinam impertiens hominibus Magister noster suo quodam ordine pedetentim blandeque noverat allicere homines atque inducere quo volebat: dilatabat animum meum præsidiis Philosophiæ suæ, & restringens ad unum omnia, contrahebat me ad unam cælitus inditæ rationis moderationem ac regulam.

f. 4. p. 1.

EGO verò cum vellem sistere & frui jam partis, omnino non poteram: Ubi ergo jam exhauseram quodammodo meas animi vires, sic prorsus erat ac si daretur quidpiam quod consisteret erectum ante oculos meos. Cæterum quamvis ardenter optarem assequi & amplecti illam, adhuc tamen non habebam viam ac modum quo votorum compos fierem; adeoque hærebam attonitus ad doctrinæ hujus virtutisque celsitudinem & profunditatem.

p. 2. §. 1

C*Onfucius* ægrotabat, nec sine periculo: Quo intellecto discipulus *çu lu* gratificaturus Magistro submisit jussitque aliquot discipulos assistere ægrotanti, & esse veluti honorarios quosdam ministros, & funus etiam, si opus foret, cum splendore & apparatu p ocur are.

§. 2.

VERUM ubi morbus nonnihil remisit; *Confucius* re cognitâ haudquaquam probans studium hujusmodi gratificandi; ah! inquit, à quanto jam tempore discipulus iste *Teû* res agit nec rectè nec sincerè! Nuper quidem mos & ratio permittebat mihi frequentiam istam ministrorum & splendorem domesticum: at nunc quando defunctus sum magistratu, adeoque nullos, uti par est, habeo Ministros publicos; si tamen ambitiosè me gerens videar habere Ministros istos, ego quem tandem fallam? certè ut fallam oculos mortalium, an fallam etiam ipsummet cœlum?

§. 3.

ET verò, mihi præ istâ morte obeundâ inter ministrorum istorum obsequia & manus, nonne fuisset multò gratius dulciusque emori inter duorum triumve discipulorum manus? Certè ego licet tunc haud potuissem magnifico illo proprioque præfectorum funere efferri; an ego propterea moriens inter vos, fuissem mortuus in viâ publicâ, ibique jacuissem inhumatus?

Tres paragraphos superiores concludit Interpres his verbis: Xím gìn yû çié

yû çié pím guêi pé chi cum, lh fú tien chi chîm , xeù lì chi chím , yé hào pú keù jû çù çu sò y guêi ván xí fá yè ; *hoc est : vir sanctus constitutus in praesenti discrimine gravis morbi, in syncerâ illâ voluntate obsequendi coelo, & rectitudine servandi quod ratio dictat, ne pilo quidem capitis temerè, sicut hîc patet, procedit.*

f. 5. p. 1.

CU cum hortaturus Magistrum suum ut talenta sua ad publicum bonum exerat. Si habeat, inquit, quispiam pulchram rarique pretii gemmam hoc tempore & statu rerum tam perturbato; eamne asservabit in arcâ & sic abscondet; an contrà exquiret cui aequo pretio divendat? *Confucius* haud ignarus quid isto simili significaretur, respondet: Vendatur sanè, per me licet, ô! vendatur sanè, at enim ego expecto aequum illius aestimatorem & licitatorem: Nec è re nostrâ est emptorem quaerere.

p. 2. §. 1.

COnfucius pertaesus temporum suorum desiderabat relictâ patriâ migrare ac degere inter novem gentes Barbarorum.

§. 2.

FOrte fuit qui dissuasurus diceret: Viles abjectique sunt homines isti. Quomodo hoc fiet? quî ibi deges? *Confucius* respondit: Syncerus virtutis ac sapientiae sectator ubi degit; quomodo vile quid abjectumque ibi detur?

§. 3.

COnfucius aiebat: Ego ex Regno *Guéi* cùm rediissem in patrium Regnum *Lu*, tum deinde musica operâ meâ pristino ordini ac puritati restituta fuit. Poëmata quoque *Yà & çum* singula obtinuerunt demùm suum statum, harmoniam scilicet, ac majestatem pristinam.

§. 4.

COnfucius aiebat: Foris versantem & in Republicâ tum servire, uti par est, Principi, & caeteris Magistratibus: domi verò degentem, tum servire parentibus fratribusque debitâ cum observantiâ: In luctu funebribusque officiis non audere non exerere vires omnes: Inter epulas denique non agere quidpiam per immoderatum vini usum, quod grave sit ac periculosum. Haec quatuor tametsi prima fronte facilia, reverà tamen difficilia sunt; atque adeo quomodo sint in me?

§. 5.

COnfucius fortè consistens ad ripam fluminis, & perennem illius fluxum contemplatus innuensque in viâ virtutum non esse sistendum aiebat ut eunt & fluunt hoc modo aquae istae, nec sistunt cursum suum diu noctuque:

f. 6. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat; Ego adhuc quidem non vidi qui sic gauderet virtute, sicuti gaudet quis formosi oris corporisque elegantiâ & venustate.

§. 2.

Confucius aiebat: Exempli gratia: Molior ego ex aggestâ continenter humo collem: priusquam perficiatur is, uno, qui ad operis integritatem etiamnum desideratur corbe, cæptum opus intermittitur; planè ego sum is qui intermitto, mea unius, hæc culpa est. Contraria planè constantiæ ratio est: Ipsa quantumvis lentè, perficit tamen res quantumvis magnas; quia cœptum opus nescit intermittere. Exempli gratia: ego planæ telluri licet aggeram quotidie unum duntaxat corbem humo onustum: Tamen si assiduè progrediar aggerendo, mei progressus erunt, mea perfecti tandem collis erit gloria.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Dicente me, seu, docente quidpiam, qui non esset iners ac segnis, sed actutùm factis conaretur explere, quod faciendum esse ex me didicerat, enim verò fuit is discipulus meus *Hoêi*.

§. 2.

Confucius loquens de eodem *Yên-yven*, præmaturè defuncto aiebat: Proh dolor! Ego quidem videbam ipsum magnis passibus progredientem: At necdum videbam illum desistentem.

§. 3.

Confucius simili quodam hortaturus suos ad constantiam aiebat: Seges quæ modò nascens viridantem protrudat herbulam, & tamen deinde nullos proferat flores, datur utique: Rursus, efflorescens jam seges, & tamen deinde nullos excludens fructus, datur similiter.

f. 7. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Pueros ac juvenes par est suo quodam modo vereri: Nam cui tandem constat olim illos non meliores futuros quàm sint modò, sic ut etiam superent nos ipsos? Cæterùm qui quadragenarius vel quinquagenarius jam sit, & tamen necdum habeat nomen aut famam; ejusmodi qui sit, equidem non est dignus, quem quis vereatur: actum est.

§. 2.

Confucius ait Prolata cum fide ac veritate monentis verba, licet etiam subaspera, potestne quis non audire ac suscipere, æquo saltem animo, si minùs læto? Cæterum proficere ex illis & emendare, hoc est enimverò maximi faciendum. Rursus per ambages quasdam paulatim insinuatis consiliis & admonitionibus, an potest

quiſquam non gaudere? quanquam proficere hîc, & ruminari illas identidem, hoc eſt enim verò primum maximeque neceſſarium. Quod ſi gaudeat quis tantùm, & interim non expendat ac rumine-tur id quo gaudet; nec paſcatur cibo, quo videtur uſque adeò delectari: Item ſi quis excipiat reverenter monita ſyncera & recta; & interim mores ſuos non conformet cum eis ac nihil emendet; ego certè non invenio quò pacto me geram cum ejuſmodi homine: Actum eſt, oleum & operam uterque perdimus.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Nihil æquè ſit cordi atque cordis ſynceritas ac fides. Non contrahas amicitiam cum eo, qui ſit minus bonus quàm ſis tu ipſe. Peccaſti? ergo ne dubites aut verearis emendare quod peccatum eſt.

§. 2.

Confucius aiebat: Trium legionum (id eſt, militum 37500.) exercitui maximè repugnanti, ſuus quandoque poteſt eripi ductor & abripi in ſervitutem. Quantumvis autem tenui abjectoque homunciōni non poteſt ullâ vi eripi liberæ mentis arbitrium.

§. 3.

Confucius collaudans ſuum diſcipulum *Yeû*, ſive *çù lú* aiebat: qui indutus jam tritam ac laceram, eamque ex viliori cannabe togam unà cum aliis ſodalibus indutis pelles vulpinas, & pelliculas *hô* (Hô *ſpecies eſt animalculi, cujus pellis rari eſt pretii*) conſiſteret, & tamen nequaquam erubeſceret; fuit is ſanè diſcipulus *Yeû*.

f. 8. p. 1. §. 1.

IDEM confirmat eandem laudem ex odâ quæ ſic habet: Quiſquis non eſt invidus, nec cupidus; ad quos tandem uſus non erit apprimè idoneus?

§. 2.

Çu-lú præconio Magiſtri ſui lætus, per omnem deinde vitam recitabat hunc verſiculum. Quod advertens *Confucius*, & diſcipulum juſto plùs ſibi placentem repreſſurus ſic ait: Iſta laus & virtus quâ fit ut vaces invidia & cupiditate, quomodo ſufficiat ut illicò ſis apprimè idoneus ad omnia, ſic ut nihil jam deſideretur amplius?

§. 3.

Confucius aiebat: Tempore brumali tum demùm ſcitur an pinis & cypreſſis ſua deinde folia decidant. Illuſtre ſpecimen illorum (inquit Colaus) quos tranquillâ Republicâ inter ſe mutuo perquàm ſimiles, turbatâ deinde afflictaque diſſimillimos fuiſſe probat, & fortes ab imbecillis, ſtultos à ſapientibus manifeſtè diſcernit.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Prudens non hæsitat anceps animi: Verè probus & innocens non mœret, fortis ac magnanimus non pertimescit ac trepidat.

§. 2.

Confucius aiebat: Sunt quibuscum possis pariter auspicari studium virtutis ac sapientiæ; nec tamen possis deinde cum iisdem decurrere viam ipsam, seu exercitare propria sapientum opera. Alii sunt quibuscum etiam possis decurrere jam cœptam viam, nec tamen possis deinde cum iisdem, propterea quod careant constantiâ, diu persistere in via & cursu. Alii rursus sunt quibuscum possis constanter persistere in cœptâ via cursuque, nec tamen deinde possis cum iisdem ad exactissimum virtutis ac sapientiæ æquilibrium exigere res omnes actionesque vitæ totius.

f. 9. p. 1. §. 1.

Citatur hic versiculus depromptus ex veteri Poëmate, quo degens quispiam extrà patriam, longèque absens, & fortè conspicatus arborem, cui similem natali in solo viderat; amici, quem in patriâ reliquerat, recordatus hunc in modum cecinit: arboris pruniferæ frondes ac flores flante zephyro in partem nunc hanc nunc illam agitantur assiduè. Ah! quomodo non te cogitem, non te expetam videre! Sed heu! inania sunt vota ista! Etenim domus utriusque nostrûm est invicem remota.

§. 2.

Confucius hinc quoque doctrinæ succum petens sic aiebat: dicit ille quidem cogitari ab se patriam & amicum; sed reverà non cogitat: nam hîc quæ tandem distantia datur? quasi dicat si quidem seria esset cogitatio, ad iter jampridem accinxisset sese. Nos quoque longè minori jure querimur distare à nobis virtutem ac sapientiam, de quâ sic cogitamus, ut cogitemus tantùm: Alioquin si cogitatio foret seria; jam nobis innata virtus ultrò rueret in amplexus nostros.

Insitata planè fuit, & quæ modum videatur excessisse, diligentia, quâ discipuli minutissima quæque & dicta Confucii *& facta, quin etiam situs omnes ac motus non observârunt modò, sed etiam literis ad memoriam posterorum commendarunt, & nos quoque fastidioso licet Europæo, prout jacet, obtrudimus.*

p. 2. §. 1.

Confucius agens cum iis qui erant ejusdem secum gentis seu familiæ, habebat modum quendam agendi valde syncerè & candidè. Videbatur non valere ullâ facundiâ, aut doctrinâ præ cæteris.

§. 2.

§. 2.

IDEM tamen quotiescumque versabatur in Gentilitiis Regum aulis, aut regio in Palatio, clarè distinctèque loquebatur, at sic rursus ut nihil non maturè, consideratè, attentè.

f. 10. p. 1. §. 1.

IN aulâ Palatii regii quo tempore cum præfectis variorum ordinum Regem suum præstolabatur, ipse cum inferioribus quidem & æqualis secum dignitatis præfectis loquens cum gravitate quâdam rectè solidèque se gerebat. Cum superioribus verò præfectis loquens, suam illam gravitatem temperabat affabili quadam comitate.

§. 2.

REGE jam præsente assistebat cum singulari & quasi anxiâ quadam reverentiâ majestatis Regiæ; sic tamen, ut simul placidè, præsentique semper animo.

§. 3.

REGE accersente ipsum, ac jubente excipere hospites dynastas, tum verò oris ipsius color mutabatur quodammodo: Item pedes euntis & gressus impediti videbantur.

§. 4.

QUotiescumque dynasta quispiam hospes accedebat salutaturus Regem; *Confucius* si quidem pro officio tunc assisteret; ipse tunc si reverenter quidpiam significaret iis qui secum assistebant sive ad lævam sive ad dexteram. (*Reverenter, id est, eo ferè gestu, quo viri graves se mutuò consalutant; videlicet arcuatis utcunque brachiis, & manibus, quæ complicantur, ab ipso pectore paululum protensis.*) In illo, inquam, brachiorum motu, tamen ipsa vestis tam ante quàm retrò nunquam non concinne composita apparebat.

p. 2. §. 1.

ITaque factâ jam potestate introducendi hospitis in conspectum Principis, *Confucius* accelerato gradu hospitem introducens sinuosæ vestis laxas utrinque manicas velut alas quasdam æquabiliter expandebat.

Gressûs acceleratio reverentiæ signum est, ne scilicet vel minimo temporis spatio Princeps expectet hospitem visentem.

§. 2.

HOspes ubi jam abscesserat extra conspectum Principis; tum *Confucius* nihil cunctatus renunciabat hoc Principi dicens: Hospes jam non respicit ampliùs, hoc est, abivit.

Moris namque est, ut abscedens hospes iterum ac sæpiùs vel ad eum ipsum quem visit, si quidem ab hoc deducitur, vel certè ad aulam, ubi visitatio peracta est, conversus, postremo salutationis officio perfungatur.

§. 3.

EXponitur jam qua ratione se gereret *Confucius*, quotiescunque se sistebat Regi: Quando ingrediebatur ædium regiarum portam, demisso præ reverentia non tantùm animo, sed demisso etiam & prorsus inclinato corpore haud secùs ac si non ipsum caperet porta, ingrediebatur.

§. 4.

SICUBI consistendum illi esset, certè non consistebat unquam in media porta, per quam scilicet ipse Rex egredi & ingredi consueverat. Transiens per eandem non calcabat pede limen ipsum portæ.

§. 5.

PRogressus jam in interiora Palatii, & fortè transiens ante thronum Regium, tametsi Rex nondum adesset; tamen etiam tunc oris ipsius color mutari videbatur. Item pedes transeuntis ac gressus impediti videbantur. Quin & ipsius sermo videbatur etiam esse impeditior.

f. 11. p. 1. §. 1.

SI quando propiùs accedendum erat ad ipsum Regem considentem in solio, ambabus manibus attollens vestem per gradus conscendebat in aulam, demisso inclinatoque admodum corpore, non ausus vel oculos attollere: Tam studiosè interim represso anhelitu ut videretur quodammodo non respirare.

§. 2.

A Conspectu Regis egrediens, cum jam descenderet uno alterove gradu; protinùs explicabat pristinum oris colorem ac speciem, ipse exhilarati jam instar. Deinde ab ultimo gradu aliquantò properantiùs pergebat explicato jam non tantùm curis animo, sed etiam explicatioribus hinc inde vestis suæ manicis eleganter incedens, & repetens proprium muneris sui locum cum cura & reverentia quadam inibi inter alios præfectorum consistebat.

§. 3.

COnfucius quotiescunque legabatur ab suo Principe, qui primi erat ordinis, jamque alteri sistebat sese, manu tenebat insignia sui Principis inclinato reverenter corpore haud secùs ac si non esset par sustinendo ponderi tantæ dignitatis. Si quando attollebat ea, brachia sic conformabat ac si reverenter alterum salutaret: Si demittebat paululùm, utebatur gestu quasi offerentis quidpiam alteri. Inter hæc autem præ curâ, quâ tenebatur, ac metu, mutabatur, sicut confligentium color, & os, oculique mutari solent sub initium certaminis. Gressus item accelerato quidem & simul irretito similis, prorsus ac si pondus quodpiam traheret pedibus affixum.

p. 2. §. 1.

QUotiescumque Regis sui nomine offerebat munera alteri vel Regulo vel dynastæ; habebat affabilitate simul ac gravitate contemperatam oris speciem.

§. 2.

VErum cum privata deinde offerret munera suo ipsius nomine; tum plusculum nescio quid hilaritatis ad illam ipsam affabilitatem accedebat.

§ 3.

HOC & sequentibus paragraphis exponitur cujusmodi ferè vestes *Confucius*, quo modo, & quo tempore gestaret. Philosophus noster ad usum habitumque vulgarem non adhibebat unquam coloris flammei & subobscuri, coloris item rubei seu purpurei ornamentum collaris instar ac fimbriæ, supremæ infimæque oræ vestium assutum: hoc enim colore duntaxat utebatur in funeribus; illo in sacrificiis.

§. 4.

ITEM ex vulgari illo colore rubro, & violaceo vergente ad rubrum non conficiebat unquam vulgaris & domestici usûs vestes, tam gaudebat Philosophus nativa rerum simplicitate: Tum quia colores iidem apud matronas ac virgines in pretio ac usu erant.

§. 5.

PER menses æstivos vestem illam simplicem ac raram, quæ tunc vulgò erat in usu, sive esset contexta subtiliùs, sive rudiùs) ex *Co pu* scilicet, quæ species videtur quædam esse cannabis) nunquam non interiori alteri vesti superinduebat, adeoque æstivam illam faciebat extimam: Studio nimirum modestiæ, honestatis, ac verecundiæ; ne quid alioqui de corporis nuditate transpareret.

f. 12. p. 1. §. 1.

ERAT illi hyberno tempore sub nigrâ togâ ex agninis pellibus toga item nigra: Sub alba veste ex cervinis hinnulorum pellibus toga item alba: Sub croceâ veste ex vulpinis pellibus toga item crocea.

§. 2.

EA quâ vulgò domi suæ utebatur toga pellicea, promissa quidem erat: At contractior tamen ejusdem dextra manica, quo esset ad res contrectandas expeditior.

§. 3.

OMnino sua illi erat nocturna ad quietem vestis tam longa atque totum corpus, & insuper habebat alteram medietatem ejusdem corporis tegentem. Cæterùm vestis hujus potissimus erat illi usus jejunii tempore.

§. 4.

VUlpinæ, & animalculi *Ho* dicti pelles, utpote spissioribus instructæ pilis erant illi ad domesticos usus ac vestes hyberno tempore.

§. 5.

EXcepto luctûs tempore nulla res erat vel ad usum, vel ad ornatum, quam non & ipse more virorum gravium ex cingulo v. g. suspensam gestaret.

§. 6.

SImon utebatur semicinctio (utebatur autem assiduè tum in aulâ, tum etiam cùm sacris operabatur) id certè quo domi suæ passim utebatur, erat toga brevior lateraliter aperta, parsimoniæ, modestiæque, & commoditatis etiam gratiâ.

p. 2. §. 1.

PEllis agninæ togâ & nigri coloris pileo (quod essent propria festivi faustique temporis) non obibat lugentium officia.

§. 2.

CAlendis cujusque mensis, etiam tunc cum non fungeretur publico munere, omnino tamen solemni cum habitu vestium cæteros inter Magistratus Regis salutandi gratiâ in aulâ comparebat.

§. 3.

QUO tempore jejunabat sacris daturus operam, omnino erat ei nitidissima mundissimaque vestis, index illius, quam studio tam impenso procurabat, puritatis internæ externæque. Cæterum nonnisi ex telâ gossipinâ ipsa erat.

§. 4.

EODEM jejunii tempore nunquam non mutabat rationem victûs, vino imprimis & carnibus abstinendo. Quin etiam quod ad ipsum commorandi locum attinet, omnino mutabat locum solitum. *Sancti nimirùm, ut Colaus concludit, sic venerantur spiritus, ac si hi ipsis præsentes assisterent: Idcircò abstinentiæ, continentiæque tam sedulo & tam sollicitè dant operam.*

Hactenus de habitu cultuque corporis; nunc quibus maximè eduliis, quo item modo, quo ritu, quâ temperantiâ vesceretur, exponunt discipuli.

§. 5.

AD rationem victûs quod attinet, non respuebat ipse simplicem orizam aquâ decoctam. A minutalibus ex carne vel piscibus non abhorrebat, quamvis essent valdè minutim concisa.

§. 6.

EDULIA propter tepentem humiditatem jam corrupta, exempli gratiâ, piscem jam cœptum resolvi ac putrescere, vel carnem jam corruptam non edebat. Quin etiam si color ipse eduliorum jam

rum jam fortè vitiatus erat, non vescebatur. Si odor item vitiatus erat, non vescebatur. Carentia debito temperamento condimentóve, non edebat. Immaturum quid, ut fruges, fructusve, non edebat.

f. 13. p. 1. §. 1.

SI quid sectum erat non aptè rectève, non edebat. (*Cum enim Sinæ rusticitatis esse putent, cibos attrectare digitis; atque adeò quidquid est eduliorum; quin & orizam ipsam, geminis paxillis, eisque oblongis perquàm scitè dextreque in os inserant: Idcircò nihil ferè carnis in mensam inferunt, quod non ante fit in frusta concisum.*) Si quod edulium non haberet suum embamma, seu intinctum, non edebat.

Nudum salem, uti nos, non exponunt Sinæ in mensâ: Sed ejus loco varii generis intinctus, necnon olera, & legumina sale condita, & orizæ cupidius edendæ perquam accommodata.

§ 2.

CArnis etiamsi esset copia, non tamen faciebat, seu, non sic ea vescebatur, ut excederet quantitate sua panis vel orizæ succum. Solummodò quod attinet ad vini usum, non habebat mensuram certam, quam sibi ipse præscripsisset: Nunquam tamen utebatur eo immoderatiùs; adeoque non accedebat unquam ad perturbationem mentis.

§. 3.

COEMPTO in triviis compitisque vino, coemptâ similiter carne siccatâ, veritus ut essent munda, non utebatur.

p. 2. §. 1.

NON abstinebat gingiberis esu, sed ad singula ferè adhibebat edulia; propterea quod excitet imprimis ipsos spiritus hominis, arceatque valetudini contraria.

§. 2.

UNiversim denique non multi cibi erat ipse.

§. 3.

QUO tempore parentales oblationes & epulæ exercebantur in Palatio Regio, non detinebat *Confucius* ne per unam quidem noctem carnes illas; quas peracto Ritu Rex ipse ad Magistratus & clientes suos de more dono miserat: Ritu autem privato domûs suæ, & in memoriam majorum domesticorum oblatas à se similiter epulas, & carnes non servabat ultra triduum. Quæ jam excessissent triduum, non edebantur à quoquam, quippe jam vitiari cœptæ.

§. 4.

INTER edendum non sermocinabatur, inter cubandum non loquebatur, nisi fortè interrogatus.

§. 5.

QUAMVIS uteretur cibo admodum vulgari parabilique, ex. gr. ex oleribus parato jusculo, omnino tamen libabat ex illo ipso tum suis majoribus, tum iis quorum opera industriaque hæc obvenerant humano generi; & sic planè perpetua quædam jejunandi ratio illa erat, geniique fraudandi.

f. 14. p. 1. §. 1.

HUmus ipsa storeis instrata Priscis erat pro sedili. Storeæ itaque non rectè collocatæ non insidebat, tanta illi vel minimis infimisque in rebus, recti erat cura.

§. 2.

COnsanguinei ejus & affines & populares cùm epulabantur; utentibus jam scipione, id est, sexagenariis primùm egressis, absoluto jam convivio, ipse mox deinde egrediebatur; nunquam non venerari solitus canos.

§. 3.

POpularibus eisdem per menses hybernos supplicationem instituentibus ad arcendos spiritus morbiferos, ut aiebant, ipse vestitum solemniorem induebat & consistebat in aditu suæ domûs & gradu orientali ubi visenti se hospiti consueverat occurrere.

Usum supplicationis hujus unà ferè cum familiâ Cheu *ortum habuisse docent Interpretes, &* Chu çù *quidem festivo cuipiam ludo fuisse non absimilem. At* Cham tûm ço *aliquid hîc à* Confucio *tributum fuisse observantiæ suæ adversùs Imperatorem, qui & ipse autumnali tempore patiebatur ritum hunc ludumve in aulâ suâ exerceri.*

§. 4.

MIttens quempiam suorum qui officiosè percunctaretur de valetudine amici degentis in diversa regione, demisso reverenter corpore iterum iterumque salutabat absentem amicum, haud secùs ac si præsentem cerneret, & eum qui ab se mittebatur, etiamsi famulus esset, tamen honorificè deducebat, in nuntio illum, ad quem nuntius destinabatur, honorans.

§. 5.

KI cam çu Præfectus Regni *Lù Confucio* dono miserat pharmacum. *Confucius* cum gratiis & cum honoris significatione admittens illud, candidè dixit: Ego non satis habeo perspectum, quid illi virtutis & efficacitatis insit: Atque adeo necdum ausim degustare

p. 2. §. 1.

EQuile *Confucii*, cum is Præfectum ageret, fortè conflagraverat: Is ergò redux ab aulâ obvio sibi nuntio domesticæ calamitatis, heus, inquit: An læsit ignis hominem quempiam, nihil interim sciscitatus de equis.

§. 2.

REGNI *Lù* Princeps cum honorabat eum cibario munere; certo certiùs componebat stoream, seu sedile, non secùs ac si Princeps ipse adesset: Ac primùm quidem delibabat ipse munus tum deinde cæteris impertiebatur. Idem Princeps quando mittebat ipsi munus honorarium carnis crudæ; *Confucius* indubitanter eam coquebat primùm; deinde verò offerebat majoribus vitâ functis. Denique idem suus Princeps si dono miserat ei vivum aliquod animal, haud dubiè alebat illud ac sustentabat sollicitè, neutiquam, ausus absumere Regiæ beneficentiæ vivum argumentum.

§. 3.

SI quando assidens ad latus, epularetur unà cum suo Principe; ipso Principe majoribus suis de more jam libaturo singula edu-liorum; *Confucius* præ modestiâ nolens uti jure suo hospitis, quo licebat ipsi quoque libare similiter, hoc unum faciebat: Admodum dexterè Principem antevertens edulia singula prælibabat. Dixisses non tam convivam esse Principis, quàm prægustatorem.

§. 4

SI ægrotaret *Confucius*, & Rex viseret ægrotantem; tum ipse ad ortum obvertebat caput: Item superimponebat sibi in lectulo decumbenti solemniores vestes (quibus uti consueverat, quotiescumque Regem adibat salutandi gratiâ) Ipsis autem vestibus superinducebat majus honoratiusque cingulum.

f. 15. p 1. §. 1.

A Rege jussus accersi *Confucius*, non expectato curru suo domestico, confestim in viam se dabat pedes.

§. 2.

QUando ingrediebatur in majorem aulam gentilitiam memoriæ Principis *Cheu cum* dedicatam; inibi de singulis propè rebus percunctabatur.

§. 3.

AMicorum aliquo fortè mortuo, si quidem is non habuisset ad quem funeris procurandi gratiâ prefugeret; *Confucius* tum dicebat: in me sit ista cura procurandi funeris.

§. 4.

MIssis ad se amicorum muneribus ac donis, etiamsi essent currus & equi, aliave majoris pretii; tamen exceptis duntaxat iis quæ prisco ritu oblatæ majoribus fuerant, carnibus, haud ulli reliquorum munerum exhibebat honorem.

§. 5.

QUando cubabat dormiendi causâ; tum quoque modestiæ decentiæque memor, non jacebat instar cadaveris, resupinus scilicet, ac fœdè distentus. Cum suis domi degens, & intra priva-

tos parietes, deponebat ipse quodammodo solitam gravitatem.

p. 2. §. 1.

CONspicatus quempiam indutum veste lugubri, quamvis alioquin summè familiarem sibi, certissimò tamen mutabat oris speciem, ex intimo quodam sensu commiserantis animi. Conspicatus item quempiam coopertum solemni pileo, & qui proprius esset Magistratuum, vel quempiam orbatum luminibus, etiamsi privatim cum eis ageret; haud dubiè tamen cum reverentiâ & honore tractabat illos.

§. 2.

CUicunque lugubrem induto vestem, etiam tunc quando vehebatur curru, assurgebat ipse honoris gratia, in anteriorem partem sui currûs incumbens. Similiter assurgebat ei qui deferebat Codicem publicum, quo populi totius nomina continebantur; in eo populum veneratus universum.

§. 3.

SI quando celebraretur opiparum splendidumque convivium in gratiam *Confucii*; ipse videns mensam tot epulis instructam, reliquumque apparatum; haud dubiè mutabat oris speciem, & protinùs assurgebat, gratias acturus hospiti pro delato sibi honore.

§. 4.

AD repentina tonitrua, nec non ad ventos sævos atque terribiles, nunquam non mutabat oris speciem, sacro quodam perculsus horrore, reverentiamque suam erga supremam cœli majestatem haud obscurè declarans.

Sed hoc minime novum in Philosopho, quando & ipse & Prisci Sinarum Reges per nocturnas quoque horas è strato se proripere solebant, cælo fulminante, vel tonante; & solemniori operti pileo ac veste, placandæ iræ cœlesti ritè operam dare; uti ex libris eorumdem constat.

§. 5.

QUando conscendebat *Confucius* currum; nunquam non erectus stans arripiebat habenas.

§. 6.

IN ipso curru existens non retrò convertebat oculos: nihil etiam præproperè seu præcipitanter dicebat: Rem nullam suo monstrabat digito.

f. 16. p. 1. §. 1.

AVIS ad primam speciem & aspectum aucupis, à quo sibi strui videt insidias, hoc ipso protinùs evolat in altum, longeque volans aufert sese, ac deinde circumspiciens accommodatum sibi tutumque locum, sistit inibi secura & conquiescit.

p. 2.

§. 2.

Confucius, uti memorant discipuli, ruri conspicatus aliquando gallinam sylvestrem, suspirans, aiebat: Quam ego nunc conspicor, in montis vertice gallina sylvestris, ut novit ipsa suum tempus! ut novit ipsa suum tempus! volandi scilicet, quiescendi, &c. unam in his omnibus magistram sequens naturam. Hæc dicenti Philosopho assistens discipulus *çu lu* eminus & ipse contemplabatur avem, non sine desiderio ejusdem capiendæ. Verùm ter gracillans ipsa properè sustulit sese & avolavit; re ipsâ, fugâque illâ confirmans id quodammodo, quod supra dictum fuerat

• *Salubrem ex his doctrinam Colaus noster eruit, dum ab ipsis quoque brutis animantibus discere nos voluit, rerum rectè agendarum tempus & occasionem negligi haud oportere ab homine, cui non natura tantum, sed ipsa quoque ratio Dux & Magistra est.*

LIBRI TERTII
PARS SEXTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait: Priores, sive Majores nostri in observantiâ concordiâque mutuâ, id est, in obeundis officiis subrustici homines erant, si quidem audiamus fastidiosæ ætatis nostræ sententiam. Posteriores verò, nos inquam, ipsi, qui imperante familia *Cheu* luxurie copiâque tantâ rituum & cerimoniarum efflorescimus, in observantiâ concordiâque mutuâ eximii clarissimique viri sumus scilicet.

§. 2. Nihilominùs quantum spectat ad usum exercitiumque tam observantiæ illius quàm concordiæ, tum ego certè sequar priores meos.

§. 3. *Confucius* reminiscens discipulorum, quorum alii diem obierant; alii Magistratum alibi gerebant, non sine gemitu aiebat: olim qui sequebantur me in Regnis *Chin* & *çai*, omnes jam non ampliùs accedunt ad hoc gymnasium meum.

p. 2. §. 1. Hac occasione commemorantur discipuli omnino decem, laborum socii, & quâ quisque laude maxime præstiterit, exponitur, & virtutum quidem exercitatione celebres erant imprimis quatuor: *Ten yven*, *Mim çu kien*, *Gen pe nieu*, *Chum cum.* Dicendi

arte & facundiâ *çai ngo*, & *çu cum.* Arte industriaque administrandi Rempublicam *Gen yeu*, & *Ki lu.* Litterarum peritiâ elegantiaque *çu yeu*, & *çu hia.*

§. 2. *Confucius* ait: Unus ex omnibus *Hoei* non adjutabat me dubia scilicet proponendo. Ex meis etenim sermonibus sententiisque non erat vel una, quâ non vehementer lætaretur: Supervacaneum ducebat scilicet quidquam interrogare.

§. 3. *Confucius* exclamans in laudem discipuli sui ait: O virum raræ pietatis obedientiæque *Mim çu kien*! Alieni quippe non discrepanr ab ejus patris matrisque, necnon fratrum natu majorum minorumque sermonibus, quibus ejusdem pietas & obedientia celebratur: Una est vox scilicet omnium, & admirabilis consensus.

Discipulus iste suave dedit specimen & charitatis & prudentiæ etiamnum puer. Matrem propè infans amiserat, duxeratque pater uxorem alteram. Ex hâc nati sunt ei duo filii, quos illa quidem fovet ut mater, & adversùs brumæ asperitatem fulfultis gossypio vestibus munit imprimis, privignum interim, ut noverca negligens. Eum fortè pater brumali die currum jusserat agere: Quando malè amictus puer tantum non obriguit frigore. Pater cognita rei causâ indignabundus statuit uxorem domo ejicere: Quod animadvertens pius filius, supplex & cum lachrymis; parce inquit, ô genitor! Parce matri, ut parcas filiis: Hæc enim si maneat; ego duntaxat unus patiar incommodi quidpiam: At si dimittitur, jam tres omnino filii plurimum patiemur. Fregit amoris illa vox iram patris, & ex novercâ matrem fecit.

f. 2. p. 1. §. 1. Discipulus *Nân yum* quotidie iterum ac tertio repetebat odam *Pe quei* dictam, quâ tum alia documenta, tum ea potissimùm continentur, quæ prudenter & considerate loqui nos docent: *Confucius* ob eam rem sui fratris natu majoris filiam in uxorem ei tradidit.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* quæsivit à *Confucio*, discipulorum ejus ecquis esset studiosior? *Confucius* respondit: Unus fuit *Yen hoei* omnium studiosissimus. At infelix post perbrevem usuram hujus vitæ immaturus obiit: Nunc autem proh dolor! actum est; neque spem video similem discipulum nanciscendi.

p. 2. §. 1. *Yen yven* defuncto, *Yen-lu* ejusdem pater satis importuna cum simplicitate flagitavit sibi *Confucii* currum, ut ex eo, seu, ejus pretio conficeret extimum loculum.

§. 2. *Confucius*, qui tunc Præfectus erat Regni *Lu*, parentum affectum plerumque cæcum erga prolem suam hic notans, reverà, inquit, sic est: Qualiscunque tandem sit soboles, sive valeat ingenio, sive non valeat; tamen unusquisque pater patrocinatur suo filio. *Li pe yu* filius meus, & quidem unicus, ubi mortuus est, habuit sarcophagum suum, sed vulgarem, & sine extimo illo loculo;

apparatu scilicet ad meam tunc temporis conditionem accommodato. Ego certè non pedes incedam: ut conficiatur extimus loculus ex curru meo. Quandoquidem enim ego nunc inter Præfectos sum novissimus (modestiæ gratiâ sic loquitur) nequaquam me convenit peditem incedere.

f. 3. p. 1. §. 1. *Yen-yven* defuncto suspirans *Confucius* aiebat: Proh dolor! Cœlum tumulavit me! Cœlum tumulavit me!

§. 2. *Yen-yven* defuncto *Confucius* plorabat & supra modum lugebat. Quo animadverso discipuli dixerunt: Tu, ô Magister, nimium indulges luctui & lachrymis.

§. 3. *Confucius* haud aliter ac si evigilasset ex sopore, quid egi? inquit, num ploravi & luxi immoderatius? Planè sic res habet: modum nescit vehemens dolor.

§. 4. Peccatum est à me: Quamquam si non talis ac tanti viri causâ lugeam acerbiùs; cujus tandem causâ lugebo?

§. 5. *Yen-yven* defuncto discipuli desiderabant sumptuosius sepelire ipsum. *Confucius* ait: Non convenit. Ratio namque funeris accommodanda est ad conditionem illius, quam vivens obtinebat is, cujus funus ducitur.

§. 6. Discipuli nihilominus sumptuosè eum sepeliverunt.

§. 7. Non probavit rem *Confucius*, qui suspirans, inquit, discipulus meus *Yen hoei*, in vivis considerabat me prorsùs uti patrem. At ego nunc, quamvis maximè velim, non possum considerare illum uti filium, quippe qui sepultus præter ordinem moremque discessit ab institutis majorum: At certè, non ego sum in culpâ; sed vos quotquot estis discipuli mei.

p. 2. §. 1. *Ki lu* quæsivit à Magistro suo, quî serviendum sit spiritibus? *Confucius*, tu, inquit, necdum probè nosti servire hominibus, qui ante oculos tuos versantur quotidie; quomodo poteris servire spiritibus à nostro mortalium sensu tam remotis? Ergò liceat mihi saltem (inquit idem discipulus) Exquirere abs te de morte. Respondet: Necdum probè nosti vivere, quomodo nosces mori?

§. 2. *Mim-çu* discipulus unà cum aliis adstabat lateri *Confucii* câ cum serenitate habituque corporis, ut non obscurè proderet interiorem recti animi statum. *çu lu* verò animosâ intrepidaque specie. *Gen yeu* & *çu-cum* constantiam nescio quam & integritatem prodente ipso habitu specieque oris & corporis. Quæ omnia observans *Confucius* gaudebat, quod speraret in adita sapientiæ aliquando ingressuros.

§. 3. Quamquam quod attinet ad discipulum *Yeu* (seu *çu lu*) quam vereor, inquiebat, ne illi præfervida sua indoles sit fraudi: non obtinebit suam mortem placidam & connaturalem. Præsagos

Magiſtri metus probavit eventus : miſerabili enim in bello morte occubuit adhuc vivente *Confucio.*

f. 4. p. 1. §. 1. Regni *Lù* homines, id eſt, tres familiæ præpotentes, quæ oppreſſa ferè authoritate Principis potiebantur rerum, moliebantur novum Regni ſui ærarium, propterea quod vetus minaretur ruinam.

§. 2. Conſultus hac in re *Mim-çu-kien* ſic ait : Secundum veterem ſuam formam ſi reſtauretur, ecquid vobis videtur ? Quid obſecro, neceſſe eſt denuò extruere à fundamentis novum ærarium, & in labores ſumptuſque tam immodicos populum conjicere.

§. 3. *Confucius* hoc audito gaviſus, reverà, inquit, iſte vir non loquitur, niſi perparce. At cum loquitur, omnino ſcopum attingit, & quæ dicit, conſentanea ſunt rationi.

§. 4. *çu lu* muſica delectabatur quidem, ſed ea, quæ Martem & arma reſonaret; longe ſecùs ac ſuus Magiſter. *Confucius* itaque cum forte audiret diſcipulum hunc domi ſuæ canentem fidibus, quid audio : inquit, diſcipuli mei *Yeu* inſtrumentum quid facit in mea domo ?

§. 5. Condiſcipuli propter hoc Magiſtri dictum minus jam honorabant, & tantum non aſpernabantur ipſum *çu lu*. Quod animadvertens *Confucius*, abſit, inquit, ut hunc virum aſpernemini. Diſcipulus *Yeu* jam certe ſubiit in aulam Philoſophiæ noſtræ ; quamvis necdum introivit in interiores ejuſdem ædes ac penetralia.

Condiſcipulus Gen yeu *fortè ſignificaverat ipſi* çu-lu, *quam non probaretur Magiſtro ejus muſica : ea res ſic afflixit hominem, ut diem totum nihil admitteret edulii. Uſque adeò dolebat aliquid ſui non probari Magiſtro. quod hic audiens,* qui peccavit, *inquit*, ſed *quod peccatum eſt, vult protinùs emendare, is progreſſum fecit haud pœnitendum, quo lb nem çai, ki çin y hu.*

p. 2. § 1. *çu-cum* percontatur de duobus condiſcipulis *Su* & *Xam*, uter eſſet ſapientior ? *Confucius* reſpondit : *Su* excedit, *Xam* verò non pertingit. Ambo deerrant à medio.

§. 2. Ait iterum *çu cum* : ſi ita eſt, ergo *Su* antecellit ſapientia alterum.

§. 3. *Confucius* ait : Proprius ſapientiæ locus eſt medium, quod qui tranſilit, ſimilis eſt non attingenti.

§. 4. *Ki xi* dynaſta præpotens & Præfectus Regni *Lu*(inquiebant diſcipuli ad *Confucium)* nunc opulentior eſt quam ipſe fuerit *Cheu-cum* frater *Vu-vam* Imperatoris. Interim verò *Gen kieu* domeſticus adminiſter ipſius, pro ipſo congerit immodica tributa, & operam confert ei locupletando.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* hæc audiens, qui res, inquit, tam alienas gerit à doctrina mea & ratione, non eſt meus diſcipulus. Vos ô diſcipuli

ô discipuli mei, pulsare nunc oportet tympana; voces, inquam, animosque & studia jungere, & oppugnare illius improbitatem stultitiamque.

§. 2. Exponit hîc *Confucius*, quid etiamnum desideret in quatuor discipulis sibi charis imprimis; *Chai*, inquit, syncerus est ille quidem ac sedulus, at rudis est etiamnum multarum rerum.

§. 3. *çem-çan* (is ipse qui librum *Ta-hio* in lucem edidit) tardior est & parum acutus ac perspicax.

§. 4. *Su* justo plus tribuens exteriori cultui & compositioni.

p. 2. §. 1. *Yeu* (seu *çu-lu*) asperis adhuc & inconditis subrusticisque moribus est.

§. 2. *Confucius* aiebat: Meus *Hoei* ô quam is prope aberat à verâ virtute! Sæpè ad extremam rerum penuriam redactus fuit, & ne tum quidem à suscepto virtutis proposito recedebat.

§. 3. Secùs verò discipulus meus *Su* suo se regebat arbitrio consilioque, & non acquiescebat cœli dispensantis opes arbitrio; sed opes imprimis studiosè cumulabat; cumque valeret ingenio industriaque, idcircò ubi quid moliebatur, tum plerumque ferè optatum res habebat successum.

f. 6. p. 1. §. 1. *çu-cham* percontatur de bonorum hominum ratione & viâ, eorum scilicet qui citra studium, nativâ quâdam facilitate indolis ac bonitate sunt prædìti. *Confucius* respondet: Tales ut censeantur & sint, non illi quidem necessario insistent vestigiis Sanctorum ac Sapientium; Contenti sanè sint nativis illis, ut sic loquar, opibus suis; sed etiam revera sic non ingredientur unquam in adyta penetraliaque sapientiæ, ad quæ sola nativa bonitas non pertingit.

§. 2. *Confucius* ait: Discurrat quispiam ac disputet de rebus optimis, nec copiosè modò, sed etiam solidis firmissimisque rationibus, sic ut talis habeatur ab audientibus, qualem sonat ipsa oratio; an hic illico censendus erit vir virtutis solidæ, an fucatus & fictus?

§. 3. Discipulus *çu-lu*, Magistrum interrogat: An posthac ubi quid audivero abs te, hoc ipso mox exequar ac perficiam? *Confucius* respondet: Sunt tibi pater & frater natu major etiamnum superstites, illos tu audias licet. Quo pacto igitur ubi quid audiveris abs me, hoc ipso mox perficias? Alter discipulus *Gen yeu* dictus similiter Magistrum interrogat: Num ego posthac ubi quid audivero abs te, mox perficiam? *Confucius* ait: Omnino sic age: Audi me, & quidquid audieris protinùs & animosè fac perficias. Tertius *Cum si hoa* dictus, admiratus magistri responsum tam dissimile in re tamen simillimâ, quid hîc, obsecro, mysterii latet, inquit: *yeu* discipulus tuus interrogavit, ubi quid audivero abs te, moxne perficiam? Et tu res-

t

pondisti, sunt tibi pater & frater natu major superstites, illos audi: Alter discipulus *Kieu* seu *Gen yeu*, item interrogavit, ubi quid audivero ab te, moxne perficiam: & tu respondisti: quidquid audieris, protinùs fac perficias. Ego *Che* (parvum nomen est *Cum si hoa*) hæreo incertus & perplexus responso tam dispari. Ausim itaque sciscitari abs te, quid sibi hoc velit: *Confucius* respondit: Discipulus *Kieu*, uti nosti, timidi & imbecillioris animi est: Facilè cedit ac retrocedit; idcirco incitandus & propellendus fuit ut à me audita mox perficeret. Alter verò *yeu*, animosior est justo, & cum arrogantia quadam ardet antecellere cæteros; & idcirco reprimendus fuit & rejiciendus ad parentes & fratres, ut iis morem gerens, modestior evadat.

p. 2. *Confucius* erat cum cura & metu non mediocri in ditione *quam*, idque propter periculum sanè præsens, in quod ipsum conjecerat sua species & forma corporis admodùm similis alterius cujusdam Præfecti quem quidem sic oderant indigenæ, ut ad necem quærerent; jamque adeo armis obsidebant diversorium Philosophi: Cujus interim fidus Achates *yen yuen* tunc fortè retrò moratus aberat. Verùm non multò post adventu ejusdem aspectuque exhilaratus *Confucius*, reverà, inquit, jam ego te censebam esse mortuum. At ille absit hoc, inquit, optime Magister; te namque superstite, discipulus tuus *Hoei* qui ausim, vel qui sustineam injussus mori?

f. 7. p. 1. §. 1. *Ki çu gen* vir potens ac nobilis in Regno *Lu*, *Confucium* percontatur de duobus ejusdem discipulis, necnon Ministris suis & Consiliariis *Chum yeu* & *Gen kieu*, an scilicet possint vocari præstantes & magni administri.

§. 2. *Confucius* respondet in hunc modum: Ego illam tuam existimabam fore de re prorsus eximiâ & de viris admodum illustribus percontationem. Verùm nunc, uti video, de duobus istis hominibus, de *yeu*, inquam, & *Kieu* est quæstio tua: Quæ satis declarat, ignorari abs te, in quo posita sit laus & ratio magni administri.

§. 3. Etenim quisquis dicitur magnus administer & Consiliarius Principis, is omnino secundùm id quod jus & ratio poscit, servit Principi. Quod si nequeat servire hoc pacto; tum desistit ac renuntiat suo muneri.

§. 4. Nunc ergò duo isti *yeu* & *Kieu* discipuli quondam mei poterunt fortasse dici vulgares ac de trivio ministelli.

§. 5. Ad hæc rursus *Ki çu gen* ait: sit ita, non sint, inquam, primi ordinis ministri; at certè familiæ nostræ *Ki* nonne obsequentes erunt & obtemperabunt mandatis nostris.

p. 2. §. 1. *Confucius* respondet: Sic ut naturæ jura sanctissima violent, ut interficiant, inquam, patrem suum, vel Principem; eatenùs, etiam ipsi, quamvis alioqui parum fortes ac probi, haudqua-

quam tamen obtemperabunt. Tacitè significat suspicionem suam de ipso percontatoris animo, quod contra Principem suum aliquid machinetur.

§. 2. *çu-lu* præcipuus administer præpotentis familiæ *Ki*, authoritate gratiâque suâ perfecerat ut condiscipulus *çu-cao* ageret exiguæ cujusdam ditiunculæ *Pi* dictæ Præfectum.

§. 3. *Confucius* factum damnans, mihi crede, inquit, damno tu es huic homini *çu-cao* optimæ alioquin indolis ac spei dum immaturum, ad munus publicum inconsultè promoves.

§. 4. *çu-lu* etsi satis jam intelligeret, se istâ in re fuisse præcipitem, cum tueri tamen mallet errorem suum, quam ingenuè fateri; At enim, inquit, est ipsi populus, quem regat; sunt spiritus ditionis & agrorum præsides, quibus debita exhibeantur pietatis officia. Quid, obsecro, necesse est vacare prius litterarum monimentis, ac tum demum censeri studuisse? immo verò regere populum, & obsequi spiritibus, hoc ipsum studere est.

§. 5. *Confucius* immodestâ responsione suboffensus; enimverò, inquit, hæc est ratio cur oderim & execrer hujuscemodi garrulos, & errore novo tuentes errorem suum.

. f. 8. p. 1. §. 1. Fortè quatuor discipuli nimirum *çu-lu*, *çem sie*, *gen yeu*, & *cum si hoâ* ad latus Magistri considebant.

• §. 2. Avebat autem scire *Confucius*, quid singuli haberent in votis. Quod ut familiarius, fidentiusque exponerent; æquales sumus, inquit, quotquot hîc sumus; quod ego namque uno alterove die grandior sim quam vos sitis; non mei, seu, ætatis hujus meæ, rationem habeatis, quin loquamini fidenter.

§. 3. Quando vos degitis, privati, tum dicitis (opinor) haud rarò: non ego cognoscor, adeoque non est qui utatur meâ operâ: quod si ergo quispiam novisset vos, si perspectas haberet egregias dotes, ac facultates vestras; jamque adeò uteretur vestrâ operâ; tum quo maximè modo vos haberetis; quid, inquam, ageretis.

p. 2. §. 1. *çu-lu* nihil cunctatus, repentè, nec sine quâdam jactantiâ respondet: Mille quadrigarum dynastia (*continebatur, hac ambitu centum stadiorum Sinensium, id est, octo ferè leucarum nostratium; eratque propria Regulorum.*) Medio sita loco & conclusa sit quodammodo inter majora duo regna. Augeatur eadem & firmetur cum præsidiis bellicis, atque imprimis majoribus minoribusque militum legionibus. Inter hæc autem frequens adsit segetum frugumque fertilitas: Ego verò in tali re ac tempore gubernator sim istius dynastiæ; spondere profectò ausim, quod vixdum exacto triennii spatio potero efficere ut vel sic habeant subditi mei multum roboris & fidei, constantiæque, simulque sciant præ oculis habere æquitatem suæ causæ, patriæque libertatem; & me duce socioque fortiter

ubi fuerit opus, pro eâdem occumbere. *Confucius* hæc audiens subrisit.

§. 2. Tu verò discipule mi *Kieu*, sive *Gen yeu*, tu quid agitas animo. Respondet ille: Ditionem quampiam sexaginta, vel septuaginta stadiorum, vel hâc ipsâ minorem, exempli gratiâ, quinquaginta vel sexaginta stadiorum (*Hæc quatuor aut quinque leucarum ambitu continebatur, eratque propria dynastarum inferioris ordinis*) Ego si administrarem, vixdum exacto triennii spatio possem fortasse curâ meâ industriaque efficere ut affatim esset populo earum rerum, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ. Cæterùm quod spectat ad ipsos ritus officiaque civilia, necnon mutuam omnium inter se suoque cum principe concordiam, moresque & disciplinam Reipublicæ bene constitutæ; ad hoc perficiendum, sicut ipse sum impar, ita præstolor eximiæ virtutis sapientiæque virum, qui perficiat.

f. 9. p. 1. §. 1. Et tu, mi discipule (*he*, sive *cum si hoa*, tu quid moliris animo. Respondet: Ego similiter non facilè dixerò id posse me, quod *Gen yeu* pro modestiâ suâ prudentiaque negat se posse. Desidero interim (quod unum quoque possum) assiduè discere. In parentalium verò aulatum rebus propriis, apparatuque funebri, uti etiam cum celebrantur comitia extraordinaria Regulorum tantùm, & alia maximè generalia omnium; tunc ego cæruleâ indutus veste, & cum proprio loci illius temporisque pileo, optarem & mirificè gauderem assistere spectator, quin & agere inferioris ordinis administrum.

§. 2. Tu denique, mi bone senex *Tien*, sive *çem sie*, tu quid habes in votis. Ad hanc magistri vocem pulsare instrumentum desiit, sonoque fidium paulatim remittente, ac remoto tandem ab se instrumento, & consurgens respondit: Ego quidem planè dissentio ab illis trium condiscipulorum propositionibus ac votis. *Confucius* ait: Quid officit? non ideo tu nos cela, quid sentias & optes. Et verò sicut sua cuique studia sunt ac vota, sic quisque profatur & explicat sui animi sententiam & vota. Paret senex, & ait: Quod ego hîc & nunc expeto imprimis, tam est ætati meæ naturæque consentaneum, quam alienum ab omni specie cupiditatis & ambitionis. Porrò nihil est aliud quàm exeunte vere, verno habitu vestitum, id est, simplici, levique, & ad senile corpus jam accommodato: Unà cum pileatis, id est, qui adolescentiam jam excesserunt, quinque vel sex sodalibus eorumdem mecum studiorum: Item cum adolescentulis sex septemve deambulare in pomæriis australibus; ibique corpus abluere in fonte fluminis *y*. Deinde verò captare ventum in umbroso nemore *Vu yu* (locus erat ubi cœlo sacrificare consueverant, quotiescunque deprecabantur imminentem ex pluviæ defectu sterilitatem) Ac tandem alternis modulari suaviter, & sic lætos alacresque demum repetere.

petere. *Confucius* ista senis ingenui simplicitate delectatus, eique applaudentis instar & simul tamen suspirans, bellè tu, inquit, approbo quæ dixisti, *Mi tien.*

Varias approbationis hujus causas afferunt Colaus, aliique Interpretes; 1. Ut sic ostenderet Philosophus, haudquaquam probari ab se cupidinem dominandi. 2. Ut doceret alienum esse à sapiente jactantiam omnem & vanitatem. 3. Multò minus viro sapienti appetendum esse quidpiam, quod extra ipsum sit, & ab alieno pendeat arbitrio, seu cœli seu hominum. Ad extremum, approbare hic visus est sententiam çem sie, *quamvis alioqui j.cosæ similem, quia nimirum tendebat ad scopum longè præcipuum Philosophiæ suæ, qui quidem scopus erat charitas seu amor quidam communis erga omnes omnis ætatis homines; quo optabat grandævis pacem & tranquillitatem; inter æquales & amicos fidem atque concordiam; erga imbecilliotis ætatis adolescentes curam & commiserationem. Hæc Interpretes.*

p. 2. §. 1. Primis itaque tribus discipulis egressis, quartus *çem-sie* remanserat: hic *çem-sie* igitur sciscitatus ait: De horum trium discipulorum sententiâ & discursu, ecquid tibi videtur, ô Magister? *Confucius* respondit: Equidem quisque profatus est animi sui sensum ac votum, & nihil præterea.

§. 2. At inquit *çem sie*, tu ô Magister cur ridebas discipulum tuum *yeu*, quando is primo loco vota sua exposuit?

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* respondet: Administrandum est Regnum ex præscripto & normâ officiorum ac legum: In his verò primum obtinet locum modestia, submissioque animi. Hujus autem discipuli sermones & verba non significabant ullam modestiam: Atque hæc fuit causa cur subriserim.

§. 2. At (inquit senior) num solus iste desiderió tenebatur imperitandi? *Kieu* certè discipulo alteri nonne erat suum quoque in votis Regnum? At risum tenui, inquit, *Confucius* quia ejus oratio erat modestior; quod alioquin & ipse meditaretur regnum, cui dubium possit esse? Ecquando namque vidit quis in hoc imperio ditionem sexaginta vel septuaginta stadiorum, uti etiam quæ minor sit quinquaginta scilicet vel sexaginta stadiorum, quæ tamen non sit regnum?

§. 3. Sed enim (inquit hìc rursus senior) tertio discipulo *che* huic certè, nullumne fuerit in votis Regnum? Respondet *Confucius*: Nec ipse vacat dominandi cupiditate: Nam parentales principum majorum aulæ, ritusque funebres; item comitia illa extraordinaria, vel generalia, si non sint res propriæ Regulorum, ad quos tandem spectant res illæ? Quod autem optare se diceret agere tali loco & tempore inferioris ordinis administrum, suspecta mihi oratio est; Etenim *che* vir talis ac tantus, & ad maxima quæque natus, uti pro-

bè nosti, si fuerit parvus, si aliquando fungatur munere ministri tam vulgaris, uti visus fuit expetere, ecquis audebit, aut valebit esse magnus aut Princeps aut Regulus in adeo angustis seu ritibus, seu comitiis: quis sustineat illi se præponere, aut etiam assistere ad ipsius latus?

p. 2. *Yen-yven* consulit Magistrum de cordis innocentiâ & perfectione nulli non mortalium inditâ cælitùs; modumque exquirit illius recuperandæ. *Confucius* respondit: Vincere seipsum, atque ita redire ad primævum illud temperamentum naturæ rationalis, hoc est obtinuisse cordis innocentiam & perfectionem. Mortales universi vel unico die si vincerent seipsos & redirent ad temperamentum illud; tunc orbis universus rediret ad innocentiam nativam & perfectionem. Verumtamen ut quis operam det recuperandæ isti perfectioni; hoc & oritur & dependet ab ipsomet homine. Quomodo autem dependeat vel oriatur ab aliis hominibus?

f. 11. p. 1. *Yen-yven* ait: Liceat mihi denuò sciscitari abs te Magister ipsum quasi elenchum, seu seriem victoriarum suiipsius. *Confucius* respondit: Contra rationem ne quid cernito, contra rationem ne quid audito, contra rationem ne quid effator, contra rationem ne quem animi corporisve motum suscipito. *Yen-yven* his auditis, alacriter respondet: Mihi quamvis haud perspicaci, liceat tamen pro viribus opere ipso explere hæc tua documenta.

f. 12. p. 1. §. 1. Discipulus *chum-cum* similiter Magistrum consulit de cordis perfectione jam memorata. *Confucius* tria proponens media illius obtinendæ sita in attentione sui, observantiâ aliorum, & charitate, sic respondet: Sic egredere tuâ domo, tam præsens tibi, tamque attentus ad omnia, atque si visum eas magnum quemdam honoratumque hospitem. Sic impera populo, sic ei indicito opera publica, ac si offerres magnum sacrificium ritè peragendum: Reverenter, inquam, subditos tuos tracta. Denique tibi ipsi quod non vis fieri, vide ne conferas in alios: Hoc pacto sive verseris in regno publicus administret, non erit qui te oderit, aut de te conqueratur: sive verseris domi, è domesticis haud quisquam erit apud quem vel odio vel invidiâ labores. *chum cum* his auditis respondet: mihi quamvis haud perspicaci fas sit tamen exequi hæc tua documenta.

p. 2. §. 1. Alius è discipulis, cui *Su ma nieu* nomen, eandem quam duo priores quæstionem instituit de cordis perfectione.

§. 2. *Confucius*, ut hîc medeatur ægritudini hominis, nimium loquacis, sic respondet: qui innocens ac perfectus corde est, seu nativam cordis habet rèctitudinem, hujus verba cum tardiloquâ moderatione linguæ proferuntur.

§. 3. Num igitur (inquit) is cujus verba cum difficili illa mo-

deratione ac tarditate proferuntur, hoc ipso mox dicetur corde perfectus? *Confucius* respondet: Rectè agere arduum est ac difficile: loqui ergo rectè quis poterit sine tardiloquâ illâ linguæ moderatione? quasi diceret: Ut rectè loquaris, rectè prius agas necesse est: ad hoc autem necessaria est cordis custodia: Sed hæc rursus est difficultatis plenissima: Loqui ergò rectè, non est tam facile, quàm tu videris existimare.

f. 13. p. 1. §. 1. Idem *Su ma nieu* percontatus est de viro probo. *Confucius* respondet: Vir probus nec tristatur, nec timet, quemadmodum tu facis, qui propter fratres rebelles ac transfugas, te conficis immodico metu ac mœrore.

§. 2. Nunc igitur, inquit, qui nec tristetur nec timeat, hoc ipso dicetur vir probus? *Confucius* respondet: Interiora animi discutiens severo examine, nec inveniens tamen quidpiam vel erroris vel culpæ cujus eum pœniteat pudeatve, sic prorsus, ut nihil egerit rerum quod non vulgari possit inter homines, nullam volverit animo cogitationem, cujus nolit conscium esse cœlum (*Vu yo nien pu co yu tien chi*) ejusmodi vir, inquam, quorsum obsecro tristetur? Quorsum timeat?

p. 2. §. 1. Idem *Su ma nieu* cum mœreret nihilominus, & angeretur fratrum causâ, quos proxime jam perituros esse præsagiebat, miserum me! inquit, hominum plerique habent fratres majores & minores natu, & ego unus (uti malè suspicor) jam nunc illos non habeo.

§. 2. *çu hia* condiscipulus mœrentem solaturus ait: Ego audivi quandoque magistrum meum, cum diceret,

§. 3. Mors & vita habent inviolabilem quandam à cœlo legem. Opes item & honores in arbitrio sunt & potestate cœli; atque adeò neque hæc neque illa arbitrii sunt nostri.

§. 4. Quocirca verus Philosophus unius cœli arbitrio acquiescens unam rem agit, nimirum attendit sibi perficiendo, & nihil amittit negligitve quod in hunc finem usui esse possit. Cum aliis verò cujuscumque sint ætatis & ordinis, hominibus, observantiam benevolentiamque exercet. Verumtamen sic ut suis temperata sint ritibus officiisque omnia. Porrò qui de se deque aliis sic mereatur; ei quotquot existunt homines quatuor maria intra, id est, in orbe universo, omnes sunt majores natu fratres vel minores ex uno quasi sinu ejusdem matris effusi. Philosophus ergò quorsum angatur animo propterea quod nullos habeat fratres?

f. 14. p. 1. §. 1. *çu cham* Magister consulit de perspicacitate, quisnam illâ præditus esse censendus sit. *Confucius* respondet: Instar aquæ tacitè leniterque fluentis instillatas, seu quasi per cuniculos suos insidiosè subrepentes obtrectationes de corporaliter susceptis injuriis,

accusationes, non audire, nec illico credere. Hæc censeri potest & vocari perspicacitas, nec ampliùs requiritur. Iterùm dico: Subdolis illis ac virus suum blandè instillantibus obtrectationibus, ad commiserationem item denique movendam artificiosè compositis de manifestè accepto quodam damno accusationibus, nonnisi admodùm lentè, consideratèque aures ac fidem præbens, verè potest dici res quamvis abditas ac remotas habere tamen perspectas inusitatâ vixquè scrutabili quadam perspicacia. Nec aliud hîc opus est.

Colaus ubi locum hunc copiosa paraphrasi declaravit, concludit deniquè documentum istud viro Principi vel maximè debere esse cordi. Cum is enim suis unius oculis auribusque attingere debeat ditionis suæ quamvis amplissima res omnes, Si fortè vel aures habeat nimis faciles patulasque vel oculos parùm perspicaces; periculum fore, ne malevolorum & invicem invidentium mendaciis calumniisque, velut aquis occultis, & insidiatricibus oppleantur & hebescant sensus supremi capitis, brevique torrens ac illuvies insperata calamitatum totius Regni corpus obruat ac pessumdet.

§. 2. *çu-cum* Magistrum consulit de rectâ ratione gubernandi. *Confucius* respondet: Sit affatim annonæ tuis subditis. Sit affatim militum, rerumque necessariarum ad usus bellicos, in populo denique vigeat fides quæ respondeat fidei beneficentiæque ipsiusmet Principis.

p. 2 §. 1. Ad hæc *çu cum* probè quidem rem intellexi, inquit; sed nova mihi dubitatio suboritur. Quid si omnino non possit aliter fieri quin dimitteretur hîc unum ex hisce tribus ecquod primo loco dimitteres? *Confucius* respondit: Dimitterem milites. Armabit scilicet inermem turbam, sua cujusque fides erga Principem, mutuusque amor & concordia præstabit invictos.

§. 2. *çu-cum* denuò quærit: Quid si omnino non posset aliter fieri quin hîc quoque demeretur aliquid; ex his duobus, victu scilicet ac fide, utrum prius patereris tolli? *Confucius* respondet: Tolli paterer seu dimitterem victum: Quippe ab omni ævo omnes omnino sumus mortales. Malebat igitur *Confucius* subditos cum fide mori quàm hujus expertes, à suâ hominum conditione discedere. Certè ubi populus expers est mutuæ fidei, adeò non erigitur, aut coalescit in Rempublicam, ut contrà eum interire necesse sit.

f. 15. p. 1. §. 1. Regni *Guei* Præfectus *Kie çu chim*, *Confucii* discipulum *çu-cum* alloquens; cerimoniarum, inquit, nullus est finis. At certè sapiens nativam & ingenuam simplicitatem & sinceritatem habeat, & hæc sufficiat. Quid illa tam operosa, rituum morumque elegantia ad rem facit?

§. 2. Ad hæc *çu-cum*, ô quam, inquit, deplorandus est tuus ille sermo judiciumque de viro sapiente! Sermo quidem talis, ubi semel

ſemel temerè prolapſus eſt ab ore, etiam trahentibus quatuor equis, non tamen redibit ad linguam, ſeu jam eſt irrevocabilis.

§. 3. Certè exterior illa gravitas & compoſitio neceſſariò comitatur nativæ ſimplicitatis ſynceritatem, & hæc viciſſim comitatur illam: Alioquin quod erit diſcrimen Principis à ſubdito, ſapientis à ſtulto; uti tigridis & panthetæ pellis ſuis pilis nudata prorſus eſt ſicut canina aut ovina pellis item nudata ſuis pilis. Pili enim quamvis videantur eſſe ſuperfluum quid & contemptibile; reverà tamen pellium diſcrimen hîc faciunt.

§. 4. *Ngai-cum* duodecimus Regni *Lu* Regulus quæſivit à *Confucii* diſcipulo *Yeu-jo* dicens: Anni ſteriles ſunt & quibus fame laboratur, ad uſus autem meos, non ſuppetunt ſumptus neceſſarii: quid remedii?

§. 5. *Yeu jo* tacitè arguens Principis exactiones reſpondit: Cur non exigis decimas, ſeu unum de decem à tuis ſubditis? Nam hæc familiæ quidem nunc imperantis eſt regula.

p. 2. §. 1. Reſpondet Princeps: Duo de decem mihi adhuc non ſufficiunt; quorſum igitur iſtæ, quas inculcas, decimæ?

§. 2. Reſpondit iterum *Yeu jo*: quando ſubditis res abundat; Principi cuinam pariter non abundet? quando verò ſubditis non abundat; Principi cuinam tunc abundet?

§. 3. *Çu-cham* conſulit Magiſtrum quomodo quis in dies accumulet virtutem virtute, & diſcernat perturbationes animi? *Confucius* reſpondet: Statuere fundamentum in ſynceritate ac fidelitate ipſiuſmet animi, & in verbis actionibuſque omnibus veracem eſſe, ſine fuco & ſimulatione; in rebus omnibus ſemper convertere ſe ad id quod rationi maximè eſt conſentaneum, hoc eſt accumulare virtutes.

f. 16. p. 1. §. 1. Jam verò ut oſtendat animi perturbationem, nihil ferè eſſe aliud, quàm, velle aliis ea, quæ non ſunt arbitrii ſui vel poteſtatis, vel quæ ſunt inter ſe pugnantia ſic ait: Amando quempiam, optare eum vivere; odio habendo quempiam, optare eum mori: Imò etiam optatâ modò ipſius vitâ, mox rurſus optare eundem mori, cum jus vitæ neciſque ſit penes cœlum (idemque eſt de motibus aliis varii & inconſtantis animi) hoc ipſum eſt obnubilato perturbatoque eſſe animo.

§. 2. Regni *Çi* Regulus *Kim cum* percontatus eſt modum feliciter gubernandi à *Confucio*.

§. 3. *Confucius* perbrevi ſed perappoſito reſponſo multa complectens, ſic reſpondit: Rex ſit Rex; ſubditus ſit ſubditus, pater ſit pater, filius ſit filius.

p. 2. §. 1. Applaudens Regulus, ô, inquit, quàm laudo & approbo! verè ſic res habet: Etenim ſi Rex non ſit Rex niſi ſolo nomine: Subditus ſimiliter ſi non ſit ſubditus; pater non ſit pa-

ter; filius non sit filius; quia nimirum non agant quæ sint sui muneris & conditionis; jam lex omnis & ordo rerum; quin & usus ipse rerum pereat necesse est. Quamvis itaque sit mihi ex. gr. census amplissimus & annonæ vis maxima, ego num potero tunc illâ frui? quasi dicat: Improborum licentia, summaque perturbatio rerum omnium ne me quidem, qui tamen sum Dominus frui siner. Præsaga vox fuit: nam non diu post prod:torum insidiis miserabiliter Regulus occidit.

§. 2. *Confucius* discipulum *çu-lu* collaudans apud suos, ait: qui dimidio, ut sic loquar, verbo possit decidere lites, is nonne est discipulus meus *Yeu*?

§. 3. Ad laudem hanc addentes aliam condiscipuli, narrabant, quod idem *çu-lu* ne per spatium quidem noctis unius relinquebat promissa & datam fidem, quin accuratè præstaret.

f. 17. p. 1. §. 1. Hâc etiam occasione commemorant discipuli id quod sæpenumerò *Confucius* dicebat: in audiendis litigantibus ego sum sicut alii passim homines; sed oporteret imprimis hoc efficere ut non essent litigantes, aut lites.

§. 2. *çu cham* Consulit Magistrum de modo gubernandi. *Confucius* respondet: Ante omnia meditare quæ tui sunt officii, idque, meditare constanter & sine inertiâ. Deinde tracta negotia publica & aliis consule eâdem cum veritate & fide, quâ tibi ipsi, profectuique tuo consuluisti.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens perficit verbo & opere aliorum hominum virtutes ac laudes, juvando scilicet imbecilles, timidos ac jacentes erigendo, subdendo calcaria currentibus; nequaquam verò tuetur aut confirmat perditorum hominum licentiam & improbitatem; stulti verò improbique viam tenent planè contrariam huic viæ. Videat ergò vir Princeps (inquit Colaus) sibi ministros adsciscat: Talesne, quos veluti patronos ac duces ultrò sectetur omnis colluvies sceleratorum; an tales, quibuscum virtus omnis & innocentia conjungi gaudeat.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* percontatus est modum rectè gubernandi à *Confucio*. *Confucius* ut ad officium frugemque revocet, respondet: Regere, dirigere est, seu, rectificare: Tu ergò si præeas exemplo ad id omne quod rectum est ac honestum: ecquis tuorum audebit non esse rectus?

§. 3. Idem *Ki cam çu* cum angeretur animo propter latrones, consulebat *Confucium*. *Confucius* respondit: Si quidem tu ipse non sis cupidus, quamvis ultrò provoces, & præmiis allectes subditos tuos ad latrocinandum, non tamen latrocinabuntur. Latrocinii quippe magistra, cupiditas est: Hujus autem cupiditatis incentrix & magistra altera, cupiditas avaritiaque magistratuum: quos si incor-

ruptos viderint subditi; vel solo pudore prohibiti à furtis abstinebunt.

f. 18. p. 1. §. 1. Idem rursus *Ki cam çu* exquirens modum rectè gubernandi à *Confucio*, sic ait: Ego si interficiam passim improbos & exleges, ut ita commodiùs accersam promoveamque probos & observatores legum; quid videtur? *Confucius* respondit: Tu si quidem gubernas, ut par est; quorsum utare suppliciis tam crebrò: Tu expete tantummodò quæ recta sunt & honesta, consterque hoc omnibus; & statim populus exemplo tuo probus evadet. Gubernatoris virtus quotiescumque rebus factisque palàm se facit, ventus est, seu venti instar: Subditorum verò, infimæque plebis virtus, herba est. Herbis si superveniat ventus; proculdubio hæ sese submittent, & obsecundabunt vento quocunque faciles impelli.

§. 2. Discipulus *çu cham*, qui magis laborabat, ut audiret, quam ut esset bonus ac sapiens, instituit quæstionem hujusmodi. Literarus quispiam gubernator quomodo hic poterit dici vir clarus & illustris.

§. 3. *Confucius*, ut ulcus detegat, quærit ipse vicissim: Quidnam, id est, quod tu vocas clarum & illustrem esse?

§. 4. *çu cham* respondet: Aliud nihil est, quàm si quis versetur in regno quopiam administrator omnino audire benè & sermonibus omnium celebrari. Eundem, si versetur domi suæ, procul dubio audire benè & celebrari.

§. 5. *Confucius* ad hæc ait: Quod ipse dicis hoc quidem est audire benè & illustrem dici, at non est, clarum esse & illustrem. Diversa namque sunt dici & esse.

p. 2. §. 1. Ego itaque sic sentio, quòd is qui clarus & illustris est, de re nullâ minùs laborat, quam ut vulgò talis habeatur. Solidus, syncerus & rectus est: Et gaudet officio & æquitare; prudenter expendit sermones tum suos tum alienos; quin etiam diligenter observat os ipsum oculosque, priusquam certi quid de quoquam statuat. Post hæc autem assiduè meditatur, quo maximè modo cedat ac submittat sese aliis. Hujusmodi sanè vir sive versetur in Regno Principis administer, procul dubio perillustris erit: sive versetur domi suæ pater familias, procul dubio perillustris erit.

§. 2. Jam verò qui benè audiunt, & populari tantùm famâ, clari sunt; hi modestiâ quâdam & gravitate exteriori, studiosè captant virtutem, virtutis inquam nomen ac famam; cùm interim rebus ipsis factisque virtuti adversentur. Iidem rursus, tam placidè tamque fidenter persistunt in virtute, umbrâ inquam illâ simulatæ virtutis, ut jam non sit ulla dubitatio, quin talis reverà sit, qualem se men-

titur esse. Adeoque sive is versetur in Regno, haud dubiè celebratur à Principe, sive versetur domi, haud dubiè quoque celebratur ab suis. At profecto celebritatem hujusmodi execratur quisquis est probus ac sapiens.

f. 19. p. 1. §. 1. *Fan chi* discipulus dum sequitur *Confucium* deambulantem in luci *vu yu* dicti inferiori parte, sic ait: ausim ego exquirere abs te, Magister, ac discere tria imprimis necessaria cuivis homini, qui velit benè beateque vivere. Primum est, accessionibus quotidianis accumulare virtutes. Alterum est emendare vitia & errores. Tertium denique, solerter discernere & penitùs habere perspectas animorum nebulas ac perturbationes, ut eas in ipso statim ortu dispellam.

§. 2. Confucius exclamans ait: O laude dignam quæstionem!

§. 3. Et illico respondens; Satagere potissimùm, inquit, circa studium ipsum virtutum accumulandarum & non magni facere seu in aliquo habere numero id quod jam nunc est accumulatum virtutis ac meriti, quodque olim speratur præmii & utilitatis: Hoc nonne est accumulare virtutes? Quasi dicat, inquit Interpres, quisquis in studio stadioque virtutis hoc assiduè reputat apud animum suum, longam esse arduamque virtutis viam; eâque impulsus cogitatione tam strenuè progreditur, ac si nihil dum viæ confecisset: quin & reipsa de partis jam opibus & viæ spatio, quod à tergo relictum est, nunquam cogitat prudens; sed illa quasi negligit, ac postremo habet loco, ne scilicet hujusmodi cogitatio suffuretur ipsi quodammodo partas opes, dum currentem ad otium & quietem pellicit: quisquis inquam, ejusmodi prudentiâ solertiâque fuerit; fierine potest, ut non proficiat in dies, & per incrementa ipsummet fallentia, ingentes coacervet virtutis ac sapientiæ thesauros? Rursus, ait *Confucius*, indicere bellum sibi, oppugnare diu noctuque, suaipsius vitia & errata; nequaquam verò temerè & otiosè in mores inquirere aliorum, nec reprehendere & oppugnare aliorum vitia & errata, suorumipsius immemorem: Hoc nonne est reverà secum habitantem mederi sibi, & emendare vitia & errores? Ad extremum, perbrevis vel unius matutini temporis iracundia non mox coërcita, sæpe pessumdat suam ipsius personam, sic ut pertingat ad ipsius parentes quoque & consanguineos, totamque familiam. Atqui hæc nonne est cœci perturbatique animi affectio?

p. 2. §. 1. Idem *Fan-chi* percontatus est de *Gin* virtute, seu verius de pietate. *Confucius* respondit: Diligere homines sic ut amplo quodam charitatis sinu omnes complectaris & foveas. Similiter percontatus est de prudentia. *Confucius* respondet: Nosse homines.

§. 2. Bonus *Fan chi* nondum percipit Magistri responsum. Etenim si amandi sunt omnes, cur opus est eos nosse, ut probi ab improbis

improbis, amore digni ab indignis discernantur.

§. 3. Dubitanti discipulo *Confucius* sic ait : Quisquis evehit admovetque gerendæ Reipublicæ rectos ac probos, negligit autem omnes perversos & improbos, is poterit efficere ut improbi quoque evadant recti ac probi.

f §. 4. *Fan chi* necdum probè percepta Magistri sui ratiocinatione tam laconicâ, recessit : Nec multò pòst visens condiscipulum suum *çu hia*; scire te volo, inquit, quod nuper ego adfui coram Magistro nostro & consului ipsum de prudentiâ. Magister autem respondit : Evehe probos, neglige omnes improbos, sic poteris efficere ut improbi evadant probi : Quid hoc, obsecro significat?

·f. 20 p. 1. §. 1. *çu hia*, re protinùs intellectâ, exclamans ait : O uberem & locupletem sententiam Magistri nostri! Hoc tibi ego duorum Imperatorum exemplo declarabo.

§. 2. *Xun* olim cùm obtineret Imperium, maturâ usus deliberatione tandem selegit sibi unum ex omnibus & evexit ad munus supremi adjutoris sui, sapientem scilicet *cao yao* : quâ re vulgatâ per Imperium, improbus quisque seu expers virtutis *tam* procul fuit semotus, ut evanuisse crederes improbitatem. Similiter *Tam* Imperator, postquam obtinuit Imperium, selegit ex omnibus & promovit ad supremam dignitatem, sapientem *y yn*, & ecce improbus quisque vel ad frugem rediit, vel tam procul abscessit, ac si vivere desiisset.

Cao yao *oriundus fuisse creditur ex stirpe* Chuen hio *tertii Imperatoris Monarchiæ Sinicæ. Hujus deinde posteri donati dynastiâ* Leâo *eandem per decem ferè sæcula administrarunt donec à Regulo* çu *fuit extincta. Extant illustria tanti viri documenta de modo rectè gubernandi, in libro 2.* Xu kim *qui inscribitur* Cao yao meu, *id est,* Cao yao *consultationes. Scripta sunt per modum dialogi ipsum inter & Imperatorem, opus vel propter unam antiquitatem (quippe bis mille & amplius annorum ante Christum) pralis dignum Europæis. Inter cætera quod attinet ad rectam populi administrationem docet quo pacto is, qui in terris imperat, fingere & accommodare se debeat ad subditorum suorum desideria & vota, & talis esse, qualem subditorum merita vel demerita esse postulant, proposito sibi supremi Cæli exemplo & normâ; tametsi hoc enim, seu potiùs hujus Imperator nihil non audiat atque intelligat (uti litteraliter explicat* Cham *colaus) utpote à quo omnis mens, & ratio, & consilium nobis indita sunt; singulis item, quod æquum est, pro suis cujusque meritis rependat; hos ipsos tamen Providentiæ suæ effectus sic exerit, ut à communibus mortalium votis atque promeritis regimen suum ordiatur quodammodo, sese que ita attemperet ut vox & mens populi sit vox & mens ipsius cœli seu cœli Domini. Quo fit, ut quod communi naturæ ad bonum instinctu universus populus audit, videt, ac percipit; quod item amat &*

odit; cœlum itidem hoc ipsum audiat, videat, percipiat, amet, & oderit: Sive ut (alio loco dicitur) cœlum videat ex populi oculis, audiat ex populi auribus, adeoque à populo ipsi prævie moveatur, & quodammodo determinetur, ut debita cujusque meritis præmia, vel supplicia decernat. Et hinc etiam non semel hoc libro Xu kim *dicitur* Xam ti pu cham *hoc est cœli supremus Imperator non determinat, sed si improbos viderit castigat, si probos beat, unde, uti alibi, quod cœlum immittat calamitates aut felicitates, pendet à virtute. Et quidem quas cœlum infert calamitates potest quis adhuc effugere, at quas per sua scelera sibi quis fabricat non potest æquè facilè evadere, nisi videlicet sese emendet. Quod si populus non obsequatur virtuti nec subjiciat se scelerum correctioni, cœlum utique per sinistra portenta eum reverà monet movetque ut ad rectitudinem suam virtutemque revocetur.*

Alter sapientum Y yn *genus ducebat ab illustri Colao* Kie mo, *qui octingentis circiter ante hunc nepotem suum annis à consiliis fuerat primo Monarchiæ Imperatori* Hoam ti *nuncupato*: Y yn *ergo cùm turbatissima nactus esset tempora, latitabat prudens, & Agriculturæ operam dabat; quando eum Regulus* Tam *quinies invitatum frustra, tandem non sine amicâ vi assistere sibi coëgit & esse à consiliis. Nec multo post misit ad impium* Kie *primæ familiæ Imperatorem ultimum, non sine spe hominis ad sanam mentem revocandi: apud quem tamen cùm nihil is profecisset; re desperatâ, ad* Tam *Regulum est reversus, qui deinde evectus ad Imperium, primam à suâ dignitatem contulit sapienti, plurimùm usus ejusdem operâ & consilio ad familiæ suæ* Xam *dictæ fundationem. Author idem fuit aurifodinas aperiendi, sublevando scilicet populo, quem sterilitas & fames per annos omnino septem quibus ipsis fertè & in Ægypto & (uti sacræ testantur paginæ) orbe universo tunc laboratum est, vehementer afflixerat. Imperatore* Tam *mortuo, cùm fortè* Tai kia *adolescens, qui avo suo nepos successerat, à curis negotiisq; publicis abhorrens, desidiæ sese & oblectamentis juvenilibus cœpisset dedere; Colaus* Y yn *tantum mali oppressurus in semine, adolescentem in horto sepulchri patrii, ceu custodiâ domesticâ detentam, triennio toto (quod erat tempus paterno luctui destinatum) severâ ad modùm disciplinâ sic instituit, excoluitque pro eâ, quâ valebat, vicariâ potestate, ut inde prodiens, jam alius esset ab se, vinceretque ætatem suam prudentiâ & maturitate; & avitæ laudis æmulus imperium deinde per annos triginta sapienter admodùm gubernârit.*

Obiit Colaus Y yn *centenario major, anno 8.* Vo tim *Imperatoris, qui tertius fuit istius familiæ. Parentavit hic ei ritu Regio; & merito sanè, ut qui per annos tres administrarat olim Imperium tanto majori cum fide, quod vicariâ tum potestate. Sepultus est media ferè leuca à sepulchro conditoris in Provincia* Ho nan. *Successit ei filius* Y pu, *qui & hujus* tim, *& quatuor succedentium deinceps Principum Colaus fuit.*

Extant cedro digna viri præcepta ac monita in eodem libro Xu kim *& primum quidem inscribitur* Y hiun , *id est , documenta ipsius* Y yn *quibus scilicet adolescentem necdum depravatum, ceu antidotis quibusdam vel armis præmunit. Secundum constat severiori quâdam oratione, quâ eundem, cum mutari jam cæpisset, paternâ cum authoritate castigat. Tertium scribitur jam resipiscenti; quo etiam tempore, finito jam luctu triennali, mensis duodecimi die primo idem Colaus et purpuram detulit ac diadema; lætumque è custodiâ sepulchrali ad aulam & avitum solium reduxit. Quarto denique capite hortatur ad tuendum parta, & cæptum virtutis iter animosè prosequendum, Denique est & alterum caput, quod* Ye te *inscribitur, acris ad unam potissimum virtutem, velut unicum regiminis fundamentum cohortatio. Fit interim crebra mentio in his omnibus providentiæ cælestis, cui par sit morem gerere; & supremi cælorum Imperatoris qui etiam nomine ipsius cæli frequenter venit, more Sinis usitatissimo. Quoniam vero hæc adeo antiqua sunt monumenta; gauderent, opinor, Europæi videre illa prælis suis excusa; atque hoc imprimis inde discere, naturæ legem ne extremis quidem terrarum finibus, cum veri Numinis notitia, defuisse. Viderent etiam non sine admiratione, quæ artes, & quæ præcepta regendi Imperii in una religione & virtute fundata, jam tum, annis, inquam, ante Christum 1750. in Sinâ viguerint*

Juvat hic ex multis delibare unum alterumve monitum ad frugem redeunti jam Principi à fideli suo Y yn *administro datum, prout Interpres noster ethnicus cum aliis illud exponit.*

Regia persona, inquit, supra quidem habet augustum cælum à quo respicitur, infra habet populum à quo item respicitur, ante & retro, à dextris & sinistris assistunt spiritus. Res sanè maximè pertimescenda. Cælum tametsi Regem uti filium habeat tamen an semper favebit, an aliquando adversabitur adimetque Imperium, nondum quidem determinavit, adeoque hic non ducitur affectu aut propensione determinata. At vero si quidem Princeps noverit reverenter se gerere & obsequi cælo, si sibi attendere, si in omni motu, actione, sermone, cogitatione ita semper se gerat, ac si cælum Regem intueatur ipsique præsens assistat, adeoque ne unicam quidem cogitationem pravam admittere audeat, tum certè hujusmodi mens reverens & cogitatio penetrat ipsum cælum, moxque cælum amanter juvat, protegit, dilatatque à se delegatum Imperium. Populus item tametsi mentem & oculos in Regem suum semper habeat intentos, spesque omnes suas in eo collocatas, non tamen populi indoli usquequaque fidendum cum modo in bonam modo in sinistram partem flecti queat, adeoque ejusdem subjectio debita, non sit quid stabile & immutabile: Verum si Princeps pietate foveat & protegat populum, si filiorum instar amet nec patiatur vel unum vilem homuncionem & mulierculam qui non gaudeat regiâ beneficentiâ; tum sanè tam amplæ pietatis cor diffundetur in populum qui adeo venerabitur, redamabit, seseque ultro submittere gaudebit tam pio &

benigno Principi. Quæ cum ita sint, si quidem Rex in dignitate à cælo datâ constitutus vel unam cogitationem non rectam admittat, jam cælum Regem fastidiet & aversabitur; si vel unica res amiserit debitum ordinem, jam populus hoc ipso alienabitur: à cælo igitur collata dignitas quam periculosa est ac formidabilis! quamvis cum timore & tremore & cura assidua in dies virtutem accumules, non est tamen quod tibi promittas felicis exitûs securitatem.

Sola itaque virtus sita in veneratione, pietate, veracitate & fide firmat regna & regimen: hanc si negligas, jam cæli indignationem, populi dissensionem, spirituum aversionem hoc ipso provocaveris.

Denique alio capite præmuniens Principem contra præsumptionem suspirans ait: *Quod 9. Imperii Provinciis domineris, reverà non est nisi à supremi cæli mandato. Sed augusto cælo, quod affectu non ducatur, difficulter credi potest aut confidi. Hujus ordinatio an stabilis an diuturna, an varianda an brevior sit futura, omnino incertum. Potest totius Imperii revolutio contingere, possunt initia esse florentissima, at deinde exitus miserandi: duntaxat igitur cælum attendit ad Principis virtutem cujusmodi sit. Revera si is domitis pravis affectibus constanter uni insistat virtuti sic ut nullo motu pravo ab ea ne ad momentum deflectat, hoc ipso stabilis & favens constabit cæli erga se favor & voluntas: si virtus deficiat privatis affectibus & illicitis desideriis animum ab ea distrahentibus, aut si sibi vim quidem inferat sed ad breve tempus vix perseverans, tum cæli voluntas consequenter eum à se repellet. Et quamvis cæli decretum seu voluntas incerta sit & nobis cognita, tamen hæc cæli cum homine reciproca relatio omnino non errat aut fallitur: quare si vis, ô Princeps, conservatum diu Imperium, uni constanter vaca virtuti & sufficit.* Confirmat hæc deinde exemplis postremi Imperatoris *Kie* quem, ob impietatem cœlum à se repudiaverat, & assumpti in Imperium avi *Chim tam*: de quo sic ait: *Ne existimes, ô Princeps! ex privato quodam affectu à cælo delatum Imperium, aut populi opem aut patrocinium ad eam rem Rege postulatum una: scilicet avi tui virtus fuit & pietas quæ commovit supremi (cæli) Imperatoris cor & voluntatem, totiusque populi sola ejus virtute attracti propensissima studia.*

p. 2. §. 1. *çu cum* Magistrum consulit de amicitiâ, *Confucius* respondit: Magnâ cum fide & benevolentiâ commoneto peccantem & comiter affabiliterque dirigito in viam, à quâ is aberravit: Quod si nihil efficere hîc potes; tum quidem tu desiste prudens ne alioquin importunitate tuâ ipse tibi sis dedecori.

§. 2. *çem çu Confucii* discipulus, aiebat: Sapientes per litterarum artiumque liberalium studia & exercitationes, sitas potissimum in exemplis ac institutis, monimentisque Priscorum sapientum, sibi conciliant & associant amicos; per ipsos verò amicos mutuò sese adjuvant ad omnem virtutem & perfectionem animi. Idcircò scilicet sa-

cet sapiens sic his & illis dat operam, ut non tam sectetur illas, quam per illas sectetur virtutem.

LIBRI TERTII
PARS SEPTIMA

Fol. 3. pag. 1. paragr. 1.

ÇU LU discipulus exquirit à Magistro suo modum gubernandi. *Confucius* respondit: Exemplis optimis virtutum fac praeeas & praeluceas subditis tuis; deinde per te ipse fac cures rem populi, ultroque venias in partem laboris publici.

§. 2. Discipulus Magistrum rogavit ut plura suggereret. *Confucius* mederi volens morbo discipuli, sic respondit: Non habeo quod addam; serventur ista duo, sed constanter, absit pigritia, taedium, lassitudo.

§. 3. Alius è discipulis *Chum cum* nomine, cùm esset sub *Ki xi* majori praefecto, minoris & ipse ditionis Praefectus; exquisivit item modum gubernandi. *Confucius* respondit: Primùm fac habeas minores praefectos, quorum operâ ministerioque res perficias. Dissimula prudens & condona minora peccata. Evehe ad honores publicos, & admove gerendae Reipublicae viros spectatae virtutis ac sapientiae: Sic enim tibi tuisque praeclarè consules.

p. 2. §. 1. At enim, inquit, idem *Chum cum*, quómodo perspectas habebo sapientum hujuscemodi dotes, ut eos deinde eveham. Respondit *Confucius*: Primùm fac evehas ipse quos perspectos habueris, & unicum duntaxat, si tantùm unicum noveris. Ipse verò quos non habueris perspectos, num alii quoque ignorabunt illos, adeoque praeteribunt ac negligent?

§. 2. *Lim cum* Regulo Regni *Lù* mortuo suffectus erat *Che* Princeps, avo nepos; patre interim profugo contra fas & aequum neglecto: Quin & armis deinde, cùm reditum pararet, prohibito. Inter haec *Confucius* è Regno *çu* fortè rediit ad Regnum *Guei*, ubi per id tempus Magistratum gerebat discipulus *çu lu*; qui Magistrum alloquens sic ait: Regni *Guei* Princeps jamdudum tenetur desiderio tui, & cupidè expectat excepturus Magistrum ut fungâre Magistratu. Hoc ergo si contigerit, aveo scire, ecquidnam tu Magister facturus sis primo loco?

§. 3. *Confucius* respondit : Neutiquam violari debet lex & ordo, quo natura filium patri subjecit & adstrinxit. Jam Princeps tuus *Che*, quandoquidem neglecto patre patrioque jure, eum qui suus avus est, patrem vocet, quo scilicet speciosiori nomine possideat necdum sibi debitam ditionem : Ego ante omnia tam fœdæ perturbationi recti ordinis, læsæque pietati mederi conarer; adeoque omnino reformarem nomen ipsius.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu-lu* verba Magistri non satis maturè expendens, quasi illa hîc & nunc minùs ad rem facerent, parùm consideratè, estne, inquit, hoc ita, ut ais ? Tu Magister, ut mihi quidem videris, abes hic longè à verò. Quorsum ista, quæso, tam supervacanea nominis reformatio, quando sunt alia longè majoris momenti quæ hoc statu rerum ac temporum potiùs videntur tractanda ?

§. 2. *Confucius* tam præcipiti responso suboffensus, vah ! inquit, quàm rudis & agrestis es, mi *yeu* ! vir sapiens in iis quæ necdum probè percepit; certè hæsitantis instar est ac subdubitantis; nec temerè quod in mentem venit, effutit illicò.

§. 3. Audi nunc igitur quid paucis verbis significare voluerim : Si nomen ipsum Principis non sit rectum, nec ejusmodi, quod ei jure competat; adeoque si in ipsâ quasi fronte hominis resplendeat mendacium; tum profectò sermones ac mandata haudquaquam secundis auribus animisque excipientur. Quod si sermo Principis non excipiatur secundis auribus & animis; tum procul dubio publicæ res & negotia nequaquam perficientur.

§. 4. Quando autem res hærent & non perficiuntur; tum vinculum illud societatis humanæ, officiorum scilicet ordo, mutuaque omnium concordia, haud vigebunt. Ordine illo & concordiâ non vigentibus; tum pœnæ ac supplicia non attingent scopum à legibus constitutum; Suppliciis hoc modo à legum scopo aberrantibus, tum populus infelix, incertus quid prosequatur aut fugiat, planè non habet, ubi tuto collocet pedes manusque. Porrò tot ac tantorum malorum caput & radix, est neglecta filii pietas, falso illo & jure & nomine personata.

§. 5. Idcirco vir Princeps quod attinet ad nomen ipsius & compellationem procul dubio debet esse ejusmodi quod possit sine rubore ejusdem vel offendiculo subditorum proferri, sic ut vocetur filius, si filius est; nepos si nepos. Jam ubi sic proferetur nomen, feliciter procul dubio & sine repugnantiâ subditorum poterunt res & negotia totius Regni procedere. Quocirca vir Princeps in suis verbis nihil habeat vel admittat, quod inane sit vel temerarium; & hoc quidem sufficiat, ut intelligas ipse, quanti momenti sit ea, quam initio exigebam; nominis commutatio.

p. 2. § 1. Discipulus *Fan chi*, pertæsus, opinor, corruptos mores

ætatis suæ, rogavit doceri Agriculturam. *Confucius* respondit: Ego non sum instar veterani agricolæ peritus artis rusticæ: peritos consulito. Rursus itaque rogavit doceri rem hortensem. *Confucius* respondit: Ego non sum instar senioris hortulani; tu adi, & consule quorum id munus est.

§. 2. *Fan chi* spe suâ frustratus egrediebatur; egredientem *Confucius* sic arguens, ut simul tamen hortaretur ad susceptum virtutis sapientiæque studium strenuè prosequendum; ô te, inquit, plebeium & humilis animi virum! mi *Fan siu!*

§. 3. Qui superiorem in Republicâ locum obtinent, si quidem gaudeant exteriori simul & interiori compositione; tum quidem subditorum nullus erit, qui audeat non eos colere ac vereri. Rursus iidem superiores si gaudeant æquitate & justitiâ; tum subditorum nullus erit, qui audeat eisdem non omnibus in rebus morem gerere. Denique superiores si gaudeant fide, verbis factisque præstitâ, tum subditorum nullus erit, qui audeat non exerere vicissim synceram promptamque voluntatem. Hæc autem si ita se habuerint; tum quatuor regionum, id est, orbis universi, populi, fasciis involutos gestabunt humeris infantulos suos, & ultrò properantes turmatim adventabunt; adeoque nec agris cultores deerunt, nec cultoribus alimenta. Quorsum igitur applices animum agriculturæ, qui tuum, aliorumque animum potes excolere; & sic vel maximè consulere ipsi etiam agriculturæ?

Ne quis fortè existimaret à Philosopho Sinico contemni agriculturam, quam nemo Philosophorum etiam Sinensium non magni fecit; conatur hîc Colaus Interpres noster Confucii *responsum sic exponere, ut etiam conciliare non dubitet cum exhortatione illâ, quâ olim* Cheu cum *Princeps agriculturam Imperatori* Chim vam, *cujus erat patruus ac tutor, studiosè commendaret, uti refertur in* Xu kim *libro 8. sub titulo* Vu ye, *hoc est*, non vacandum otio: *Imprimis autem docet, quanti Reges facere debeant, & quam sollicitè tueri ac fovere agriculturam tanquam basim Imperii, & tanquam elementum quoddam populi, quo is haud secùs ac piscis aquâ suâ conservetur. Affert in hunc finem exempla priscorum Regum* Xun, yu, ven *&* Vu-vam, *patris, fratrisque sui; qui cum Philosophiæ studio, studium agriculturæ quondam conjunxerant. Quid? quod etiam ab Imperiali dignitate non alienum id esse Reges censuerunt, qui manus Regias stivæ admoventes partem agri quotannis per se ipsi arabant, ex quo deinde liba & vinum in sacrificia, cælorum Imperatori offerenda petebantur, uti* Memcius *testatur citans libros officiorum. Quamquam alia quoque tam rari exempli fuit causa, ut scilicet usu ipso discerent Principes duros colonorum suorum miserari labores: Quorum memoriam ut identidem refricaret Imperatorum unus; aratrum quoque jusserat in Palatio suspendi. Illam quoque præter has affert causam exercitandæ ab Regibus agri-

culturæ memoratus Cheu cum, *ut modestiæ imprimis ac submissionis nobilissimum fructum ex illâ peterent : nec deliciis sese otiove dederent, ac luxui, quæ Reipublicæ solent esse perniciosa.*

f. 3. p. 1. *Confucius* ait : Operoso labore ac studio perdidicerit quispiam Odarum ter centum capita : Collatum fuerit eidem Reipublicæ gubernandæ munus, nec is tamen res muneris sui perspectas habeat, sic ut si legatus eat ad quatuor partes Imperii, non possit marte suo & ex tempore apta dare responsa ad quæsita Regulorum, ad quos mittitur ; huic homini quamvis multa multo studio comparata, eccui tandem usui erunt ? Inutilis lucubratio est, quam rebus nequeas factisque proferre.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Ipsa persona gubernantis alios si recta sit, & ad omnem virtutem composita, etiamsi nullis utatur monitis vel adhortationibus, ultrò tamen ad omnem virtutem ac laudem convertent se subditi, exemplo scilicet gubernatoris pertracti : è contrario, ipsa persona si non sit recta, licet assiduis stimulis & adhortationibus utatur ; tamen non sequentur subditi. Allicient enim verba ; sed potentiùs avertent facta.

§. 2. *Cheu cum* & *Cam xo* filiis *Ven-vam* Regis, suæ singulis obtigerant dynastiæ : Huic Regni *Guei*, illi *Lu* : quas cum praclaris legibus & exemplis stabilivissent ; successorum deinde, temporumque vitio plurimùm sanè desciverant à primis illis institutis. Quod deplorans *Confucius*, duorum, inquit, Regnorum *Lu* & *Guei* administratio *Germana* est, sibique invicem perquàm similis, olim scilicet & institutis optimis & altâ pace : At nunc vitiis ac perturbationibus *Germana* item est.

§. 3. *Confucius* dicebat de Regni *Guei* Præfecto *Cum çu kin* dicto, qui sorte suâ, vivebat contentus : benè placidèque privatus degebat domi. Ubi primùm quid habebat, protinùs secum ipse tacitus aiebat : Sat rei cumulatum est. Deinde verò cùm perparum illi esset, nihilominùs dicebat : Satis rerum mihi præstò est. At ubi copia rerum denuo illi adfuit ; protinùs dicebat : Sat rerum est mihi etiam ad splendorem.

f. 4. p. 1. §. 1. *Confucius* curru petebat Regnum *Guei* : *Gen yeu* ejusdem discipulus agebat aurigam.

§. 2. Loci incolæ cùm fortè confluerent turmatim *Confucii* spectandi gratiâ ; exclamans *Confucius*, proh ! inquit, quanta hîc populi frequentia est !

§. 3. Ad eam vocem *Gen-yeu*, Magister, inquit, quandoquidem tanta sit frequentia hominum, ecquid præterea ei adderes ? Respondit : adderem copiam rerum seu opulentiam moderatam.

§. 4. Ait rursum discipulus : Ubi jam rerum copia adesset, quid adderes præterea ? Respondet : Rectam institutionem.

§. 5.

§. 5. *Confucius* aiebat: Si quis esset à dynastis ac Regulis, qui uteretur me, operâ meâ, & consilio, annua periodo mensium nec amplius jam perfecissem aliquid, jamque pretium aliquod appareret operæ meæ, gravioribus saltem vitiis sublatis. Tribus verò pòst annis, uti sperare ausim, jam foret res perfecta.

p. 2. §. 1. *Confucius* ætatis priscæ citans proverbium ait: Instructus probitate Princeps & administrans Regnum per se suique similes filios ac nepotes spatio centum annorum equidem poterit convertere & ad frugem reducere quamvis improbos & immanes; quin & abolere pœnas ipsas mortisque supplicia; amore scilicet, & non terrore, continente in officio subditos. O quam vera sunt hæc majorum nostrorum verba!

§. 2. *Confucius* ait: Quod si vero detur qui regat instructus rarâ virtute sapientiâque Princeps; tum planè fiet ut, ubi effluxerit triginta annorum spatium, jam deinde nativa virtus nulli non indita feliciter efflorescat.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Si quis rectè instituat suam ipsius personam, in suscipiendo Magistratu ecquid habebit negotii vel difficultatis? Contrà, si non possit rectè instituere suam ipsius personam; quo pacto tandem reget instituetque alios?

§. 2. *Gen çu* consiliarius Præfecti *Ki-xi* hominis turbulenti, fortè veniebat ab aula ejusdem Præfecti. *Confucius* ait: Quî tam serò? Respondet: Fuerunt negotia Regni publica. *Confucius*, veriùs, inquit, opinor, privata ipsius Præfecti negotia te tam diu detinuerunt. Si quidem enim tractata fuisset publica res, licet hoc loco & tempore non ego adhibear ad gerendam Rempublicam; pro recepto tamen more, quo Magistratu jam defuncti identidem consuluntur, ego procul dubio ea de re pariter consultus aliquid inaudivissem. Tacitè suggillatur Præfectus, & qui huic à consiliis erat, discipulus, quod aliquid clam contra Regem molirentur.

§. 3. Regni *Lu* Regulus undecimus *Tim-cum* dictus percontatur unicum verbum, seu axioma brevissimum, quo possit erigi, seu efflorescere Regnum aliquod. Daturne hoc? inquit. *Confucius* respondit: Verbo nequit hujusmodi res sanè magna & operosa ita facilè determinari: conabor tamen brevibus complecti multa.

p. 2. §. 1. Vulgi proverbio dicitur: Agere Regem difficile est, agere Ministrum Regis non est facile.

§. 2. Atqui si Rex probè intelligat quod agere Regem reverà difficile sit; eam procul dubio afferet curam & vigilantiam, quâ & cœli & suorum gratiam & amorem mereatur & conservet. Nonne hîc igitur utcumque determinatur in unico veluti verbo, id quo erigatur & efflorescat Regnum?

§. 3. Idem Regulus rursum ait: Unicum verbum quo pessumde-

tur Regnum, ſeu, quo explicetur id quod Regnis ſolet eſſe exitio, daturne etiam illud? *Confucius* reſpondet: Verbo item, nequit, ejuſmodi res, quæ ſumma malorum eſt, ita facilè determinari. Vulgi proverbio dicitur: Ego non gaudeo, nec opto agere Regem: quod ſi agam, tum certè vehementer opto obtemperari meis illis verbis edictiſque Regiis, atque neminem omnium mihi adverſari.

§. 4. Subſumit *Confucius*: Si ergo hæc imperantis verba bona ſint? & ad æquitatem, publicamque utilitatem accommodata, & quibus adeò nemo ſit omnium qui adverſetur; nonne reverà præclarum hoc erit, raræque felicitatis? Contrà verò, ſi verba imperantis non bona ſint, nec cum æquitate & utilitate ſubditorum conjuncta, & tamen rurſus nemo ſit omnium qui adverſetur, qui arguat malè imperantem Principem; nonne jam determinatum habebis unico propè verbo id quod evertat Regnum; ſeu, quo contineatur exitium regni. Etenim ſicut malis non adverſari, pernicies Regnorum eſt; ſic non adverſari bonis, eorumdem eſt quies & firmamentum.

f. 6. p. 1. §. 1. In Regno *çu* oppidi *Xe* Præfectus exquiſivit modum rectè gubernandi.

§. 2. *Confucius* reſpondit: Sic rege ut qui propè ſunt, gaudeant; qui longiùs abſunt, ultrò adveniant.

§. 3. *çu hia* diſcipulus, cum eſſet ditioni *Kiu fu* in Regno *Lu* ſitæ Præfectus, conſuluit Magiſtrum de modo rectè gubernandi. *Confucius* ait: duæ cautiones tibi neceſſariæ ſunt: prima, ne velis eſſe præproperus ac præceps, acriter & importunè urgendo, ut, quod mandatum eſt, illico perficiatur. Altera, ut nolis attendere ad exigua parvique momenti lucra, ſeu emolumenta. Volens enim accelerare omnia, & ſemper & ubique properare; tum certè non habebis perſpectas res, ad quarum notitiam nonniſi lentè perveniri ſolet. Jam ſi attenderis ad exilia quædam lucra & commoda; tunc fiet ut maximæ quæque res & negotia, haud perficiantur.

p. 2. §. 1. Modò memoratus oppidi *Xe* Præfectus alloquens *Confucium* aiebat: Inter meos populares inveniuntur homines, qui admodùm ſimpliciter & rectè procedunt. Ex. gr. cujuſpiam pater alteri fortè ſuffuratus fuerit ſuam ovem, & ecce filius ſine ullâ cunctatione & ſine ullis ambagibus coram judice profert teſtimonium contra patrem.

§. 2. *Confucius* ait: Meorum quidem popularium ſimplices ac recti, haud paulò diverſi ſunt ab iſtis. Pater enim, ſi quid fortè graviùs peccatum eſt à filio, vel ideò quia filius eſt, rem occulit: Filius item, ſi quid fortè peccatum eſt à Patre; multo etiam magis, quia Pater eſt, rem occulit, celatque alios, judicem imprimis, & ut mihi quidem videtur, ſimplicitas quædam & rectitudo exiſtit etiam in hoc ipſo patris filiique occultandi ſtudio.

Hanc Philosophi sententiam confirmat Sic *Interpres exemplo sapientis* Xun, *qui deinde fuit quintus Imperator Sinarum : cum enim pater suus* çu seu *fortè commisisset homicidium ; pius filius clam sublatum in humeros, & ad maris usque littus deportatum, severi judicii, capitisque periculo eripuit.*

§. 3. *Fan-chi* quæsivit ex Magistro modum acquirendæ veræ virtutis. *Confucius* respondit : : Studium illius nullo non loco & tempore est necessarium : Si degis privatus, decorum & gravitatem constanter facè serves. Si admovenda manus est cuipiam operi negotiove publico; sedulò, maturè, sedate te geras. Agenti cum hominibus fides atque veritas cordi sit. Quamvis autem perrexeris ad gentes barbaras, & incultas; non licet tamen vel unico temporis momento hæc abjicere, quæ dixi, studia virtutis.

f. 7. p. 1. §. 1. *çu cum* quæsivit dicens : quo pacto quispiam poterit evadere, meritoque dici vir eximius ac primarius ? *Confucius* respondit : qui in rebus actionibusque personæ suæ propriis verecundus est, sic ut primam quoque speciem turpitudinis & iniquitatis vereatur ac horreat. Item qui à Principe suo legatus ad quatuor Imperii partes negligentiâ vel imprudentiâ suâ non dedecorat Principis sui legationem, seu negotia cum Regulis pertractanda ; poterit is dici vir eximius ac primarius.

§. 2. Discipulus ait : Liceat mihi denuò percontari, ab hujusmodi hominum supra vulgus eminentium ordine, quinam secundi sint? *Confucius* respondet : Secundi sunt ii, qui à propinquis & consanguineis suis jure & merito censentur & prædicantur obedientes. Item, qui à suis popularibus censentur & prædicantur observantes natu majorum.

§. 3. Ait discipulus : Liceat mihi denuò percontari. Ab his ipsis ecqui rursùs secundi sunt. Respondet *Confucius* : qui in sermonibus suis obfirmatum adferunt animum ad veritatem ; tametsi parùm acutè discernant inter verum & falsum. Item, qui in rebus suis & actionibus omnibus obfirmatum adferunt animum ad perficiendum opus susceptum. Hujuscemodi duriusculi & pervicacis nescio cujus constantiæ homines, quàm modicæ facultatis & ingenii sunt! Attamen nonne etiam possunt censeri secundi ab istis : maximè cum nemini plerumque sint damno ; & dum sibi unis vacant, aliquid etiam quod suam laudem mereatur, habeant.

§. 4. *çu cum* rursus interrogat : qui hoc tempore admoti sunt gerendæ Reipublicæ, cujusmodi sunt plerique judicio tuo Magister? *Confucius* respondet : Eheu ! exiguæ facultatis & capacitatis, & planè ad instat vasculorum *Teu* & *Siao* homines sunt : quomodo mereantur esse in aliquo numero vel pretio?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait ? Ego si non inveniam, qui mediam vir-

tutis viam teneant, ut propagem illam, communicemque cum plurimis operâ ipsorum: tum quidem necesse erit cum duplici hominum genere communicare, scilicet cum iis qui celsas quidem cogitationes habent, sed nihil perficiunt. Item, cum iis, quibus celsæ cogitationes desunt quidem, adest tamen robur & constantia in eo quod semel susceperunt: Illi namque nativâ suâ animositate illâ impulsi feliciter poterunt progredi, & sumere exempla ac normam ab altiùs provectis; hi vero saltem habent à quibus sibi sedulo cavent, & quæ non facilè ac temerè admittunt, & sic tam hi quàm illi facile poterunt ad medium reduci.

f. 8. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Apud meridionales homines datur tritum sermone proverbium quo dicitur: Homo qui non habet constantiam, non potest exercitare artem vel divinatoriam vel medicam. Laudo proboque.

§. 2. Confirmat autem hoc proverbium authoritate Principis *Cheu cum* in commentariis suis in librum mutationum, ad figuram 32 cui titulus *Hem*, id est, constantia, ubi sic ait: Quisquis non perpetuat & constanter excolit suam virtutem; aliquando sibi accersit probrum & dedecus. In quem rursus locum scribens *Confucius* sic ait: quisquis non constanter exercet suam virtutem, non habet quidquam ad quod vel utilis vel idoneus sit.

§. 3. Ingemiscens hîc *Confucius*: Proh dolor! inquit, non exquirunt neque expendunt cœci mortales hanc veritatem. Actum est!

§. 4. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens, quantum fas & ratio sinit, concordat cum omnibus, sic tamen ut non sit unum quid & idem cum promiscuâ hominum turbâ: contra improbus & insipiens delectu nullo unum quid idemque se facit cum omnibus; & tamen cum nemine concordat, quatenus fas & ratio præscribit.

§. 5. *Çu cum* quærit dicens: Si populares omnes gaudeant quopiam, quid tibi videbitur? *Confucius* respondet: Necdum id sufficit, ut certi quid de virtute ipsius sapientiâque statuatur. At si populares omnes oderunt quempiam, quid de illo tibi videbitur? *Confucius* ait: Hoc quoque necdum sufficit. Longè melius est tutiusque si popularium probissimi quique gaudeant illo, & si eorumdem improbissimi quique oderint illum. De hoc ausim ego tutò affirmare virum esse probum & sapientem.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Viro sapienti facile est quidem servire, & jussa quælibet imperantis exequi: At difficile est sanè eidem præbere oblectamentum. Etenim si offeras oblectamentum ipsi non consentaneum honestati & rationi, non admittit oblectamentum. Agendo vero de ipso ut est imperans aliis, semper utique metitur vires & facultates eorum, quibus quid imperat. Stulto contrà difficile est servire; at perquam facile præbere oblectamenta: quippe

si demulces

si demulces illum & oblectas; quamvis id turpiter & illicitè; delectatur tamen. Agendo verò de ipso ut herus est, seu, Præfectus populi, importunè & inclementer exigit ab suis res omnibus numeris absolutas.

§. 2. *Confucius* ait: Sapiens altâ pace fruitur; & tamen non effertur ullo fastu vel superbia. Stultus autem sibi ipse placet ac plaudit; & tamen expers est idem veræ pacis, quia expers veri boni, veræque virtutis.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Robore constantis animi, forti patientiâ, candidâ simplicitate; denique tarditate quâdam ad loquendum, his quatuor ceu gradibus propè acceditur ad integritatem innocentiamque animi cœlitùs inditam naturæ nostræ.

§. 2. *çu lu* sciscitatur dicens: Quo pacto quispiam poterit dici inter suos Magister? *Confucius* respondit: Sit ardor quidam amoris ac studii in consectanda virtute. Adhibeatur exactitudo quædam & efficacitas in commonendis aliis officii sui. Ad hæc oris serenitas, affabilitasque sermonis accedat, hic poterit dici Magister. Porrò adversùs amicos & familiares adhibeatur ardens studium mutuæ virtutis, necnon acris & accurata mutui officii exactio. Verùm adversus fratres natu majores & minores, blandior quædam suaviorque adhibeatur ratio.

§. 3. *Confucius* ait: Vir probus & integer si doceat populum; quæ officii sui sunt, sive erga parentes, sive erga Principem, idque si doceat per septem annos; hinc etiam poterunt cives ac subditi rei militari periti evadere.

p. 2. §. 1 *Confucius* ait: Adhibere autem necdum probè instructum virtutibus populum ad rem militarem, id profectò jure dicitur abjicere suos, & gravi periculo patriam exponere.

§. 2. Discipulus *Yuen hien* quæsivit ecquid erubescendum sit. *Confucius* respondit: In Regno dum vigent leges gerere munus publicum, nec operâ vel consilio conferre quidquam ad utilitatem publicam, & interim frui censu regio, res est pudore digna. Rursus in Regno dum jacent leges pari otio socordiâque diffluere, dum maximè tamen consulendum esset periclitanti patriæ, & nihilominus frui censu regio; vehementer erubescendum est.

§. 3. Instituit idem discipulus quæstionem hujusmodi: Si quis, inquit, immunis esset à vitiis quatuor maximè vulgaribus, atque adeo si quis per nimium appetitum gloriæ; præcellentiæque; item per sui complacentiam jactantiamque; per iracundiam denique, & cupiditatem habendi, nihil omnino faceret; posset is, opinor, censeri præditus primâ illâ quæ homini indita fuit virtute & innocentiâ.

§. 4. *Confucius* respondit: Non agere quidpiam cum iis, quas

enumerasti, perturbationibus animi, potest id quidem censeri perquam rarum ac difficile: Verumtamen de primævo illo rationis imperio innocentiâve an prædítus sit nec ne, equidem ego non scio.

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir gravis ac sapiens qui de hoc potissimum laborat, hoc assiduè meditatur ut commodè suaviterque domi suæ degat, indignus est qui censeatur vir sapiens.

§. 2. *Confucius* ait: Si in regno quopiam viget lex authoritasque boni Principis; fidenter fortiterque loquere; fidenter fortiterque age. In regno si jacent leges authoritasque Principis; tunc nihilominus fidenter quidem fortiterque agendum est; attamen sermones solito plus facilitatis ac submissionis habeant; ne alioquin ægri jam corporis morbum exasperes veriùs, quam ei medearis.

p. 2 §. 1. *Confucius* ait: Qui habet virtutem, procul dubio habet etiam in promptu sermones ac documenta, quibus eam aliis commendet. Cæterum qui habent sermones in promptu, non tamen certâ necessariâque consequentiâ habent virtutem. Rursum quisquis excellit integritate innocentiâque vitæ, procul dubio robore quodam animi & fortitudine est prædítus. Fortis tamen haud necessario certove prædítus est eâ, quam dixi, integritate.

§. 2. Discipulus *Nan cum quo* (alias *Nan yum*) quæsivit ex *Confucio* dicens: Olim Regni *Yeu kium* dynasta *Heu y* dictus, idemque Colaus sub *Chum cam* quarto Imperatore familiæ *Hia* (*annis circiter 1700. ante* Confucium) robustissimus erat, simulque peritissimus jaculandi. Alter idem ejusdem coætaneus *Ngao* dictus, filius *Han cho* nullo negotio circumducebat huc atque illuc navigia in arenti solo, tam portentosis erat viribus corporis. Cæterum & hic & ille non adepti sunt suam mortem, ambo scilicet interfecti. Verùm duo alii *Yu* scilicet, & *cie* nullo corporis robore vel opulentiâ conspicui, cùm suis ipsi manibus agros colerent, & vitam humilem, pauperemque viverent; tamen obtinuerunt Sinarum Imperium, *Yu* quidem Imperatori *Xun* succedens, adeoque familiæ *Hia* primæ ipse conditor: *çie* vero, quatenùs ex stirpe hujus (licet mille ac trecentis circiter pòst annis) prognatus fuit magnus ille *Vu vam*, tertiæ familiæ *Cheu* fundator. Sed unde hoc tandem? *Confucius* tunc quidem non respondit: Discipulo verò *Nan cum quo* mox egresso, exclamans *Confucius* dixit: O quàm præstans hic vir est! O quanti facit, & suoverè æstimat pretio virtutem hic vir *Nan cum quo!*

f. 11. p. 1. §. 1. *Gin* nativa cordis virtus est, nec aliud ferè, quàm perpetua quædam animi conformatio cum lege cælesti. Quoniam vero cor ipsum valdè inconstans est ac mobile; hinc fit, ut nobis etiam non advertentibus virtus illa, si non penitùs amittatur, certè quidem ceu nebulis quibusdam identidem intercipiatur. Quocirca rectè *Confucius* ait: Vir & probus & sapiens, & tamen quandoque

expers puriſſimæ illius tenerrimæque virtutis planè datur. Verbo: levis error, peccatum leve, cadit in ſapientem. Cæterum necdum extitit, nec verò poteſt exiſtere ſimul improbus & ſimul virtute illâ *Gin* inſtructus: eſſet enim conformis cum cœlo, & non eſſet.

§. 2. *Confucius* ait: Quiſquis amat, poteſtne non exercere duris eum quem amat? Rurſus, quiſquis fidelis eſt, veruſque Miniſter ſui Principis poſtne non monere eum officii ſui?

§. 3. Regnum *Chim* ſanè modicum, & inter præpotentia duo Regna *çin* & *çu* medio ſitum loco, virtus ac prudentia Principis ſui *Hien cum* dicti, cum fide, concordiâ, ſolertiâque Miniſtrorum feliciter conjuncta, non invictum modò præſtabat adversùs ambitionem, potentiamque vicinorum; ſed etiam pace opulentiâque florens ac beatum. Concordis ergo ſolertiæ, fideique ſervientis Principi ſpecimen aliquod hîc daturus *Confucius*, & ex digito robur & elegantiam totius corporis æſtimaturus, ſic ait: quotieſcumque Principis nomine nuntiandum quid erat finitimis Regulis; primum quidem *Pi xin* Præfectus probè cognitam Principis mentem primâ manu ſtyloque rudiori exponere ordiebatur; mox deinde *xi xo* ſcriptionem examinabat, & appoſitis rationibus & exemplis Priſcorum confirmabat. Tertius *Hin gin.*(officii nomen eſt) *çu yu* dictus præciſis iis, quæ ſuperflua videbantur & additis quæ deſiderari judicabat cultiori ſtylo & ordine diſponebat omnia & exornabat. Quartus denique è territorio *Tum li* otiundus, cui nomen *çu chan* propriam quoque gratiam & venuſtatem addebat operi, tollens ſi quid irrepſerat jam antiquati. Porrò quod à quatuor viris illuſtribus, & tam concordi opere perficiebatur, an exitum ſortiri poterat non optatum?

p. 2. §. 1. Exponit *Confucius* hoc paragrapho & duobus ſequentibus, quid cenſeat de quibuſdam viris & Miniſtris variorum principum. Quodam igitur ſciſcitante de *çu chan* quid ſentiret. *Confucius* reſpondet: Beneficus eſt, & talis habetur ab omnibus, quamvis idem ſeverus ſit & cenſor & judex.

§. 2. Interrogatus de *çu ſi* quid ſentiret, aſpernantis in morem ſic reſpondet: Vir iſte, iſte? Favebat ſcilicet dynaſtæ Regni *çu* legitimo illi quidem, ſed qui contra jus Regis titulum ſibi vendicaret.

§. 3. Interrogatus de *Quon chum* Præfecto Regni *çi*, qui *Huon cum* Regulorum tunc facile Principi, à conſiliis olim fuerat; reſpondit: Hic vir hic erat *Huon cum*. Certè cum privaſſet unum præfectorum (cui nomen *Pe xi*) reum certi criminis, eâ quâ ipſum quondam donaverat *Pien* ditione trecentarum familiarum; cumque hanc ad *Quon chum* tranſtuliſſet, *Pe xi* deinde redactus ad egeſtatem, adeoque veſcens orizâ viliori, tamen ad extremum uſque ætatis ſuæ non protu-

lit unquam iniquioris vel indignantis animi verbum. Reputabat enim assiduè, & quid ab se peccatum fuisset; & quæ quantaque essent alterius qui sibi in eâ ditione successerat, merita.

f. 12. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Versari in paupertate, & tamen non odisse illam, perquam difficile est. Esse divitem & tamen esse sine fastu vel superbiâ, facile est.

§. 2. *Confucius* ait: Regni *Lu* quondam Præfectus *Mem cum cho*, is ut agat quidem, *Chao* & *Guei* duarum familiarum in Regno *çin*, quamvis admodùm illustres & copiosæ sint, supremum œconomum; utique habet affatim facultatis & industriæ: At non potest agere ne minimæ quidem dynastiæ *Tem* vel *Sie* Præfectum.

p. 2. §. 1. *çu lu* percontatur quænam maximè res numeris omnibus absolutum reddat hominem? *Confucius* respondet: Si quidem Præfecti Regni *Lu, cam vu chum* dicti scientiam & prudentiam; Item modo memorati *Mem cum cho* moderationem animi cupiditatis & avaritiæ expertem: Insuper Præfecti ditionis *Pien, chuam çu* dicti robur tam animi quàm corporis: Denique condiscipuli tui *Gen kieu* industriam peritiamque artium liberalium, has, inquam, dotes ac laudes si exornaverit quis, & temperaverit quodammodo officiis ritibusque civilibus, & musicâ mutuæ concordiæ morumque optimorum blanda magistrâ, equidem poterit hujusmodi censeri vir numeris omnibus absolutus.

§. 2. At hæc omnia unus quî complectatur? Concipere animo perfectionem tantam possumus; invenire qui illâ præditus sit, ægrè possumus, attamen, ætatis hujus nostræ perfectos viros quid magnopere necesse est esse tales? Certè si quis videns lucrum, protinùs meditetur justitiam, item videns discrimen Reipublicæ vel Principis, alacriter exponat offeratque vitam. In veteribus autem pactis & promissis non obliviscatur, nec inficietur suos universæ vitæ sermones & fidem semel datam nunquam fallat. Hujusmodi qui sit, etiam poterit suo modo censeri vir perfectus.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* percontans de Regni *Guei* Præfecto *cum xo ven çu* ab indigenâ quopiam, cui nomen *cum mim kia* sic ait: an est credibile, quod vulgo dicitur, dominum tuum non loqui, non ridere, non admittere quidpiam?

p. 2. §. 1. *Cum min kia* respondit: qui hæc narrant, excedunt limites veritatis. Dominus meus, si adest tempus loquendi, si locus & ratio id postulat; tum deinde loquitur: atque ita homines non fastidiunt ejus sermones. Si lætandum est, ubi justa datur risus & hilaritatis causa; tum deinde ridet: homines itaque non fastidiunt ipsius risum. Denique si jus & çquum patitur; tum deinde, quç offeruntur admittit: hoc pacto homines nec fastidiunt in ipso acceptationem munerum Moderatio autem ejusmodi, quia non vulgaris

est

est ætate nostrâ; idcirco Dominus meus vulgo nec loqui dicitur, nec ridere, nec quidquam admittere. Audiens hæc *Confucius*, admirabundus, ac subdubitantis instar, ait: Erit ita ut narras. Miranda res quidem & raræ laudis: sed quomodo, tamen ita prorsus est?

§. 2. *çam vu chum* Regni *Lù* præfectus, graviter deliquerat in Principem, à quo pœnam metuens, profugerat in finitimam dynastiam *Chu* dictam: sed hinc non multò pòst reversus in Patriam, & sitam in eâ ditionem juris quondam sui, incolas rogitat ut pristinam ejus possessionem uni saltem posterorum suorum à Principe exorarent. Sed *Confucius* ambages istas haudquaquam probans, sic ait: *çam vu chum* super pristinâ ditione suâ *Fan* procurat ac petit pro posteris suis apud Regni *Lu* Principem: Sed ego timeo, ne sint armatæ preces istæ, & quamvis ipse dicat, nihil ego per dolum aut vim volo à Rege: ego tamen non credo: Crederem verò si rectà ad Principem & non ad suos quondam subditos se contulisset.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Regni *çin* Regulus *Ven cum* in iis quas suscipiebat, expeditionibus fictus erat subdoleque industrius, & non rectus & syncerus. E contrariò Regni *çi* Regulus *Huon cum* syncerus, & qui præstabat cum fide quidquid promiserat, & minimè fictus erat; ex hoc scilicet capite longè illi anteponendus.

§. 2. Mortuo *Siam cum* Regni *çi* Regulo gravis inter indigenas exorta seditio est, aliis majorem natu deposcentibus ad Regnum, minorem aliis, idque non sine vi & armis. Fugit interim major natu *Huon cum* unà cum *Pao xo ya* cliente suo & consiliario in Regnum *Kiu*, ibidem milites comparaturus. Minor verò, (cui nomen *cum çu kieu*) in Regnum *Lù* sese contulit cum duobus item clientibus *Chao ho* & *Quon chum*. Victo tandem minore natu, major ingressus Regnum *Lu*, terrefactos indigenas ad cædem compulit profugi Principis; ambos autem fugæ socios detrudi jussit in carcerem. Non sustinuit horum alter *chao ho* superstes esse Domino; sed morte spontaneâ vinculorum opprobrium antevertit. *Quon chum* fortunæ cedens admisit vincula: sed his deinde solutus jussu victoris, etiam supremus ejusdem Consiliarius & administer, adnitente *Pao xo ya* creatus est. Vicit rei successus omnium spes ac vota: cum enim finitimi Barbarorum invasissent Regnum *çi*, brevi novus administer consilio, prudentiâque suâ perfecit non modò ut Regnum *çi* victis ac fugatis Barbaris pristinam quietem ac libertatem recuperaret; sed Imperatoriæ quoque domui *cheu*, quæ tunc temporis jacebat inglòria; multi Regulorum denuò parerent, & clientelare obsequium persolverent. Discipuli itaque *çu-lu*, ac *çu cum*, magistri sui exquirentes sententiam, *çu lu* quidem sic ait: *Huon cum* Regulus occîdit *cum çu kieu* fratrem suum. *Chao ho* pariter occubuit cum Domino fugæ necisque fidus comes. *Quon chum* sanè diversus ab hoc non

occubuit; sed rebellis instar ac transfugæ secutus est victorem. Itaque diceturne hic non fuisse pius?

p. 2. § 1. *Confucius*, inquit, *Hu'n cum*, uti scitis, congregavit, studiisque & armis sociavit varios dynastas ac Regulos, quorum scilicet operâ Barbaros sic expulit, ut Imperatoriæ quoque domûs honori pariter & incolumitati consuluerit. Nec adhibuit tamen suæ ditionis arma vel currus bellicos ad tantam rem perficiendam: unius potissimùm *Quon chum* vis ista fuit ac virtus prudentiâ suâ industriâque perficientis omnia. Quod si ita est, eccujus pietas conferri poterit cum hujus pietate? Ecquis æquè ut iste *Quon chum* rectus ac pius esse censebitur?

§. 2. Instat *çum cum* alter discipulorum, & ait: Nonne tamen iste *Quon chum* reverà fuit non pius? Regulo namque *Huon cum* interficiente Dominum ipsius *cum çu kieu* non sustinuit ipse pariter mori, uti decebat tamen facere fidum clientem. Quin etiam ad partes fratricidæ transiit, ipsumque adjuvit.

§. 3. *Confucius* respondit: *Quon chum* Consilio & operâ juvit Regem *Huon cum*, (per annos 40.) sic ut is dominaretur ipsismet Regulis non ut Imperator, sed velut primas ac præses reliquorum. Qui adeò ex quo tempore renovavit ac erexit quod jacebat Imperium; populus usque ad hunc diem suscipit ac conservat ipsius tam præclatam navantis operam beneficium. Si non extitisset *Quon chum*, ego vobiscum jam servirem barbaris, rituque barbarorum hanc solutam haberem Cæsariem, & non more nostro collectam, ritu item barbarico ad lævum latus, & non ad dextrum, vestem fibula adstringerem.

f. 15. p. 1. Quorsum igitur instar abjecti cujusdam hominis, vilisve mulierculæ præstiturus nescio quam fidelitatem sanè perexiguam, semetipse laqueo peremisset in fossâ quâpiam seu flumine, sic ut à nemine fuisset deinde cognitus?

p. 2. §. 1. Celebris cujusdam præfecti in Regno *Guei*, cui nomen erat *cum xo ven çu* subditus ac Minister domesticus, *Siven* dictus, & ob egregias dotes ad eandem, quâ Dominus suus potiebatur, dignitatem, adnitente ipso Domino, evectus; jam unà cum ipso *ven çu* Domino suo pariter ascendebat in aulam Regiam negotia tractaturus.

§. 2. *Confucius* id audiens, ac meritam viri laudem ex nomine ejusdem petens; reverà, inquit, vel ex hoc uno capite dignus est illustri nomine, quod ei Rex quondam honoris gratiâ tribuit, dignus est, inquam, qui censeatur ac prædicetur vir prorsus obsecundans rectæ rationi, & ornatissimus virtutum laude. Suspicit enim Philosophus taram viri virtutem, apud quem tantum valuerit utilitas publica, ut sui quodammodo oblitus, non dubitârit hominem

uſque adeo humilem ad eundem cum ſuo gradum promovere.

§. 3. *Confucius* degens in *Lu* Regno patrio, cum diceret Regni *Guei* Principem *Lim cum* ſine more modoque boni Principis vivere: *Cam çu* Regni *Lù* Præfectus ait: Hoc ſi ita eſt, quomodo non perit Regnum *Guei?*

§. 4. *Confucius* reſpondit: *Chum xo yu* munus gerit excipiendorum legatorum & hoſpitum. *Cho to* præpoſitus eſt gentilitiis majorum aulis. *Van ſun kia* Præfectus eſt caſtrorum, & hi tres ſcilicet magnâ cum prudentiâ ſolertiaque res ſibi commiſſas feliciter adminiſtrant. Hæc ſi ita ſint, ſi nitatur Regnum viris talibus tantiſque, quomodo illud pereat, quantumvis ipſe Princeps officii vivat immemor?

f. 16. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Quotieſcumque hominis cujuſpiam ſermones imbuuntur verecundiâ quâdam ſeu modeſtiâ, & moderatione; ſed cum temeritate jactantiâque proferuntur; tunc certè rebus factiſque explere illos perquam difficile eſt. Nactus ergo loquentem grandia, quid is agat, obſerva; memor, inopiam factorum cum verborum copiâ non raro conjungi.

§. 2. Moliebatur clandeſtinam rebellionem *chin chim çu* Præfectus Regni *çi*; de quâ jam ſuſpectum oderat Regulus ſuus, & ab homine fido, cui *Han chi* nomen, diligenter obſervari juſſerat: Verùm perduellis rem ſubodoratus occidit primùm quidem exploratorem ſuum; deinde etiam Regulum ipſum *Kie cum.*

§. 3. *Confucius*, qui paulò antè gravem Magiſtratum geſſerat, tam nefariæ cædis atrocitate commotus, priùs de more lavit corpus, & ita mox ad aulam perrexit certiorem facturus *Ngai cum* Regulum; in cujus ubi conſpectum pervenit, Præfectus inquit *Chin hem* (*alterum parricidæ nomen eſt*) interfecit ſuum Regem: Rogo te ut miſſo milite perduellem comprehenſum punias; & quando finitimum eſt tuo Regnum, primus ſis, qui de facinore, quod cœlum ipſum haudquaquam tolerat, expetas ultionem.

§. 4. Regulus ut erat jam ſenex, ac propè inutilis ad res gerendas, ad hæc modicæ authoritatis, tribus ſcilicet familiis authoritate tantùm non regiâ dominantibus, *Confucio* reſpondit: Vade, & nuncia rem iſtam meis tribus clientibus *Mem ſun*, *Xo ſun*, & *Ki ſun.*

§. 5. *Confucius* priuſquam diſcederet, ô Rex, inquit, ego tametſi nunc Magiſtratum non geram; quoniam tamen geſſi aliquando, & nunc ego à præfectis tuis ſum proximus; equidem non auſus fui non certiorem te facere de re tanti momenti. Rex iterùm vade, inquit, & nuntia rem tribus meis clientibus.

p. 2. §. 1. *Confucius* Regulo morem gerens, pergit ad tres illos clientes, rem exponit; at illi haud convenit nec poſſumus, inquiunt, injuriam iſtam perſequi. Quo audito *Confucius*, quaſi officio ſuo ſat

superque jam perfunctus iisdem, quibus supra, verbis: Proceres, inquit, quoniam ego à præfectis proximus sum dignitate; non ausus fui non certiores vos facere de re tanti momenti. Referuntur hæc à discipulis, ut constaret posteris de calamitoso statu regnorum istorum; finitimi quidem, in quo tam dira cædes patrata, patrii verò quod ultionem parricidii non suscipiebat.

§. 2. *çu lu* quærit à Magistro, quâ ratione serviendum sit Principi. *Confucius* respondet: Ne fallas; ac tum fidenter adversare vel erranti vel peccanti Principi.

f. 17. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens assiduè sursum provehitur ac penetrat: stultus ac improbus assiduè deorsum labitur ac penetrat: Et hic quidem (ait Interpres) prorsus ad instar fodientis & aperientis sibi puteum, quò tandem in profundo cupiditatum suarum cœno, pecudi similior quàm homini, demergatur.

§. 2. *Confucius* ait: Prisci studebant literis optimisque disciplinis primùm ac potissimum propter se, fructum virtutis ac sapientiæ inde petentes. Homines verò ætatis nostræ student literis propter alios, à quibus scilicet vel inanem plausum expectant, vel honoris ac rei familiaris amplificationem.

§. 3. *Kiu Pe yo* Præfectus Regni *Guei* misit salutandi gratiâ hominem ad *Confucium* hospitem quondam suum.

§. 4. *Confucius* honoraturus Dominum in ipso famulo admisit ipsum ad consessum, ac deinde sciscitabundus ait: Dominus tuus ecquid potissimum agit? Respondit: Dominus meus desiderat imprimis emendare & imminuere sua peccata; sed necdum potest compos votorum fieri. Eo qui missus fuerat paulò pòst egresso, *Confucius* exclamans ait: O egregium Ministrum! ô egregium Ministrum! qui videlicet tam paucis verbis tam uberes amplasque laudes heri sui complexus est!

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quando non versaris in hoc vel illo munere; ne tractandam suscipias illius administrationem.

§. 2. *çem çu* utens assiduè sententia, quam deprompserat ex *Ye Kim* dicebat: Vir sapiens dum publico munere perfungitur, etiam in iis quæ, cogitat non evagatur extra suum illud munus.

§. 3. *Confucius* ait: Sapiens erubescit sua ipsius verba, si quando vincant seu excedant sua ipsius facta.

f. 18. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Laus veri sapientis & via seu norma triplex est. At ego proh dolor! Nullam adhuc teneo. Innocentiâ vitæ præditus rationi ac cœlo constanter obtemperat; adeoque non turbatur, quamcumque tandem subeat fortunæ vicissitudinem. Prudentiâ instructus syncerum à pravo, falsum à vero solerter discernit; adeoque non hæsitat, nec anceps distrahitur. Denique fortis ac sine

metu

metu, & singulari quodam præditus robore excelsi invictique animi, non pertimescit aut pavet.

§. 2. *çu cum* discipulus hæc audiens, sic quidem, inquit, tu, ô Magister, pro singulari tuâ modestiâ de te ipso & sentis & loqueris.

§. 3. *çu cum* totus erat in comparandis inter se hominum moribus. *Confucius* eum redarguens, tunc, inquit, ô mi discipule *Su*, an es vir sapiens? Mihi equidem non est sat otii ne ad res quidem curasque meas; quantò minus, ut inquiram curiosus in mores & vitam aliorum.

§. 4. *Confucius* ait: Ne angaris animo vel te discrucies quòd homines non te noverint: Angere potiùs ac discruciare de istâ impotentiâ & imbecillitate tuâ; qua fit scilicet ut necdum perspecta habere, & multo minus perficere valeas quæ sunt officii tui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Si quis non antevertit sollicita suspicione & cura procul adhuc remotam deceptionem ac fraudem; nec sit ex eorum numero qui omnia, quamvis sint tutissima, timent assiduè: Si quis item non diu ante statuit apud animum suum, non datum iri fidem sibi dicturo quidpiam vel facturo: Si quis, inquam, homo sit hujusmodi, ut nunquam curis istis ac suspicionibus, quæ hominum societati, commerciisque mutuis tam inimicæ sunt, implicetur; idem tamen si polleat eximia quadam solertia, perspicaciaque vel hominum vel rerum; atque adeò statim odoretur ac præsentiat quidquid fortè latet fraudis ac fallaciæ; is sane vir est perspicax ac prudens.

§. 2. Unus è numero sapientum, sed qui uni sibi vacabat, *Vi sem mu* nomine, alloquens *Confucium* sic ait: *Kieu* (lege *meu*) quid agis dum sic anxiè vagaris ac sine intermissione percurris, uti video, terras omnes Imperii: Modo versaris in Regno *çi*, modò in Regno *Lù*: Venditas ubique doctrinam tuam; sed nusquam invenis qui emant; nonne est hoc circumforanei prorsus instar esse loquacem & garrulum, & inanem captare plausum imperitæ multitudinis; fortasse & dignitatem quampiam emendicare?

§. 3. *Confucius* ut fastum hominis aliquantulum retundat, in hunc modum respondet: Non ausim ego nugas & verba vendere, & agere loquacem. Cæterum odi etiam ac damno pertinacem unique rei & sententiæ affixum, & qui ad primos impetus aut minas publicæ calamitatis illicò latibulum quæritet, & ne cogitare quidem sustineat de restaurandis legibus, moribusque depravatis hominum corrigendis.

§. 4. *Confucius* aiebat: In raro & præstanti equo non tam laudatur ipsius robur, quàm laudatur ipsius virtus, id est, docilitas, mansuetudo, facilitas.

f. 19. p. 1. §. 1. Fortè quispiam dixit: Beneficiis compensare odia & injurias, de hoc quid videtur tibi?

§. 2. *Confucius* respondit : Qui sic agar ; ecquâ re tandem compensabit benefacta ? Dispar enim debet esse merces ac ratio ejus , qui bene meretur , & illius qui malè.

§. 3. Mea igitur hæc est sententia : eo, quod rectum justumque est, compensato injurias nec odia ; benefactis compensato benefacta. Quæ verba sic exponit Interpres. Injuriam quis intulisse mihi visus est ; non illam ego recordabor , nec considerabo , ut mihi est illata ; sed æquâ rationis trutinâ expendam singula ejusdem momenta, ut queam statuere ; quid hîc odio, quid amore, quid fugâ , quid prosecutione dignum sit. Expensis omnibus si comperiam, eum qui me læsit, aliis tamen ex capitibus & simpliciter amore dignum esse ; ego certè ob privatam offensionem nullas invidus offundam tenebras ipsius laudi ac virtuti : At si multa sint , quæ odiosum reddant , ac meritò exterminandum ; parebo tunc rationi , quæ improbitatem aliaque vitia odio prosequi & exterminare nos docet. Atque hoc est eo, quod rectum justumque est , odia rependere.

Habes hîc, Christiane Lector, Ethnici Philosophi de re tam arduâ sententiam : sed & Interpretis similiter Ethnici dignam Philosopho exclamationem ; quæ ut non attingat Evangelicam sanctitatem ; quanto tamen mitior hic sermo est , quanto humanior Pharisaico illo crudoque axiomate , odio habebis inimicum tuum : Quamquam nec ab Evangelicâ Luce , si fas est ita loqui, procul abfuisse videtur Confucius, *cum uti refertur in lib. Offic. 9. fol. 38.* Y te pao yven , ç e quon xin chi gin ye, *hoc est*, Beneficiis compensare odia, hoc enimverò est perampli pectoris virtus ac pietas.

§. 4. *Confucius* ut provocet discipulum *çu cum* ad percontandum quidpiam , suspirans ait : Nemo est omnium qui me nôrit.

§. 5. Audiens *çu cum* , Magister , inquit , quomodo fit hoc ut nemo sit qui nôrit te ? *Confucius* respondit : Primùm quidem non ego indignor cœlo , non etiam culpo mortales : orsus ab inferioribus non sine labore & constantiâ res disco, & sic paulatim gradum faciens ad sublimiora evado ac penetro. Interim quod perspectum habet me , ipsum est cœlum.

Ego (exponit Colaus) *quamvis humilis sim ac tenuis , nec coram illam Cœli munificentiam , quæ vulgò tanti fit , expertus ; haudquaquam tamen indignor cælo , vel obmurmuro : Sed nec homines in crimen voco , quod operâ meâ non utantur : Unum hoc ago , ut excolam me ipse , & orsus iter meum à radice montis , ad culmen ejusdem pedetentim contendo : Regiam tero viam ; fugio nova & inusitata. Latere ergo me & ignorari , non est quod mireris. Non erubesco interim oculos attollere , & fidenter intueri cœlum , quamdiu ab eo quod dixi studio conservandæ mentis meæ non absisto. Est enim credibile , quod supremum cœlum in medio arcanæ illius abditæque caliginis me contempletur , & perspectum habeat. Quod si*

ita est; quid obsecro tum refert, videri me ab hominibus, cognosci, & celebrari?

Hactenus paraphrasis Colai, qui proprio illam epiphonemate concludens; sic omnino res habet, inquit, Sancti postquam labore suo & constantia id assecuti sunt, ut supremam cœli de se dispositionem habeant perspectam; conjungunt tandem ac sociant ipso cum cœlo, quem in se clam continent, virtutum splendorem. At res ista quàm est perspecta cœlo, tam est obscura plerisque mortalium

p. 2. Vir Regni *Lu, cum pe leao* obtrectabat discipulo *çu lu* apud *Ki sun*, cujus tunc erat Mandarinus & assecla. *çu fo Ki pe* ejusdem Regni Præfectus offensus illâ petulantiâ & temeritate obtrectatoris, rem significavit *Confucio* dicens: Dominus meus *Ki sun* planè sinistri quid suspicatur ac malè vult discipulo tuo propter *Cum pe leao*, à quo in suspicionem & crimen vocatus est. Si quidem per te licet, ego pro authoritate meâ & potestate etiam possum castigare & è medio tollere & abjicere in forum publicum tam improbum obtrectatorem.

f. 20. p. 1. §. 1. *Confucius*, ut Præfectum avertat à proposito necis inferendæ, sic ait: Rectam administrationem Regni cujuspiam feliciter procedere, decreti cœlestis est. Rectam administrationem Regni cujuspiam negligi ac perire, est item decreti cœlestis. *Cum pe leao* igitur ecquid ipsi tandem cum hoc cœli decreto? An valeat fortassis cum perdere quem cœlum protegat? aut tueri atque protegere cui infestum sit cœlum?

Interpres noster, postquam exposuit hoc responsum Philosophi, eo ferè modo, quasi inevitabili fatorum lege tenerentur humana omnia: Tandem tamen declaraturus mentem Philosophi, suamque ipsius sententiam, planè negat esse sapientis, quando liber esse possit, ac sequi in omnibus rationem ac naturam ducem; ultrò se constringere vinculis fatalibus tam duræ necessitatis. Confucium *interim prudenter accommodantem sese tempori ingenioque hominum; sic locutum esse, tum ut solaretur ac placaret offensum discipulum; tum ut alteri cogitatam ultionem tanquam supervacaneam dissuaderet; tum denique ut castigaret hac ratione obtrectatorem ipsum.*

§. 2. *Confucius* ait: Sapientes quandoque fugiunt sæculum, sic ut penitus respuant honores omnes & curas publicas.

§. 3. Ab his proximi fugiunt quandoque regionem ubi degunt, quod perturbatam esse videant; & migrant in aliam, quæ rectè administratur.

§. 4. Ab his rursum secundi fugiunt conspectum sui Principis, quando vident illum inconditis esse moribus.

§. 5. Denique & ab his secundi fugiunt sermonem, seu colloquium hujusmodi Principis.

§. 6. *Confucius* suspirans aiebat: Qui sic profugerunt à curis pu-

blicis periculisve ad privatum otium & quietem, septem numero fuerunt homines (*non extant eorum nomina*,)

§. 7. Olim *çu lu*, dum Magistrum sequitur ex aliis in alia migrantem regna, fortè pernoctavit in loco quodam *Xe muen* dicto. Custos portæ, qui & ipse erat ex occultis sapientibus unus, sciscitatur ab eo, quem tu sequeris? *çu lu* respondet: Sequor *Confucium*. Tum alter ait: An est vir ille, qui intelligens quidpiam non convenire, tamen agit idipsum quod non convenit; dum frustra scilicet opitulari vult laboranti Imperio?

p. 2. §. 1. *Confucius* quo mœrorem animi calamitate publica tam afflicti leniret, fortè pulsabat instrumentum musicum lapideum, sed suis fidibus constans, quo temporo versabatur in Regno *Guei*. Fuit unus itaque ex illo latitantium sapientum numero, qui bajulans stramineos corbes transiret ante *Confucii* januam. Cumque ex ipso genere musices, quæ tota lamentabilis erat, sensum Philosophi deplorantis calamitatem publicam solerter cognovisset; admirabundus, ac stomachanti similis; fierine hoc potest? inquit, reverà habet ille quidem, ut video, sensum calamitatis publicæ, quem & nos habemus, quem etiam satis prodit pulsato sic instrumento.

§. 2. Exinde, cùm aliquantisper substitisset, rursus audiens canentem, dixit: O vilem hominem & pertinacem! Nemo prorsus est qui ipsum nôrit, aut certe nosse velit, ejusque uti operâ. Desistat igitur à studio tam importuno! tamque inutili. Jam, plusquàm satis est, tentatum & concursatum. Meminisse te oportebar Proverbium Regni nostri: Si profundum est flumen; quod transire vis pedibus; tum nostro Priscorum more amictus transito: Si vadosum est, medicæque profunditatis; tum vestes succingito. Quasi diceret: Cur explorato jam statu nostrorum temporum, *Confucius* eidem non accommodat sese, prudensque abstinet tam inutili cura & concursatione?

f. 21. p. 1. §. 1. *Confucius* audito sermone tristis ac severi Philosophi suspirans ait: O virum nimis tenacem propositi: Nihil equidem difficultatis habet agere quod agit iste, & labori sese periculoque subducere: At meus certè non sustinet animus sic agere.

Accinens huic dicto Philosophi propriâ quoque sententiâ Interpres noster, Sanctorum, inquit, animus cœlo terræque similis est. Cœlum & terra, quantumvis obsessa sint nebulis, sentiantque procellas ventorum ac tempestatum; nunquam tamen desistunt ab officio suo procreandarum & fovendarum rerum per influxus suos. Similiter & sapiens, quantumvis aspera sint, calamitosaque tempora; semper tamen hoc agit, ut benè mereatur de humano genere: Infrà quidem semper miseretur consortes sibi mortales; suprà verò constanter veretur inviolabilem cœli nutum ac voluntatem.

§. 2.

§. 2. Discipulus *çu cham* percontans ait: In *xu kim* annalibus Priscorum Regum narratur. Quod Imperator *Cao çum* (alias *Vu tim*) delitescens in *Leam ngan* (nomen est sepulchralis horti lucive Regii, in quo pater ejus *Siao ye* tumulatus fuerat) per tres annos, pio luctui sic dederit sese, ut non sit locutus. Quid hoc significat? nam id quidem intellectu difficile est.

§. 3. *Confucius* ait: Quorsum obsecro, vis fiat in uno *cao çum*? Prisci Reges ad unum ferè omnes erant hujuscemodi. Officiorum libros consule, ubi docetur quod Principe Regni vel Imperii demortuo, successor ejus idemque filius per annos omnino tres luctui se dabat: Universi interim Præfecti atque Magistratus fungebantur suo quisque officio; quia mandata excipiebant ab supremo administro, qui vices gerebat lugentis Principis; idque per triennium.

Cao çum seu Vu tim familiæ Imperialis secundæ Xam dictæ fuit Imperator vigesimus, qui Imperare cœpit anno ante Christum 1324. de hoc Principe religiosissimo refertur in libro 5. Xukim fol. 28. quod, cùm in horto sepulchrali Siao ye patris sui delitescens de renovando Imperio, secum ipse sollicitè meditaretur, oblata ei fuerit à Xam ti supremo cœli Imperatore (seu Deo) per somnium species ignoti viri, quem, prout ipse Cao çum coram Senatu suo depingebat verbis, coloribus expressum & undique conquisitum, ac demum inter cæmentarios inventum in loco Fu yen (nunc oppido Pim lo dicto in prov: Xansi) è luto suo ad supremam consiliarii dignitatem evexit.

Hic Fu yve vulgo nominabatur; cujus extant in libro Xu kim tribus contenta capitibus preclara monita, quibus Imperator Vu tim (alias Cao çum) adeo profecit, ut per annos 59. pietate & religione feliciter ac pacificè administrarit Imperium.

Hic verò planè jucundum est videre, quomodo Interpres primi nominis Chu hi dictus posteriorum temporum atheopoliticorum antesignanus secum ipse luctetur; nec tamen miser eluctari valeat: hinc enim Prisci textûs authoritate (quæ apud Sinas sacra est) prohibetur negare rei gestæ veritatem; inde verò quamcunque in partem se vertat à supremi cujusdam Numinis præsentiâ & majestate expedire se nequit. Sic igitur in majoribus suis commentariis ait:

Quando Imperator *Cao çum* somniavit de *Fu yve*, distinctè & manifeste fuit aliquis *Fu yve* qui existeret illic: *Cao çum* reverà non eum cognoscebat cujus species in somnis offerebatur: Neque enim hominem hujusmodi unquam ipse viderat. *Cao çum* somniavit de *Fu yve* quod existere: illic: Hoc igitur cùm ita sit, verè fuit aliquis Cœli Imperator, qui coram *Cao çum* diceret, ego assigno tibi fidelem adjutorem: Nunc autem homines per vocem *Ti* non aliud quam Dominum & gubernatorem intelligi dicunt; eumdemque dicunt expertem corporis & figuræ: Sed puto quod ita res non habuerit

(*nimirum non capiebat hic Scriptor quo pacto expers corporis, assumptâ tamen figurâ conspicuus homini redderetur*) quod attinet (*prosequitur Interpres*) ad eum qui hac ætate nostrâ vocatur *Yo hoam-ta-ti*, id-est, *Yo hoam* magnus (*cæli*) Imperator, puto equidem nec de hoc id dici posse (*utique dici nequit: Quomodo enim homo ille* Yo hoam *apparuerit, quem aliquot post* Cao çum *sæculis natum & deinde nonnisi exactis aliis aliquot sæculis per insanam superstitionem Imperatoris*, Hoei çum *dicti, è 19. familiâ* Sum *numero, supremi Numinis titulo donatum?*) Rursus (*prosequitur Interpres*) quam non inane & fortuitum fuerit illud somnium, successus ipse docuit: Rex enim *Cao çum* cum somniavit à cæli Imperatore assignari sibi fidelem adjutorem, ei procul dubio in somnis adfuit cœli Imperator qui illum indicaret; nec ullo modo dici potest rem ita non habuisse: nec item hic dici potest fuisse cælestem illam rationem, quam *Li* dicimus. (*Et hactenus quidem Interpres* Chu hi *quo se vertat ignorans; ceterùm ignorantiâ illâ & perplexitate suâ Veritati Providentiæque Numinis vel invitus favens.* Li *hoc atheopoliticorum figmentum quodpiam post 40. sæcula inventum à novatoribus interpretibus. Intelligunt autem per* Li *virtutem quamdam seu influxum naturalem mente & voluntate destitutum, sed principium rerum omnium, ad quod omnia conantur referre, totius retro antiquitatis monumenta & sensum in suam detorquentes sententiam.*

§. 4. *Confucius* ait: Qui præpositus est aliis, si quidem gaudet officiorum contemperatione debita, discrimen æquum semper faciens inter humiles, & honoratos inter summos & imos: tum populo facilè imperabit.

p. 2. §. 1. *çu lu* sciscitatur de viro sapiente, & qui longè supra vulgus emineat; *Confucius* respondit: Excolat sese, ut hoc pacto rectus evadat per assiduam suiipsius vigilantiam & attentionem. Quærit *çu-lu*, ubi sic egerit, num sufficiet? Respondit: Excolat ergo sese, atque ita excolat, ut expleat vota aliorum, sicut optat expleri sua ipsius. Instat discipulus: Ubi se res sic habuerit, nihilne requiretur præterea? Respondet: Excolat sese, & partas virtutis industriæque opes tam largè diffundat, ut procuret pacem, expleatque vota universi populi. Sed enim ardua res hæc est, & in hoc excolendi sui ipsius studio, sic ut explerent vota universi populi, *yao* & *xun* viri Principes tales ac tanti, tamen ipsi quoque vehementer laborabant & quasi perpetuâ quâdam tenebantur ægritudine animi & curâ, ne forte vel unus esset ex omnibus, cujus amorem ac benevolentiam non obtinerent: Usque adeò suos haud secùs ac seipsos diligebant.

f. 22. p. 1. §. 1. *Yuen-jam* sectator quidem Philosophi *Lao Kiun*; sed vir incenditis corruptisque moribus, quodam die decussatis cruribus sedens (*quem situm Sina indecorum esse censent*) expectabat

Confucium jam olim sibi notum. *Confucius* tam agrestes hominis mores, aliaque totius vitæ vitia animo damnans, sic ait: Olim quidem tu adolescens cùm esses, non fuisti submisso animo & observans natu majorum: Grandior factus nihil habuisti virtutis ac laudis, quod prædicaretur: Senior verò jam siquidem non moriaris ocyùs, hoc enim verò erit esse damno quamplurimis pravo exemplo & moribus. Hoc dicto, scipione leviter percussit ipsius crura, sic quoque debitæ gravitatis ac decori moniturus agrestem hominem.

§. 2. Ex ditione *Kive tam* dictâ pueri aliquot indigenæ *Confucio* in disciplinam recens traditi deferebant Magistri mandata ad hospites, & horum vicissim responsa ad Magistrum. Aliquis fortè sciscitatus ait: Proficiuntne illi pueri?

§. 3. *Confucius* respondit: Oporteret quidem illos non in medio sedere, sed à latere; & dum sequuntur majorem natu, pone sequi: nunc autem ego video ipsos temerè considere in loco honorato. Video illos cum Magistro suo sine ullo intervallo pariter incedere; adeoque non observare, quæ sunt propria ætatis suæ. Quocircà judico quod non sunt studiosi profectûs sui. Cæterùm ego sumam mihi hanc Provinciam: Desidero quamprimùm sublatâ ruditate illâ, bonis moribus ac disciplinis excolere illos ac perficere; Verumtamen sic, ut à facillimis infimisque ordiar; & eos ipsâ cum ætate ad majora pedetentim manuducam.

LIBRI TERTII
PARS OCTAVA

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

REGNI *Guei* Princeps *Lim cum* dictus belli magis quam virtutis cupidus percontatus est de instruendâ acie ad prælium, à *Confucio*. *Confucius* respondit: *çu* & *teu* vasorum sacrorum res ego quidem assiduè audivi: Castrenses res necdum didici. Quare illuscescente die statim profectus est, quod videret operam perdi.

§. 2. Existente *Confucio* in Regno *Chin* defecit victus: Sectatores ipsius languebant, nec poterant iter prosequi fame scilicet debilitati.

§. 3. Discipulus *çu lu* molestiam animi prodens ait: Inter viros probos ac sapientes etiamne dantur egentissimi? *Confucius* ait: Vir

probus ac sapiens durat in egestate gravi: Stultus & improbus in egestate gravi constitutus hoc ipso dissolvitur animo.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Discipule mi *Su*, (alias *çu cum*) tune sic de me censes, operosè me multa didicisse ac mandasse memoriæ, atque ideo tam promptè meminisse?

§. 2. Respondet discipulus: Utique. Sic mihi persuasi semper. Num aliter fortè res habet?

§. 3. Erras, inquit *Confucius*: aliter se res habet. Ego duntaxat per unum res penetro.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Mi discipule *Yeu*, (alias *çu lu*) qui perspectam habeant virtutem, pauci sunt.

§. 2. *Confucius* ait: Nihil agens & tamen imperans nonne is fuit *Xun*? Hic quid agebat? totus spirans virtutem rectà austrum spectabat (*Quo situ Imperatores ac Magistratus hìc jus dicunt*) & aliud nil agebat: Omnia scilicet cursu suo, quem optimum tenebant, ire sinens.

§. 3. Discipulus *çu cham* quærit à Magistro suo modum gerendi res cum utilitate & profectu aliorum.

§. 4. *Confucius* respondet: Loquere simpliciter, candidè, cum fide: Age constanter, graviter, maturè: etiam in Australium vel Borealium Barbarorum Regno constitutus proficies. Contrà verò si loquaris haud simpliciter, candidè, & cum fide: Si agas haud solide, graviter, ac maturè; quamvis in cœtu familiarum 2500, vel in cœtu familiarum 25. verseris ecquid tandem proficies?

p. 2 §. 1. Si consistis rectus: protinus contemplare ista velut ordine posita coram te. Si existis in curru; protinus contemplare ista velut innixa jugo currûs: hoc modo demùm, ubicumque fueris, res geres.

§. 2. Discipulus *çu cham* adnotavit hæc præcepta in cingulo, id est, in anteriori sinu cinguli sui descripsit, ut ostenderet, quanti faceret Magistri sui documenta.

§. 3. *Confucius* ait: O quàm rectus est *Su yu*) *Præfectus is erat Regni* Guei) Regno pacato instar sagittæ est. Regno turbato instar sagittæ est. Verbis scilicet factisque constans, rectus, integer.

f. 3. p. 1. §. 1. O virum præstantem *Kiu pe yo* ejusdem Regni Præfectum! Regno pacato protinus administrat Rempublicam; Regno turbato, protinùs novit subducere sese & latitare.

§. 2. *Confucius* ait: Dignus est quispiam qui cum instituas sermonem, & tamen si cum eo non instituis sermonem; perdis hominem: indignus est quispiam qui cum instituas sermonem, & tamen si cum ipso instituis; perdis verba. Prudens nec perdit hominem, nec perdit verba.

§. 3. *Confucius* ait: Vir excelsi magnique animi, idemque vir virtutis

tutis solidæ, non flagitat vivere sic ut damno sit virtuti suæ: imò datur qui prodigat vitam ut consummet virtutem.

p. 2. §. 1. *Çu cum* discipulus percontatur quâ arte quis evadat probus? *Confucius* respondit: Artifex volens perficere suum opus, haud dubiè priùs acuit sua instrumenta. Commorans in aliquo regno fac servias ejusdem præfectorum sapientioribus: amicitiam contrahe cum ejusdem Regni literatorum probioribus.

§. 2. Discipulus *Yen yven* consulit Magistrum de administrando bene Regno.

§. 3. *Confucius* haud ignarus, quanta, quamque eximia discipuli facultas esset, sic ait: Age res & exige juxta familiæ *Hiá* temporum rationem.

Hac imperante familiâ novilunium illud, quod ab ingressu solis in gradum 15. Aquarii proximè aberat, anni cujusque constituebat exordium quæ ratio temporis quoniam ad Agriculturam, aliosque usus vitæ humanæ hîc valde erat accommodata; Confucio magnoperè probabatur: & verò perseverat eadem hodieque tametsi sub familiis aliquot Imperatoriis subinde fuerit immutata.

f. 4. p. 1. §. 1. Conscende familiæ *Yn* currum. Fac imiteris, inquam, secundæ hujus familiæ mores antiquos, id est, simplices, rectos, æquabiles, & constantes; quos adeò prodebat cultus ille vulgaris & simplex; & firmitas rhedarum & curruum, quibus Reges, absque pompæ apparatu tunc utebantur.

§. 2. Dum sacris das operam, induere familiæ *Cheu* nunc imperantis tiarâ.

§. 3. Musica verò sit ea quæ *Xao* dicitur cum choris tripudiantium.

§. 4. Missas facito Regni *Chim* cantiones. Procul amanda loquaces: Regni *Chim* cantiones, turpes, loquaces, periculosi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Non eminus ac longè res & negotia præmeditans, procul dubio habebit propinquum sibi mœrorem. *Exponunt Sinæ hanc Philosophi sententiam alio proverbio:* Liu pu çai çien li chi vai, çe hoan çai ki sie chi hia *præmeditatio nisi sit ultra mille stadia, tum calamitas est sub ipsâ mensâ & strato.*

§. 2. *Confucius* ait: Proh dolor! actum est: ego nondum vidi qui gauderet virtute sicut quis gaudet eleganti formâ corporis.

§. 3. *Confucius* ait: Regni *Lu* Præfectus *çam ven chum* nonne ipse furtim & fraudulenter Magistratum gerit, ac tuetur suam dignitatem. Hic enim cum perspectam habeat *Lieu hia hoei* viri nobilissimi sapientiam & virtutem, & quanto is emolumento possit esse Reipublicæ; Regi tamen eum non commendat aut proponit ut promoveatur.

f. 5 p. 1. §. 1. *Confucius* ait: In seipsum graviter, at leviter anim-

advertere in alios, utique procul amovet odia.

§. 2 *Confucius*: Qui non dicit; hoc quomodo? illud quomodo? Ego nescio hujusmodi homine quid faciam. Actum est.

§. 3. *Confucius* ait: Plures simul commorantes per totum diem, si in colloquiis inter se non attingant virtutem; sed gaudeant proferre in medium privatam prudentiam, ô quantum laborabunt!

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Vir verè præstans ex convenientiâ cujusque rei statuit rei fundamentum: Debito cum ritu modoque exercet illam; cum animi modestia demissioneque palàm facit illam: cum fide perficit illam. O virum hujusmodi verè præstantem!

§. 2. *Confucius* ait: Philosophum affligit impotentia sua, non affligit ab hominibus se nesciri.

§. 3. *Confucius* ait: Philosophum affligit occidere sibi vitam, & nomen suum nondum celebrari, aut nihil dignum famâ peregisse.

§. 4. *Confucius* ait: Sapiens causam peccati datæque offensionis, exquirit ab se: stultus exquirit ab aliis.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Philosophus est quidem severè retinens gravitatis, at non asper & intractabilis: Socialis est, at non qui temerè abripiatur impetu multitudinis.

§. 2. *Confucius* ait: Sapiens nec ob sermonem evehit hominem; nec ob hominem (qualiscumque is sit) aspernatur ac negligit sermonem.

§. 3. *çu cum* sciscitando ait: Num fortè extat unum aliquod vocabulum, secundum quod velut normam quampiam possit quis per omnem vitam operari? *Confucius* respondit: Nonne istud vocabulum est, *Xu*? Scilicet, tibi quod non vis, ne facias erga alios?

p. 2. § 1. *Confucius ait*, Ego agens cum hominibus, cuinam obtrecto? quemnam deprædico? Si datur quod deprædicandum sit; idipsum habet quod prius discutiatur.

§. 2. Moderni, seu hujus ætatis homines, etiamnum gradiuntur rectâ, quâ tres familiæ incedebant, viâ.

§. 3. *Confucius* ait: Ego adhuc attigi Historiographorum succinctum stylum. Tunc habens equum, alteri dabat commodatò, ut conscenderet: At nunc ista obsoleverunt.

f. 7. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Fucati sermones perturbant virtutem; modica impatientia utique perturbat maxima consilia.

§. 2. *Confucius* ait: Multitudo odit quempiam? omnino examinetur. Multitudo gaudet quopiam? omnino examinetur.

§. 3. *Confucius* ait: Homo potest illustrem reddere & magnificare normam rationis: Non autem citrà conatum arbitriumque hominis norma rationis per se valet magnificare hominem.

§. 4. *Confucius* ait: Peccare nec emendare, hoc ipsum dicitur peccare.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ego plerumque totos dies non manducem: totas noctes non decumbam, ut vacem meditationi: & tamen nullum propè referam fructum: Non est quid melius quàm operam dare monumentis literarum, in usum scilicet exercitiumque, quæ didiceris, traducere.

§. 2. *Confucius* ait: Philosophus laborat de virtute; non laborat de cibo; & verò ipsam Agriculturam, fames subinde sequitur & inspe-rata sterilitas: at in virtutis studio, census & fructus nunquam deficiunt. Quare Philosophus angitur de virtute; non angitur de paupertate.

§. 3. *Confucius* ait: Prudentiâ assecutus quidpiam, nisi virtute interiori valeas idem conservare, licet fortè adeptus sis, procul dubio amittes.

§. 4. Prudentiâ quidpiam assecutus, & virtute interiori valens conservare; nisi quoque adhibeas morum gravitatem & authoritatem ad rectè gubernandum; tum subditi non te verebuntur.

f. 8. p. 1. §. 1. Prudentiâ quidpiam assecutus, & virtute interiore valens conservare, exteriorem item morum gravitatem & authoritatem adhibens ad rectè gubernandum; nisi moveris subditos convenienti ac debito modo; nondum perfecta res est.

§. 2. *Confucius* ait: Vir eximius non potest parvis ex rebus, quamvis eas præclarè gesserit, illicò sciri seu statui etiam potens esse seu idoneus ad res magnas suscipiendas & tractandas. Contrà verò à vulgari homine & modicis naturæ dotibus instructo, non debent exigi res magnæ, nedum suscipi; & quid possit ipse in modicis vulgaribusque rebus, cognosci debet, alioqui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Populo in virtute plus est quàm in aquâ & igne. Aquam & ignem ego vidi qui calcaret & periret: nondum vidi qui insisteret virtuti & periret.

§. 2. *Confucius* ait: Suscipiens excolendum virtutibus animum, non cedat Magistro, primasve in virtutis studio deferri patiatur.

§. 3. *Confucius* ait: Vir perfectus rectus & constans est, at non pervicax.

§. 4. *Confucius* ait: Serviens uti servire par est, Regi, ante omnia & præ omnibus cordi habet quæ sui muneris officiique sunt; ac postponit his censum suum, suaque stipendia.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Sit institutio sine discrimine.

§. 2. *Confucius* ait: Viâ discrepantes, haudquaquam inter se convenient ad consultandum quidpiam.

§. 3. *Confucius* ait: Verba percipiantur (*seu verborum nuda veritas absque fuco & ætatis nostræ luxuriosâ elegantiâ*) & hoc sufficiat.

§. 4. Magister musices, *Mien* nomine, *Confucii* visendi gratiâ venerat. Accedenti itaque ad gradum quempiam, hospiti (quippe qui cœcus erat) *Confucius* admonens illicò dicebat; hîc gradus est: Eidem verò jam progresso in aulam excipiendis hospitibus destinatam, & accedenti ad stoream. *Confucius* iterum dicebat: Hîc storea est. Mox inde Magistro illo musices, cæterisque hospitibus pariter considentibus, *Confucius* eundem commonefaciebat dicens: Titus existit sive considet ab hac parte: Sempronius existit ab illa parte; ut aptius scilicet fungeretur debito cuique salutationis & honoris officio.

§. 5. Magistro *Mien* jam egresso, discipulorum unus cui *çu cham* nomen erat, quæsivit ex *Confucio* dicens: Cum Magistro musices sic loquendi & agendi an etiam datur regula ex principiis nimirum Philosophiæ suæ?

§. 6. *Confucius* respondit: Est hæc sanè juvandi cœcos Magistros regula, olim scilicet instituta.

p. 2. §. 1. In Regno *Lu* tres erant præpotentes ac nobiles familiæ, quæ tantum non rebellantes contra suum Regem, quatuor Regni ditiones inter se partitæ fuerant. Earum unam *Mem sun* invaserat, alteram *Xo sun*; tertiam verò quartamvè Regni Præfectus *Ki* potentior utrisque sibi vindicarat. Quibus haud contentus, (ut est insatiabilis dominandi libido) aliam quoque dynastiam in ejusdem Regni meditullio sitam, & clientelari jure eidem obnoxiam meditabatur invadere. Hic itaque *Ki xi* seu *Ki sun* erat in procinctu ut bello peteret dynastiam *chuen yu*.

§. 2. *Gen yeu* & *Ki lu* adstantes coram *Confucio* dicunt: *Ki xi* Domino nostro proximè futura est res cum *chuen yu* Dynastâ: Ambo erant discipuli *Confucii*, & tunc fortè Magistratum gerebunt; nec probabant hujusmodi invasionem.

§. 3. *Confucius* ait: *Kieu*, nonne est tuum quoque hoc crimen?

f. 10. p. 1. §. 1. Belli porrò arguens injustitiam, ex tribus maximè capitibus eam probat. Hanc (inquit) dynastiam *chuen yu*, olim prisci Imperatores familiæ *Cheu* fecerunt montis *mum cum* in eadem siti ditione dominam, ubi dynastæ curam habent sacrificiorum, quæ spiritui montis præsidi rite fiunt. Deinde sita est in medio terminorum Regni. Est denique regiæ domui familiæque subjecta & clientelaris, quo pacto igitur, & quo jure illam sibi vindicet improbus, & invadat?

§. 2. Discipulus *Gen yeu* hâc oratione Magistri sui jam doctior, sic ait: *Ki xi* Dominus noster vehementer expetit illam ditionem: Nos quidem ambo ejusdem Ministri ac subditi pariter haud desideramus aut approbamus.

§. 3. *Confucius* ut doceat oportere eos, quod animo damnent, verbis quoque

quoque factisque arguere & damnare; & si quidem monendo arguendoque non proficiant, muneri suo renunciare, sic ait: mi discipule *Kieu*, antiqui illius & celebris Historiographi *Cheu gin* extat sententia per quam apposita ad rem nostram: Si cuipiam, inquit, suppetunt vires ac facultates ad gerendam Rempublicam, adeat sanè munus publicum: non autem valens præstare quæ sunt officii sui, sistat, & gradu, si quem fortè obtinet, sese abdicet: Is etenim præcipitio proximus periclitatur, & tamen non manu tenetur, seu non monetur, quia moneri scilicet impatiens est: Prolabitur, & tamen jam labens non manu fulcitur: quia nimirum non est qui audeat manum admovere, constatque præcipitem abire velle. Hujusmodi ergo cæco vel amenti verius, cui tandem sit usui iste adjutor vel ductor?

p. 2. §. 1. Atque adeo tu quod dicebas modò, invitis vobis & improbantibus parari bellum, sic ut crimen omne in præfectum derivaretur; hoc ipsum alterum est crimen tuum; & eo quidem turpius, quò turpiori cum errore conjunctum. Quæro enim abs te, tigris quæpiam, aut bubalus sylvestris evasit extra septa, repagulaque sua; testudo item raræ artis, aliave pretioso è lapide supellex si damnum passa periit, quamvis in arcæ medio reposita: Fuga hæc, & damnum hoc cujus tandem erit crimen? Numquid ejus cujus fidei & curæ commissa tam septa, quàm supellex fuerat?

§. 2. Discipulus *Gen yeu* intelligens hoc argumento agi se reum, suam pariter ac Domini sui causam specioso necessitatis ac justitiæ nomine tuendam suscipiens, sic ait: Nunc ditio hæc *chuen yu* fortis ac munita est, & fieri potest ut munitior evadat in dies: Nunc illa vicinis suis non est infesta, sed ecquis spondeat nullo unquam tempore futuram? Porrò eadem vicina est finitimaque *Pi* avitæ ditioni & patrimonio *Ki xi* Domini mei. Quocirca si nunc eam, quando potest, tempusque & fortuna favet, non occupat ac facit juris sui; olim procul dubio erit illa filiorum ejus ac nepotum acerbus dolor ac sera pœnitendi materia.

§. 3. *Confucius* patefacto hunc in modum ulcere tam discipuli quàm præfecti; verus, inquit, ô *Kieu*, Philosophus odit & execratur ejusmodi hominem tergiversantem ac nolentem candidè profiteri cupiditatem suam, aliosque morbos animi occultantem sollicitè, & interim violenter prætexentem verba, seu verborum ambages, quibus veritatem eludit.

§. 4. Audi nunc igitur, quid ego sentiam. Ego sic audivi semper eos qui habent Regnum vel dynastiam; vel, qui habent amplam splendidamque familiam, si quidem probi sint ac sapientes, non solere angi animo & discruciari paucitate subditorum, quibus imperitant: sed discruciari & angi quod non obtingat suum cuique

prout jus & ratio postulat; audivi item non angi illos, quòd penuriâ rerum laboret sua ditio sed angi & affligi quòd non fruatur optatâ pace & concordiâ. Et meritò sanè, quippe si tollantur expensæ inutiles, si luxus immodici prohibeantur, & cuique tribuatur quod æquitas postulat; quamvis alii aliis opulentiores futuri sint, non erunt tamen inopiâ vel mendicitate laborantes: Ubi item viget concordia, ibi nulla est paucitas, ibi vastitas nulla: Quamdiu verò fruentur concordiâ, fruentur & pace, quæ ex illa nascitur: At vigente pace & tranquillitate, nullus erit ruinæ locus, vel gravioris cujusque calamitatis periculum.

f. 11. p. 1. §. 1. Tria hæc, justitia, concordia, tranquillitas, si eo modo, quo dixi, se habeant, ac vigeant: Tametsi fortè remotiores populi jugo tam suavi non se subjiciant; tum quidem hoc erit agendum, ut perficiantur magis ac magis, & perpoliantur quodammodo virtutes Regiæ, ut sic adveniant tandem exteri non dolo victi, non armis, sed famâ virtutum. Ubi verò sic advenerint, & in jus ditionemque tuam transierint; tum commodis eorum quietique amanter consulas.

§. 2. Nunc autem, ô discipuli mei *Yeu*, & *Kieu*, adjutores estis vos quidem, & consiliarii *Ki xi* Domini vestri. Sed quo tandem operæ pretio, quo fructu? Alienigenæ non modò non parent vobis: sed quoniam apud vos desideratur vera virtus, neque possunt imperare sibi ut ad vos migrent. Regnum *Lu* miserabiliter divisum concidit, distractumque in partes, & factiones, tantum non periit funditùs, atque adeo non potest ipsum jam diutiùs conservari.

p. 2. §. 1. Et quasi hæc non sufficiant ad calamitatem, interitumque publicum; nunc etiam molitur Præfectus ille nova movere arma; & quidem sic, ut in ipsis Regni visceribus atrox bellum exardescat. Sed ego sanè vereor ne familiæ *Ki* nepotum dolor, seu ruina, non existat seu inferatur à finitimâ ditione *Chuen yu*; Sed existat ex ipsorummet domesticorum parietum visceribus, suoque ipsa tandem consumatur incendio.

§. 2. *Confucius* ait: Imperio pacatò & cum authoritate administrato protinus oratio officiorum musicæ & bellicæ expeditionis ab Imperatore procedunt: Imperio perturbato, jam ratio officiorum musicæque & bellicæ expeditionis à Regulis procedunt, à Regulis si procedunt, tum quidem decem ætatum spatio, paucissimi ex his erunt qui non amittent Regnum suum. A Præfectis si procedunt, quinque ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent. Domestici clientes si usurpârint regni dominatum, trium ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent malè parta.

f. 12. p. 1. §. 1. In Imperio si vigeat lex, tum absoluta administratio non erit penès Præfectos: quippe quæ nec penès ipsos Regulos sit futura.

§. 2. In Imperio si vigeat lex, tum populus non immittet se in consilia publica: Quippe subditi omnes lubenter ac certatim cum eâ conformabunt sese administrandi normâ, quam intelligent ad normam cœli, rectæque rationis esse exactam.

§. 3. *Confucius* ait: Vectigalia abscesserunt à Regiâ domo per quinque generationes: Administratio pervenit ad præfectos per quatuor generationes: Ideò isti tres Regis *Von cum* posteri attenuati sunt. Confirmare videtur hic *Confucius* ea quæ dixerat, exemplo domestico *Lu* Regni patrii, in quo Reges ordine duodecim imperitârunt. Etenim post obitum sexti Regis *Ven cum* occiso ejusdem filiolo & hærede legitimo, evectus est ad Regnum frater occisi *Siven* dictus. Ex illo tempore Regni istius administratio cœpit concidere, & vectigalia transierunt à domo Regiâ ad privatas Præfectorum familias; qui freti nobilitate suâ, quòd ex stirpe *Von cum* secundi Regis oriundi essent, Regium jus paulatim sibi vindicârunt.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Utiles sunt tres amici: Perniciosi tres item amici. Amicus rectus; amicus fidelis; amicus multa audiens, utiles sunt. Amicus exterius solùm compositus & gravis: Amicus blandus ac mollis; amicus loquax & garrulus, perniciosi sunt.

§. 2. *Confucius* ait: Utilia sunt tria gaudia: Perniciosa, tria gaudia. Gaudere debito usu officiorum musicæque: gaudere proloqui aliorum rectè dicta & facta: gaudere multorum sapientum amicitiâ, utilia sunt. Gaudere superbiæ vanitate: gaudere otio vitæque licentiâ: Gaudere epularibus jocis ac voluptatibus, perniciosa sunt gaudia.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Assistentium Principi dantur tria peccata. Verba sciscitantis principis si nondum pertigerint, seu referantur ad te solum, & tamen loqueris, dicitur præcipitantia: si verba pertigerint, & tamen non loqueris dicitur morosa & inutilis taciturnitas, si præviè nondum observaveris faciem, & tamen loqueris, dicitur cœcitas.

§. 2. *Confucius* ait: Sectator virtutis habet tria sibi cavenda. Adolescentiæ tempore, sanguine & spiritibus necdum consistentibus, quod cavendum, est res venerea. Provectus ad suam maturam ætatem, sanguine spiritibusque jam corroboratis, quod caveat, sunt rixæ. Provectus ad suam senectutem, sanguine spiritibusque jam languentibus, quod caveat, est cupiditas habendi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Sapiens ac probus habet tres timores: Timet Cœli mandatum, timet magnos viros: Timet Sanctorum verba.

§. 2. Improbus ac stultus non agnoscit Cœli mandatum, adeoque nec veretur. Aspernatur magnos viros: Explodit Sanctorum verba.

Colaus sententiâ verè Christianâ longam explanationem concludens docet, timores modò memoratos ad unum maximè timorem reduci omnes; eum scilicet, quo revereamur cælum, & non amplius : Kim tien lh y *Confirmat hoc autem exemplis Priscorum, qui omni cum reverentiâ & tremore; curâ item vigilantiâque prorsus singulari gerebant sese adversùs cælum, & quidquid eis à cælo conferebatur.*

§. 3. *Confucius* ait : Qui nascuntur & hoc ipso scientes sunt, haud secus ac si cum ipsâ vitali aurâ & spiritu scientias rerum hausissent, supremi ordinis sunt censendi sapientes. Qui discunt autem, & operam dant Magistro, & hoc pacto evadunt scientes, à primis illis secundi sunt. At qui hebetiores sunt, & tamen discunt improbo labore & constanti, hi rursus ab eis, quos proximè memoravi, secundi sunt. Jam verò qui hebetes sunt, & tamen non discunt, in vulgo hi censentur infimi & inutiles; quamvis alioqui sint homines integri & innocentes.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Virtutis ac sapientiæ studiosus adhibet novem considerationes. Dum conspicatur quidpiam, seu lustrat oculis; meditatur perspicaciam, id est clarè, probèque percipiendum sibi esse, quod oculis objicitur. Audiens quidpiam, meditatur acutam vim audiendi, probeque percipiendi voces, & vocum significationes. Ad speciem habitumque oris quod attinet, meditatur serenam quandam placiditatem, quâ non alius color est, qui animos sibi potentius suaviusque conciliet. Quod attinet ad statum & conformationem totius corporis, meditatur gravitatem cum reverentia conjunctam. Ubi loquendum est, meditatur fidem ac veracitatem; quâ lingua scilicet cordi respondeat. Dum agit quidpiam ac molitur, meditatur sedulitatem. In rebus dubiis ac perplexis, secum meditatur ipse, quem consulat potissimùm, & quâ ratione sibi lumen petat in illa caligine. Concitari sentiens animum iracundiâ, & studio contentionis ac vindictæ, maturè secum ipse reputat incommoda, damnaque nasci solita. Videns offerri copiam rei familiaris augendæ, protinùs ob oculos sibi ponit jus & æquum.

§. 2. *Confucius* ait : Contemplare alterius quod bonum est, tanquam eò nondum perveneris : Contemplare alterius, quod malum est, tanquam si contingeres bullientem aquam. Ego vidi ejusmodi hominem : Ego audivi ejusmodi proverbium.

p. 2. §. 1. Privatus adhuc degens, tum præparat suas rectè gubernandi rationes & industrias : Post verò publico fungens officio fidelis administri, tum scilicet exercitat suas, quas præmeditatus fuerat, rationes & industrias. Ego audivi hoc proverbium : at necdum vidi ejusmodi hominem.

§. 2. Regni *çi* Regulus *Kim cum* habuit equorum mille quadrigas, & tamen à mortis, quâ violenter sublatus est, die, populus non invenit

venit in eo virtutem, quam in eo celebraret. *Pe y* & *Xo ci* inediâ consumpti fuerunt ad montis *Xeu yam* radicem; populus usque modò illos celebrat.

§ 3. Quod igitur alii sint in oblivione, uti Regulus *Kim cum*; aliorum verò memoriam, uti duorum, quos dixi, fratrum, posteritas omnis conservet, nonne hoc ipsum est quod dicebam?

§. 4. *Chin cam* discipulus *Confucii* quod putaret plura & secretiora cum filio communicaret pater, quàm cum reliquis discipulorum; adit explorandæ rei gratiâ filium ejusdem unicum, idque sciscitaturus ab ipso *Pe yu* (nomen est filii) sic ait: Condiscipule etiamne fortassis habes arcanum quodpiam & extraordinarium documentum, clam nobis scilicet, uni tibi suggestum à patre?

f. 15. p. 1. §. 1. *Pe yu* respondit: Adhuc quidem non audivi ex patre meo arcani quidpiam: nec enim mihi propriam impertit vel operam vel doctrinam. Semel dumtaxat, cum domi solus consisteret, me nescio quò pergente properantius ac fortè transeunte per aulam, ubi pater consistebat, percontatus est ipse, studesne, fili, libris Odarum. Respondi ego candidè; necdum me studere. Tum pater, si nunc, ô fili, non das operam libris Odarum pervolvendis; non habebis quidpiam facultatis aut copiæ quo instituas sermonem viro gravi & Philosopho dignum. Quod audiens ego protinus abii, & operam dedi libris Odarum ediscendis.

§. 2. Alio die pater meus rursum solus cùm consisteret, & ego fortè properarem ac transirem per aulam, percontatus est; fili studesne libris officiorum, rituumque civilium? Respondi: Necdum me studere. Hic itaque rursus pater: Nisi des operam libris istis; non habebis quo vir evadas, & inter cives tuos emineas. Quod ego audiens, nihil cunctatus, abii, & operam dedi libris Officiorum.

§. 3. Audivi hæc duo à patre; nec quidquam præterea diversi ab iis, quæ palàm vos docet.

§. 4. Discipulus *Chin cam* his auditis abiit, ac lætus, sibique ipse gratulatus ait: Quæsivi de re una, & assecutus sum tres. Audivi quippe de libris Odarum: audivi de libris Officiorum & rituum, præterea didici exemplo *Confucii* nostri, viros verè præstantes removere ab se, seu ab sensu, fructuque privatæ dilectionis ipsum quoque filium: non ei plus impertiendo vel operæ, vel doctrinæ, quàm cæteris discipulorum.

Miratur Interpres V, *& secum ipse disquirit causas, cur hic paragraphus, aliique non absimiles parvi sanè momenti proferantur in medium: ideone fortassis, quod extent in codicibus authenticis, maximeque vetustis? An quod revera* Confucius, *dum Priscorum ritus & officia suis exponebat, minutissima quæque soleret persequi; sicut in hoc quidem para-*

grapho dici potest persecutus esse, ubi sic ait: Ejus qui amplioris cujusdam ditionis est Princeps, ex.gr. Reguli, Satrapæ, dynastæ uxorem, Princeps maritus suus compellans vocat consortem, conjugem, seu adjutorium. Hæc autem Principis conjux seipsam coram marito suo nominans, debitæ submissionis, modestiæque memor dicit: Ego rudis puella. Jam verò ditionis hujus homines ac subditi compellantes eam, vocant Reginam conjugem, sive Principis adjutorium; quia nimirum Palatii domestici, familiæque Regiæ gubernatrix est. Sicut ipse Princeps, totius gubernator est ditionis. Rursus hæc ipsa Princeps fœmina sese nominans coram exteris ditionibus, id est, legatis earum, vel etiam Principibus, dicit: Ego modicæ virtutis parvula Princeps. Exterarum verò ditionum homines ac legati nominantes eam sic etiam, ut ipsimet subditi, vocant Reginam conjugem, sive, Principis adjutorium.

Fuit ab omni retro memoriâ, estque hâc etiam ætate propè incredibilis apud Sinas & varietas, & copia nominum, quæ pro ipsâ varietate vel loci, vel temporis, vel conditionis; item pro arbitrio Principis tunc imperantis, alia tribuuntur atque alia, unis & eisdem non hominibus modò, sed etiam familiis, ditionibus, urbibus, muneribus publicis, dictisque ipsis hominum & factis. Nec minor etiam modestia est, gravitas, & reverentia, quæ copiâ illâ & varietate continetur: quodque magis est mirandum, nullus ordo vel sexus est hominum, ætas propè nulla, nec inter sylvas ac montes tam rudis & agrestis quidpiam, qui non ipso propè cum lacte nutricis, usum aliquem varietatis hujus copiæque perceperit.

Quod etsi videri possit haud necessarium pluribus exemplis declarari; quando nobis hi libri, quos habemus in manibus, non pauca suppeditant: juverit tamen vel oblectandi Lectoris gratiâ brevibus exponere, quid nos ipsos, qui ex Europâ in Chinam venimus, discere coëgerit, & exercitare cogat usu propè quotidiano Sinensis illa comitas, elegantiaque civilis.

Quotiescumque ergo contingit sociorum aliquem cum ipso gentis Imperatore loqui, non aliter ferè quàm Yven chin *vel simpliciter* Chin, *id est, advenam è remotis terris subditum sese nominat. Ipse verò Princeps nos alloquens vel pronomine tu; vel nomine vulgari nostro. Imperatorem nos, uti Sinæ omnes,* Van sui *compellamus, quibus vocibus acceptissimum longè ætatis votum, annorum scilicet myrias continetur. Jam si cum Regulis, aut Colais Imperii, qui summus est Magistratus, sermonem habemus, pari ferè modestiâ, nobis quidem* Liu gin, *peregrinorum nomen tribuimus; Regulis verò titulum* Vam ye, *Principis ac Domini; necnon* çien sui, *quo ipsis mille annos vitæ precamur: Colais autem* Lao ye, *Dominorum honorificum damus nomen; & vicissim ab his quidem* Sien sem, *id est, seniorum; sive Magistrorum nomine plerumque honoramur: Regulis interim eâdem, quâ ipsemet Imperator ratione nos compellantibus.*

Quoniam verò cæteri Magistratuum, à quibus administrantur Imperii partes omnes, alii censentur literarii, militares alii; hos quidem non alio ferè nomine quàm Lao ye, *Dominorum nuncupamus: Illis autem vel hoc ipsum, vel certè* Lao sien sem, *id est*, Seniorum Magistrorum *grave imprimis & honorificum tribuimus. De nobis verò ipsis loquentes, non alio ferè quàm* Hio sem, *id est, Discipulorum, & si quando major usus ac familiaritas intercesserit;* Siao ti; *fratrum natu minorum nomine utimur: Ipsis vicissim pari cum significatione & modestiæ & honoris Magistrorum nobis, discipulorum sibi, fratrumve nomen dantibus. Nec absimilis comitatis ratio observatur cum quovis homine, qui vulgo sit honoratus; tametsi publico munere non fungatur. Quamquam non desunt etiam, qui nos aliquanto familiarius nomine* Siam cum, *quod Baccalaureorum est proprium, & hodie quidem perquam vulgare. Neophyti denique, si quidem literati sunt,* Lao su, *seniores Magistros nos vocant: si de vulgo, Dominos.*

Ubi verò ad pœnitentiæ tribunal acceditur, Xin fu, *spirituales Patres & hoc quidem loco omnes omnino, (multi etiam quovis loco & tempore)* çui gin, *id est, peccatores se nominant: Plerumque tamen Neophyti literati* Muen sem, *discipulorum; famuli vero, aliique infimæ plebis, humillimo* Siao tie, *homuncionum vocabulo coram nobis utuntur; sic ut præter Imperatorem ac Regulos nemo ferè sit omnium, qui pro nominibus* Ngo, ni, *id est, ego, tu, uti sustineat. Porrò eadem est ipsorum inter se, quæ nobiscum comitatis, officiorumque ratio: Nisi quod hominibus exteris plus honoris & primum locum largiri soleant.*

Universim autem, quotiescumque de rebus ad se pertinentibus sermonem faciunt, non modo perquam modestè loquuntur; sed vocabulum ferè adnectunt humilitatis ac modestiæ significatissimum, sic Pi que, *humile Regnum suum patrium;* çien çu *vile nomen:* Siao lh, *parvum filium; ipsum quoque morbum, si de valetudine quæsitum fuerit* çien yam, *vilem abjectumque nuncupant. Hospitis vero patriam honorificam,* çun que *vel* quei que*: nomen sublime,* cao sim*: sobolem ingeniosam,* Lim lam*: morbum denique ipsum, quantumvis teter fœtidusque fuerit, modo* quei yam *pretiosum, modo* çun yam, *honorandum vocant. Quoties patrem suum aut matrem quis coram aliis nominat* Kia fu, Kia mu, *id est, familiæ patrem, & matrem nominat. Hospitis vero pater* Lim çun *vester honor, mater vero* Lim tam *vestra aula (domestica scilicet): propria verò domus aut familia* Han kia *frigida seu pauper domus, alterius* quei kia *honorata nuncupatur, & sic de cæteris, quæ tam in familiari sermone, quam in epistolari stylo, qui à quovis alio multum differt, ubique passim observantur.*

LIBRI TERTII
PARS NONA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

YAM ho (Præfecti *Ki*, subditus ac minister) desiderabat prior visitari à *Confucio* : Sed *Confucius*, quod intelligeret hominem esse turbulentum, & è familia illius, qui jus & authoritatem Principis legitimi per vim sibi vindicabat, eum non visit. Interim *Yam ho* munus epulare misit ad *Confucium*, porcellum scilicet, more gentis tunc usitato. Obstrictus hoc munusculo *Confucius*, cum non posset salva lege humanitatis non adire hominem, gratias acturus; de industriâ captavit tempus quo ipse non esset domi, eoque tunc perrexit salutaturus : Quando ecce occurrunt sibi mutuò in ipsa via.

§. 2. *Yam ho* protinus alloquens *Confucium* ait : Veni, obsecro; nam ego tecum sermonem habeo, quem conferam. Mox ait: Si quis recondat in sinu suo, servetque sollicitè suam quampiam gemmam pretiosam, & interim perturbatum sit afflictumque patrium ipsius Regnum; nec velit tamen eam venundare, quo medeatur publicæ calamitati. Hujusmodi qui sit, an poterit dici pius? Respondet *Confucius* : non poterit, ejusmodi qui sit, dici pius. Instat alter : si quis gaudeat ac vehementer optet agere semper aliquid ac moliri quod prosit Reipublicæ, & interim oblatam sæpius negligat ac perdat occasionem. Hujusmodi qui sit, an poterit dici prudens ? Respondet *Confucius* : Non poterit dici prudens. Hic alter concludens, dies, inquit, & menses torrentis instar præterfluunt ; & tamen de annis tuis nihil mihi nec flagitanti tribuis ? Quin expergisceris, & tui studioso, tibique ipsi, & patriæ tuæ consulens, Magistratu fungeris? Ad hæc, ut expediret se ab importuno hortatore *Confucius* ait; Bene habet; ego suscepturus sum Magistratum.

p. 2. *Confucius* ait : Homines natura & rationis lumine inter se mutuò proximè conjuncti, studiis sæpè moribusque inter se longissimè distant.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Soli illi qui ipsa cum sapientia & probitate nati sunt : Sicut & illi qui ipsa cum ruditate & improbitate nati sunt, per mutuum commercium haud facilè mutantur.

§. 2.

§. 2. *Confucius* die quodam perveniens in oppidulum *Vu chim*, quod *çu yeu* discipulus ejusdem gubernabat; fortè audivit oppidanorum perquam operosè fidibus canentium symphoniam prorsus ad normam & gravitatem illam Priscorum institutam.

§. 3. *Confucius*, quasi miraretur institui musicam tam gravem, tamque operosam in tam ignobili oppido; leniter tunc subridens, utensque vulgari proverbio, ait: Jugulaturus gallinam, quorsum utaris bovis cultro? Quasi dicat: non capiunt angustiæ loci hujus tantum musices apparatum & majestatem.

p. 2 §. 1. Loci Præfectus, idemque musicæ exercitationis author *çu yeu*, cum existimaret illam seriò improbari à Magistro, Respondit in hunc modum. Olim ego audivi sæpe numero ex te Magistro meo, cùm diceres: Præfectus aliorum, si quidem studiosus sit virtutis ac sapientiæ; utique amat suos, erudit, tuetur, ac fovet. Plebs vicissim exemplo studioque Præfecti sui provocata, pro suo quoque modulo & ipsa studiosa si sit virtutis ac sapientiæ; utique facillimum erit ei imperare & in officio continere omnes.

§. 2. *Confucius* advocatis discipulis suis ait: O vos duo tresvè quotquot estis, discipuli mei! hujus condiscipuli vestri *yeu* oratio vera est, & rationi consentanea. Quod ego paulò ante sic locutus sum joci certè & animi gratiâ scilicet, ac tentaturus ipsum feci: neque enim sum ignarus; vigorem illum legum, ad oppida quoque pertinere.

§. 3. Alter ejusdem familiæ *Ki* Regium jus affectantis assecla & Minister *Cum xan fæ jao* dictus, cùm in *Pi* oppido Regni *Lù* rebellio exorta esset, accivit *Confucium* è Regno *çi*, misso ad eundem munusculo. *Confucius* desiderabat eò pergere, quòd speraret adventu suo opitulari se posse periclitanti patriæ.

§. 4. E contrario discipulus *çu lu* non gaudens *Confucium* eò pergere; Magister, inquit, non est quòd pergas, quæ, obsecro, necessitas est hominis istius *Cum xan* familiam adeundi?

f. 3. p. 1. §. 1. *Confucius* quod sciret memoratum *Cum xan* movere arma contra *Ki xi*, suum ipsius Dominum, non autem contra legitimum Regulum Regni *Lu*, respondit: quod hic ultro vocet me, & tanta cum significatione honoris, quomodo sine causâ faciat? Si datur in quo utatur me, quorsum occasionem hanc de afflictâ patriâ merendi benè elabi sinam? Quid si ego ex hoc Regno *Lu* efficiam atque erigam Orientalem, id est, novam, familiam *Cheu* ad normam scilicet Occidentalis?

§. 2. *çu cham* discipulus percontatus est de verâ germanâque virtute *Gin* dictâ ex *Confucio*. *Confucius* respondit: Quisquis novit ac valet perficere ac servare quinque in ordine ad Imperium, is procul dubio præditus est virtute, de quâ quæritur. Hic rursum discipulus

rogavit, quænam essent illa quinque. Sunt, inquit, *Confucius*, vigilans observatio suiipsius; amplitudo clementiaque animi; fides atque veracitas; assiduitas ac diligentia; amor ac beneficentia: Quippe si geras te graviter ac maturè semper & ubique, jam non erit qui te negligat aut contemnat; contra verebuntur omnes & colent. Si magni, liberalis, clementisque animi fueris; jam obtinebis omnes, omnium, inquam, studia, amores, voluntates. In verbis factisve fidem si præstiteris, jam homines omnes tibi nitentur securi, tuæque fidei se pariter ac sua committent. Si velox, impiger, & alacriter sedulus fueris in tractandis negotiis, jam habebis res perfectas; & ad exitum perduces optatum. Denique si fueris beneficus & amans tuorum, jam certè sufficiet hæc; ut imperes tuis felicissimè.

p. 2. §. 1. Regnum *çin* sex è primoribus administrabant non sine magnâ rerum perturbatione: Duo quippe illorum *Fan chum*, & *Kien çu* non modò consiliis animisque diffidebant; sed etiam copiis & armis: sub hoc autem magistratum gerens *Pie hie* accivit *Confucium*; *Confucius* desiderabat ire.

§. 2. Discipulus *çu lu* dissuasurus Magistro suo profectionem, sic aiebat: quondam *Yeu*, id est, ego, audivi ex te Magistro meo, cum diceres: In suâ ipsius personâ agentem improbè vir probus non adit. Veretur enim, ne ex consuetudine ipsius, damnum pariter ac probrum accersat sibi: Nunc vero qui te invitat *Pie hie* unà cum ditione *Chum meu* dictâ molitur rebellionem: quorsum obsecro, tu ô Magister pergas ad hominem ejusmodi?

§. 3. *Confucius* respondit: Sic est, fuit hic mihi quondam sermo tecum. Sed nonne dixi quoque aliquando rem durissimam, eam quidem raro teri nec tamen frangi, atteri & consumi? non item dixi persæpe de re in se candidissimâ, atro colore tingi quidem; intrinsecè tamen non nigrescere, nec amittere unquam nativum candorem.

f. 4. p. 1. §. 1. Ego qui cessare queam inutilis ac iners? Ego quomodo sim magna quædam & amari saporis cucurbita? Qui, inquam, possim, vel sustineam animo cucurbitæ illius instar manere suspensus & immotus, & qui non manducer, pascam neminem, prosim nulli? cæterùm non adivit hominem Philosophus, quod postea intelligeret hominem esse ejusmodi, cui mederi non posset.

§. 2. Ad latus Magistri sui fortè consederat discipulus *çu lu*, studiosior ille quidem laudis bellicæ, quam literariæ. *Confucius* ait: Discipule mi, *Yeu*: Num tu audivisti aliquando sex virtutum magis illustrium, nomina? Sex item viciantia seu obscurantia ipsas virtutes? Discipulus assurgens respondit: nondum audivi.

§. 3. Tu ergo paulisper hîc consiste, inquit *Confucius*, quoad ego exponam tibi.

§. 4. Qui gaudet amplissimo charitatis sinu complecti omnes, & de nullo non mereri bene, nec gaudet interim discere, quis esse debeat charitatis istius usus ac modus: hominis hujuscemodi vitium, in quod scilicet ipsa virtus degenerabit, erit tuditas, cæcitasque, dum scilicet cœco impetu benevolentiæ, ceu vento incitatus, sine judicio vel modo beneficia delaturus sit. Qui gaudet prudentiâ, seu veri perspicientia; nec gaudet interim discere, & indagare atque consulere; hominis hujuscemodi vitium erit perpetua quædam ambiguitas & incertitudo fluctuantis animi. Qui gaudet fide, seu dictorum convenrorumque constanriâ & vetitate; nec gaudet interim discere, tempus & modum scilicet: hominis hujuscemodi vitium erit crebra & gravis offensio, cum damno vel suo vel aliorum. Qui gaudet rectitudine & candore, dolos autem & ambages, & quidquid fictum est ac simulatum, odit; nec gaudet interim discere, quis hîc quoque modus servari debeat; hominis hujuscemodi vitium erunt angustiæ coarctati animi & tricæ perquam difficiles, in quas eum nimis candidum & dissimulare nescium, tum simplicitas sua, tum fraus aliena conjiciet. Qui gaudet generosè ac fortiter quidlibet agere & pati; nec gaudet interim discere, quis virtutis hujus sit usus ac modus: hominis hujuscemodi vitium erit insolentia, Reipublicæ perturbatio ac rebellio. Qui gaudet adamantino quodam robore animi atque constantiâ; nec gaudet interim discere, ubi, quando, quomodo, quantâ cum moderatione sit adhibenda: hominis hujuscemodi vitium erit stultitia & amentia.

p. 2. §. 1. *Confucius* adhortans discipulos suos ad studium Priscorum Poëmatum, ô, inquit, filioli, quare non studetis istis Odarum libris?

§. 2. Etenim si humi repimus, si jacemus inutiles atque inglorii, per odarum documenta, possumus erigi quodanmodo, & assurgere ad verum decus.

§. 3. In odis, velut in speculo, possumus contemplati, quid nos maximè deceat; quid rursum dedeceat: hæc autem contemplando permoveri salubriter.

§. 4. Odarum præsidio possumus sociales evadere, & affabiles, & jucundi. Ut enim musica sonos aptè temperat; sic & Poësis ista motus & appetitus nostros.

§. 5. Possumus odisse sine iracundiâ vel alterum quemcumque naturæ motum sentire, & tamen citra vitium sequi.

§. 6. Eædem nos docent, quo pacto domi serviamus patri; absentes verò & procul à domo serviamus & Principi.

§. 7. Ad extremum, beneficio illarum, plenam voluptatis, & uberem imprimis notitiam acquirimus de propriis avium, quadrupedum, herbarum, arborumque nominibus, ac naturis.

§. 8. *Confucius* alloquens *Pe yu* filium suum ait: Num tu te exercitas in primis odarum capitibus *Cheu nan* & *Chao nan* dictis, quisquis haud exercitat sese in capitibus *cheu nan* & *chao nam* (inquit) hic similis est hominis directâ ad parietem facie consistentis, id est, inutilis ad omnia, utpote qui nec uno passu queat progredi, nec quidquam rerum contemplari.

Continetur istis odis epithalamium Reguli Ven vam, *sponsæque ejusdem* Tai gin *virginis à prudentiâ & virtute celebratissima, quæ mater deinde fuit* Vu vam *conditoris tertiæ familiæ* Cheu, *qui imperare cœpit anno ante Christum 1122. Porrò celebrantur laudes utriusque conjugis, quod primùm quidem de suo ipsorum animo virtutibus excolendo sapienter laboraverint; tum de familiâ rectè instituendâ; ac denique de Regni totius ad Septentrionem siti administratione: cujus præclaram normam ad australia quoque regna deinde traduxerint.*

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius*, priscorum textuum buccinatores hypocritas non sine quodam sarcasmo ferens, quorsum, inquit, illæ tot citationes & mera verba *liber Officiorum ac rituum ait*: *Liber Officiorum ac rituum ait*? Num fortasse vasa ista pretiosa variaque insignia dignitatum, & vestes sericæ vobis aiunt quidpiam? Rursum *Musicorum liber ait*, *Musicorum liber ait*; ecquis tandem liber? Num æra campana, num tympana quid officii vestri sit, vobis aiunt? Pulcherrima interim documenta, quorum maximè causâ majores nostri ritus & musicam instituerunt, vitâ certè, moribusque non exprimitis.

§. 2. *Confucius* ait: Qui oris externa specie graves, constantes, severi sunt; & tamen intus, in animo, inquam, suo mobiles & flaccidi, ii rectè comparantur cum abjectis & improbis quibusdam hominibus, qui cùm reverà nocturni fures sint; de die tamen gravis honestique viri personam gerunt: Sic & isti sunt prorsus ad instar quorumdam vel perforantium, vel transilientium parietem nocturnis horis latronum.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ejusdem farinæ sunt cum his, quos dicebam modo, latrunculis nocturnis, ii qui vulgo habentur ab hominibus ruri degentibus probi, ingenui, comes officiosi: & specie quidem tenus sunt tales, re autem verâ fallaces, malitiosi, callidi, veteratores, vafri, veri denique virtutum latrones, seu pestis atque perniciei.

§. 2. *Confucius* ait: Benè beatèque vivendi rationes ac præcepta de viâ fortè audita, protinùs de viâ proloqui, & auribus vixdum percepta, per os illicò profundere; neque hoc agere, ut ea tibi ipse primùm applices, quam impertias aliis; virtutis quædam projectio est, contemptus, ac repudiatio.

§. 3. *Confucius* ait: Iis, qui conditione & moribus viles & abjecti homines

homines quomodo possunt hi servire Principi ac Reipublicæ; quamvis etiam afferant raras facultates ingenii & industriæ.

§. 4. Omninò non possunt: quippe homines hujuscemodi & priusquàm obtineant quod expetunt, anguntur intimis sensibus, donec per fas & nefas id obtineant. Ubi vero jam obtinuerunt; rursus tamen anguntur & discruciantur ne amittant.

§. 5. Atqui ubi timetur amitti, quod sic acquisitum est opum & dignitatum, jam nihil est quò non pertingatur. Nihil, inquam, est tam abjectum, tam turpe, tam iniquum, quod non agant & patiantur.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ingravescentem vitiis morbisque animi ætatem suam deplorans, sic ait: Prisci quidem habuerunt tres maximè morbos, quibus tunc quoque laborabatur; at sic, ut neque graviter, nec à multis: At nunc dici fortasse queat, quòd hi ne existunt quidem; usque adeò scilicet vis mali crevit, ut in naturam videatur transisse.

§. 2. Priscorum morbus erat appetitus quidam immodicus honoris & gloriæ, & ex hoc nata dissolutio quædam, seu neglectus rerum saltem humiliorum, minorisque momenti; & non ampliùs. At hoc tempore appetitus iste, ita vehemens quædam dissolutio est animi, ut fas & jus omne temerè proculcent. Priscorum morbus alter severitas, gravis illa quidem & inexorabilis; non ea tamen, quæ solo timore contenta, amorem propè omnem excluderet. Verum ætatis nostræ severitas, rixosa est; nihil ferè præter odium, rixas, acerbitatem, desperationem, aliasque ex aliis perturbationes parit. Priscorum simplicitas ac ruditas, candida, aperta, & recta: Ætatis nostræ ruditas ac simplicitas, meri fuci, meræ fraudes atque fallaciæ, & præterea nihil.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Affectati sermonis & facundiæ, necnon blandiusculi oris homines, pauci veræ virtutis sunt.

§. 2. *Confucius* inductione quadam similium declaraturus quanto sit damno, & quam digna odiis omnium species oris simulata & assentatricis mendacisque linguæ facundia, sic inquit: Odi colores inter, colorem violaceum, quatenus tollit ac suffuratur quodammodo purpureum qui nativus est; imminuto scilicet ejusdem pretio & amore. Odi similiter Regni *Chim* musicam: perturbat enim & deliciis enervat Priscorum eam, quæ *Ya* dicitur, musicam, verecundiæ, modestiæ, gravitatis magistram. Odi denique acutum illud & malè disertum os, mille fingendi adulandique artibus, instructum. Pessumdat enim, ac funditus pervertit regias domos, nobilissimasque familias.

§. 3. *Confucius* hortatutus suos ad studium taciturnitatis, & ut rebus, factisque potiùs quàm copiosis ornatisque sermonibus insti-

tuant alios; posthàc, inquit, ego velim nihil fari ampliùs.

§. 4. Miratus hanc Magistri vocem *çu cum* discipulus ait : Magister, si quidem posthàc nihil profaris ; tum nos discipuli quid discemus, & consequenter aliis referemus ? quid posteris impartiemur quando nihil ipsi accipimus ?

§. 5. *Confucius* ait : Cœlum quomodo fatur ? quâ voce, quâ ratione nos docet ac instituit ? Ecce quatuor anni tempestates, ut peragunt cursum suum : ut item universæ res felicissimè procreantur. Declarant hæc scilicet & silentio maximè facundo deprædicant arcanum illud principium suum, in quo uno vertuntur omnia. Cœlum igitur, quod rem tam arcanam tam disertè loquitur, quo tandem modo loquitur ?

f. 5 p. 1. §. 1. *Ju poi* vir literatus, quem jussu Regis *Ngai cum* (fuit hic duodecimus Regni *Lu*) *Confucius* edocebat ritus funebres, quodam die desiderabat visere *Confucium* : *Confucius* excusavit se, causatus invaletudinem : Dumque jam famulus qui exceperat heri sui mandatum, egreditur cubiculi foribus Id hospiti renuntiaturus : Philosophus sumpsit in manus instrumentum musicum, & cecinit datâ operâ, ut hospes audiret canentem, atque intelligeret, se non ideo quod malè haberet Philosophus, non admitti ; sed quod ipsemet nescio quid peccavisset, cujus meritas pœnas hujusmodi repulsa daret.

§. 2. *çai ngo* discipulus Magistrum suum consulit de trium annorum luctu in obitu parentum, quid censeat ? Quod enim, inquit, unicus annus, & non amplius, tribuatur luctui, jàm diu est.

§. 3. Et meo quidem judicio planè sufficit : etenim si vir gravis ac probus domestico luctu occupatus totos tres annos non fungitur ullis officiis civilibus; officia procul dubio vel ipsâ desuetudine paulatim obliterabuntur ac peribunt. Idem rursus si per tres annos non adhibeat exercitationem musicam; musica procul dubio corruet.

p. 2. §. 1. Quid quod ipsa rerum natura docere nos videtur Luctum, qui major annuo sit, haudquaquam requiri : Plurimarum quippe rerum principium & finis, & ortus & interitus, unius anni spatio definitur. Videmus certè, quòd adulta maturaque seges ubi demessa est, & in horreum collecta vivere quodammodo jam desiit ; nova, quæ succedit, seges herbescentem protinùs ostendit viriditatem, quæ nixa fibris stirpium, sensimque coalescens culmo jam erigitur geniculato, & vaginis suis quasi pubescens includitur : quin etiam, prout singulis ferè anni tempestatibus diversa quædam ratio est plantarum & arborum : Ita qui elicitur terebrando lignum per quatuor tempestatum singulas, & ipse mutatur, ignis : Prorsus itaque annuum spatium ad luctum potest sufficere.

§. 2. *Confucius* respondit in hunc modum: Veteres quidem officiorum libri ac rituum præscribunt filiis, ut in funere parentum per tres annos vescantur oriza admodùm vulgari & malè purgatâ; potent aquam; cannabinâ veste, asperâ scilicet, humilique utantur. Tu nunc unico igitur exacto anno, quando jam luctum abjeceris, vescens denuò aliâ illâ puriore orizâ, denuo indutus aliam illam vestem sericam & pretiosam, an tu tranquillo eris animo? nonne cruciabit conscientia neglectæ pietatis? Respondet discipulus minimè verò cruciabit: Tranquillo sum futurus animo.

§. 3. Tu, inquit *Confucius*, si quidem hæc faciens tranquillo futurus es animo: fac sanè quod libitum fuerit. Viro quidem probo ac sapienti versanti in luctu ac sordibus propter amissos parentes vescenti licet opiparis ac deliciosis dapibus, non tamen eæ dulcescunt ac sapiunt. Idem audiens fortè concentum musicum sic eo non delectatur, atque si non audiret. Idem quamvis molliter ac deliciosè cubans, non tamen ullam capit quietem: tanta pii mœroris vis est; tantum, tamque perenne optimorum parentum desiderium. Quocirca nunquam committet, ut contrahat lugendi spatium à majoribus constitutum: nunc autem tu quando sustines id facere, fac sanè, quod lubitum fuerit.

f. 8. p. 1. §. 1. Discipulo *çai ngo* foras egresso *Confucius* ad reliquos conversus; discipulus, inquit, *Yu* (idem est qui *çai ngo*) non est verâ germanâque virtute præditus, quando statuit tam facilè mores antiquos negligi posse & instituta majorum violari, quæ tamen videntur consentanea naturæ legibus atque rationi. Etenim proles nata & tota jam tres annos, deinceps eximitur è patris matrisque sinu: Quid ergo justius, quàm ut amori trium annorum totidem quoque annorum pietate luctuque liberi respondeant? Hic certè trium annorum luctus & maximè vetustus est, & per Imperium totum vulgatus & usitatus luctus: An fortè *Yu* discipulus perceperit etiam trium annorum curam & amorem ab suis parentibus, uti reliqui mortalium, quod adeò patrocinetur huic novitati & errores tueatur ætatis nostræ?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui ingurgitant sese cibo potuque per totum diem, nec habent quidquam seriæ rei, quo occupent animum, proh quantum hi laborabunt, ut præstent quidpiam homine dignum! At enim nonne datur ludus scacchorum quo se occupent? At saltem qui dant operam istis ludis, ut otium fugiant, vel in hoc uno præ illis certè sapiunt.

§. 2. *çu lu*, ut erat animosus, quærens ait: Vir gravis & eminens suprà vulgus hominum, nonne plerumque primas defert fortitudini? *Confucius* respondet in hunc modum: Eminens vir ejusmodi non fortitudini, sed æquitati justitiæque primas defert. Certè vir gra-

vis ac præstans, si quidem sit instructus robore illo animi corporisque, & interim non instructus sit temperamento rationis & æquitatis; facilè causam præbebit gravissimis Imperii perturbationibus: Uti & plebeii homines habentes simile robur, & carentes moderatrice illâ sui roboris æquitate, nullo negotio rapinas & latrocinia exercebunt.

§. 3. Discipulus *çu cum* aliam instituens quæstionem, sic ait: Vir præstans atque Philosophus, si quidem tenetur studio de omnibus benè merendi; an nihilominus etiam tenetur odio quorumdam? *Confucius* respondet: Tenetur odio. Odit imprimis eos qui vulgant hominum vitia & peccata. Odit eos qui viles & abjecti cùm sint, tamen impudenter ac temerè obtrectant obmurmurantque iis qui superiorem locum & dignitatem obtinent. Odit præterea fortes & animosos, at sine more modoque. Odit item certum quoddam genus hominum sibi stultè placentium, qui perquam tenaces sententiæ suæ, pervicaces, obstinati, quidlibet temerè aggrediuntur, nec rationi dant locum.

f. 9. p. 1. §. 1. His dictis, quæro nunc abs te vicissim, inquit *Confucius*, mi discipule *Su* num præter eos, quos dixi, & tu habes quos oderis? Ait ille: Habeo, suntque triplicis generis: Odi eos qui parùm perspicaces cùm sint, ac intelligentes rerum, tamen acres censores sunt aliorum, idque putantes esse prudentiæ. Odi homines non submissos, & ob superbiam contentiosos, idque reputantes esse fortis ac generosi animi. Denique odi homines qui imprudenter & importunè & exprobrantis in morem alios reprehendunt de vitiis clam cognitis; idque reputant esse candidi, synceri, rectique animi.

§. 2 *Confucius* ait: Solas ferè mulierculas & infimæ conditionis homines, cujusmodi sunt, qui nobis famulantur, perquam difficile est sic tractare, ut tamen contentos habeas. Etenim si propior illis fias per indulgentiam quandam & facilitatem; jam non submissè se gerent, sed insolescent, nec te (uti par erit) colent ac verebuntur. Si te removeas ab eis, nec nisi perrarò cum ipsis agas, idque cum authoritate quâdam & severitate; jam querentur; & odio habeberis uti austerus, illiberalis, inhumanus.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quadragenarius qui sit, & tamen propter improbitatem suam, stultitiamque etiamnum appareat habeaturque gravis ac invisus omnibus; hujuscemodi desperata emendatio est, ad finem usque sic perseverabit.

§. 2. Tres hoc paragrapho recensentur Heroës illustres: quorum primus *Vi çu* frater impii *Cheu* (fuit hic vigesimus octavus & ultimus Imperator secundæ familiæ *Xam* & *Yn* dictæ) cùm sæpiùs, at nullo profectu, monuisset fratrem, veritus ne si monere perseveraret, ac-

ret, acceleraret ruinam Imperii, & tyranni furentis rabie in caput suum concitatâ, labentis familiæ spes ac reliquiæ penitùs extinguerentur; tempori paulisper cedendum ratus, discessit ab aulâ. Alter *Ki çu* dictus, & ejusdem tyranni patruus, quod eum crebrò quoque monuisset officii sui, in carcerem detrusus est, & redactus in servitutem, qui cùm metueret, ne gravius quid de se statueretur; amentiam callidè simulavit; itaque vir tantus petulanti multitudini amentis instar ludibrio aliquamdiu fuit. *Pi can* denique alter tyranni patruus eundem reprehendit & objurgavit, sed & periit.

Hic enim, cum nepotis insolentiam & crudelitatem ferre diutius non posset, ac videret jam pessum ire omnia; paulisper secum ipse deliberans tandem; satius est, inquit, mori, quàm diutius dissimulando & in Regem & in patriam peccare: Omnino dicenda veritas est, licet odium & exitium paritura. Non audiet tyrannus? At audiet patria, audiet posteritas omnis. Hoc dicto progressus in conclave Regium, patriâ cum authoritate nepotem admonet; resipiscat tandem aliquando; sibi consulat, suisque. Minas addit, procul dubio futurum ut, expetente pœnas ipsomet cœlo, amittat Imperium cœlitùs collatum. Quocirca expurget animum flagitiis inquinatum; revocet abjectum pudorem; revocet jura & leges; sic enim placari cœlum posse, & decretum, quod in ipsum jam sanxiverit, revocari. Hæc ille. Sed tyrannus veritatis impatiens, & monitione ipsâ jam efferatior, innocentem & patruum, & tunc maximè utilia suadentem, non sine probro ludibrioque perempturus, ad circumstantes proceres convertens sese; Pi can *iste; si nescitis, inquit, sanctum se esse arbitratur: Ego autem audire me memini, quod cordi cujusque viri sancti foramina sint omnino septem: Explorare nunc juvat, an ita res habeat. Hæc effatus, in ipso vestigio contrucidari patruum jussit, & adhuc spiranti cor extrahi.*

§. 3. Agens porrò de tribus hisce *Confucius* dicebat: Familia *Yn* seu *Xam*, habuit omnino tres raræ fidei, constantiæ, pietatis viros.

§. 4. Eximius ille vir *Lieu hia hoei* agens in Regno *Lu* judicem causarum criminalium iterum ac tertio dejectus fuit de illâ dignitate. Quodam igitur sic dicente: In hâc perturbatione tantâ rerum, bone vir, an necdum jure possis renunciare tuo muneri, & hinc aliò migrare? Respondit ipse: Ego rectam viam normamque teneo, & secundùm hanc servio Regi & hominibus: Sed enim quò tandem commigrabo infelix, ubi fides, integritasque non sentiat horum temporum calamitatem? Atque adeò ubi non tertiò ac sæpiùs meâ dignitate priver? Quod si induxero in animum, turpiter servire tempori, si perversâ quâdam ratione ac viâ serviam hominibus; quorsum opus est, obsecro, discedere ex patrio regno?

f. 10. p. 1. Regni *çi* Princeps *Kim cum* nomine excepturus *Confucium*, deliberans cum suis quo maximè ritu exciperet, sic ait: Quod

attinet ad Præfectum *Ki xi*, id est, ad apparatum, quo hunc Regni *Lu* Princeps nuper excepit, utique ego non possum imperare mihi ut pari utar. Medio quodam ritu inter dictos *Ki* & *Mem* excipiatur. Quod attinet interim ad doctrinam ipsius, inquit, & instituta; ego jam consenui, non possum illis uti. *Confucius* ubi hoc cognovit, desperans aliquod operæ suæ pretium, insalutato Rege protinùs discessit.

p. 2. §. 1. Regni *çi* homines dono miserunt Regi *Lu* puellas cantatrices. *Ki huon çu* Regni Præfectus admisit. Triduo Rex non prodiit in conspectum. *Confucius* discessit. Prætoris officio fungebatur Philosophus in patrio Regno anno 14. *Tim cum* Regis undecimi; eo quidem successu, ut exactis vix tribus mensibus, jam novus esset legum vigor & observantia. Atque ita factum est ut Regnum *Lu* æmulo finitimoque *çi* Regno formidabile jam redderetur. At Rex & proceres Regni hujus nova illa ditionis æmulæ firmamenta per insidias & quasi cuniculos subruturi, puellas octoginta formæ perelegantis, omnique luxu & opulentia conspicuas; equos item centum & viginti, cum variis instrumentis musicis Regni *Lu* Principi dono mittunt. Captus est insidiis tam illecebrosis, Regni Præfectus; & in easdem protinùs conjecit incautum Principem. At hunc usque adeò puellarum istarum forma, vox, gratia cepit ac dementavit, ut sui immemor, Regnique tertium jam diem à conspectu suorum, & jure dicundo abstineret. Quod ubi *Confucius* animadvertit, certus non servire Principi, qui tot illecebris serviret; abscessit indignabundus.

§. 2. Literà *Fum* avem solis denotat, nos hic vocabimus aquilam Sinicam; auspicatissima quidem, uti ferunt, avis est, & jam ab ipsis Monarchiæ exordiis habita fuit venturæ felicitatis nuntia. Homo quidam Regni *çu*, quo *Confucius* diverterat, specie quidem mentis inops (ut enim lateret feliciùs, amentis prope ritu in plateâ quandoque cantillabat) re autem verâ Philosophus, cui *çie yu* nomen erat, cantillans & præteriens *Confucium*, qui curru suo tunc fortè vehebatur, sic ait: O aquila! ô aquila! (vox est vehementer exoptantis id, cujus nuntia solet esse aquila.) Ah quantus hoc tempore virtutis languor est! errata præterita non possumus redarguere & corrigere; ex præteritis autem futura adhuc possumus per conjecturam attingere. Desiste, si sapis, ô *Confuci*, desiste! Hoc tempore qui administrant Rempublicam, periclitantur.

f. 11. p. 1. §. 1. Cognovit illico personatæ stultitiæ sapientiam *Confucius*: nec mora, desilit de curru, vehementer desiderans cum eo colloqui. At profugit ille & subduxit se *Confucii* oculis; qui adeò non potuit cum eo loqui.

§. 2. Revertebatur olim *Confucius* è regno *çu* in Regnum *çai*:

dumque veheretur curru unà cum discipulo suo *çu lu*, qui & ipse currûs erat auriga, fortè obvios habuerunt duos Philosophos ex Regno item *çu* oriundos, & eodem, quo superior ille, consilio tædioque miserrimorum temporum latitantes. *Cham ciu* & *Kie nie*, illis nomen erat: Agriculturæ dabant operam, & desertos nescio quos agros simul tunc arabant. *Confucius* aliquantulum illos prætervectus jussit discipulum *çu lu* exquirere ab eis vadum proximi fluminis, quod transeundum erat.

§ 3. Alter illorum *Cham çiu* percontans à *çu lu* ait: Iste qui regit ibi currum ecquis est? *çu lu* respondit: Est *Cum kieu*. Num est, inquit, iste è Regno *Lu* oriundus *Cum kieu*, seu, *Confucius*? Respondet: Est ipse. Ait Philosophus: Ipse novit vadum fluminis, qui viam hanc itque reditque toties: Quorsum percontari te jubet?

§. 4. Discipulus accepto responso tam mordaci percontatur ab altero *Kie nie* nominato, quâ parte sit vadum fluminis. *Kie nie* vicissim percontans ait: Fili, tu quis es? Respondit: Ego sum *Chum yeu* (nomen alterum ipsius *çu lu*) Philosophus, tum an tu inquit, es fortasse oriundi è Regno *Lu* Philosophi, cui nomen est *Cum kieu*, discipulus? Hic intellexit *çu lu* virum esse sapientem qui cum loquebatur. Itaque respondens ait: Sum planè. At ille damnaturus studium Magistri pariter ac discipuli, sic ait: Torrentis in morem præcipites sic ruunt Imperii res pariter omnes: Et quisnam afferat mutationem, & quasi refluxum in statum pristinum? Enimverò præ hoc quod agis, sectari scilicet fugientem homines Magistrum (fugientis enim ritu sedem mutat assiduè) quantò satius foret te sectari fugientes sæculum Philosophos? Hæc fatus occabat semen, nec cessabat ab isto opere: Transitum autem fluminis nec ipse indicavit.

p. 2. *çu lu* discessit de his certiorem facturus Magistrum suum: *Confucius* altè suspirans ait: Aves & quadrupedia non possunt in eodem simul loco congregari. Sed ego si non his ætatis meæ hominibus me sociem; cum quibus tandem me sociabo? Imperio pacato ego non ero necessarius ut afferam mutationem.

Planè sic res habet (verba Colai sunt suo ipsius, non jam Philosophi nomine loquentis) Viros sanctos ac sapientes Cælum procreat, eo maximè consilio, ut quamplurimis emolumento sint ac saluti. Sic olim magni illi Reges ac Fundatores Imperii nostri communem populi calamitatem suam esse reputabant: fames enim, & inopia, quâ subditi quandoque laborabant, nullos æquè ut ipsos cruciabat; quò ardentiori etiam studio contendebant nervos omnes ingenii industriæque suæ, ut publicæ calamitati quàm citissimè possent, mederentur. Infelicem patriam, miserum genus humanum, si doctrinam, seu veriùs desperationem ac socordiam istorum Philosophorum sequi par fuerit.

f. 12. p. 1. §. 1. *çu lu* dum una cum Magistro iter facit, cumque lentiori fortè gradu sequens aliquanto posteriùs, ac retro manet; evasit alter repentè extra conspectum discipuli: Qui dum hæret incertus, quam viam tenuerit; obvium habet senem suspensam ex baculo portantem fiscinam; quem *çu lu* percontans ait: Bone vir, num fortè vidisti Magistrum meum? Senex ad quæsitum nihil respondens, sed eum gravi oratione castigaturus sic ait: Tu quidem, bone juvenis, vagus & otio diffluens, uti video, corpus non habes duratum labore, dum ego interim id ætatis homo Agriculturæ do operam: Quâ tu neglectâ quinque frugum species quamvis notissimas fortasse ne distinguis quidem, ignarus quid phaseolos inter & milium, triticumque discriminis sit. At tu quem Magistrum tuum mihi prædicas? Quis est ille Magister tuus? His dictis, humi defixit suum baculum, & agrum purgabat, herbas inutiles eradicans.

§. 2. *çu lu*, qui ex sermone illo habituque totius oris & corporis, occultam latentis Philosophi sapientiam cognoverat; non modo nullum suboffensi animi dedit indicium; sed curvatis in arcum ante pectus manibus honorem exhibens (uti mos est gentis hujus) deinde cum insigni quâdam modestiæ observantiæque significatione constitit.

§. 3. Specimen hoc animi tam sedati, & indolis tam ingenuæ admiratus est senex, atque adamavit. Deduxit itaque domum suam ibique detinuit ipsum *çu lu* ut pernoctaret: occidit gallinam, instruxit cænulam, & inemptis dapibus refecit hospitem: Deinde produxit iu conspectum suos duos filios majorem & minorem natu; qui pro suo quisque ætatis gradu comiter ac ritè hospitem salutarent.

§. 4. Illucente postero die *çu lu* discessit ut de omnibus certiorem faceret *Confucium*. *Confucius* auditâ totius rei serie, procul dubio, inquit, unus est de numero sapientum, sed occultus est sibique vacans. Jussit ergò discipulum *çu lu* reverti & revisere senem. Ivit, pervenit ad ejus domum: sed jam senex discesserat.

§. 5. *çu lu* Magistri sui mentem, & de occultis illis sapientibus sententiam posteris expositurus, sic ait: Non gerere Magistratum etiam hoc statu rerum, miserrimoque tempore, si modò sis idoneus ad gerendum, nec fas nec ratio sinat. Enimvero si duorum fratrum majoris ac minoris natu ordinem, mutuumque jus in fortuito nascendi tempore fundatum nefas est violare (alludere videtur ad id, quod paulo ante spectaverat in domo senis Philosophi) Regis ac subditi mutuum jus ac officium, quo tamen pacto id violabitur? Desiderant quidem boni isti viri consulere integritati innocentiæque suæ personæ, ut aiunt: At non considerant interim quod perturbant

bant violantque magnum illum generis humani ordinem arctissimumque vinculum, quo subditi suo Principi (maximè dum is periclitatur) & cives laboranti patriæ obstringuntur. Idcirco vir probus ac sapiens perturbatis quoque rebus vel maximè Rempublicam gerit, & explet suum probi civis munus; hoc ipso quod mos patrius ac leges non vigent, jam intelligit hoc, quod modò dicebatur, civis probi ac sapientis munus, quod scilicet est sucurrere patriæ etiam cum capitis discrimine, nec senum istorum more sedere otiosos spectatores ruinæ publicæ.

f. 13. p. 1. §. 1. Recensentur hoc paragrapho septem occulti sapientes qui dignitate vel amissâ, vel ultrò etiam abjectâ, privatam vitam duxerunt; non omnes quidem eodem vel modo, vel consilio; sapienter tamen & cum laude. Fuerunt autem *Pe y*, *xo çi*, *yu chum*, *y ye*, *chu cham*, *lieu hia hoei*, & *xao lien*.

Confucius ait: Qui neutiquam demiserunt suum liberæ invictæque mentis propositum, qui neutiquam dedecorârunt suam personam, fuerunt duo fratres *Pe y*, & *Xo çi*. Si loquamur de *Lieu hia hoei* & *Xao lien*; demiserunt hi quadamtenus suam libertatem & arbitrium; dedecorârunt (alienâ quidem injuriâ) personam suam. Verba tamen ipsorum responderunt rationi: facta responderunt votis hominum: Hæc isti, & nil aliud.

§. 3. Rursus si loquamur de *Yu chum*, & *Y ye*, occulti degebant hi quoq; liberiùs loquebantur: Persona tamen ipsorum attingebat puritatem, abjecti licet in speciem attingebant tamen cordis æquilibrium.

p. 2. §. 1. Ego verò sum diversus ab his; quippe nil habeo quod semper probem, nil item quod semper improbem. Horum omnium itaque finis erat idem; diversa media, idem terminus, viæ diversæ. Non illos ego condemno: laudo potiùs: imitari tamen haudquaquam volo, servio tamen & loco, & tempori, & populo, & Principi; quatenus hæc omnia, ubi quid aut agendum est, aut omittendum, consulo, meque omnibus, ut bene merear de omnibus, quoad fieri potest, accommodo.

§. 2. Magnus Magister Musices, cui *Chi* nomen, migravit in Regnum *çi*. *Alibi jam diximus, quantum politica hæc Monarchia Priscis maximè temporibus, tribuerit musicæ, seu verius, ei doctrinæ & institutioni, quæ numeris illigata musicis, temperata deinde varietate sonorum, ad animos audientium penetrabat. Quid multa? concidisse musicam, & concidisse jam Regnum, idem propè erat. Hic certè, quo constaret omnibus Regnum* Lu *jam esse ruinæ proximum; nihil aliud, quam cessatio musicæ, & fuga Musicorum describitur, qui à familiis potentiâ insolescentibus exauthorati, & privati censu suo, alias alii ditiones & Regna petivêre.*

§. 3. Qui secundæ mensæ seu refectionis Regiæ musicam regebat, *Can* nomine, migravit in Regnum *çu*. Qui tertiæ refectionis, *Leao*

nomine, migravit in satrapiam *çai.* Qui quartæ refectionis, nomine *Kive*, migravit in Regnum *çin.*

f. 14. p. 1. §. 1. Qui grande tympanum pulsabat *Fan xo* nomine, ingressus est in ditionem ad flumen *Hoam ho* sitam.

§. 2. Qui pulsabat parva tympana, *Vu* nomine, ingressus est in ditionem *Han chum.*

§. 3. Secundus, seu minor Regiæ musicæ Præfectus, *Tam* nomine: Item alter qui pulsabat instrumenta lapidea, *Siam* nomine (eratque idem ipsiusmet *Confucii* Magister in musicis) ingressus est in mare, id est, insulas vicini maris.

§. 4. *Cheu cum* inter Principes Sinicos famâ sapientiæ vix ulli secundus, alloquens filium suum *Pe Kin* Regni *Lu* satrapam jam creatum, eòque propediem profecturum præceptis maximè necessariis præmuniens sic aiebat: Vir Princeps ac sapiens non aspernatur abjicitve suos consanguineos & affines; Non reddit idem præcipuos administros Regni sui alienos ab se, justæ offensionis odiique causam præbens, quod eis non utatur; repente scilicet eos privans dignitate suâ; vel ob exigua quæpiam peccata, vel certè nulla eis facti sui, & pœnæ tam gravis datâ ratione; offensiones, inquam, hujusmodi vitat prudens: Intelligit enim malè consultum iri toti corpori, cujus capiti cum membris suis haud conveniat. Familias nobiles ac pervetustas, nisi fuerit gravis & atrox causa, certè non abjicit; sed quotquot ex illis ad gerendam Rempublicam sunt idonei, haud cunctanter admovet Reipublicæ: qui verò idonei non sunt; suo tamen censu propter majorum merita potiri sinit. Sapiens Rex non hoc exigit, ut omnia præsto sint in uno eodemque homine; sed onera cujusque viribus prudenter accommodans, suos haud secus ac vasa tractat, alios ex aliis usus pro singulorum capacitate petens.

Extant in annalibus alia ejusdem Principis præcepta, quibus instruit eundem filium suum; ut ferat magno animo obmurmurationes suorum, & obtrectationes; & seriò circumspiciat seipsum, ac disquirat, an eis causam fortè præbuerit; detque operam ut æquitate suâ, patientiâque, & vita imprimis innocentiâ, quamvis infestos animos malè de se loquentium mitiget, sibique obstringat. Ut item constitutus in illo fastigio, summopere sibi caveat ab elatione animi, & fastu, & vanitate; sibique ipse vigilanter attendat, non sui tantùm causâ, sed totius satrapiæ, cujus caput sit. Vehementiores denique stimulos à suo ipsius exemplo subditurus; scis, inquit, fili mi, quod ego Ven vam *Regis sum filius, quod idem* Vu vam *Imperatoris frater, quod patruus ac tutor* Chim tam *Imperatoris: & tamen cum talis sim ac tantus, non dubitavi ter uno die ex balneo, ubi fortè corpus curabam, prosilire, soluto etiamnum capillo, & inter eandem refectionem ter ad signum quod dabatur, à mensa surrexi, non alia*

de causa, *quàm ut meorum vel querelis vel postulatis aures præberem.*

p. 2. §. 1. Imperatoria domus familiaque *Cheu*, quo tempore potiebatur rerum, eratque florentissima, habuit octo sapientes, omnes fratres, nec modò germanos, sed etiam gemellos, quos mater quaterno scilicet partu, & eo ordine, quo hic geminis singuli literis nominantur, enixa fuit: quodque vehementer auget miraculi hujus raritatem; dicuntur omnes omnino iis instructi fuisse naturæ dotibus, eâ gravitate morum, & integritate vitæ, ut inter sapientes ætatis suæ, facile censerentur Principes. Si nimirum res habet; quotiescumque cœlum pacandis & instaurandis Imperii rebus Reges submittit ac Principes; adjutores etiam Principum, qui horum conatus, industriâ, virtute, sapientiâque juvent, benignè submittit: Nomina dictorum sapientum: *Pe ta*, *Pe quo*, *Chum to*, *Chum ho*, *Xo ye*, *Xo hia*, *Ki sui*, *Ki va*.

LIBRI TERTII
PARS DECIMA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

DISCIPULUS *çu cham* aiebat: Vir gravis ac sapiens videns grave periculum regni, familiæque Regiæ, sine ulla cunctatione exponit vitam pro salute publicâ.: Idem verò videns lucri occasionem, secum prius ipse reputat, quid jus & æquitas sinat: Idem sacris dans operam, memor est venerationis ac reverentiæ: denique in funere & exequiis memor est luctûs & commiserationis. Hujusmodi dignus est suo sapientis nomine, nec aliud requiritur.

§. 2. *çu cham* aiebat: qui arripit quidem virtutem, eique dat operam, sed non amplè; sed carptim, exili studio & conatu, exiguum (ut ita loquar) angusti pectoris vasculum afferens: Aures item, & fidem qui præbet documentis ac disciplinis optimis; at non eâ cum firmitate vel constantiâ, quâ par erat, quolibet opinionum vento flatuve commotus vacillet ac fluctuet. Hujusmodi qui sit, quomodo possit censeri, eò quod existat ipse, accedere quidpiam huic mundo? & quomodo rursus possit censeri, eò quod non existat ipse, decedere quidpiam huic mundo?

p. 2. §. 1. *çu hia* & *çu cham* ambo discipuli erant *Confucii*, celebres

imprimis; opinionibus tamen & vivendi ratione discrepabant. *çu hia* quidquid agebat, agebat perquam seriò, sedulò, constanter; gradu suo, partisque opibus contentus. Contrà *çu cham* quietis & mediocritatis impatiens ad altiora semper adspirabat. Illius ergo, cui *çu hia* nomen erat, discipuli quodam die instituerunt quæstionem de amicitiâ apud *çu cham*. *çu cham* percontans ipsos ait: *çu hia* Magister vester ecquid sentit, quid ait? Respondent illi; *çu hia* Magister noster ait: Cum iis qui digni sunt amicitiâ, quia scilicet recti sint, synceri, amantes discere, & tales vicissim, à quibus ipse discas, conjungere quàm volueris arctissimo vinculo amicitiæ: Eos verò qui non sunt digni illâ, quod nec tibi possint, nec sibi velint esse utiles, procul abs te remove. *çu cham* hæc audiens; miror, inquit; ea quæ dicitis: vehementer enim discrepant ab his, quæ ipse quondam audivi; quod nempe vir sapiens studiosè colit sapientes, & amplissimo quodam charitatis sinu admittit reliquos omnes, & benignè complectitur: exornat & extollit eos qui egregiis sunt instructi dotibus, & miseratur imbecilles, quos erigit jacentes, & consilio opibusque sustentat ac roborat. Qualescumque ergo sint alii, & qualiscumque sim ego ipse; neminem unquam velim repellere. Ego fortè sum magnus sapiens? De hominibus ecquis erit quem non admittam & complectar? Ego contrà non sum unus de sapientibus; sed è vulgo homo rudis ac tenuis? tunc certè alii facilè, nec injuriâ repulsuri sunt me, & neglecturi: quorsum igitur illa repulsio mea aliorum hominum? quâ fronte, qui ipse despicabilis sim, despicatui quemquam habeam?

§. 2. *çu hia* discipulus ait: Quamvis exilis ars atque ratio ad res maximè vulgares & exiles ex. gr. Agriculturam & exercitationes mechanicas accommodata, omnino tamen habet spectabile quid & dignum quod observes & discas. At si extendere volueris eamdem deinde exilitatem & accommodare ad res sublimes & remotas à vulgo, ex. gr. Administrationem Imperii, familiæque Regiæ; vereor ne tunc protinùs velut in luto hæreas, nec quidquam proficias. Quocirca vir sapiens idemque gerendæ Reipub. jam admotus non tractat res hujusmodi.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: Vir in dies diligenter exquirens, ac probè intelligens sibi quid desit: Similiter singulis mensibus memoriam refricans eorum, quæ didicit, adeoque nihil oblivisceens eorum quæ ipse semel percepit, potest dici Philosophus: nec amplius requiritur.

§. 2. *çu hia* ait: Improbo quodam discendi studio complecti scientias omnes, & firmam, synceram, integramque voluntatem afferre: Ad hæc, ubi dubii quid oritur, diligenter & accuratè consulere peritos, ac denique apud animum suum intimè perpendere seu rumi-

nari

nari arcanas solidasque veritates : quis non videt quod ipsa virtus jam inest his ipsis exquirendæ virtutis conatibus, maximè cum quod exquiritur, exquirentis animo sit innatum, cælitusque impressum?

§. 3. *çu hia* ait : Omnes artifices, & mechanici, degunt in suo quisque foro, ut hâc ratione utiliter & commodè perficiant suum opus. Similiter Philosophus in virtutis ac sapientiæ scholâ constitutus, assiduè studet ac discit, ut perficiat suam illam, cui totus vacat, virtutem; artifici quamvis ignobili meritò postponendus, si propter inconstantiam inertiamve non perficiat suum opus.

p. 2. §. 1. *çu hia* ait : Stulti improbique quod peccatum est, haud dubiè recti honestique fucata specie cohonestant ; quò licentiùs scilicet, ac magis impunè in eodem persistant.

§. 2. *çu hia* ait : Vir probus ac sapiens, cum sui semper sit similis, habet tamen, seu veriùs, habere aliis videtur tres mutationes. Eminus eum contemplantibus admodùm gravis ac severi est instar, sic ut arceat ipsos quodammodo species illa ab accessu propiori : Fidenter interim propiùsque accedentibus talis apparet illicò qualis reverà est, facilis, affabilis, benignus ; audientibus verò deinde ipsius sermones, adeo rectos, & ab omni fuco, falsique specie tam alienos, jam rursus severus, non nihil, rigidusque apparet.

§. 3. *çu hia* ait : Quisquis gerit Rempublicam & administer est Principis, vir sit spectatæ fidei, ac deinde fidenter quidvis oneris imponat ipsi populo. Quod si necdum vulgo famam ejusmodi fidemque obtineat ; tum si quid oneris imposuerit, populus hoc ipso censebit divexari sese. Similiter notus jam à fide tuâ, tum deinde fidenter moneto Principem : Audiet is monentem, colet, diliget. At si necdum fidelis audias, quia reverà talis non sis ; tum quamvis optima monentem, tamen aversabitur, & hoc ipso censebit non tam monere, quàm calumniari te illum.

f. 3. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : In majoris momenti rebus, iis scilicet, quarum maximè præsidio conservatur humana societas ; & in quibus velut cardinibus officia quæque majoris momenti vertuntur, ex. gr. Filiorum officiis adversus parentes, subditorum adversus suum Principem, neutiquam transiliamus limen, seu ordinem, modumque à naturâ & legibus constitutum : At in minoris momenti rebus, & quæ majoribus illis famulantur quodammodo, consistere ultra citraque limen quandoque : possumus in his, inquam, suus datur epikeiæ indulgentiæque locus, tunc maximè, quando peccantis ruditas dissimulationem meretur ac veniam : Neque enim hoc sensisse existimandus est discipulus, quod in eo, qui sapientis nomine glorietur, tolerari vel nævus possit, aut ignoràsse pervetustum illud ætatis priscæ proverbium, vitanda esse minima, ne maxima amittantur : cui etiam consonat præclara libri *Xu kim* sententia, *Pu kim*

nn

si him, chum lui ta te, negligere minora, tandem aliquando damno est magni momenti rebus.

§. 2. *çu yeu* sugillans discipulos amici sui *çu hia* quod minoris momenti rebus admodùm intenti, de cardine ipso rerum ac fundamento minùs viderentur laborare, sic ait: *çu hia* familiaris mei discipuli adolescentiores, cum officia obeunt propria suæ ætatis, nempe, aspergendi solum aquâ, verrendi, respondendi ultrò citróque, ingrediendi, egrediendi; equidem satis benè obeunt. Sed enim minoris momenti hæc sunt, & foliorum instar, ac flosculorum: radix verò & fundamentum deest. Quî hoc?

§. 3. *çu hia* hæc fortè audiens ait: Proh quantum *Yenyeu* (idem est qui *çu yeu*) hîc aberrat, dum existimat me radice neglectâ de foliis dumtaxat laborare. Ab infimis, maximèque facilibus consultò ordior; ad altiora deinde, magisque ardua facturus gradum. In sapientis enim suos instituendi modo ac ratione ecquid tandem certum fixumque sit, quod primo loco tradatur, ecquid deinde & secundo loco in modo dictâ institutione operosiùs inculcetur? Omnino scilicet prudentis est Magistri diligenter exquirere, quid ferre valeant discipulorum suorum humeri, quid ferre recusent: Quid ætas singulorum, quid vires ingenii capiant; ac deinde singulorum facultati attemperare institutionem suam. Quemadmodum varii generis herbæ & plantæ pro suis quæque speciebus propriisque virtutibus ab earum perito perquam aptè varios ad usus distinguuntur; & deinde cum insigni utilitate applicantur. Operam certè ludam, & me fallam, meosque, si non exploratis primùm cujusque viribus, temerè quidvis docuero, & difficillima quæque necdum maturis importunè obtrusero. Sapientis Magistri suos instituendi ratio qui potest sic ludi & illudere? Simul complecti principium, & complecti finem seu radicem, & quidquid ex ea prognascitur, id solius est Sancti proprium; cui scilicet unà cum vitali spiritu sapientia cælitùs esset infusa: cujusmodi quidem nec me in docendo, nec discipulos in discendo esse profiteor.

f. 4. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: Admotus est quispiam rebus curisque publicis, & tamen inter has habet affatim otii ac virium, ut studiis vacet, omnino vacet is sibi studiisque suis, & partas opes ingenii ac prudentiæ ex monumentis veterum optimisque disciplinis continenter augeat. Rursùm vacat studiis quispiam, & jam affatim facultatis ac virium adeptus est, ut Magistratum gerat; tum nihil cunctatus Magistratum suscipiat, & privatas opes ingenii industriæque in communem patriæ utilitatem expendat.

§. 2. *çu yeu* ait: Justa dum persolvuntur mortuis, maximè quidem parentibus; piùs filiorum luctus penitus exerat se in vehementi quâdam commiseratione intimoque sensu animi lugentis ac desi-

derantis amissos parentes, & sistant hîc filii, nec magnoperè laborent, tametsi ad luxum & apparatum ætatis nostræ, in quo sæpe plus est vanitatis, quàm pietatis, copiæ non suppetant.

§. 3. *çu yeu* ait: Meus sodalis *çu cham* ad perficiendas res arduas ac difficiles, habet ille quidem & animos & facultatem; verumtamen necdum præditus est interna solidâque virtute, ex quâ tamen laus omnis veri roboris peti debet?

§. 4. *çem çu* ait: Quàm magnificè gravis est totius oris corporisque habitus amici mei *çu cham*; sed vel ideò perquam difficile est unà cum illo exercitare internam solidamque virtutem, sic ut vel ipse ex aliis, vel alii vicissim ex ipso proficiant: quid enim adjumenti mutui ad interiorem animi cultum speretur, quando magis videtur laborari de ostentatione quâdam virtutis, quàm de virtute ipsâ.

p. 2. §. 1. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, vulgò quidem inter homines non esse quemquam qui penitùs exhauriat vires animi sui in exercitio virtutis cujuspiam. Quod si datur ejusmodi, reverà datur in parentum luctu & funere.

§. 2. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, cùm diceret: *Mem chuam çu* Præfecti Regni *Lu* præclaram pietatem & obedientiam, quam in obitu parentis sui *Hien çu* item Præfecti luculenter est testatus, eam alius quispiam poterit etiam præstare & imitari: Hoc unum tamen quod ipse non immutaverit patris sui Ministros ac subditos, quibus is pro officio usus fuerat; uti etiam quod non immutaverit patris sui gubernandi rationem: Hoc, inquam, perquam difficile est præstare.

§. 3. *çem çu Confucii* discipulo septem quoque fuêre discipuli; *Mem xi* Regni *Lu* Præfectus jusserat unum illorum *Yam fu* dictum agere judicem criminum & Præfectum custodiæ publicæ: Consuluit hic igitur Magistrum suum *çem çu*, quâ ratione gereret injunctum sibi munus. *çem çu* respondit: Hoc tempore superiores Magistratus, quos oporteret optimis exemplis prælucere cæteris, passim deflexerunt à propriâ ipsorum rectè vivendi & gubernandi viâ ac normâ: Populus igitur quod item aberret, quod dispergatur studiis sententiisque malè distractus, jam diu est. Si ergò, dum causas & crimina singulorum examinas, compereris ea hoc modo se habere, id est, si tibi constiterit de naturâ causisque criminum, quæ vulgò committuntur; tum licet, qui rei sunt, non possint non plecti, semper tamen utere commiseratione & clementiâ, & nequaquam lætare, quasi placens tibi ipse (ut Colaus exponit) qui latentia miserorum crimina callidè detexeris: Sed memor esto, non omnem culpam penes ipsos esse; utpote quibus ignorantia sua, nec non superiorum prava exempla fraudi fuerint.

Tria omnino millia criminum esse docet alibi Confucius; *quibus sua*

pro cujusque gravitate decreta sint supplicia. Celebris est Xun *Imperatoris moderatio & clementia, quâ præsidibus populi alia atque alia dans præcepta, concludit identidem his verbis :* Gueî hîm sió çâi, *id est, eos, à quibus pœnas exigitis, miserari vos volo. De his vide postremum librum* Xu kim *sub titulo* Liu hîm, *quem mille trecentis circiter post annis conscripsit* Liu *Regulus, jussu Imperatoris* Mo vam *ex familiâ* Cheu *quinti, qui regnare cœpit anno ante Christum 1001.*

f. 5 p. 1. §. 1. *çu cum* ait : *Cheu* ultimi ex familia *Xam* Principis improbitas quamvis reverà crudelis ac libidinosi, haud fuit tamen usque adeò gravis & inaudita, ut non persimilis & aliorum extiterit : & tamen quotiescumque de graviori quopiam crimine sermo est, unus ferè *Cheu* protinus in exemplum adducitur, & quasi reus omnium scelerum, linguis omnium hodieque vapulat, non aliâ scilicet de causâ, quàm quod simul improbus & Imperator fuerit: hoc enim potentior fuit & majori offendiculo ipsius improbitas, quò ipsemet sublimiori ex fastigio in vitiorum cœnum se abjecit. Idcirco vir Princeps horreat sanè, quamvis exiguo tempore degere in hujusmodi cœno & sentinâ errorum ac pravitatum : Imperii namque totius peccata & mala, etiam illa, quorum haudquaquam reus est, omnia tamen, non aliter ac fœces & aquæ in sentinam sic in unum ipsum conferentur & confluent ; & brevissimi labem temporis, invidia sæculorum omnium, & opprobrium perenne, (sicut isti *Cheu* contigit) consequetur.

§. 2. *çu cum* ait : Qui peccata sua emendare non laborant, ea tegere conantur, fucoque inducere. Quocirca viri sapientis (maximè Principis) peccatum est instar solaris lunarisve defectionis. Peccatum enim quod, nec celat ipse, & sua quoque peccantis celsitudo prodit ac dignitas, homines universi spectant : Ejusdem similiter mutationem in melius, (quando scilicet animadvertens ipse defectionem suam & peccatum, haud secùs atque sol & luna ad pristinum nitorem ac splendorem mox rediit) homines universi suspiciunt, & læti deprædicant.

§. 3. Regni *Guei* Præfectus, cui nomen *Cum sun chao* quæsivit ex *çu cum* dicens : *Chum nhi*, sive, *Confucius* Magister tuus, quomodo studuit?

p. 2. §. 1. *çu cum* respondit : *Ven* & *Vu* Regum doctrina, leges, instituta, licet ipsi à sexcentis ferè annis vivere jam desierint, necdum tamen deciderunt in terram ; necdum perierunt, penitusve obliterata sunt. Etenim existunt & perseverant adhuc in hominibus, & sapientes quidem memoriâ retinent illorum præcipua quæque capita. Rudiores è vulgo hominum etiamnum meminerunt illorum minutiora quædam minorisque momenti : Sive autem magna consideres sive parva, nihil est omnium quod non extet in conditorum

nostrorum

nostrorum *Ven* & *Vu* institutionibus. *Confucius* ergò quomodo non studuerit didiceritve, qui ab omnibus, ipsâque adeò rudi multitudine tam parva quàm magna semper discere conatus est? Item quomodo unum eundemque Magistrum habuerit is, qui nullo non loco & tempore, & ex re quâlibet fructum petiit doctrinæ sapientiæque.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Xo sun yu xo* quodam die colloquens cum Præfectis aliis in aulâ regiâ, aiebat: *Confucii* discipulus *çu cum* meo quidem judicio sapientior est quàm ipsemet Magister *Confucius*.

§. 3. *çu fo kim pe* Præfectorum unus de his certiorem fecit ipsum *çu cum*: Quibus auditis *çu cum* inquit, quod ad meam discipuli, & illam Magistri doctrinam sapientiamque attinet; illa planè habet se sicut extimus ædium paries, qui totas ambitu suo complectitur: at meus quidem paries perquam demissus altitudine suâ tantùm pertingit ad humeros adstantium, à forinsecus enim consistentibus primo conjectu oculorum protinùs videntur totius domûs, si quæ sint, pretiosa & bona.

§. 4. At verò Magistri mei paries, custos ille reconditarum opum Regiæque Philosophiæ, plurium est orgyarum altitudine conspicuus. Si non obtineas ut illius portas ingrediaris; haud unquam profectò videbis gentilitiæ Regum aulæ ornatum & venustatem, omniúmque procerum & Magistratuum splendorem, opulentiam, majestatem.

f. 6. p. 1. §. 1. Quo minùs mirandum est, quòd ex hominibus ætatis nostræ, qui vel pertingant ad ipsam portam, fortè pauci sint. Præfecti igitur *Vu xo* sermo iste qui nihil nisi extrinsecum in me videt, numquid quadamtenus rationi congruit?

§. 2. Dictus *Xo sun vu xo* detrahebat *Confucio*: quod audiens *çu cum*, nec ferens hominis temeritatem, sic ait: Abstine, quæso ab hujusmodi obtrectatione: Ne sic agas: Vincit communem laudem sapientia Magistri nostri. *Confucio* nefas est obtrectare: Aliorum hominum sapientia, collis aut mons est, qui licet ex plano contemplantibus videatur altus esse; adhuc tamen potest transcendi. At verò *Confucius*, *Confucii*, inquam, doctrina & sapientia, montes ipsos transcendit, & propter sublimitatem suam sol est quodammodo & luna, nec est qui possit eam transcendere vel superare. Degeneres, improbique homines licet cupiant ac nitantur sese penitùs abscinde re & longissimè removere ab optimâ institutione & doctrinâ: ipsi tamen quo pacto tandem damno erunt huic ætatis nostræ Soli & Lunæ? Planè jam patet, obtrectatores hujuscemodi non scire suam parvis ac magnis, imis & summis mensuram tribuere.

§. 3. *Chin çu kim* quondam unus discipulorum *Confucii*, sed qui

doctrinæ ejus sublimitatem necdum æstimare noverat, interpellans *çu cum* Magistri sui tantum encomiasten; equidem, inquit, tu quando tam præclarè & sentis & loqueris de *Confucio*, nimiâ quâpiam veneratione ductus demittis te: *Confucius* enim quo pacto tandem te sit sapientior?

§. 4. *çu cum* hujus vel errorem vel adulationem, æquè ut alterius, contemnens; sic respondit: Philosophus ex unico etiam verbo non raro statuitur pollere prudentiâ, & è contrario ex unico etiam verbo idem non rarò statuitur laborare imprudentiâ. Omnino in verbis non oportet non esse consideratum.

p. 2. §. 1. Sic igitur sentio, sic dico: Ad Magistrum meum (quod ad illius virtutem & doctrinam attinet) non potest pertingi, non aliter ferè ac cœlum nequit per scalas conscendi; licet ejusdem amplitudinem & ornatum suspicere possimus eminus, & cum voluptate quâdam admirari.

§. 2. *çu cum* jam declaraturus, non inanes fuisse laudes, quas in *Confucium* contulerat, ex. gr. unam de multis, nempe suavem ejusdem efficacitatem brevibus hîc expendens; Magister meus, inquit, nactus aliquando magnam ditionem pro ipso ditionis Principe administrandam, numeros omnes sapientis & benigni gubernatoris hoc ordine & modo explebat. Primum quidem quod vulgo dicitur ac præcipitur gubernatoribus, erige & sustenta populum, æqua scilicet agrorum divisione, & vigilanti industriâ, ne quid earum rerum quæ ad victum cultumque corporis sunt necessariæ, desideretur. *Confucio* res administrante, prorinùs erigebatur populus, & instar cultæ segetis succrescebat. Hunc verò in modum suppetente rerum copiâ, quod deinde præcipitur, verbis & exemplis tuis ad omnem rectè honesteque vivendi rationem ac disciplinam manuducito & dirigito rudem populum: *Confucio* dirigente idem protinus volens lubensque sequebatur, & viæ quæ monstrata fuerat, constanter insistebat. Constitutâ verò hunc in modum optimis legibus ac disciplinis Republicâ; quod deinde præcipitur, procura quietem populo; sic ut suo singuli loco & conditione contenti, in natali solo velut in centro conquiescant: Procurabat hanc quoque rara solertia prudentiaque *Confucii*. Protinùs itaque exteri complures finitimis è terris tam optatæ quietis famâ & desiderio impulsi, turmatim ventitabant. Partâ verò tranquillitate publicâ quod deinde præcipitur: permove & excita populum, & aliis industriis alisque studium virtutis, mutuæque inter omnes charitatis & observantiæ renova; erige languentes, currentibus subde calcaria. *Confucio* quidem sic excitante suos protinùs vigebat inter omnes concordia, & quæ hanc comitantur, ritus, officiaque colentium amantiumque inter se civium. Ad cumulum vero laudum istarum accedebat, quod tanti fierent

animorum motus sine motu strepituve illius qui movebat; non aliter ferè, quàm tacita occultaque cœlorum virtus, cum plurima perficiat in terris, secretissima tamen est; & non oculos modò, sed intellectum quoque mortalium fugit. His aliisque de causis, fuit omnino ipsius vita perquàm gloriosa; ejusdem vero mors perquam lachrymosa, communi diuturnoque luctu, qui hanc consecutus est, testante, fuisse ipsum civibus suis haud secùs ac patrem suis liberis in honore; nec aliter ferè, quàm blanda mater esse solet in deliciis & amore. Quæ cum ita sint, quomodo tandem ad ipsum queat pertingi?

Ecce quam non discessit procul à terris hyperbolica laus illa & prædicatio, quæ prima fronte super nubes ac sidera videbatur efferre Confucium. *Naturæ limites excedere videbatur; cum repentè unius, exiguique populi, quem is sapienter ac placidè gubernandum susceperat, angustis sanè terminis seipsa conclusit. Itaque nihil hîc erit, opinor, quod Lectorem Europæum, utpote non minus candidum, quam benevolum suboffendat.*

f. 7. p. 1. §. 1. *Hoc & sequentibus paragraphis exponitur à discipulis quod hi creberrimè audiverant à Magistro suo, quibus maximè usi sint artibus, industriisque primi Legislatores gentis Sinicæ, primique conditores trium familiarum principum* Hia, Xam, Cheu, *quæ item voluerint esse principia & quasi fundamenta politices suæ; dum alii aliis succedentes, amplissimi res imperii non uno quidem tempore; normâ tamen propè unâ, tam feliciter administrârunt, & favore Cœli tam constante, ut solæ tres familiæ istæ; cum duobus Legislatoribus* Yao *&* Xun *longè diutius potitæ fuerint rerum, quàm novemdecim, quæ deinceps secutæ sunt, usque ad annum hunc 1670. hæ quippe simul omnes 1929. annos numerant tres vero illæ 2108.*

Excerptæ sunt, sed compendio, pleræque harum sententiarum ex pervetusto, primæque authoritatis codice Xu kim *dicto, quod & styli simplicitas, propria istorum temporum satis prodit.* Xu kim *porrò brevis Priscorum quorumdam Regum historia est, præclaris eorumdem documentis instructa. Nos autem claritatis gratiâ exponemus ea, quæ historici sunt generis, præter morem nostrum uberiùs aliquando, quàm Colaus ipse, qui pleraque vel præterivit hîc tacitus, vel verbo tantùm attigit, quod intelligeret Lectori suo esse notissima.*

Yao *Sinicæ gentis Legislator (de quo supra sæpius meminimus) & Imperator, si non primus, certè quidem celeberrimus, cœpit annò ante Christum 2357. & imperavit annis 100. Hic igitur nullâ filiorum suorum, domesticæque gloriæ habitâ ratione, sed unius dumtaxat virtutis ac sapientiæ, jam senior & resignaturus imperium in* Xun, *quem propter excellentem pietatis, obedientiæ, prudentiæque laudem diu antè ab aratro & stivâ, ad Imperii societatem quandam evocarat, hac ipsum oratione cohortatus sic ait:* O tu mi *Xun*, Cœlum decrevit Imperii successionem

existere in tuâ personâ. Cum fide fac apprehendas teneasque ipsum medium. Quatuor maria si laborent egestate & inopia; cœli census in perpetuum desinent.

Macte animis, (verba sunt Interpretis) *administer & socie laborum meorum & curarum. Adest jam tempus, ut in te unum curas omnes simul & honores resignem. Ego hoc imperium à cœlo quondam suscepi, & suum quoque Prisci Reges susceperunt. At nunc ejusdem nutu tibi defero: cœlo est obsequendum: Favebit hoc tibi, si tuis ipse faveris; si consulueris, inquam, saluti, commodis, & tranquillitati tuorum. Pondus grave est, non inficior, res imperii; curæque sunt infinitæ. Sua tamen singularum propria quædam ratio & convenientia est, quam medium vocamus, excessûs omnis defectûsque impatiens. Hoc igitur tene: Ad hujus trutinam expende, & exige res omnes; si te tuosque vis esse beatos & florentes. quod si neglexeris consilium meum, & à media, quam dixi, via discesseris; ingruent procul dubio calamitates aliæ ex aliis; & omnis hæc regio, quæ intra quatuor maria continetur, fame & inopia rerum divexata, peccati tui pœnas dabit. Verum jam nunc ego tibi denuntio, daturum te quoque, & quidem gravissimas; atque adeo dignitate cælitùs collatâ in perpetuum spoliatum iri.*

Xun quoque verbis hujuscemodi ultima dedit præcepta *Yu*, *successori suo, in quem similiter resignavit Imperium, postquam id per annos quinquaginta feliciter solus administrârat. Erat & ipsi filius; neglexit tamen exemplo decessoris sui, & precellenti sapientiæ, maximisque meritis ipsius* Yu, *qui ingentes aquarum eluviones derivârat in mare, Imperium deberi censuit.* Yu *porrò tametsi vestigiis amborum insistens, neglecto similiter filio, Imperium destinâsset Regulo* Ye, *sapientiæ famâ tunc celeberrimo: Quoniam tamen ad merita patris, virtus quoque ipsius filii imperio reverà digni accedebat; hunc, ubi vivere desiit pater, omnino & populus & proceres imperare voluerunt: Ex quo cum dignitas Imperatoria ad filios deinde ac nepotes transierit; ipsi* Yu *tribuitur conditoris nomen; conditoris, inquam, primæ familiæ Imperialium* Hia *dictæ: quæ spatio annorum 458. numeravit Imperatores 17. ordine succedentes:*

Omnibus silentio præteritis, agitur sequenti paragrapho de Chim tam, *conditore ac Principe familiæ* Xam, *Imperiales inter Familias secundæ. Sed antequam textum prosequamur juvat hîc præmittere, quæ de ultimo præcedentis familiæ Imperatore* Kie *dicto in libro Regum seu* Xu kim *referuntur: sic enim ea quæ in textu nostro afferuntur, melius intelligentur. Maximè illustris est locus de impio* Kie *Principe quem affert Imperii primas &* Vu vam *Imperatoris frater* Cheu cum *in oratione ad eundem habitâ ubi sic ait:*

Audivi Priscorum effatum quod sic habet: Supremus cœli Imperator, dum dirigit homines placidè & quietè, non facit hoc per receptionem alicujus corporeæ vocis, sed cor hominis recipit

quietam

quietam illam placidamque directionem, adeoque ferventer & sine interruptione operatur: Atque hæc supremi cœli Imperatoris interna directio, cum sit cœlitus & æqualiter omnibus indita, quo pacto Rex *Kie* ab eâ excipi poterat? Sed enim Rex *Kie* sepeliverat, (hoc est pessumdederat) naturalem illam cordis bonitatem, neque ipsemet per se voluit sequi tacitam illam placidamque cœlestis Imperatoris directionem, nihilominus supremus Imperator serio verèque illum dirigebat, sed Rex *Kie* verè constanterque illam subterfugiebat respuebatque: Attamen supremus Imperator adhuc illum respiciebat & necdum illum à se rejiciebat penitùs, sed in illum calamitates immittebat & prodigia, ut suum illi manifestaret consilium & intentionem, sic quidem ut fragore quodam & veluti tonitru percelleret Regem *Kie* (*ut ita resipisceret*) sed Rex *Kie*, nequaquam noverat pertimescere aut percelli, neque voluit reverenter uti supremi Imperatoris voluntate ac favore, sed in scelera & luxus effrænis ruebat: & quamvis subinde verba quædam insultantia & illusoria (*aut ut alii*) simulata aut resipiscentis instar verba depromeret; tamen cœlum hujusmodi verborum rationem nullam habuit, & audire, contempsit tandemque magnum illius Imperium delevit, & ex alto demisit commeritas pœnas: atque ita Imperialis *Hia* familia finem accepit.

Ita Cheu cum *juxta Ethnicorum interpretum præcipuè* çai xin *expositionem. Urgebatur tamen in dies à populo & Regulis pius Princeps* Tam *octogenario major, ut se suosque tam acerbo & diuturno jugo impiissimi Regis* Kie *tandem exsolveret: Ipse autem, ut erat timens* A *supremum Numen ejusque mandatum adeoque non audens non eidem obtemperare hærebat perplexus & incertus quid ageret. Quare* Chum hoei, *aliique qui Principi à consiliis erant, eum de cœli voluntate securum reddunt:* B *à cœlo nimirum procreari populum cum affectibus suis, quibus si non sit qui dominetur, fore ut ruinam sibi & Imperio per seditiones accersat: Et ratiocinandi quidem vim, necnon judicii & ingenii* C *talenta in reliquis mortalibus à cœlo esse: ab hoc insuper ei gratuito* D *concessam animi fortitudinem ac prudentiam, quâ liberare possit Imperium periculo ruinæ proxime jam imminentis: proinde obtemperet* E *cœli voluntati: Scite se equidem, eos, qui impie tractant spiritus,* F *& crudeliter populum, à cœlo diu non conservari; eos vero qui venerantur* G *cœli leges, æternum*

A Ego timeo supremum cœli Imperatorem.

B Dumtaxat cœlum creat populum cum passionibus suis.

C Dumtaxat cœlum creat ingenii talenta.

D Cœlum equidem impertitur Regibus fortitudinem & prudentiam.

E Venerabundus obtempera cœli mandato ac voluntati.

F Eum, qui indignè tractat spiritus & crudeliter populum Regale, cœlum non conservat.

G Qui adoraverit & coluerit cœli le-

conservare propensam erga se cœli voluntatem: cui equidem cum se H *subjicere impius* Kie *detrectaverit, adeoque sceleribus scelera accumulaverit, per insignem vesaniam* I *volens fallere cœlum, cujus erga se favorem non defecturum temerè apud populum jactet; asseratque, se, tum demum cum Sol in cœlo desineret, desiturum; procul dubio cœli vindicis decreto, & ipsum jam nunc & familiam ipsius* K *exitio addictam videri. Nec ignorabat scilicet, cœlum non ex privato* L *quodam erga familiam* Xam *affectu & favore,* M *sed virtutis dumtaxat intuitu hoc sua Familiæ Imperium contulisse: unicam scilicet purissimamque virtutem esse, quæ cœli tam* N *propensam erga se attraheret voluntatem. Exinde victrici vindicique Familiæ de parta jam pace & accepta à cœlo felicitate gratulantur omnes, sed & suis vicissim gratulatur ipsa domus Regia; prorsus enim ut à matre sua infantulus ita & à cœlo populus* O *benignis oculis & aspicitur & protegitur: diu utique beandus nisi ipsemet per nova scelera* P *optatos vitæ annos sibi abrumpat, & accersat calamitates: quæ non aliunde scilicet, quàm ab hominum sceleribus solent existere; eas enim cœlum infligit, ut* Q *manifestentur scelera: adeoque cum difficulter effugere quis possit ea mala quæ per* R *scelera sibi ultro accersit, dedamus nos virtuti oportet, nec relabamur in peccata, præcipuè cum, ut ita nos* S *geramus, cœlum ipsum novis identidem prodigiis nos admoneat revocetque ad frugem.*

gem, æternùm conservabit cœli voluntatem erga se (*ait ut alii*) cœlitus collatum Imperium.

H Supremum cœlum fideliter juvat subditum populum: impius verò homo ille (Rex *Kie*) excussit à se subjectionem.

I Familiæ *Hia* sunt multa scelera. Cœlum jubet ut extinguatur.

K Familiæ *Hia* Rex *Kie* patravit scelera fraudulenter illudens supremo cœlo.

L Dumtaxat cœlum non amat privatim: at eos qui cœlum debitè colunt, dumtaxat amat.

M Non est quod cœlum privatim faverit huic meæ familiæ *Xam*: dumtaxat cœlum adjuvat habentes puram virtutem.

N Qui possident unicam & puram virtutem, possunt in se recipere cœli cor ac voluntatem; & obtinere cœli perspicuum mandatum.

O Regale cœlum amanter aspicit ac protegit eos qui sunt Familiæ *Xam*.

P Omnino cœlum contemplatur subditum populum: ex iis quos indulget, annis, alii sunt æterni, alii sunt non æterni: at non est quod cœlum abbreviaverit annos populo, sed populum inter sunt qui per sua scilicet scelera abruperunt sibi vitam.

Q Cœli ratio ac lex est beare probos pessumdare improbos: ideo immisit calamitates in familiam *Hia*, ut palam Orbi faceret ejus scelera.

R Quas cœlum infert calamitates potest quis effugere: at, quas per sua scelera sibi quis fabricat calamitates, non potest evadere.

S Si populus non sequatur virtutem; nec subjiciat se correctioni scelerum, cœlum utique per portenta eum reverà admonet ut rectificet suum animum.

Tam *ergo Princeps postquam debellavit impium* Kie, *postremum Familiæ* Hia *Imperatorem profugum in* Nanchao *(ubi post triennium exul*

obiit maximo consensu studioque populi & satraparum coactus imperium suscipere; jamque rediens ad aulam Po *in* Ho nan *Provinciâ sitam, ibi frequentissimis in comitiis, maximeque celebribus Imperii totius & universo populo orationem* (Tam cao *dicitur*) *sequentem pronunciavit, quâ facti sui dans rationem coram supremo cœlorum Imperatore, sic primum orditur:* O vos omnium terrarum incolæ universi clarè audite, & intelligite meum unius hominis monitum: Ex quo tandem fonte putatis profluxisse mortalium naturam quinque virtutibus, pietate, justitiâ, prudentiâ, fide, honestate instructam? A principio nimirum solus iste augustus & supremus (*cœli*) Imperator dum procreare cœpit humanum genus de cælo contulit naturam istam, quæ medii rectissima norma est, in subditum sibi populum: quod si populus suæ naturæ tot donis instructæ pareat, fiet ut, quæ omnibus eadem indita est, perseveret immutabilis natura: ut autem possit populus placidè pacificeque vitam instituere ex illâ cælesti norma, dependet imprimis à personâ regiâ quæ suos assiduè hortetur exemplo, doctrina, rectaque administratione ad illius normæ observationem, &c. *Tandem coram cælo rationem facti sui reddens sic prosequitur:* Ego parvulus *Li* (*submissionis ac modestiæ gratiâ infantem se dicit, annorum septem & octoginta senex; & humili domesticoque nomine suo*, Li *scilicet, utitur*) audeo adhibere nigri coloris hostiam taurum: (*niger color proprius erat Imperatoriæ hujus familiæ*) audeo etiam palàm ac manifestè rationem dare facti mei coram ter maximo & augustissimo cælorum Rege & Imperatore. (*Sive, uti Colai duo & dictionaria Sinica exponunt*) coram augustissimi cæli & complectentis omnia telluris spiritu. Graviter, ac multis peccatum fuit contra cælum ab Imperatore familiæ *Hia:* Non ausus fui ego condonare, seu non exigere justas pœnas. Viros sapientes ac bene meritos; adeoque cælorum supremi Imperatoris charos subditos & clientes non ausim ego occulere, & non palàm facere virtutes ipsorum ac merita, maximè quando ipsi singillatim conspicui sunt in Imperatoris supremi corde (*quæ verba sic exponit* Chu hi) bona & mala cælum omnia novit, ac si ordine suo notata numerataque haberet singula peccata: Prorsus sic videtur esse. Tu si quid habes boni, jam est hoc positum in supremi Imperatoris corde & animo: Ego si quid commisero mali, hoc item residet in supremi Imperatoris corde & animo. (*Prosequitur textus seu oratio* Tam *Regis*) Quod si ego ipsemet, pro humana imbecillitate crimen aliquod commiserim, jam nunc supplex obsecro & obtestor, ne fraudi sit damnove subditis; neque habeant idcircò crimen omnes meæ ditiones: Me unum scilicet, qui unus in culpa sum, supremus Imperator plectat. Quod si quicumque ex omnibus meis ditionibus deliquerint aliquando, tum planè hæc delicta imputentur meæ personæ: Ea ego jam nunc unus ex-

pianda suscipio : Nec recuso pœnas ullas, ut qui unus omnium maximè sum reus, quando pravo exemplo meo, & prava administratione ansam peccandi omnibus præbui.

Et hactenus quidem Chim tam *Rex juxta Colai explanationem. Quantum vero fuerit ejusdem Principis erga cœlum seu supremum cæli Dominum religionis studium cum insigni erga suos pietate conjunctum, hoc imprimis quod subjicere hic liceat ex annalibus exemplo mirifice confirmavit, quod hodieque scriptis & sermonibus omnium celebrari solet, & nos quoque voce & scriptis identidem asserimus ad politicæ genti persuadendum, non indignum fuisse divina & infinita majestate hominem fieri, & victimam spontaneam pro humani generis salute æternâ.*

Per septem annos (inquit textus) prægrandis siccitas, extitit scilicet. (*An fuerit fames Ægyptiaca quam testantur sacræ litteræ* in universo orbe prævaluisse *gen.* 41. *Chronologis discutiendum relinquimus*) Is qui Astronomicæ rei præfectus erat, significat Regi, non jam vitulorum aut ovium sanguine (*ut moris erat*) sed humano dumtaxat placari cælum oportere, si quidem tantis malis remedium ultimum quæreretur. Cui Rex : Ego, inquit, cælum deprecari volo pro meorum salute & vita : Quod si hanc ipsis adimens humanum effundam sanguinem, utique jam mihi ipse adversabor : Quin potiùs, ut saluti meorum consulatur, ego unus sim victima. Nec mora : Sacrificium sui cælo facturus priùs in secretiorem locum, de more, sese abdens per triduum jejunat; ac dein venerandam capitis sui canitiem nonagenario jam major, & unà barbam radi, atque ungues præscindi jubet, summi scilicet luctûs indicia : Ad currum deinde bigas albi coloris (*lugentium is est*) jungi imperat : ipse ovinis indutus pellibus currum conscendit; totaque aula pari cum luctu comitante ad locum *Sam lin* (hoc est, mororum sylvam dictum) contendit : Hìc pro salute sui populi & Imperii, cœlo futurus victima, collem subit; subit autem, quo victimæ videatur similior, manibus pedibusque reptans (*ut aliqui scribunt*) hinc sublatis in cælum oculis supplex idem precatur, ne ob suos unius in regendo defectus, populi totius salus & vita in discrimen veniat : Exinde sibi uni quidquid fortè peccatum fuerit adscripturus, & ad quasvis paratus pœnas, de sex rebus præcipuè (*quæ* 24. *litteris continentur*) ex cælo quæsivit. 1. An fortè sua gubernandi ratio careret debita moderatione & æquitate ? 2. An suo deessent officio subditi ? 3. An sumptus in Palatium & rerum ad hoc spectantium essent immodici ? 4. An à fæminis gynecæi sui luxu vestium & modestiæ neglectu peccaretur ? 5. An munera in judiciis, an item fraus & avaritia in commerciis regnarent ? 6. An in Festis & Cantibus detractioni cuipiam aut morum corruptelæ daretur ansa ? Memorant autem Scriptores omnes rem sanè dignam admiratione ; fari scilicet vix desiisse pium Principem

cipem, cùm repentè magnus cœlo imber decidit, qui quidquid erat Sinici Soli per aliquot leucarum millia (Sinicarum intellige) largissimè rigarit: quam pluviam magna deinde fertilitas mox consecura sit. Porrò de hoc tam memorabili & optato successu musicam instituit ipse Rex *Ta hoe* dictam, quod idem sonat ac magna protectio, seu magnum quid à cœlo videlicet obtentum.

Contigerunt hæc cycli 16. anno 38. hoc est, anno ante Christi æram 1756. imperantis verò Chim *tam anno septimo, ætatis verò suæ 94. & ante obitum septimo. Bina hæc oratio tam clementis ac pii Principis, centum annis & amplius ante Moysen & legis tabulas; tot verò ante Christum annis coram omni populo pronuntiata & conscripta, num parùm clarè testatur, quàm viguerit tunc temporis in hoc ultimo Oriente naturæ lex, & notitia venerationque supremi Numinis; de cujus justitiâ providentiâque delictorum quorumvis consciâ tam præclarè sentit ac loquitur iste Princeps? Eant nunc, & nihil ipsum agnovisse dicant præter inanem mutumque aërem aut influxum inanimem, aut cælum illud quod conversione suâ diem noctemque conficit, qui putant tantum fidei tribuendum esse Atheis quibusdam & verè cæcis ac infidis interpretibus, qui imperante familiâ* Sum *ordine decimâ nonâ, adeoque septingentis circiter ac bis mille post annis, quàm pronuntiata ista fuerint, corruperunt impiissimis erroribus priscam veritatem; & luci tam candidæ avernales tenebras offuderunt. Sed ad textum, unde longius digressi sumus redeamus.*

p. 2. §. 1. A secundâ familiâ descendir ad tertiam *Cheu* dictam, cujus normam administrandi Imperii copiosè depictam in libro *Xu-kim*, paucissimis hîc verbis attingit. Fundator hujus familiæ fuit *Vu vam*, qui imperare cœpit anno ante Christum 1122. Non aliâ familiarum Imperialium florentior istâ fuit, sive cultum spectes, & majestatem, sive Principum & annorum numerum. Annos certè numeravit 873. Imperatores vero 35. Princeps ergo, quem dixi, totius familiæ, *Vu vam*, postquam debellato impio *Cheu* (cum quo tandem occidit secunda familia) suscepit Imperium communibus populi procerumque suffragiis sibi delatum; item post vota, solemniaque sacrificia Imperatori cœlorum, reliquisque spiritibus terrarum præsidibus rite persoluta (uti pluribus refertur in libro *Xu kim* 6. & 7.) Primùm quidem arma omnia, machinasque bellicas collegit ac reclusit: tum custodias & carceres pandi jussit, ac reos criminum dimitti: Omni denique studio & industriâ conatus fuit opitulari populo, fame, inopia, variisque calamitatibus laboranti: Eos interim quorum insignia quædam extiterunt merita, maximis augens honoribus opibusque; sic ut verissimè dici queat, quod domus hæc Imperatoria *Cheu* in exordio & fundatore suo habuit quidem, exercuitque erga omnes omnium suarum ditionum homines magnam & inusitatam liberalitatem & beneficentiam. At longè tamen maximam

erga eos omnes, qui à fide, probitate, sapientiaque maximè commendabantur. Itaque optimus quisque tunc fuit ditissimus; amplissimis, inquam, honoribus, amplissimoque censu instructus & ornatus.

§. 2. Verba sunt *Vu vam* Imperatoris: Quamvis, inquit, dentur complures admodum propinqui familiæ *Xam*; quibus adeò jure quodam stirpis Regiæ, primæque nobilitatis deberi videntur præcipua quæque munera & dignitates: quoniam tamen plerique eorum non sunt comparandi cum aliis, iisque plurimis è familiâ nostrâ *Cheu* spectatæ fidei, probitatis, sapientiæque viris; certum mihi est hos, potiùs, quam illos adhibere consiliarios & administros rerum mearum. Instructus autem præsidio tot optimatum, si nihilominus mihimetipse defuero, nec pœnas expetivero de impio *Cheu*, nec insolentiam assclarum ejus, licentiamque, uti par est, compressero; tum certè non unius tantùm inertiæ socordiæque reus agar: Sed & multitudo subditorum meorum quicquid peccaverit; tribuetur id uni mihi vel maximè; labesque & damna totius corporis, in meum unius caput justissimè recident.

§. 3. Is ergò cùm teneretur adeo salubri curâ & metu; nec ignarus esset, quantum vitii irrepsisset in Rempublicam; ante omnia plurimum studii vigilantiæque posuit in ponderibus ac mensuris ad æquitatem normamque pristinam revocandis. Examinavit item leges omnes & constitutiones, tam eas quibus officia, ritusque & jura civium, quàm quibus res, artesque Musicæ continebantur. Ad aulam quoque & dignitatem pristinam revocavit erexitque dejectos & afflictos sub impio *Cheu* Præfectos Urbium & Provinciarum; atque ita renovatis & constitutis præclarè rebus, quatuor regionum, id est, totius Imperii administratio optatissimum cursum habuit.

§. 4. Idem restauravit extinctas ab impio *Cheu* satrapias, legitimisque Dominis restituit. Revocavit ac perpetuare instituit per vetustas ac nobiles, sed jam succisas ac propè deletas Priscorum Principum prosapias ex stirpe nobilissima *Hoam ti* conditoris Monarchiæ Sinicæ; nec non Legislatorum, *Yao* scilicet, *Xun* & *Tu*, & Principibus familiæ *Xam* proximè præcedentis, oriundas. Quorum omnium posteros dynastiis ornatos, amplo quoque censu locupletavit; revocatis etiam variis dignitatum titulis, *Heu*, *Cum*, *Pe*, *çu*, *Nan*; hoc imprimis agens, & vehementer optans; ut tam illustris maximorum hominum progenies non tantum ipsa quàm diutissimè floreret; sed memoriam quoque majorum suorum maximo cum splendore, & usitatis cum officiis muneribusque parentalibus ritè pieque conservaret; adeoque mortuis quoque parentibus, filiorum tamen pietas & observantia semper viveret ac perennaret. Erexit præterea admovitque gerendæ Reipublicæ jacentes ac latitantes viros virtute

ac sapientiâ insignes; sed qui ultrò dignitati suæ renunciantes, ex superiore illâ tempestate perturbati Imperii, ad otium privatæ vitæ, ceu portum, cauti perfugerant. Hunc autem in modum constitutis optimè rebus Imperii totius, populus subdidit sese ultrò, & ex animo; eòque promptiùs voluntates suas ac studia cum studiis optimi Principis omnes conjunxere, quò feliciùs sibi cum illo jam convenire, ceu membris obsequentissimis cum dilecto capite, intelligebant.

f. 8. p. 1. §. 1. Ad extremum quæ circa populi sui gubernationem valde cordi habuit memoratus Imperator, & magni ponderis ac momenti esse duxit, tria fuerunt: Subditorum annona, ut semper affatim esset earum rerum, quæ vulgo sunt ad vitam sustentandam necessariæ: funera & exequiæ, ut debito ritu modoque peragerentur: Parentalia denique, seu honores funebres & solemnia quædam fercula statis anni temporibus in memoriam defunctorum parentum ac majorum offerri solita; quibus admonerentur filii gratæ pietatis & observantiæ erga parentes etiamnum superstites, quando videbant eam erga progenitores jampridem demortuos tam accuratè sollicitèque exerceri.

§. 2. *Expositâ breviter eâ gubernandi methodo, quam tenuerant* Yao *&* Xun *duo gentis Legislatores; necnon* Yu, Tam, Vu, *conditores trium familiarum Principum, penes quas per tot sæcula summum jus fuit; concludunt tandem, eos pro ratione quidem temporum aliquantulum inter se mutuo discrepasse; verumtamen in studio & arte tuendi suos & conservandi amplificandique Imperii, & in substantiâ ipsarum rerum, fuisse quàm simillimos. Complectuntur autem similitudinis hujus summam quatuor litteris, quibus totidem virtutes Regiæ exprimuntur.* Sic aiunt igitur: Princeps si munificus ergà suos, si magno liberalique animo fuerit, cœli instar protegens, & complectens omnes, & telluris instar sustentans, nihil interim faciens inclementer, avarè, sordidè: tum is obtinebit omnes; omnium scilicet admirationem, amores omnium, & studia, & voluntates. Si fidem servet ac veritatem, ab omni fuco, mendacio, fraude semper alienus; tum subditi sine ullo metu vel cunctatione innitentur ipsi, & se suaque incorruptæ fidei Principis committent. Si vigilans, impiger, sedulusque fuerit in avertendis damnis publicis, & commodis suorum procurandis; nec quidquam unquam negligat aut contemnat; tum habebit felicem exitum & perfectionem rerum, quascumque tandem suscipiet; amantissimis vicissim subditis, quidquid operis publici fortè Imperatum fuerit, impigrè, sedulò, constanter perficientibus. In exigendis pœnis & præmiis conferendis, si rectus, si æquus omnibus fuerit, nec quidquam tribuat privato vel odio, vel amori, tum gaudebunt subditi, & æquissimo Principi omnibus in rebus alacriter ac promptè

morem gerent. Et hæ quidem dictorum quinque Principum fuerunt artes, hi nervi, hæc firmamenta, quibus Imperii tanti molem tam feliciter ac diu sustentârunt. Quidquid autem à folio septimo huc usque commemoratum est à discipulis *Confucii*, eo potissimum fine est commemoratum, ut posteris constaret, doctrinam magistri sui, quam ipsi maximè propagatam volebant, à placitis & institutis priscorum Legislatorum *Yao Xun* & Regum minimè discrepasse.

§. 3. Discipulus *çu cham* quæsivit ex *Confucio* dicens, quâ ratione quispiam poterit rectè administrare Rempublicam, *Confucius* respondit: Qui magni facit quinque bona, & qui removet quatuor mala, is poterit rectè feliciterque administrare Rempublicam. *çu cham* rursus ait: Ecquæ dicuntur illa quinque bona? *Confucius* respondet: Gubernator Reipublicæ beneficus sit, & tamen nihil expendat, absumatve. Subditis oneri sit, & tamen non sit odio: Desideret, & tamen haud expetat cupidè: Sit magnus, sit beatus ac florens; & tamen non efferatur superbiâ & fastu: Severus & gravis sit; & tamen non sit asper & truculentus.

p. 2. §. 1. *çu cham* Laconico Magistro responso non satis percepto, inquit, ecquid, obsecro, significat illud, beneficus sit, & nihil expendat. *Confucius* respondet: Constanter obsecundare, & favere iis rebus & artibus quæ subditis lucro sint, commerciis & Agriculturæ scilicet, aliisque hujuscemodi, & sic eorum lucra procurare; solerter tuendo & conservando communia illa cœli terræque beneficia: quo tandem fiat, ut magna sit ubique annonæ vilitas & rerum copia: Hoc nonnè reverà est esse beneficum & tamen nihil expendere vel privatæ rei vel publicæ? Similiter si habeas delectum eorum qui pares sunt ferendo labori & oneri; & oneres illos dumtaxat si habeas, inquam, justam & accuratam rationem loci, temporis, ætatis, & virium cujusque ac facultatum, quotiescumque imperandum est aliquid oneris operisve publici; ecquis tunc oderit vel imperata vel imperantem? Quæ juris alieni sunt, appetere, nefas ac turpe est: At vero si desideres expetasve veram virtutem, adeoque si tam laudabiliter expetitam, feliciter adipiscare veram illam virtutem expleasque deinde numeros illius omnes; quo modo vitiosè cupidus sis, aut censeri talis queas? Si Princeps inter flatus illos tam secundos fortunæ faventis constet sibi ipse, & non attendat magnoperè ad frequentiam suorum, vel paucitatem, ut hanc scilicet aspernetur, illi deferat aliquid: Rursus si non attendat magnoperè gravisne sint momenti an parvi res eæ quas habet perficiendas; sed pari ferè cura res æquè minimas atque maximas constanter tractet; nullusque sit, quamvis humilis & abjectæ conditionis homo, quem audeat habere despectui; qui hoc modo sibi imperet, seseque contineat, nonne quamvis multâ pace, opulentiâ

tiâ, gloriâ beatus ac florens sit; tamen haud efferetur superbiâ? Gravitas denique & severitas, si quidem modo careat, facilè degenerabit in odiosam asperitatem & truculentiam: Ar verò si Princeps alienųs ab omni affectatione hic fuerit mediocritate quâdam contentus, ex. gr. Si graviter ac decenter compositam gerat suam ipse vestem & pileum; si modestiâ quâdam reverenriâque imbuat suum ipse os oculosque; si in omni motu, gestu, statuque corporis decorum servet; procul dubio cum reverentiâ planè singulari homines universi contuebuntur eum ac verebuntur: Hoc aurem nonne est severum esse ac gravem, & tamen non esse asperum & truculentum?

§. 2. *çu cham* rursum quærit: Ecquæ dicantur quatuor mala, quæ vitare debeat ac removere ab se, quisquis administrar Rempublicam. *Confucius* respondet: Non docere subditos accurarè quæcumque sunt juris publici, & officii singulorum; & interim si fortè die quopiam deliquerint; illicò punire miseros, & prorsus inclementer occidere: Hoc enimverò dicitur tyrannidem exercere. Ubi quid operis operæque publicæ exigendum est, non ante præmonere subditos, & præparare quodammodo, quo commodiùs ordinatiusque res fiant; sed obruere miseros derepentè, & in ictu oculi videre velle præscriptum opus perfectum & absolutum; inclementer instando operis, & moras omnes severè castigando; Hoc enimvero dicirur crudelis violentia. Cunctanter frigideque imperare subditis opera publica; deinde verò repentinâ acceleratione contrahere præstitutum antea temporis spatium, ferocirer & inexorabili cum severitare eadem exigendo: Hoc meritò dicirur latrocinantis instar, & velut ex insidiis opprimentis incautos, sic suis esse damno. Denique sordidum & illiberalem esse, ex. gr. Certo quodam modo se gerere cum dandum quidpiam est alus, ex. gr. cum sua militibus persolvenda sunt stipendia, suum operariis operæ pretium, sui census & honores conferendi sunt aliis: Avarâ scilicet lentâque & invitâ manu, nunc promenris & porrigentis instar, nunc reposcentis ac retrahentis hoc ipso quo dat, sordes avaritiamque prodere; tametsi detur tandem aliquando, quod jus cujusque postulat; quoniam tamen sic datur, ut videatur extorqueri veriùs, quàm dari; jam istud nec gratias quidem meretur, quod animo datum liberali, magni muneris fuisset instar; adeoque non est hoc agere Principem, sed meritò dicitur infimæ cujusdam notæ ministellum esse ærarii publici.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* aiebat: Qui non sit, adeoque nec credit dari cœli mandatum & providentiam, id est, qui non intelligit & credit prospera & adversa, vitam & mortem, &c. à cœli nutu consilioque pendere. (Vel, ut exponunt alii, qui non cognoscit lu-

men rationis cœlitùs inditum esse mortalibus, ad quod vitæ suæ rationes omnes componat, & quæ prava sunt, fugiat, quæ recta, prosequatur: Vir hujusmodi profectò non habebit quo evadat probus ac sapiens: quin imò multa committet homine indigna, dum quæ illicita sunt, vel supra vires suas, consectabitur, vel iis malis, quæ frustra conabitur effugere, succumbet.

§. 2. Quisquis ignorat decorum cujusque rei & modum, necnon ritus officiaque civilia, quæ societatis humanæ vincula quædam sunt, ac proprium cujusque hominis decus & firmamentum, non habebit is, quo erigatur aut evadat vir gravis & constans, & sibi aliisque utilis: Labetur enim assiduè, fluctuabit incertus, & ipsius quoque virtutis, si quam fortè adeptus est, jacturam aliquando faciet.

§. 3. Lingua cordis index est; nec raro quidquid in toto latet homine, brevis ejusdem prodit oratio. Quocirca quisquis non intelligit sermones hominum, sic ut aptè discernat quàm rectè, quàm perperàm quid dicatur, non habebit quo perspectos habeat ipsos homines; errores illorum scilicet, indolem, consilia, facultates.

Porrò quisquis hæc tria, cæli, inquam, providentiam, rerum modum, ipsos denique homines probè cognoverit, itaque vixerit, ut huic cognitioni vitâ moribusque respondeat; is omnino dici poterit partes omnes rari sapientis, & qui longè supra vulgus emineat, explevisse.

Atque hic tandem finis est trium librorum Scientiæ Sinicæ quorum explanationi è Sinico vertendæ in Latinam præcipuo quodam studio ac labore communi quatuor sociorum, otium ii fecerunt, qui nos quartum jam annum ab anno 1686. detinuerunt in Cantoniensis Provinciæ exilio, ac cessare coegerunt maximè invitos à propaganda doctrinâ longè sublimiori, quæ quidem una lux mundi est, & sine quâ, scientia omnis & doctrina, mera caligo est & ignorantia. Author porrò trium librorum censetur Confucius, tametsi contineantur iisdem libris non pauca vel à discipulis ipsius effata, vel à coætaneis eidem Philosophis; virisque Principibus; vel à primis etiam gentis Regibus, priscisque sapientibus pronunciata: è quibus alii sexcentis vixerunt annis ante ipsum Confucium, urbisque adeò Romanæ principia; annis mille alii; quidam etiam annis circiter mille septingentis, quâ quidem dignos esse Sinas haud minùs quam nationes alias, ii facilè judicabunt, qui expendent æquo animo gentis industriam, fidem, diligentiam, quâ consuevit res suas ab omni retrò ætate literarum suarum monumentis commendare; & quidem per suas 60 annorum periodos, uti patebit ex tabulâ Chronologicâ quam huic operi placuit annectere cum trium principum familiarum (quarum in præfatis libris iterata fit mentio) tabula quoque genealogica. In versione autem nostrâ scientiæ Sinicæ consultò multa contraximus; & quamvis subinde videatur copiosior explanatio, sciat Lector nequaquam esse cum ipsius Interpretis

Cham Colai, quem præcipuè sequimur, ubertâte copiâque comparanda. Et hujus quidem vestigiis, sicut alibi jam significatum est, constanter insistimus: Itaque, si excipiantur ea quæ vel eruditionis gratiâ vel claritatis ex aliis ejusdem gentis Authoribus interseruimus, reliqua sunt Interpretis nostri; tota inquam paraphrasis unius Colai est, sententiæ Colai omnes, quas adeò nemo suspicetur Europæi esse hominis, quamvis sint Europæo sermone ac stylo, quin & ipsis quandoque Europæorum Philosophorum sententiis, verbisque exposita. Non inficior tamen esse non pauca, quæ meritò censeantur esse vulgaria, ne dicam frivola; procul dubio prætermitenda, si nos soli laboravissemus oblectationi Europæorum. Sed enim jam satis disertè significavimus in ipso operis limine, iis potissimum hæc scribi, quibus in hanc Christi vineam concessuris, &, uti speramus, deinceps in eâ laboraturis. Quamquam par est etiam nos meminisse, non ejusdem esse palati mortales omnes; & multa, quæ Europæi fastidiant, huic genti esse in deliciis. Quid insuavius homini Europæo calidâ potione? Hâc tamen sic delectantur Sinæ, ut per æstivos quoque dies haud abstineant. Sinensium musicam respuunt ferè aures nostræ: At illos vicissim in musica nostrate discors illa vocum concordia, si non offendit, parùm certè oblectat. Itaque pari ferè modo, quod ad sermones sententiasque spectat, habet leporem suum & gratiam in Chinâ, quod idem in Europa risum propè stomachumque moveat. Utcumque tamen res habeat, non poterit non fateri æquus Lector, multa hic esse, quæ nunc quoque suum mereantur pretium vel in Europâ: Nec dubitabit præclaram fuisse vetustissimæ Monarchiæ administrationem, quotiescumque illa, quæ hîc traduntur, sive pie recteque vivendi, sive Regni probè administrandi præcepta, viguerunt.

Sequitur nunc Scientiæ Sinicæ Liber quartus, sive Mem çu *dictus, Sinarum Philosophus secundus qui uno pòst* Confucium *sæculo vixit. Constat septem partibus seu capitibus ejusdem opus, operi* Confuciano *molem si spectes, omnino par, superius etiam quodammodo, si dumtaxat attendas ad ingenium & copiam, facundiamque auctoris: doctrinæ tamen integritate, & Priscâ simplicitate illâ, necnon arcanâ quadam sublimitate, quam in* Confucio *suo tantopere mirantur Sinæ ac deprædicant, meritò postponendum.* Mencium *igitur, Deo favente, in lucem Europæam producemus, si quidem intelligamus, suum qualemcumque locum & approbationem in hoc eruditissimo sæculo, & amplissimo omnium scientiarum theatro obtinuisse* Confucium.

Finis Libri tertii Lun yu.

2

TABULA
CHRONOLOGICA
Monarchiæ Sinicæ

JUXTA CYCLOS ANNORUM LX.

Ab anno ante Christum 2952. ad annum post Christum 1683.

Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET *Belgâ, Soc. Jesu, Sinensis Missionis in Urbem Procuratore.*

Nunc primùm in lucem prodit è BIBLIOTHECA REGIA.

PARISIIS,

M. DC. LXXXVI.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO
AD
TABULAM CHRONOLOGICAM
SINICÆ MONARCHIÆ.

PARAGRAPHVS I.

Unde ſumat exordium Sinica Chronologia.

UI *Annales Sinarum conſcripſerunt, omnes ferè ab eo, qui Imperii Conditor fuit*, Fohi *dictus, ordiuntur. Hic autem cœpit imperare anno ante Chriſtum 2952. Quæ verò nonnulli Hiſtoricorum commemorant ante dicta* Fohi R*egis tempora contigiſſe, pleraque ut apocrypha nulliuſque fidei, ab ipſis quoque Sinicis Interpretibus & gravioribus Hiſtoricis rejiciuntur. Certe* Tai ſu cum *primæ auctoritatis Scriptor diſertis verbis teſtatur, ea quæ ante* Xinnum *ſecundi Conditoris tempora acciderunt, ab ſe ignorari. Auctor quoque magnorum Annalium, qui centum quinquaginta ferè voluminibus conſtant, tametſi ea referat quæ ante* Fohi *tempora contigerunt, nolle tamen his à quopiam fidem adhiberi, ſatis innuit cùm dicit, ſe quidem non credere omnibus, quæ non alio quàm famæ popularis ejuſque variæ teſtimonio de remotiſſimis illis temporibus ad poſterorum aures pervenerunt; credere autem ſe libris* Kim *utique authenticis, adeoque non eſſe ſibi dubium quin ordiri debeant hiſtoriam ab ipſo* Fohi *Conditore Scriptores omnes. Nec immeritò, cùm pleraque eorum quæ*

ante Fohi *memorantur accidisse, primâ statim specie fabulosum quid prodant. Memorant enim quòd Cœlum horam noctis undecimam inter & duodecimam conditum fuerit; Terra verò horam noctis primam inter & secundam. Quòd primus Homo conditus sit inter tertiam & quartam matutinam; Fœmina post meridiem tertiam inter & quartam. Item primum illum Hominem (quem* Puon cu *nominant, & sepultum dicunt in urbe* Yam cheu *provinciæ* Nan kim, *aut, ut alii, in provincia* Pe kim *in territorio urbis* Ho kien) *ex sterili terra prognatum, & admirabili rerum scientiâ fuisse instructum, dominatumque omnibus; originem tamen illius ignorari. Narrant denique tres Imperatores extitisse, primum cœli, secundum terræ, tertium hominum; & horum quidem fratres alios aliis successisse per annos ampliùs 49000. post quos aliæ rursum 35. familiæ perpetua serie per aliquot annorum millia imperarint. Quæ omnia tametsi etiam Sinæ, ut dixi, respuant uti falsa, negare tamen non possumus Europæo homini studiosiùs singula consideranti, nescio quid rursus priscæ veritatis inter fabulas istas, ceu densas inter tenebras, pauxillum tenuissimæ lucis intermicare: quod eò fidentiùs affirmo, quòd omnes ferè fabulæ ortum suum habeant ex eo quod fabulosum non est. Certè mihi prorsus credibile est à Noëmi nepotibus accepisse aliqua de prima rerum creatione, & quàm vivaces ac longævi essent primæ ætatis homines: quæ cùm deinde ad filios & nepotes quasi per manum tradita pervenirent, utique pronum erat paulatim ceu deteri priscam illam veritatem, vel etiam mendaciorum & fabularum accessione vitiari. Et verò quôd creationem cœli & terræ, maris ac fœminæ, determinatis temporibus assignent, jam satis clare fatentur non extitisse Mundum ab æterno, ut plerique Philosophorum & ipse Aristoteles olim docuerunt:*

docuerunt: adeoque facile est ratiocinando hîc conficere Numen aliquod supremum Sinenses cognovisse, à quo hæc omnia tam certis temporum intervallis procreata sint. Ad hæc non ignaros fuisse longævæ ætatis primorum hominum, hinc licet intelligere, quòd aliis majorum suorum octo aut decem tribuant annorum millia, & supra decem millia aliis. Cùmque Sinici Interpretes centum pro mille numerandos esse, aut (ut alii) lunares menses pro annis solaribus computandos dicant, non equidem in omnibus à vero longe aberrasse dici possunt. Adde quod tertius Sinarum Imperator, cui Hoam ti *nomen fuit, & imperare cœpit anno post* Fo hi *256. librum illum, quem de pulsibus & de medendi arte conscribi jussit (fuit enim artis quoque medicæ Princeps ac Magister) sic ordiatur, ut hanc ante omnia quæstionem instituat: Cur cùm prisci homines tam vivaces & longævi extiterint, tam brevis tamen sit vita hominum ætatis suæ. Constat denique ex vetustioribus Sinarum libris, virum fuisse sapientiæ famâ, & imperante secundâ* Xam *familiâ, gesto magistratu clarum,* Lao pum *vulgò nominatum, cujus &* Confucius *meminit, qui annos omnino septingentos vixisse perhibetur.*

Ad universale Diluvium quod attinet, nihil adhuc quidem certi vel explorati in Sinarum libris ac monumentis inveni: tamen hujus quoque notitiam quamvis rudem perturbatamque habuisse, fortassis erit qui probet ex iis libris qui inscribuntur Sim li Ta ciuen; *qui quidem libri editi sunt trecentis circiter abhinc annis, regnante* Mim *familiâ, quando jussu tertii Imperatoris (qui cœpit imperare anno Christi 1402.) coactus fuit litteratorum aliquot cœtus, quorum operâ ii quos dixi libri conflati sunt; verùm uti pleni figmentis ipsorum, ita mendaciis quoque erroribusque pleni: quod haudquaquam mi-*

b

randum, cùm non pauci eorum priscæ veritatis vitiatores fuerint potiùs quàm commentatores. Cæterùm quia ad id, quod agebamus, adstruendum, suam qualemcumque auctoritatem habere potest, verbo referam quid isthic de Mundo & Cataclysmo dicatur. Primò totum hoc Universum merâ aquâ (quam & Auctor quidam supra ipsos Cœlos constituit) constitisse, quæ assiduo motu tandem ipsam Terram confecerit crassiori materiâ paulatim ad centrum subsidente: montes quoque ex vehementiori earumdem aquarum agitatione & fluxu refluxuque sparsim exortos; hos quidem coopertos aquis fuisse aliquando, convinci putant ex conchis marinis, quæ, unde tandem advectæ fuerint ad montium cacumina, ubi tamen passim reperiuntur, nisi dicantur montes sub aquis aliquando latuisse.

Sed esto vim nullam habeat hoc, quo nituntur, argumentum; huic certe quod subjungo ad probandam interruptionem generis humani per Diluvium universale, vis sua quorumdam judicio fortassis inerit. Narrant, ante Regem Fo hi *complures extitisse* Reges, *familiasque regias, viros item insignes, quorum alii distinxerint anni tempora, alii cœlestes motus observarint, Kalendarii & Cycli sexagenarii, aliarumque artium auctores extiterint: cùmque primis illis temporibus mortales in silvis ac montibus ritu ferarum viverent, herbis & ferino sanguine vescerentur, concubitus essent promiscui, aliaque hujuscemodi, viros extitisse prudentiâ ac ingenii sagacitate insignes, à quibus domita fuerit agrestis illa barbaries, sic ut vagi ferique homines paulatim formati ad humanitatem jam suis quoque legibus in officio continerentur. Porro cùm Historiographi propè omnes denuò à* Regibus Fo hi *&* Xin num *historiam suam veluti certam & indubitatam ordiuntur, memorant iis quæ modò memoravi quàm*

simillima, iisdemque ferè verbis de illa ætate quâ duo dicti Reges *vixerunt: atque eandem forte ob causam, quando totius* Monarchiæ *summarium annorum computum conficiunt, huic vix unquam inserunt annos illos, qui ante* Fo hi *tempora numerantur; quâ re non obscure declarant, aut fidem iis derogatam velle, aut si qui omnino non derogent, quasi interitum quemdam ortumque gentis hîc extitisse, adeoque & interruptionem generis humani. Illa autem interruptio quid aliud fuerit quàm universale* Diluvium, *cujus cùm octo dumtaxat homines testes extiterint, quàm pronum erat alios nepotum & abnepotum oblitos quæ ab avis narrabantur, alios nec fidem narrantibus dedisse, atque adeo nihil præter spissas altasque tenebras, sed tamen non sine illa, quam modò elicuimus, lucis ac veritatis scintilla, ad posteros pervenisse.*

Cæterùm quia nonnulli Sinensium in hoc errore sunt, quòd putent eos Reges *familiasque revera extitisse, neque ullis tamen aquarum eluvionibus periisse genus humanum, facillimè nos & unica tantùm ratiocinatione errorem tollimus, & cogimus eos aut admittere commune totius* Orbis Diluvium, *aut fateri fabulosa prorsus esse quæ de priscis illis temporibus traduntur. Etenim cùm à* Fo hi *ad hunc usque annum 1683. quo hæc scribimus, per annos quater mille duntaxat sexcentos & triginta, tot millionibus hominum propagatum in China fuerit humanum genus; quanto majori numero necesse est propagatum fuisse maximo illo ante dictum* Regem *temporum spatio, quo supra quadraginta annorum millia effluxisse affirmant. Item si ab eodem* Rege *ad hanc usque ætatem tot artes inventæ fuerint, tam brevi temporis spatio, si cum altero comparetur, quî fieri potuit, ut non tantùm eædem, sed longè plures per immensa tot sæculorumspatia mortales excogitarint? & tamen, nisi mendaces esse fateamur*

in ipso statim exordio Sinicos annales, temporibus Fo hi *Conditoris & summa fuit mortalium ruditas, & ipsi quoque mortales perquam rari. Unde autem manaverit quorumdam error, qui existimarunt in Sinicis annalibus de communi Orbis Diluvio mentionem fieri, planè jam liquet: nam temporibus* Yao *quinti, aut, si à* Fo hi *numeraveris, septimi Imperatoris, (cœpit hic imperare anno ante Christum 2357.) imperii ipsius anno 61. Cycli septimi 41. memorantur ingentes aquarum eluviones extitisse, quæ plurimas terras per annos omnino novem longè latèque inundarint. Cùm itaque dictum Diluvium à sexcentesimo Noëmi anno quàm proximè abfuerit, siquidem Vulgatæ computum sequamur, utique pronum erat Europæum hominem, tum præsertim cùm necdum tota annalium ratio perspecta esset, in errorem hujusmodi incidere. Sed hæc hactenus.*

Cæterùm quòd historia Sinica, ut ab ipso Fo hi *gentis Conditore sumit exordium, digna sit cui fides detur, argumento esse possunt, primò quidem quod hodieque apud Sinas est primæ auctoritatis, monumentum illud litteris (si tamen litteris, & non lineolis potiùs) exaratum, quod* Ye kim *dicitur, & ipsi* Fo hi *à tota posteritate nullo refragante tribuitur, quas quidem lineolas seu figuras 64. (quarum singulæ sex lineolis constant partim integris partim interruptis) commentatus fuit 1800. fere post annis Rex* Ven vam, *& hujus filius* Cheu cum, *& sexcentis fere post annis ipse* Confucius. *Item Herbariolum* Xin num *secundi gentis Sinicæ Conditoris. Libri item primi Monarchiæ Conditoris & unà Imperatoris* Hoam ti *de pulsibus, & arte medendi, cujus operis adjutores necnon scriptores fuerunt* Lui cum, Ki pe *&* Souen *tres nobilissimi Medici, quorum libri tot ubique Interpretum commentariis ad hæc usque tempora leguntur*

guntur illuſtrati. Accedit quod & ab ipſo Principe Philoſophorum Confucio *in Commentariis in librum* Ye Kim, *necnon in libris Officiorum, horum trium expreſſa mentio habeatur.*

Secundò nomina locorum ubi nati ſint, & quibus nati parentibus primi illi Imperii Fundatores; ubi aulam conſtituerint, ubi ſepulti. Quid? quod præcipui eorumdem Adminiſtri ſuis quique nominibus produntur poſteritati; qui item, quarum artium rerumque inventores extiterint, litterarum imprimis: harum etenim prima rudimenta ipſum Fo hi *dediſſe narrant, (nam litterarum loco nodis antea utebantur) quas litteras exinde conſecuti* Reges *aliis atque aliis litterarum earumdem figuris, quas in* Sina illuſtrata *deſcriptas habes, expreſſerunt & exornarunt.* Hoam ti *porro uſum fuiſſe ad eam rem perficiendam operâ* çam Kie, *cujus & natale ſolum, oppidum ſcilicet* Cham ngan *in provincia* Xen ſi, *& is ubi ſepultus eſt locus, memoriæ produntur; cui proinde & inſtitutio, & litterarum ordinatio & compoſitio quædam ab omnibus tribuitur. Muſices verò, adeoque muſicorum inſtrumentorum ipſum quoque* Fo hi; *aratri autem, aliorumque quæ ad agros colendos ſpectant, inventorem fuiſſe docent* Xin num *primum ipſius* Fo hi *ſucceſſorem, & qui hunc ſecutus fuit* Hoam ti *Monarchiæ Conditorem, maximis encomiis proſequuntur, quòd inventor extiterit tot rerum artiumque, quas in* Tabula Chronologica *obiter enumeramus. Et verò ſi poſteriorum temporum Imperatores aut Sapientes, earum quas dixi rerum inveniſſent aliquam, num credibile eſt, quod illorum temporum Scriptores, qui minutiſſima quæque tam ſtudioſè proſecuti ſunt, ſua laude eos fraudaviſſent? At ignorabant, inquies, poſteri rerum artiumque iſtarum inventores; cùmque non invenirent quibus potiſſimum attribuerent, id-*

circo laudem hanc ex pia magis conjectura, quàm scientia Fundatoribus attribuere: esto, ignorarint; esto, laudem fortè non debitam tribuerint: at hoc certè non ignorabant, laudem ejusmodi non aliis quàm qui aliquando extitissent, tribui posse. Denique argumentum illud, in quo plurimum video inesse roboris ad opinionem hanc adstruendam, peti debet potissimum ex eâ, quam inseruimus Tabulæ *huic nostræ* Chronologicæ, *& quæ à Sinis accuratissimè texitur*, Genealogiâ *trium Regum* Yu, Tam, *&* Vu vam; *qui quidem Reges Conditores & Principes fuerunt trium præcipuarum familiarum, petitis ab ipso inde* Hoam ti *nobilissimæ stirpis suæ principiis per annos bis mille 457. & 86. Imperii successores.*

Erit fortè qui contendat, omnino non extitisse tres illos, quos historiæ commemorant Imperii Fundatores, scilicet Fo hi, Xin num, Hoam ti, *propterea quod actis eorum inserantur quædam planè falsa & fabulosa. Exempli gratiâ, quod mater* Fo hi *dicta* Hoa si, *dum forte premeret gigantis vestigium, & lucidâ iride cingeretur, eum conceperit; quod huic deinde caput humanâ quidem formâ fuerit, sed corpus serpentinâ: quod* Regi Xin num *caput item fuerit bovinâ specie; quòd is uno eodemque die duodecim herbarum venenatarum genera repererit, totidemque singularum antidota: quod dum agriculturam instituere meditaretur, Cœlum pluerit triticum & orizam, quæ humo deinde mandarentur: quod mater* Hoam ti *dicta* Fu pao *fœtum ediderit quatuor & viginti post mensibus quàm conceperit; quod cùm dictus Imperator octoginta & unum fratres rebelles debellare non valeret, submissa è Cœlo virgo eos commisso prælio extinxerit; & alia hujusmodi. Sed enim quamvis hæc meritò censeantur fabulosa, non ausim tamen ob eam causam fidem omnem derogare Sinicæ antiquitati, asse-*

rendo hujusmodi homines numquam extitisse. Quis enim neget extitisse quondam Saturnum, Janum, Jovem, Herculem, Bacchum, Orpheum, Romulum, &c. tametsi res plurimas quæ nunquam extiterunt, eisdem non tantùm Poëtæ affinxerint, sed Historiographi quoque gravissimi tribuerint?

Adde quod ea ipsi quoque Sinenses, alii ne commemorent quidem, alii vel rejiciant ut apocrypha, & à reliquo quod sincerum est secernant. Unde Nan hien *auctor meritò dicit, multa ex iis quæ referuntur ante tempora* Yao *&* Xun *accidisse, esse* pu kim, *hoc est, non authentica; vel certè usitato prisci temporis stylo figuris quibusdam hieroglyphicis depicta, & posteritati proposita fuisse contendunt: exempli gratiâ, primum Conditorem* Fo hi *serpenti comparatum propter prudentiam, callidumque viri ingenium, fortassis & propter cutem corporis, quæ maculosa fuisse scribitur: successoris verò* Xin num *industriam in agricultura, & mittendis sub jugum bobus commendatam. Quòd si nequaquam videatur tantum fidei atque auctoritatis tribui posse Sinicæ antiquitati, age, tollantur sanè, uti à quibusdam tolluntur, duo illi gentis Atavi primique Conditores* Fo hi *&* Xin num; *certè quidem Imperatorem* Hoam ti *quis extitisse neget? quis ab hoc Monarchiam Sinicam non ordiatur securus, cùm præsertim, ut paulò ante dixi, ejus stirpis series per tot sæcula tam accuratè tantaque cum fide recenseatur, ut infrà videre est in serie genealogica trium familiarum principum, cùm libri item ejusdem medici aliaque monumenta à tota posteritate unanimi consensu eidem attribuantur?*

PARAGRAPHUS II.

Quâ regulâ temporum, & quo annorum numero, velut aureo, utantur Sinenses.

UT *autem Chronologiam Sinicam texamus quàm possumus certissimam, secundùm Cyclum seu periodum annorum sexaginta, qui unica sunt gentis regula, procedendum est. Illam igitur ab ipso* Hoam ti, *sive ab anno ante Christum 2697. auspicamur, quando & hic Cyclum illum perfecit: nam tametsi ante* Yao *tempora Historiographi quoque annos omnes Imperii praecedentium sex Imperatorum uniformiter fere assignent, per Cyclos tamen plerique non supputant, exceptis paucis, qui à tertio Imperatore* Hoam ti, *propterea quod is dictum Cyclum à* Fo hi *excogitatum perfecit, rationem hanc numerandi ordiuntur. Ut ut fuerit, saltem ante* Yao *Imperatoris tempora in usu fuisse dictum Cyclum, vel hinc saltem liquet, quod primum hujus imperantis annum non à primo Cycli anno, sed à quadragesimo primo,* Kia xin *dicto, Sinarum annales omnes uniformiter incipiant. Quid autem Sinae per suum sexaginta annorum Cyclum velint intelligi, item quos usus inde petant, breviter declarandum est.*

Sciendum igitur, dictum Cyclum nihil esse aliud quàm periodum, seu aureum quemdam, ut ita loquar, numerum annorum sexaginta, qui binis singuli characteribus ceu nominibus sunt insigniti, quibus semel exactis, denuò illos à capite seu unitate, quoad sexaginta confecerint, & sic iterum iterumque ordiuntur; non aliâ prope ratione, quàm quâ, exactâ primâ Olympiade, sive quatuor, ex quibus haec constabat, annis, ad alios quatuor annos, adeoque

adeoque ſecundam Olympiadem, & ſic ad tertiam quartamque Græci procedebant, cum ea tamen diſparitate, quod Græci quidem, cùm unaquæque Olympias quatuor duntaxat annis conſtaret, adeoque crebras admodum Olympiades eſſe neceſſe foret; ipſi non tantùm quoto Olympiadis anno res aliqua fuiſſet geſta, ſed etiam quota eſſet ipſa Olympias, ſolicitè ſignificarent, ne alioquin prorſus incerta confuſaque redderetur temporum ratio. Sinæ verò tametſi in ſummario computo ſignificent Cyclorum ipſorum numerum, haudquaquam tamen laborant, ut in decurſu hiſtoriæ ſuæ identidem id Lectori revocent in memoriam, annum currentis Cycli duntaxat, ejuſque nomen indicare contenti, ex quo nomine quotus is ſit Cycli annus, facilè conjicitur: cùm is enim ætatem ferè æquet hominis, & ſatis numeroſam quippe ſexaginta annorum ſeriem comprehendat, ſupervacaneum ſcilicet videbatur identidem rememorare quotus ipſe Cyclus eſſet: in fine tamen ſuorum annalium ſummam Cyclorum omnium exactam Scriptores plerumque ſubducunt. Nos autem in hac Synopſi Chronologica, quò clariores ſimus, ſignificabimus etiam quotus ſit quiſque Cyclus, uti & apud aliquos Scriptores legimus, & Olympias, ut ita loquar, Sinica. Porro ſingulis annorum ſuus, ut dixi, character eſt, ſuumque nomen, quod binis duntaxat litteris conſtat: litteræ autem partim ſunt duodecim illæ, quibus ipſi diei noctiſque duodecim horas diſtingunt: tot etenim horas numerant, non uti nos quatuor & viginti: partim decem aliæ litteræ, quas nos radicales ſeu cardinales vocabimus. Jam verò & his & illis ſic utuntur, ut primam numero horariam adjungant primæ cardinali, deinde ſecundam horariam ſecundæ cardinali, & ſic deinceps: exacto denario numero, rurſus primæ cardinali adjungunt undecimam horariam, ſecundæ duodecimam, tertiæ deinceps cardinali horariam

d

primam, &c. atque ita cùm horariæ duabus litteris seu numeris superent cardinales, fit ut quævis horaria diversæ semper cardinali adjungatur, quoad exhaustis sexaginta annorum numeris, singuli ad primum situm & quasi pristinam societatem revertantur: quod ut magis perspicuum sit Lectori, nos hîc Paradigma Sinicum, seu potiùs Europæum, quod Sinico respondet, subjicimus; hoc autem ex decem primis Alphabeti litteris sexies redeuntibus, nec nisi duodecim notis numeralibus seu horariis quinies redeuntibus contexetur.

PARADIGMA CYCLI SEXAGINTA ANNORUM
ex decem alphabeti litteris, & duodecim horarum numeris concinnatum.

A I.	B II.	C III.	D IV.	E V.	F VI.	G VII.	H VIII.	I IX.	K X.	10.
A XI.	B XII.	C I.	D II.	E III.	F IV.	G V.	H VI.	I VII.	K VIII.	20.
A IX.	B X.	C XI.	D XII.	E I.	F II.	G III.	H IV.	I V.	K VI.	30.
A VII.	B VIII.	C IX.	D X.	E XI.	F XII.	G I.	H II.	I III.	K IV.	40.
A V.	B VI.	C VII.	D VIII.	E IX.	F X.	G XI.	H XII.	I I.	K II.	50.
A III.	B IV.	C V.	D VI.	E VII.	F VIII.	G IX.	H X.	I XI.	K XII.	60.

Atque hic est aureus ille, quem exhibemus, Sinarum numerus, ipsis lo xe hoa kia *dictus, id est, sexaginta conversionum constructio: qui quidem numerus perennis instar fluvii suum semper cursum tenens, quæcumque tandem incidant mutationes rerum, adeoque ipsos inter ortus atque occasus* Regalium *familiarum volvitur & volvetur, ut aiebat ille, in omne volubilis ævum. Illo autem non anni tantùm, sed & menses, & dies, & horæ sua cum proportione per totum signantur Imperium.*

Ut igitur aptè dilucidéque texatur hæc Chronologia,

& sic, ut deinde nullum sit erroris periculum, pro regula nobis esse debet Cyclus ille, quem dixi, sexaginta annorum: hoc enim Cyclo ceu manu ducunt Lectorem Historiographi ad propria cujusque Imperatoris tempora, tam ea quibus ipse est auspicatus Imperium, quàm ea quibus idem tenuit atque administravit. Quòd si observetur aliqua varietas Scriptores inter, dum supputant annos quibus quisque imperavit, Cyclus iste litem mox dirimit; & si quid fortè temporis vitio, vel negligentiâ Typographorum irrepserit, ceu accuratus Censor castigat emendatque. Exemplis res patebit.

In more positum est apud Sinas, ut annus iste quo moritur Imperator, tametsi primo anni mense mortuus sit, totus tamen eidem etiam mortuo adscribatur; adeoque is qui in Imperium successit, non nisi à primo mense proximè sequentis anni annos ordiatur Imperii sui; ubi è contrario, annum quo nati sunt, totum ætati suæ vulgò Sinæ adscribunt, tunc etiam quando postremo die anni nati sunt. Ita dicimus quòd CHRISTUS *natus sit anno sexto Imperatoris ex* Han *familia,* Hiao ngai ti *dicti (quæ voces obedientem & misericordem Imperatorem sonant) cùm hic tamen ejusdem anni mense sexto obierit; atque ita quinque ante mensibus quàm Salvator nasceretur. Salvator enim revera natus fuit sub ejus successore, cui* Hiao pim ti *cognomentum erat; quæ duæ voces seu litteræ obedientem & pacificum Imperatorem significant. Cùm ergo nono mense ejusdem anni Princeps ille pacificus adierit Imperium, sequitur natalem* Regis *Regum verique Pacifici incidisse in tertium mensem novi Imperatoris, qui Decembri Europæo exactè respondebat, & erat mensis undecimus anni sexti, qui totus tribuitur defuncto Imperatori. Atque hæc etiam est causa, cur plerumque Historiographi, tametsi mentionem faciant eorum Impera-*

d ij

torum, quos non nisi diebus aliquot aut mensibus ejusdem anni, quo decessor obierit, contigit imperasse, à serie tamen Imperatorum eos excludant, quandoquidem nequeat iis adscribi iste annus quo orsi sunt Imperium.

Cæterùm non raro accidit, ut aliqui Imperatores, præter morem jam dictum, pro arbitrio adscribi sibi voluerint annum illum quo eorum decessor obierat, tunc præsertim quando extinctâ veteri familiâ, nova & victrix Imperium suum auspicabatur, sive id felicitatis novo dominatui suo captandæ gratiâ, sive aliis de causis fecerint, uti planè nostris temporibus usuvenit; nam ei qui auspicatus est Monarchiam Tartarico-Sinicam, Imperatori Xun chi *dicto anni tribuuntur octodecim, cùm tamen septemdecim tantùm tribuendi sint, siquidem morem stylumque modò dictum rigidè observemus: sed nimirum vindicavit sibi Tartarus annum illum, quo postremus ex* Ta mim *familia Imperator* çum chim *dictus, laqueo sibi vitam & imperium finivit; adeoque cùm dicitur hic* çum chim *imperasse annis septemdecim, & Tartarus octodecim, hic tamen revera nisi septemdecim imperaverit, eosque non integros, patet duos annos pro unico mendosè numerari: dixi non integros, quia* Xun chi *diem obiit secundo mense anni decimi octavi, qui pro antiquo usu totus ei tribuitur, prorsus ac si* Cam hi *ejus filius non nisi anno proximè sequenti patri successisset. Quocirca Lector perturbari non debet, si fortè in uno Scriptore aliud anni Cyclici nomen quo quis cœpit imperare, reperiat, in alio item aliud: quod enim decessoris annis exempli gratiâ adnumeratur, annis successoris detrahitur; unde errorem hunc aliosque hujusmodi Cyclus perenni semper cursu volvens corrigit: quo neglecto, si quis omnes annos cæcè computet, qui unicuique Imperatorum plures ab aliis, ab aliis pauciores adscribuntur, à justo annorum computo pronissi-*

pronissimum est aberrare; cum è contrario siquidem illâ Cyclorum normâ se rexerit, nullo negotio quidquid superfluum vel inæquale fuerit, mox tollet vel æquabit.

Imò ne tunc quidem errare periculum erit, cùm plurium annorum hiatus, vel alia quæpiam Scriptores inter diversitas occurrerit: etenim factum est subinde, ut priore familiâ nondum penitus extinctâ (propterea quod hujus Imperator quamvis obscurus jam victusque, adhuc tamen superstes esset) victor annos victi præter morem sibi vindicaret. Sic primo Imperatori duodecimæ familiæ Sui *dictæ tribuuntur à quibusdam Historicis anni viginti quatuor, cùm tamen tantùm sexdecim tribui debeant, quippe non ante septimum ejusdem annum extinctus fuit præcedentis familiæ* Chin *dictæ Imperator: quos septem annos cùm iisdem Scriptores familiæ quæ victa fuit non demant, & eosdem tamen rursus adscribant victrici, utique pronissimum erat errare, nisi bis repeti novem annos Cyclus illico doceret.*

Rursus omittunt aliquando Historiographi non tantùm Imperatores illos, qui per dies aliquot aut menses imperarunt, sed & illos qui per aliquot annos Imperium tenuere. Sic ante Yao *Imperatorem per octo aut novem annos imperasse dicitur* Chi *Imperatoris* Tico *dicti filius; sed quia is deinde à paternis exemplis atque institutis degener deflexit, à* Regulis *Imperio suo privatus est, subrogato in ejus locum* Yao Rege*; quod alibi quoque non rarò usuvenit.*

Atque hisce de causis inter Scriptores haud exigua quandoque varietas existit, illos præsertim qui compendia sectantes, magis de rerum & sententiarum pondere, quàm de exacta illa temporum ratione laborant: unde si unum duntaxat alterumve Scriptorem Europæus hic consulat, utique periculum erit ne is in annis supputandis erret; contrà si plures consuluerit, conciliare omnes inter se nullo propè negotio poterit.

Sed aliud quoque hic indicare operæpretium fuerit, quod erit Lectoribus Annalium Sinensium studiosè observandum: instituerunt enim quintæ familiæ Han *Imperatores characteres quosdam seu potiùs cognomenta annorum ex duobus characteribus conflata, præter ea quæ à Cyclo, ut suprà diximus, suo singuli ordine sortiuntur. Porro non illo tantùm anno quo quisque auspicabatur Imperium, sed & aliis deinde annis pro cujusque Principis arbitrio nova nomina imponebant, priore scilicet cognomento cum suis annis relicto; atque ita novis quodammodo auspiciis imperare incipiebant, sive id captandæ novæ felicitatis gratiâ facerent, sive renovandi in se suisque Imperii. Hujusmodi cognomenta de multis sunt sequentia :* æternum principium, æterna fortitudo, tranquillitas, veritas, lætitia, concordia, sanctitas, gloria, felicitas: *item*, summa virtus, belli virtus, mars inundans, suprema lex, suprema pax, gubernatio, concordia, prosperitas, pietas longæva; cæli auxilium, cæli lex, cæli thesaurus, cæli opus, cæli decus, cæli favor, cæli gaudium, cæli fortitudo, cæli firmitas, cæli prosperitas, *&c. Fuerunt igitur qui decies mutarunt anni cognomentum pro ratione annorum plurium quibus imperavere: ad hæc cognomentis singulis alii annum unicum dederunt, alii quatuor, alii sex vel septem, alii denique omnes, quibus imperabant annos uno eodemque cognomento insignitos voluere.*

Cùm igitur Historiographi in actis Imperatoris cujuspiam commemorandis, quoad temporis computum, illius præcipuè cognomenti, quod proximè ab eo institutum erat, rationem habeant, ab illo numerantes annos Imperii, non aliter quàm si isto revera anno auspicatus Imperium fuisset, pronissimum utique est Lectorem in supputandis istius Imperii annis hæsitare identidem, quin & errare,

(quamvis ipsi Cylo suus constet numerus & cursus imperturbatus) nisi institutionis hujus conscius reddatur. Res tota exemplo fiet clarissima. Dicimus CHRISTUM *Dominum natum fuisse* Han' Ngai' Ti' Yuen' Xeu' Lh' Nien', *id est*, Han' *familiæ* Ngai' *Imperatoris' originalis' longævitatis' secundo' anno'*, (*binæ litteræ* Yuen Xeu,*seu originalis longævitatis anni cognomentum sunt*) *sive postquam dictum cognomentum in usu esse cœpit anno secundo. Porro secundus hic annus revera sextus est dicti Imperatoris, siquidem annos supputemus ad infallibilem Cycli calculum: sed hic Imperator bina scilicet regnatui suo cognomenta instituit: primum fuit* Kien pim, *ab erigenda pace dictum, quod cognomentum cum ipsis Imperii auspiciis ortum suum habuit, & per annos quatuor fuit in usu, quibus exactis aliud istud* Yuen xeu, *quod originalem longævitatem sonat, anno Imperii sui quinto imposuit, à quo tamen anni Imperii ejus denuò cœpti sunt numerari à capite prorsus ac si alii quatuor non præcessissent. Porro hoc cognomentum duobus annis duntaxat (neque enim pluribus ipse vixit) duravit; cumque secundo ejusdem cognomenti anno natus sit* CHRISTUS, *si supputes juxta Cyclum sexagenarium, erit is sextus illius annus & postremus, qui est instituti ab ipso cognomenti secundus. Atque hic mos jam inde à quarto Imperatore familiæ* Han, *anno ante Christum 196. inductus usque ad hæc tempora nunquam interruptus perseveravit. Ex penultima tamen familia* Mim *dicta, & hac Tartaro-Sinica, Imperatores singuli unicum duntaxat cognomentum suo quisque regnatui assignaverunt.*

Et hæc quidem de Sinicæ Chronologiæ epocha, seu sexaginta annorum Cyclis eorumque usu dicta sufficiant, nunc ad ipsamTabulam Chronologicam progrediamur.

e ij

PRIMI SINARUM CONDITORES.

FO HI Siniciæ gentis Conditor, oriundus ex provincia *Xen si*, unde sedem transtulit in *Chin cheu* oppidum prov. *Ho nan*. Victimas offert Spiritui cœli & terræ, in quem finem alebat animalia. Ex contemplatione cœli & rerum sublunarium commentus librum seu tabulam *Te Kim* dictam, hoc est, Mutationum, cui commentandæ Rex *Ven vam* 1800. ferè pôst annis, & ejus filius *Cheu cum*, & 600. rursus post hunc annis *Confucius* Philosophus operam dedêre. Orientis extremi incolas à barbara & agresti vita ad humanitatem FO HI paulatim reducit. Connubia stabilit eâ lege, ut non ineantur nisi inter diversi nominis familias; quæ lex hodieque viget. Litterarum (quarum loco nodis utebantur) fundamenta sex jacit. Musica quoque instrumenta, alterum 27. alterum 36. fidium invenit. Draconem vult esse gentis insigne, quod deinde *Vu vam* tertiæ familiæ Fundator sanxit ut esset quinque unguium pro solis Imperatoribus. Regnasse fertur centum & quindecim annis.

XIN NUM matre *Ngan tem* oriundus, placidi vir ingenii, & qui clementiâ suâ vicinos sibi barbaros conciliavit. Aulæ sedem ex *Ho nan* transtulit in *Ten cheu* in prov. *Xan tum*. Invenit aratrum, & docet agros colere & serere. Medicum agit. Die uno fertur duodecim herbas venenatas, ac totidem antidota invenisse. Herbariolum conflat. Ex aqua marina sal conficit. Mercimonia instituit, forum ad nundinas designat. Dicitur obiisse dum ditiones *Hu quam* lustraret. Regnasse traditur 140. annis, & sepultus esse in civitate *Cim*.

Recensentur hujus posteri seu successores septem per annos 380. an & quam privatim ditionem administrarint, incertum. Memorant certè XIN NUM posteros à tertiæ *Cheu* familiæ Conditore *Vu vam* donatos dynastiâ *Ciao* 1700. circiter post annis. Scribunt item aliqui XIN NUM fratrem extitisse proximè sequentis HOAM TI Imperatoris ex patre scilicet Regulo *Yeu hium*.

TABULA

TABULA GENEALOGICA

TRIUM FAMILIARUM IMPERIALIUM

MONARCHIÆ SINICÆ

à HOAM TI primo gentis Imperatore
per 86. ſucceſſores, & annos 2457. ante Chriſtum.

E Sinico Latinè exhibita à R. P. PHILIPPO COUPLET
*Belgâ, Soc. Jeſu; Sinicæ Miſſionis
in Urbem Procuratore.*

A

SEX PRIMORUM IMPERATORUM, & primæ Familiæ Imperialis *Hia* Tabula.

1. HOAM TI.[a]
regnavit annis 100.

Cham y.[b] — *Hoen tun.*[c] — 2. Xao hao. *regn.* 84.

3. Chuen hio. *regn.* 78.

Cam xu.[d] — *Tui yai.* — *Hien yn.* — *Ta lin.* — *Pan kiam.* — *Tim kien.* — *Chum yum.* — *Xo ta.*

Kium chen. — *Kim cam.* — *Kiu vam.* — *Chao nieu.* — *Cu sen.*[m]

Siam.[q] — 6. Xun.[r] *reg.* 50. — *Xam kiun.*[s]

Lo mim. — o — o — o — *Quen.*[f]

1. YU.[a] *reg.* 10.

Kiuen cham. — *Li.* — *Hoei.* — *Hoei gin.* — *Cao sim.* — *Ki lien.* — *Lao pum.*[n] — *Hoei lien.* — *Fan.*

Kium ki[e]. *Hi*[f]. *Siu. Cai. Chum. Chao kie.*

4. Ti co. *reg.* 70.

Xopao[g]. — *Chum hium.* — *Pe leam.* — *Xo hien.* — *Chum can.* — *Pe kiu.* — *Ki chum.* — *Ki li.*

Hen cie[h].

5. Yao[i]. *reg.* 100. — *Tan chu.*[o] — *Ho xo.*[p] — *Ho chum.* — *Hi xo.* — *Hi cham.*

Chi[k]. — *Sie*[l].

Linea tertiæ famillæ Imperialis.

Linea

2. Ti ki. *reg.* 9.

3. Tai cam. *reg.* 29. — 4. Chum cam. *reg.* 13.

5 Ti siam. *reg* 27.

6. Xao cam. *reg.* 22.

Kio lie.[x] — 7. Ti xu. *reg.* 17. — *Vu yu.*[z]

8. Ti hoai. *reg.* 26.

9. Ti mam. *reg* 18.

10. Ti sie. *reg.* 16.

11. Pu kiam. *reg.* 59. — 12. Ti kium. *reg.* 21.

14. Cum kia. *reg.* 31. — 13. Ti kin. *reg.* 21.

15. Ti cao. *reg.* 11.

16. Ti fa. *reg.* 19.

17 Kie.[y] *reg* 52.

A. Hoamti primus Imperator, à quo perpetua hæc series genealogica trium familiarum Principum ducit exordium. Cœpit imperare an. ante Christum 2697. imperavit an. 100. Ex hujus quoque stirpe 1500. ferè pòst annis à Vu vam creati sunt Reguli regni *Cho*, in prov. *Xan tum* propagati per 700. circiter annos.

B. *Cham y* filius Hoamti. Hujus filios ac nepotes Ti co quartus Imper. donavit ditionibus regni *Xo*, nunc prov. *Su chuen.*

C. *Hoen tun* filius Hoamti, vir improbus & ferox, cujus filium aut nepotem certè, ejusdem cognomenti, extinxit Xun sextus Imperator.

D. *Pa cai*, hoc est, octo concordes, filii Chuen hio, qui imperante Xun præcipuis muneribus perfuncti sunt.

E. *Ktun ki* filius Xao hao, vir improbus: hujus stirpem extinxit Xun Imper.

F. *Hi, Siu, Cai, Chum*, quatuor filii Imperatoris Xao hao munus publicum obierunt imperante Chuen hio.

G. *Pa yuen*, hoc est, octo probi, filii Ti co, qui imperante Xun inter Primates Imperii recensentur.

H. *Heu cie* filius Ti co, tertiæ familiæ Imperialis *Cheu* truncus: huic à Xun Imp. demandata rei agrariæ cura. Creatus fuit Regulus regni *Tai* in prov. *Xensi.*

I. Yao quintus Imperator & unà Legislator, fuit filius Ti co: hujus deinde posteri 1200. ferè pòst annis à Vu vam creati Reguli regni *Ki* in prov. *Pe kim*, & 700. ferè pòst annis extincti.

K. *Chi* filius Ti co, mortuo patre imperat an. 8. sed quia veneri & luxui deditus, à Regulis ejectus, substituto Yao fratre. Non ponitur in serie Imperatorum à scriptoribus.

L. *Sie* filius Ti co, secundæ familiæ Imperialis *Xam* truncus. Imperantibus Yao & Xun præcipuum magistratum gessit, donatus ditione *Xam* dictâ; quod nomen ad Imperatoriam familiam transiit.

M. *Cu seu*, pater Xun sexti Imperatoris, vir improbus.

N. *Lao pum*, aliàs *Cien kien*, cujus meminit *Confucius*, filius erat *Hoei*, pronepos Imperatoris Chuen hio. Magistratum gessit sub variis Imperatoribus. Vixisse traditur 700. annis, filios genuisse 54. sepultus in *Mui cheu* oppido prov. *Su chuen*, aut *Siu cheu*, prov. *Nan kim.*

O. *Tan chu* filius Yao Imper. ob pravam indolem à patre exclusus à successione.

P. *Ho xo, Ho chum, Hi xo, Hi chum*, quatuor filii Yao Imperatoris, per singulas anni tempestates Præfecturam gesserunt, sic ut primus magistratum gereret verno tempore, alter æstivo, tertius autumnali, quartus denique brumali.

Q. *Siam* filius *Cu seu*, frater Xun ex noverca, vitæ fratris quondam insidiatus, ab eodem tamen deinde regni potito donatus ampla ditione.

R. Xun sextus Imperator & unà Legislator. Hujus posteri 1100. ferè pòst annis à Vu vam creati Reguli regni *Chin* in prov. *Ho nan.*

S. *Quen* tertii Imp. Chuen hio è quintâ (ut aliqui scribunt) stirpe nepos. Pater fuit Yu primæ familiæ conditoris, vir improbus, quique ob expensas publicas in aquarum eluvionibus aliò derivandis inutiliter factas à Xun Imperatore interfectus est.

T. *Xam kiun* filius Xun, à successione exclusus à patre, quia inutilis ac degener.

V. Yu seu *Ta yu*, filius *Quen*, è quinta stirpe nepos Chuen hio tertii Imperatoris. Fuit primæ familiæ *Hia* dictæ Princeps & Conditor: quæ familia per annos 458. sub 17. Imperatoribus stetit. Posteri illius à Chim tam sequentis familiæ Conditore creati Reguli regni *Ki* in prov. *Ho nan*, propagati per 700. ferè annos.

X. *Vu yu* & *Kio lie*, filii Xao cam, creati Dynastæ, hic ditionis *Hoei*, ille ditionis *Vm.*

Y. Kie ultimus Imperator primæ familiæ *Hia*, quam justitiâ & pietate inchoatam, tyrannide & libidine pessumdedit. Huic successit secunda *Xam* familia.

Sie.[a]

Chao mim.

Siam tu.

Cham yo.

çao yu.

Y.

Chin.

Vi.

Pao tim.

Pao ye.

Pao pim.

Chu gin.

Chu quei.

1. CHIM TAM.[b] *reg. 13.*

Chum gin. *Tai tim*[c]. *Vai pim.*

2. Tai kia. *reg. 33.*

3. Vo tim. *reg. 29.* 4. Tai kem. *reg. 25.*

5. Tai vu. *reg. 75.* 6. Yum ki. *reg. 12.* 7. Siao kia. *reg. 17.*

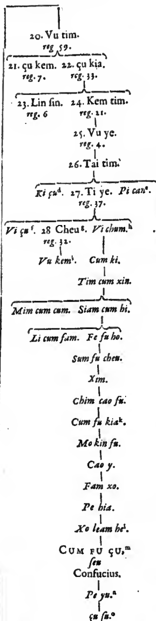
8. Chum tim. *reg. 16.* 9. Vai gin. *reg. 15.* 10. Ho tan kia. *reg. 9.*

11. çu ye. *reg. 19.*

12. çu sin. *reg. 16.* 13. Vo kia. *reg. 25.*

14. çu tim. 15. Nan kem.

16 Yam kia. *reg. 7.* 17. Puon kem. *reg. 28.* 18. Siao sin. *reg. 21.* 19. Siao ye. *reg. 28.*

Linea tertiæ Familiæ Imperialis.

A. *Sie* filius est Ti co quarti Imperatoris, & Hoam ti è quarta stirpe nepos. Ab hujus stirpe continuatur series secundæ familiæ Imperialis.

B. Chim tam Princeps & Conditor secundæ familiæ *Xam* dictæ, & deinde *Yn*: quæ per annos 644. à 28. Imperatoribus propagata est.

C. *Tai tim* primogenitus Chim tam, patre superstite obiit, relicto hærede filio.

D. *Ki çu* filius Tai tim 26. Imperatoris, dimissus è carcere, à Vu vam Imperatore creatur Rex Coreæ, planè dominus & juris sui, & obsequio clientari liber.

E. *Pi can* filius Tai tim Imperatoris, à Cheu postremo Imperatore qui monentem non ferebat, crudeliter interemptus.

F. *Vi çu* filius primogenitus Ti ye Imperatoris, imperante tyranno *Cheu* in sylvas fugerat. unde revocatus, à Chim vam tertiæ familiæ secundo Imperatore creatur Regulus regni *Sum* in prov. *Ho nan*, exemptus onere clientelari, & ritu familiæ suæ proprio regere permissus. Porrò familia hæc filio præmaturè mortuo, & ad *Vi chum* fratrem translata, per 32. Regulos propagata, tandem fuit extincta à Dynastâ regni *Ci*. Regni autem *Ci* caput & princeps deinde à Vu vam creatus fuit *Tai cum vam*. Propagata hujus familia à 28. Regulis, donec à Colao *Tien ho* dicto extincta. *Tien ho* deinde creatus Regulus ejusdem regni *Ci* à familiæ *Cheu* 30. Imperatore Ngan vam. Hæc fuit stirps propagata per 7. Regulos, ac demum à Regulo regni *Cin* extincta.

G. Cheu filius tertius Ti ye Imperatoris: ob cujus tyrannidem extincta familia *Xam*, succedente tertiâ *Cheu* familiâ.

H. *Vi chum*, aliàs *Chum yen*, secundus filius Ti ye penultimi Imperatoris: in regno fraterno *Sum* degit, ubi ejus filii & nepotes publicis perfuncti muneribus. Ab hoc continuatam describunt stirpem *Confucii* Sinarum Philosophi.

I. *Vu kem* filius *Cheu* ultimi ex familia *Xam* Imperatoris, cùm temere multa spargeret in vulgus contra Chim vam secundum novæ jam familiæ *Cheu* Imperatorem, occisus fuit à *Cheu cum*.

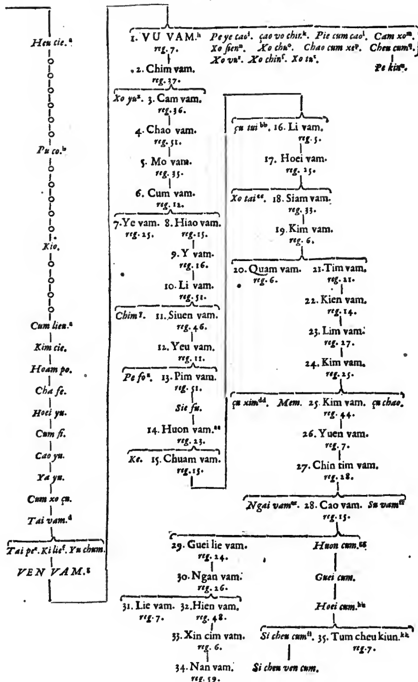
K. *Cum fu kia* filius *Chim cao fu*; à quo familiæ *Confucii* nomen *Cum* inditum, quod hodieque in familiâ conservatur.

L. *Xo leam he*, filius *Pe hia*, Præfectus ditionis *Ceu* dictæ. Hic cùm novem filias, marem nullum genuisset, jam septuagenarius puellam *Chim* duxit, oriundam ex familia *Yen*, quæ tunc præcipuæ nobilitatis erat; & quamvis obscurior ipse censeretur, quod tamen constaret, stirpem ex Imperatoris sanguine quamvis remotam ducere, expetitis nuptiis potitus est: ex his natus est *Confucius*.

M. *Cum fu çu*, seu *Confucius*, filius *Xo leam he*, natus an. 12. *Lim vam* Imperatoris, ante Christum 551. vir, uti morali nobilitate, quæ à virtute litterisque petitur, inter Sinas nobilis; ita sanguinis quoque nobilitate nemini fortassis aliarum Gentium secundus. Præterquam enim quòd à Hoam ti primo gentis Imperatore per rectam lineam descendat, ipsiusmet quoque filii & nepotes per annos bis mille ducentos & ampliùs splendorem domus suæ conservant in hodiernum usque diem, quo ejus nepos ordine 67. (aut fortè 68.) cum titulo *Que cum*, hoc est, Ducis, solus è Sinis à tributo liber residet in natali urbe *Kio feu* in prov. *Xan tum*, propriâ & perantiquâ familiæ istius sede. Itaque ab Imperatore Hoam ti supputando annos usque ad natum *Confucium*, sunt 2146. his si addas 2237. qui sunt à nato *Confucio* usque ad sæculi hujus 1683. fatendum erit unam eamdemque stirpem annis omnino 4383. per filios & nepotes numquam interrupta serie fuisse propagatam, siquidem Sinensium fastis fides adhibenda.

N. *Pe yu* filius unicus *Confucii* obiit ætatis suæ anno 50. cùm pater ageret ætatis annum 69.

O. *çu su* filius *Pe yu*, magnis in Imperio perfunctus muneribus, scripsit librum *Chum yum*, seu de medio, ex mente avi sui *Confucii*, cujus adeo censeri potest interpres. Magister & ipse secundi Sinarum Philosophi, cui *Memcius* est nomen; cujus posteritas tametsi in ortu suo obscura, tamen huc usque perseverat, & in aulâ suis quoque honorum titulis ab Imperatoribus decoratur.

Heu cie.[a]
Pu co.[b]
Kio.
Cum lieu.[c]
Kim cie.
Hoam po.
Cha fe.
Hoei yu.
Cum fi.
Cao yu.
Ya yu.
Cum xo çu.
Tai vam.[d]
Tai pe[e]. Ki lie[f]. Yu chum.
VEN VAM.[g]
1. VU VAM.[h] reg. 7.
Pe ye cao[i]. çao vo chu[k]. Pie cum cao[l]. Cam xo[m].
Xo fien[n]. Xo chu[o]. Chao cum xe[p]. Cheu cum[q].
Xo vu[r]. Xo chin[f]. Xo tu[t].
Pe kin[u].
2. Chim vam. reg. 37.
Xo yu[x]. 3. Cam vam. reg. 36.
4. Chao vam. reg. 51.
5. Mo vam. reg. 55.
6. Cum vam. reg. 12.
7. Ye vam. reg. 25.
8. Hiao vam. reg. 15.
9. Y vam. reg. 16.
10. Li vam. reg. 51.
Chim[y]. 11. Siuen vam. reg. 46.
12. Yeu vam. reg. 11.
Pe fo[z]. 13. Pim vam. reg. 51.
Sie fu.
14. Huon vam.[aa] reg. 23.
Ke. 15. Chuam vam. reg. 15.
çu tui[bb]. 16. Li vam. reg. 5.
17. Hoei vam. reg. 25.
Xo tai[cc]. 18. Siam vam. reg. 33.
19. Kim vam. reg. 6.
20. Quam vam. reg. 6.
21. Tim vam. reg. 21.
22. Kien vam. reg. 14.
23. Lim vam. reg. 27.
24. Kim vam. reg. 25.
çu xim[dd]. Mem. 25. Kim vam. çu chao. reg. 44.
26. Yuen vam. reg. 7.
27. Chin tim vam. reg. 28.
Ngai vam[ee]. 28. Cao vam. Su vam[ff] reg. 15.
29. Guei lie vam. reg. 24.
Huon cum.[gg]
30. Ngan vam. reg. 26.
Guei cum.
31. Lie vam. reg. 7.
32. Hien vam. reg. 48.
Hoei cum.[hh]
33. Xin cim vam. reg. 6.
Si cheu cum[ii]. 35. Tum cheu kiun.[kk] reg. 7.
34. Nan vam. reg. 59.
Si cheu ven cum.

A. *Heu cie* quarti Monarchiæ Imperatoris Ti co filius, & tertiæ familiæ *Cheu* deinde dictæ truncus. Huic à Xun demandata rei agrariæ cura, & ob merita creatus Dynasta ditionis *Tai* in prov. *Xen si.* Hujus stirps sub duabus familiis regiis *Hia* & *Xam* per 40. generationes continuata recensetur: hîc verò eorum ferè nomina qui rem memoriâ dignam reliquerunt, à scriptoribus afferuntur, etsi recenseantur fortè in aliis libris qui hîc desiderantur.

B. *Pu co* è stirpe *Heu cie* magistratum gessit sub primâ *Hia* familiâ. Cùm autem videret leges & jura regni pessumdari, & familiam regiam ad interitum vergere, deposito Magistratu clam confugit ad terras barbarorum, ibique rem agrariam (antiquum & proprium familiæ munus) cœpit instituere, qua re omnium animos sibi devinxit. Ab hoc rursus propagata familia per filios & nepotes usque ad *Cum lieu.*

C. *Cum lieu* cùm ditionem barbaris cinctam obtineret, sic tamen suos instituit, ut vicinis quoque amori esset ac venerationi; unde crescente in dies populi multitudine, in amplam ditionem *Pin*, nunc *Pin cheu* dictam, in prov. *Xen si* sese contulit anno 22. Imperatoris Kie, qui è prima familia *Hia* 17. fuit & postremus. A *Cum lieu* verò usque ad *Tai vam* recensentur 9. generationes.

D. *Tai vam* seu *Cu cum*, collapsum nonnihil familiæ statum restauravit, & debellatis deinde barbaris in loco *Ki xan* (ubi modò est *Fum ciam* urbs prov. *Xen si*) ibidem stabilem fixit sedem, & novum familiæ suæ nomen *Cheu* indidit, quod idem nomen perseveravit deinde in familia Imperiali. Facta est autem ea ex *Pin* ditione in *Ki xan* transmigratio anno 26. Siao ye Imperatoris decimi noni ex familia *Xam* secunda.

E. *Tai pe*, & *Yu chum*, aliàs *Chum yum*, (laudati ambo à *Confucio*) filii *Tai vam* majores natu, cùm scirent minorem natu fratrem *Ki lie* à patre amari impensiùs, eique destinari regnum, in utriusque gratiam spontanei exules barbarorum Australium ditiones ultrò petunt: quos ut celent genus suum tonsa cæsarie, nec non maculis servilibusque notis corpus suum deformant: *Tai pe* tamen à barbaris illis electus fuit Regulus regni *U*, fundavitque nobilem urbem *Su cheu*, ubi ejus sepulchrum hodieque extat, in prov. *Nan kim.* Scribunt item à Vu vam creatum Regulum ejusdem regni *U* pronepotem hujus *Chum yum.*

F. *Ki lie*, seu *Vam ki*, patri *Tai vam* succedit in ditiones. Insigni pietate & justitia Regulorum animos sibi devinxit. Barbaros *Pekinenses* jussu Tai tim & Ti ye duorum Imperatorum feliciter domuit. Obiit imperantis Ti ye anno septimo, relicto filio *Ven vam* 47. annos tunc agente.

G. *Ven vam*, filius *Ki lie.* Imperiali familia *Xam* in ruinam vergente, 40. Reguli se illi subdunt. E tribus Imperii partibus duas benevolentiâ & veneratione virtutum devinctas sibi habet. Non ponitur tamen in serie Imperatorum. Reliquit filios 12. quos inter Vu vam tertiæ familiæ *Cheu* fundator.

H. Vu vam filius præpotentis Regis *Ven vam*, ipse Princeps & Conditor amplissimæ *Cheu* familiæ, quæ per annos 873. à 35. Imperatoribus propagata est. Hic Imperator fratribus suis varia contulit regna: filios quoque suos ac nepotes, prout quisque virtute cæteris præcellebat, dignitate quoque voluit præcellere.

I. *Pe ye cao*, filius *Ven vam* natu maximus, ex optimatibus Imperatoris Cheu, qui postremus fuit familiæ *Xam.* Hic eundem *Pe ye cao* (patre in vinculis detento) interfecit, & carnes interfecti frixas apteque conditas *Ven vam* patri ceu edulium è mensa Regia offerri jussit, addens, siquidem ipse vir sanctus esset, jam proculdubio præsciturum cujusmodi edulium istud esset.

K. *Cao vo chin* filius *Ven vam* præmaturè obiit.

L. *Pie cum cao* filius *Ven vam*, ex optimatibus Imperii, unus; creatus ab fratre suo Vu vam Regulus regni *Pu*, quæ nunc est Metropolis prov. *Xen si*, dicta *Singan.*

M. *Cam xo* filius *Ven vam*, creatus à fratre Vu vam Regulus regni *Guei* in prov. *Ho nan.* Post 800. & amplius an. extincta ejus familia à Regulo R. *Cin* postquam fuerat per 37. Regulos propagata.

N. *Xo sieu* filius *Ven vam*, à fratre VU VAM creatus Regulus regni *Quon* in prov *Ho nan*: sed mua imperante CHIM VAM eùm rebellionem moliretur, à *Cheu cum* fratre oecisus est.

O. *Xo chu* filius *Ven vam* ereatus à fratre VU VAM Regulus regni *Ho* in pruv. *Xan si*, nunc urbs *Pim yam*: quia verò imperante CHIM VAM visus est rebellionem moliri. in ordinem plebeiurum redactus fuit à *Chen cum*: ejus tamen familiæ Reguli per 700. ferè annus propagati sunt; & tandem extincti à Regulis regnurum *Cin* & *çu*.

P. *Chao cum xe* filius *Ven vam*, ex Imperii primatibus unus, & à fratre VU VAM ereatus Regulus regni *Yen* nunc prov. *Pe kim*. Per 28. Regulos propagata hujus familia, demum à Regulu regni *Cin* eatincta est.

Q. *Chen cum* filius *Ven vam*, omnium scriptorum *Confucii* imprimis encomiis eclebratus, à fratre suo VU VAM ereatus primus Regulus regni *Lu* nune prov. *Xan tum*.

R. *Xo vu* filius *Ven vam*, à fratre VU VAM ereatus Regulus regni *Chim* in prov. *Xan tum*, quod deinde collapsum Imperator SIUAN VAM, hujus familiæ *Chen* undeeimus, dedit fratri suu *Chim* dicto.

S. *Xo chin* filius *Ven vam*, à fratre VU VAM creatus Regulus regni *çao* in pruv. *Xan tum*. Hujus familia propagata fuit per 25. Regulus, dunee à Regulo regni *Sum* extincta.

T. *Xo tu* filius *Ven vam*, creatus Regulus regni *çai* in pruv. *Ho nan*, at quia suspectus rebellionis contra CHIM VAM, cjectus fuit à *Cheu cum*: familia tamen ejus per 22. Regulus prupagata fuit, ae tandem à Regulo regni *çu* extincta.

V. *Pe kin* filius *Cheu cum*, revueato à CHIM VAM in aulam patre, huie in regnum *Lu* sueceffit; & eum perpetua deinde serie 32. Reguli consecuti, donee à *çu* regni Regulo *Cao lie vam* dicto extincta est hæe familia. Porrò à CHIM VAM creatus erat *Hium ye* eaput & Prineeps regni *çu*. Propagata hujus familia per 25. Regulus, ae demum catincta à Regulu regni *Cin*.

X. *Xo yu* filius seeundus CHIM VAM, à quu ereatus Regulus regni *Tam*, ae deinde regni *Cin* dicti, in quu familia propagata fuit à 29. Regulis, donee à tribus Regulis regnorum *Han*, *Guei* & *Chao* fuit extincta. Hæe autem tria regna à GUSI LIA VAM 29. Imperatore familiæ *Cheu* inter Optimates distributa sunt: & demum à Regulu regni *Cin* eatincta t postquam regnum *Han* numeraverat 10. Regulos, regnum *Guei* octo, & regnum *Chao* 12. Hujus postremi regni olim à MU VAM 5. Imperatore familiæ *Cheu* creatus Regulus *çao fu* fuerat.

Y. *Chim* filius LI VAM, à fratre SIUEN VAM creatus Regulus regni ejusdem eognomenti *Chim*: hujus familia per 22. Regulus propagata, extincta tandem fuit à Regulo regni. *Han*.

Z. *Pe fo* filius Imp. YEU VAM ex *Pao su* pellice. Hune destinaverat pater Imperii hæredem; sed oceiso patre & pellice, sueceffit legitimus filius PIM VAM.

AA. *Ke* patre mortuo regnum affectat: detectâ conjuratione fugit.

BB. *çu tui*, patre mortuu regnum affectat; sed tandem eum rebellibus occisus.

CC. *Xo tai* filius seeundus HOEI VAM, quem pater Imperii hæredem destinat, quu tamen potiri non potest, Regulis jurejurando fidem ubstringentibus majuri natu SIAM VAM postea dicto: itaque post multa bella tandem occiditur à *Ven cum* Regulo regni *Cin*.

DD. *çu xim*, *Mem*, & *çu chao* filii Imper. KIM VAM præmaturè ubierunt.

EE. *Ngai vam* filius CHIN TIM VAM, patre sub ioitium anni mortuu imperare via cœperat, cùm tertiu mense à fratre interfectus est.

FF. *Su vam* filius item CHIN TIM VAM, & fratricida, usurpavit Imperium, quod quinto post mense amisit, interfectus à minore fratre CAO VAM, qui 15. deinde annis Imperium administravit.

GG. *Huon cum* filius CAO VAM, à fratre GUEI LIE VAM creatus Regulus in prov. *Ho nan*, cui deiu successit *Guei cum* filius.

HH. *Hoei cum*, nepos *Huon cum* Regulus *Ho nan*, filium minorem *Tum cheu kiun* dictum creavit Regulum ditionis *Cum*, nunc urbs est *Ho nan* prov. *Ho nan* item dictæ.

II. *Si cheu cum* primogenitus *Hoei cum* sic dictus, quia fuit regionis Oecidentalis Regulus in eadem prov. *Ho nan*.

KK. TUM CHEU KIUN ultimus & 35. familiæ *Cheu* Princeps, filius hic fuit *Hoei cum*, & è quinta stirpe nepos CHIN TIM VAM Imperatoris 17. Eatincta fuit hæe familia à Regulo regni *Cin*, dicto *Chuam siam vam*: crat autem dictus Regulus uriundus ex stirpe *Fi çu*, quem 8. Imperator familiæ *Cheu* HIAO VAM regno *Cin* donaverat: eujus stirps à 37. Regulis propagata, randem sub XI HUAM TI Imperiu quoque potita fuit, verùm tribus & quadraginta post annis eatincta familia, ad eam quæ *Han* dieitur, translatum Imperium.

Atque hæe demum est trium familiarum Imperialium series genealogica, quam idcireo placuit hîc cahibere, quòd ex familiæ reliquas omnes quæ consecutæ sunt, deeem & novem & annorum diuturnitate & feliei administratione, nec non virtutum & pietatis laude (si postrema tertiæ familiæ tempora exceperis) longè superaverint; reliquarum verò familiarum series genealogieas aecuratè cunscriptas qui voluerit, consulat, si placet, Sinenses Historiugraphos.

TABULA CHRONOLOGICA Monarchiæ Sinicæ ANTE CHRISTUM

juxta Cyclos annorum 60.

Cyclus I. Annus ante Chr. 2697.

1. Hoam ti, alio nomine *H uen yuen*, regnat annis 100.

HOAM TI, hoc eſt, flavus Imperator, matre *Fu pao* natus, & Fundator Monarchiæ, duodennis cœpit imperare, electus à Regulis. Aulam habuit *Cho cheu* in provincia *Pe kim.* Templum Pacis dedicat *Xam ti*, id eſt, ſupremo Imperatori ſeu Deo, etſi dein ſub dio ſacrificari ſolitum. Rebellem *Chi yeu* è ſtirpe *Xin num* tertio prælio debellat. Majeſtas Imperii ſub hoc cœpit; diadema, color flavus ſolis Imperatoribus permiſſus.

Uſus operâ *Ta nao* Cyclum ſexagenarium perficit.

Aſtronomiam & Arithmeticam tabulam, necnon Muſicam & muſica inſtrumenta invenit, item arma, arcum, retia, currus, navigia, artes fabrilem & figulinam, menſuras ac pondera.

Fundit 12. æra campana, 12. anni menſes referentia.

Cia cum & *çam kie* (qui & characteres invenit) Chroniſtas creat.

Colaos, ſeu ſupremos regni Miniſtros ſex creat.

Rebelles Principes quinque debellat.

Regina *Luy ſu* docet bombyces alere, ſericum texere, & coloribus intingere.

Cyclus II. Annus ante Chr. 2637.

Hoam ti artem quoque medicam de pulſibus huc uſque uſitatam pluribus libris conſcribit, adjutoribus *Ki pe*, *So ven*, *Luy cum.*

	2. XAO HAO, aliàs *Kin tien.* regn. 84.	Avis Solis in palatii faſtigio, & in ſylva Unicornis conſpicitur, utrumque magnæ felicitatis augurium. Filios mares habuit 25. à quibus ſeries nepotum longiſſima: quin & trium Imperialium familiarum Imperatores 85. per annos 2457. ab HOAM TI ceu rami à trunco ortum ducunt. Anno ſecundi Cycli 40. HOAM TI moritur æt. 111. ſepultus in prov. *Xan tum.* Anno 41. ſuccedit XAO HAO deceſſoris filius ex *Luy ſu* Regina: hujus natale ſolum, aula & ſepulcrum, *Kio feu* civitas prov. *Xan tum.*
CYCLUS III. Annus ante Chr. 2577.		Imperante XAO HAO Avis Solis rurſum viſa, quam vult eſſe inſigne Imperii. Pax ſub hoc diuturna. Cœtus hominum muris claudit, urbeſque conſtituit. Auctor eſt novæ muſicæ. Trahendis curribus boves jungit. Per varia volucrum genera diſtinguit Præfectorum civilium gradus novem: per belluarum ſymbola, militarium Præfectorum ſex ordines; qui mos hodie durat. Hujus 4. filii magiſtratum gerunt ſub ſequenti Imp. *Kieu li* ſeu novem Dynaſtæ ordinem ſacrificiorum perturbant, plebem ſpectris & larvis dementant: hinc initia ſuperſtitionum, ex quo periclitatur Imperium.
CYCLUS IV. Annus ante Chr. 2517.	3. CHUEN HIO, aliàs *Cao yam.* regn. 78.	Anno hujus Cycli 4. moritur XAO HAO ætat. 100. Anno 5. ſuccedit CHUEN HIO nepos HOAM TI ex matre *Kiu kiue.* Aula in oppido *Hoa* prov. *Pe kim.* Princeps pius & religioſus, debellat 9. Regulos, ſacrificiorum ritus ad priſtinum reducit, ſublatis abuſibus. Statuit ut ſupremo cœli Imperatori ſolus Imperator in terrâ ſolenni ritu ſacrificet. Fuit auctor & parens Calendarii, quod quotannis à ſolâ aulâ ſolenniter per Imperium hodieque diſtribuitur. Principium anni ſtatuit à Novilunio principio Veris proximo, quod reſpondet in Sina quinto Aquarii gradui; quæ ratio temporis ſubinde fuit immutata, & uno alterove menſe anticipata, ac tandem ſub 5ª familiæ *Han* 5° Imperatore *Hiao uu* revocata uſque hodie obſervatur. 5. Planetarum conjunctio tum ab eo obſervata eo ipſo die, quo Solis & Lunæ conjunctio fuit.
CYCLUS V. Annus ante Chr. 2457.	4. TI CO, aliàs *Cao ſin.* regn. 70.	Anno Cycli 22. moritur CHUEN HIO æt. 91. ſepultus in oppido *Hoa* prov. *Pe kim.* Ejus epitaphiũ hodie extat. Anno 23. ſuccedit TI CO ejus nepos ex *Chao kie* patre. Aula *Yen ſu* civitas, prov. *Honan.* Princeps obediens cœlo, ſpirituum quoque venerator, gravis & beneficus, forma Imperio digna. Eodem quo ſapientes habitu & cultu utitur. Pax ſub hoc diuturna. Fratres eorumque filios Dynaſtas creat in prov. *Su chuen.*

		Quatuor Reginas novo exemplo habuit. Prima poſt votum Deo factum impetravit *Cie* filium, de re agraria optimè apud poſteros meritum. Secunda dicta *Kimtu*, decimo quarto à conceptu menſe enixa eſt *Yao*. Tertia poſt oblatum Deo ſacrificium ſuſcepit *Sie*. Quarta *Chi* filium habuit.
CYCLUS VI. Annus ante Chr. 2397.	*Chi* regn. 8. 5. YAO. aliàs *Tam* & *Tao*, regn. 100.	TI co cõſtituit publicos pręceptores edocẽdis populis. Vocalem muſicam inſtituit, ad unionem mutuam & virtutum ſtudia provocantem. Anno Cycli 32. moritur TI co æt. 105. ſepultus in *Pe kim*. Anno 33. ſuccedit *Chi* filius è quarta Regina, ſed quia exlex & degener, anno Cycli 40. à regulis privatur Imperio. Hic à numero Imperatorum excluditur. Anno 41. YAO filius TI co Imperio præficitur. Solus regnat annis 72. & inſuper cum XUN Collega 28. an. Aula urbs *Tai yuen* in prov. *Xanſi*. Fuit hic Imperator ſimul & Legiſlator uti & XUN ſucceſſor, uterq; totius poſteritatis Principibus norma & exemplar; erga pauperes pius, & ætate grandævos reverens: quòd eorum certus numerus in ſingulis urbibus hodieque annonâ regiâ alatur, hinc manaſſe creditur.
CYCLUS VII. Annus ante Chr. 2337.		YAO cùm opibus abundaret, vulgari victu, veſtitu, domo, ſtrato contentus imperat. Suorum culpas & publicas calamitates ſibi uni adſcribit. Aſtronomis *Ho* & *Hi* adjutoribus ordinat 12. lunares menſes, ſex 30. dierum, & totidem 29. quin & intercalares menſes, qui intra annos 19. ſepties recurrunt. Sex tribunalia ſuprema inſtituit, quæ hodieque perſeverant, uti & quinque ordines Nobilium titularium. Adeò ſuaviter per 50. annos regit, ut regere non ſentiretur. Anno Cycli 40. ingens diluvium novennale. Ejus aquis educendis præfuit *Quen*. Hic inertiæ ſuæ pœnam capite luit. Ejus filius *Yu* ſubſtituitur, qui 13. annos educendis in mare & aliò aquis feliciter impendit, ſceptrum pro meritis obtenturus. Anno 50. XUN ex agro ad præfecturam evehitur ab YAO ſolâ obedientiæ famâ commoto. Eidem duas filias nuptui dat. Anno 53. ad Imperii per annos 28. ſocietatem evehitur XUN. Hic quoties luſtrat Imperium, priùs *Xam ti* ſeu Deo ſacrificat. Domat rebelles quatuor è ſtirpe *Hoamti*. Quinque genera ſuppliciorum inſtituit, in iis exequendis cõmiſerationem commendans. Vide *Xu kim*.
CYCLUS VIII. Annus ante Chr. 2277.		XUN Sphæram 7. planetarum conſtruit ex pretioſis lapidibus; Imperium in 12. dividit regiones. Anno Cycli 20. moritur YAO æt. 118. relictis 9. filiis, ſepultus in *Kiofeu* in prov. *Xantum*. Eum per triennium luget populus, velut patrem matremque.

	6. XUN, aliàs *Yu*, solus regn. 50.	Anno 21. succedit XUN à decessore designatus. Aula *Pu cheu* in prov. *Xan si.* Tria examina instituit ad Præfecti cujusque merita & demerita exploranda. Anno 36. novæ stellæ visæ, quorum una instar semilunæ, nubes item visæ insolitis coloribus variegatæ. Musicam novam instituit, canit ipse tam voce quàm fidibus. Hisce temporibus aut fasce lignorum cadavera involvebant, aut testaceis usi sarcophagis, hos seq Imperator jussit è ligno compingi, qui mos hodieque viget. Anno 54. feligit *Yu* in Imperii Collegam per an. 17. In tabula palam exposita notari à quovis permittit, si quid à se peccatur. Sunt huic à consiliis octo è stirpe CHUEN HIO, & totidem è stirpe TI CO. Optimatum ejus *Cao tao*, *Pe ye* & *Cie* præclara monita extant in libro *Xu kim.*
CYCLUS IX. Annus ante Chr. 2217.	1. YU, solus reg. 10.	Anno Cycli 10 XUN moritur æt. 110. sepultus in prov. *Xensi.* Anno 11 succedit YU seu TA YU, id est, *Magnus* YU, CHUEN HIO ex quinta stirpe nepos, à XUN electus relictis filiis. Fundat primam Imperialem familiam *Hia*, quæ tenuit annis 458. sub 17. Imperatoribus. Aula, oppidum *Ngan ye* in prov. *Xan si.* Pius & misericors. In 9. provincias Imperium dividit, annotans cuique ditioni quænam (ex 28.) constellatio respondeat. V. in lib. *Xu kim* quæ de agrorum divisione & agricultura conscripsit. Novem vasa ingentia fundit velut 9. Provinciarũ monumenta. Musicam instituit in laudem 2 Legislatorum *Yao* & *Xun.* Vinum vetat, inventore *Y tie* castigato. Tympanum & campanam ad palatii valvas erigir, cujus pulsu suos auditurus prodeat: qui usus hodieque viget.
	2. TI KI regn. 9.	Anno 20. YU moritur ætat. 100. Anno 21. succedit TI KI filius, à Regulis ob merita patris electus, relicto *Ye* Colao, quem YU prædecessor cœlo proposuerat in successorem. Ab hoc hæreditaria per filios successio & nepotes. Novem ordines musicæ & tripudiorum instituit.
	3. TAI CAM reg. 29.	Anno 29. moritur TI KI, an. 30. succedit TAI CAM fil. Anno 31. quinque fratres suos dynastiis donat: ipse verò luxui & venationi deditus, Imperii res negligit. Anno 47. venationi ultra fluvium *Lo* per 100. dies vacanti intercipitur ab *Y* Regulo ad aulam reditus, assumitur in solium frater minor CHUM CAM, qui titulum regium recusat vivente fratre.
	4. CHUM CAM regn. 13.	Anno 58. TAI CAM moritur, pergit regere CHUM CAM prudens & modestus Princeps.
CYCLUS X. Annus ante Chr. 2157.		Anno Cycli 2. aut ut alii, 6. Eclipsis Solis, quam quia *Hi* & *Ho* Astronomicæ rei Præfecti vino immersi non detexêre, morte mulctantur.
	5. TI SIAM regn. 27.	Anno 13. CHUM CAM moritur. Anno 14. succedit TI SIAM filius.

A patris

	Hanzo intrusus regn. 40.	A patris institutis degenerat: aulã mutat in *Xam kieu*. Committit temerè regimen Imperii *Y* Regulo; hic *Hanzo*, à quo paullò pòst è medio tollitur. Anno 38. Ti siam occiditur à *Hanzo*, qui usurpat tenetque Imperium per 40. annos. Regina ad patrem Regulum regni *Gem* prægnans fugit, paritque *Xao cam*, qui post 40. annorum interregnum imperabit.
Cyclus XI. Annus ante Chr. 2097.	6. Xao cam regn. 22. 7. Ti xu regn. 17. 8. Ti hoay regn. 26.	*Xao cam* adhuc privatus degens, per plures annos ditionem *Yu*, cui maternus avus eum præfecerat, cum laude regit. Anno Cycli 18. in prælio occiditur rebellis *Hanzo* à Regulo *Mi*, qui anno seq. Xao cam generum suum ad Imperium paternum reducit, quod 22. an. administrat. Sub hoc pristina Imperii resurgit norma. Barbari legatione funguntur. Comitia Regulorum veteri more peraguntur. Filium *Vu yu* creat Regulum ditionis *Yue*, alterum *Kio lie* creat Regulum ditionis *Vm*. An. 40. moritur Xao cam. An. 41. succedit Ti xu filius. Anno 44. maris Eoi rebelles domat. An. 57. Ti xu moritur. An. 58. succedit Ti hoay filius. Anno 60. novem barbarorum Orientalium Legati clientelam agnoscunt.
Cyclus XII. Annus ante Chr. 2037.	9. Ti mam regn. 18. 10. Ti sie regn. 16. 11. Ti pu kiam regn. 59.	Ti hoay Imperator otio & veneri se dedit, res Imperii Ministris tradit administrandas. Anno Cycli 23. Ti hoay moritur. Anno 24. succedit Ti mam filius. Hic lustrat Imperium ad mare eoum. Aulæ sedem mutat ad Crocei fluminis occidentem. Anno 41. Ti mam moritur. Anno 42. succedit Ti sie filius. Primus titulis donat Barbarorum Dynastas. An. 57. Ti sie moritur. An. 58. succedit Ti pu kiam fil.
Cyclus XIII. Annus ante Chr. 1977.	12. Ti kium regn. 21.	Debellatis novem Dynastis, pacificè gubernat. Anno Cycli 56. Ti pu kiam moritur. Anno 57. succedit Ti kium frater, expulso scilicet per nefas hærede filio Cum kia dicto, posteà regnaturo.
Cyclus XIV. Annus ante Chr. 1917.	13. Ti kin regn. 21. 14. Cum kia regn. 31.	Anno Cycli 17. moritur Ti kium. Anno 18. succedit Ti kin filius. Deditus veneri & superstitionibus. Multi Reguli rebellant, hinc Imperii res pessum eunt. Anno 38. Ti kin moritur. Anno 39. succedit Cum kia filius Ti pu kiam. Luxui & veneri totum se dedit, hinc Imperio impendet ruina. Ad Comitia Reguli venire detrectant. Anno 57. duo dracones mas & femina capti, & cuidam commissi ad alendum.

CYCLUS XV. Annus ante Chr. 1857.	15. TI CAO regn. 11. 16. TI FA reg. 19. 17. KIE regnavit 52.	Anno Cycli 5. nascitur CHIM TAM futurus familiæ sequentis Conditor. Anno 9. CUM KIA moritur. Anno 10. succedit TI CAO filius, luxui & veneri deditus. An. 20. TI CAO moritur. An. 21. succedit TI FA filius. Reguli beneficiarii Imperatorem de more adeunt. Anno 39. TI FA moritur. Anno 40. succedit KIE filius, tyrannus & lascivus. Princeps magnis naturæ dotibus instructus, iis corporis viribus, ut ferrum manibus frangat. In pellicis *Muy hi* gratiam turrim è lapide pretioso construit: monitores clientes occidit, alii aulam deserunt. Lacum vini efficit, in quo 3000. hominum lasciviant.
CYCLUS XVI. Annus ante Chr. 1797.	1. CHIM TAM regn. 13. 2. TAI KIA regn. 33.	A *Tam* Regulo mittitur Sapiens *Y yn*, ut KIE Regem ad frugem reducat: hic desperatâ ejus correctione quarto anno rediit. Anno Cycli 21. *Tam* in carcerem à KIE mittitur, mox solvitur. *Tam* ab 800. Dynastis & populo contra KIE incitatur, cogitur vel invitus arma capere. Anno 31. KIE à suis copiis desertus, & extra fines Sinicos fugitivus post triennium moritur. Prima familia Imperialis extinguitur. Anno 32. CHIM TAM nepos HOAM TI ordine 17. Imperium adit anno æt. 87. & fundat familiam *Xam*, quæ tenuit annos 644. sub 28. Imperatoribus. Aula urbs *Quei te* in prov. *Honan*. Princeps pius & modestus. Annum inchoat à Lunâ quæ hyemali solstitio vicinior, & respondet Januario. Colore albo in vexillis & insignibus utitur, quemadmodum nigro præcedens *Hia* familia, & purpureo sequens familia *Cheu*. Sub hoc fames septennalis, fortassis eadem quæ in sacris Litteris in universo orbe fuisse scribitur Gen. 41. CHIM TAM pro populo se in victimam Deo offerr, oranti cœlum annuit effusis imbribus: aurifodinas aperit: lætitiæ publicæ musicam instituit. Anno 44. CHIM TAM moritur æt. 100. Anno 45. succedit TAI KIA nepos ex primogenito TAI TIM vitâ functo. *Y yn* Colaus degenerantem Principem horto avi sepulchrali includit, donec resipiscens ad solium post triennium reducitur.
CYCLUS XVII. Annus ante Chr. 1737.	3. VO TIM. regn. 29. 4. TAI KEM, regn. 25.	TAI KIA pii Principis & morigeri speculum fuit. Anno Cycli 17. TAI KIA moritur. Anno 18. succedit VO TIM Conditoris alter nepos. Is Colai *Y yn* consiliis utitur. Anno 25. *Y yn* Colaus moritur ætat. 100. Parentat ei apparatu regio Imperator: hujus deinde filius *Y pu* quinque Imperatoribus à consiliis fuit. Anno 47. VO TIM moritur. Anno 48. succedit TAI KEM frater.

CYCLUS XVIII. Annus ante Chr. 1677.	5. SIAO KIA, regn. 17.	Anno Cycli 11. TAI KEM moritur. Anno 12. succedit SIAO KIA filius.
	6. YUM KI, regn. 12.	Anno 28. SIAO KIA moritur. An. 29. succedit YUM KI frater.
		Initia collabentis Imperii. Regulorum aliqui ad Comitia detrectant venire.
	7. TAI VU, regn. 75.	Anno 40. YUM KI moritur. Anno 41. succedit TAI VU frater.
		Eo ipso anno arbor morus 7. dierum spatio frondes explicat, mox tridui spatio prorsus exarescit: hinc sinistrum augurium.
		Colaus *Ye pu* docet inferiora esse virtute auguria.
		Imperii res restaurantur.
CYCLUS XIX. Annus ante Chr. 1617.		Aulam transfert in *Ho nan* provinciam ob frequentes eluviones fluvii Crocei, quod sæpius factitatum, aulâ jam trans, jam cis fluvium translatâ.
		Magna sub hoc Imperatore pax per 70 circiter annos.
		Comitiis intersunt 76. regnorum Legati.
		Priscas leges de senibus sustentandis, & justis erga mortuos persolvendis restaurat.
	8. CHUM TIM, regn. 13.	Anno 55. TAI VU moritur. An. 56. succedit CHUM TIM filius.
		Sub hujus auspiciis domantur latrocinantes barbari.
		Ob eluviones aula ex *Po* prov. *Xan si* transfertur in *Ngao* prov. *Ho nan*, & deinde in prov. *Pe kim*.
CYCLUS XX. Annus ante Chr. 1557.	9. VAI GIN, regn. 15.	Anno Cycli 8. CHUM TIM moritur. Anno 9. succedit VAI GIN frater.
		Aulæ sedem mutat. Ab hoc tempore filios inter & fratres pro Imperii jure bellorum initia per an. ferè 200.
	10. HO TAN KIA regn. 9.	Anno 23. VAI GIN moritur. Anno 24. succedit HO TAN KIA frater.
		Aulã transfert ex *Ngao* in *Siam* ditionem prov. *Ho nan*.
	11. ZU YE reg. 19.	Anno 32. HO TAN KIA moritur. Anno 33. succedit ZU YE filius.
		Aulam transfert in *Kem*, nunc urbem *Xun tu*; dein ob eluviones ad Ortum.
		Res Imperii collapsas restaurat: hinc pax alta.
		Reguli ad Comitia celebranda ventitant.
	12. ZU SIN, regn. 16.	Anno 51. ZU YE moritur. Anno 52. succedit ZU SIN filius.
CYCLUS XXI. Annus ante Chr. 1497.	13. VO KIA, regn. 25.	Anno Cycli 7. ZU SIN moritur. Anno 8. succedit VO KIA frater.
	14. ZU TIM, regn. 32.	Anno 32. VO KIA moritur. An. 33. succedit ZU TIM filius ZU SIN.
CYCLUS XXII. Annus ante Chr. 1437.	15. NAN KEM, regn. 25.	Anno Cycli 4. ZU TIM moritur. Anno 5. succedit NAN KEM filius VO KIA.
		In Imperio ortæ dissensiones. Aula transfertur in *Ho nan*.

	16. Yam kia, regn. 7.	Anno 30. fuccedit Yam kia filius Zu tim. Reguli Comitia negligunt.
	17. Puon kem, regn. 28.	Anno 36. Yam kia moritur. Anno 37. fuccedit Puon kem frater. Aulam Conditoris in prov. *Xan ſi* eligit, Imperii ſtatum renovat. Pax alta. Comitia frequentantur, familiam *Xam* dictam vult deinceps nominari *Yn*.
Cyclus XXIII. Annus ante Chr. 1377.	18. Siao sin, regn. 21.	Anno Cycli 24. Puon kem moritur. Anno 25. ſuccedit Siao sin frater, otio & luxui deditus. Incipit rurſus Imperium ruinam minari.
	19. Siao ye, regn. 28.	Anno 25. Siao sin moritur. Anno 26. ſuccedit Siao ye frater, ſocordiæ mancipium. *Tai pe* & *Chum yum* fratres, filii Reguli *Cu cum*, quòd hunc viderent plus affici natu minimo *Kilie*, ſponte ei regnum cedunt, & in Auſtrum pergentes regni *Nan kim* fundamenta jaciunt. *Tai vam* Regulus ex ditione *Pin* migrat in *Ki* ditionem: nomen indit familiæ *Cheu* poſt hanc imperaturæ.
	20. Vu tim, regn. 59.	Anno 53. Siao ye moritur. Anno 54. ſuccedit Vu tim filius, Princeps religioſiſſimus & pacis amans.
Cyclus XXIV. Annus ante Chr. 1317.		Vu tim in ſepulchrali horto patris per triennium de reformando Imperio meditatur: offertur ei à Deo in ſomniis ſpecies viri, quem coloribus, prout viderat, expreſſum conquiri jubet; inventum inter cæmentarios Colaum creat, *Fu yue* is dicitur, cujus præclara monita vide in lib. *Xu kim*. Pax magna in toto Imperio, & regimen proſperum. Dum majoribus de more parentat, phaſianus advolans inſiſtit anſæ vaſis Imperialis, mox crocitat, unde felicitatem ſibi auguratur; ſed Colaus *Zu ki* à ſolâ virtute capiendum docet felicitatis augurium. Vide *Xu kim*.
	21. Zu kem, regn. 7.	Anno 52. Vu Tim moritur. Anno 53. ſuccedit Zu kem filius.
	22. Zu kia, regn. 34.	Anno 59. Zu kem moritur. Anno 60. ſuccedit Zu kia frater.
Cyclus XXV. Annus ante Chr. 1257.		Zu kia perditis moribus Princeps, arrogans, ſuorum contemptor, hinc rebelliones, ex quibus Imperium rurſus ruinam minatur. Anno Cycli 27. naſcitur ex *Ki lie* laudatiſſimus ubique *Ven vam*.
	23. Lin sin, regn. 6.	Anno 32. Zu kia moritur. Anno 33. ſuccedit Lin sin filius patri non abſimilis.
	24. Kem tim, regn. 21.	Anno 38. Lin sin moritur abſque prole, anno 39. ſuccedit Kem tim frater. Anno 50. Vu vam, aliàs *Fa*, naſcitur, familiæ ſequentis fundator.
	25. Vu ye, regn. 4.	Anno 59. Kem tim moritur. Anno 60 ſuccedit Vu ye filius, blaſphemus & ſceleſtus: ſuſpenſam utrem plenam

		nam sanguine sagittâ petit, dicens: *Iaculor in cœlum*, seu spiritum cœlestem: in scacchulorum ludo nomina indit spirituum, quibuscum ludens, per ludibrium victis insultat. Orientales populi per insulas maris eoi disperguntur; hinc fortè Japonia aliæque insulæ habitatæ.
CYCLUS XXVI. Annus ante Chr. 1197.		Anno Cycli 3. VU YE blasphemus, fulmine ictus perit in venatione.
	26. TAI TIM, regn. 3.	Anno 4. succedit TAI TIM filius.
		Orditur bellum cum Regulo regni *Yen*, nunc *Pe kim*.
	27. TI YE, regn. 37.	Anno 6. TAI TIM moritur. Anno 7. succedit TI YE filius.
		Sub hujus auspiciis *Ki lie* debellat Regulum regni *Yen*, unde ab Imp. titulo *Heu pe* (hoc est Marchionis) donatur. Hic post triennium, seu anno Cycli 13. moritur, succedit *Ven vam* filius.
		TI YE Imperatori tres erant filii; natu minimus designatur hæres, eò quòd duos natu majores antè peperisset uxor, quàm reginæ titulo esset donata.
	28. CHEU, regn. 33.	Anno 43 TI YE moritur. Anno 44. succedit CHEU filius tertius, tyrannicè imperat, pellicis *Tan kia* amori & furori indulgens.
		Novum supplicii genus columnam æneam ignitam instituit, quam dein suasu *Ven vam* Reguli sustulit. Anno 54. in vincula conjicit *Ven vam* Regulum, qui tertio anno solvitur.
		Optimates monitores è medio tollit.
		Ab *Tan kia* pellice manasse creditur studium fœminarum in extenuandis pedibus.
		Festum lucernarum, quod quotannis 15. primæ Lunæ celebratur, ab hoc tempore ortum creditur, quòd perpetuos sine nocte dies congestis luminibus in Palatio æmularetur Imperator.
CYCLUS XXVII. Annus ante Chr. 1137.	1. VU VAM, regn. 7.	Anno Cycli 3. per 5. dies terræmotus, quo anno *Ven vam*, principatus sui anno 5. moritur, ætat. 97. relictis filiis 12. quos inter VU VAM, qui cum 700. millibus debellat tyrannum CHEU.
		Anno 16. CHEU voluntario incendio, & cum eo secunda familia *Xam* extinguitur. Eodem anno VU VAM fundat tertiam familiam *Cheu*, quæ tenuit 873. annis sub 35. Imperatoribus.
		Aula *Cham Ngan* in prov. *Xen si*.
		Inito Imperio, more veteri sacrificat Deo; patrem, avum, atavum, de more Imperatoris titulis ornat. Collapsas familias restaurat; 70. & ampliùs dynastias inter propinquos & bene meritos distribuit, futurorum bellorum semina. Principium anni statuit eum mensem qui respondet circiter Decembri nostro.
		Kizu patruum *Cheu* tyranni Coreæ Dynastam creat absque onere clientelæ; hujus monita V. in *Xu kim*.

Cheu cum vitam suam cœli numini devovet pro fratris Vu vam salute, & exauditur.

Anno 22. Vu vam moritur æt. 93. Anno 23. succedit

2. Chim vam, regn. 37.

Chim vam filius.

Tutor hujus *Cheu cum* patruus ob invidiam multorum ab aulâ se subtrahit; revocatur cum honore. Ejus præclara consilia vide in *Xu kim*.

Dum Imperator in horto fratrem suum joco dynastiâ donat, Colaus *Su ye* pro serio haberi vult, addens non esse regium jocari. Legatio fit à *Cochinchina*: inter munera, alba fuit Gallina. *Cheu cum* magneticum indicem ad reditum austrum versus dirigendum donat.

Anno 33. moritur *Cheu cum*, æt. 100. ritu & sepulturâ regiâ honoratur.

In Comitiis de vini moderato usu statuitur.

Anno 59. Chim vam moritur æt. 50. Anno 60. suc-

3. Cam vam, regn. 26.

cedit Cam vam filius, pacis amans & fautor. Comitia celebrat, visitat Imperium, agriculturam reformat, ejus curâ *Chao cum* commissâ.

Cyclus XXVIII. Annus ante Chr. 1077.

Alta pax & concordia tanta, ut emissi è carceribus ad agros colendos ex pacto redeant omnes.

Anno Cyclii 25. Cam vam moritur. Anno 26.

4. Chao vam, regn. 51.

succedit Chao vam filius, venationi immodicè deditus, hinc regiminis neglectus.

Anno 41. Imperatoris autem 16. nascitur in India ex Regulo *Cimfan* & matre *Mo ye*, auctor sectæ Bonzyorum & transmigrationis Pythagoricæ, *Fæ* dictus. Hæc post annos 1060. anno post Christum 65. in *Sinam* regiâ auctoritate primùm introducetur.

Lustrat Imperium Imperator.

Colores prodigiosi observati in Luna.

Cyclus XXIX. Annus ante Chr. 1017.

Anno Cycli 16. Rustici redeuntem à venatu Imperatorem navi malè agglutinatâ dolosè excipiunt, quâ in medio alvei dissolutâ Rex unà cum suis mersus perit.

5. Mo vam, regnavit 55.

Anno 17. succedit Mo vam filius, æqui & recti amans.

Equorum & rhedarum immodicè amans, quibus vectus Imperium lustrat.

Domat Australes barbaros provinciæ *Hu quam*, ab expeditione redit cum quatuor lupis albis & cervis.

Belli Ducem *Cao fu* creat Regulum regni *Chao* in prov. *Xan si*.

Bellum movet in Tartaros, genero frustrà dissuadente. Tartari fugâ sibi consulunt; unde infectâ re aulam repetit.

Cyclus XXX. Annus ante Chr. 957.

Anno Cycli 9. moritur in India *Fæ*, auctor Metempsycosis, æt. 79.

Præclara monita *Kiun ya* & *Pe kiun* vide in Libro *Xu kim*.

	6. CUM VAM, regn. 12.	Anno 11. MO VAM moritur. Anno 12. succedit CUM VAM filius. Ob tres puellas ejus oculis subductas populum *Mie* regionis insontem delet; facti mox pœnitet.
	7. YE VAM, regn. 25.	Anno 23. CUM VAM moritur ӕt. 84. Anno 24. succedit YE VAM filius. Nil dignum Imperatore egit, hinc multorum satyricos calamos contra se provocavit.
	8. HIAO VAM, regn. 15.	Anno YE VAM 48. moritur ӕt. 50. Anno 49. succedit per vim HIAO VAM frater. Equis adeò deditus, ut *Fi xu* prӕfectum equilis dynastiâ *Cin* donarit, hujus posteritas per nefas Imperatoriam ab hac familiam fundabit. Insuetatus grando boves & equos mactat.
CYCLUS XXXI. Annus ante Chr. 897.	9. Y VAM, reg. 16.	Anno Cycli 3. HIAO VAM moritur ӕt. 63. Anno 4. succedit Y VAM filius, adeò hebes, ut vix Legatos aut Regulos prӕ pudore admitteret. Advenientes ad Comitia Regulos uno gradu descendens primus excipit cum majestatis regiӕ dispendio.
	10. LI VAM, regn. 51.	Anno 19. Y VAM moritur ӕt. 60. Anno 20. succedit LI VAM filius. Princeps re & nomine crudelis, superbus, & exhaustis civium opibus prodigus. Publicis dictis scriptisque sugillatur. Capite sancit, ne quis subditorum inter se loqueretur aut mussitaret. Triennium tenuit durum silentium. An. 52. à furente plebe ad necem quӕritur Imp. fugit hic; familia à fureote populo occisa, excepto filiolo, quem *Chao cum* Colaus occuluerat. Re cognitâ plebs filiolum reposcit; Colaus filiolum suum tradit, qui à populo fraudis ignaro laniatur. Colaus frustrà tentat reducere Imperatorem per 17. annos vagum & exulem
CYCLUS XXXII. Annus ante Chr. 837.	11. SIUEN VAM, regn. 46.	Anno Cycli 10. LI VAM exul moritur. Anno 11. succedit SIUEN VAM filius. Hic sub *Chao cum* & *Cheu cum* tutela est per annos 15. Boni Principis specimen prӕbet, sapientes profugos undique convocat. Ritum quo prisci Reges agri partem suis manibus colebant, negligit, obnitente frustra Colao. Hac ӕtate quatergemini sapientes florent, quos una mater quaterno partu ediderat. Redeunt ad obsequium clientelare Reguli & Dynastӕ. Rebelles populos Australes *Hoay ngan* & *Hu quam* ad leges Sinicas armis adigit. Regina *Kiam* prudentissima librum scribit de Gynecӕi institutione.
	12. YEU VAM, regn. 11.	Anno 56. SIUEN VAM moritur. Anno 57. succedit YEU VAM filius, degener à paternis virtutibus. Bella cum Tartaro Occidentali infeliciter gerit. Pellicis *Pao su* amore captus Reginam cum filio repudiat. Anno 57. terrӕmotu montis *Ki* pars ruit.

Cyclus XXXIII. Annus anteChr. 777.

Anno Cycli 2. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Anno 7. Yeu vam occiditur in prælio. Anno 8 succedit Pim vam filius legitimus.

13. Pim vam, regn. 51.

Hic aulam transfert ab Occidente *Xan si* prov. in Orientem prov. *Ho nan*, hinc alienatio animorum.

Reguli *Ho nan*, *Hu quam* & *Kiam sy*, *Xan tum*, *Xen si*, *Xan si*, quisque pro suo regno decertat.

Reguli ad Comitia venire detrectant: sunt qui & ritus à solis Imperatoribus fieri solitos sibi usurpant: quod idem est ac Imperium ambire.

Duce *Ven cum* variis præliis victi Tartari Occidentales coguntur remeare ad propria.

Ab anno 56. hujus Cycli historiam Regulorum *Chun cieu*, id est *ver* & *autumnus*, dictam, orditur *Confucius*.

Anno 58. Pim vam moritur. Anno 59. succedit Huon vam nepos, vir bellicosus.

14. Huon vam, regn. 23.

Cyclus XXXIV. Annus anteChr. 717.

Armis tentavit ad obsequium reducere Regulos, sed frustrà.

Anno Cycli 9. Lunâ 7. totalis Eclipsis Solis.

Anno 11. Huon vam in conflictu à rebellium exercitu victus, accepto à tergo vulnere.

Anno 21. Huon vam moritur. Anno 22. succedit Chuam vam filius.

15. Chuam vam regn. 15.

Conjuratio detecta.

Anno 23. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Quen chu Colai operâ Rex *Ci* ad magnam potentiam excrescit.

Anno 36. Chuam vam moritur. Anno 37. succedit Li vam è *Ci* Regis familia, è stirpe Imperatoria.

16. Li vam, regn. 5.

Principis Regulorum titulus *Pa* assumitur à *Huon cum* regni *Ci* Regulo, deinde ab aliis. Post 100. annos hic titulus aboletur.

17. Hoei vam, regn. 52.

Anno 41. Li vam moritur. Anno 42. succedit Hoei vam filius, ardearum aucupio deditissimus.

Eodem anno Lunâ 3. Eclipsis Solis.

Tartari ultra *Xan si* fines debellantur.

Cladem accipit à Regulo regni *Ci*, qui & Regulorum Comitia celebrat tanquam caput ipsorum. Jurerando mutuam obstringunt fidem, hausto de more Galli occisi sanguine.

Anno 49. Lunâ 6. Eclipsis Solis.

Anno 50. Lunâ 12. Eclipsis Solis.

Anno 54. Lunâ 9. Eclipsis Solis.

Anno 58. Imp. 16. anno ante Christum 660. cœpit Japonia habere Reges. Hi usque ad annum hujus sæculi 1608. numerantur 108.

Cyclus XXXV. Annus anteChr. 657.

Anno Cycli 3. Lunâ 9. Eclipsis Solis.

Anno 6. Hoei vam moritur. Anno 7. succedit Siam vam filius natu major.

18. Siam vam, reg. 33.

Reguli Comitia frequentant: pristina Imperii nor-

ma

nia non nihil revocatur.

Anno 10. *Lunâ* 3. *Eclipsis Solis.*

Anno 13. *Lunâ* 5. *Eclipsis Solis.*

Anno 17. Imperator prælio victus à fratre *Xo tai*, fugit, sed à *Ven cum* Regulo restituitur, interfecto *Xo tai.*

Anno 32. *Lunâ* 2. *Eclipsis Solis.*

Anno 39. SIAM VAM moritur. Anno 40. succedit

19. KIM VAM, regn. 6. — KIM VAM filius, sapiens, charus omnibus.

Legati assistunt exequiis patris, sed absque solitis muneribus.

Anno 45. KIM VAM moritur. Anno 46. succedit

20. QUAM VAM, regn. 6. — QUAM VAM filius, patri per omnia similis.

Eodem anno Lunâ 6. *Eclipsis Solis.*

Anno 51. QUAM VAM moritur. Anno 52. succedit

21. TIM VAM, regn. 21. — TIM VAM frater, pacis studiosus.

Anno 54. mense 9. die 14. natus in prov. *Hu quam Lao kiun* auctor sectæ immortalium, quin & Epicuræ; Deum videtur agnovisse, sectarii ejus dogmata depravarunt, obiit æt. 84.

Anno 57. *Lunâ* 7. *Eclipsis totalis.*

CYCLUS XXXVI. Annus ante Chr. 597.

Anno Cycli 6. *Lunâ* 6. *Eclipsis Solis.*

Eodem anno ingens terræmotus.

Anno 12. TIM VAM moritur. Anno 13. succedit

22. KIEN VAM, regn. 14. — KIEN VAM filius.

Circa hæc tempora hæreses ortæ, *Yam* & *Me.* Hic docet omnes æqualiter amandos, nullo ne parentum quidem discrimine: *Yam* curam sui dumtaxat habendam, ne Regis quidem ratione habitâ.

Anno 23. *Lunâ* 6. *Eclipsis Solis.*

Anno 24. *Lunâ* 12. *Eclipsis Solis.*

Nankinensis regni in *Su cheu* initia.

Anno 26. KIEN VAM moritur. Anno 27. succedit

23. LIM VAM, regn. 27. — LIM VAM filius cum barbâ natus.

Multa inter Regulos bella & cædes.

Imperator prudentiâ & virtute pollens rectè administrat Imperium.

Anno 38. *Lunâ* 2. *Eclipsis Solis.*

Anno 40. *Lunâ* 8. *Eclipsis Solis.*

Anno 45. *Lunâ* 10. *Eclipsis Solis.*

Anno 47. Imperatoris verò 21. mense 11. die 4. nascitur in prov. *Xan tum Confucius* Princeps Philosophorum.

Anno 48. *Lunâ* 2. *Eclipsis Solis.*

Anno 49. *Lunâ* 7. *totalis Eclipsis Solis.*

Anno 50. moritur *Xo leam he* pater *Confucii*, Præfectus ditionis *Ceu.*

Anno 52. *Lunâ* 10. *Eclipsis Solis.*

Anno 53. LIM VAM moritur. Anno 54. succedit

24. KIM VAM, regn. 25. — KIM VAM filius.

CYCLUS XXXVII Annus ante Chr. 537.		*Anno Cycli 3. Lunâ 4. Eclipsis Solis.*
		Anno 11. Lunâ 6. Eclipsis Solis.
		Anno 13. Lunâ 6. Eclipsis Solis.
		Anno 17. Lunâ 7. Eclipsis Solis.
	Mem vam, regn. paucis mens. 25. KIM VAM, regn. 44.	Anno 18. KIM VAM moritur, succedit minimus filius *Mem vam*, sed mox occisus. Anno 19. succedit vi armorum KIM VAM filius secundus.
		Anno 20. Lunâ 5. Eclipsis Solis.
		Anno 27. Lunâ 12. Eclipsis Solis.
		Anno 33. Lunâ 3. Eclipsis Solis.
		Confucius discipulotum numerat tria millia, hos inter 72. selectiores, & hos inter decem selectissimos.
		Anno 38. *Confucius* Præfectum agit regni patrii *Lu*, reformat omnia juxta priscorum regulam.
		Anno 40. Lunâ 11. Eclipsis Solis.
		Anno 43. Lunâ 8. Eclipsis Solis.
		Inter Regulos R. *V* (modò *Nankim* australior) & R. *Yue* (modò *Chekiam*) ardet bellum: *V* Regulus occisus.
		Anno 52. à Regulo *Sum* extincta familia *çao*, quæ sub 25. Regulis steterat annis 636.
		An. 57. Unicornis in saltu regio apparet.
		Hîc terminat *Confucius* historiam bellorum inter Regulos per 200. an.
		Eodem anno 57. Lunâ 5. Eclipsis Solis.
		Anno 59. Imperatoris 41. Lun. 4. moritur *Confucius* Philosophus æt 73.
		Anno 60. à Regulo *Zu* extinguitur regnum & familia *Chin*, quæ numeravit 24. Principes per an. 645.
CYCLUS XXXVIII. Annus ante Chr. 477.	26. YUEN VAM, regn. 7.	Anno Cycli 2. KIM VAM moritur. Anno 3. succedit YUEN VAM filius, pius & charus.
		Proscribit Regem *Lu* ad Comitia venire detrectantem.
		A Regulo *Yue* extinguitur regnum *V*, quod sub 20. Regulis steterat 650. annis.
	27. CHIN TIM VAM, regn. 28.	Anno 9. YUEN VAM moritur. Anno 10. succedit CHIN TIM VAM filius, Princeps castus dictus, quòd mortuâ conjuge cœlebs manserit.
		Anno 31. à Regulo regni *Zu* extincta dynastiæ *çai*, quæ sub 25. Principibus steterat annis 676.
		Anno 35. totalis Eclipsis Solis sic ut stellæ apparerent.
	28. CAO VAM, regn. 15.	Anno 37. moritur CHIN TIM VAM tribus relictis filiis. Anno 24. succedit primogenitus *Ngan*, qui tertio mense à fratre *Su* occiditur, & hic quinto mense occiditur à fratre minore CAO VAM, qui succedit in Imperio.
		Fratrem alterum creat Dynastam in prov. *Ho nan*, nomen ei est *Huon cum*, cujus abnepos erit hujus familiæ *Cheu* postremus Imperator.
		Anno 43. Lunâ 6. Eclipsis Solis.
		Anno 45. Cometes apparet.
	29. GUEI LIE VAM, regn. 24.	Anno 52. CAO VAM moritur. Anno 53. succedit GUEI LIE VAM filius.
		Ab hoc tempore rursus bella inter Regulos per 300.

Cyclus xxxix. Annus ante Chr. 417.

ferè annos; *Chen que* dicta, id est, bellantia regna.
Hic & sequentes nomine tenus erant Imperatores, paulatim & majestate & terris exuti.
Anno Cycli 8. Eclipsis Solis.
Dicuntur 9. vasa Imperialia olim ab Y u primæ familiæ Conditore conflata spontè contremuisse.
Regni *Chao* Regulus bello victum Ducem *Chi siam* occidit, ejus cranium pro cyatho confici jubet.
Anno 16 Guei lie vam moritur. Anno 17. succedit

30. Ngan vam, regn. 26. Ngan vam filius.
Eodem anno 17. Eclipsis Solis.
Regulo regni *Guei* glorianti de regno suo naturâ munitissimo *Vki* Colaus respondit; firmitatem in virtute, non in præruptis saxis constituendam.
Anno 36. totalis Eclipsis Solis.
Anno 42. Ngan vam moritur.
Eodem an. 42. à tribus Regulis *Han, Chao, Quei* extincta dynastia *Cin*, quæ sub 38. Principibus steterat an. 741.

31. Lie vam, regn. 7. Anno 43. succedit Lie vam filius; huic potentissimus Regulus *Ci* solus defert obsequium clientelare.
Eodem anno à *Han* Regulo extinguitur regnum *Chim*, quod sub 23. Dynastis steterat annis 432.
Eodem anno 43. Eclipsis Solis.
Anno 46. nascitur *Memcius* Philosophus secundus.
Anno 49. Eclipsis Solis.

32. Hien vam, regn. 48. Anno 49. Lie vam moritur. Anno 49. succedit Hien vam frater minor. A nullo Regulorum ferè agnoscitur.
Anno 57. Cometes in Occidente.

Cyclus xl. Annus ante Chr. 357.

Hien vam cùm sciret vasa 9. Imperialia ambiri seu sacra Imperii pignora per 1970 annos conservata, jussit demergi in lacu *Su* profundissimo, unde nulla arte extrahi potuere.
Anno 22. *Memcius* ad Regem *Guei* pergit, & multò pòst ad *Ci* Regem, de rectà ubique Imperii administratione differens: numeravit 17. discipulos. Extant septem ejus libri morales.
Anno 37. Hien vam moritur. Anno 38. succedit

33. Xin cin vam, regn. 6. Xin cin vam filius, ignavus & socors.
Hiao cum Regulus regni *Cin* præclara administratione omnes excellit, qua ratione ad Imperium viam sternit.
Anno 42. *Cin* familiæ potentia adeò crevit, ut quinque Regulorum exercitus penitus deleverit.
Anno 43 Xin cin vam moritur. Anno 44. succedit

34. Nan vam, reg. 59. Nan vam filius, princeps probus & modestus.
Regni *Zu* Colaus *Kiue yen* vir rectus, invidiâ æmulorum dejectus, se in fluvium *Colo* præcipitat. Ejus desiderium produnt Sinenses, dum ludicris navigiis toto Imperio quotannis die 5. Lunæ 5. mersum quæritant.
Annis 53. & 55. Cometes.
Anno 57. totalis Eclipsis Solis.

CYCLUS XLI. Annus ante Chr. 297.

Anno Cycli 9. moritur *Memcius* secundus Philosophus, ætatis 84. hujus posteritas uti & *Confucii* usque hodie perseverat, gaudetque privilegiis regiis in aula.

Anno 12. à Regulis *Ci*, *Zu*, *Guei* extinguitur regnum *Sum*, quod sub 32. Dynastis steterat per annos 381.

Subactis variis regnis duo præcipua *Cin* & *Ci* inter se depugnant pro Imperio toto.

Chao siam Regulus regni *Cin* Imperatorio ritu sacrificat *Xam ti* seu Deo, quod idem est ac Imperium ambire.

A regni *Zu* Regulo extinguitur regnum *Lu*, quod sub 34. Regulis steterat. A *Cin* Regulo extinguitur regnum *Guei*, quod sub 37. Principibus steterat.

Cin Regulus duos potentissimos Reges occisis 60. millibus delet.

Anno 42. NAN VAM victus, se cum copiis dedit clientis in morem; in ordinem redactus, anno pòst in *Xen si* prov. obiit.

35. CHEU KIUN, regn. 7.

Anno 43. subrogatus CHEU KIUN *Cao vam* 31. Imperatoris ex fratre pronepos, exigui territorii dominus, qui re desperatâ se abdicat, & vitam privatam inglorius duxit. Cum hoc familia *Cheu* extincta.

Quarta familia.
1. CHUAM SIAM VAM, regn. 3.

Anno 49. CHUAM SIAM VAM filius *Hiao ven vam* (qui triduò dumtaxat imperitaverat) fundat familiam *Cin* dictam, quæ tenuit annos 43. sub 4. Imperatoribus.

Anno 50. *Eclipsis Solis.*

Anno 51. CHUAM SIAM VAM moritur 37. & ultimus familiæ *Cin*, & regni, quod sub Reguli titulo administraverat.

2. XI HOAM TI, regn. 37.

Anno 52. succedit XI HOAM TI filius adoptivus, duodecimo à conceptu mense natus, bellicosus, crudelis, moneri impatiens; unde 20. & ampliùs Magnates neci dedit.

Aulam in *Si ngan* Metrop. prov. *Xen si* constituit.

Principium anni statuit primam lunarem in Sagittario conjunctionem.

Titulum HOAM TI (qui hodieque viget) instituit, estque eadem vox quâ totius Monarchiæ fundator est usus, at non idem character; nam *Hoam* littera ibi *Flavum*, hîc verò *magnificum & augustum* significat.

CYCLUS XLII. Annus ante Chr. 237.

XI HOAM TI extinctis sex regnis & horum familiis *Han*, *Guei*, *Zu*, *Yen*, *Chao*, *Ci*, Dynastas omnes cum titulis abrogat. Ingentem classem *Bengalam* usque expedit, aliam classem cum trecentis puellis ad mare eoum mittit, ut medicinam immortalitatis reportent; tempestate dissipatur classis, aliis in alias insulas distractis. In 36. provincias Imperium distribuit; fundit ex ære 12. heroum statuas staturâ giganteâ, quarum singulæ 120. mille libris constant.

Anno Imperii 24. murum celeberrimum 400. & ultra leucarum extruit contra Tartarorum irruptiones.

Anno

Anno 25. libros omnes præter medicos & judiciarios cremari jubet. Anno 26. plurimos litteratos vivos sepeliri mandat.

Anno 28. Xi hoam ti lustrans Orientem moritur. A morte varia rursus regna insurgunt.

3. Ul xi, regn. 3. — Anno 29. succedit Ul xi filius secundus, cùm tamen pater primogenitum designasset, qui à fratre jussus sibi vitam adimere.

Lieu pam gregarius miles copias cogit. Physionomus Imperium ei prognosticatur, traditâ in conjugem filiâ tyrannicè postea imperaturâ.

4. Im vam, regn. 45. diebus. — Anno 31. Ul xi occiditur æt. 24. succedit Im vam è fratre nepos, qui occiso patricidâ post 45. dies victori se tradit *Lieu pam*, cum quo familia *Cin* extinguitur.

Quinta familia.

1. Cao zu, regn. 12. — Anno 32. Cao zu, aliàs *Lieu pam*, fundat quintam familiam *Han* dictam, quæ tenuit annis 426. sub 25. Imperatoribus. 17. præliis victus, tandem victor evasit.

Aulam habuit in *Xensi*, seu Occidente, 230. annis, sub 13. Impp. deinde transtulit in *Ho nan*, seu Orientem, per annos 196. sub 12 Impp.

Anno 34. Lunâ 10. aut 12. Eclipsis Solis.

Anno 39. Lunæ 6. die ultimo totalis Eclipsis Solis.

2. Hoei ti, regn. 7. — Anno 43. Cao zu moritur æt. 52. Anno 44. succedit Hoei ti filius, pius, pacificus, obediens, quod *Hiao* sonat. Matri regimen imprudens committit, quæ proximè per nefas imperat.

Anno 50. Lunâ 1. Eclipsis Solis.

Liu heu intrusa, regn. 8. — Eodem anno 50. Hoei ti moritur æt. 50. Anno 51. succedit contra jus regium Liu heu Physionomi filia, crudelis & versipellis. Consanguineos omnes dynastiis & præfecturis donat.

Anno 52. Lunâ 6. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 57. Lunâ 1. totalis Eclipsis Solis.

Anno 58. Liu heu moritur. Mox tota ejus familia in convivio ludo gladiatorio subornato funditus deletur.

3. Ven ti, regn. 23. — Anno 59. Ven ti filius Fundatoris è privato suo regno ad imperium evehitur.

Anno 60. Lunâ 11. die ult. Eclipsis Solis.

Cyclus XLIII. Annus ante Chr. 177.

Anno Cycli 1. Lunâ 10. die ult. Eclipsis Solis.

Ven ti frugalis ac modestus, victu, vestitu, strato humili contentus; in Gynecæo ad exemplum Reginæ nec acu pictis vestibus & humum verrentibus uti fas est. Cognomenta annis Imperii variis varia primus tribuit, qui mos hodieque viget. In publica calamitate de culpis suis commoneri vult.

In sacrificiis cœlo factis preces ac vota primò pro populi, deinde pro sua unius incolumitate fundit. Pium priscorum morem agri regiis manibus colendi renovat. Salem publici juris facit. Sub hoc duæ provinciæ *Quam tum* & *Quam si* ultrò se subjecere virtuti legibusque Sinicis, Papyrus item hoc tempore inventa. Mone-

tam cupream in solâ aulâ cudi solitam, ubique cudi permittit.

Anno 6 Cometes ab ortu.

Anno 18. Lunâ 4. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 21. Ven ti moritur æt. 46. Anno 22. succedit

4. Kim ti, regn. 17. — Kim ti filius, sincerus, clemens, mitigat suppliciorum acerbitatem. Primus filiam Tartaro in matrimonium tradit. E decimo hujus filio exurget 16. hujus familiæ Imperator. Tres Regulos debellat. Septem Regulorum exercitus uno conflictu vincit.

Anno 24. Cometes ab Occidente.

Anno 25. Lunâ 10. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 28. Lunâ 11. Eclipsis Solis.

Annis 29. & 36. terræmotus.

Anno 30. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Anno 32. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Anno 35. Lunâ 7. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 37. Kim ti moritur æt. 48. Anno 38. succedit

5. Vu ti, regn. 54. — Vu ti filius, bello & litteris clarus: fragmenta & reliquias incendii librorum undique colligi jubet, & in ordinem redigi quinque libros classicos. Immortalis vitæ potioni nimium credulus, serò pœnituit.

Tartaros multis cladibus quater afficit, ultra murum & desertum *Lop* arma proferens usque ad vicina Indiæ regna *Pegu*, Siamum, Cambojiam, Bengalam, &c. classes etiam ad insulas eoi maris. Vini fontes populo exhilarando erigi jubet: statuit ut Reguli inter filios æqualiter terras suas distribuerent; quòd si prole caruerint, ditiones Imperio restitui.

Filium Regis Tartarorum, qui in aulam venerat, stabuli Præfectum creat, deinde militiæ Ducem; nomine novo *Kin* illum impertit, quod nomen Tartari Orientalis familia Regia, quæ dum scribimus, Chinæ imperitat, conservat. Occidentalis barbari statuam ingentem auream offerunt Imperatori.

Anno 59. stella instar Solis apparet.

Anno 43. magnus Cometes ab ortu.

Cyclus XLIV. Annus ante Chr. 117. — Idem superstitionibus & spiritibus immortalibus mirè addictus, quibus proinde & templa erigit.

Magos qui eum dementarant, promiserantque uxorem sibi charissimam à morte videndam exhibere, elusus occidi jubet: alios qui philtris & maleficiis mulieres in amores illicitos provocabant, aulâ & Imperio exesse jussit.

Filium è concubina sibi præ cæteris charum, quòd 14. à conceptu mense natus esset, Imperatorem octennem designat, matre mori jussâ, ne, ut aiebat, impotentiâ muliebri perturbaretur rursus Imperium.

Annis 8. 9. 10. & 11. ingens sterilitas.

Anno 14. principium anni ad pristinam normam revocat, quæ hodieque perseverat, & Februario respondet.

	6. CHAO TI, regn. 13.	Anno 31. VU TI moritur æt. 71. Anno 32. succedit CHAO TI filius natu minor, super ætatem prudens, erga egentem populum munificus, tributa remittit, pacem cum Tartaris init, amnistiam more veteri indicit.
	7. SIVEN TI, regn. 25.	Anno 44. CHAO TI moritur æt. 22. Anno 45 succedit SIVEN TI nepos HIAO TI repudiato demortui patruo, quod crapulæ & veneri deditus esset, & ad suam dynastiam remisso. SIUEN TI Princeps placidæ indolis & piæ erga omnes, præcipuè pauperes. Bis à morte decretâ servatus à carceris custode, quem deinde è carcere ad solium revectus Regulum creat. Indiæ regna ab VU TI debellata rebellant: dissuadetur contra eos bellum velut res parvi momenti & populo onerosa. Anno 48. Lunâ 4. terræmotus.
CYCLUS XLV. Annus ante Chr. 57.		Tartarus Rex *Tan yu* legationem mittit, quâ se clientem agnoscit. *Anno Cycli 4. Lun. 4. Eclipsis Solis.*
	8. YUEN TI, regn. 16.	Anno 9. SIVEN TI moritur æt. 43. Anno 10. succedit YUEN TI filius, moderatus, frugalis: splendorem sumptusque immodicos resecat. Belli Duces amicitiæ jure violato occidunt duos Tartariæ Reges. Tartarus ultionem parat, sed datâ in uxorem è regio sanguine puellâ reconciliatur. *Anno 18. Lun. 6. die ult. Eclipsis Solis.* Anno 21. & 23. terræmotus. * *Anno 24. Lun. 6. die ult. Eclipsis Solis.* *Anno 26. Lun. 12. Eclipsis Solis & terræmotus.*
	9. CHIM TI, regn. 26.	* Anno 26. YUEN TI moritur æt. 43. Anno 27. succedit CHIM TI filius, Princeps veneri & vino deditus: repudiat Imperatricem, Comœdi filiâ saltatrice assumptâ. Monentes de lege regni violatâ necari jubet. *Leam* familiam è qua erat Regina mater, ad summas præfecturas evehit. Ab hac deinde secuta plurima in Imperio mala, & cædes innocentum. A *Tan yu* Rege Tartaro invisitur. *Anno 28. Lun. 12. Eclipsis Solis & terræmotus.* *Anno 30. Lun. 4. die ult. Eclipsis Solis.* *Anno 32. Lun. 8. Eclipsis Solis.* *Anno 34. Lun. 2. Eclipsis Solis.* *Anno 42. Lun. 9. die ult. Eclipsis Solis.* *Anno 44. Lun. 1. die ult. Eclipsis Solis.* *Anno 46. Cometes ad ortum.* Anno 51. CHIM TI derepente moritur æt. 45. nullo relicto hærede. *Eodem anno, terræmotus per 30. & amplius urbes.*
	10. HIAO NGAI TI, regn. 6.	Anno 52. succedit HIAO NGAI TI, id est, obediens & misericors, decessoris ex fratre nepos. Anno Imperii quinto vox insolita totâ aulâ personat. Excipitur Rex Tartarorum *Tan yu* regiâ pompâ,

		Anno 56. Lun. 1. die 1. Sol deficit.
		Anno 57. NGAI TI moritur Imperii anno ſexto, Lunâ 6. ætat. 25.
		Lun. 5. ejuſdem anni Solis Eclipſis.
		Eodem anno SALVATOR MUNDI Lunâ 11. quâ regnabat ſucceſſor dictus *Pacificus*, etſi more Sinico annus 6. totus attribuatur deceſſori.
	11. HIAO PIM TI, regn. 13.	Anno 58. ſuccedit HIAO PIM TI, id eſt obediens, pacificus, ex YUEN TI nepos novennis. Hic idem annus 58. hujus Cycli 45. primus eſt à Christo nato.

TABULA CHRONOLOGICA
Monarchiæ Sinicæ

JUXTA CYCLOS ANNORUM LX.

Ab anno poſt Chriſtum primo, uſque ad annum præſentis Sæculi 1683.

Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET *Belgâ, Soc. Jeſu, Sinenſis Miſſionis in Urbem Procuratore.*

Nunc primùm in lucem prodit è BIBLIOTHECA REGIA.

PARISIIS,

M. DC. LXXXVI.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO

Summatim exhibetur perpetua series Familiarum Imperialium.

NTEQUAM *Tabulam alteram Chronologicam Monarchiæ Sinicæ post Christum hîc subjiciam, juvat præmittere, & sub unum quasi aspectum Lectori offerre Imperialium Familiarum Monarchiæ tam quæ ante, quàm quæ post Christum floruere, quoddam summarium. Rectè notant Sinenses Interpretes, quòd sicut Elementis totique Mundo sublunari suæ sunt rerum temporumque vicissitudines, ita suis sint etiam regnis atque imperiis, adeoque familiis illis, penes quas sunt ipsa imperia, sic ut dum una occidat, oriantur aliæ; dum hæ vigent ac florent, marcescant illæ & consenescant, nec quidquam ferè constantius sit quàm ipsa rerum vicissitudo & inconstantia. Locupletissimæ veritatis hujus testis est Sinarum Monarchia.*

Primus itaque gentis Sinicæ Conditor Fo hi *vagos & agrestes homines ad quandam vitæ societatem primùm adduxit, mox etiam conjugiis blandè vinctos, ad humanitatem informare cœpit. A* Xin num *deinde agriculturam docti sunt, atque aliis vitæ tuendæ præsidiis muniti. Postea verò celebrem illum* Hoam ti, *à quo periodum sexaginta annorum orsi fuimus, & tres ejusdem successores (scilicet* Xao hao, Chuen hio, *&* Ti co) *duces & magistros nacti, ac cultioris vitæ rudimentis imbuti, adolevere paulatim in Regnum hoc & Imperium ultimi Orientis.*

Sex gentis Sinicæ Conditores ac Principes secuti sunt celeberrimi duo Imperatores iidem & Legislatores Yao *&* Xun. *Quod autem* Confucius *in libris suis, & qui huic proximus censetur, centum annorum intervallo,* Memcius, *horum duorum Principum mentionem potissimum faciant, non item sex præcedentium, non alia, ut opinor, causa fuit, quàm quòd ambo isti & Reges fuerint & Legislatores, quòd ab iisdem præcipui quique ritus civiles & institutiones politicæ sint profectæ. Horum verò duorum Imperatorum seu Legislatorum tempora annos 150. explent, qui si ad annos 587. præcedentium sex addantur, universim existent 737.*

Duos gentis Conditores & sex Imperatores secutæ sunt Imperiales Familiæ, penes quas ad hæc usque tempora suprema dignitas fuit, & monarchica Sinarum administratio. Universim duæ & viginti numerantur, novem scilicet majores, minores tredecim; si tamen his omnium postremam familiam, & quæ jam maximè adolescit, Orientalium dico Tartarorum, sub qua hæc scribimus, adjungamus.

Porro tres illæ Familiæ, quæ reliquas antecesserunt, tempore, famâ quoque & laudibus antecedunt; quippe morum integritate, pulcherrimis institutis, ad hæc clementiâ, æquitate & fide administrantium Rempublicam, *aliarum omnium verè principes. Has inter prima, quæ* Hia *dicitur, Imperatores 17. numerat, quæ per annos 458. imperium tenuere: altera* Xam *ac deinde* Yn *dicta, Imperatores 28. per annos 644. tertiam denique, quæ vulgò* Cheu *nominatur, Imperatores 35. per annos 873. rexerunt; vicitque hæc omnes & Principum numero, & annorum. Trium verò familiarum annos conficiunt 1975.*

Quæ tempore trium Familiarum gesta sunt, partim referuntur

feruntur in toto libro Xu kim *à variis illorum temporum Historiographis* Regiis, *partim in aliis haud minoris fidei libris classicis atque authenticis, quos ipsemet* Confucius *Philosophus singulari studio atque operâ collegit: multa quoque à* Tai su cum *commemorantur, qui plusquam duobus sæculis vixit ante* Confucium; *& à* Lao kiun, *qui coætaneus ejusdem fuit, tametsi senior: quin & Philosophus ipse sub vitæ exitum functus Historiographi munere, non pauca memoriæ posterorum prodit in eo libro qui* Chun cieu *dicitur; atque in libris Scientiæ Sinicæ, quos in lucem damus, multa quoque reperiuntur à* Confucio Memcio*que inspersa, quæ ad ætatem trium Familiarum spectant.*

Cæterùm familia Cheu *trium principum familiarum, uti jam diximus, postrema, uti fuit primis maximè temporibus florentissima, ita copiosiorem quoque scribendi materiam præbuit: annis tamen labentibus & ipsa labi cœpit, & fallentia rerum humanarum decreta paulatim experiri. Certè quo tempore Philosophus vivebat, multum jam de antiquis suis moribus, priscaque integritate & severitate amiserat. Laboravit ille quidem per annos complures, & incenso planè studio tam verbis quàm scriptis egit, ut auream illam Priscorum ætatem innocentiamque revocaret, sed nullo vel perexiguo certè quidem successu laboravit. Perierunt ergo tandem tres familiæ principes, postquam ex eis octoginta Imperatores per annos omnino 1975. Imperium Sinense tenuerunt, &, quæ humanæ conditionis infelicitas est, periit unà cum illis prisca fides, candor, innocentia: quin & hæreses ab ipso* Confucii *tempore invalescebant, nec multis post sæculis execrabilis idolorum pestis ab India invecta cultissimam gentem fœdis insanisque superstitionibus miserandum in modum contaminare cœpit. Et quamvis aliquæ familia-*

rum, quæ tres modò memoratas consecutæ sunt, impensè hoc egerunt, ut instituta Majorum ac disciplinam, pristinosque mores revocarent, nunquam tamen perficere potuerunt, ut non labes aliqua vitiatæ semel ætatis, & quasi rugosum quid ac senile persisteret, multumque priscæ integritatis atque severitatis (quemadmodum observant omnes) desideraretur. Est interim memoriâ sanè dignum quod Yam cie *gravissimus inter Sinas auctor animadvertit in Prologo suo, qui quidem omnibus omnino annalibus præscribi solet, ruinam scilicet trium familiarum tam illustrium ex tribus maximè pellicibus, quarum singulæ singulis familiis damno fuerint, extitisse. Quod tametsi non sine causa vir prudens animadverterit, aliam tamen quoque rem tertiæ huic familiæ damno fuisse atque exitio multi observarunt: quippe cùm Fundator illius* Vu vam, *Princeps militari gloriâ clarissimus, idemque mirificè liberalis erga suos, septuaginta* Regna *seu Dynastias, eoque amplius, eis qui bene de Imperio meriti fuerant, nec non consanguineis suis largitus fuisset, hæc munificentia cupiditati, sicut fit, ambitionique materiam præbuit, adeoque bellis sanè diuturnis ac luctuosis. Certè cùm procedente tempore octodecim majora* Regna *mutuis inter se bellis arderent, tandem imperante* Yeu vam, *qui duodecimus ex familia* Cheu *Imperium moderatus est, ad septem* Regnorum *Principes seu* Regulos *spes tota victoriæ bellique moles devenerat, sic prorsus ut septem postremi Imperatores præter augustum nomen Filii Cœli, sive cœlitùs dati, & sigillum, & novem vasa Imperialia, præter imagines denique & umbras imperii vix aliud quidquam retinerent: ei verò, qui postremus fuit omnium, ex amplissimo terrarum imperio nihil jam superesset præter exiguam septem oppidorum ditionem.*

Tribus ergo familiis Hia, Xam, Cheu, *quarta suc-*

cessit Cin *dicta, quæ postquam per annos omnino ducentos ac decem cum aliis sex Regnis pro suprema dignitate decertaverat, omnium tandem victrix votis suis amplissimoque Sinarum Imperio potita est: sed enim brevissimo potita tempore. Certè tertio post die quàm solium occupavit, in tumulum est illatus; filius exacto mox triennio, spe pariter ac vitâ spoliatus, secutus est patrem, & cum eo stirps omnis familiaque concidit. Usque adeo scilicet brevis & caduca fuit felicitas, imò spes mera felicitatis, ad quam ambitio tot annorum per tot cædes ac vulnera sibi viam fecerat. Quamvis autem qui deinde successit* Xi Hoam ti *dictus, atque omnium tandem victor nomen familiæ* Cin, *in quam aliena ex stirpe adoptatus fuerat, per annos 37. quibus imperavit, tutatus sit, atque usus consilio sanè perapposito Monarchiæ suæ non solùm conservandæ, sed etiam perpetuandæ, Regulos omnes factionum bellorumque duces in ordinem, Regna verò in Provincias redigeret; tandem tamen unà cum illo ipsum quoque nomen extinguitur: immortale quidem futurum apud posteros, nisi rerum suarum gloriam, quas utique gessit maximas, & muri propè immensi contra Tartaros extructi merita, inaudito quodam litterarum hominumque litteratorum odio, nec minùs tyrannide sævitiâque suâ fœdè commaculasset: qui adeò cùm se jam plurimis exosum esse cognosceret, insidias veritus ac vim suorum, non arma tantùm, sed æs omne ferrumque privatis ex ædibus jussit auferri. Verùm brevì didicit nequidquam iis tela adimi, quos odium & furor armat. Certè versâ tandem in furorem patientiâ, cannis igne duratis præustisque tyrannum aggressi, cum cæsis ac fugatis non semel exercitibus, nisi mortem natura prævenisset, imperio tandem ac vitâ exuissent. Dux autem facti, vir ignobilis è plebeiorum turba, cui* Lieu pam

nomen, qui indolem regiam toto corporis proceri habitu præferebat, mox Sinarum Dominus, atque Imperialis familiæ Han *vulgò nominatæ Conditor ac Princeps. Hæc autem multò quàm præcedens fortunatior, & ſago togâque nobilis, militarem gloriam ſic eſt ſectata, ut litteras haudquaquam aſpernaretur: harum itaque ſtudioſos, in quos familia præcedens ferro flammâque ſævierat, benignè complexa, tenues librorum reliquias, quorum infinita copia communi fuerat abſumpta incendio, ſollicitè collegit: fortunata hoc quoque nomine, quòd in medio fere illius curſu* SALVATOR MUNDI *naſci dignatus eſt; fortunata, inquam, tanta ſi bona noſſet; ſique homines ii, quos ad exquirendam veram Legem in Occidentem legaverat, ex Indiis doctrinam potiùs Thomæ Apoſtoli inibi tunc verſantis, quàm nefarias idoli* Fe *ſuperſtitiones in patriam ſuam reduces attuliſſent. Turbavit autem non mediocriter, & interrupit quodammodo proſperum familiæ hujus curſum per octennium Imperatrix una & Uſurpator quidam Imperii, qui familiæ ſuæ* Sin, *id eſt novæ, qualis revera erat, cognomentum indidit. Verùm quatuordecim poſt annis antiquata mox novitas fuit, ac familia* Han *curſum ſuum proſecuta, quinque & viginti Imperatores (non recenſitâ Imperatrice & Uſurpatore) per annos 426. numeravit. 230. quidem in Occidente* Xen ſi *ſub tredecim Principibus, & ſub duodecim in Oriente* Ho nan *per annos omnino 196. ſuis quoque Hiſtoriographis, qui quindecim numero fuerunt, illuſtris, & hos inter præcipuæ auctoritatis Præfecto* Su ma cien, (*floruit is 100. fere ante Chriſtum annis*) *qui hiſtoriam ſuam orditur ab* Hoam ti *Monarchiæ Sinicæ Conditore.*

Quæ huic deinde ſucceſſit Heu han, *ſive poſterior* Han *familia, idem nomen ſortita eſt, quia ex eadem ſtirpe,*

ſtirpe, quamvis remotiùs, oriunda. *Porro regnavit illa in provincia* Su chuen *per annos 44 nec niſi duo Imperatores pater & filius ſolium tenuere; ſi tamen ſolium tenuiſſe dici poſſunt, quando eodem tempore duæ aliæ præpotentes familiæ* Guei & V, *hæc in Auſtrali China, illa in Boreali nomen atque inſignia Imperatoris uſurpabant. Multa igitur bella per annos 40. & bellorum ſucceſſus varii, quos & octo ætatis illius Hiſtoriographi multis libris complexi ſunt, quoad tandem bellis pariter ac Triumviratui finem dedit ſeptimæ familiæ* Cin *Fundator. Hic autem rerum potitus aulam in Oriente conſtituit, unde eam deinde poſteri Principes in Occidentem tranſtulerunt. Sed hujus quoque familiæ non admodum diuturna felicitas fuit, quippe quæ 155. annorum ſpatio quindecim numero ſucceſſivè Principes numeravit, quatuor ſcilicet dum in Occidente aulam habuit per annos 52. undecim verò cùm in Oriente aulam tenuit per annos 103. Nimirum hac tempeſtate tota bellis civilibus ardebat China, Regnis omnino ſexdecim inter ſe commiſſis: quò minùs eſt mirandum, quinque familias, quæ deinde ſcenarum propè ritu aliæ alias conſecutæ ſunt, tam brevi tempore conſtitiſſe.* U tai, *ſeu quinque familiæ, dicebantur; item* Nan pe chao, *quæ voces Auſtralem Borealemque Dominationem ſonant. At verò ſub his familiis tam in Auſtro quàm in Septentrione modò hæc, modò illa Regna ſupremum ſibi jus atque imperium vindicarunt, ambitione ſcilicet per fas nefaſque aditum ſibi parante ad ſolium. Quid multa? Fuit tempus, cùm novem ſimul nomine tenus Imperatores videret China. Quinque porro familiarum in Auſtro regnantium ſunt hæc nomina,* Sum, Ci, Leam, Chin, Suy. Sum *igitur nomen octavæ fuit familiæ, & per annos 59. ſub octo Imperatoribus ſtetit. Nona* Ci, *quam per annos 23.*

H

Imperatores quinque tenuerunt. Decimam Leam *nominavere; hæc, per annos 55. quatuor Imperatores Sinensibus dedit. Undecima* Chin *est dicta, ex qua, 32. quibus stetit annis, quinque Imperatores prodierunt. Tres denique ex duodecima, cui &* Suy *nomen: fuit hæc autem totius Imperii domina, sed brevi temporis spatio, ut quæ post novem ac viginti annos finem accepit. Itaque si nos annorum Principumque numerum, qui ad quinque familias pertinent, summatim colligamus, comperiemus Imperatores quatuor & viginti, per annos 196. in Austro imperitasse, quando interim in Septentrione tres familiæ* Guei, Cheu & Ci *per annos 170. imperitabant. Historiographi interim ætatis illius decem extitere.*

Excepit hanc Imperialium scenarum varietatem stabilior aliquantò familia Tam *vulgò nominata, si tamen in humanis rebus quidquam dici potest stabile. Fuit illa domus, cæteras inter, rerum gestarum gloriâ perillustris ac felix, verâ etiam gloriâ summâque felicitate longè omnes superatura, si beatissimam sortem, quæ ipsis nascentis exordiis divinitus oblata fuit, tueri voluisset: ipsa nimirum est, cui septuaginta duo Præcones Evangelici à Judææ finibus profecti, veræ sapientiæ lumen attulerunt: quo tametsi per annos circiter ducentos gaudere visa est, tandem tamen magis amavit ipsa spissas Atheorum suorum atque idololatriæ imprimis tenebras, quàm lucem Christianæ veritatis. Annis autem stetit 289. Imperatores viginti recensuit: in his excludimus Imperatricem unicam, quæ Imperium, à quo per leges excludebatur, per vim & nefas usurpavit.*

Post hæc civilia rursum bella, novique Regnorum *ortus & occasus. Quinque rursus familiis* Heu u tai *dictis, jus Imperii vi & armis sibi vindicantibus, Colai ferè vel armorum Duces erant quicumque ad imperium adspira-*

bant ; cùmque totius imperii administratio ex nimiâ Imperatorum indulgentia & facilitate penes eos esset : ad hæc, opes, arma, militumque & eorum quos ad dignitates evexerant favor, viam panderent, promptissimè scilicet capessebat ambitio quod totis votis expetebat : sed enim cùm paria essent multorum vota, Martisque rota nunc hos evehentis, nunc illos, & mox etiam pro sua levitate, quâ unâ constans est, deprimentis quos evexerat ; sic prorsus, ut trium & quinquaginta annorum spatio China duodecim viderit Imperatores ; quodque multò fuit mirabilius, quinque Domorum Imperialium ortus pariter atque occasus. Harum porro singulis proprium nomen regni seu ditionis, quam Conditor suus antè obtinuerat, inditum de more fuit, unâ tamen adscitâ Heu *litterâ, quæ posteriores esse significaret ; ejusdem quippe nominis familiæ itidem rerum potitæ fuerant.*

Ne quid autem deesset ad publicas imperii calamitates, per eadem fere tempora Regulorum alii in Australi, alii in Boreali China inter se mutuò dimicabant, quoad unius tandem familiæ (Sum *nomen fuit*) *victrix ambitio ambitiosis aliarum studiis atque contentionibus finem attulit. Hæc ordine decima-nona per annos 319. octodecim Imperatores Sinis dedit ; plures etiam datura, si placuisset uti probis rerum suarum Administris, & Martis armorumque studia cum studiis litterarum, quibus impensissimè favebat, prudenter conjungere : sed enim dum his totam se tradit, illorum propè oblita, factum est ut pacificam Sinarum Palladem armata Tartarorum invaderet ; & qui utriusque præsidio imperium ac libertatem tueri poterant, alterius neglectu in servitutem devenirent. Servitutis ac ruinæ principium à Sinis fuit, si tamen par est Sinas dicere, qui soli ex Sinis omnibus abhorrentes à litteris, & venationis armorumque studiis de-*

diti, Tartari veriùs censeri poterant: Barbari certè quidem vulgò censebantur, ac terras Leao tum *dictas ipsi Tartariæ Orientali finitimas incolebant, vicinis suis robore militari, morumque ferocitate perquam similes. Hi ergo sive Præfectorum injuriis (uti fit) lacessiti, sive aliis de causis sumptis armis rebellionem movent; nec morâ, jam non cives, sed hostes rapinis grassantur ac cædibus, finitimas quasque ditiones infesti populantur: obrui opprimique poterant solis litteratorum calamis, si quantum his litterarum erat, tantum fuisset animorum: sed enim qui otio, qui umbræ & solis Musarum cantibus assueverant, solo propè armorum strepitu lituorumque cantu exanimati sunt. Quid hîc ageret Sinarum Imperator? erat is octavus ordine,* Hoei çum *ei nomen, barbaros ope barbarorum domiturus Tartaros Orientales invitat, lupos, scilicet imprudens, ut canes abigat. Advolant Tartari, feritur fœdus, arma cum Sinis sociant, rebelles domant; sed his domitis, imperii quoque societatem petunt, quæ ubi negatur, bellum denunciant, geruntque eo successu, ut Imperatore totâque aulâ in Australem Chinam migrare coactâ, ipsi provincialium Borealium jam domini non dubitarint imperii jus atque titulum sibi vindicare: quò magis fuit mirandum, posteros tanto majorum suorum malo nihilo cautiores factos, nostris rursum temporibus in eundem errorem atque eandem calamitatem lapsos fuisse. Per annos igitur 150. Principes novem ex illa Tartariæ Orientalis gente Chinæ Borealis Imperatores appellari se voluerunt, Australis etiam Chinæ futuri domini, nisi per eadem fere tempora multò numerosior ipsis fortiorque Tartarus Occidentalis spes conceptas & victoriarum cursum intercidisset. Hunc Sinarum Imperator contra Orientalem invitarat concitaratque: adest alacer, usurpatorem Tartarum feliciter tandem debellat,*

bellat, ac procul è China ejicit, gratulantibus scilicet triumphantibusque Sinis, quando ecce quod his sui quondam hostes vaticinati fuerant, victor Tartarus stipendium militiæ suæ præmiumque sanè magnum poscens, & armatis, ut aiunt, precibus Septentrionem totum vindicat sibi; nec contentus hac quamvis immensâ propè ditione Barbarus, ex ambitioso cupidoque socio apertus jam hostis, cum milite exercitatissimo atque armis vincere assuetis, in Meridionales opulentasque Sinarum venit Provincias, & spem non inanem imperii totius. Ab ortu igitur & occasu perpetuis hostium irruptionibus ac latrociniis exhaustum & labefactatum Imperium tandem ruinam fecit: unum hoc acerbi casus solamen à litteris suis ferens, quod cum superioribus quinque familiis unus duntaxat Scriptor obtigisset, ipsius res gestæ per duos & sexaginta Historiographos, ut jam de veterum librorum Interpretibus non agam, posterorum memoriæ commendatæ fuerint.

Victrix ergo quæ ad occasum degit Tartaria, quæ familiæ suæ Yuen *nomen dedit, per annos novem & octoginta Sinis dominata est, cùm totidem ferè annos in expeditione sua consumpsisset; quod nulli quidem mirandum videri debet: fuit enim luctandum illi non tam cum Sinis quàm cum affinibus cognatisque Tartaris, qui, uti modò narrabam, Pekinensem Provinciam bellicosam imprimis, armis ac ditione obtinebant: cùm autem rara sit gratia fratrum quoque, ne dicam affinium; tum quidem maximè, cùm de corona sceptroque agitur, adspirantibus eodem & his pariter & illis, bello tandem vicère qui opibus numeroque vincebant Occidentales Tartari. Prodierunt Imperatores novem ex hac Tartarorum familia, quam adeo non sunt aversati Sinæ, ut fidem candoremque gentis experti mirè etiam charam habuerint; jamque etiam desiderium illius non rarò prodant, hoc quidem*

tempore, quo Orientali Tartaro parere coguntur. Usque adeo scilicet tolerabile redditur vel ipsis servire Tartaris, si modò fides & clementia regnarit. Cœlum interim Sinense ac solum multò fuit apud victores inclementius, quàm hi erga victos erant: plerisque certè Principum (si primum ac postremum excipias) brevis admodum dignitatis ac vitæ usura fuit. Nimirum extra silvas suas ac nives ægrè gens ista vel in deliciis vitam trahit, nisi revera dicamus, idcirco brevem fuisse, quòd in deliciis eam ducerent. Hoc quidem certum pœnis istis Asiaticis suam hìc quoque fuisse Campaniam, & deliciis tandem fractos ac voluptatibus perdidisse militares spiritus, Martiumque robur, quo pauci multis Sinarum quondam pares erant. Ab his ergo quamvis imbellibus facilè potuerunt vinci atque opprimi, præsertim cùm libertatis amor vires animosque subderet, nec ipsi virtute bellica jam vincerent, à quibus numero longè vincebantur. Incrementa porro decrementaque rei Tartaricæ octo ætatis illius Historiographi conscripsere; ad quos è sequenti familia nonus accessit, qui unus belli pacisque res omnes ducentis ac decem voluminibus est complexus: hos autem decimum quoque his jungimus, Marcum Paulum Venetum, expeditionis Tartaricæ spectatorem & socium, qui multum dedit lucis rerum Sinicarum studiosis.

Is interim qui Tartaros è China pepulit infimæ conditionis homo, de famulo sacrificulorum latronum dux, ad extremum maximorum Imperator exercituum Chinæque Dominus evasit. Ab hoc fundata Mim *familia, quæ per sexdecim deinde Principes, ducentorum septuaginta sex annorum spatio feliciter est propagata. Ab ea redactum divisumque Imperium in tredecim Provincias, & binas Provincias aulicas* Pe Kim *in Septentrione, & in Austro* Nan Kim *: ab hoc Monarchia firmissimè sta-*

bilita, Regulis Dynastisque omnibus nihil præter titulum censumque titulo dignum relinquens. Verumtamen quæ humanæ felicitatis est inconstantia, hæc quoque Monarchia, quâ nihil stabilius esse videbatur, nihilque florentius, aliquando corruit: latronum civiumque beneficio caput extulerat, latronum civiumque incuriâ depressa fuit atque extincta; quippe dum robur omne militiæ Sinis procul ad Imperii & Tartariæ fines occupatur, seditiosorum perditorumque hominum manus in ipsis Regni visceribus numero viribusque paulatim aucta, tandem eluvionis instar Boreales aliquot Provincias occupavit; inde grassari barbarum in morem incendiis, rapinis, cædibus: jamque adeo Pekinensem aulam crudeliter atque avarè diripere, ipsomet Imperatore sibi ultro consciscente necem, quo se crudelitati suorum graviorique probro eriperet: quorum omnium factus certior, qui tunc regio exercitui summa cum potestate imperabat, in ultionem tanti sceleris exardescens, & pœnas utique justissimas de perduellibus illis sumpturus, repente cum Orientali Tartaro, quocum tunc maximè bellum gerebatur, pacem init, jamque adeo in ultionis quoque & belli contra latronem societatem vocat. Adfuerunt mox alacres Tartari; itur in latrones, fugantur, cæduntur, Tartaris non minùs famâ & terrore nominis sui, quàm manu ferroque pugnantibus: & hi quidem jam ovantes, maximis onusti spoliis revertebantur, atque ut Sinæ autumabant, in Tartariam suam; cùm ecce non ultra Pekinum progressi, suum esse scilicet Sinarum Imperium, nec uno tantùm titulo, declarant. Quid plura? paucorum annorum spatio, vi, metu, dolo, virtute, nec non Sinensium discordiâ perfidiâque Provinciæ subactæ omnes, extincta funditus Mim *familia.*

Successit igitur clausura nobis Imperiale agmen nova Tartarorum Orientalium familia Cim *dicta, cujus qui-*

dem imperantis anno quadrageſimo, noſtrate verò Orbis Chriſtiani 1683. quo hæc ſcribimus, imperante Cam hi, *qui ſecundus è gente Tartarica vigeſimum-ſecundum jam annum Tartaricum pariter & Sinenſe moderatur Imperium.*

Atque hæc demum eſt ſeries Familiarum Principum Sinicæ Monarchiæ; quas ut ego ſummatim offeram: fuerunt illæ quidem duæ ſupra viginti, Imperatores verò omnium, annumeratis octo primis gentis Principibus, univerſim ducenti triginta quinque, omiſſis ſcilicet iis qui quòd brevi tempore vixerunt, vel aliis de cauſis, in ſerie non ponuntur. Perſtitit autem Monarchia in Familiis Imperialibus per annos 3898. ad quos additis 737. annis, quibus octo primi gentis Principes vixiſſe perhibentur, conficientur à primo anno Fo hi *ad hunc Salutis humanæ 1683. incluſivè, anni 4635. ex his ſubtrahe annos 255. quibus duo Conditores* Fo hi *&* Xin num *regnarunt, reſidui erunt 4380. qui conficiunt Cyclos ſexaginta annorum omnino tres & ſeptuaginta.*

TABULA NUMERICA XXII. FAMILIARUM
Imperialium, Imperatorum, Annorum.

Familiæ.		*Impp.*	*Anni.*	*Familiæ.*		*Impp.*	*Anni.*
I.	Hia.	17.	458.	XII.	Suy.	3.	29.
II.	Xam.	28.	644.	XIII.	Tam.	20.	289.
III.	Cheu.	35.	873.	XIV.	Heu leam.	2.	16.
IV.	Cin.	3.	43.	XV.	Heu tam.	4.	13.
V.	Han.	27.	426.	XVI.	Heu cin.	2.	11.
VI.	Heu han.	2.	44.	XVII.	Heu han.	2.	4.
VII.	Cin.	15.	155.	XVIII.	Heu cheu.	3.	9.
VIII.	Sum.	7.	59.	XIX.	Sum.	18.	319.
IX.	Ci.	5.	23.	XX.	Yuen.	9.	89.
X.	Leam.	4.	55.	XXI.	Mim.	21.	276.
XI.	Chin.	5.	32.	XXII.	Cim.	2.	40.

TABULA

TABULA
CHRONOLOGICA
Monarchiæ Sinicæ
POST CHRISTUM
juxta Cyclos annorum LX.

CYCLUS XLV. Annus 58. post Chr. primus.	11. HIAO PIM TI regn. 5. annis.	 NNO Cycli 58. & primo à Christo nato succedit in Imperium HIAO PIM TI, hoc est, obediens pacificus, è quinta *Han* familiâ numero undecimus, ex octavi Imperatoris YUEN TI stirpe nepos novennis. Avia Imperatrix committit imprudens totum regimen Colao *Vam mam*, vafro, ambitioso, crudeli. Hic sublato æmulo solus rerum potitur: 117. suæ factionis Dynastas creat: nomine Imperatoris cœlo solenni ritu sacrificat: fictis prodigiis id agit, ut credatur à cœlo missus.
CYCLUS XLVI. Annus post Chr. quartus.	12. JU ÇU YM regn. 3. *Vam mam* regn. 14.	Anno Cycli 2. HIAO PIM TI veneno perimitur à *Vam mam*, qui simulatè vota offert & vitam cœlo devovet pro Principis salute. Anno 3. à *Vam mam* substituitur JU ÇU YM biennis infans, è stirpe septimi Imp. SIUEN TI. Anno 5. JU ÇU YM Imperio exuitur à *Vam mam*, qui anno 6. depositâ jam larvâ palam Imperium usurpat, & Imperator proclamatur. Plurima renovat: nomen familiæ suæ indit *Sin*, id est, novum, quod 14. annis duravit. In novem provincias Imperium dividit, & in regiones 125. in quibus urbes 2203. Dynastas creat 796. Toparchas 1551.

Anno 13. *Lunâ* 7. *die ult. Eclipsis Solis.*
Anno 16. *Cometes.*

Varii conflantur exercitus confœderatorum, qui *Che muy* dicti, quòd minio tinctis superciliis à reliquis distinguerentur, alii exercitus à duobus fratribus *Lieu sieu* & *Lieu ym* è *Han* familia oriundi. Hinc varia & cruenta bella.

Anno 19. locustarum tanta copia, ut solem obducerent: hinc fames ingens, adeoque hîc plerumque ansa rebellionum & latrociniorum.

Anno 20. cæso exercitu, aulâ direptâ & incensâ, occiditur *Vam mam*, corpus in frusta discerptum & sale condîtum, caput in foro suspensum populi telis configitur. Subrogatur eodem anno à victore exercitu

13. HOAI YAM VAM regn. 2.

HOAI YAM VAM, è quarti Imp. KIM TI stirpe oriundus.

Anno 21. HOAI YAM VAM, quòd luxui deditus, ab exercitu rejicitur, subrogato *Vam lam*, qui se filium noni Imp. CHIM TI esse mentiebatur; sed pauló pôst detectâ fraude obtruncatus.

14. QUAM VU TI regn. 39.

Anno 22. succedit QUAM VU TI (aliàs *Lieu sieu*) è decimo filio KIM TI quarti Imperatoris oriundus

Aulam ex Occidente *Xen si* in Orientem transfert *Seu lo yam* urbem provinciæ *Ho nan*. Hinc deinceps Orientalis *Han* familia nominatur. Princeps bello & pace clarissimus, ruri educatus, & plebis labores expertus, ejus misereri novit; comis, liberalis, & amans litteratorum, quos undique accersitos evehit. Corporis habitus vulgaris: lustrans Imperium in natali solo cum popularibus agricolis epulatur. Piscatori *Nien quam* sodali olim suo ad se accersito obviam procedit, primas defert, & in eodem secum strato cubare jubet, ubi noctem pristinæ vitæ res commemorando traducunt. Sub noctem semel à venatione redux Regiæ portas occlusas offendit, vigilum Præfectus aperiri vetat; quare ad aliam pergens admittitur: postridie eum, à quo admissus erat, uno dignitatis gradu dejectum plectit, auget alterum.

Annos 12. impendit rebellibus domandis, & pacando Imperio. Rubris tincti superciliis copias suas in 30. cuneos seu 300. millia dividunt. Sibi eligunt in Imperatorem *Puon çu* è familiâ *Han*, ad bubulci sortem redactum, qui victus ultrò se dedens, & vitâ & dynastiâ à victore donatus.

Dux belli *Ma yuen* Cochinchinæ rebelles domat, deinde in prælio contra boreales barbaros occumbit.

Anno 24. *Lun.* 3. *die ult. Eclipsis Solis: item anno* 27. *Lun.* 9. *die ult.*

Anno Cycli 28. *Imperii verò* 7. *Lun.* 3. *die ultimo memorabilis Eclipsis totalis*, cujus occasione vetat in codicillis imposterum uti nomine *Xim*, id est sanctus. Cùm dicant annales Eclipsim prævenisse tempus; an fuerit

ea, quæ in morte Christi contigit, Astronomis examinandum relinquitur.

Anno 37. *Lun.* 3. *Eclipsis Solis, item anno* 38. *Lun.* 2. *die ult. item* 43. *Lun.* 5. *item* 46. *Lun.* 1. *die ult.* 51. *Lun.* 2. *item* 52. *Lun.* 5. *die ult. &* 53. *Lun.* 11. *die ult.*

15. MIM TI regn. 18. — Anno 54. QUAM VU TI moritur æt. 61. Anno 55. succedit MIM TI filius ex decem: Princeps prudens, sagax, clemens. Academiam instituit in ipsa Regia pro filiis optimatum etiam barbarorum, quorum exercitationibus interest. Heroës bello & pace claros pingi jubet, & in aula appendi. Visitat ædes *Confucii* Philosophi. Imperatrix (filia memorati Ducis *Ma yuen*) modestiæ speculum fuit in Gynecæo, vestibus acu pictis constanter abstinet.

Anno 57. *Lun.* 8. *Eclipsis Solis.*

Crebras eluviones fluvii *Hoam ho* operâ centum mille hominum objectis per mille stadia aggeribus coërcet.

CYCLUS XLVII. Annus post Chr. 64. — Anno Cycli 2. occasione somnii, quo oblata fuerat species aurata viri gigantæi, & memor dicti, ut putatur, à *Confucio* prolati, *in Occidente existit sanctus*, quæri jubet Imperator per suos legatos veram legem ex Indiis: at enim idoli *Fœ* pestifera secta cum metempsychosi (proh dolor!) invecta est anno imperii sui 8. Lun. 10. (quâ & Sol defecit) anno post Christum 65. Dirè exagitant hoc factum scriptores omnes.

Anno 7. *Lun.* 10. *die ult. & anno* 10. *Lun.* 5. *die ult. Eclipses Solis.*

1. CHAM TI regn. 13. — Anno 12. MIM TI moritur æt. 48. Anno 13. succedit CHAM TI filius, probus & sapiens, pacis amans & litterarum: vectigalia moderatur, magistratibus suis elegantiorum vestium usum interdicit, veterum parsimoniam imitandam dictitans.

Anno eodem 13. *terræmotus Lun.* 8. *Cometes, anno* 14. *sterilitas. Lun.* 12. *Cometes.*

Anno 17. *Lun.* 2. *Eclipsis Solis, item* 18. *Lun.* 6. *die ult. item* 24. *Lun.* 8. *die ult.*

17. HO TI regn. 17. — Anno 25. CHAM TI moritur æt. 31. Anno 26. succedit HO TI filius & decennis, sub tutela Imperatricis.

Anno 27. *Lun.* 2. *Eclipsis Solis.*

Anno 28. *Pan chao* Dux celeberrimus jus Impetii clientelare profert longissimè cum victore exercitu terrestri 200. dierum itinere, 50. amplius regna missis obsidibus clientelam profitentur: ad 40. millia stadiorum usque *Ta çin*, id est Judæam, refertur progressus; 30. anni circiter in his expeditionibus insumpti.

Anno 29. *Lun.* 6. *Eclipsis Solis.*

Anno Imperii 14. conjugem repudiat suspectam insidiarum, hæc mœrore contabescit, *Tem yu* Ducis neptem Reginam creat, modestiæ speculum, litterarum

imprimis perita: ab ei gratulantibus nil munerum accipit præter penicillos, & novum papyri genus tunc inventum.

Ho ti primus Eunuchos publicis muneribus admovet, à quibus postmodum crebrò perturbatum Imperium, creatis etiam ex eorum numero Dynastis ac Regulis à sequenti Imperatore.

Anno 32. *Lun.* 4. *Eclipsis Solis, item* 34. *Lun.* 3. *item* 37. *Lun.* 7. *item* 40. *Lun.* 4.

Anno 42. Ho ti moritur æt. 27. Anno 43. succedit Xam ti, secundus filiolus 100. dierum, qui mox moritur.

18. Xam ti regn. 1.

19. Ngan ti regn. 19.

Anno 44. succedit Ngan ti nepos Cham ti. Tredecennis loco Regina mater Imperium administrat, sed ultra tempus: in publica sterilitate adit ipsa per se carceres. Imperium ne mole sua viribusque fatigetur, arctioribus finibus circumscribitur, multarum gentium & Principum clientelis renuntiatis.

Per hæc tempora grassatur insignis pyrata *Cham pe lu*, qui post quinquennium obtruncatur.

Eodem anno 44. *Lun.* 3. *Eclipsis Solis.*

Ngan ti concubinam unam Imperatricem creat; hæc sterilis cùm esset, alterius concubinæ filium (clam veneno sublatâ matre) sibi vendicat.

Singulis propè annis terræmotus; maximè terribilis fuit decimus quintus, qui anno Imperii 8. Lunâ 2. contigit, quando tellus hiatum fecit longum stadiis 182. latum 56. (13. stadia Sinica leucam Germanicam conflant) Amnistia toto Imperio indicitur, missis de more ad singulas provincias legatis Regiis.

Anno 46. *&* 17. *sequentibus annis terræmotus, fames, inundationes.*

Anno 48. *Lun.* 1. *Sol deficit, Anno* 51. *Lun.* 3. *anno* 52. *Lun.* 9. *die ult. & anno* 56. *Lun.* 12. *totalis Eclipsis.*

Cycli XLVIII. Annus post Chr. 124.

20. Xun ti regn. 19.

Anno Cycli 1. *Lun.* 9. *die ult. Eclipsis Solis.*

Anno 2. Ngan ti lustrans Imperium moritur, æt. 32. Anno 3. succedit Xun ti filius.

Imperatrici mortuæ, quòd sciret ab eâ veneno sublatam matrem, vetuit justa fieri.

Alios atque alios Barbaros domat.

Anno 4. *Lun.* 7. *Eclipsis Solis.*

Sancit, ut nemo gerendo Magistratu adhibeatur ante quadragesimum ætatis annum, nisi virtus ætatem superet. Nutricem suam titulo donat heroïnæ, & sigillo more Sinis usitato: sed postmodum eidem veneficii convictæ cum infamiæ notâ sigillum cum titulis eripitur.

Anno 8. *Lun.* 4. *in vico regiæ suburbano terra hiavit cubitis* 850. *in longum in terra* Leam cheu.

Anno 9. latronum cunei 49. urbes Australes vastant Duce *Ma mien*, qui post 12. annos Imperatoris nomen

nomen usurpabit, & proximo pòst anno occidendus.

Anno 12. Lun. 18. mense intercalari Eclipsis Solis, item an. 15. Lun. 12. & an. 17. Lun. 2. die ult.

Anno 18. terra centies octogies concutitur.

Bis Amnistia indicitur.

21. CHUM TI regn. 1.

Anno 21. XUN TI moritur æt. 32. Anno 22. succedit CHUM TI biennis filius, qui Lunâ primâ moritur.

22. CHE TI regn. 1.

Anno 23. succedit CHE TI octennis, è stirpe CHAM TI, prudens suprà ætatem. Visit gymnasium, in quo supra 30. millia Scholasticorum.

Cùm in conventu publico fratrem Imperatricis *Leam ki* torvè intuens mussitabundus diceret, *ò ferocem hominem!* ab eo mox veneno sublatus est Lunâ 6.

23. HUON TI regn. 21.

Anno 24. succedit HUON TI frater natu major.

Eodem anno 24. Lun. 1. & anno 26. Lun. 4. die ult. Eclipses Solis.

Sub hoc Imperatore venales fiunt magistratus, & sub hujus successore etiam dynastiæ: sectæ *Lao kiun* & Eunuchis impensiùs favet: multi litterati muneribus quoque invitati venire detrectant. *Leam ki* ad summa evehitur; ejus uxor titulo heroïnæ & duarum urbium censu, seu 500. aureorum millibus donatur. Anni Kalendis de more Regem veneraturus, cùm contra leges accinctus gladio curiam introïisset, gladio per vim mox erepto, veniam tamen tanti criminis impetrat; non multò pòst omnibus exosus, repente ab Eunuchorum turbâ cinctus, desperatâ fugâ, cum uxore sibi manus infert. Amici & propinqui ejus suprà 300. magistratu privantur; tanta vis opum ejus fisco ad dicta, ut mediam partem vectigalium æquaret.

Amnistiâ indictâ *Puon* Præfectus in carcerem innocens detrusus cùm vincti solverentur, solvi renuit: *nam si exiero*, inquit, *ubique circumferam culpæ infamiam, & vivens ero malus Præfectus, & moriens malus dæmon.*

Anno 28. & 32. tam horrenda extitit fames, ut carne humana homines vescerentur.

Anno 29. Lun. 7. anno 31. Lun. 9. anno 34. Lun. 4. intercalari, die ult. & anno 42. Lun. 1. die ult. Eclipses Solis.

Anno 43. Croceus fluvius semper turbidus, limpidissimis fluxit aquis, quod illis mali ominis instar est.

Anno 44. Lun. 5. die ult. Eclipsis Solis.

Eodem Anno 44. HUON TI moritur æt. 36. sine prole, cùmtamen suprà sex mille concubinas numeraret.

24. LIM TI regn. 22.

Anno 45. succedit LIM TI è stirpe CHAM TI. Studiosissimus Eunuchorum, moneri impatiens, avarus, jocis deditus: nundinas domesticas instituit, gaudens audire concubinas inter se licitantes & jurgantes. Ipse in rheda quam asinis jungit, obit palatia & gynecæa, unde equi asinis viliores extiterunt, orbe Sinico ad exemplum Regis se componente. Unâ re laudandus, quod Regum documenta quinque libris classicis con-

tenta marmori insculpi, & præ foribus Academiæ erigi jusserit.

Conjuratio contra Eunuchos detegitur. 100. Senatores occiduntur, & ex aliis Præfectis 700.

Emergunt novi latronum cunei à flavo pileo dicti ducibus tribus fratribus *Cham* dictis è sectâ *Lao kiun*: potu lustralis aquæ veneficiis infectæ morbis medentur. Per octo provincias serpit malum, donec duo fratres in prælio victi 80. millibus partim ferro partim flumine pereuntibus, & altero prælio 100. millibus partim cæsis, partim captis, tertius demum frater in obsidione moritur.

Anno 46. Lun. 10. die ult. anno 48. Lun. 3. anno 50. Lun. 12. die ult. anno 54. Lun. 10. anno 55. Lun. 2. & anno 58. Lun. 9. Eclipses Solis.

Cyclus XLIX. Annus post Chr. 184.

Post 80. prælia tandem domiri Barbari ductore *Tuon kium*, de quo memoratur, quòd in decennali expeditione numquam culcitrâ ad somnum fuerit usus.

Anno hujus 21. sanguis pluit in Palatio.

Anno 3. lun. 5. die ult. Eclipsis Solis.

Anno Cycli 5. rursùm emergunt rebellium cunei à flavo pileo dicti.

Anno 6. Lim ti moritur æt. 34. hærede necdum nominato.

Eodem anno 6. lun. 4. Eclipsis Solis.

25. Hien ti regn. 31.

Anno 7. succedit Hien ti filius secundus novennis, fratre *Pien ti* natu majore post menses aliquot abdicato.

Hebes & segnis: hinc bella tam externa quàm intestina. Imperii in tres ac deinde in 4. partes & capita divisio hinc cœpit. Orientalis China penè tota conspirat contra *Tum cho* Imperatoriæ militiæ ductorem. Hic occiso Hien ti & fratre ejus natu majore, aulam in Occidentem *Xen si* tranfert, incenso priùs Palatio, & è Regum sepulchris effossis thesauris; verùm anno sequenti trucidatur, & cadaver in foro cum plausu & ludibrio populi suspenditur.

Ejusdem tricies auri millia, argenti 90. millia fisco addicta. Sub hoc nova secta vulgò *Mi kiao*, sic dicta ab orizâ, cujus certa mensura exigebatur ab iis, quorum morbos magicis carminibus curabant.

Recrudescit flavorum pileorum rebellio, 300. militum millia numerantur: paulatim deleti à *çao çao* invasore Imperii: ab hujus deinde filio *çao poi*, anno Cycli 37. è solio dejectus Imperator, & Dynasta *Xan yam* creatus, quatuordecim post annis inglorius obiit ætatis 54.

Anno 11. lun. 6. die ult. & anno 17. lun. 9. Eclipses Solis.

Annis 21. 23. & 24. Cometes.

Anno 25. lun. 10. anno 27. lun. 2. anno 29. lun. 6. die ult. & anno 36. lun. 2. die ult. Eclipses Solis.

Sexta familia. 1. CHAO LIE VAM regn. 3.	Anno 38. succedit CHAO LIE VAM (aliàs *Lieu pi*) ex quarti Imper. KIM TI stirpe: fundat familiam Imperialem *Heu han*, id est, posteriorem, *Han* dictam: hæc sub duobus Principibus stetit annis 44. Vir erat procero admodum corpore, magnanimus, parcus verborum, in omni eventu sui similis: morti jam proximus, *Quisquis*, inquit, *quinquagenarius moritur, non habet cur de vitæ brevitate expostulet cum cælo; quantò minùs ego quinquagenario major.* Inde filium Imperii hæredem Colao suo *Co leam* commendans, *Si consiliis tuis*, inquit, *non acquiescit filius meus, eum de solio dejice, & tu ipse regna.* Mox conversus ad filium; *Macte animo*, inquit, *fili mi, peccatum quamvis leve tibi videatur, cave commiseris: quod rectum est, quamvis exile videatur, cave neglexeris. Sola virtus mortales subjugat. Noli modicam virtutem meam imitari. In uno* Co leam *patrem invenies.* *Anno 39. lun. 11. die ult. Eclipsis Solis.*
2. HEU TI regn. 41.	Anno 40. CHAO LIE VAM moritur æt. 63. Anno 41. succedit HEU TI filius, paternæ laudis, quamdiu *Co leam* vixit, æmulus. In Occidente aulam habuit *Chim tu* metropolim prov. *Su chuen*. Triarchia tunc erat in Septentrione familiæ *Guei*. In Austro familia *V* aulam tenuit in *Kien cam* metropoli, (dein *Nan kim*, nunc *Kiam nhim* dictâ) hæc 4. Reges tenuit per annos 59. donec à familiâ *Cin* extincta. Familia verò *Guei* borealis & duabus reliquis potentior, Reges per annos 46. numeravit, & extincta à *Sum chao* belli duce, à cujus filio familia sequens *Cin* sumet exordium. *Cham fi* & *Quan yu* sub HEU TI duces belli strenuissimi in prælio occumbunt. Post aliquot secula *Quan yu* in idolorum numerum adoptatus, uti *Mars* Sinicus adoratur. Laudatur *Co leam*, quòd acceptâ sæpius clade à Rege boreali *Guei*, suos tamen tam ordinatè nosset reducere, ut non videretur victus esse. Rex borealis cum maximo exercitu Meridiem petit, æmulos Reges *Han* & *V* confœderatos debellaturus, sed ubi ad ripam magni fluminis *Kiam* tumescentes undas conspicatus, *Ah ideo*, inquit, *cælum hos limites statuit, ut mortalium cupiditatem limitaret!* quare damnato belli consilio Boream repetit. *Anno 41. lun. 11. die ult. Eclipsis Solis, item anno 48. lun. 11. die ult. item anno 50. lun. 5. intercalari, item anno 6. lun. 5. totalis Eclipsis.*
CYCLUS L. Annus post Chr. 244.	*Anno Cycli 1. lun. 4. Eclipsis Solis, item anno 4. lun. 2.* *Sum chao* Regis *Guei* cliens & copiarum ductor rebellat; in dominum suum arma movet cum successu. Filius HEU TI Imperatoris desperatâ salute Imperii, *Moriamur*, inquit, *ô Pater, gloriosè in bello, ut patres nostros videamus.* Detrectat prælium pater, quare filius in funebri majorum aulâ, occisâ priùs uxore se perimit.

Anno 17. *lun.* 1. *Eclipsis Solis.*

Anno Imperii sui 40. Cycli hujus vigesimo, cæso exercitu & direptâ aulâ Heu ti dedit se victori, à quo creatur Dynasta *Ngan lo*, ubi privatus post septennium moritur æt. 65.

Septima familia. 1. Xi çu vu ti reg. 25.

Anno Cycli 21. Xi çu vu ti belli Ducis *Sum chao* filius fundat familiam *Cin* dictam (sed diverso ab quartâ familiâ *Cin* & charactere & accentu.) Habuit hæc quindecim Imperatores per annos 155. Aulam in *Lo yam* urbe prov. *Ho nan* constituit ad Occidentem. Princeps magnanimus, sagax, verique amans.

Hac familiâ imperante 18. Reguli inter se pro Imperio decertant: Meridionales plerumque à Borealibus victi, quos & fœdus cum Tartaris & nativum robur armabat.

Anno 23. *lun.* 6. *die ult. Eclipsis Solis.*

Anno 25. *lun.* 7. *ingens numerus stellarum cum fragore versus Occidentem ruit, & ut pluvia dissolvitur.*

Pacato Septentrione Imperator cum 200. millibus Regis *V* Australem regionem aggreditur, spatiosum flumen *Kiam* catenis quæ verubus ferreis connexæ spatiosum *Kiam* flumen jungebant, perruptis, regia *Nan kim* invaditur. Rex portis egressus victori se dedit, à quo ditionis *Vam* dominus creatur.

Anno Imperii 17. totius Imperii jam dominus milites & arma improvidus dimittit, otio interim & luxui indulgens, cum gregibus feminarum hortos suos curru obiens, quem oves trahebant.

Anno 28. *lun.* 10. *Eclipsis Solis, item anno* 31. *lun.* 1. & 3. *item anno* 34. *lun.* 1. *item anno* 40. *lun.* 3. *item anno* 42. *lun.* 8.

Anno 45. Xi çu vu ti moritur æt. 55. relictâ prole numerosissimâ, post hujus obitum novæ rebelliones & bella.

2. Hoei ti regn. 17.

Anno 46. succedit Hoei ti primogenitus, stupidus & hebes. Initio operâ quatuor optimatum satis feliciter rexit; postmodum ex occasione secundæ Reginæ, quæ primam ejecerat, & unicum ejus filium veneno sustulerat, occisis ejusdem fautoribus, multa prælia & cædes consecutæ: occisâ secundâ Reginâ & ejus factionis sociis fugit Imperator. Regulus regni *Ci* victoriis tumidus Imperium affectans in prælio occiditur. Alter Regulus è familiâ *Han* in Septentrione rebellans decimo post anno extinguitur. Alter in Occidentali prov. *Su chuen* regium usurpat titulum.

Invaluit hoc tempore nova secta ex *Lao kiun* orta, dicitur *Vu guei kiao*. Doctrina de nihilo & inani: Sectatores statum quemdam quietis immotæ affectant, quo functiones animæ velut in extasi ad tempus suspendantur.

Anno 56. *lun.* 11. *Eclipsis Solis, item anno* 57. *lun.* 4. *item anno* 54. *lun.* 8. *intercalari.*

Anno

CYCLUS LI. Annus post Chr. 304.		*Anno 3. lun. 1. Eclipsis Solis.*
	3. HOAI TI regn. 6.	Eodem anno 3. HOEI TI veneno sublatus moritur absque liberis, æt. 48. Anno 4. succedit HOAI TI vigesimusquintus filius Conditoris à primoribus electus. Speciem præbet boni Principis.
		Regulus *Lieu yuen* occiso fratre, affectat Imperium, & biennio pòst moritur: hujus filius *Lieu çum* aulâ captâ filium Imperatoris interficit, & dein patrem ipsum, quem priùs jusserat servili habitu in convivio ministrare.
		Anno 5. lun. 1. & anno 9. lun. 2. Eclipses Solis.
	4. MIN TI regn. 4.	Anno 10. HOAI TI occisus æt. 30. Anno 11. succedit MINTI nepos conditoris, à primoribus electus; anno 13. aulâ direptâ se dedit *Lieu yao* victori, à quo creatur Dynasta in *Xan si.*
		Anno 13. lun. 6. eclipsis Solis.
	5. YUEN TI regn. 6.	Anno 14. MIN TI à Regulo *Han* occisus æt. 48. succedit YUEN TI conditoris nepos, gravis, modestus, sapientum fautor. Cùm trium Imperatorum Colaum *Vam tao* in eodem secum subsellio sedere vellet, hic modestè recusans, *Si sol*, inquit, *se demittat ad inferiora quæ collustrat, jam hæc non habebunt quod suspiciant.* Aulam ex Occidente in Orientem seu *Nan kim* transfert. Hinc Orientalis *Cin* familia dicta.
		Anno 15. lun. 4. Eclipsis Solis.
	6. MIM TI regn. 3.	Anno 19. YUEN TI mœrore confectus moritur ætat. 46. Anno 20. succedit MIM TI filius decessoris.
	7. CHIM TI regn. 17.	Anno 22. MIM TI moritur æt. 27. Anno 2[illegible] succedit CHIM TI filius; pro quinquenni puero Regina mater regit. Quidam Reguli inter se pro Imperio decertant.
		Anno 22. lun. 11. anno 24. lun. 5. anno 28. lun. 3. & anno 32. lun. 10. Eclipses Solis.
		Anno 33. Cometes, & anno 38. lun. 2. Eclipsis Solis.
	8. CAM TI regn. 2.	Anno 39. CHIM TI moritur æt. 21. Anno 40. succedit CAM TI frater.
	9. MO TI regn. 17.	Anno 41. CAM TI moritur Anno 42. succedit MO TI primogenitus; biennis tutelæ Imperatricis committitur; adolescens virtute & prudentiâ, & suorum consiliis aliquas provincias recuperat.
		A *Huon ven* Imperialium copiarum ductore borealis aula familiæ *Han* rebellis diripitur & incenditur. Varia inter Regulos bella.
		Anno 43. lun. 4. anno 48. lun. 1. anno 53. lun. 10. Eclipses Solis, item anno 57. lun. 8. totalis eclipsis.
	10. NGAI TI regn. 4.	Anno 58. MO TI moritur æt. 19. Anno 59. succedit NGAI TI, CHIM TI septimi Imperatoris filius, ab Imperii primoribus electus.
CYCLUS LII. Annus post Chr. 364.	11. TI YE regn. 5.	Anno 2. NGAI TI moritur ætatis anno 25. Anno 3. succedit TI YE frater minor, à primoribus electus.
		Anno 5. lun. 3. & anno 7. lun. 7. eclipses Solis.

M

Colaus *Huon ven* prælio vincit Regulum *Yen* in Septentrione; sed hic auctus copiis Reguli *Cin* aggreditur *Huon cum*, cæditque ad 30. millia.

Anno 7. TI YE à Colao *Huon ven* dejectus è solio, creatusque Dominus arcis *Hai si*, ubi 15. post annis

12. KIEN VEN TI regn. 2. moritur æt. 43. Anno 8. succedit KIEN VEN TI filius minor YUEN TI quinti Imperatoris, à primoribus electus.

Anno 9. KIEN VEN TI moritur ætat. 53. Anno 10.

13. VU TI regn. 24. succedit VU TI filius.

Fu kien Borealis Imperator meditatur Austrum bello petere; dissuadetur, quòd familia *Cin* ex cœli mandato imperet, neque ità peccavit ut ejusdem gratiam amisisset. Spretis consiliis cum 600. equitum millibus, peditum 270. millibus Austrum petiisse scribitur, 700, & stadia agmine perpetuo occupasse. Imperator Australis priusquam tota vis hostium conflueret, repente cum selectioribus aliquot millibus ex 80. quos habebat millibus armatorum castra aggreditur tantâ vi & fortitudine, & panico terrore correptos hostes adeo fregit, ut ex tanto exercitu vix 30. millia evaserint. Postmodum à ductoribus suis metipse *Fu kien* Imperator debellatur, capitur, ac tandem captus in fano proximo strangulatur.

Alia deinde ex aliis regna in Septentrione rebellant. Imperator Australis vino luxuique se dedit, omnia facturus ditionis suæ, si victoriam prosequi voluisset.

Anno 12. lun. 10. anno 18. lun. 6. anno 21. lun. 10. & anno 28. lun. 5. Eclipses Solis.

Anno Imperii 20. Cometes apparet, ei propinat alter belli Imperator Borealis, ut omen sinistrum à se avertat.

Anno 33. VU TI clam suffocatus in lecto moritur. Ansam dedit jocus quidam, quo secundæ Reginæ 30. annos agenti sibi vetulam videri dixisset.

14. NGAN TI regn. 22. Anno 34. succedit NGAN TI filius hebes & obtusus.

Rebellant regna tam minora quàm majora omninò septem.

Topo quei Reguli regni *Tai* post sextam stirpem abolitam nepos residuus debellat funditus Regem regni *Yen* Borealis, direptâ aulâ ubi familiæ suæ per annos 149. sub 13. Principibus duraturæ nova rursus fundamenta jacit.

Lieu yu è circumforaneo calceorum venditore miles, dein Dux belli, multis clarus victoriis gradum sibi sternit ad Imperium, mox futurus sequentis familiæ conditor.

Anno 37. lun. 6 anno 40. lun. 4. anno 44. lun. 7. anno 51. lun. 9. & anno 54. lun. 1. Eclipses Solis.

Anno 55. NGAN TI à *Lieu yu* occiditur æt. 37. *quo anno Cometes.*

15. CUM TI regn. 2. Anno 56. substituitur CUM TI decessoris frater uterinus.

Eodem anno 56. lun. 11. Eclipsis Solis.

Anno 58. CUM TI suffocatus æt. 37. familia *Cin* extinguitur. Eundem annum sibi attribuit regicida *Cao çu vu ti.*

Octava familia.
1. CAO ÇU VU TI regn. 2.

CAO ÇU VU TI (alias *Lieu yu*) octavæ familiæ *Sum* fundator, quæ sub 8. Principibus stetit annis 59. è gregario milite Dux, ac dein Imperator, proceritate, & formâ corporis Imperio dignâ, magnanimus & gravis, in vestitu & epulis moderatus, aulam habuit *Nankim* è quâ erat oriundus.

Imperiales quinque familiæ quæ ordine sequuntur, dicuntur *V tai.* Fuit autem per hæc tempora diarchia seu duumviratus dictus *Nan pe chao*, hoc est Australe & Boreale Imperium.

2. XAO TI regn. 1.

Anno 59. moritur CAO ÇU VU TI æt. 67. Anno 60 succedit XAO TI, aliàs *Im yam vam* dictus primogenitus decessoris, jocis & oblectamentis immodicè deditus.

CYCLUS LIII. Annus post Chr. 424.

Anno 1. XAO TI è solio dejectus à Colao *Tan tao ci*, ac paulò pòst occisus æt. 18.

3. VEN TI regn. 30.

Eundem annum sibi vindicat successor VEN TI filius natu tertius conditoris.

VEN TI Princeps pius, rectus, modestus, at Bonziorum fautor. Publicos magistratus ultra sexennium prorogari vetat. Arma movet in Borealem Imperatorem, cui 16. Dynastiæ se subjecerant: primo prælio vincitur, at deinde triginta præliis victor duce *Tan tao ci* Colao: at hic in præmium mortem tulit, ob nimiam potentiam suspectus: quo audito, Boreales animos rursum & arma movent. Non uno prælio victi Australes. Anno Imperii 26. tanta utrimque cædes extitit, ut campi sanguine stagnarent, avesque aliò migrarent. *Tai vu ti* Borealis Imperator jubet omnes Bonzios regnorum suorum interfici, fanis idolisque cremari jussis, quod aliàs deinde non semel factitatum.

Anno Cycli 4. *Lun.* 6. *anno* 12. *Lun.* 1. *anno* 15. *Lun.* 11. *anno* 17. *Lun.* 4. *& anno* 23. *Lun.* 6. *Eclipses Solis.*

4. VU TI regn. 11.

Anno 30. VEN TI à primogenito suo occiditur æt. 47. Anno 31. succedit VU TI filius natu tertius, occiso fratre primogenito & parricidâ. Princeps litteratus, equitandi & sagittandi peritus imprimis, adeoque venationi immodicè deditus; prodigus tamen & oris soluti, nec suos, ut par erat, tractans.

Anno 31. *Lun.* 7. *Eclipsis Solis, item anno* 38. *Lun.* 9.

5. FI TI regn. 1.
6. MIM TI regn. 8.

Anno 41. VU TI moritur æt. 35. Anno 42. succedit FI TI filius natu major, moxque ob crudelem indolem quam fœdavit innocentium sanguine, occiditur. Succedit MIM TI undecimus filius VEN TI, ingenii ferocis. Tredecim juvenes regios, fratrum suorum filios (fuerunt ei 28.) jubet interfici: ipse liberis carens, certos homines ad pellices suas submittit, quæ si masculum pa-

riant, matre interemptâ, sterili Imperatrici educandum tradit.

Anno Imperii 3. memorandam cladem accipit.

Promovet *Siao tao chim* ad primam dignitatem, hic per duplex regicidium ad proximæ familiæ solium viam sternet.

Anno 46. Lun. 10. Eclipsis Solis.

7. ÇAM NGU VAM regn. 4.

Anno 49. MIM TI moritur æt. 34. Anno 50. succedit ÇAM NGU VAM filius primogenitus, immorigerus. Imperator Borealis à justitia laudatus, quòd carceri mancipatos diù retineret, ut longâ pœnitudine ducti ad frugem redirent.

Eodem anno 50. Lun. 12. Eclipsis Solis.

8. XUN TI regn. 2.

Anno 54. ÇAM NGU VAM occisus anno æt. 15. à *Siao tao chim*. Anno 55. succedit XUN TI filius tertius MIM TI.

Eodem anno 55. Lun. 9. Eclipsis Solis.

Nona familia. 1. CAO TI regn. 4.

Anno 56. XUN TI à *Siao tao chim* perfidè obtruncatus æt. 14. Anno 57. succedit CAO TI duplex regicida, Colai *Siao ho* ex stirpe vigesimaquarta nepos: familiam *Ci* fundat, quæ sub quinque Imperatoribus tenuit annos 23. Aula *Nan kim*. Princeps litteris quàm bello clarior, dicere solebat, si per decem annos gubernaret, se effecturum, ut idem esset auri quod glebæ pretium: indutus aliquando vestem fulgentem auro & rari pretii lapillis, repente jussit omnes comminui, dicens, ex illis morbum gigni cupiditatis insaturatæ.

2. VU TI regn. [illegible]1.

Anno 59. CAO TI moritur æt. 54. Anno 60. succedit VU TI filius natu maximus. Magistratus non nisi ad triennium vult prorogari: connubia vetat inter ejusdem cognominis familias, juxta priscorum leges.

CYCLUS LIV. Annus post Chr. 484.

Fan chin conatur persuadere mero casu fortuitoque omnia agi, animam item cum corpore interire, nec quidquam post hanc vitam superesse. Fuit qui novam & impiam sectam scripto refelleret.

Siao yen bello & pace clarus, Colaus creatur: usurpabit proximè Imperium.

Borealis Imp. translaturus aulam in *Lo yam* prov. *Ho nan*, cùm suos abhorrere sciret, expeditionem fingit in Austrum, quò florem Imperii cum exercitu ducit. Transeundum erat per *Lo yam*, percunctatur ibi suos malint-ne belli aleam tentare, an ibi sedem figere; at memores cladium præteritarum, volentes ac læti sua castra in aulam commutarunt.

3. MIM TI regn. 5.

Anno 10. VU TI obiit æt. 45. Anno 11. succedit MIM TI frater conditoris. Hujus fidei ac tutelæ binos suos filiolos commiserat conditor: at *Mim ti* ambos in Imperio ad breve tempus collocatos intra quadrimestre è medio sustulit.

In Septentrione alta pax. Borealis Imperator adeò litteris deditus, ut sive equitans, sive vectus rhedâ,

nunquam

nunquam libros è manu dimitteret.

Anno 11. *Lun.* 5. *Eclipsis Solis.*

Anno 15. MIN TI obiit ætat. 40. Anno 16. succedit

4. HOEN HEU regn. 2. HOEN HEU filius decessoris tertius, crudelis & lascivus, monitorum impatiens, Eunuchorum fautor. *Siao yen* Colaus & unà Regulus regni *Leam* aulam *Nan kim* invadit: ejicitur Imperator. Incenso palatio novum extruit longè magnificentissimum, sic ut pavimentum auratis floribus insterneretur.

Anno 17. HOEN HEU occiditur æt. 19. à Colao *Siao yen*, cujus fratrem HOEN HEU priùs occiderat.

5. HO TI regn. 1. Anno 18. succedit HO TI frater, à *Siao yen* positus in solio, & mox depositus, ac dein occisus æt. 15.

Nona familia *Ci* extinguitur.

Decima familia. CAO ÇU VU TI regn. 48. Anno 19. succedit CAO ÇU VU TI (aliàs *Siao yen*) duorum Impp. & sex Regulorum parricida: fundat decimam familiam *Leam*, quæ sub quatuor Regibus tenuit annos 55. Fuit hic ex pervetusta familia *Siao ho* oriundus. Princeps impigerrimus, negotia per se omnia expedit, excultus disciplinis propè omnibus, etiam militari, adeò parcus, ut eodem lectulo & pileo ad triennium usus scribatur; cæterùm Pythagoricis Bonziorum somniis adeò addictus, ut abjectis curis publicis ipse factus sit Bonzius. Edicto vetuit mactari boves & oves tam in sacrificiis quàm civilibus oblationibus, victimarum loco farinam offerri jubet.

Anno Imperii sui 15. obsidet urbem *Xeu yam* provinciæ *Xan si*. Decennio tenuit obsidio, quo tempore aliquot centum hominum millia partim aquis, partim fame & ferro periere. Sub hoc corruit Imperium Boreale *Guei* dictum, quod annis 149. sub 13. Regulis steterat, atque in duos dein divisum dominos, duplex quoque nomen sortitur Orientalis & Occidentalis, quæ deinde ad Reges transiit regnorum *Ci* & *Cheu*. Imperatrix Borealis *Hu* dicta Monasterium mille Bonziorum, quale Sina haud unquam vidit, extruit cum turri 180. orgyarum altitudine. *Yam nhim* seu æternæ pacis speciosum nomen cœnobio inditum.

Anno Imperii 26. se venundans idolo *Fe* in mancipium, relictâ aulâ, in fano Bonziorum degit, raso capite & vili habitu, solisque herbis & orizâ contentus, donec à primoribus mille myriadibus nummorum cupreorum redemptus, ad aulam reluctans reducitur, ubi quoque Bonziorum lege rituque degit; erant tum 13. fanorum millia in Imperio.

Colaus *Kien quen* cùm servire nollet usurpatori, spontaneâ fame (non infrequenti apud Sinas lethi genere) se necat. Re cognitâ Imperator: *A cælo*, inquit, *mihi venit, non à Dynastis Imperium, quorsum perimit se miser?* Cùm non auderet criminum noxios ad mortem damnare, hac spe impunitatis passim aucta latrocinia & cædes.

N

Heu kim hujus cliens & Regulus *Ho nan* rebellat. *Nan kim* invaditur. Ipse Imperator captus & productus in conspectum victoris, nullum turbati animi signum dedit. Rebellis autem, quamvis ferocis ingenii, hic tamen non sustinens vel intueri os Imperatoris & domini sui, adeò commotus est animo, ut sudor ei ex vultu manaret. *Ah*, inquiens, *quàm difficile est collatæ à cœlo majestati resistere!* Tandem non ausus senem perimere, jussit, quæ ad victum petebat, parcè malignèque suppeditari.

Celebratur pietas adolescentis *Kie fuen* 15. annos nati, erga patrem capitis damnatum ob enormia crimina in magistratu suo patrata: re cognitâ puer principem adit, & pro vitâ patris suam offert: multis tentata pueri pietas fuit, an sponte, an aliorum impulsu, seriòne, an speciè tenus id faceret. Ubi pietas diù explorata constitit, huic donatur vita patris, ipsique filio eximii cujusdam honoris donatur insigne: at ille constanter recusans, *Absit*, inquit, *ut ego id geram, quod rei quondam patris assiduè memoriam renovet.*

Anno 23. *Lun.* 3. *Eclipsis Solis, item anno* 33. *Lun.* 2. *item anno* 39. *Lun* 5. *totalis, item anno* 40. *Lun.* 11.

Anno 47. *Lun.* 9. *Cometes.*

Anno 51. *Lun.* 4. *& anno* 57. *Lun.* 5. *intercalari Eclipses Solis.*

CYCLUS LV. Annus post Chr. 544.

Anno Cycli 4. *Lun.* 1. *Eclipsis Solis.*

Anno 6. CAO ÇU VU TI flagitans pauxillum mellis, quo oris amaritudini mederetur, cùm id negatum fuisset, repente moritur anno æt. 86.

2. KIEN VENTI regn. 2.

Anno 7. KIEN VENTI succedit, filius natu tertius, captus, & anno 8. occisus æt. 49. ab eodem *Heu kim*, qui titulum Imperatoris sibi vindicat, mox cum vitâ amittendum.

3. YUEN TI reg. 3.

Anno 9. succedit YUEN TI septimus filius conditoris. Stultè improbèque addictus sectæ *Lao kiun*. Colaus & Regulus R. *Chin*, *Pa sien* dictus, invasorem *Heu kim* deleto exercitu capit, & capite truncari jubet. Mox etiam rebellans, *Nan kim* aulam obsidet. Imperator muros urbis armatus circumit. Re tandem desperatâ ensem diffringit pretiosissimum, & Bibliothecam 140. millium voluminum concremari imperat, dicens: *Ars omnis proh! interiit tam militaris quàm litteraria.* Urbe captâ, vectus equo albo habituque vulgari victori se dedit, à quo anno 11. occiditur æt. 47.

4. KIM TI reg. 2.

Anno interim 12. substituitur KIM TI nonus filius decessoris.

Anno 13. KIM TI occiditur ætat. 16. & cum eo familia *Leam* extinguitur. Borealis *Cheu* Imperator idola omnia & fana cremari jubet.

Undecima familia. 1. CAO ÇU VU TI regn. 3.

Anno 14. CAO ÇU VU TI (aliàs *Chin pa sien*, regicida, undecimam familiam *Chin* fundat, quæ quinque

Principes tenuit per annos 33. Fuit is è ſtirpe Ducis *Chin xe* ſub *Han* quintâ familiâ bello inclyti oriundus. Litterarum & Bonziorum amans.

Anno 16. CAO ÇU VU TI moritur æt. 59.

Eodem anno 16. Lun. 5. Eclipſis Solis.

2. VEN TI reg. 7. — Anno 17. ſuccedit VEN TI frater, qui diù privatus vixerat, ſubditorum amans, quorum lites per ſe decidit. Sæpe noctu obit ac luſtrat palatium. In aula noctium horas & quadrantes diſtingui jubet tympanorum pulſu, qui mos toto imperio hodieque obſervatur. Fratrem Regulum *Ngan Chim* imperii hæredem declarare ſtatuit, quòd filius imbecillior eſſet. Reſiſtente Colao & Senatu, ab incepto deſtitit. Borealis *Cheu* Imperator renovat priſcum morem, quo viri grandes natu ac benè meriti alebantur expenſis regiis in domiciliis ad id deſtinatis.

Anno 20. Lun. 3. & anno 23. Lun. 1. Eclipſes Solis.

Anno 23. moritur VEN TI æt. 45.

3. LIM HAY VAM, aliàs *Fi ti.* regn. 2. — Anno 24. ſuccedit LIM HAY VAM filius deceſſoris, à Regulo *Ngan chim* depoſitus.

Anno 25. LIM HAY VAM moritur ætat. 19.

4. SIUEN TI regn. 14. — Anno 26. ſuccedit per vim SIUEN TI Conditoris ex fratre nepos, naturâ feſtivus & hilaris. Muſices imprimis & pacis, & ſapientum ſtudioſus. *Chin tao* clientum unus pretioſa munera offert Imperatori; at hic, ut ſpes ejus ambitioſas eluderet, palam & coram ſe cremari jubet omnia.

Borealis Imperator Colaum creat *Yam kien*, cujus filio filiam ſuam nuptui dat; Colaus dein auctus dynaſtiâ regni *Suy*, imperium brevì invadet.

Anno 27. lun. 10. anno 31. lun. 2. anno 34. lun. 11. die ult. & anno 37. lun. 10. Eclipſes Solis.

Anno 39. SIUEN TI moritur æt. 42.

5. CHAM CHIM CUM, aliàs *Heu chu.* regn. 7. — Anno 40. ſuccedit CHAM CHIM CUM filius deceſſoris, Baccho & veneri jocíſque immodicè indulget. *Yam kien* in Septentrione Imperatoris titulum uſurpat. Cum 500. millibus Auſtrum petit, fluvium *Kiam* impunè trajicit, aulam occupat. Ipſe Auſtralis Imperator ſe in in puteum præcipitat, unde vivus extractus.

Anno 46. CHAM CHIM CUM è ſolio dejicitur, & 24. poſt annis privatus moritur æt. 52.

Duodecima familia.

Anno 42. Lun. 1. Eclipſis Solis.

1. CAO ÇU VEN TI. regn. 15. — Anno 47. CAO ÇU VEN TI, aliàs *Yam kien*, fundat duodecimam familiam *Suy* dictam, quæ numeravit tres Imperatores per annos 29. Imperium Auſtrale, quod à Boreali per 300. annos fluvius *Kiam* diviſerat ceu limes, anno Cycli 54. Imperii nono, uni domino parere cœpit. Quod ipſum ab Aſtrologo prædictum fuerat. Erat is ex illuſtri domo, de quinta *Han* familia optimè merita oriundus. Aulam tenuit *Cham ngan* in prov. *Xen ſi.* Princeps rudis quidem litterarum, ſed ingenii ſagacis & profundi, temperans ciborum, populi amans,

musicam veterem & leges reformat. Compositiones floribus verborum adulatoriis comptas prohibet. Horrea publica per imperii totius urbes extrui jubens, vult ut quæque familia pro statu & conditione certam orizæ & tritici mensuram inferat, ut tempore sterilitatis succurri possit pauperibus, & ita tollatur ansa latrociniis.

Sanxerat ut furtum 8. assium capite plecteretur, sed hortatu suorum legem antiquat. At in judices muneribus corruptos inexorabiliter severus. Ad publica munia promoveri vetat eos qui mercimonia & artes alias exercent.

Anno 48. *Lun.* 2. *die ult. Eclipsis Solis.*

Anno 57. *motus terræ universalis.*

Anno 58. *Lun.* 2. *Eclipsis Solis.*

CYCLUS LVI. Annus post Chr. 604.

Anno 1. CAO ÇU VEN TI, eò quòd destinasset primogenitum, etsi inutilem, hæredem imperii, occisus in aula à filio secundo, æt. 64.

2. YAM TI regn. 13.

Anno 2. succedit YAM TI filius natu secundus, parricida & fratricida: vir magnis dotibus inclytus, prodigus, luxui immodicè deditus. Aulam paternam ex prov. *Xen si* in provinciam *Ho nan* transfert. Duo excitat horrea prodigiosæ magnitudinis, alterum caveis ter mille & ambitu leucarum duarum. Septum curat extrui 15. leucarum ambitu, palatia & hortos, ubi obequitantem numerosi pellicum equitantium greges sequuntur cum cantu & musicis instrumentis. Fluvium *Hoam ho* trajicere parantem, classis ornatissima per 40. & ampliùs stadia seu 4. leucas disposita deducit.

44. Satrapiæ & regna Barbarorum Occidentalium & Borealium clientelam deserunt. Armorum usum plebi interdicit, qui mos hodieque viget. Ad muri Sinensis restaurationem millio hominum adhibitus scribitur.

Operâ 100. litteratorum libros de re militari, politicâ, medicâ, rusticâ castigari, & denuò recudi jubet: de sortilegiis verò & sacris Bonziorum 17. millia voluminum prodierunt. Gradum doctoratus instituit, qui huc usque perseverat tam in civilibus quàm militaribus. Lustrans per se ditiones comitatum habet 80. millium. Coreanos 12. centenis millibus tam mari quàm terrâ domare frustra tentat, desideratis ferè omnibus & residuis dumtaxat bis mille 700. Renovatâ in Coreanos expeditione, hi tandem clientelare obsequium missis legatis deferunt. Præfectum in prov. *Xan si* creat. Hic sequentis familiæ erit conditor.

Anno 13. YAM TI dum lustrat Austrum occiditur, æt. 39. à plebeio *Hoa kie* dicto, in urbe *Yam cheu* prov. *Nan kim*. *Li yuen* Dynasta exercitu 120. millium comparato imperium usurpat votis communibus.

3. CUM TI regn. 1.

Anno 14. succedit CUM TI nepos CAO ÇU VEN TI à *Li yuen*

Li yuen in folio collocatus, & paulò pòst depositus. *Suy* duodecima familia extinguitur. *Li yuen* filius natu secundus paternis auspiciis bellum gerens, aulam capit. Ibi contemplatus ædes regias inusitati splendoris & majestatis, ingemiscens, ait: *Opus, quod hominis animum dissolvit ac pessumdat, & exhausisse videtur cupiditatem cordis humani, utique nefas est diutius persistere.* Sine morâ igitur totum in favillas redigi jubet.

XIII. Familia. Anno 15. Xin yao ti (aliàs *Li yuen*) è Reguli *Si leam* nepos ordine septimus fundat, familiam decimam-

1. Xin yao ti regn. 9. tertiam *Tam*, cujus ditionis erat Dynasta; hæc tenuit 20. Imperatores per annos 289. Suppliciorum acerbitatem & vectigalium onera moderatur. Erigit templum *Lao kiun* tanquam idolo.

Anno Imperii 6. debellatis rebellibus, totius Monarchiæ dominus evadit. Ex unâ æris unciâ decem nummos cudi jubet, cum binis litteris *tum pao:* hæc moneta unica hodieque in usu est. *Fu ye* Colaus auctor est, ut 100. Bonziorum millia cogat uxores dicere ad militiæ sobolem: annuit Imperator.

Anno Cycli 23. Xin yao ti Imperium filio resignat, novem post annis moritur æt. 70. Anno 24. succedit

2. Tai çum regn. 23. Tai çum filius natu secundus, de quo plura hîc afferimus, quòd ipso imperante lex Christiana Sinam fit ingressa. Princeps fuit omnibus numeris absolutus, pius, prudens, amans moneri, frugalis. Octo tantùm edulia mensæ adhibet. Tria millia fœminarum è palatio dimittit.

Libros undique conquiri jubet. Academiam in aulâ restaurat, in quâ octo mille discipuli, & hos inter exterorum Principum filii numerati sunt. Magistros inter eminebant *Xe pa hio su*, id est, octodecim studiorum Præfecti: imò & militarem Academiam, jam ante ab Rege Boreali introductam, instituit. Quin & militare Gymnasium, ubi ars jaculandi exerceretur, ibidem extrui & ipse frequentare voluit; verùm cùm non probaretur id Colais, quòd dicerent inusitatum esse, & alienum videri à tanta Majestate, necnon cum periculo conjunctum: *Ego*, inquit, *hoc Imperium meum considero, sicut pater quispiam familiam suam; subditos verò omnes, velut tenellos infantes ex me progenitos sinu meo complector; quid igitur, pertimescam?* Ad latrocinia impedienda volebat populo omnia affatim esse ad vitam: *Regnorum salus*, inquiebat, *pendet à populo, hunc deglubere & exhaurire ut Rex abundet, tantumdem est ac si quis suam ipsius carnem in frusta conscindat, ut eâ ventrem impleat: venter augescit, ac impletur; at corpus minuitur, marcescit, perit.* Quam deinde sententiam declarans, *Multi Regum*, inquiebat, *à se non ab aliis pereunt: cupiditas exitio est; etenim dum huic saturandæ sumptus sunt immensi, protinus oritur augendorum vectigalium necessitas; ex hac populi totius afflictio: afflicto vexatoque populo, quis neget periclitari*

O

Regnum? periclitante Regno, quid pronius quàm perire Regem? caput unà cum suo corpore: hæc ego dum considero, non audeo laxare fræna cupiditatibus meis. Constitutos ab se Judices ac Magistratus munera vetuerat accipere, pœnâ capitis propositâ; exploraturus ergo suorum fidem, hominem adornat, qui munus Præfecto offerat. Hic admittit, fit ipse certior, jubet interfici; verùm Colaus, *Est ille quidem nocens*, inquit, *ô Rex, sed neque tu innocens, qui eum per insidias ad violandam Legem pellexisti.* Pepercit reo Imperator.

Altero post anno cùm Præfectus militum supremus, munus è veste serica accepisset, cognitâ re Imperator ei magnam vim misit vestis sericæ, mirantibus verò aliis, & ad supplicium deposcentibus hominem: *Supplicium*, inquit, *acerbius ipsa morte suus illi rubor erit, hoc eum lentè cruciari volo.* De minimis quibusque rebus vult commonefieri dicens, *Ab his ad majora gradum fieri, adeoque à minimis pendere Imperii conservationem.* De argenti fodinis factus certior, illas vetat aperiri, dicens, *Auro & argento cariora mihi sunt meorum verba & consilia, quæ ad Reipublicæ emolumentum suggeruntur.*

Quotiescumque vel cœli siccitas, vel imbrium copia famem & vastitatem minabatur, exemplo priscorum Regum edicto jubet enuntiari quid abs se, quibusve in rebus peccetur: auguriis interim nullam dat fidem; itaque cùm fortè ciconiæ nidificantes coram ipso, alâ rostroque plausissent, quibusdam procerum felicitatem ei inde augurantibus, subridens ipse, *Xui cai te bien*, inquit, id est, *Auguriorum felicitas in hoc sita, ut sapientes habeam*; quo dicto protinus jussit nidum dejici. Audiens laudari armamentarium suum, & ei, quod præcedens familia *Suy* instruxerat, anteponi, *Mihi*, inquit, *subditi mei pro armis sunt, quandiu suo Principe & pace gaudent; ubi hæc duo familiæ* Suy *defuerunt, nec arma fuerunt usui.* Cùm præceps & inconsideratior fuisset in uno clientum suorum ad mortem condemnando, legem condidit, ne quis antè plecteretur quàm datis ter codicillis causa rei iterum atque iterum fuisset cognita.

Secundo Imperii anno cùm locustæ grassarentur, jamque fames timeretur, ingemiscens Imperator, *Ex messe*, inquit, *quam vos absumitis pendet vita meorum? Ah! quantò malim consumi à vobis viscera mea.* Hæc fatus unam locustarum vivam deglutivit. Narrant locustas eo anno stragem vix ullam messi intulisse. Audierat *Li hium* clientem suum ægrotare, & morbo curando pilos barbæ redactos in pulverem præscriptos à Medico, Imperator ex suâ ipsius barbâ pharmacum parari jubet, & ægroto offerri, qui illo usus convaluit. Didicerat ex libris medicis HOAM TI Imperatoris, quòd læsis humeris ac dorso nobiliores quoque partes ex interioribus facilè offenderentur; itaque Legem

tulit, ut qui rei essent, non in dorso, sed in femoribus vapularent, quæ Lex hodie viget.

Anno quarto &c. cùm floreret ubique messis, & magna quies à finitimis barbaris, *Hæc duo*, inquit, *magnæ quidem mihi sunt voluptati, sed angit me res una, quòd diuturna felicitas negligentiæ superbiaque mater sit.* Eum qui capesseret Imperium, docebat *similem esse ædificanti domum, quam ruinæ periculo expones, si jam fundatam & bene constitutam denuo velis immutare: ita Imperio jam constituto, bonisque firmato legibus, à novitatibus abstinendum.* Aliàs, *Rex*, inquit, *morbo medentis est instar: discordia, perturbatio, bellum, Imperii est morbus, qui tametsi jam sit depulsus ab Imperio meo, magna tamen populi convalescentis habenda est cura, ne relabatur in pristinum morbum, & cui deinde nullâ queat mederi industriâ: pax alta nunc terras obtinet; parent nobis Barbari, nec tamen sollicitus esse desino ut primis ultima respondeant, quocirca vos docete me, monete, reprehendite.* Ad hæc Colaus *Guei chim*, *Ego quidem, ò Rex, non tam gaudeo de pace florentis Imperii, quàm quod* Kiu ngan su guei, hoc est, *pacis tempore, periculi vivas memor.*

Aliàs item, *Vulgò*, inquit, *dicitur Imperatorem maximè verendum esse, nec habere quod pertimescat: at ego sanè vereor providentiam Imperatoris Cœli, quæ ad nos usque pertingit, & simul vereor oculos omnium subditorum ad me unum conversos: itaque sic angor, & sic invigilo mihi ipse, ut qui nec Cœli voluntati, nec desiderio populi adhuc responderim.* Aliàs rursus, *Audivi*, inquit, *in Occidente reperiri Barbaros, qui si gemmam pretii majoris invenerint, haud dubitent eam convulneraeo corpore intra cutem recondere, nos autem ridemus illos & meritò: verùm si nos ipsi dum servimus cupiditatibus nostris, regnum amittimus, si clientes nostri dum fidem justitiamque vendunt muneribus, in ultimum vitæ discrimen se conjiciunt, nonne majori jure vel ab ipsis Barbaris ridemur?* Siccitatis tempore solaturus afflictum populum, recludi jubet carceres, & communem noxarum veniam promulgari: docet tamen rariùs hoc clementiæ genere utendum esse Principi, ne cùm proborum damno foveatur, & invalescat improbitas: zizania, segeti ne noceant, utique eradicanda.

Anno septimo custodias adit publicas & per se lustrat; è vinctis trecenta & nonaginta, qui omnes capitalis noxæ rei erant, ad tempus dimittit, jussos, ubi messem collegissent, ad statum reverti: revertuntur ad unum omnes præstituto tempore; admirabundus ac lætus Princeps vitam omnibus cum libertate donat.

Tredecim viros idoneos ad cuncta coram inspicienda per omnes Regni partes amplissima cum potestate dimittit, mandans ut severè in Præfectos Urbium & Provinciarum inquirant.

Memorant Chronica anno Imp. octavo pervenisse ex longinquis regionibus variarum gentium legatos,

oris habitu corporisque admodum peregrino, & nunquam antea Sinis viso: quin adeo gloriatum fuisse Imperatorem, quòd suis primùm temporibus homines capillo rufi, oculisque viridibus (glaucos interpretor) Ditionem Sinicam adiissent. Certum videtur eos ipsos fuisse, quos lapideum in provinciâ *Xensi* monumentum effossum anno 1625. ætati nostræ prodidit, disertè referens & annum eundem, & imaginem S. Crucis, & legis Christianæ compendium charactere Sinico, & nomina 72. præconum Syriacis litteris insculpta lapidi. De hoc consule Kircheri Sinam illustratam, & vetus Manuscriptum Arabicum quod asservatur in Regiâ Galliarum Bibliothecâ, ubi disertè scribitur circa idem tempus missos esse Evangelii præcones in Sinam à Catholico Patriarcha Indiæ & Sinæ, qui in urbe *Mossue* degebat.

Anno 9 dicti legati in urbem Regiam *Cham ngan* hospitum ritu deducti sunt à Colao *fan Hiuen lim*, de quo & in Chronicis & in dicto Lapide fit mentio honorifica.

Anno 10. obiit Regina *Cham sun*, litterarum peritiâ, pietate ac prudentiâ celebris; itaque dum vixit, in nullum ex domesticis regiis graviùs animadversum est, raro prorsus exemplo. Offenderat aliquando Principis animum Colaus *Guei chim*, crebriùs importuniùsque eum monens, jamque ab illius aditu & conspectu arcebatur; inaudiit Regina, adit extemplo conjugem, sed inusitato cultu ornatuque corporis, & instar gratulabundæ. *Audivi*, inquit, *sæpenumero, mi Rex, quod ubi datur Imperii gubernator sapiens atque perspicax, subditi quoque dentur veraces & recti: rectus & verax est Colaus tuus, nimirum quia tuipse tam eximiâ es sapientiâ & perspicacitate, hunc ego tibi gratulatura venio.* Placavit offensum opportuna dilectæ conjugis gratulatio. Librum ipsa conscripserat de recta Gynecæi institutione triginta constantem capitibus; hunc postquam extincta est, lacrymabundus Imperator coram suis accipiens in manus: *Norma*, inquit, *centum sæculorum continetur hoc Volumine; scio quidem luctum hunc tam acerbum cæli nutu mihi evenisse, neque jam esse quo illi medear; sed enim dum reminiscor adjutricis tam fidæ, cujus præclara monita consiliaque nunquam posthac auditurus sim, an ego ferre desiderium, an temperare lacrymis possim?* Amoris interim ac doloris magnitudinem Mausolæum declaravit ipso illo, quod extruxerat suo patri, magnificentius (uno quippe antè anno pater decesserat.) Cùm itaque die quodam Colaum *Guei chim* in editiorem ducens locum, Mausolæum conjugis eminùs conspicuum digito monstravisset, Colaus dissimulans ab se visum esse: *Existimabam*, inquit, *ò Rex, contemplante & indicare sepulchrum patris: nam conjugis quidem diu est quod vidi.* Lacrymas elicuit Principi vox ista, qui non ignarus quid illâ carperet, destrui jussit Reginæ Mausolæum.

Mausolæum. Usque adeo filiorum pietas vincit apud Sinas amorem conjugalem:

Anno Imp. 11. puellam familiæ *Vu xi* quatuordecim annos natam, quòd admodum præstantis esset formæ & ingenii, in Aulam admittit, & titulo de more donat honorifico. Post annos aliquot tyrannidem exercebit hæc puella imperandi jure contra fas sibi vindicato.

Anno 12. mense septimo, Imperator (uti constat ex monumento supradicto) dato diplomate Divinam Legem per Imperium totum promulgari permittit; fundum largitur extruendo Templo in urbe regia.

Anno 17. moritur Colaus *Guei chim*. Elogium fidissimi Clientis scribit ipsemet Imperator, & sepulchro jubet incidi; conversus deinde ad suos, *Tria sunt*, ait, *specula mortalibus, unum ex ære, ad quod pileum suum vestemque suam aptè componunt; alterum ex veterum libris & monumentis, in quo contemplantur ortus Regnorum & incrementum, & occasus; tertium sunt mortales ipsi, quos si consideres attentiùs, facilè disces quid ipse pecces, quid te fugere, quid prosequi par sit: & ego tribus hisce speculis adhuc quidem sum usus, & nunc (proh dolor) amisi tertium functum vitâ;* Colaum designans. Aliàs, *Est*, inquit, *Principi cor unicum. Sed qui hoc oppugnant plurimi: & alii quidem studio quodam fortitudinis gloriæque bellicæ id oppugnant; alii deliciis & cupiditatibus; hi doctis contentionibus & cavillationibus, adulatione & blanditiis; illi dolis item mendaciisque non pauci; tam variis artibus machinisque pugnantium una ferè cura est, ut gratiam Principis acquirant, adeòque opibus & honore augeantur: quisquis ergo de perpetua quadam cordis vigilantia paulum remiseris, quàm pronum erit à se vinci & perire!*

Anno 19. contra Coreanos qui defecerant, expeditionem suscipit, sed conatu irrito. De via sepulchrum vidit Colai *Pi can*, qui olim tuendæ veritatis causâ ab impio *Kie* fuerat occisus: ornat ipsum perhonorifico titulo *Yn tai su*, id est, Magni Magistri familiæ *Yn*.

Anno 21. puellam *Sin hoei* dictam, Colai filiam, literis & ingenio claram, in consortium thori sui admittit, & sapientis titulo exornat. Narrant eam quinto post ortum mense cœpisse fari; quarto ætatis anno libros *Confucii* tenuisse memoriâ; octavo scripsisse appositè variis de rebus: hoc certum, in legendis libris fuisse assiduam. Eodem anno trecenta millia militum rursus in Coream destinat, verùm cùm ipse paulò pòst diem obiret, optimatum consilio intermissa expeditio est. Rara fuit hujus Principis & cura & industria in liberis instituendis, ex obviis quibusque rebus apposita petens ipsis documenta. Cùm orizâ vescebatur, meminisse jubebat quanto sudore illa colono constitisset,

sic enim fore ut nunquam eis deesset. Cùm navigabat, *Aqua, ut videtis*, inquit, *sustentat naves, & ea potest navem submergere: aqua populus est, Rex navis.* Aliaque his similia.

Uno ante mortem anno duodecim monita, quæ litteris viginti-quatuor continebantur, filio dedit; monita hæc erant: *Tutè, Fili, fac regas*, inquit; *honores quos conferre par est, in propinquos confer; accerse sapientes; examina Magistratus; audi monentes; repelle detractores; fastu abstine; moderatio parsimoniaque cordi sit; præmia suppliciaque meritis respondeant; curæ sint res agraria, res militaris, civilis & litteraria. Tu, ô Fili, petes à priscis Regibus exempla gubernandi; nam ego is non sum qui tibi ad exemplum sufficiam: medium ut attingas, summum pete; excides medio, si collimaris dumtaxat in medium. Multis in rebus à me peccatum est ex quo imperare cœpi: sed tu vires contende, ut quæ ages, agas rectè, & constabit Imperio pax sua: quòd si fueris superbus, si iners, si prodigus & dissolutus, non Imperii modò, sed tuipsius jacturam facies.*

Anno 23. mense quarto, cùm morbus ingravesceret, hæres Imperii filius diu noctuque assidebat patri, cibo etiam aliquot per dies abstinens & canescens præ cura & mœrore, quod observans pater, lacrymas tenere non potuit, filiumque intuens: *Quorsum*, inquit, *mori me pigeat, Fili mi, quando tanta est erga me pietas tua?*

Eodem anno qui fuit Cycli 46. TAI ÇUM moritur ætat. 53. Anno 47. succedit CAO ÇUM decessoris filius nonus. Anno Imperii 5. ardet Imperator studio visendæ *Vu xi* puellæ, quam pater in concubinam admiserat: illo autem mortuo cœnobiticam Bonziorum vitam cum aliis ejusdem sexûs professa degebat in fano: fanum adit, puellam reducit ad palatium; & quòd prole masculâ careret, repudiat reginarum alteram, & ipsam Imperatricem, frustra obnitentibus Colais, etiam propositâ capitis & fortunarum jacturâ, & officii sui abjectis insignibus. Publicè ad solium evecta cùm observasset Imperatorem earum adhuc meminisse quas repudiarat, præcidi jubet ambabus & manus & pedes, & aliquot post diebus utriusque caput, quo facto feralibus umbrarum manibus, furiarum prope ritu quocumque se verteret terrorem noctu diuque ingeminantibus, loci mutatione remedium petere cogitur: transactis interim sex annis, Imperii regimen, suis Imperator committit amoribus, eò quoque insaniæ deveniens, ut ei *Tien heu*, hoc est reginæ cœli, hactenus inauditum nomen contulerit. Ad solium evecta, filium ex se primogenitum veneno sustulit, id unum agens, ut fratris filios adeoque familiam suam ad Imperium si posset eveheret, quod secus accidit.

3. CAO ÇUM regn. 34.

Anno 13. Lun. 5. anno 17. Lun. 8. anno 24. Lun. 3. intercalari, anno 27. Lun. 7. anno 31. Lun. 5. anno 35. Lun. 2.

intercalari, anno 40. *Lun.* 6. *anno* 45. *Lun.* 8. *& anno* 54. *Lun.* 5. *die ult. Eclipses Solis.*

CYCLUS LVII. Annus post Chr. 664.

Anno Cycli 6. à Coreanis tandem defertur clientelare obsequium. Ex monumento lapideo constat fuisse hunc Principem legis Christianæ fautorem, pluribus locis exstructa templa vero Numini; per decem item provincias fides propagata; confertur quoque titulus honorificus cuidam *Olo puen* dicto.

Vu heu intrusa, regn. 21.

Anno 20. CAO ÇUM moritur æt. 56. Anno 21. succedit per vim *Vu heu* Regina, vafra, crudelis, litterarum tamen studiosa; filium suum eundemque hæredem designatum repudiat, creatque Regulum in prov. *Hu quam*, tertio filiolo in jus locumque fratris nomine tenus subrogaro. Crudeliter sævit in præcipuas quasque familias, quòd suspicaretur sibi non favere: fuit dies quo 850. neci dati.

Anno hujus 15. impium cœpit bellum contra legem Christi, uti constat ex lapideo monumento; duravit 15. circiter annis persecutio. Eodem anno *Tie* Colaus gravibus verbis Reginam monet, ut à 14. annorum exilio revocet filium à CAO ÇUM Imperatore nominatum hæredem, causam afferens, quòd inauditum sit ut in aulâ parentali majorum, ex aliena prosapia oriundi Imperatoris nomen inferatur à posteris non agnoscendum: ex prov. *Hu quam* revocatur itaque, & per 7. annos in palatio Orientali residet, donec defunctâ matre solium conscendat.

4. CHUM ÇUM regn. 5.

Anno 41. *Vu heu* moritur æt. 81. Anno 42. succedit CHUM ÇUM filius CAO ÇUM, otio & veneri deditus. Imperatrici *Guei* exilii sui sociæ fideli regimen committit; hæc autem auctore *San su* aulæ Præfecto, cum quo turpiter vivebat, filium suum *Xam* dictum molitur subrogare. Non tulerunt hoc Reguli & Principes, sumuntur arma.

Anno Cycli 46. Imperii 6. CHUM ÇUM veneno sublatus moritur æt. 55.

Xam in solio collocatur. Regulus patruus aulam invadit. Regina *Guei* cum filiâ obtruncatur. *Xam* adolescens ultro se dedit, & patruo cedit Imperium, à quo Dynasta ditionis *Ven* creatur.

5. JUY ÇUM regn. 2.

Anno 47. succedit JUY ÇUM filius CAO ÇUM, decessoris frater ex *Vu heu* Reginâ.

6. HIUEN ÇUM regn. 44.

Anno 48. JUY ÇUM moritur æt. 55. Anno 49. succedit HIUEN ÇUM decessoris filius natu tertius, bonæ indolis Princeps, rara moderatione animi, publicique boni studiosus, valde item religiosus. Familiam suam *Tam* propè collapsam quadantenus restaurat, hinc magna pax per 30. ferè annos. Eunuchorum unum *Cao lie su* palatii Præfectum primus creat, ignarus scilicet quanta & suæ & aliis Imperialibus familiis mala pareret tot Eunuchorum ad publica munia evectorum potentia.

Divina quoque lex denuo vigere cœpit, & frui pace per tres deinde, qui successere Principes continuata, uti testatur monumentum lapideum, quo insuper Præfectum *Cao lie su* cum muneribus missum (inter quæ imagines erant quinque Philosophorum Regum) ut ea in templo quod Evangelici præcones vero Numini consecrarant, offerrentur.

Anno 2. *Lun.* 3. *intercalari*, *die ult. anno* 6. *Lun.* 6. *anno* 11. *Lun.* 3. *anno* 17. *Lun.* 11. *anno* 22. *Lun.* 2. *anno* 28. *Lun.* 4. *anno* 31. *Lun.* 9. *anno* 37. *Lun.* 5. *anno* 40. *Lun.* 9. *totalis*, *anno* 44. *Lun.* 12. *anno* 49. *Lun.* 9. & *anno* 56. *Lun.* 5. *Eclipses Solis.*

CYCLUS LVIII. Annus post Chr 714.

Aurea argenteaque vasa, vestes auro textas & alia ejusmodi nimium luxum præferentia, ante fores palatii flammis aboleri jubet, ut crescentem in dies cupiditatem extingueret, exin Imperatrix & Reginæ vulgari vestis usu tunc usæ, unionum piscationem interdicit, usque adeò fidens & amans quatuor fratrum Regulorum, ut in eodem secum strato dormiret, noctesque confabulando transigeret. Hinc lectus ille stratum quinque Regum dictus. Ægrotante fratre potionem medicam coquebat ipse, & dum fortè ad foculum barba ambureretur, adstantibus, *finite*, inquit, *dummodo convalescat frater, jactura barbæ quid refert?* Regium Collegium *Han lin yuen* dictum eminentium Scholæ Doctorum 40. instituit, qui veluti Magistri Regii in aulâ resideant, & è quibus seliguntur Historiographi Regii, Visitatores provinciarum, Prætores & Proreges, &c. Libros veteres de militari scientia conquiri jubet, & novos edi. Visit natalem domum *Confucii*, cui titulum *Ven siuen vam*, id est, *rei litterariæ illustris Regis*, impertitur. Discipulos ejusdem Philosophi nec non heroes inclytos variis honorum titulis ornat.

Colaus *Yuen chao* monita Regi offert, quæ inter erant, ut Eunuchos à publicis muneribus removeat, ut consanguineos ad dignitates cum potestate conjunctos non evehat, ut duas sectas *Fo* & *Tao* idololatricas prorsus extinguat, &c. Imperator non audit.

Duces bello claros & optimè de Imperio meritos, etsi non essent è sanguine regio, primus titulo Reguli donat. Lustrat Imperium quod *Tai cum* in decem diviserat, ipse in 15. provincias vult divisum. Præcipui Præfecti è toto numerati 17686. minoris verò notæ Præfecti 57416. *Van yu* Regulus auctor est fratri, ut pro vestibus pannisque sericis & massis argenti in exequiis idololatricis pro alterà vitâ consumi solitis, deinceps è papyro factæ crementur, qui usus à Bonziis & sectariis *Lao kiun* (cujus statuam solenni pompâ in palatium introduxerat) hodieque observatur.

Sub finem omnia in pejus ruunt, fuerunt cum uno prælio 40. altero 70. item altero 200. (si fas est credere) Sinarum

Sinarum millia desiderata, nec erat qui tantæ cladis certiorem faceret Imperatorem, Eunuchis aditus omnes occupantibus. Præ aliis rebellat *Ngan lo xan* exterus Princeps, ab Imperatore ad summa quæque & armorum quoque præfecturam evectus. Hic victoriis insolens, partem magnam Septentrionis occupat, titulo Imperatoris per nefas usurpato.

Anno 33. magna latronum vis emergit, à quibus stragem accipit Imperator, desideratis suorum 40. millibus. Unde compulsus fugere in *Su chuen* provinciam.

Damnatur Imperator, quòd uxorem repudiaverit, & nurum nuptam suam fecerit, occisis etiam levi de causâ filiis tribus.

7. So çum regn. 6. Anno 34. So çum decessoris filius, vivo etiamnum patre capessit Imperium: Princeps bellicosus & sæpius victor, delevit latronum exercitus duce *Co çu y* Colao. Patrem è *Su chuen* ad aulam magno cum honore reducit, qui anno Cycli 38. moritur æt. 78. *Ngan lo xan* diripit aulam *Cham ngan*, & regios thesauros in *Lo yam* deportari jubet: elephantes quoque & equos centum, ad numeros musicos saltare edoctos, & craterem, quem buccâ præferebant, Impetori quondam offerre solitos inter convivia: quod cùm coram se ut facerent, adduci non possent, jussit omnes interfici: sed ipsemet non diu pòst à filio interfectus in lecto, perfidiæ suæ pœnas dedit. Parricida mox à belli Duce *Su mum* occisus, sed & hic, quòd minorem natu hæredem dynastiæ suæ nominare vellet, à primogenito obtruncatur.

Anno 39. So çum moritur æt. 52. Anno 40. succedit

8. Tai çum regn. 17. Tai çum filius, indolis liberalis. Initia sub hoc prospera, sed postmodum quinque Dynastæ contra jus suam sibi vindicant & tuentur ditionem. Fana mille Bonziorum & totidem Bonziarum visit Imperator.

Fu hu cien Præfectus morti proximus caput radi jubet, more Bonziorum & habitu sepeliri volens: quod exemplum alii dein sunt secuti sub familiâ *Sum* decimânonâ. Fuit qui offerret Imperatori glirem simul cùm felicula, ambo sugentes lac ex eadem fele. Gratulantur munus adulatores, ad quæ *Yen su* Colaus: *quæ res*, inquit, *ò Rex, naturæ ordinem haud sequuntur, justum gratulandi argumentum non præbent. Hoc age ut cum barbaris & Latronibus clàm non ineatur commercium; adulteria cæteraque flagitia non sint impunita, tollantur monstra, tunc gratulandi erit locus.*

Anno Imperii 8. supra 200. millia Tartarorum Borealem Chinam invadunt, ac tandem onusti spoliis domum redeunt. Imperator è fuga in aulam reducitur à *Co çu y*.

In monumento lapideo fit honorifica mentio *Co çu y* belli Ducis. Refertur ibidem Imperatorem pretiosa odoramenta in natali Salvatoris obtulisse, simul etiam

dapes ad templi ministros misisse.

9. Te çum regn. 25.

Anno 56 Tai çum moritur æt. 53. Anno 57. succedit Te çum filius, minutiis intentus, naturâ timidus, suis diffidens, adulatione gaudens. Peregrina munera quibus felix omen captabatur, admitti vetat, dicens, *optima peti auguria ex viris sapientibus.*

Anno Imperii secundo sculptum erectumque monumentum lapideum, de quo suprà.

Anno 1. *Lun.* 12. *intercalari*, *anno* 6. *Lun.* 10. *anno* 9. *Lun.* 8. *anno* 15. *Lun.* 9. *anno* 19. *Lun.* 7. *anno* 23. *Lun.* 5. *anno* 33. *Lun.* 10. *totalis*, *anno* 36. *Lun. totalis*, *anno* 45. *Lun.* 3. & *anno* 52. *Lun.* 10. *Eclipses Solis.*

Cyclus XIX. Annus post Chr. 784.

Coçuy belli Dux natus annos 85. diem obit. Quatuor Imperatoribus servivit, adeo bene meritus de Imperio, ut scribant per annos 1300. paris fidei nullum extitisse. Evectus ad summa, nullius sensit invidiam, inter summas opes non fuit qui in eo crimen notaret. Has opes liberalissimè expendebat. Habebat tria millia famulorum. Octo filios reliquit gesto magistratu claros. Mortuum luxit China per triennium.

Ob nimiam tot Eunuchorum potentiam & insolentiam rebelliones insurgunt. *Li hoai quam* belli Dux ab Imperatore deficit, qui mox fugere compulsus est in *Han chum* urbem prov. *Xen si*: sed tandem domiti rebelles & barbari cis & ultra Croceum fluvium. Cùm Imperator tot bella & calamitates fatis attribueret, diceretque à judiciariis multa sibi prænuntiata, Colaus *Li mie*: *Alii*, inquit, *ô Rex, de fato disserant licet, at te certè nosque ipsos haud par est sermones hujusmodi usurpare: etenim prout nos rempublicam vel justè rectèque vel perperam administramus, ita fabricamus ipsi nobis ac populo fatum vel fortunatum vel infortunatum.*

10. Xun çum regn. 1.

Anno 21. Te çum moritur æt. 64. Anno 22. succedit Xun çum filius, qui specimen boni Principis dedit; sed quòd morbo immedicabili & sordido laboraret, filio committit Imperium.

11. Hien çum regn. 15.

Anno 23. Xun çum moritur æt. 46. Eodem anno succedit Hien çum filius, prudens, & prompti consilii. Fame laboranti populo liberaliter opitulatur, in hunc finem varios per Imperium ministros legans. Conquiri jubet vitæ immortalis herbam per sectatores *Lao kiun.*

Anno 36. excipit regio apparatu os digitale idoli *Fe* è *Xen si* allatum, nequidquam adversante Senatu Rituum supremo & ad flammas deposcente; quod dum tuetur pervicaciùs, indignabundus Princeps aliquos ad inferiorem dignitatis gradum dejicit, pœnâ Sinas inter usitatissimâ.

Anno 37. Hien çum repente moritur æt. 43. ab Eunuchis, ut creditur, veneno sublatus.

12. Mo çum regn. 4.

Anno 38. succedit Mo çum filius. Amnistiâ indictâ incautè militem dimittit, qui ad latrones transit.

Paulatim Imperium vergit in ruinam.

13. Kim çum regn. 2.

Anno 41. Mo çum auream potans medicinam moritur æt. 30. Anno 42. ſuccedit Kim çum filius, ab Eunuchis electus, diſſolutis moribus, & totus effuſus in jocos: quare Reginæ matri ab Eunuchis commiſſa Imperii cura.

14. Ven çum regn. 14.

Anno 44. Kim çum à venatione redux, dum mutandæ veſtis cauſâ in conclave ſe recipit, extinctis repente luminibus occiditur ab Eunuchis æt. 18.

Anno 45. ſuccedit Ven çum filius Mo çum, electus ab Eunuchis. Litterarum & ſapientum amans. Eunuchi ſubodorati inſidias contra ſe, ferociter invehuntur in miniſtros militeſque Regios. Ex his ceciderunt amplius mille, & familiæ complures ſtirpitus extinctæ.

15. Vu çum regn. 6.

Anno 57. Ven çum mœrore contabeſcens moritur æt. 33. Anno 58. ſuccedit Vu çum filius Mo çum, natu quintus, ab Eunuchis electus, relicto deceſſoris filio. Bellicoſiſſimus Princeps ac prudens. Latrones & Barbaros domat. In ſeligendis idoneis miniſtris perquam vigil & accuratus. Sub hoc inſtituta aut renovata videtur lex, quæ hodieque viget, ut ſingulis quinquenniis aut ſeptenniis juſſu Regio inquiratur in mores & vitia Mandarinorum qui in aulâ degunt: quin in more jam poſitum eſt, ut quotquot in aulâ munus aliquod gerunt, cum omni humilitate & veniæ deprecatione debeant ſcripto confiteri quæcumque toto illo officii ſui tempore delicta commiſerunt, & hac occaſione contingit, ut vel quia quid celarunt, aut ob aſperitatem aut ruſticitatem, ab officio aut gradu, dejiciantur aliqui; diſſimulatis interim quandoque peccatis aliorum graviſſimis, dum vel aurum & gratia vincit jus & æquitatem, & indulgentiam regiam provocat.

Anno 4. Lun. 8. die 1. anno 9. Lun. 11. anno 13. Lun. 8. anno 18. Lun. 5. anno 24. Lun. 7. anno 32. Lun. 8. anno 39. Lun. 4. anno 53. Lun. 1. & anno 60. Lun 2. Eclipſes Solis.

Cyclus LX. Annus poſt Chr. 844.

16. Siuen çum regn. 13.

Anno 3. moritur Vu çum æt. 33. Anno 4. ſuccedit Siuen çum undecimi Imperatoris Hien çum nepos, præterito deceſſoris filio electus ab Eunuchis, fortè quia à puero ſtupidus audiebat: at ſuſcepto Imperio rara enituit in eo prudentia, conſilium, moderatio, & quòd æmularetur virtutes ſecundi Imperatoris, dictus paſſim Parvus Tai çum. Clam conſulit de Eunuchis extinguendis. *Hu tao* Colaus oblato libello ſuadet primò ut noxios gravioris culpæ inexorabiliter plectat, deinde verò neminem in locum mortuorum ſubſtituat, ſic paulatim extingui poſſe eunuchos: verùm non multò poſt res fit palam, inde diſſenſiones inter eos & Præfectos Regios.

Anno 16. Siuen çum hauſtâ ambroſiâ immortalitatis & vermibus ſcatens moritur æt. 50. Anno 17. ſuc-

17. Y ÇUM regn. 14. cedit Y ÇUM decessoris filius, ab Eunuchis electus, superbus, prodigus, veneri luxuique deditus.

Anno Imperii 14. Cycli antem 30. reliquias *Fœ* idoli in palatium deferri curat mense quarro : mox ejusdem anni mense septimo Y ÇUM moritur æt. 31.

18. HI ÇUM regn. 15. Anno 31. succedit HI ÇUM filius decessoris duodennis; ab Eunuchis electus, penes qnos summa rerum est. Crebræ defectiones Borealium, & latronum undique eruptiones, quæ omnia scriptores isti accepta referunt reliquiis istis: offendit enim graviter litteratos, cùm intelligunt ossa demortui vel membra inter se separari aut dissociari, & hinc inde per partes distrahi, quod idem est ac violari corpora mortuorum: quæ etiam ratio est, quod honoratiùs nobiliùsque reputent laqueo vitam finire, quàm capite minui.

Hoam ciao latronum dux aulam *Cham ngan* invadit, ferro & flammâ ubique sæviens. Fugit Imperator.

Anno 45. *Like yum*, dictus *To yen lum*, id est, monoculus draco, 28. annorum juvenis & Dux copiarum Imperialium, cum latronum Duce confligit: primò victus, tandem eodem die tribus prælns victor evadit. Ad aulam reducit Imperarorem : idem postmodùm alios rebelles armis feliciter domat, unde dynastiâ donatus regni *Cin*. Hujus filius fundabit familiam decimam-quintam *Heu tam* dictam.

19. CHAO ÇUM regn. 16. Eodem anno 45. tertio post reditum in aulam mense HI ÇUM moritur æt. 27. Anno 46. succedit CHAO ÇUM filius sextus HI ÇUM, ab Eunuchis in solio positus, ingenio non mediocri & fortitudine. Conatur Imperii res restitnere, sed irrito conatu.

Cùm deliberat de tollendis è medio Ennuchis, ab his in conclavi includitur Imperator, scriptis humi ejusdem peccatis: à Colao *çu yu* clam submissis armatis cæduntur Eunuchi, qui aliò priùs Imperatorem abduxerant. Reducitur hic in aulam: edicto Regio jubentur omnes interfici, triginta duntaxat pueris ad officia viliora reservatis. *Chu uen* Dux perfidns fidissimum Colaum *çu yu* perimit. Cogit Imperatorem aulam mutare in *Ho nan*, & aulam *Xen si* æqnari solo.

Anno 1. *lun*. 3. *anno* 5. *lun*. 5. *anno* 11. *lun*. 1. *anno* 20. *lun*. 7. *anno* 33. *lun*. 9. *anno* 36. *lun*. 4. *anno* 45. *lun*. 3. *Eclipses Solis*.

CYCLUS LXI. Annus post Chr. 984.

20. CHAO SIUEN ÇUM regn. 2. Anno Cycli 1. CHAO ÇUM à perduelli *Chu uen* occiditur æt. 38. Anno 2. substituitur CHAO SIUEN ÇUM filius, qui se ultrò & Imperium usurpatori defert, à quo dynastiâ donatur, & anno 3. occiditur æt. 17. & cum eo decimatertia *Tam* familia extinguitur.

Sequuntur posteriores quinque familiæ Imperiales *Heu u tai* dictæ, bellis, rebellionibus, parricidiis non dissimiles quinque familiis quæ *Tam* familiam antecesserant, dissimiles verò annorum Principumque numero.

numero: priores namque annos 198. Principes verò 24. posteriores verò numerarunt sub 13. Principibus annos dumtaxat 53. quinque regna majora pro suo quæque arbitrio dominantur. Gens *Sie tan* dicta, coloniis Coreanorum quondam aucta, nunc *Leao tum* dicta, præ reliquis bello acris, sequentibus Principibus facesset negotium.

XIV. Familia. 1. TAI ÇU regn. 6.

Anno 4. TAI ÇU, aliàs *Chu uen*, fundat decimamquartam familiam *Heu leam*, quæ duos Imperatores & 16. annos tenet. Aula *Pien leam* metropolis prov. *Ho nan*.

2. MO TI, aliàs KIUN TI regn. 10.

Anno 9. TAI ÇU à filio primogenito occisus æt. 62. Anno 10. succedit MO TI filius, natu tertius, postquam patricidam fratrem in prælio vicit & interfecit.

Ab anno Cycli 13. ordiuntur annos dominationis Boreales barbari, mutato nomine *Leao* dicti. Novem Principes successivè numerarunt per annos 209.

XV. Familia. 1. CHUAM ÇUM regn. 3.

Anno 19. MO TI (cæso exercitu ab sequenti Imperatore) rebus desperatis se sponte perimit æt. 36. & cum eo perit familia. Eodem anno succedit CHUAM ÇUM filius monoculi, de quo suprà. Fundat decimamquintam familiam *Heu tam*, quæ habuit 4. Imperatores per annos 13.

Aulam transfert in *Lo yam* prov. *Ho nan*.

Princeps bellicosus, & qui ad ærumnas bellicas jam callum obduxerat, otii & somni adeò impatiens, ut humi cubans campanam excitatricem è collo suspensam gestaret; at deinde comœdiis ludisque se dedit, factus ipse quandoque comœdus, ut Reginas & neptes suas ob(l)ectaret, unde quod multa committeret indigna majestate Sinicâ, suis odio & contemptui fuit: tandem cùm orta esset inter milites seditio, anno Cycli 22. sagittâ ictus interiit æt. 35. casune, an industriâ, incertum.

2. MIM ÇUM regn. 8.

Anno 23. succedit MIM ÇUM, extra fines Imperii natus, & à patre decessoris adoptatus, & à Satrapis electus. Princeps admodum religiosus, amans pacis, & cùm litteras ignoraret, tamen fautor litteratorum. Sub hoc Typographia cœpit. Vespertinis horis quotidie cœli opem implorat his verbis: *Ego barbaros inter & ipse barbarus sum natus. Turbatis temporibus mihi collatum Imperium: unum desidero, ut cœlestis Majestas cor applicet huic administrationi, & submittat viros sapientes & sanctos, qui monitis suis atque consiliis mecum hoc moderentur Imperium.* Eunuchos vetat ad officia publica evehi. Pax sub hoc Principe, & magna agrorum ubertas.

3. MIN ÇUM regn. 1.

Anno 30. MIM ÇUM moritur æt. 67. Anno 31. succedit MIN ÇUM filius decessoris. *Xe kim tam* gener Imperatoris MIM ÇUM convocatis auxiliaribus copiis *Sie tan* barbarorum 50. millium, aulam occupat, è solio dejicit Imperatorem, ac deinde occidit anno ætsuæ 45.

4. Fi ti, aliàs Lo vam, regn. 1.

Anno 32. succedit Fi ti decessoris filius adoptivus, qui rebus desperatis mox fugiens in oppidum *Guei cheu*, inibi eodem incendio & gazas & sese cum familiâ absumpsit.

XVI. Familia. 1. Cao çu regn. 7.

Anno 33. Cao çu gener Mim çum, usurpato Imperio fundat familiam decimamsextam *Heu cin* dictam, quæ sub duobus Principibus annis 11. stetit. *Sie tan* barbarorum ductor victori Cao çu Imperium non defert, sed sibi titulum assumit Imperatoris, quare Cao çu pacis amantior 16. civitates regionis Pekinensis *Leao tum* finitimas barbaris cedit præter annuum munus 300. millium sericorum voluminum. Ex hac barbarorum potentia consecutâ 400. & amplius annorum bella & strages in Imperio.

2. Ci vam regn. 4.

Anno 39. Cao çu moritur æt. 51. Anno 40. succedit Ci vam è fratre nepos, electus à Satrapis. Anno 43. rupto fœdere barbari irrumpunt: mittitur belli Dux *Lieu chi yuen* cum exercitu, quo sistat irrumpentes. Hic moras nectens capi sinit Imperatorem, qui dynastiâ donatur, atque ita familia extinguitur.

XVII. Familia. 1. Cao çu regn. 2.

Anno 44. usurpat solium Cao çu, aliàs *Lieu chi yuen*. Fundat familiam 17. *Heu han* dictam, quæ per quatuor annos duos principes numerat. Boreales barbari insolentiores facti, vastato Septentrione Austrum invadunt, sed cùm ubique occurrerent frequentes latronum cunei, *non putabam*, inquit Dux ipsorum, *tam difficile esse domare Sinas*: quare spoliis onusti, in *Leao tum* redeunt.

2. Yn ti regn. 2.

Anno 45. Cao çu obiit æt. 54. Anno 46. succedit Yn ti filius decessoris. Mittitur *Co guei* Dux belli cum exercitu contra barbaros, quos prælio non uno fundit.

Anno 47. Yn ti in seditione à militibus occisus anno æt. 20. familia perit. Regina fratrem interfecti nominat, sed ductores exercitus victorem *Co guei* è Septentrione reducem, Imperatorem proclamant, & vexillis regiis flavi coloris, qui solius Imperatoris est proprius, Principem cooperiunt, & in aulam adducunt, ubi à Reginâ, abdicato eo quem nominaverat, mox agnoscitur, cui deinceps veluti matri obedit & servit Imperator.

XVIII. Familia. 1. Tai çu regn. 3.

Anno 48. Tai çu, aliàs *Co guei*, belli Dux Imperator è familiâ tertiâ *Cheu* oriundus, fundat 18. familiam, quam *Heu cheu* dictam voluit. Tenuit hæc 9. annos sub tribus Imperatoribus. Adit *Confucii* sepulchrum, regios ei titulos delaturus, quibusdam negantibus deberi hujusmodi honores homini, qui etiam reguli fuisset subditus, *imò verò*, inquit, *non alio ritu celebrandus, qui & Regum & Imperatorum Magister est.* Sub hac, aut, ut alii multo ante, sub familiâ *Tam* 13. ingressi scribuntur Sinam Mahometani.

Anno 50. Tai çu moritur æt. 53. absque liberis.

2. XI ÇUM regn. 6.

Anno 51. ſuccedit XI ÇUM filius adoptitius, progenitus autem è fratre Imperatoris. Laudatur à virtute militari & ſtudiis litteratum. In palatio ſuo vult exponi aratrum & machinam textoriam, ne ſudoris ſuorum oblivio ſubeat. Cùm ingens eſſet ſterilitas & annonæ penuria, jubet vendi orizam regiam vili pretio, nec niſi poſtea perſolvendo: dicentibus præfectis numquam adeo pauperes fore ſolvendo: *at*, inquit Imperator, *neſcitis me patrem eſſe, ipſos verò mihi filios? quis autem vidit patrem, qui filio fame laboranti opitulari nolit, niſi cum onere pretii rependendi?* Dynaſtæ aliquot illi ſe ſubdunt; ſtatuas æneas idolorum comminui jubet, ut nummi, quorum penuria tunc erat, cudantur.

3. CUM TI regn. aliquot menſibus.

Anno 56. XI ÇUM moritur æt. 39. ſuccedit CUM TI filius ſeptennis, à patre commiſſus tutelæ *Chao quam yu* viri bello inclyti, optimeque de Imperio meriti. Proceres & belli Duces cùm duos ſoles in cœlo obſervaſſent, omen & anſam hinc petunt, jacentem in lecto tutorem, & nihil minus cogitantem ſalutant Imperatorem, veſtemque flavam corpori circumdant.

Anno 57. CUM TI è ſolio depoſitus, dynaſtiâ donatur. Familia Imperatoria *Heu cheu* deſinit.

XIX. Familia. 1. TAI ÇU regn. 17.

Eodem anno TAI ÇU ſuſcepit Imperium eâ conditione, ut mater ſua primas ubique obtineat. Numeravit 18 Imperatores, ann. 319. primò in Septentrione per annos 167. ſub 9. Principibus, & ſub totidem in Auſtro per annos 152. Familia hæc tot præcedentibus familiis adeo infauſtis & turbulentis ſucceſſit multo felicior ac magis pacata, unde poſt tot turbines & viciſſitudines ſecuta ſerenitas diuturna, ac multò diutius quoque duratura, ſi æquè amaſſet armatam ac togatam palladem.

TAI ÇU ex *Lo yam* aulâ & urbe provinciæ *Ho nan* oriundus erat. Hoc naſcente ferunt refulſiſſe cubiculum purpureo lumine, unde ex armorum præfecto factus Imperator, inſignia ſua voluit eſſe coloris purpurei. Regiam conſtituit in *Pien leam* Metropoli prov. *Ho nan.* Princeps prudentiâ, liberalitate, clementiâ erga victos & pietate erga ſubditos ſingulari.

Anno 1. *Lun.* 10. *anno* 9. *Lun.* 1. *anno* 20. *Lun.* 10. *anno* 24. *Lun.* 8. *anno* 27. *Lun.* 6. *anno* 34. *Lun.* 1. *anno* 40 *Lun.* 4. *anno* 43. *Lun.* 2. *anno* 47. *Lun.* 11. *anno* 57. *Lun.* 5. *& anno* 58. *Lun.* 4. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS LXII. Annus poſt Chr. 964.

Decem regna inter ſe diſcordia cum Imperio conciliat. Quatuor valvas palatii quatuor mundi partibus obverſas patere jubet aſſiduè, dictitans *velle ſe ſuas ædes cordi ſuo eſſe conſimiles, quod pateret oculis omnium ſubditorum.* Faſtum veſtium ſuis vetat, uſu gemmarum filiabus etiam ſuis interdicto, exemplo præit ipſe habitu veſtium modeſto ac propè vulgari contentus.

Patrem, avum, atavum, tritavum titulis imperatoriis donat, uti & matrem prudentiâ & modestiâ celebrem. Huic cùm gratularentur omnes, & mirarentur quòd nullum lætitiæ sensum proderet: *audivi*, inquit ipsa, *quod regnare sit perdifficile. Filius si rectè se suosque regat, erit quòd gratulemini; si secus, non erit mihi tunc integrum, ne ad priorem quidem vulgaris fœminæ conditionem reverti. Hinc angor ac mæreo.* Uno post anno moriens filio præscripsit, ut nullâ filiorum habitâ ratione hæredem Imperii nominaret fratrem natu proximum, & ab hoc tertium, & deinde quartum: *quod enim*, inquit, *Imperio potiaris ò fili, non tam tuis meritis debetur, quàm quòd familia superior Principem infantem reliquerit.*

Cùm in hyeme subiret memoria ac miseratio suorum, qui in Septentrione contra barbaros dimicabant, misit Præfecto armorū vestem regiam suam pelliceam, optare se dictitans ad singulos mittere. Dici non potest quantum animorum castris attulerit hæc una vestis. Viros militares litteris operam dare jubet, & antequam ad gradum evehat, examini sisti, ubi de arte militari scribant, ac deinde etiam cursu, equitatuque & jaculo sese exerceant, qui mos hodieque viget. Obsidebat *Cao pin* belli Dux urbem *Nan kim*, videnſque non diu posse resistere, morbum simulat. Anxii præfecti visunt decumbentem. Ibi remedia, ut fit, alii alia coram suggerunt. *Non aliud*, inquit, *morbo meo remedium magis præsens, quàm ut juramento vos obstringatis, à civium cæde prorsus abstinere.* Juratum est. Convalescit, urbs capitur, nec sine vi & cæde, tametsi modicâ; sed hæc ipsa Imperatori quoque elicuit lachrymas & hanc simul vocem: *miseranda conditio bellorum, quæ numquam vacant cædibus etiam innocentium!* Jussit extemplò dispertiri in cives, 100. mille modios orizæ. Ad litterarum acuendum studium, *Confucii* natale solum adit Imperator, ejusdem conscribit panegyrim. Nepotem *Cum y* dictum ex stirpe jam quinta & 40. titulo dynastæ donat. Convivio sæpe suos bene meritos excipit. Cùm die quadam *Lieu* Dynastæ jam supplici facto poculum vini offerret Imperator, adverteretque vultu prodi suspicionem veneni, *quid trepidas*, inquit, *ego, si nescis, cor meum intra viscera meorum collocatum habeo, quo pacto igitur illud obruam veneno?* quæ dicens ipsemet prior exhausit.

2. Tai çu'm regn. 21.

Anno 13. Tai çu moritur æt. 50. Anno 14. succedit Tai çum frater à matre moriente commendatus. Princeps pius, moderatus, amans litterarum. Bibliothecam 80000. voluminum constituit. *Leao tum* barbaros armis aggreditur vario eventu. Obsidionem urbis præcipuæ stratagemate solvit *Cham ci chien* Colaus militaris. Noctu trecentos milites unâ singulos tædâ instructos appropinquare jussit castris hostium,

&c.

tædâ instructos appropinquare jussit castris hostium, & repentino isto lumine speciem præbere magni exercitus eminùs adventantis, ingens pavor barbaros occupat, fit fuga, & cædes penè ad internecionem.

Anno Imperii 14. cùm pluviarum defectus esset, cœlum supplex deprecatur, seseque reum calamitatis profitetur. jubet dimitti incarceratos, & ecce ipso die pluit. Lun. 8 Cometes apparet. Jubet dapes imminui, publico abstinet, amnistiam indicit, & mox disparet Cometes. *Ecquis hic dicat*, (inquit Ethnicus interpres) *cœli voluntatem & decretum esse irrevocabile?*

3. Chin çum regn. 25. Anno 34. Tai çum moritur ær 59. Anno 35. succedit Chin çum filius natu tertius. Boni Principis specimen initio præbet; cùm Cometes appareret, vult de more moneri si quid peccet. Decem milliones aureorum remittit de vectigalibus, efflagitat identidem filium à *Xam ti* seu supremo cœli Imperatore, à quo tandem fuit exauditus.

Leao tum Barbari urbem obsident in prov. *Pe kim.* solvitur obsidio, suadetur prosequi victoriam, maluit populi pacem, & fœdus cum victis, haud secus ac si vicissent, eâ scilicet conditione, ut quotannis 100. millia aureorum, & 200. millia sericorum voluminum dono mitterentur.

Anno Imperii 11. nuntiatur librum è cœlo delapsum esse ad portam urbis regiæ; pedes Imperator illum excipit venerabundus: erat is ex sectâ *Tao*, sortilegiis plenus; credulus Imperator fanum ibidem exstruxit, frustra obnitentibus Præfectis, qui cremandum suadebant. *Ab hoc tempore*, inquit interpres, *nihil fuit præter illudere supremo cœli Domino.*

Anno Imperii 16. recensita sunt virorum capita, ad quos agricultura spectat, unde vectigal petitur, 21. milliones 976. mill. & 965 in hoc numero non sunt fœminæ, pueri usque ad annum 20. Magistratus, Literati, Eunuchi, milites, Bonzii, nec qui in navigiis degunt, quorum numerus incredibilis.

Recudi jubet libros veterum, & per Imperium dispergi.

4. Gin çum regn. 41. Anno 69. Chin çum moritur æt. 55. Anno 60. succedit Gin çum decessoris filius sextus è secundâ Reginâ. Imperatrix pro tredecenni administrat regnum, nec illud ante mortem, quæ undecim post annos secuta est, dimittere voluit.

Anno 2. Lun. 5. prænuntiata Eclipsis Solis non apparuit: hinc adulatoria gratulatio principi: id quia aliàs factum notant, hinc meritò suspectæ Eclipses quædam. Anno 5 Lun. 12. anno 11. Lun. 2. anno 14. Lun. 11. totalis, anno 18. Lun. 9. anno 28. Lun. 2. intercal. anno 39. Lun. 6. anno 43. Lun. 5. anno 46. Lun. 3. anno 49. Lun. 8. anno 51. Lun. 12. anno 52. Lun. 6. anno 56. Lun. 3. Eclipses Solis.

S

Cyclus LXIII. Annus post Chr. 1024.

Princeps pius & re & nomine, pacis & populi quàm belli amantior, unde animi additi Barbaris renovandi bella. Cum iis pacem indignam suâ majestate init. E palatio ejicit idola omnia. Vetat sibi offerri munera peregrina, & rari pretii, & bene ominata. Colao *Liu* ægrotanti, cui præscriptus erat pulvis è barbæ pilis, suam abradi jussam submittit.

Cùm inter dapes ferculum esset ex ostreolis 28. quarum singulæ constiterant mille nummis cupreis, re cognitâ, *absit*, inquit, *ut complexu duorum paxillorum in os gulosum ingeram* 8. *&* 20. *nummorum millia.*

Anno Imperii 26. cùm post magnam sterilitatem pluisset tandem, principique gratularentur proceres: *Omni*, inquit, *illo tempore quo aquarum penuriâ laboratum est, ego quotidie succensis ritè odoribus cœlum deprecabar: nocte cùm audirem tonitru, surrexi de strato, cingulumque sumens & pileum, sub dio constiti, & simul atque pluit, procidi in genua, & salutans reverenter cœlum, gratias eidem egi, ac sic demum ausus fui ad cubile meum reverti: nunc rem unam imprimis expeto, ut mihi fidenter significetis, quâ in re fortè peccem: etenim verear ne inane geram nomen, & pluris quàm par est faciam apparatum exteriorem. O quam præclarum est, & quanti refert vespere & manè afferre animum usquequaque purum, quoties cœlum clam quoque & privatim deprecamur!*

Laudes suas commaculavit pius Princeps repudio uxoris; causa fuit desiderium prolis masculæ. Multi hoc damnant, alii probant, adductis exemplis: sed enim Colaus *Tao fu*, idemque è stirpe *Confucii*, petenda docet exempla à legitimis virtutum magistris *Yao* & *Xun*. Laudatur *Fu pie* Colaus, quòd operâ & consilio suo vitam servasset plusquam 500. hominuin millibus fame contabescentibus.

Hien çum septimus Barbarorum *Leao tum* Rex per legatos repetit ditionis Pekinensis urbes decem, quas 18. familiæ conditor vi & armis recuperaverat: mittitur *Fu pie* legatus; tandem Imperator pacis studiosior, quotannis spondet 200. aureorum millia, & 300. mill sericorum voluminum, loco urbium, idqne, quod probrosissimum fuit, cum littera *na*, quod pensionem tributariam denotat.

5. Ym çum regn. 4.

Anno 40. moritur Gin çum æt. 54. Anno 41. succedit Ym çum è fratre decessoris decimotertio natus loco. Principem cum Imperatrice moderante Imperii habenas diffidentem prudenter reconciliat *Han ki* Colaus.

Floret Colaus *Su ma quam* inter Historiographos celeberrimus, qui ex bis mille voluminibus corpus confecit: orditur autem annales à Hoam ti Sinensis Monarchiæ conditore.

6. Xin çum regn. 18.

Anno 44. Ym çum moritur æt. 36. Anno 45. succedit Xin çum filius, Princeps majoris animi quàm

prudentiæ. Favet litteris impensè: *Mencium* secundum Sinarum Philosophum posthumo Ducis titulo condecorat.

Floruere sub hoc & sequenti auctores novæ Philosophiæ, & veterum librorum interpretes *Cheu*, *Chim*, *Cham*, *Xao*, &c. variis honorum titulis tam in vita quàm à morte ornati. Cùm tempore sterilitatis mœstus Princeps se in conclave reciperet, jejunio & solitudini vacans, placando cœlo. *Vam ngan xe* Atheo-politicus, *quid*, inquit, *ô Rex affligeris? non est quod cœlum extimescas, calamitates casu, non consilio accidunt.* Cui *Fu pie* Colaus: *Si Princeps cœlum non extimescit & reveretur, ecquid tandem erit quod non perpetret?* Idem *Fu pie* auctor est principi, ut ne immodicâ severitate & curâ exquirat quid ab suis peccetur. *Majora* inquiens *mala hinc nata existere. Cœli potiùs sit instar contemplantis omnia tam recta quam prava; maximè cùm hæc ipsa serius ociùs prodant sese, suumque referant vel præmium, vel pœnam.*

Anno 1. *Lun.* 5. *anno* 5. *Lun.* 3. *anno* 10. *Lun.* 6. *anno* 15. *Lun.* 1 *anno* 19. *Lun.* 6. *anno* 22. *Lun.* 4. *anno* 29. *Lun.* 11. *anno* 31. *Lun.* 4 *anno* 35. *Lun.* 8. *anno* 38. *Lun.* 6. *anno* 43. *Lun* 9. *anno* 46. *Lun.* 7. *anno* 50. *Lun.* 4 *& anno* 59. *Lun.* 4. *Eclipses Solis.*

CYCLUS LXIV. Annus post Chr. 1084.

Vam ngan xe uti vir erat è supremâ litteratorum classe & versipellis ingenii, auctor fuit decem vectigalium instituendorum, quæ res animos populi multùm exacerbavit. Succedit sterilitas, revocantur edicta & onera, & ecce profusis imbribus cœlum remunerat clementiam Principis.

7. CHE ÇUM regn. 15.

Anno Cycli 2. moritur XIN ÇUM æt. 38. Anno 3. succedit CHE ÇUM sextus filius. Hujus tutrix avia Imperatrix. A Colao libellus offertur 10. puncta 20. litteris commendans. 1. Cœlum time. 2. Populum ama. 3. Teipsum perfice. 4. Litteris vaca. 5. Sapientes evehe. 6. Monentes audi. 7. Vectigalia contrahe. 8 Supplicia mitiga. 9. Prodigalitatem fuge. 10. Dissolutionem cave.

Repudiat uxorem legitimam, exemplo se tuens antecessorum: ad hæc Colaus, *fatus*, inquit, *foret ô Princeps, imitari virtutes majorum quàm peccata:* Excandescens Imperator monentem magistratu privat.

8. HOEI ÇUM regn. 25.

Anno 17. moritur CHE ÇUM æt. 25. Anno 18. succedit HOEI ÇUM filius XIN ÇUM natu undecimus. Artium liberalium disciplinis probè instructus, at luxui jocisque intentus, aviæ committit regimen. Eunuchis impensè favet, quos regulorum ornat dignitate, solis è regio sanguine principibus dari solitâ. Superstitioni item & sectæ *Tao* addictissimus.

Anno Imperii 16. quendam ejus sectæ celebrem Cœnobitam *Chamy* nomine, qui floruerat sub quintâ *Han* familiâ, titulo *Xam ti* seu supremi Numinis donat,

sectæque illius se Pontificem supremum nominari vult. Tot consecura deinde mala, & Imperii ruinam attribuunt scriptores sacrilegii hujus atrocitati, quo vera cœli Majestas usque adeò contempta fuit & abjecta.

Societatem init cum *Niu che* sive Tartaro Orientali contra Barbaros *Leao*, quos aliquot præliis debellat, extincto regno *Leao*, quod per annos 209. sub novem Principibus steterat. Ejus reliquiæ ad Occidentem profugæ regnum fundant, quod post annos 100. ab Occidentali Tartaro prorsùs delebitur. Tartarus Orientalis affectat Imperium. *Kin* nomen dominationi suæ tribuit: capit *Pe kim*, *Xen si*, &c. Imperator invitatus adit Tartarum, cum eo de limitibus transacturus. Imperator re infectâ redit. Pergit iterum infelix rogatu suorum; sed à Tartaro perfidè detentus, cogitur, insignibus regiis depositis, extra regnum & murum Sinensem migrare.

9. KIN ÇUM regn. 1. Anno 42. HOEI ÇUM in Tartariæ deserto *Xa mo* captivus moritur ær. 54. Anno 43. succedit KIN ÇUM filius natu major, à moriente parre nominatus. Sex ministros proditionis reos jussu patris è medio tollit. Tartarus *Ho nan* provinciæ aulam invadit, Imperatorem & Reginas in Tartariam abducit, relictâ Imperatrice *Mem*, quòd repudiaram se diceret. Multi è præcipuis proceribus voluntaria morte probrum barbaræ captivitatis antevertunt. Imperator autem captivus moritur 30. post annis, æt. 61.

10. CAO ÇUM regn. 36. Anno 44 succedit interim CAO ÇUM filius nonus HOEI ÇUM ex repudiata *Mem* uxore. Aulam transfert in Austrum in *Nan kim*, unde dein compulsus migrare in urbem *Ham cheu* prov. *Che kiam*. Hinc Australis *Sum* familia deinceps dicta.

Princeps fuit amans pacis & litterarum. Primis annis aliquot victorias retulit de Tartaris & larronibus, strenuissimo ductore *Cum ye*, qui in Septentrione in 13. præliis victor evaserat. Sed idem neglectis sapientibus, improbos & perversos in consilium admittit. Adeò deditus Bonziorum sectæ, ut Imperii administrationem filio à se adoptato committat, quò vacaret impensiùs commentationibus superstitiosis.

Hi çum Rex Tartarorum ut litteratos Imperii basim & florem sibi devinciat, *Confucii* Gymnasium & ædes ipsemet adit, honores posthumos ei persoluturus: cùmque essent qui dicerent non esse cur hominem vulgarem regiis honoribus prosequeretur, respondit: *Tametsi Confucius non eâ conditione fuerit, ut hos honores mereatur, attamen ejus doctrina digna est, quam ritu Regio veneremur.*

Anno 4. *Lun.* 7. *anno* 8. *Lun.* 5. *anno* 11. *Lun.* 3. *anno* 14. *Lun.* 11. *Eclipsis & Cometes ab Occid. anno* 18. *Lun.* 4. *anno* 24. *Lun.* 11. *anno* 28. *Lun.* 9. *anno* 30. *Lun.* 3. *anno* 34. *Stella instar Lunæ in Austrum tendens. anno* 35. *Lun.* 5. *anno*

anno 40. *Lun.* 8. *anno* 46. *Lun.* 9. *anno* 52. *Lun.* 1. *anno* 54. *Lun.* 2. *& anno* 60. *Lun.* 12. *Eclipses Solis.*

Cyclus LXV. Annus post Chr. 1144.

Pacem cum Tartaro init, non dubitans Majestas Sinica ei subscribere cum nomine *Chin*, id est subditi, & *Cum*, seu tributarii, dummodò sibi parentum 8 ante annis vitâ functorum corpora, Imperio ipso chariora pignora, restituerentur; quo facto publica lætitia & amnistia indicta. Mirè extollunt hanc filii erga parentes pietatem scriptores.

Anno Imperii 35. rupta pace Tartarorum Rex cum 600. millibus Meridiem petit. Capitur urbs *Yam cheu.* Stricto acinace mortem suis Rex minatur, ni victo metu fluvium *Kiam* trajiciant. Oritur in exercitu seditio, in quâ Rex ipse occiditur. Re itaque infectâ reditur in Septentrionem.

Anno Cycli 19. Cao çum resignat Imperium filio adoptitio: 25 post annis moritur absque liberis, ær 84.

11. Hiao çum regn. 27. Anno 20. succedit Hiao çum, qui erat fundatoris hujus familiæ post sextam stirpem nepos. Princeps à pietate commendatus: pacificè utcumque regit, quia Rex Tartarus *Xi çum* item pius, sapiens, & indolis erat pacificæ.

Floruit sub hoc *Chu hi* veterum librorum interpres celeberrimus. Obiit autem septuagenario major, anno 6. imperantis *Kum çum.* Variis perfunctus muneribus sub quatuor Imperatoribus, post mortem honoratus titulo *Ven cum*, id est, litterarum principis, & cum cæteris *Confucii* discipulis consecutus titulos posthumos; quorum nomina in tabellis in Gymnasio *Confucii* exponuntur, qui mos hodieque viget: nam ubi constat de viri virtute, sapientiâ & in gesto magistraru integritate, solent eos Imperatores in album & ordinem referre condiscipulorum *Confucii*, ut in partem veniant honorum, qui statis temporibus à Præfectis urbium exhibentur.

Anno 46. Hiao çum moritur æt. 68. Anno 47.

12. Quam çum regn. 5. succedit Quam çum decessoris filius natu tertius.

Anno 51. Quam çum coram procerum suorum cœtu correptus apoplexiâ in terram corruit, nec sibi restitui potuit. Moritur postmodum æt. 54.

13. Nym çum regn. 30. Anno 52. Nym çum natu tertius decessoris filius, tametsi multùm reluctans evehitur ad solium Princeps re & nomine pacatæ indolis, pius, modestus: à suis se regi, ne dicam decipi, patitur. Edicto vetat, ne quis pro arbitrio suo annales edat.

Anno Imperii 8. incendium Palatii quatuor dies tenuit. Post 36. item annos in urbe regiâ *Ham cheu* incendium, quo 530. millia domorum absumpta.

Anno 2. *Lun.* 6. *Cometes anno* 5. *Lun.* 4. *anno* 12. *Lun.* 5. *anno* 15. *Lun.* 3. *anno* 21. *Lun.* 6. *anno* 30. *Lun.* 5. *anno* 33. *Lun.* 3. *anno* 40. *Lun.* 11. *anno* 43. *Lun.* 5. *Planetæ*

T

simul visæ sub unâ constellatione. anno 45. *Lun.* 8. *anno* 52. *Lun.* 3. *anno* 57. *Lun.* 6. *& anno* 60. *Lun.* 4. *Eclipses Solis.*

CYCLUS LXVI. Annus post Chr. 1204. Tartari *Kin* seu Orientales rupto iterum fœdere invadunt Sinam.

Tartari Occidentales, qui sub quintæ *Han* familiæ sexto Imperatore *Vu ti* multis cladibus ad internecionem deleti, per 1300. circiter annos nil dignum memoratu contra Sinam egerant, tandem anno *Nym çum* Imp. 12. cœperunt Imperii sui jacere fundamenta. Indunt nomen familiæ *Yuen*, quod principium sonat. Ab anno primo nascentis Imperii usque ad decimum-quartum occisæ ferunt 1847. myriades ab hoc familiæ Tartaricæ conditore tyranno. Quintus ab hoc Princeps post annos 32. toti Chinæ dominabitur.

Tartarus Occidentalis à Sinis invitatus bellum auspicatur contra Orientales. Orientalis pacem petit cum Sinis, hi respuunt, quo cognito: *hodie*, inquit, *Occidentales mihi meum Imperium, cras tuum tibi auferent.*

Tartarus Occidentalis memoratur extinxisse regnum Mahometanorum *Metena* dictum, inde ab *Into*, (putà Indorum) & *Samaul han* (putà Samarcandiæ) regna processisse usque ad *Tie muen* (id est ferream portam) arcem sic dictam, inde occasione monstri cujusdam insitati territus, monitusque à tot cædibus quibus cœlum non gaudet, abstinere, ab occasu ad ortum tendens vim totam armorum ad Sinense convertit Imperium.

Anno 21. NYM ÇUM absque liberis moritur æt. 57.

14. LI ÇUM regn. 40. Anno 22. succedit LI ÇUM fundatoris post decimam stirpem nepos. Princeps addictus sectæ *Tao*, & litteris plusquàm ratio temporis & belli postulabat. Titulum Ducatus & dignitates confert familiæ *Confucii*, quæ & hodie perseverat ab onere tributi immunis.

Variis immissis exercitibus tam Sina, quàm Tartarus Occidentalis contra Orientales, tandem victor evadit. Aula *Ho nan* diripitur. Dein Metropolis prov. *Xan tum*, ubi tam pertinax fuit obsessorum constantia, ut carnibus jam humanis vescerentur. Postremus Orientalium Rex *Ngay ti* desperatis tandem rebus laqueo vitam finit: atque ita extinctum regnum *Kin* seu Orientalium Tartarorum, quod novem Principes habuerat per annos 117. verùm post annos 419. ex horum reliquiis seu posteris rursus emerget familia vigesima-secunda, totius Chinæ futura domina.

Quo tempore penes Imperatores Sinenses in Austro per 40. annos fuit Imperium, Boreale Imperium fuit penes Tartarorum Occidentalium Principes omninò quinque, quorum postremus *Ho pie lie* multis clarus victoriis imperare cœpit anno Cycli hujus 56. & post

annos novemdecim fundabit familiam proximam *Yuen* dictam.

Idem Princeps ut erat in rebus litterisque Sinicis versatissimus, ut Sinensium sibi animos magis conciliet, parentat & ipsi litterarum Principi *Confucio* ritu regio.

Anno 7. Lun. 6. anno 15. Lun. 7. anno 18. Lun. 5. anno 20. Lun. 9. anno 25. Lun. 6. anno 34. Lun. 12. anno 39. Lun. 9. anno 42. Lun. 7. anno 46. Lun. 4. anno 49. Lun. 2. & anno 57. Lun. 3. Eclipses Solis.

CYCLUS LXVII. Annus post Chr. 1264.

15. TU ÇUM regn. 10.

Anno 1. LI ÇUM absque liberis moritur ætat. 62. Anno 2. succedit TU ÇUM decessoris è fratre nepos. Veneri & Baccho immodicè deditus, regi se sinit à perfidissimo Colao *Hia su tao.* Oblati multi contra eum libelli supplices, sed incassum: quare multorum defectio ad victorem Tartarum consecuta.

Tartarus occupatis priùs provinciis Occidenti finitimis *Yun nan, Xen si, Su chuen,* (in cujus Metropoli *Chim tu* occisa feruntur quater decies centena civium millia,) tandem in *Hu quam* Australem provinciam tendit. Imperator omnium ignarus, è tribus Imperii partibus vix unam obtinet.

Nobilis viri Marci Pauli, Sereniss. Venetorum Reipublicæ civis inclyti, in Chinam circa hæc tempora introïtus.

16. CUM ÇUM regn. 2.

Anno 11. TU ÇUM moritur æt. 25. tribus filiolis relictis ad fortunæ ludibrium. Anno 12. succedit CUM ÇUM secundus filius. Pro puero prudens Imperatrix gubernat: pacem petit duris conditionibus, at verò *Pe yen* Ductor supremus Tartarici exercitus, nullas admittit: *Vestra*, inquit, *familia ob infantiam Principis prioris familiæ, potita fuit Imperio; nunc æquum videtur, ut ob infantiam Principum eodem privetur.*

Tartarus cum 700. armatorum millibus petit Meridiem, & pleraque facit suæ potestatis.

Celebratur Ducis *Pe yen* prudentia, quâ regebat ducenta armatorum millia non aliter quàm si unum regeret militem: alterum, quòd tot victoriis inclytus numquam auditus sit commemorare res suas ac merita.

17. TUON ÇUM regn. 2.

Anno 13. à *Pe yen* captus Imperator obiit in deserto *Xa mo*, æt. 10. Anno 14. succedit TUON ÇUM frater major natu. Hic mari cum classe 130. millium hostem fugiens primùm ad *Fo kien*, & inde ad prov. *Quam tum* oram maritimam dilabitur.

18. TI PIM regn. 2.

Anno 15. TUON ÇUM ex morbo moritur æt. 11. Anno 16. succedit TI PIM frater natu minimus, & ultima familiæ scintillula. A Tartarorum classe ingenti clade classis Sinica profligatur. Colaus *Lo sieu su* re desperatâ complexus octennem Principem, se pariter cum illo in mare præcipitat: re cognitâ Imperatrix

cum turbâ plurimâ ruit in præceps. Peracta fuit hæc cataſtrophe Lunâ 2. hujus anni prope inſulam *Tai xan*, quæ paret oppido *Sin hoei* prov. *Quam tum*, *Quam cheu* dictæ. Dux alter Sinarum *Xi kie* evaſerat medios per hoſtes cum parte claſſis ad inſulam *Pim cham xan* dictam. Hîc vi ventorum à littore ſpirantium in altum mare provectus, vi turbinum & procellarum obrutus eſt. Periiſſe dicuntur hac die ſupra centum millia mortalium partim ferro, partim fluctibus: & hîc finem habuit funeſtiſſimum familia *Sum*.

Steterat Monarchia Sinica ſub 19. familiis Imperatoriis per annos 4222. quando primâ vice tota parere cœpit exteris, jugumque ſubiit Tartari Occidentalis, ſi jugum dici poteſt, quando Sinas & ſinceritate & fide & amore beneficentiaque ita ſibi conciliavit, ut hodie etiam *Xim chao*, id eſt, dominatio ſancta, vulgò nuncupetur.

XX. Familia. 1. XI ÇU regn. 15.

Anno Cycli 17. init Imperium XI ÇU Tartarus occiduus, filius *Tai çu* natu quartus, fundator familiæ 20. *Yuen* dictæ, quæ ſub novem Imperatoribus annos 89. numeravit.

Aula primùm *Tai yuen fu* Metropolis prov. *Xan ſi*, ac deinde *Pe kim*. Hic poſtquam bellum geſſerat 20. annis, tandem Sinæ toti imperat. Princeps pius, prudens, magnanimus, perſpicax, Mecænas litterarum. Expeditio ſuſcipitur in Japoniam nullo ſucceſſu; nam ex 100. millibus qui partim mari, partim in inſulis perierunt, vix tres quatuorve redierunt. Aquæductum aperit per ſtadia Sinica 3050. ſeu leucas Belgicas 245. circiter: per hunc ſupra novem mille navigia, ſingula 500. oryzæ modiis onuſta, pro ſola aula quotannis ex Auſtro viâ mediterraneâ devehuntur, quæ priùs maritimâ devehebantur.

2. CHIM ÇUM regn. 13.

Anno 31. moritur XI ÇU æt. 80. Anno 32. ſuccedit CHIM ÇUM nepos, clemens & amans populi: vectigalia & ſupplicia moderatur: fraudi fuit invaletudo propè aſſidua, quo factum, ut nequiverit pro voto res Imperii adminiſtrare.

3. VU ÇUM regn. 4.

Anno 44. CHIM ÇUM moritur æt. 42. Anno 45. ſuccedit VU ÇUM ex fratre nepos, pius & munificus, bene meritos variis dynaſtiis donat. *Confucium* regiis titulis donat. Vetat aurum, argentum, oryzam & ſericum extra Imperium deportari.

4. GIN ÇUM regn. 9.

Anno 48. VU ÇUM moritur æt. 31. Anno 49. ſuccedit GIN ÇUM frater uterinus: pius & re & nomine, moderatus, & cæleſtis, ut aiunt, indolis, gravis, acuti ingenii, moneri gaudens, litterarum ſtudioſus. Regulis interdicit venationes à quinta Luna ad decimam, ne colonis damno ſint. Magna hoc imperante pax. Identidem pluviam à cœlo efflagitat. Fuit cùm diu ceſſante pluviâ cœlum ſuſpiciens: *Ah! ego*, inquit, *ego reus ſum tantæ calamitatis*, & ſequenti mox

mox die effusi imbres secuti.

Cognito quinque fratres reos mortis, ingemiscens: *Vni saltem*, inquit, *detur vita, ut sit qui parentes alat & soletur.*

Anno 57. Gen çum moritur æt. 36. Anno 58. succedit Ym çum decessoris filius natu major, patri per omnia similis, pro cujus vitâ sæpe cum lachrymis suam cœlo devoverat pius Princeps.

5. Ym çum regn. 3.

Anno 60. Ym çum in ingressu tentorii, cum fido Colao suo occisus æt 30 à gravium scelerum sibi consciis perfidis. Hos sequens Imperator uno post mense meritis suppliciis plectit, stirpe etiam funditus deletâ.

Hæc una familia præ reliquis prodigiosa dici potest, quod hac imperante, tot terræmotus, ruinæ montium, inundationes, siccitates, incendia, &c. extiterint, quorum pleraque hîc præterimus.

Anno 2. lun. 1. anno 7. lun. 3. anno 12. lun. 7. totalis, anno 13. macula magna instar observatur in Sole, lun. 6. stella visa in mare delabi, quam millenæ consecutæ cum fragore. anno 19. lun. 7. anno 24. lun. 10. anno 27 lun. 8. anno 30. Cometa anno 31. lun 6. anno 35. lun. 12. Comet. per 76. dies. anno 37. lun. 2. anno 40. lun. 5. intercalari. anno 55. lun. 2. & anno 58. Eclipses Solis.

Cyclus LXVIII. Annus post Chr. 1324.

6. Tai tim regn. 5.

Anno 1. succedit Tai tim filius Reguli *Hien çum*, liberalis, pacis amans. Admitti vetat Bonzios è regno *Tibet* (*Lama* dictos) ne populo oneri sint

Anno 5 Tai tim moritur æt. 36. Comitia celebrantur, eligitur filius natu minor, hic verò recusat, eò quod fratri natu majori deberetur; evocatur hic itaque è Tartaria, & salutatur Imperator.

7. Mim çum regn. 1.

Anno 6. succedit Mim çum decessoris filius natu major, qui in convivio, sexto post mense repentè moritur; non defuit veneni suspicio.

8. Ven çum regn. 3.

Anno 7. succedit Ven çum frater minor. Peccat unà re, quòd Antistitem Bonziorum *Lama* regiè excipiat, & in aulam introducat, qui adeò cùm immotus, nullâque vicissim honoris significatione, procerum salutationes curvatis poplitibus exhibitos vino ritè ministrato acceptaret, fuit qui hominis fastum non ferens, *Tu*, inquit, *bone vir, discipulus es* Fœ, *& Magister Bonziorum: ego verò, si nescis, discipulus sum* Confucii, *idemque magister litterarum Imperii: quo circa supersedeamus obsecro, mutuo venerationis ritu.* Hæc fatus, vinum illi stans obtulit: subrisit Antistes, cyathumque surgens exhausit.

Anno 9. Ven çum moritur æt. 29. succedit *Nym çum*, sed quia post bimestre moritur, in serie Regum non ponitur.

9. Xun ti regn. 35.

Anno 10. succedit Xun ti septimi Imperatoris filius natu major, & frater *Nym çum* item natu major, tredecennis evocatus ex Australi prov. *Quam si* ad aulam.

Princeps indolis bonæ, sed inertis, dein ludis, jocis & veneri deditus, res Imperii negligit, Colao *Pe yeu bama* pro lubitu administrante omnia. Invitat è Tartaria *Lamas* suos & magos; hi chorum instituunt 16. puellarum saltatricium, dictum tripudium dæmonum cœlestium.

Anno hujus 23. homo Sina, cui *Chu* nomen, è servo Bonziorum, Dux latronum, occupat varia loca, dein & provincias Australes; tandem cædit exercitum Imperatoris, brevì ipse futurus Imperator.

Anno XUN TI 36. qui fuit primus sequentis fundatoris, Dux belli *Chu* trajecto croceo fluvio, urbes & loca nullo ferè negotio occupat, cædit exercitum Imperatoris, qui clàm fugâ sibi consulit.

Anno 45. XUN TI fugiens in Septentrionem, ibi biennio pòst moritur. Perit familia *Yuen* Tartari Occidentalis. Anno 46. succedit TAI ÇU, aliàs *Chu*. Fundat 21. familiam *Tai mim*, quæ per annos 276. numeravit 16. Imperatores. Aulam in *Nan kim* Metropoli constituit.

XXI. Familia. 1. TAIÇU, aliàs ex regnatûs sui cognomento dictus *Hum vu*, id est magnus belliger. regn. 31.

Anno 47. die uno aula capitur *Pe kim*. Hujus ditionis Regulum creat filium natu quartum.

Patrem, avum, atavum, tritavum titulis posthumis honorat.

Regulos terris & reditibus contentos, rei publicæ negotiis occupari vetat, Eunuchis item dignitatem civilem aut bellicam conferri. Vetat mulieres Bonzaicam vitam amplecti, quin & viros ante 40. ætatis annum. Leges priscas & modernas in unum corpus 300. voluminum redigi jubet, quod opus centum viginti post annis tandem perficietur & lucem videbit. Menses 27. in luctu parentum usitatos, in totidem dies commutari permittit. Quadraginta regnorum legationibus honoratur, inter munera fuit leo in China primùm visus. Venerunt item legati ex Corea, Japonia, Insulâ formosâ, & Australibus insulis, item è regno *Sien lo* seu *Siam* cum litteris inscriptis auro in folium extenuato.

Uxoris suæ *Ma xi* etsi deformis, prudentiæ ac pietati debere se Imperium fatebatur. Nam cùm naturâ præceps ac ferocior esset, illa ut mariti vitio blandè mederetur, affirmabat iis Imperia à cœlo deferri, qui voluntati votoque cœlesti (quod est amoris & clementiæ) obtemperarent. Ad Imperatricis dignitatem evecta, numquam gemmas adhibuit, veste etiam sæpius lotâ utens. Morti proxima, cùm ei pharmacum offerret Imperator, sumere recusavit, ne si nihil proficeret, ut erat probabile, medici vitam fortè in discrimen vocaret. Obiit anno novæ dominationis decimo quinto. Quantus fuerit mariti luctus, hinc patet, quòd aliam deinceps creare Imperatricem recusarit.

Anno 4. *lun.* 9. *anno* 8. *lun.* 8. *anno* 11. *lun.* 4. *anno*

15. lun. 8. anno 19. lun. 8. anno 22. lun. 9. anno 27. lun. 11. anno 29. lun. 4. anno 33. lun. 3. duo item Soles visi. anno 35. lun. 6. anno 38. lun. 4. anno 41. lun. 8. Eclipses Solis. & anno 45. Cometes per trimestre.

Cyclus LXIX. Annus post Chr. 1384.

Gymnasium Regium amplis auget privilegiis; examini, quo Doctorum laurea in aulâ confertur, ipse assistit.

Confucio gentis magistro honores jubet deferri non regios, quos quidam Imperatores soliti erant deferre, sed eos dumtaxat, qui *Sien su*, hoc est magistris vitâ functis conferri soliti, uti viventibus conferebantur. Vetat etiam eo ritu honorare *Confucium* quo reliqui spiritus aut idola coluntur, *cùm enim*, inquit, *litterati, qui diem obierunt, à reliquis spiritibus diversi sint, par est quotannis eorum memoriam diversâ quoque honoris significatione rituque renovare, eoque dumtaxat, qui pristinæ cujusque conditioni, & quam gessit olim, dignitati competat.* Vetat insuper statuas *Confucii*, aut ejusdem discipulorum conflari & erigi. Inter egregia principis documenta, celebriora sunt ista: *In regendo populo turbulento cave sis præceps; in eo, qui jam pacatus sit, regendo, cave sis tetricus, minutus, molestus.* Item. *uti cœlum & terra procreant res omnes ad communem usum victumque hominis, ita sapiens Rex curas suas & contentiones eò dirigit potissimùm, ut diligat suos, foveat ac sustentet; & quamvis ipse contrahat vectigalia, sumptusque publicos ac privatos moderetur, semper tamen angitur ac timet, ut subditis necessaria suppetant; quâ quidem curâ & metu multò magis tunc cruciatur, quando graviora subinde vectigalia imperari necesse est.*

Cùm fortè dies plurimos cessassent pluviæ, Imperator stramineos indutus calceos, ac vestem lugubrem, ad montem contendit, ibidem triduum totum perseverans, opem cœli clementiamque implorat: exacto triduo largi imbres deciderunt.

Lustrans ipse ditiones Imperii comite filio natu maximo, mediis in agris currum jubet consistere, & conversus ad filium: *ideo*, inquit, *te mecum adduxi, ut tuis ipse usurpes oculis pauperum colonorum labores ac sudores, ut discas misereri illos, ac moderari vectigalia.*

Cursum felicitatis interrupit mors insperata filii hæredis, quem contra morem per triennium luxit, & in ejus locum nepotulum hæredem declarat.

Inciderat in latrones cum uxore & patre quidam *Sui* dictus: parantibus senem interficere, filius vitam pro paternâ obtulit: eisdem verò vim nuptæ parantibus inferre, *at*, inquit illa, *nefas hoc marito superstite.* In ignem igitur paratum præcipitant juvenem, quod conspicata mulier, in eundem se præcipitat, ibique maritum complexa abit in cineres. Huic fidei & pietati illustre monumentum erigi curat Imperator,

qui & castigat insanam alterius pietatem, qui ut ægrotanti matri valetudinem ab idolo exoraret, proprium ei filiolum sacrificaverat.

Anno Cycli 15. *Hum vu* moritur æt. 71. Anno 16.

2. KIEN VEN TI seu *Kien ven*, id est, stabiliens rem litterariam. regn. 4.

succedit KIEN VEN TI conditoris nepos tredecennis, piæ indolis Princeps, populique amans, cui remittit tertiam partem vectigalium.

Hujus patrui Reguli ægrè ferunt antepositum tot sanguinis Regii ad Imperium maturis principibus adolescentulum. Auxerunt invidiam Colaorum patefacta contra se consilia. His aliisque rebus cæteros inter exacerbatus Regulus *Pe kim* natu quartus Conditoris filius, arma parat, & periniquæ (ut aiebat) gubernationis hostem se declarat. Magni contra ipsum exercitus mittuntur, uno 8. horarum conflictu trecenta bellatorum millia feruntur cecidisse. Offertur pacis conditio, respuit ille, nisi priùs tradantur ministri Regii. Tandem Regiam petit Nankinensem. Proditor *Li kim lum* portas aperit: ingens strages mortalium. Succenditur domus regia. Ambustum cadaver adolescentis Imperatoris, uri creditum, in conspectum victoris producitur, illachrymatur ipse, & Imperatorio ritu humari jubet: sævitum crudeliter in ministros Regios, è quibus uno die variis affecti suppliciis suprà octingenti, aliis interim fatum sponte præoccupantibus, aliis raso capite mentitis Bonziis fugâque elapsis.

Hoc peractum anno Cycli 20. Imperii quarto quo KIEN VEN extinctus æt. 17. Anno Cycli 21. succe-

3. CHIM ÇU, aliàs *Yum lo*, id est, æterna lætitia. regn. 23.

dit CHIM ÇU seu *Yum lo*, filius Conditoris natu quartus, Princeps initio crudelis, & magnanimus & prudens: fratribus suis, aliisque bene meritis restituit honores pristinos ac census.

Cùm certum ob crimen interfici juberet *Li kim lum*, hic autem diceret haud imperaturum fuisse ipsum si venienti portas urbis regiæ non aperuisset, *imò verò*, inquit alter, *fortunæ meæ fuit venisse me: nam si venisset alius quicumque pari instructus robore armorum, non secus illi, ac mihi, portas aperuisses, proditor.*

Anno Imperii 5. adolescentes 1800. quòd ante annum æt. 40. contra legem à patre latam sectæ Bonziorum nomen dedissent, excedere cœnobio jubet.

Anno Imperii 7. transfert aulam *Nan kim* Australem in Borealem *Pe kim*, relicto hærede filio in aula *Nan kim* cum simillimis magistratibus qui in *Pe kim*. Multis legationibus honoratus, quas inter erant ex utraque Tartaria, ex Malacâ, è mari Australi & occiduo, item Mahometanorum cum Rhynocerote. Libros Alchimicos de usu Ambrosiæ immorralis cremari jubet. Cùm offerrentur lapides pretiosi effossi in prov. *Xan si*, occludi jussit fodinas, dicens non fatigandum populum vano labore, cùm lapides isti

nec

nec sterili tempore comedi, nec brumali fovere corpus queant. Quinque æra campana 120. mille librarum singula fundi jubet.

Anno Imperii 13. Cycli 31. Aulæ Doctoribus 42. *Han lin* dictis, committit veterum librorum classicorum ampliorem explanationem, monens, ut duorum præcipuè interpretum *Chim çu*, & *Chu çu* (qui sub exitum familiæ *Sum* floruerant) commentis insisterent. Ab iisdem quoque nova quædam fabricata Philosophia, de quâ consule proœmialem declarationem ad Scientiam Sinicam.

Anno Cycli 41. YUM LO moritur æt. 63. Anno 42.

4. GIN ÇUM aliàs *Hum hi*, id est dilatata concordia. Regn. aliquot mens.

succedit GIN ÇUM decessoris filius, clemens & benignus. Audiens in prov. *Xan tum* laborari fame, protinus eò destinat Colaum *Yam su kie*. Dicente autem Colao, quòd concilia duo Regia consultanda de hoc essent, & quid facto opus censerent, renuntiandum: *Facessant*, inquit, *moræ istæ ac deliberationes: populo namque laboranti fame, tanta cum celeritate opitulandum est, quantâ concurritur ad commune extinguendum incendium, vel repentinam aquarum illuvionem reprimendam.* Aliis dicentibus rationem habendam esse diversitatis locorum, & hominum magis minusve egentium: *Habeatur*, inquit, *verumtamen sic, ut à minutis abstineamus, & dum opitulandum est tantæ calamitati, non vereamur peccare quodammodo largitate.*

Admodum studiosus cùm esset rei Astrologicæ, & nocte quapiam observasset mutationem nescio quam in stellis, accitis ad se Colais, *Actum est*, inquit, *de meâ vitâ: meministis autem me passum fuisse multa ab invidis per annos 20. quando degebam in Palatio Orientali, sed fides vestra concordiaque me contutata est, &c.* Hæc fatus, duobus spectatissimæ fidei viris sigillum donat. Insculptæ sigillo litteræ *Chum chin*, id est, *minister fidelis & integer*: ii cum lachrymis excipiunt pignus honoris extremum, quo deinceps sigillo epistolas suas obsignant.

Languere incipit Imperator, accersunt hæredem filium ex aulâ meridionali, mœstus advolat, serò tamen, jam extincto patre æt. 48. anno, & Cycli 42. qui annus præter morem successori tribuitur.

5. SIUEN ÇUM aliàs *Siuen te*, id est, manifesta virtus. Regn. 10.

Anno 42. (*post Christum* 1426.) succedit SIUEN ÇUM filius GIN ÇUM, Princeps clemens. Gaudet clàm & incognitus prodire. Edicto vetat promoveri litteratos ad gradum Licentiati ante annum æt. 25.

Patruum rebellem & in prælio captum perpetuo carceri in aulâ mancipat. Tartarorum irruentes copias ipse ductor exercitus feliciter delet. Cochinchinæ Prætori Regis titulum impertit, sed tertio postanno Rex à rebellibus è familiâ *Li* occiditur. Mittunt hi legatos, qui veniam deprecentur. Imperator audito Senatu, ne gravis populo esset, & quòd nullius propè

X

emolumenti res videretur, à mittendis longè adeo copiis abstinuit, legatos etiam cum titulo dignitatis remittens. Sub hoc arsit Palatium per dies aliquot. Ex incendio tanta vis æris, auri & argenti flammis liquata, ut ex hac massa innumera vasa confecta sint, quæ magno hodie in pretio habentur, qualia olim ex ære Corinthiaco.

6. Ym çum, aliàs *Chim tum*, id est, recta administratio. Regnat primò annis 14.

Anno Cycli 52. Siuen çum moritur æt. 38. Anno 53. (1436.) succedit Ym çum filius natu major & novennis, sub tutelà Imperatricis & Eunuchi præcipui. Novem portas urbis Regiæ restaurat.

Anno Imperii 3. edicto prohibet in fanis idolorum exhiberi honores *Confucio*. Tartari continuis excursionibus latrocinia exercent.

Anno 5. Planetæ simul visi sub unà constellatione, anno 15. Luna 9. Stella versus ortum cum sonitu desiit.

Cyclus LXX. Annus post Chr. 1444.

Anno Cycli 6. Imperii 14. ipse Imperator in Tartaros ultra murum ducit exercitum quingentorum millium. Annonæ defectu multi pereunt: dilabuntur plurimi, tandem mense 8. utrimque pugnatur, cæditur Sinensis exercitus, victor Tartarus victum Imperatorem captivumque in interiorem Tartariam abducit. Hinc maxima in aulà consternatio. Substituitur in solio filiolus biennis, cui tutor assignatus natu minor frater captivi: qui tamen Imperatoris non vices, sed titulum suscipit & auctoritatem: mittitur interim ab Imperatrice ingens vis auri, argenti, serici ad redimendum Imperatorem; acceptat Tartarus, at plura reposcens, quin specie reducendi Imperatoris eum ad confinia Sinarum adducit, iterumque contemptis muneribus tamquam tanto principe indignis, intra fines reducit.

7. Kim ti, aliàs *Kim tai*, id est gloriæ magnitudo. Regn. ann. 7.

Anno Cycli 7. succedit Kim ti frater captivi. Mittuntur, qui reducem excipiunt Imperatorem, sed Tartarus altioris ordinis & dignitatis primates postulat ad tanti principis comitatum. Tandem reducitur multò stipatus milite usque ad Imperii limites prope montem *Tam kia lin*. Unde Imperator in aulam scribit se renunciare Imperio, & quietem meditari, adeoque ne se venientem cum pompâ excipiant: tandem ut eluderet, fugeretque adventantium apparatum, per aliam urbis Regiæ portam ingressus est, ubi sibi mutuò occurrunt fratres, & post fraternos amplexus & lachrymas deductus tandem à fratre & aulà totà ad Palatium Australe, uti expetiverat.

Prosequitur interim frater Imperii regimen, imò jam meditabatur filiolum suum Imperii hæredem declarare, quod cùm in diem filii natalem reservaret, ad Colaum die quodam, *Natalis*, inquit, *filii mei hæredis incidit in diem secundam lunæ septimæ*. Colaus post reverentiam de more exhibitam, *Imò verò pace tua*

b Rex, inquit, *natalis hæredis* (denotabat filium fratris natu majoris) *incidit in primam diem lunæ undecimæ*. Conticuit ad hoc Imperator, & de filiolo hærede mentem depoſuit, & verò altero poſt anno vivere deſiit puerulus.

Anno Cycli 13. Imperii 7. in morbum lethalem incidit Imperator. Eo nondum mortuo reducitur ex palatio Auſtrali ad avitum ſolium frater natu major, qui mox anno Imperii 1. qui fuit Cycli 14. (1457.) lunâ 1. amniſtiam publicam per Imperium incidit. Moritur 2. lunâ Kim ti, regnante jam Ym çum. Per libellum ſupplicem poſtulatur, ut nomen fratris & memoria, quaſi ambitûs rei, aboleatur: renuit Imperator, qui tamen fratrem ſepeliri noluit ritu Imperatorio, ſed eo dumtaxat, qui eſt fratris natu minoris & ſanguinis regii.

8. Ym çum novo cognomento dictus *Tien xun*, id eſt, cœlum proſperum & propitium. denuo reg. an. 8.

Anno Cycli 21. Ym çum moritur æt. 31. Anno Cycli 22. (1465.) ſuccedit Hien çum deceſſoris filius primogenitus, è reginarum ſecundâ, quia ſterilis erat Imperatrix.

9. Hien çum, aliàs *Chim hoa*, id eſt, perfecta converſio. Reg. an. 23.

Princeps Bonziis impenſè addictus, rerum cupidus peregrinarum.

Anno Cycli 23. cædit exercitum prædonum in prov. *Hu quam*.

Anno Cycli 24. obiit Regina mater.

Anno 28. occaſione Cometæ lunâ 11. conſpicui. Monita excipit Imperator.

Anno 29. Tartarorum Cunei in Sinam excurrunt, & prædis onuſti remeant.

Anno 36. Tartarorum exercitus ad internecionem cæſus à Sinenſi exercitu.

Anno 37. Coreæ Rex commodiorem, ſublatis ambagibus, & compendioſiorem viam proponit pro legationibus in aulam clientelæ causâ mittendis, non annuit Imperator. Tartari rurſus erumpunt, & vaſtant ditiones *Leao tum*.

Anno 38. ex regno *Samaul han*, (putà Samarcandiæ) legatio cum duobus leonibus. Alia legatio à Regulo *Fuen cheu* poſtulante librorum de obedientiâ & recto regimine monumenta.

Anno 41. in aula terræmotus.

Anno 42. lun 1. congeries ſtellarum cùm ſonitu & fragore diſſolvitur.

Anno 44. Hien çum moritur æt. 41. Anno 45 (1488.) ſuccedit Hiao çum deceſſoris primogenitus. Princeps, Bonziorum ſuperſtitionibus & ſupplicationibus impensè favens, aſſentatoribus gaudens, alchimiæ perquam ſtudioſus.

10. Hiao çum, aliàs *Hum chi*, id eſt, amplum regimen. Reg. an. 18.

Anno Imperii 5. hæredem ſolemniter declarat.

Anno Cycli 52. Rex Cochinchinæ per legatos copias petit auxiliares contra rebelles: recuſat mittere Imperator. In prov. *Xen ſi* Bonziorum Coryphæus re-

bellium Dux & ductor in prælio victus capitur, & in aula capite plectitur. In ditionibus occidentalibus tanta fames, ut se mutuò vorarent filii & parentes. In provinciis Australibus ad Orientem grassatur pestis ingens, & in Sinis insolita.

Anno 53. Sol solito obscurior. Sonitus item in aëre auditus. Terræmotus adeo terribilis, ut hiatu terræ quingenta hominum millia absorpta ferantur.

Anno 54. in omnibus provinciis terræmotus.

Anno 55. ursus aulam ingreditur: hine auguria funesta, palatii interioris conflagratio secuta.

Cyclus LXXI. Annus post Chr. 1504.	11. Vu çum, aliàs *Chim te*, id est perfecta virtus. Reg. an. 16.	Anno Cycli 1. moritur Imperatrix. Tartati in Sinam irruentes prædas ingentes reportant. Anno 2. Hiao çum moritur. Anno 3. (1506.) succedit Vu çum decessoris filius, quo anno Cometa apparuit, stella item cum tonitru in pluviam resolvitur. Terræmotus, ventorum turbines insoliti. Hac occasione à *Tao* Colao monetur Imperator, ut seriò se regimini applicet, refrænet immoderatos iracundiæ impetus, nimiam venandi & equitandi pruriginem, à jocis & ludicris abstineat, exterminet ex aulà adulatores, & dissolutis moribus juvenculos; accersat sapientes, & publici boni sectatores, &c. ita demum revocari posse irati cœli piam erga se voluntatem.

Anno Cycli 6. Tartari rursus ditiones Sinensium depopulantur. Anno 7. Regulus è regio sanguine rebellat, in prælio capitur, & in aulà occiditur. Anno 8. latronum Cunei emergunt in ipso territorio *Pe kim*, & provinciis *Xan tum* & *Ho nan*, partim fame, partim exactionibus miseros ad arma stimulantibus, *Lieu ce* dicti, quòd rapidorum torrentium in morem per terras & provincias grassantes quaquaversum diffluerent. Missi contra eos varii exercitus, à quibus repressi quidem & sopiti, sed non penitus extincti, identidem scilicet eùm occasio & opportunitas favebat, repullulantibus.

Anno Cycli 11. Imperatot clàm & mentito habitu prodiens à tigride vulneratus, & ad mensem coactus decumbere.

Anno 15. debellaturus Tartaros ipse Imperator in Septentrionem pergere meditatur, sed clàm scilicet & tacito nomine, sub titulo scilicet Archistrategi; dissuadet totus Senatus, rem novam & periculis obnoxiam esse; sub mentito enim habitu & nomine rebellioni ansam præberi; persistit mordicus in proposito Imperator, quin & excandescens in Colaum acinacem stringit. Hic collum intrepidus præbet, reprimit furorem Imperator, & mutat propositum.

Anno Cycli 16. meditabatur Imperator proficisci in provincias Australes *Nan kim*, *Che kiam*, &c. resistit Senatus, oblatis libellis supplicibus, per hoc scilicet

addi

addi animos, & viam Tartaris pandi in provincias Boreales, reputantibus scilicet fugâ sibi consulere voluisse Imperatorem. Hic verò, ut erat propositi tenax, in furorem actus, Senatores jubet ante Palatii valvas flexis genibus sub dio ad totos quinque dies persistere, alios verò in monendo plus æquo severiores carceri mancipat. Successit ingens & insolita pruina & inundatio aquarum ad 4. cubitorum altitudinem, quibus auguriis commotus Imperator, in domum suam quemque remittit, & de excursione in Austrum cogitationem deponit.

Anno Cycli 18. Imperii 16. VU ÇUM coram primoribus Imperatrici commendat tutelam filii hæredis. Malè administrati regni se reum agens, moritur æt. 31.

11. XI ÇUM, aliàs *Kia cim*, id est, eximia tranquillitas. Reg. 45.

Anno Cycli 19. (1522.) succedit XI ÇUM decessoris natu secundus, tredecennis.

Initio specimen dedit boni Principis, pius & prudens. Libellos supplices identidem per se examinat. Immodicè amans Poësios. Tempore sterilitatis moneri postulat siquid à se peccetur, ex ærario interim & annonâ Regiâ subditis providens. Magnum murum reparari jubet. Impensè deditus Bonziorum somniis, & supplicationibus, nec non Ambrosiæ immortalitatis, & Alchimicæ artis studiosior, cui conquirendæ per singulas provincias Legatos destinat. Quin anno Imperii sui 18. meditabatur Imperio ad tempus se abdicare, commissâ rerum curâ hæredi filio, nisi primates obstitissent; qui iteratis libellis binas sectas *Fo* & *Lao kiun* penitus eliminandas, sed in cassum contendebant. Renovat Conditoris Legem circa titulum *Confucii*, quem non alium esse vult quàm *Sien su*, hoc est *Magistri vitâ functi*. Vetat insuper ejusdem statuas conflari, solâ tabellâ memorativâ permissâ. Vir inops duas filias vendere & prostituere cogitabat, quo cognito ambæ in flumen se præcipitarunt: iis mausoleum Imperator erigi jubet, cui titulus, *par Virginum*.

Anno Cycli 47. Imperii 29. Tartari cum exercitu 60. millium, aulæ approximant, sed ab exercitu Sinensi cæsi fugatique, captis 200. & amplius armorum ductoribus. Anno sequenti Tartarus legationem mittit, quâ facti sui veniam postulat, rogans liceat sibi quotannis ad equos vendendos excurrere. Annuit Imperator, sed quia experientiâ docti quod ansa seditionibus & rixis inter Præfectos & Mercatores daretur, & quod sub eo prætextu prædas agerent, interdictum deinde fuit equorum commercium.

Anno Cycli 49. Imperii 31. (qui fuit æræ Christianæ 1552.) secundâ Decembris obdormivit in Domino Orientis Apostolus S. Franciscus Xaverius in Sinarum insulâ San cheu, *subjectâ provinciæ* Quam tum, *ætatis suæ anno* 55.

Anno 50. maritimi prædones Duce *Hoam che* cum classe 100. navigiorum littora Sinensia infestant.

Anno 52. Japones, qui priùs ut clientelares ventitare cùm muneribus soliti, jam ut prædones & aperti hostes ad quatuor mille numero ad oram provinciæ *Che kiam* exscendunt: cæduntur ad internecionem 1800. reliquis fugâ dilapsis, & dum naves repetunt, mari haustis. Anno sequenti ad decem mille iterum exscendunt, sed à *Cao lim* militum 900. dumtaxat ductore quatuor præliis cæsi, mox à superveniente milite undequaque cincti prorsus extincti sunt. Post septem rursus annos novæ Japonum copiæ oram maritimam provinciæ *Fo kien* invadunt: imparatos ex improviso Dux belli *Cie* adortus ad internecionem delet. In Septentrione Dux belli *Lieu han* extra murum cum exercitu contra Tartaros pugnaturus progreditur; his autem ad interiora & sylvas suas dilapsis, non aliud operæ pretium tulit præter 28. Tartarica capita & 170. camelos.

CYCLUS LXXII. Annus post Chr. 1564.

Anno Cycli 3. Imperatoris 45. & postremo offertur libellus supplex quo severè monetur, sibi & Imperio attendat, sic ut initiis extrema respondeant. A viginti & ampliùs retrò annis statuta & leges majorum pessum ire, & nisi succurrat, Imperium in interitum vergere: raró filium hæredem Imperii ad colloquium paternum admitti: incorruptæ fidei clientes abjici, aut duriùs haberi, & ob diffidentiam & suspiciones levi de causâ indignè mulctari: Deliciis hortorum & otio cum puellarum gregibus indulgere plùs æquo, neglectâ quodammodo Imperatrice legitimâ conjuge: homines belli ignaros, & auri magis quàm honoris cupidos, exercitibus præfici; ærarium exhauriri in Palatiis & hortis extruendis, & Bonziorum næniis & supplicationibus, necnon Pharmacis fictæ immortalitatis, quæ ab ipso cœlo delapsa mentiuntur; quasi verò ab ipsis temporibus *Yao* & *Xun* ab eâ moriendi lege quispiam immunis sit repertus, &c. Excanduit ad hæc Imperator, libellumque in terram abjicit, quem rursum arripiens ac relegens suspirat, pœnitudinis ostendens indicia, sed seræ: nam 10. Luna morbo correptus, sumptoque immortalitatis toxico mortalem se sensit extinctus anno æt. 58.

12. MO ÇUM, aliàs *Lum kim*, id est, augusta gloria. Regn. 6.

Anno Cycli 4. (1567.) succedit MO ÇUM decessoris filius. A patre in vincula detrusos solvi jubet; alios morte mulctatos ad solatium afflictæ familiæ, posthumis titulis donat. Cæterùm Princeps moneri impatiens, & monentes ad inferiorem dignitatis gradum plerumque abjiciens, multa à patre rectè instituta pro arbitrio suo immutat.

Legitimam conjugem, quòd sterilis & morbida esset, in aliud Palatium migrare jubet; improbantibus rem

proceribus, respondet, nihil ad ipsos & regni statum res inter conjuges pertinere, conjugem, cùm convaluerit, à se revocandam.

Cùm juxta leges nemo in patriâ provinciâ fungatur magistratu civili, obtinuit per libellum supplicem *Cao* Colaus, ut minoris notæ præfectis (uti sunt ii qui præsunt litteratis, aut exactoribus vectigalium) in natali solo magistratu fungi liceat.

Anno Cycli 9. Imp. 6. in morbum incidit. Imperatricis & Colai *Cham kiu chim* tutelæ committit hæredem, decennem, & sequenti mox die moritur æt. 36.

13. Xin çum, aliàs *Van lie*, id est, decem mille annorum ephemerides. Reg. 48.

Anno Cycli 10. (1573.) succedit Xin çum decessoris filius, Princeps supra ætatem prudens. Tantâ tutorem & magistrum suum *Cham kiu chim* in veneratione habet, ut quoties docendi gratiâ adveniret, si æstas erat, præmitteret qui flabello regio sudantem refrigeraret; si hiems, tapetes duplicatos juberet insterni: quin & ægrotantem invisit, & medicam potionem manu regiâ porrexit; filio quoque ejus, cui primum nomen secundi ordinis in examine ad doctoratum obtigerat; in gratiam magistri sui primi ordinis nomen secundum concessit.

Fuit æquitatis & justitiæ amans, & ut erat perspicacis & prompti ingenii, ita & litterarum librorumque studiosus. Statuit ut licentiati ex 15 provinciis, regiis sumptibus in aulam ad examen deducantur. Interest ipse Doctorum examini. Libellos supplices, quos primo intuitu penetrabat, quotidie ab horâ quartâ matutinâ examinare & decidere solebat, rariùs tamen se videndum præbebat. Ordinavit ut singulorum per Imperium Præfectorum nomina, gradus, patria, per 4. anni tempora typis evulgarentur, qui mos hodieque viget.

Anno Cycli 11. Tartari in *Leao tum* irruentes Duce *Chin* ad internecionem cæduntur. Imperator in gratiam matris, quæ idolis erat addictissima, amnistiam indicere statuerat: impedivit Colaus, allegans eam impunitatis spem ad omnia scelera viam pandere, cœlum ipsum utique pœnas à sceleratis exigere, quin & in Bonziorum inferno sua flagitiis decreta esse supplicia.

Anno Cycli 16. Imperator postquam de more solenni ritu pileo virili donatus esset, uxorem ducit, quam mox creat Imperatricem.

Sistendis & aliò derivandis ingentium aquarum eluvionibus 800. millia operariorum adhibet.

Anno Cycli* 18. (1581.) *primus è Societate Iesu P. Michael Rogerius Sinam ingreditur.

Anno 19. nascitur è Gynecæi servâ filius primogenitus, futurus unius mensis Imperator, quòd è legitima prolem non susceperit. Cometa apparet. In provinciâ *Xan si* tanta sterilitas, ut innumeri mortales

fame interierint. Excavatæ scrobes seu fossæ ingentes variis in locis circiter sexaginta, *Van gin kem* dictæ, id est, *myriadis mortalium fossæ*, quòd singulæ caperent cadaverum myriadem. Fuit mulier quæ conspicata maritum fame enectum in fossam projici, in eandem insiliit, sed jussu Præfecti inde extracta, mortuo marito non sustinens superesse, triduo post expiravit.

Eodem anno Tartari excurrentes à, Duce *Li chin* supra decem mille cæsi. Moritur hoc anno *Cham kiu chim* Colaus & Magister Imperatoris, qui eundem titulo posthumo *Ven chum*, hoc est, *viri litteris & fide præstantis*, honoravit, jussitque corpus in patrium sepulchrum provinciæ *Hu quam* cum pompâ deduci: verùm biennio pòst graviter ab æmulis accusatus, ipse cum posteris, titulis & dignitatibus exutus, fortunis etiam omnibus fisco Regio addictis. Hujus filius voluntario suspendio pœnas prævênit.

Anno Cycli 20. (1583.) Tartari viâ factâ per concreta gelu flumina magno numero in Sinâ grassantur, & tandem penè ad internecionem deleti.

Eodem anno ingressus Sinam P. Matthæus Riccius S. I. fundator futurus ingentium Missionum.

Anno 22. ingens rursus sterilitas. Ipse Imperator mœstus & lugens pedes egreditur ad exorandam à cœlo calamitatem. Vectigalium quoque mediam partem remittit. Alio item tempore sterilitatis, *Nan kin* septem milliones condonat. Mittit per omnes provincias visitatores qui examinent Præfectos & rerum statum populique ærumnas.

Anno Cycli 29. Cometæ ad ortum conspicui occasione libellus supplex offertur à Senatore *Fum ngen*, quo ostendit cometem scopæ instar esse, quâ portenditur everrendos ex Imperio ministros adulatores & muneribus corruptos, quos inter, tres præcipuè notabantur: pro monitis carcerem in præmium retulit & mortis sententiam; at pietas filii pro patre vitam offerentis, Principem movit, ut mors cum exilio permutaretur.

Anno Cycli 30. visus Cometa. Anno 31. in *Ho nan* provinciâ tanta fames, ut carnibus humanis vescerentur. Fami subvênit ex ærario Regio pius Imperator. Japones Coream invadunt, ferro & flammâ vastant omnia, multasque urbes suæ potestatis faciunt: fugit Rex, & mittit legatos in Sinam pro copiis auxiliaribus. Mittuntur mox copiæ: fit pugna, & utrimque cædes ingens; tandem deleti penitus Japones: qui deinde legationem mittunt ad Imperatorem, & veniam deprecati titulum sibi tribui rogant Sequenti anno titulus eis conceditur *Ge puen vam*, hoc est *Iaponiæ Regis*; sed vetuit in posterum legationem ab eo in Sinam institui.

Anno

Anno 33. jubet Imperator, nequidquam repugnantibus ministris, aperiri auri & argenti fodinas in *Ho nan*, *Xen si*, & *Xan si*. Post sexennium easdem occludi jubet.

Anno Cycli 34. Imp. 25. (1597.) primitiæ BB. Martyrum Iaponum, qui pro fide in Cruce transfixi.

Anno Cycli 38. Imp. 28. (1600.) Lunâ 12. quæ respondet Ianuario anni 1601. P. Matthæus Riccius primùm aulam ingreditur, die autem 24. ejusdem Lunæ Imperatori offert munera, inter quæ Imago Salvatoris ac Deiparæ V.

Niu che, seu Tartari Orientales jam formidabiles, è septem Dynastiis seu hordis, quibus constabant, post varia inter se bella, tandem ab uno capite in regnum evadunt. *Tan yu*, seu Tartari Occidenrales, deliniti muneribus Regiis, à bello inferendo cessant.

Imperator liberum sibi ratus è binis, quos habebat, filiis, alterutrum successorem eligere, eò quòd neuter (quippe ex illegitimo thoro geniti erant) ad Imperinm jus haberet, statuit hæredem declarare secundò genitum ex reginarum unâ, quam deperibat. Obstitit Senatus, allegans id per leges haudquaquam licere. Perstat tamen in proposito Imperator, perstat & Senatus, è quo alii castigati, alii ab officio depositi, alii rejectis dignitatis insignibus aulâ excessere. Cessit tandem legibus Princeps, & è serva Gynecæi primogenitnm hæredem declarat.

Anno Cycli 41. tanra in aula inundatio, ut muri urbis corroerint.

Anno 44. Lunâ 2. die 1. Eclipsis solis. Anno 45. in Austro magna inundatio, & in *Xen si* sterilitas.

Anno Cycli 47. Imp. 38. (1610.) Lunâ 4. moritur Matthæus Riccius, cum fama sanctitatis, anno æt. 58. Missionis 27. Huic Imperator magnum prædium in sepulturam assignavit.

Anno Cycli 48. tanta inundatio in orbe regia, ut nec equis, nec curribus utendis locus esset.

Anno Cycli 52. Imp. 43. (1615.) prima & sævissima in Christi legem persecutio in Nan kim *mota à* Xio kio *è præcipuis Præfectis uno. Præcones Legis alii verberibus cæsi & in caveis ligneis Macaum avecti, alii huc illuc dispersi, à Præfectis Christianis clàm servati. Post 6. circiter annos respirare & florere cœpit res Christiana, persecutore dignitatibus suis privato & ingloriè mortuo.*

Anno Cycli 53. Imp. 44. Tartari multis lacessiti injuriis, vi jam unitâ fortiores, non jam prædas agere, sed urbes etiam suæ potestatis facere tentant. Movebat illos inter alia, quòd mercatores sui in *Leao tum* barbarè à Præfectis Sinensibus tractarentur, & facultatibns suis per nefas privarentur, ad hæc Regis sui per summam perfidiam capti & obtruncati jactura. Quare hujus filius cum valido exercitu urbem *Cai yuen* in *Leao tum* invadit ac capit. Facti sui causam Impe-

peratori conscribit, solam videlicet ministrorum suorum insolentiam. Paratus urbem restituere, & arma deponere, si modò acceptæ injuriæ fieret satis. Epistolam improvidè Imperator summis Præfectis committit, qui nec responso Regem Tartarum dignati sunt. Quo contemptu in furias actus, vovet 200. millia capitum Sinensium parenti suo se litaturum: mox cum 50. armatorum millibus *Leao yam* Metropolim capit, totamque ferè ditionem, unde progressus in provinciam Pekinensem, omnia fermè sui juris facit. Ipsam quoque urbem Regiam aggressurus, nisi supervenientes undique ingentes copiæ eum ad *Leao yam* Metropolim cum spoliis remeare coëgissent. Hîc se Imperatorem Sinarum vocari voluit Tartarus *Tien mim* dictus, hoc est *cœli decretum* seu voluntas. Princeps planè barbarus & crudelis.

Anno 54. visæ sunt myriades glirium & murium tranare magnum fluvium *Kiam* in provincia *Nankim*, res hactenus hîc nunquam visa.

Anno Cycli 55. Tartarus simulatâ legatione Pekinenses ditiones ingreditur; detectâ fraude, à Sinensium exercitu invaditur: utrinque cædes ingens. Fugam simulat Tartarus, sed mox Sinenses copias undique cingit cæditque cum ipso Duce ad internecionem. Sequenti mox anno sexcenta millia militum submittit Imperator: Rex Coreanus 12. millia auxiliarium, ac præ Sinis longè fortissimorum militum sociat. Dubio diu marte pugnatum, tandem 50. Sinarum millia cæsa. Victor Tartarus ad Regiæ urbis mœnia appropinquat, in qua 80. millia erant præsidiariorum. Tanta interim in urbe consternatio, ut Imperator in Australem aulam statueret migrare, nisi obstitisset Colaus, dictitans hac fugâ acriores animos Tartaris addendos, & gravissimas toto Imperio perturbationes orituras.

QUAM ÇUM, aliàs *Tai cham*, id est, magna tranquillitas. Regn. uno mense.

Anno Cycli 57. Imp. 48. (1620.) Lunâ 7. Imperator VAN LIE moritur æt. 58. succedit filius QUAM ÇUM, Princeps cùm adhuc puer esset, litterarum præ viris peritus, & supra ætatem prudens, sed uno post mense, primâ scilicet die nonæ Lunæ (errore & incuriâ, uti creditum est, Medici) declarato hærede extinctus est æt. 38.

15. HI ÇUM, id est aliàs *Tien ki*, cœli manifestatio. Regn. 7.

Anno Cycli 58. succedit HI ÇUM, aliàs *Tien ki*, filius decessoris primogenitus. Princeps naturâ timidus, & plusquàm par erat Eunuchis fidens, è quibus 12. millia numerantur. Ex toto Imperio nova advocat auxilia. Regi Coreano regia mittit munera, gratias agens de auxiliis sub avo missis, postulatque nova & majora. Inter cætera auxilia adfuit cum aliquot millibus mulier, seu Amazon Sinica, ex *Su chuen* provinciâ, loco filioli, quem in proprio regno reliquerat (quod Regnum montibus cinctum sui juris est.) Classis quoque maritima præparatur. Hac item occasione suadent Imperatori Doctores Paulus & Michaël, ut ex urbe

Macao tormenta bellica majora accersat. Sed antequam pervenissent, jam Tartari è tota ditione *Leao tum* ejecti, ipsa Metropolis recuperata, incolis scilicet crudelitatem Tartari Regis detestantibus, quem alia bella in Tartaria retinebant. Sed hic confecto mox bello, rursus in *Leao tum* irrupit, & Metropolim obsidet, è præsidiariis Sinis 30. millia desiderata, è Tartaris 20. millia: tandem proditione urbs capta, mox edicto publico jubentur more Tartarico capillos radere, siquidem salvi esse vellent, quod postea per totam Sinam observatum fuit, tametsi milleni maluerint vitam & caput, quàm capillos amittere. Mittitur cum novis copiis contra Tartarum fortissimus Dux *Mao ven lum* è prov. *Quam tum* oriundus: munit arcem *Xam hay* in insula *Cu* sitam, locum inaccessibilem, quo Tartaris aditus intercludebatur in Sinam.

Hoc eodem anno, qui erat Imp. 2. (1622.) urbs Macao, *quæ ob præclara merita gentis Lusitanæ, & maria à Pyratis purgata, Regio favore iis pridem fuerat concessa, & uti olim totius Orientis & Iaponicarum Missionum, ita nunc Sinicarum nobilissimum est emporium, à Batavis terrâ marique obsessa, sed irrito conatu; nam clade acceptâ navigia repetere compulsi sunt.*

Cyclus LXXIII. Annus post Chr. 1624.

Anno Cycli 1. Imp. 4. funesta toti Imperio motuum civilium collisio accidit, increbrescentibus per 4. provincias *Lieu ce* (de quibus supra) hoc est grassantium latronum ingentibus copiis.

Anno Cycli 2. Imp. 5. (1625.) prope Metropolim prov. Xen si *monumentum lapideum, quo Lex sancta describitur, & 70. Evangelii præconum Syriacis litteris insculpta nomina, tandem è terrâ ceu sepulchro mille & ampliùs annorum effossum in lucem prodiit, magno Neophytorum gaudio, & irrefragabili fidei, quam prædicabat Societas Iesu, testimonio.*

Anno Cycli 4. Imp. 7. moritur Imperator Tien ki æt. 32. Tyrannus item Tartarus *Tien mim* dictus moritur, cui successit *Tien çum* filius, patri per omnia dissimilis, mitis indolis, clemens, humanus.

16. Hoai çum, aliàs *çum chim*, id est, Augustum omen felicitatis. Regn. 17.

Anno Cycli 5. succedit Hoai çum, seu *çum chim* frater decessoris, & filius Quam çum, natu quintus, litterarum amans, quas elegantissimè exarabat. Princeps optimæ indolis, Bonziis apprimè deditus, etsi de Religione Christiana, quam ab avo audierat, semper bene senserit, eamque foverit: suppliciorum rigorem mitigat in resolvendo lentus. Fidos ministros non audit. Vestium splendorem moderatur, serici quoque textrinis inhibitis. Præfectorum cum Eunuchis communicationem interdicit. Milites Palatii ab Eunuchis introductos, viatico instructos, ad ædes patrias & amicos visendos mittit ad mensem, deinde iisdem reditum interdicit. Cæterùm castus passim habitus, quique

legitimum thorum inviolatè servaverit. Auctor hic fuerat fratri decessori, ut Eunuchorum Principem (cui *Guei cum* nomen) longè potentissimum & crudelissimum è medio tolleret. Ab ejus enim arrogantia & protervia, & Aulæ & Imperii ruinam imminere. *Guei cum* igitur sibi malè conscius, hoc imperante mox sumpto toxico gravius supplicium prævenit. Mortui cadaver à furente populo in frusta dissectum, ingens vis auri & unionum fisco addicta, multa fana eidem viventi ad memoriam ab adulatoribus per Imperium erecta, flammis abolita & solo æquata sunt.

Imperator, quòd acre bellum gerendum esset contra domesticos hostes, prædones scilicet, mittit cum novo exercitu *Yuen* Eunuchum, cum ampla potestate paciscendi cum Tartaro: *Yuen* verò vir subdolus & perfidus, auro clàm corruptus, iniquis conditionibus paciscitur. Imperator pacem rescindit, *Yuen* ut ad eam admittendam compellat, sublato primùm æmulo suo *Mao ven lum* Duce fidissimo per venenum in convivio, auctor fit Tartaro, ut per aliam viam invadat Pekinum. Fit expeditio pro voto usque ad aulam, quam & obsidet: advocatur Dux *Yuen* in auxilium: adest, & quidem per muros urbis nil sibi metuens introduci se sinit, moxque quæstione habita, proditionis convictus jugulatur; quo audito Tartarus solutâ obsidione in *Leao tum* spoliis onustus regreditur: varia post hæc anceps belli utrimque fortuna per octennium circiter.

Anno Cycli 8. (1631.) *primi ex S. Ordine Prædicatorum, ac deinde S. Francisci, Sinam intrant.*

Anno Cycli 10. *Imp.* 6. (1632.) *pie moritur* Siu *Doctor Paulus è supremo Præside tribunalis rituum Colaus, & rei Christianæ columen. Pro hac tuendâ Apologiam in persecutione obtulit, in quâ & dominia sua, & facultates & familiam seque ipsum in pignus obtulit, siquid non sanctum Lex Christiana continere probaretur. Pro hac autem promovenda firmandaque patres* Terentium, Rho, Adamum, *&c. ad restaurandam Astronomiam & Kalendarium Imperatori felici cum successu proposuit. Reliquit autem hujus curæ successorem* Li *Petrum itidem Colaum. Eunuchorum operâ è Gynecæo præcipuæ puellæ, annuente Imperatrice, fidem & baptismum susceperunt.*

Anno Cycli 12. Imp. 8. moritur Rex Tartarus *Tien çum*, cui succedit filius à colenda virtute *çum te* dictus, pater ejus qui proximam fundabit familiam. Princeps prudens, comis, quippe puer inter Sinas occultus vixerat, litteras, linguam, & mores Sinicos egregiè doctus. Unde Duces ac Præfectos Sinenses plurimos sua benignitate sibi conciliavit & attraxit, pertæsos scilicet tam pravi regiminis, quosque Imperatoris austeritas, ob infaustos armorum successus dirè sævientis abalienabat. Hoc

Hoc & ſequentibus annis nil niſi inteſtina bella, cædes, rapinæ, à prædonum octo exercitibus, quæ fuit potiſſima perdendi Imperii cauſa: nam à Tartarorum irruptionibus ſatis præmunitum jam videbatur. Octo perduellium capita pro ſumma rei inter ſe decertant, donec tandem ad duos perduellium Principes *Li* & *Cham* tota vis armorum devoluta eſt. Hi, ne alter ab altero conſumatur, ab invicem recedunt: *Cham* quidem ad Occidentales provincias *Su chuen* & *Hu quam*, (de quo infrà agetur) *Li* verò ad Boreales animum & exercitum applicant: & hic quidem è provincia *Xen ſi*, quam ex parte occupaverat, provinciæ *Ho nan* Metropolim obſidione cingit, ſed cum clade coactus eam ſolvere. Repetitur obſidio, quæ ſex menſes tenuit cum tanta obſeſſorum conſtantia, ut caro humana venalis exponeretur: adeſt tandem Imperatoris exercitus ſuppetias laturus, cùm extremum nil tale ſuſpicans & metuens, exitium attulerit: nam cum ruptis Crocei fluminis aggeribus latronum exercitum aquis delere moliretur, accidit ut tota urbs cum 300. incolarum millibus aquis hauſta fuerit. Contigit miſeranda hæc ſtrages nonâ Octob. anni 1642.

Li interim totâ provinciâ & deinde *Xen ſi* potitus, omnes quotquot erant Præfectos ubique interficit, Expræfectos mulctat pecuniis, populum verò benignè habet, onera etiam & vectigalia remittens. Quo factum, ut multæ copiæ Imperatoriæ ad ſe diffluerent, & ipſe *Li* Dux latronum tantâ auctus potentiâ jam titulum Imperatoris ſibi vindicaret. Mox *Xen ſi* provinciâ ſubactâ, Pekinenſem ingreditur, & ad ipſam urbem Regiam ſecurus contendit, quò jam diu ante millenos clam immiſerat ſubdolus, qui ſe adventante turbas cierent, & minimè dubius de tradenda urbe, per ſummam ſcilicet proditorum perfidiam, & Præfectorum inter ſe & cum Eunuchis diſcordias. Præſidiariorum 70. millia urbi tuendæ præerant, & tamen tertio ab adventu die portis ultrò apertis urbem cum 300. millium exercitu intrat, & rectà ad palatium pergit ipſius Imperatoris. Hic jejuniis & Bonzaicis ſupplicationibus inſtituendis intentus, & omnium quæ agebantur ignarus, tandem proditum ſe agnoſcens, cum 600. armatis portis egredi tentat & glorioſè occumbere, ſed deſperatis conſiliis & rebus, deſertus ab omnibus, in palatium regreſſus, in hortum ſeceſſit, ubi in veſtis fimbriâ proprio ſanguine ſcripſit ejuſmodi verba: *Mei me prodiderunt, de me ſtatue quod placuerit, modò populo meo ne noceas.* Deinde ſtricto acinace nubilem filiam, ne in latronum manus incideret, dum tentat perimere, illa ictum declinans, brachio mutila exanimis concidit. Ad extremum faſciâ collo involutâ ſe ipſum Imperator ſuſpendit anno æt. 36. Cum eo nomen Imperiique tota-

prosapia 80. ut fertur, millibus constans, paulatim extincta. Ad hujus exemplum supremus Colaus ibidem se suspendit, quod idem alibi & reginæ & fideliores Eunuchi præstiterunt. Regium cadaver diu quæsitum, altero tandem die casu repertum, in conspectum Tyranni in solio sedentis adducitur, à quo multis injuriis barbarè habitum, binis ejusdem filiolis (nam primogenitus fugâ evaserat) capite truncatis, ac Præfectis omnibus crudelissimè mactatis. Urbe deinde totâ militum furori libidinique permissâ, mox ad debellandum fidelissimum Ducem *V san quei* sese accingit, qui cum suprema potestate exercitui Sinico contra Tartaros præerat in *Leao tum*: obsidetur urbs & arx validissima 70. leucis ab urbe Regiâ distans. Ut verò ad deditionem filium impellat latro, patrem ipsum ante urbis muros constituit, comminatus acerbissimam necem, nisi urbem tradat. Filius *V san quei* è muro patrem aspiciens, flexis genibus ab eo veniam deprecatur, plus se Regi & patriæ, quàm patri debere contestans, adeoque millies potiùs moriendum, quàm latroni turpiter serviendum. Laudavit filium pater, seseque carnificinæ pro eadem patria constanter obtulit. At filius ulturus Imperatoris & patris mortem, ad Tartarum Regem cum muneribus legationem mittit, invitans ad arma & auxilia contra Tyrannum pactis conditionibus: adest hic alacer cum 60. millibus. Obsidio solvitur, fusis prædonum copiis. *Li* Tyrannus in aulam regressus, nec ibi securus consistens, direptis thesauris regiis, urbeque & aulâ flammis traditâ, cum exercitu fugit in *Xen si* provinciam, Tartaro equis pernicibus fugientem turbam ferro & armis persequente. Rex interim Tartarus *çum te* in Sinarum ingressu moritur, postquam filium natu minorem hæredem declaraverat, commissâ belli & Imperii curâ *[illegible]* patruo Regulo. Mox puer sexennis & supra ætatem prudens, urbem triumphans ingreditur, & communi totius populi congratulatione & plausu tanquam Assertor patriæ excipitur, & in solio collocatus Imperator salutatur, omnibus uno ore acclamantibus, *vivat Imperator, vivat* (Van suii, Van suii) *decem & decem millibus annorum*, & hæc vox populi Imperium illi contulit. XUN CHI dicebatur Imperator, fuitque conditor novæ familiæ Imperialis Tartaro-Sinicæ, *Tai cim* dictæ, hoc est *magnæ puritatis*. Hic annum Imperii sui primum velut bene sibi ominatum, statuit eum, qui fuit decimus septimus & funestissimus decessori *çum chim*. Fuitque Cycli 73. annus 21. post Christum verò 1644.

XXII. Familia.
1. XUN CHI, *id est* prosperum regimen.
Regn. 17.

V san quei (à quo creditur in prælio occisus *Li* Tyrannus) jam serò agnoscens, ad canes arcendos à se leones incautè admissos, admittit à Tartaro Reguli dignitatem & titulum *Pim si*, seu *pacificantis occa-*

fum, assignatâ pro sede ipsius Regiæ Metropoli *Si ngan* provinciæ *Xen si*, quam latro ferro & igne priùs vastaverat. Tartarus subactis feliciter provinciis Borealibus, ad Australes animum & arma convertit, anno sequenti proclamatus jam erat Imperator in *Nan kim* Metropoli, *Hum quam* nepos *Van lie* Imperatoris; at mox captus, & Pekinum abductus, cum primogenito *çum chim* (vero-ne an ficto, incertum) strangulatur. Itur exinde ad Metropolim prov. *Che kiam*, in qua *Lo vam* Regulus, Imperatoris titulnm recusat, vidensque urbem Tartaro cinctam, ut suorum excidium præverteret, è mœnibus flexis genibus supplicabundus, *de me*, inquit, *quod vultis statuite, pro meis subditis ecce me victimam*: quo dicto ex urbe prodiens, se Tartaro tradit: quæ pietas, si non Principem, at urbem certè servavit & cives. In provincia *Fo kien* alter *Van lie* nepos, *Lum vu* dictus, Imperator proclamatus, sed à Tartaro provinciâ totâ pacificè occupatâ, mox occiditur. Erat tum Architalassus è *Fo kien* oriundus, *Chin chi lum* dictus, qui Macai Lusitanis primùm servierat, & sacro fonte ablutus, Nicolai nomen erat sortitus. Hic ex parvis initiis, & magnis deinde commerciis cum Hispanis & Hollandis, factus ex Pyrata famoso, ingentium classium Ductor, Imperatori primùm *Lum vu*, deinde Tartaro, sed simulatè se subjecerat, à quo Regulus creatus, & ad solemne convivium invitatus, specie honoris majoris in aula adipiscendi delusus, ad eam honorificè deducitur. Interim filius *Que sim* cautior factus, in totius classis paternæ Imperium succedit, nullis aut patris adhortationibus, aut Tartari promissis à fidei erga Regem & patriam proposito dimovendus.

Jam ad *Quam tum*, & deinde *Quam si* provincias debellandas Tartaricus descendit exercitus, obvias quasque urbes & loca facili negotio capit: verùm in provincia *Quam si* victoriarum cursus nonnihil stitit. Erat ibi Prorex *Kiu* Thomas, & militiæ totius, quæ ex variis provinciis eò confugerat, Dux supremus *Chin* Lucas, ambo Christiani. Pugnatum est acriter: tandem Tartari victi cæsique. Mox victores Sinæ Imperatorem eligunt *Yum lie*, dictum è stirpe *Van lie*, qui ex Metropoli provinciæ *Quei cheu*, ubi Regulum agebat, deductus, regiam sedem in *Chao kin* urbe prov. *Quam tum* constituit. Huic à consiliis erat Eunuchus præcipuus *Pan* Achilleus, fidei christianæ zelosissimus, cujus operâ & unà patris Andreæ Cosfler, ipsa Imperatoris mater, uxor & filius Imperii hæres sacro fonte abluti sunt. Et hic quidem, ut erat nomine, ita & re sperabatur futurus Sinarum Constantinus. Regina certè, annuente Imperatore, legatum misit Michaelem Boym ad præstandam S. Sedi obedientiam, uti Urbs & Orbis agnovit. Percrebres-

Aa ij

cente igitur famâ tam victoriæ de Tartaro reportatæ, quàm novi Imperatoris, mox in prov. *Fo kien Vam* quidam Sacrificulus (olim Dux militiæ) cum latronum undequaque emergentium cuneis, nec non *Que sim* Architalassus, Nicolai filius, captas urbes recuperant, hic maritimas, ille mediteraneas: in prov. *Kiam si*, *Kin* Prorex à Tartaro deficit, nec uno prælio de iisdem victor extitit.

In Septentrione duo belli Duces *Ho* & *Kiam* singuli exercitum conflant. Dux *Ho* plurimas urbes provinciæ *Xen si* sui juris facit, ipsamque Metropolim obsidet, sed irrito successu: *Kiam* verò in provinciâ *Xen si* cum 140. equitum millibus & numerosiori peditatu Tartarorum exercitum duobus præliis ita cædit & fugat, ut jam aperto marte congredi Tartarus non auderet: sed hic tamen partim astu & dolis, nec non auro & promissis, partim cunctando, partim proditione natâ ex mutuis inter Sinarum Duces discordiis, vi demum & armis tam in Austro quàm Septentrione, omnium ferè victor urbium & hostium, trium aut quatuor annorum spatio tandem evasit.

Ad Occidentem in prov. *Su chuen* grassabatur alter latronum Dux *Cham hien chum*, de quo suprà: Sinicus Nero, aut potiùs carne humanâ indutus dæmon, etsi in speciem comis ac suavis erga milites, quibuscum, ut miles gregarius, ludebat & epulabatur. Hic postquam barbarè sæviisset in provinciis *Hu quam*, *Ho nan*, *Nan kim*, *Kiam si*, tandem furorem omnem in prov. *Su chuen* convertit. Primò è familia præterita Regulum, aliosque occidit: non semel ob unum sontem levi de culpa, omnes ejusdem plateæ, in qua is habitaverat, jubebat interfici, & ob unius militis crimen, totam legionem duorum millium, & ob unius Medici errorem in curando carnifice suo, mox centum Medicis vitam ademit. E sexcentis, quos habebat Præfectis, exacto sui muneris triennio, vix viginti supererant, cæteris vario mortis genere levi de causa mactatis. 5. millia Eunuchorum neci dedit, quòd inter eos fuisset, qui eum non Regis titulo, sed proprio *Cham hien chum* nomine compellasset. Ob unius sacrificuli (qui pridem auctor fuerat gravis persecutionis contra legem Christianam) 20. millia Bonziorum orco sacrificat. Laudat se coram Patribus Ludovico Buglio & Gabriele de Magallanes (quos modò amat, modò neci quater destinat) tanquam rem præclaram egisset, *Hi*, inquiens, *vobis vitam demere volebant*, *sed cæli Dominus me misit*, *ut de iis pœnas exigerem*. Sæpe collaudabat legem Christi, promittens, à se, ubi Imperio potiretur, magnificum Deo Templum extruendum. Ad litterarium examen & gradum studiosos undique edicto convocat. Adsunt 18. millia: hos omnes

nes in urbis gymnasio congregatos ad unum interfici jubet, quod, uti dicebat, suis sophismatis populum ad rebelliones sollicitarent. Anno *(1646.)* Imperatoris *Xun chi* tertio, profecturus in *Xen si* contra Tartaros, totius Metropolis *Chim tu* cives vinculis constrictos extra urbis mœnia jubet consistere; ipse obequitans in medio populi, qui flexis genibus cum ejulatu & lacrymis vitam deprecabatur, stans tantisper quasi dubius quid ageret, mox, *Occidite*, inquit, *occidite hos perduelles*. Quare omnes Tyranno inspectante sunt trucidati. Feruntur fuisse sexcenta capitum millia, è quibus innumeri parvuli, operâ Patrum baptismatis aquâ abluti, è carnificum manibus ad cœlos evolarunt. Deinde militibus congregatis edicit, ut exemplo suo quisque uxores suas, velut expeditionis bellicæ onera & impedimenta, è medio tollat; ipse ex 300. quas habebat, 20. dumtaxar ad trium Reginarum obsequium puellas sibi reservat. Totus exercitus Ducis imperium securus, omnes, quotquot erant, mulieres interficit; mox incensis urbibus & Metropoli amplissimâ, *Xen si* provinciam ingreditur. Cùm que ei jam tertiò nuntiaretur, quinque exploratores Tartaros jam comparere, ipse è tentorio sine lorica & galea prodit extra castra rem exploraturus. Mox prima sagitta à Tartaro emissa cor Tyranni transfixit, unde in terram ex equo mortuus corruit: quo prostrato, & deinde cæso & dissipato exercitu, po, u'i *Su chuen* residui Tartaros velut servatores suos lætè excipiunt. Debellatis jam fermè 11. provinciis supereraot quatuor Australes, quæ *Yum lie* Imperatori parebaot: mittuntur igitur ex aula tres Reguli trium exercituum Ductores. Obsidetur Metropolis provinciæ *Quam tum*. Annum ferè reouit obsidio cum magna utrimque strage, donec tandem 24. Novemb. 1650. Cycli anno 48. Imperatoris verò 7. urbs capta furori militum & deprædationi ad decem dies concessa, ubi 100. ferè millia trucidata sunt. Inde ad Regiam sedem *Chao kin* movet exercitus; sed *Yum lie* Imperator suis diffisus viribus, in *Quam si* provinciam, & deinde in *Yun nan* fugere compulsus. Anno sequenti moritur *A ma vam* tutor & patruus Imperatoris, vir prudens, comis, & ab ipsis Sinis amatus, & cui præcipuè Imperium Tartarus debet. Hujus frater Regulus tutelam sibi vindicabat, sed cùm primates omnes *Xun chi* 14. annos agentem, & cum filia Regis Tartarorum *Tan yu* Occidentalium jam uxoratum, parem Imperio per se administrando esse contenderent, adeo ut suspensis ad Palatii fores Præfecturæ suæ insignibus, negarent se illa ab alio quàm à *Xun chi* recepturos, randem Regulus acquievit. Cæterùm *Xun chi* præclaris naturæ dotibus instructus Princeps, ut sibi Sinas devinciret, aditus primùm ad se faciles præter morem Regum Sinensium facit.

Leges, litteras, & ſtatuta politicæ Sinicæ, paucis mutatis, intacta voluit, ne quidem permittens, niſi ex ſingulari diſpenſatione, ut litteras & linguam Tartaricam addiſcerent. Sex Concilia ſuprema, à quatuor mille annis inſtituta retinuit, ſic tamen, ut tam Præfectis Tartaris, quàm Sinis totidem conſtarent ſingula; ea verò, in aula ſola, uti & è ſanguine regio Principum ſedes, ſtabilivit, abolitis ſex ſupremis conciliis, quæ in aula Auſtrali ſub familia præterita, & unà in Boreali floruerant. Palladem armatam cum togata egregiè conſocians, Philoſophis Sinicis, ut anteà, regendas urbes & provincias conceſſit. Quia verò ſagaciſſimi ingenii & magni judicii Princeps probè intelligebat, ab ſincero & incorrupto Litteratorum in examine ad gradus delectu pendere ſalutem & ruinam Imperii; cùm fortè comperiſſet auro emptum cenſorum & examinatorum favorem, ex his ſex & triginta inexorabiliter capite plecti juſſit, candidati autem, quotquot uſi muneribus fuerant, juſſi denuò in certamen deſcendere, victoribus veniam & gradum indulgens, victos verò cum tota eorum familia in Tartariam ſuam voluit relegari, quo ſupplicii genere hodieque plurimi toto Imperio criminum rei quotannis mulctantur ut Tartariæ deſerta repleant, gentemque multiplicent, filiis ſaltem & nepotibus Tartaricum genium paulatim ſuſcepturis.

P. Joannem Adamum Schall, vulgò *Tam jo vam*, ſingulari proſequitur amore, quem proinde non alio, quàm *Ma fa*, quod Tartaris *ſeniorem patrem* ſignificat, nomine compellat. Europeam Aſtronomiam introducit præfecturâ ſupremâ tribunalis Matheſeos ei commiſsâ, nequidquam frendentibus æmulis & præcipuè Mahometanis, qui omnes à 300. jam annorum poſſeſſione deturbati ſunt. Raro privilegio eidem concedit, ut quovis tempore abſque ullius tribunalis interventu immediatè libellos ſupplices offerret, quos ferè centum obtulit: quæ res in magnum ceſſit Imperii & religionis emolumentum. Hinc Religio Chriſtiana, quæ hactenus quaſi ſub modio latuerat, jam ſuper tecta ubique prædicabatur, templo novo cum regia auctoritate, & publica ſolemnitate erecto, anno jubilari 1650. altero deinde ad ortum templo, regio item favore exædificato, templum & ædes Adami ipſe Imperator adire dignatus eſt, & quidem intra biennii ſpatium circiter vigeſies.

Anno Cycli 33. (1656.) prima legatio à magno Moſcoviæ Duce, quæ quòd honores more & ritu Sinico exhibere renueret, optato ſucceſſu caruit ſecus quàm altera legatio decennio pòſt inſtituta Fuit & alia magnifica ab Hollandis legatio, ſpe etiam ſuâ & ſucceſſu fruſtrata.

Anno Cycli 36. Imperatoris 15. (1659.) Archita-

lassus *Que sim*, Nicolai filius, qui hactenus ad littora maritima continuis excursionibus cum magna strage prædas egerat, cùm anno præterito 500 navigia in oræ Nankinensis scopulos & syrtes allisa amisisset, tandem cum ter mille navigiis, variis oppidis toto itinere occupatis, *Nankim* metropolim obsidet. Urbis & provinciæ supremum Prætorem agebat *Lam*, adhuc adolescens & Sinensis. In Concilio bellico Tartarorum Ductor negat urbem defendi posse, quando à tanta civium multitudine nulla possit sperari securitas, quare omnes ante omnia trucidandos. Cohorruit ad barbari consilium Prætor, &, *si quidem*, inquit, *non aliter urbi & securitati sit consulendum, me ante omnes trucidate*. Repressit hæc vox barbarum pectus, simulque civibus vitam servavit. Vix viginti ab obsidione dies effluxerant, quando incidit dies natalis Architalassi, quem à toto exercitu solitis ludis & symposiis ad triduum celebrari gestiebat. Obsessi interim, in noctis silentio nil tale opinantes, & somno vinoque semisepultos adeò cautè fortiterque aggrediuntur, ut tribus hostium millibus desideratis, soluta obsidione, repetere navigia sint compulsi, relictis omnibus impedimentis in prædam victorum. *Que sim* cladem tantam, & recèns illatam patri fratribusque necem, quà posset, ulturus, non multò pòst cum bellica Tartarorum classe confligit: post acre certamen, tandem Tartarorum navigia partim in fundum dejecta, partim fugâ elapsa, partim capta cum quatuor circiter mille Tartaris, quos omnes, occisis eorum ductoribus, naribus & auribus truncatos, in continentem remisit. Cùm verò tam probrosa spectacula in aulæ conspectu diutius intueri non sustinerent commilitones, regio jussu ad unum omnes contrucidati sunt, quippe qui aut vincere, aut pro patria gloriosè mori debuerant.

Anno Cycli 38. (1661.) *Que sim* Architalassus urbem & arcem munitissimam Insulæ Formosæ à Batavis munitam terrâ marique obsidet. Tandem post quatuor mensium obsidionem, fame obsessos premente, & desperatis, quæ expectabantur auxiliis, cum tota insula pactis conditionibus, in potestatem Sinensium cessit; ibique suæ dominationis sedem *Que sim* constituit, sed minimè diuturnam; quippe anno mox sequenti, cùm accepisset, fœdus Batavos inter & Tartaros contra se initum, ad hæc ab Hispano Milite in Philippinis detectâ conjuratione, multa Sinensium millia contrucidata, recens denique à filio admissum incestûs flagitium, in tantam actus est rabiem, ut digitos dentibus suis dilanians, furibundi instar expiraverit.

Sed & hoc anno 1661. extincta, quæ residua erat familiæ *Mim* præteritæ scintilla, *Yum li* scilicet

Imperator, de quo suprà. Confugerat ipse in Regnum *Mien que* (vulgò *Pegu*) provinciæ *Yun nan* contiguum, quando Tartarus cum novis copiis adest. Datis ad Regem minacibus litteris profugum reposcit: traditur absque morâ cum tota familia, & in Metropolim infelix *Yum lie* adductus, elisis laqueo faucibus strangulatur. Duæ Reginæ mater & conjux aliæque Pekinum abductæ, & cum honore in Palatio separato hodieque servantur, & uti constat, fidem olim Christo datam constanter servant.

Fatalis quoque hic annus fuit *Xun chi* Imperatori Tartaro-Sinico, qui meliùs cœperat quàm desiit. Causam mortis immaturæ præbuit impotens amor mulierculæ, quam miser deperibat. Ut autem eâ potiretur, maritum ad se vocatum, quasi de munere suo malè administrato increpitum, alapâ inflictâ à se repulit: hic domum reversus, post triduum mœrore consumptus obiit. Quo cognito conjugem in aulam vocat, & Reginam à legitima secundam præter morem creat. Filiolum ei parit nova nupta. Natalis regiâ solemnitate celebratur. Post trimestre moritur infans, & natum mox secuta mater. Quàm Regi luctuosa acciderit utriusque mors, vel inde patet, quòd præ furore ac dolore amens, arrepto gladio sibi necem intulisset, nisi Regina mater & Eunuchi impetum cohibuissent. Voluit tamen 30. hominum spontanea morte placari manes concubinæ, ritu apud Sinas execrando, quem barbarum morem successor deinde sustulit. Indixit etiam non solùm aulæ proceribus, sed totius Imperii præfectis per mensem, ipsique plebi per tridui spatium, luctum habitumque funebrem, tanquam pro Imperatrice, quo eam titulo à morte honoraverat. Modus verò in funebri apparatu suprà dignitatem fuit & decorum. Pellicis cadaver sacrophago rari pretii inclusum, & unionibus instratum, more Tartarico rogo imponitur, in quem magna vis auri & argenti, nec non serici, & regiæ supellectilis injecta, & flammis absumpta, ducenris quoque aureorum millibus in milites & egenos distributis: defunctæ cineres, ipse Rex muliebriter ejulans, in urna argentea suis manibus collocat, quorum amorem Regina moriens unicè commendaverat. Bonziorum autem greges ad duo millia cantibus suis & næniis & insulsis superstitionibus miserum Regem adeò jam dementaverant, ut & Gynecæi Virgines & Eunuchos ad assumendum sacrificulorum habitum invitaret, atque ducens insuper jam in reprobum sensum declinans, raso capite, victu, & vestitu Bonziorum indutus: tribus etiam erectis in ipso Palatio delubris, ad Idola, quæ antea vilipenderat, adoranda, nunc hoc nunc illud per urbem fanum adiret.

Non defuit hîc muneri suo Adamus per libellos supplices

supplices ad pristinam frugem conatus miserum revocare; sed qui monentem plerumque erat secutus, moriturus jam non audit: admissus tamen aliquot ante obitum diebus, vetansque coram se genua flecteret, postquàm loquentem audiisset, propinari jubet hospiti potum *cha*: nec plura collocutus, domum dimisit. Auditus interim à suis incusare suam negligentiam, & ut daret feriæ, etsi jam feræ pœnitudinis specimen, accepto penicillo, 12. puncta amnistiæ per Imperium indicendæ conscribit: demùm sentiens sibi jam abeundum, vocatis ad se quatuor magnatibus, fatetur culpâ suâ malè administratum Imperium; quòd patri & avo, nec non regulis & bene meritis minus sit patrocinatus; quòd matris consilia contempserit; quòd ex auri cupidine stipendiis proceres defraudarit; quòd rebus curiosis addictus multa inutiliter prodegerit, quòd populum non ut filios habuerit; quòd eunuchos admiserit ac foverit; quòd denique Reginam nuper defunctam inordinatè amaverit, in eaque deflenda tam sibi quàm subditis molestus fuerit. Postremò filiolum octennem quatrumvirûm tutelæ commendans, visurus jam patres suos vestem petiit, quam cùm induisset, continuò valefaciens collectis cruribus ac brachiis, *ecce*, inquit, *abeo*, ac mox ex variolis decessit sub medium noctis, ætatis anno 24.

Manè insequenti Bonzii omnes è Palatio ejecti. Sub meridiem loculo cadaver includitur, centum post dies (quod iis fit qui ex variolis obierunt) rogo imponendum. Postridie octennis hæres in solio collocatur, & ab omnibus ritè salutatur Imperator. *Consulat lector librum cui titulus, De initio & progressu Missionis Sinensis, & alium de historiâ novâ Tartaro-Sinicâ P. Fran. de Rougemont, qui de totâ* Xun chi *imperantis serie conscripserunt.*

2 Cam hi, *id est* firma tranquillitas. Regnat hodie.

Anno Cycli 39. (1662.) succedit *Cam hi* filius natu minor octennis, quem, relicto primogenito, pater elegerat more inter Tartaros usitato, ubi sola patris voluntas tamquam à cœlo delapsa inviolabiliter servatur.

Initio sub tutoribus quatrumviris res publica moderatè pacificèque administratur. Eunuchorum princeps tamquam tot malorum fax & incentor capite plectitur. 4. millia Eunuchorum è palatio proscripta, mille reliquis ad infima & vilissima ministeria reservatis. Edictum promulgatur, quo sub pœna capitali jubentur incolæ totius oræ maritimæ per sex provincias, mutare solum, & per trium ferè leucarum spatium ad interiora continentis commigrare, pagis, arcibus & oppidis maritimis solo æquatis, omnique prorsus maris commercio interdicto, quo factum est ut plurima hominum millia, quæ piscatu vitam ægre

trahebant, ærumnis & fame interierint, templa etiam non pauca Christianorum cum idolorum delubris abolita sint: quin & civitas Macaensis eandem ruinam erat subitura, jussis Lusitanis mutare sedes, nisi Adamus in primis periclitanti urbi succurrisset: hinc maritimi hostis potentia adeò tandem debilitata est; ut post 20. circiter annos *Formosa* Insula ultrò ventura sit in potestatem Tartarorum.

Anno Cycli 41. *Cam hi* Imp. 3. (*1664.*) gravissima & universalis persecutio mota contra præcones Legis Christianæ, *de qua consule Relationes PP. Gabiani, Rougemont & Grelon.* Promulgatur edictum Regis contra Religionem tanquam rebellionis & pravæ doctrinæ magistram, cujus caput Joan. Adamus & tres socii acti rei 9. catenis onusti, è carcere ad varia trahuntur tribunalia. Citati in aulam omnes Europæi sacerdotes. Libri christiani, numismata, &c velut rebellionis tesseræ, flammis tradi jubentur: Ecclesias tamen & sacras imagines violari, & Christianos divexari prohibetur.

Anno 1665. 16. Aprilis, in generali omnium Ordinum consessu damnatur Adamus primò ad laqueum, deinde ad crudelissimi supplicii genus, quo per minutissimas dissectiones corpus spirantis mutilatur. Sententia à cœtu Regulorum & Quatuorvirûm confirmanda defertur, cùm derepente urbs tota contremiscit, & iteratis motibus concutitur. Indicitur publica amnistia, solvuntur è carceribus rei, uno Adamo excepto; qui post mensem, cùm pridie natalis Regis palatium conflagrasset, à vinculis liber dimittitur: relegantur (quatuor exceptis) qui in aulam venerant Sacerdotes Europæi (tres è D. Dominici, unicus è Seraphica familia. & 21. è Societate) in prov. *Quam tum* metropolim. 15. Aug. piè & pacificè P. Adamus moritur, declarandus deinde innocens, & magno prædio in sepulturam, nec non pristinis titulis & elogio donandus ab Imperatore.

Anno Cycli 43. (*1666.*) moritur *Sony* Quatrumvirûm natu major. *Cam hi* solenni ritu adit Imperii regimen, quod magnâ cum laude prudentiæ & æquitatis hodieque moderatur. Justitiæ certè mox suæ, aut potiùs divinæ specimen initiò dedit in Quatrumvirûm altero *Su ca ma* nominato. Hic ut erat consilio & authoritate præ cæteris eminens, ita & hostis Christiani nominis eò acerbior, quò dissimulatior. De 20. defectibus accusatus in vincula abripitur, bonisque fisco addictis damnatur ad mortem acerbissimam: Rex sententiæ subscribit, mitigatâ ægri hominis pœnâ, & in laquei supplicium commutatâ. Palàm ergò pridie Nonas Septembris septem filii & nepotes capite plexi, filius natu tertius minutatim concisus, patri denique fauces nervo elisæ.

Anno Cycli 45. Legatio Lusitanica singulari fa-

vore ab Imperatore excipitur, quæ res urbi Macaenſi firmandæ profuit.

Anno Cycli 46. (1669.) juſſu Imperatoris examinantur ac deteguntur errores novi Kalendarii Sinici à Ferdinando Verbieſt, qui à *Xun chi* deceſſore è prov. *Xenſi* in aulam fuerat evocatus. Ediderat illud *Yam quam ſien*, qui loco Adami Mathematicæ præſidebat, & blaſphemo & peſtifero ſuo libro aulæ proceres, Bonzios, Mahometanos contra Chriſti legem & Europæ Aſtronomiam concitarat; ſed hæc cum Kalendario è tenebris in lucem priſtinam revocata. Quin & Religio Chriſtiana in comitiis Imperii generalibus poſt 7. dierum examen declaratur, *Nihil pravi, aut quod ſeditionem redoleat, continere*: revocantur ab exilio ad priſtinas Eccleſias Sacerdotes Europæi diplomate regio, quamvis eodem novæ Eccleſiæ vetentur extrui, & indigenæ Chriſti legem amplecti. *Yam quam ſien* præfecturâ exuitur, & ad plebeiorum ſortem, ac dein ad mortem damnatur: ſed ab hac abſolutus, & in patriam remiſſus, paucis poſt menſibus in itinere peſtilenti ulcere à Deo percuſſus interiit. Noſter verò Ferdinandus Ephemeridum præfectura donatur, plurimis deinde titulis ac favoribus hodieque auctus ab Imperatore quem etiam ad 5. menſes magiſtrum habuit in Matheſi. *Conſule librum, cui titulus*: Innocentia Victrix; *& alterum P. Ferdinandi, cui titulus*: Aſtronomia Europæa ex umbrâ in lucem revocata.

Anno Cycli 50 (1673) novus turbo ac procella Imperium concutit. *V ſan quei* (de quo ſuprà) potentiſſimus regulus in Prov. *Yun nan*, qui Tartaros malè providus in Sinam introduxerat, in aulam vocatus ire renuit, niſi cum 80. millium comitatu. Mox dimiſſis legatis Tartaricum jugum excutit. Sinicum conſtat Kalendarium quod ad vicinos & clientelares Reges mittit. Hoc Rex Tunkinenſis aliique admittere renuunt, mittunt que ad Imperatorem. *V ſan quei* interim tres Provincias *Yun nan*, *Su chuen*, *Quei cheu*, ſuæ poteſtatis facit, & inſuper mediam ferè partem prov. *Hu quam*: major hujus filius in aulâ capite plectitur. Detegitur conjuratio, trucidantur rei omnes. Biennio pòſt rebellant Reguli *Fo kien* & *Quam tum*, patre utriuſque pridem defuncto, habitumque & pileum Sinicum induunt. Acceſſit his Inſulæ Formoſæ aliarumque Dynaſta maritimus Actum erat de Tartaro, ſi quidem junctis animis & armis pro patria libertate decertaſſent: ſed Dynaſta cùm à Regulo *Fokien* velut inferior tractaretur, mox arma in ipſum convertit. Multa utrimque commiſſa prælia, cladem ut plurimùm referente Regulo Ex aulâ interim cum exercitibus mittuntur Reguli Tartari; in *Hu quam* ipſe patruus Imperatoris, alius in *Che kiam* & *Fo kien*, alius in *Quam*

tum & *Quam fi.* Regulus *Fo kien* tot cladibus fractus, suisque diffisus, raso rursus capite se Tartaro dedit, à quo benignè habitus, legioni tantisper præficitur. Regulus verò *Quam tum*, quòd item ab *V san quei* inferiore, quàm par erat, titulo donatus esset, rupto fœdere, totam rursus ad Tartarum reduxit provinciam. Eodem anno (qui erat 1675) 12 Julii Imperator adit templum & ædes nostras, ubi penicillo regio binos cubitales exarat characteres *Kim tien*, hoc est, venerare cœlum, seu cœli dominum, eosque sigillo regio munitos nostris consignat. Hujus exemplaria trium Ordinum Religiosorum templis & ædibus per Imperium præfixa vim hic obtinent tacitæ approbationis legis Christianæ.

Anno Cycli 56. Imp. 18. (1679.) *V san quei* senio confectus moritur, acclamatur Imperator hujus filiolus *Ham hoa* dictus. Eodem anno, 2. Septembris, sub 10. horam matutinam, regiam urbem & loca vicina tam horribilis terræ motus concussit, ut innumera palatia, deorum fana, turres & urbis mœnia corruerint, & sub ruinis sepulti supra 400. & in proximo aulæ oppido *Tum cheu* dicto supra triginta hominum millia sub ædium ruinis oppressa. Quia verò ad trimestre ferè terræmotus tametsi languidior, per intervalla repetebatur, ipse Imperator, principes & proceres palatiis suis relictis sub tentoriis habitabant, & sub dio vitam trahebat misera plebs, quam pius Imperator solatus est, ex ærario depromens, quo & pauperes sub ruinis oppressi, suo sarcophago conderentur, & ædes collapsæ restaurarentur.

Ejusdem anni mense postremo, qui jam erat 4. Januarii (1680) Imperatoris palatium, orto repentè incendio, paucis horis absumptum est. Damnum excessit duos milliones 850000. aureorum. Quarto ab incendio die Imperator ad saltum suburbanum venationis gratiâ, quam amabat impensè, profectus est. Liceat hic obiter in laudem imperantis Principis afferre pietatis ejus & justitiæ specimen, quod inter venandum, aliquando præbuit. Fuit, cùm eminus conspicaretur monumentum magnificum, quod esse audiens postremi è familiâ prærerità Imperatoris *cum chim*, quem *Xun chi* pater honorificè sepeliendum curaverat, eò properè divertit, flexisque ante tumulum genibus illachrymans, exclamavit, *O*, inquit, *çum chim Imperator, tu nosti, quod mortis tuæ adeò miserandæ nos causam non dederimus, tui te subditi perduelles ad hanc te impulerunt.* Tum accensis de more suffitibus, vultuque in terram prostrato, eidem ritè parentavit. Aliàs cùm inter venandum procul à turbâ incidisset incognitus in senem amarè deflentem unicum filium à Præfecto Tartaro vi abreptum, princeps rei motus indignitate, senem jubet equo suo à tergo insidere, & ad ædes raptoris

raptoris properare. Duarum leucarum erat iter. Mox hominem criminis convictum jubet coram proceribus, qui undequaque advenerant, capite plecti, & senem ipsum in ejus præfecturam succedere, addens simili pœnâ mulctandum, si in officio suo similiter deliquisset.

Anno Cycli 57. (1680.) Regulus prov. *Quam tum*, tametsi jam subditus, Tartaro tamen suspectus erat, eò quòd turbulenti genii vir ex commercio maritimo, contra Regis præscriptum, cum Hispanis & Batavis potentissimus evaderet, ad hæc in ruinam Macaensis urbis intentus esset, & magnâ in exercitu 40. millium authoritate polleret. Quare cùm jussus esset ab Imperatore in provinciæ *Quam si* perduelles arma movere, cùm fortè ab exercitu hinc inde distracto in urbem quampiam se contulisset, in provinciam *Quam tum* & palatium suum astu quopiam reductus est, ubi elapsis aliquot mensibus, à duobus magnatibus, qui 17. dierum spatio ex aulâ eò convolarant, die 9. Octobris multò manè, oblato, honoris causâ, laqueo, jussus est sibi fauces constringere, quo tempore 112. factionis socii (quos inter tres ejusdem fratres) capite plexi, dignus alioqui meliori sorte princeps, quippe qui de Deo & lege nostra optimè sentiebat, & ejus præconibus, suprà quàm dici potest, semper impensè faverat. Quòd autem immensis ejus opibus fisco addicendis inhiaret Tartarus, placuit Reguli patris necdum sepulti, sarcophagum recludere, ut explorarent, an habitu pileoque Sinico cadaver indutum foret, quod cùm comperissent Tartarico more vestirum bona omnia, ad reliquos fratres, quos inter gener erat Imperatoris, aliosque affines transierunt.

Hoc item anno exeunte RR. PP. è sacrâ D. Augustini familiâ ex Philippinis Macaum appulsi, Sinam ingrediuntur.

Anno sequenti Regulus *Fokien* (de quo suprà) ob tyrannidem præcipuè in plurimos Præfectos sibi suspectos, dum rebellaret, exerciram, in aulâ coram omni populo in partes dissectus est, & canibus objectæ carnes: fratres tametsi insontes capite plexi. *Yun nan* provinciæ metropolis à Tartaro occupatur. *Hum hoa* Imperator spontaneo laqueo Tartaricum supplicium antevertit. *U san quei* patris pridem defuncti ossa è tumulo eruta, & in curiam transportata, partim ad terrorem cum infamiæ notâ variis locis affixa, partim in pulverem contusa, aëri & ventis in ludibrium dispersa sunt.

Hic quoque annus 1681. centesimus est propagatæ à Soc. Jesu in Sinâ Religionis Christianæ.

Anno Cycli 59. (1682.) extinctis jam tribus Regulis, & provinciis 15 feliciter debellatis, necnon pace per Imperium stabilitâ, Imperator narale solum & majorum suorum sepulchra statuit invi-

Dd

fere. Iter iniit in Tartariam Orientalem die 23. Martii cum principe hærede declarato, tribus Reginis, & præcipuis Palatinis, & tribunalium Magistratibus & 70. circiter millium hominum comitatu, in quo comitem & sibi ubique assistentem habere voluit Ferdinandum Verbiest, *qui quòd isthic femina quædam Religionis Christianæ comperisset, Tartaricam Grammaticam composuit, quæ nunc è regiâ Bibliothecâ in lucem prodit, & Deo aspirante, usui erit venturis in Tartariam Evangelii præconibus.*

Anno Cycli 60. & ultimo, imperantis verò *Cam hi* 22. (1683.) Imperator longè majori cum apparatu, & 70. millium equitum comitatu in Tartariam occidentalem iter instituit, tum ne otio & deliciis Sinicis diffluens valetudini minùs consuleret, tum ut se & militiam duris assuesceret, & ut doceret eâ normâ & ordine adversus hostes armatam procedere, quo ad tygrides inter venandum, & feras debellandas præludi jubebat, tum denique ut magnificentiam suam & majestatem ostentans, sacrum quemdam terrorem barbarorum Dynastis incuteret, quos proinde benignitate regiâ & clementiâ, nec non muneribus & dignitatum titulis adeò sibi conciliavit, ut provincias omninò 40. clientelares & sibi ultrò tributarias suaviter fortitérque reddiderit.

Consule de utroque itinere binas Epistolas Ferdinandi, qui secundi itineris comitem habuit Philippum Grimaldi.

Hic finit Tabula nostra Chronologica Sinicæ Monarchiæ per 60. annorum periodos, seu Cyclos 73. continuatæ, qui annos explent 4380. quibus si addideris annos 255. duorum gentis Sinicæ conditorum *Fo hi* & *Xin num*, summatim existent anni 4635.

Errata, quæ hîc occurrent condonabit, uti spero, benevolus Lector. Emendabit ea constans & irrefragabilis ordo Cyclorum, ad quos calculi omnes, sicubi aberraverint, revocandi sunt, prout in Præfatione indicatum est.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

IMPERII SINARUM
ET RERUM IN EO NOTABILIUM
SYNOPSIS.

MPERIUM SINARUM DIVIDITUR IN XV. amplissimas Provincias, quarum singulæ ob magnitudinem, opulentiam, fertilitatem, magna regna verius appellari possunt, quam Provinciæ: his addi debet *Leaotum* regio uni Provinciæ non multò inferior. Hæc regio cum aliis 6. Provinciis *Eoo*, & Australi Oceanò adjacent; sex Mediterraneæ sunt, reliquæ tres ad Occidentem à reliqua Asia montium ferè jugis separantur.

Imperii amplitudinem, Urbiumque, & Populorum multitudinem, & rerum abundantiam, velut in nucleo iliadem, hîc subjicio, prout in Atlante Sinico ex Sinensium libris exposuit P. Martinus Martinius, ac deinde P. Gabriel de Magalhanes, in descriptione Sinicæ Monarchiæ è manuscripto Lusitanico Gallicè traductâ.

Urbes Metropolitanæ (quas inter una est primaria) quæ Imperatori cum Civitatibus & Oppidis sibi subjectis vectigal pendunt, numerantur CLV. quæ rectius totidem Provinciæ vocari possunt, quippe singulæ sub se continent non paucas civitates, Oppida, Villas, Municipia, &c.

	Provinciæ	*Metropoles*	*Civitates.*	*Familiæ.*	*Viri.*
I.	*Pekim.*	8.	135.	418989.	3452254.
II.	*Xansi.*	5.	92.	589659.	5084015.
III.	*Xensi.*	8.	107.	831051.	3934176.
IV.	*Xantum.*	6.	92.	770555.	6759685.
V.	*Honan.*	8.	100.	589296.	5106270.
VI.	*Suchuen.*	8.	124.	464129.	2204570.
VII.	*Huquam.*	15.	108.	531686.	4833590.
VIII.	*Kiamsi.*	13.	67.	1363629.	6549800.
IX.	*Nankim.* nunc *Kiamnan.*	14.	110.	1969816.	9967429.
X.	*Chekiam.*	11.	63.	1242135.	4525470.
XI.	*Fokien.*	8.	48.	509200.	1802677.
XII.	*Quamtum*	10.	73.	483360.	1978022.
XIII.	*Quamsi.*	11.	99.	186719.	1054760.
XIV.	*Yunnan.*	22.	84.	132958.	1433100.
XV.	*Queicheu.*	8.	10.	45305.	231365.
	Summ.	155.	1312.	10128789.	58916783.

P. de Magalhanes, qui 30. annis in aulâ moratus, ibidem obiit anno 1677. posthumo elogio ab Imperatore donatus, sic scribit:

In toto Imperio loca partim civica partim militaria muris cincta sunt 4402. loca civica recensentur 2045. nimirum Urbes Metropolitanæ primi ordinis *Fu* dictæ 175. Civitates secundi ordinis *Cheu* dictæ 274. Civitates tertii ordinis *Hien*

dictæ 1388. Hospitia Regia cum excubiis *Te* dictæ 205. & inferioris ordinis *Cham chin* dicta 103.

Ratio verò ob quam P. de Magalhanes majorem Urbium, ac Civitatum numerum ponit, quam P. Martinius, hæc est; quod ille annumeret quasdam particularium Principum, qui Imperatori Sinarum non parent & à quo titulum dumtaxat accipiunt, sitas tamen inter montes, in quatuor ipsius Imperii Provinciis, *Suchuen*, *Queicheu*, *Yunnan*, *Quamsi*; annumeret etiam Urbes, & Oppida regionis *Leaotum*, quæ Sinæ in particularibus tantum Catalogis solent recensere : P. verò Martinius eas solum scripsit, ex quorum districtu Imperatori vectigal penditur.

Hospitia Regia absque muris pro Præfectis, Cursoribus, aliisque ex aulâ regio sumptu iter facientibus *Te*, vel *Chin*, vel *Techin* dicta, sunt, 1145.

Familiæ in toto Imperio recensentur, 11502872.

Virorum numerus pertingit ad capita 59788364.

Non ingrediuntur hunc numerum, mulieres, parvuli ante annum ætatis 20. necnon è Regio nati sanguine, Ministri Regii, nec Præfecti & Expræfecti, neque milites, Baccalaurei, Licentiati, Doctores, Bonzii utriusque sectæ, mendici, iique qui in navibus innumeris habitant.

Inter loca militaria Arces primi nominis, & ordinis, *Quan* dictæ, sunt 627. Arces secundi ordinis, *Guei* dictæ 567. Arces tertii ordinis, *So* dictæ 311. Arces quarti ordinis, *Chin* dictæ 300. Arces quinti ordinis, *Pao* dictæ 150. Arces sexti ordinis, *Pu* dictæ 100. Arces septimi ordinis, *Chai* dictæ 300.

Numerantur itaque loca militaria 2357. præter Turres, & Castella ter mille, *Tai* dicta, intra, & extra famosum illum murum sita (quorum nomina in mappis Sinensibus recensentur.)

Murus Sinarum Imperium ab utrâque Tartariâ separans, & complectens *Leaotum* cum tribus Provinciis *Pekim*, *Xansi*, *Xensi*, ab ortu in occasum ad 400. circiter leucas Lusitanas; juxta Martinium verò, ad trecenta milliaria Germanica (quorum 15. uni gradui respondent) rectà protenditur. Si verò muri flexus, & montium circuitus considerentur, complectitur leucas ferè 500. hujus altitudo 30. latitudo 12. & alibi 15. cubitorum est.

IN toto Sinarum Imperio Flumina navigabilia, & Lacus magis celebres, 1472.
Pontes celebriores, 331.

Montes præ aliis plurimis memorabiliores, 2099.

Turres, & Arcus triumphales, aliave id genus magnifica Ædificia, Regibus, virisque illustribus erecta, 1159.

Bibliothecæ celebres, & Libris instructissimæ, 272.

Gymnasia Sapientiæ, seu Academiæ Magistro Imperii *Confucio* erectæ totidem numerantur, quotquot Urbes sunt, & Civitates.

Baccalaureorum numerus (nam Studiosorum innumerabilis videtur) assurgit circiter ad capita 90000.

Avita Templa, seu potius illustres aulæ majoribus suis aut benemeritis erectæ ad perpetuam Familiæ memoriam, 709.

Mausolea architecturâ suâ apud posteros commendata, 688.

Virtute, & Factis Heroïcis illustres viri, libris, & metris celebrati, 3636.

Illustriores virtutibus Fœminæ, quæque ob constantiam, in tuendâ virginitate, aut fide maritali passim deprædicantur, 208.

Præter 32. Regulorum Palatia, sunt sua singulis ubique Præfectis assignata, pro cujusque gradu, & dignitate Palatia. 32167.

Templa vero Deo dedicata, præter Sacella, sunt circiter 240.

Christianorum numerus anno 1681. erat circiter 260000.

Idolorum Templa præ reliquis magis frequentata ob magnificentiam, aut conficta Idolorum miracula, 480.

In his aliisque Templis minoribus, & Deorum fanis, quorum numerus videtur incredibilis) habitant Bonzii diplomate Regio donati 350000.
Multò plures recensentur absque diplomate, qui mendicatò vivunt.
In sola Regia Pekinensi sunt Bonzii Cælibes, 10668.
Bonzii uxorati, & diplomate Regio instructi, 5022.
Omnium utriusque sectæ Bonziorum, seu Sacrificulorum numerus passim creditur propè accedere ad 1000000.
De numero Mahometanorum, qui 700. ab hinc annis Sinam ingressi, sunt qui credunt millionem excedere.
De numero Pauperum Senum, & invalidorum, quibus olim sua assignabantur domicilia, & quæ ab omni ævo in singulis Urbibus, & Civitatibus, annonâ Regiâ aluntur, nildum licuit certi cognoscere.

ANNI à *Fo hi* primo gentis Conditore usque ad annum hujus sæculi 1683. inclusivè, computantur 4635.
Anni computati per 73. cyclos, quorum singuli annis 60. constant, sunt 4380.
Familiæ Imperiales longioris durationis decem brevioris duodecim.
Imperatores ab *Hoamti* usque ad modernum *Camhi* imperantis per Monarchiæ Sinicæ annos 4380. continuati, 235.
His si addas duos gentis conditores, Reginas duas contra leges Regni intrusas, & Imperatores 14. qui (vel quod intrusi, vel quod annum regiminis non habuerint) à Scriptoribus excluduntur, erunt 253.
Præfecti Togati, seu qui Magistratu civili per triennium extra patriam Provinciam de more funguntur, & novem ordinibus suisque volucrum insignibus aliisque indiciis distinguuntur, conficiunt numerum, 13647.
Singulorum nomina, patria, gradus Litterarius, uti & Præfectorum militarium, singulari libro (qui ex mobilibus litteris more Europæo componitur) singulis trimestribus ex aulâ per totum Imperium circumferuntur: similiter quotannis Kalendarium, nec non futuræ eclypses Solis & Lunæ, & quæcumque à summis aliisque Conciliis proposita, ab Imperatore decernuntur, & si quæ in Provinciis portenta & publicæ calamitates contingant, authenticè comprobata, ex solâ aulâ, ad omnia Imperii loca per cursores determinatis temporibus disperguntur.
Præfecti militares, qui sex ordinibus suisque belluarum insignibus & vexillis discoloribus inter se distinguuntur, numero sunt 18520.
Liber Sinensis *Kieu Pien tu* dictus, id est, *Novem Confinium Mappa*, à Præside supremi Tribunalis armorum, à 170. jam annis editus, & oblatus Imperatori cum 132. Mappis Cosmographicis majoribus, refert Sinensis Imperii intra & extra murum confinia contra Tartaros defendi, (excipiuntur thurmæ auxiliares) ad à præsidiariis militibus advolantes. 902054.
Equi præfatis militibus destinati, numerantur, 389167.
Stipendia Regia illorum militum præter triticum, aut milium & pabulum equorum tantùm annuè, ascendunt ad aureos 5173357.
Non hîc agitur de numero Præsidiariorum militum, qui Provinciarum confinia, loca Maritima, Civitates, & Arces tuentur, quorum militum majora sunt stipendia, quàm eorum, qui ad murum vigilant: nam quotannis pro 50. militum millibus, aureorum millionem cum dimidio, hoc est sex milliones florenorum Belgicorum assignari volunt.
Tempore pacis, qui Præfectis noctu diuque assistunt milites, recensentur 767920.
Equi eisdem militibus destinati affirmantur esse 564900.
P. Alvarus semedo ad muri custodiam assignat milites dumtaxat. 682882
Ad urbium verò & arcium præsidia (exceptis maritimis) milites 594000.

EA, ex quibus Imperatori quotannis penditur vectigal (exceptis iis, quæ ex teloniis proveniunt) ſunt juxta P. Martinium.

Orizæ, tritici, milii ſacci, 120. librarum ſinguli,	40155490
Serici laborati libræ, 20. unciarum ſingulæ, ex undecim Provinciis,	191530.
Serici non laborati libræ	409896.
Goſſypii, & cannabis laborati, & non laborati libræ	295308.
Salis maſſæ, 124. librarum ſingulæ è ſeptem Provinciis,	1994261.
Faſces ſtraminis pro equis Regiis, è ſeptem Provinciis,	34418625.

Magalhanes ex memorato libro *U pien tu*, ſic ſcribit:

Quotannis in ærarium Imperatoris inferuntur è puro argento aurei	27900000
Reditus item pro Imperatrice aſſignati ſunt aurei,	2823962.

Non hoc loco recenſentur reditus pecuniarii, & proventus ex teloniis, domibus, nemoribus, hortis Regiis, bonis Fiſco addictis; &c. Martinius ſcribit reditus Regios univerſim eſſe aureorum 150000000

Orizæ pro tributo pendendę ſacci, qui ex auſtro per celebrem aquæ ductum à 9. mille & amplius navigiis (quorum ſingula 500. ſaccis onuſta) in ſolam aulam devehuntur, excedunt numerum 4500000.

Orizæ tritici, milii, ſacci	43328834	Salis panes 50. libr. ſing.	1315937.
Minii puriſſimi libræ	258.	Sandaracæ libræ	94737.
Serici denſioris panni,	1655432.	Serici rarioris panni	466270.
Serici crudi libræ	272093.	Goſſypini panni,	396480.
Goſſypii infecti libræ	464217.	E cannabe telæ,	560280.
Fabarum ſacci,	210470.	Straminis faſces,	22598583.

Hic numerus poſtremus ſub belligero Tartaro duplo ſæpè major eſt, quam ſub Sinarum pacificâ dominatione. Omitto hîc vix credibilem in aulâ copiam quadrupedum altilium, &c. dicere ſufficiat ſingulis diebus aulæ Præfectis ſingulis, tam civicis quam militaribus (qui ad 5. circiter millia numerantur) necnon Regii Sanguinis Principibus, pro cujuſque gradu, & dignitate præter ſtipendium argenti, aſſignari ac diſtribui determinatam menſuram carnium, piſcium, leguminum, & coaguli è fabis confecti, & per ſingulos menſes ſalis, orizæ, ligni, carbonum & pabuli equini, idque adeò accuratè, ordinatèque, ut videatur Imperator Patris inſtar Familias diſtribuentis in dies portionem ſuam filios inter & Domeſticos ſuos. Non referuntur hîc, quæ domus ipſa Regia ampliſſima quotidiè conſumit. Eadem conſtanter ſervantur cum omnibus qui in aulam vocantur, & quotquot ex aulâ Magiſtratûs ſui ſigillo aut alio negotio inſtructi, Regiâ auctoritate proficiſcuntur, quorum ſingulis & ſingulorum comitatui, de commeatu & victu, aut, ſi malint, de argento æquivalente, de Hoſpitiis, & equis, aut, ſi per flumina iter inſtituunt, de navigiis Regiis, & apparatu, quin & muſicorum inſtrumentorum concentu ad oblectamentum, toto itinere (quod 5. & 6. menſium ſæpe eſt) providetur, donec ad locum officio ſuo deſtinatum pervenerint.

Hic autem præter Palatium & ſupellectilem, præſto ſunt ubique, qui ſtipendiis Regiis merent curiales, ſeu Officiales majores & minores, Milites, Excubitores, Tabelliones; cæterique ad pompam (quæ in Regia urbe non eſt) & comitatûs ſplendorem, quoties prodit in publicum: cujuſmodi ſunt præcones & tympaniſtæ, & qui dignitatem Præfecti aureis trabalibus litteris exaratam, nec non titulos, aliaque inſignia præferunt: vexilli feri item, & Appatirores cum ſuppliciorum inſtrumentis, alii qui ſericas umbellas majores haſtis ſuffixas erigunt, qui Officii Sigillum Regium arcâ aureâ incluſum, velut rem ſacram, humeris geſtant, qui auratis flabellis majoribus ſolem aut imbres arceant; denique cum altero umbellifero, ſellæ auratæ bajuli ſimili pileo togâque, eâque rubeâ, induti 4. 6. aut 8. pluresve, pro cujuſque ordine & dignitate, quæque ſellam & agmen claudit famulorum aut equitum turba: Eorum namque, qui Provinciarum ſunt Prætores, Proreges, Quæſtores, Judices, Præſides, necnon urbium Præfecti Primarii, & armorum Duces, apparatus triplo major eſt, & ſplendidior; & his inſuper aſſignati ſunt ſui tubicines, ac tibicines, qui ante Palatii valuas in editiori utrimque ædiculâ certis temporibus concentum muſicum edant, quin etiam ante atrii fores tria tormenta bellica, aut falcunculi collocati, qui exonerantur, quoties Præfectus pro Tribunali ſedens publicam dat, aut terminat audientiam, quoties Palatio egreditur, & ingreditur, quoties magnum excipit hoſpitem & abeuntem deducit, aut curſorem cum litteris ad aulam expedit, & Imperatorem: die item ſolenni natalis ſui, & primis Kalendis cujuſque Lunæ, quando Præfecti reliqui, necnon jam emeriti, & litterarii ordinis Doctores & Licentiati, ante Thronum & nomen Imperatoris aureis inſcriptum litteris, præeunte magiſtro rituum, in genua provoluti & capite novies in terram inclinato venerabundi, tanquam præſenti Principi (ut in aulâ fit.) apprecantur annorum myriades

Quanta igitur per ſingulos dies toto Imperio vis pulveris nitrici abſumatur, quanta item quotannis annona pro ea curialium multitudine impendatur, ei judicandum relinquitur, qui conſideraverit, in Sinâ numerari Urbes & Oppida, tam Civica, quam militaria 4402. Præfectos verò omnium ordinum 32167.

P. Philippus Couplet Societatis JESU. 1687.

Extrait du Privilege du Roy.

LE Roy par ses Lettres Patentes données à Paris le 18. jour de Fevrier 1663. signées, Par le Roy en son Conseil, JUSTEL, & seellées du grand seau de cire jaune; a permis à Girard Garnier de faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de l'obeïssance de Sa Majesté, *un Recueil de diverses Relations de Voyages curieux, qui n'ont point esté publiées, ou qui ont esté traduites d'Harcluyt, de Purchas, & d'autres Voyageurs Anglois, Hollandois, Portugais, Allemands, Espagnols, & de quelques Persans, Arabes, & autres Auteurs Orientaux:* Enrichies de figures de Plantes non décrites, d'Animaux qui n'ont point esté veus, & de Cartes Geographiques de Païs dont on n'a point encore donné de Cartes, & ce conjointement ou separément, en un ou plusieurs volumes, en telles marges & caracteres, & autant de fois que bon luy semblera, durant l'espace de dix ans, à compter du jour que chaque volume sera achevé d'imprimer pour la premiere fois; Faisant Sa Majesté tres-expresses deffenses à toutes personnes de quelque qualité qu'elles soient, d'en rien imprimer, vendre, ny distribuer, ny aucune carte ny figure, sous aucun pretexte que ce soit, sans le consentement dudit Garnier, ou de ceux qui auront son droit, à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, des caracteres, presses, & instrumenrs qui auront servy ausdites impressions contrefaites, de tous dépens, dommages & interests, & de trois mille livres d'amande; A condition de fournir quarre Exemplaires dudit livre, selon qu'il est porté par lesdites Lettres, à l'Extrait desquelles, mis au commencement ou à la fin de chaque volume, & aux copies collationnées par un Conseiller & Secretaire de Sa Majesté, Elle veut que foy y soit adjoûtée comme à l'Original, nonobstant oppositions ou appellations quelconques, Clameur de Haro, Charte Normande, & toutes autres Lettres à ce contraires, comme le contient plus amplement ledit Privilege.

Registré dans le Livre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires le 23. Avril 1663. DU BRAY, Syndic.

Achevé d'imprimer pour la premiere fois le 28. May 1687.

Ledit sieur Garnier a cedé son droit de Privilege pour le Confucius *seulement, à Daniel Horthemels Marchand Libraire à Paris, pour en joüir suivant l'accord fait entre eux.*

PARISIIS,
Ex Typographia Andreæ Cramoisy Parisiensis Typographi.

M. DC. LXXXVII.

